SC.14.Pl.7.

37
21 A
13

- MAG 4218

Digitized by Google

S. BRUNONIS ASTENSIS
EPISCOPI SIGNIENSIS
COMMENTARIUS
IN MARCUM

Digitized by Google

Digitized by Google

S. BRUNONIS ASTENSIS

EPISCOPI SIGNIENSIS

COMMENTARIUS

IN IV. EVANGELIA

NUNC PRIMUM EDITUS

EX MS. COD. BIBLIOTHECÆ

NOVI ATHENÆI

COLLEGII ROMANI

TOMUS II.

ROMÆ ANNO JUBILÆI MDCCLXXV.

Ex Typographia Marci Palearini

Superiorum Facultate.

Digitized by Google

EXpoſito Evangelio Matthæi nunc ſecundum ordinem ad Marcum tranſeamus: in quo non multum quidem nos laborare neceſſe erit: quoniam valde pauca ibi dicuntur, quæ in Matthæo expoſita non ſint. Cum enim IV. ſint Evangeliſtæ, & aliquando duo, aliquando tres, aliquando omnes dicant; non eſt neceſſe in ſingulis exponere quod in uno expoſuimus. Facilius enim tibi eſt, chartam revolvere, quam mihi in unoquoque eadem ſcribere. Quæcumque igitur in Marco non exponimus, ideo quidem non exponimus, aut quia per ſe facilia ſint, aut quia jam ſuperius in Matthæo expoſita ſunt. Similiter autem & in Luca, & in Joanne nos, vita comite (1), facere ſperamus. Ea

 vide-

(1) *Solemnis hæc formula, & ab Ethnicis olim, & multo magis a Chriſtianis poſtea adhibita, ex doctrina S. Jacobi* IV. 13. Ecce nunc qui dicitis, hodie aut craſtino ibimus &c., pro eo ut dicatis, ſi Dominus voluerit, & ſi vixerimus. *A. noſter verbis uti voluiſſe videtur, quibus, ſimili veluti exceptione interpoſita, uſus eſt Angelus Abrahæ naſciturum filium promittens* Gen. XVIII. 10. Revertens veniam ad te, tempore iſto, vita

videlicet exponemus in ſequentibus, quæ expoſita non fuerint in antecedentibus. Nunc ad Evangelii verba veniamus.

INCIPIT SECUNDUM MARCUM.

I. (1) *Initium Evangelii Jeſu Chriſti Filii Dei. Sicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta: Ecce* (2) *mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deſerto: parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.* Hoc, inquit, initium ego facio in Evangelio Jeſu Chriſti filii Dei, & a Joanne Baptiſta ſcribere incipio, qui ejus præcurſor fuit, ejuſque adventum nuntiare miſſus eſt. *Sicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam; & vox clamantis in deſerto: parate viam Domini.* Hoc autem non totum in Iſaia, ſed ex parte in Iſaia, & ex parte in Malachia ſcriptum eſt (3): niſi-

vita comite, & habebit filium Sara uxor tua: *quibus conveniunt alia Eliſæi ad mulierem Sunæ* IV. Reg. IV. 16. In tempore iſto, & in hac eadem hora, ſi vita comes fuerit, habebis in utero filium.

(1) Marc. I. 1.

(2) Ecce ego mitto *Vulg. Deeſt tamen*, ego, *in* Itala apud Sabatier, *deeſt apud* Bedam &c. *eſt tamen in Græco* ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω, *& Latinis nonnullis*.

(3) *Priora verba Malachiæ ſunt, apud quem legitur* III. 1. Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam: *poſteriora Iſaiæ* XL. 3. Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini.

niſi forte per æquipollentiam hoc aliquis intelligere velit. Angelus enim, qui ante faciem Chriſti in Malachia mittitur, in Iſaia *vox clamantis in deſerto* vocatur; & de quo ibi dicitur: *qui præparabit viam tuam ante te*, idem ipſe hic dicit: *parate viam Domini*. Quantum ergo ad litteram, alterum in Malachia, alterum in Iſaia ſcriptum eſt: quantum autem ad ſignificationem, utrumque & in Malachia, & in Iſaia invenitur (1).

(1) *Quam vetus, tam eſt ardua & difficilis quæſtio; cur hic ſolus nominetur Iſaias. Hieronymus* ad Malach. III. teſtimonium hoc ex Iſaia & Malachia contextum *faſſus eſt; ſed nec quæſtionem ibi ſolvit, &* de opt. gen. int. *tamquam inſolubilem habuit. Facile ſolvi illa poſſet, immo nulla eſſet quæſtio, ſi Græcos codd. ſequeremur. Nam Maldonatus teſtatur, in pleriſque nullum ſingularis Prophetæ nomen haberi, ſed generatim* ἐν τοῖς προφήταις. In Prophetis: *& hæc lectio etiam allegatur tamquam Irenæi. Verùm & Irenæus idem* lib. III. cap. XI. n. 8. *legit* in Iſaja: *atque ita etiam Origenes, & apud Origenem* l. II. contr. Celſum *Porphyrius, S. Athanaſius, Hieronymus &c. & codd. multi apud Millium. Adde veterem Italam, & latinos codd. omnes. Adde verſiones Syriacam, Gothicam, Cophtham, Armenam, Perſicam, Arabicam. Quare Janſenius* Conc. c. 13. *& Maldonatus lectionem illam.* In Prophetis *ſuppoſitam pro genuina putant ab iis, quibus moleſti erant, objecto hoc loco, Evangelii inimici. S. Auguſtinus (cujus verba recitat Janſenius), ideo duo Prophetarum teſtimonia ſub Iſaiæ nomine conjungi cenſuit, quod Iſaias prior idem illud quod vaticinatus fuit Malachias, inſinuaverit, & ab eodem Spiritu S. utrumque pariter procederet. Recentiores in alias abiere ſententias. Conſtare videtur primò, novum non eſſe, & aliàs ſæpius factum, ut ex pluribus diverſorum canonicorum Scriptorum locis, unum veluti teſtimonium contexeretur; quod allatis exemplis probat hic Cornelius. 2. Sæpe unum illorum præcipuum haberi*

Quæ vero ſequuntur & non exponuntur, in Matthæo quærenda ſunt.

II. (1) *Aſcendens Jeſus in montem vocavit ad ſe quos voluit ipſe: & venerunt ad eum*; & fecit, *ut eſſent duodecim cum illo, & ut mitteret eos prædicare Evangelium. Et dedit illis poteſtatem curandi infirmitates & ejiciendi Dæmonia*. In montem aſcendit Jeſus, ſuæ militiæ principes eligere volens; ut, ipſius loci ſublimitate intelligant, ad quantam gloriam eligantur, & quod ceteris omnibus præferantur (2). Sed quare duodecim eliguntur, niſi quia dies erat, & duodecim (3) horas ha-

beri, alterum quaſi interpretationem & explicationem aliquam afferri. 3. Ad Joannis prædicationem & munus explicandum præcipue valere locum Iſaiæ, cum illud idem de ſe Joannes uſurpaverit. Hæc ſolvere quæſtionem videntur.

(1) Marc. III. 13. Et aſcendens in montem &c.

(2) *Montium nomine multa in Scripturis ſignificata, PP. docent. Hinc Hieronymus* homil. IX. in Jerem. (*ideſt Origenes ab eo latine verſus*): ſunt alii montes tenebroſi, alii lucentes. Verumtamen quia utrique montes ſunt magni, montes lucentes ſunt Angeli Dei & Prophetæ .... Apoſtoli Jeſu Chriſti. Montes tenebroſi ſunt qui eriguntur adverſus ſcientiam Dei. Zabulus mons tenebroſus eſt. *Mons ergo ſemper magnum aliquid ſignificat. Quare montes interpretatur Aug.* in Pſ. XLV. n. 7. poteſtates hujus ſæculi; *atque* ibidem *alios facit montes bonos, alios malos. Hilarius* in Pſ. 120. n. 4. montes accipimus Propheticos libros ex terra in altum elatos, per quos fit in ſuperiora conſcenſus .... Poterimus autem & montes exiſtimare Angelica miniſteria, & cœlorum virtutes & poteſtates &c.

(3) *Hoc A. ex Auguſtino, qui* enarrat. in Pſ. LV. n. 5. Forte enim illi propterea longe facti ſunt a Sanctis, quia non potue-

habere habebat? Sic enim ipſe ait (1); *nonne duodecim ſunt horæ diei?* Qui ambulat in luce non offendit, quia lucem mundi hujus videt. (2) *Ego ſum Lux Mundi. Qui ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Ipſi enim ſunt Eccleſiæ portæ; de quibus dicitur (3); *Diligit Dominus portas Sion.* Quia igitur duodecim ſunt Eccleſiæ portæ, duodecim eos eſſe oportuit (4); ut eſſent ab Oriente portæ tres, ab Occidente portæ tres, a Meridie portæ tres, ab Aquilone portæ tres. Hos autem mittit Dominus Evangelium

tuerunt penetrare altitudinem diei, cujus Apoſtoli duodecim horæ fulgentes. *Fuſius idem* Tract. XLIV. in Jo. n. 8. Quò ergo pertinet: „ Nonne duodecim ſunt horæ diei? „ Quia ut diem ſe eſſe oſtenderet, duodecim diſcipulos elegit. Si ego ſum, inquit, dies, & vos horæ, numquid horæ diei conſilium dant? Horæ diem ſequuntur &c.

(1) Jo. XI. 9.

(2) Jo. VIII. 12.

(3) Pſ. LXXXVI. 2.

(4) *Beda ad cap.* x. Matth. Recte in Apoſtolatum Divina gratia duodecim convocantur ... Hi enim ſunt cœleſtis Hieruſalem ab Oriente portæ tres, ab Aquilone, Auſtro, & Occaſu. *Et S. Auguſtino uterque. Nam hic* enarrat. in Pſ. 86. *explicans illud* Fundamenta ejus in montibus Sanctis; diligit Dominus portas Sion, *ſcribit*: Ne putetis alia eſſe fundamenta, alias portas. Quare ſunt fundamenta Apoſtoli & Prophetæ? Quia eorum auctoritas portat infirmitatem noſtram. Quare ſunt portæ? Quia per ipſos intramus ad Regnum Dei: prædicant enim nobis. Et cum per ipſos intramus, per Chriſtum intramus: ipſe eſt enim janua. Et dicuntur duodecim portæ Jeruſalem, & una porta Chriſtus, & duodecim portæ Chriſtus, quia in duodecim portis Chriſtus. Et ideo duodenarius numerus Apoſtolorum. Sacramentum magnum hujus duodenarii numeri.

lium prædicare, infirmos ſanare, dæmonia fugare; ut quia horæ ſunt, ubique luceant; & quia portæ ſunt, undique populos per fidem in Eccleſiam introducant. *Et impoſuit Simoni nomen Petrus, & Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi: & impoſuit eis nomina Bonaerges; quod eſt filii tonitrui; & Andræam, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæum, & Judam Scarioth* (1), *qui tradidit illum*. Alia nomina quibuſdam diſcipulorum Dominus impoſuit, prima tamen non abſtulit (2). Unde & Petrus, qui prius *Simon* dicebatur, poſtea *Simon Petrus* vocatus eſt. Simoni ergo impoſuit nomen *Petrus*, ut a quo ſuſcipiebat fortitudinem, ab eodem ſuſciperet & fortitudinis nomen. *Petra enim*, ait Apoſtolus (3), *erat Chriſtus*. Ab hac ergo petra dicitur Petrus (4). Vocavit autem & filios

(1) Scarioth *legit etiam Beda: & ſuſpicatur a vico dictum in quo ortus eſt; & interpretatur* memoria mortis. *Ita etiam legitur in Cantabrigenſi, in Sangermanenſibus, & Colbertinis mss. duobus ap. Sabatier. Itala vetus, quam idem exhibet ex ms. Colbertino*, Scariotha.

(2) *Vide Juſtinum M.* Dial. cum Tryph. n. 106., *Tertullianum* lib. IV. Contra Marcion. c. 13. *Joannem Chryſoſtomum* homil. 19. in Jo. n. 2. *& ex Recentioribus Card. Baronium ad a.* 33. *n.* 16. &c.

(3) I. Cor. x. 4.

(4) *S. Auguſt.* Serm. 76. Simon antea vocabatur. Hoc autem ei nomen, ut Petrus appellaretur, a Domino impoſitum eſt: & hoc in ea figura, ut ſignificaret Eccleſiam. Quia enim

lios Zebedæi *Bonaerges*, ſive, ut verius ſcribitur, *Banereem* (1), ideſt filios tonitrui, eo quod magnifice & terribiliter loquentes, ſupernas & cœlicas voces in ſuis ſermonibus imitarentur. Cujus enim niſi tonitrui vox eſt illa, quæ dicit; *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*.

III. (2) *Et dicebat Jeſus: Sic eſt Regnum Dei: quemadmodum ſi homo jaciat ſementem in terram, & dormiat, & exſurgat nocte ac die, & ſemen germinet & creſcat, dum neſcit ille. Ultro enim terra fructificat, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica, & cum ſe produxerit* (3) *fructus, ſtatim mittet falcem, quoniam adeſt meſſis*. Regnum Dei Eccleſia eſt. Ipſa & ager, & terra vocatur, in qua Verbi Dei ſemen ſeminatur. Seminatores autem Apoſtoli ſunt, & Doctores. Semen vero Evangelica prædicatio. Hæc

enim Chriſtus petra, Petrus populus Chriſtianus. Petra enim principale nomen eſt. Ideò Petrus a petra, non petra a Petro: quomodo non a Chriſtiano Chriſtus, ſed a Chriſto Chriſtianus vocatur. *Idem* ſerm. 204. n. 1., ſerm. 270. n. 2., & ſerm. 295. n. 1.

(1) *Varie ſcriptum invenitur hoc nomen*; Boanges *in mss. Cantabrig. ap. Sabatier*: *alibi aliter*. *S. Hieronymus* in cap. 1. Daniel. v. 7. In Evangelio .... filii Zebedæi appellati ſunt, quod non, ut plerique putant, boanerges, ſed emendatius legitur benereem: *atque adnotat Vallarſius in codice Vaticano legi* baneraem, *in Palatino* banarehem.

(2) Marc. IV. 26.

(3) Cum produxerit *vulg. Sed ms. Corbejenſ. 1. & S. Germani 2. apud Sabatier* cum ſe produxerit.

Hæc autem prius in herbam, deinde in ſpicam, poſtmodum vero in plenum frumentum creſcit, & germinat. Initium enim boni operis quaſi herba eſt (1); quia ad quem finem perveniat, nondum manifeſte cognoſcitur. Herba enim facile ſiccatur & perit. Fit autem ſpica dum quotidie creſcit, & per incrementa in melius proficit: utrum tamen ad perfectionem perveniat, adhuc ignoratur. Deinde vero fit *plenum frumentum in ſpica*, dum devictis temptationibus carnis, ex toto ſe homo Deo ſubjiciens, quantum humana fragilitas patitur, perfectus in omnibus invenitur. Sed neque ſic plena ſecuritas adeſt; niſi quamcito metatur, & in horreum reponatur (2). Unde & hic dicitur, *Et cum ſe produxerit fructus, ſtatim mittet falcem, quoniam adeſt meſſis*. Falcem enim Dominus mittit, quando ſuorum fidelium animas ad ſe per mortem corporis vocat.

IV. (3) *Exiens Jeſus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos*. Deſcribit Evangeliſta per quam viam in Galilæam Dominus redierit. Sicut autem *Pentapolis* a quin-

(1) *S. Gregorius* lib. xxix. mor. n. 52. *herbæ nomine in Scripturis quinque ſignificari docet, quæ ſunt* viror gloriæ temporalis, refectio diaboli, ſuſtentatio prædicatorum, bona operatio, æternæ vitæ ſcientia atque doctrina.

(2) *Hinc illud S. Aug.* ſer. 40. n. 7. Quæ eſt autem ſecuritas, fratres, vel mea, vel veſtra, niſi ut Domini juſſa intente & diligenter audiamus, & promiſſa fideliter exſpectemus?

(3) Marci vii. 31. Et iterum exiens de finibus Tyri. *Eſt homil. Emiſeni* Dom. xii. p. Pentec.

a quinque, ita *Decapolis* (1) a decem civitatibus nominatur. *Et adducunt ei ſurdum & mutum; & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.* Qui ſunt iſti, qui ſurdum & mutum Domino adducunt? Iſti enim ſunt Apoſtoli & Doctores: iſti ſunt Epiſcopi & Sacerdotes: iſti ſunt quicumque alios ſanare deſiderant, & ad fidem venire perſuadent. Surdus enim eſt omnis homo qui audiendi aures non habet, & qui verba Evangelii audire contempnit. Surdi erant illi, quibus Dominus dicebat (2); *Qui eſt ex Deo, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* De talibus & Pſalmiſta ait (3); *Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & opturantis aures ſuas, quæ non exaudit vocem incantantium, & veneficia (4) quæ incantantur a ſapiente.* Mutus vero eſt qui Dominum non laudat, qui Chriſtum non confitetur, qui juſtitiam non defendit, & qui injuſtitiam non damnat (5). Tales illi ſunt, de quibus dicitur (6), *Canes muti*

non

(1) *Hieron.* Decapolis, ſicut in Evangelio legimus. Eſt autem regio decem urbium trans Jordanem, circa Hippum, & Pellem, & Gadaram. *De ea vid. fuſe diſſerentem Bonfrerium* in Onomaſt. *Hieronymi verba exſcripſit Beda.*

(2) Jo. VIII. 47. (3) Pſ. LVII. 5.

(4) Et venefici incantantis ſapienter.

(5) *Beda*; Surdus & mutus eſt qui nec aures audiendis Dei verbis, nec os aperit proloquendis: quales neceſſe eſt, ut hi qui loqui jam, & audire Divina eloquia longo uſu didicerunt, Domino ſanandos offerant; quatenus eos quos humana fragilitas nequit, ipſe Gratiæ ſuæ dextera ſalvet.

(6) Iſai. LVI. 10.

non valentes latrare. Hos igitur debemus ducere ad Jeſum, & pro eis rogare, ut eis manum imponat. Sanatur enim quem tangit Jeſus: Sanatur quem tangit Salvator (1); quia ipſe eſt ſalus & vita: non aliunde quærit herbas; ipſe eſt medicus & medicina: tangit, & ſanat; reſpicit, & medetur. Unde & ſubditur; *Et apprehendens eum de turba ſeorſum miſit digitos ſuos in auriculam ejus, & expuens tetigit linguam ejus, & ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi, Effeta* (2), *quod eſt adaperire*. Cognoſcimus hic Eccleſiæ ſacramenta (3): Hæc noviter ad Fidem venientibus ſa-

(1) *Id.* in c. 8. Marc. Tangit nos Dominus, cum mentem noſtram afflatu S. Spiritus illuſtrat, atque ad agnitionem nos propriæ infirmitatis, ſtudiumque bonæ actionis accendit.

(2) *Ita ſcribit Beda. In antiqua Itala ex ms. Colb. apud Sabatier* Effetha: *vulgat.* Ephphetha, *ut etiam Ambroſ.* de Sacram. lib. 1. *Græc.* εφφαθά *Ambroſius* Hebraicum verbum eſt, quod Latine dicitur adaperire. *Vide de hoc verbo Maldonatum &c.*

(3) *S. Ambroſius* lib. 1. de Sacram. cap. 1. n. 2. Ergo quid egimus Sabbato? Nempe apertionem: quæ myſteria celebrata ſunt apertionis? quando tibi aures tetigit Sacerdos, & nares. Quod ſignificat in Evangelio D. N. J. C., cum ei oblatus eſſet ſurdus & mutus ... Ideo ergo tibi Sacerdos aures tetigit, ut aperirentur aures tuæ ad ſermonem & ad alloquium Sacerdotis. *Idem* de Myſteriis cap. 1. n. 3. Aperite igitur aures, & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere Sacramentorum carpite; quod vobis ſignificavimus, cum apertionis celebrantes myſterium diceremus; Epheta, quod eſt adaperire; ut venturus unuſquiſque ad gratiam, quid interrogaretur cognoſceret, quid reſponderet, meminiſſe deberet. Hoc myſterium celebravit Chriſtus in Evangelio, ſicut legimus, cum mutum curaret & ſurdum &c.

ſacerdotes facere videmus. Dicunt *Effeta*, quod eſt adaperire; non ut exterioris hominis ſenſus, qui clauſi non ſunt, ſed potius ut interioris hominis aures aperiant, & linguam ſolvant: quatenus & verba vitæ diligenter intelligant; & intellecta, aliis fideliter nuntient. Niſi enim aliud ſignificaret, hunc tantum laborem in hoc homine ſanando Dominus non ſuſcepiſſet. Poterat enim eum ſolo verbo (1) ſanare, ſicut multos alios ſanare conſueverat: hoc tamen non fecit. Sed quid fecit? De turba eum traxit; digitos ei in auriculas miſit; expuit, & linguam tetigit; in cœlum ſuſpiciens ingemuit; & ait illi Effeta, quod eſt adaperire. Hæc enim turba, de qua hic homo a Domino trahitur, vitiorum eſt multitudo, & malignorum ſpirituum turbulentus exercitus (2). Qui enim de hac turba non trahitur, a Domino non ſanatur. Merito igitur de turba eum traxit quem ſanare volebat, & miſit digitos ſuos in auriculas ejus: quia in illius auditum ſancti Spiritus gra-

(1) *Victor Antioch.* in caten. Corder. pag. 150. Cum poſſet ſermone efficere miraculum; oſtendit corpus arcano ſibi unitum nexu, animatum videlicet rationali & intelligenti anima, divitiis etiam ipſum abundare Divinæ virtutis. *Vid.* Ibid. *Toloſanum*.

(2) *Beda*; Prima ſalutis janua eſt, infirmum apprehendente Domino de turba ſeorſum educi. Apprehendens namque infirmum de turba ſeorſum educit, cum mentem peccatis languidam, viſitatione ſuæ pietatis illuſtrans, a conſuetis humanæ converſationis moribus avocat.

gratias infudit (1), ut haberet Spiritum ſapientiæ & intellectus, ſine quibus aures cordis non aperiuntur. De hoc enim digito ipſe quoque alibi (2) ait, *Si ego in digito Dei ejicio Dæmonia*. Quod Matthæus exponens ait (3); *Si ego in Spiritu Dei ejicio Dæmones*, (4) *profectò pervenit in vos regnum Dei*. Exponit autem & tetigit linguam ejus; ut per hoc eum doceat ſuperflua cuncta abjicere, ſi linguam vult habere ſolutam, & ad loquendum idoneam. Sæpe enim ſputum ad loquendum linguæ facit impedimentum. Eſt enim ſputum ſuperfluitas quædam, & ſtomachi capitiſque purgatio. Qui igitur vult bene loqui; qui vult ut Deo & hominibus verba ſua placeant, omni ſuperfluo humore, omnique impedimento & ſtomachum relevet & mentem, quam per caput intelligimus. Poſſumus autem & per ſputum

(1) *Id. Beda* Mittit digitos ſuos in auriculas. cum per dona S. Spiritus aures cordis ad intelligenda, ac ſuſcipienda verba ſalutis aperit. Namque Digitum Dei appellari Spiritum S., teſtatur ipſe Dominus, cum dicit Judæis; „ Si ego in digito Dei ejicio Dæmonia &c. „ *Hoc*, *credo*, *ex Gregorio*, *qui* homil. x. in Ezech., *ubi totum curationis ordinem myſtice exponit*, n. 20. Quid, *inquit*, per digitos Redemptoris, niſi dona S. Spiritus deſignantur? Unde cum in alio loco ejeciſſet Dæmonium, dixit; „ Si in digito Dei &c. „: qua de re per Evangeliſtam alium dixiſſe deſcribitur; „ Si ego in Spiritu Dei &c.: „ ex quo utroque loco colligitur, quia digitus Dei, Spiritus vocatur. Digitos ergo in auriculas mittere, eſt per dona S. Spiritus mentem ſurdi ad audiendum aperire.

(2) Luc. xi. 20.

(3) XII. 28.

(4) Igitur *vulg.*

tum Chriſti, quod ex capite quidem deſcendit, ejus Divinitatis dulcedinem intelligere (1). *Chriſti* namque caput, ait Apoſtolus (2) *Deus eſt.* Hæc autem dulcedo, hæc ſaliva noſtri Redemptoris linguas infantium fecit diſertas, quas olim vetiti pomi amaritudo ligaverat. De hac autem dulcedine ait Pſalmiſta (3); *Guſtate & videte, quoniam ſuavis eſt Dominus: beatus vir qui ſperat in eo*. Itemque (4); *Dulcis & rectus Dominus*: & Petrus Apoſtolus (5). *Deponentes*, inquit, *omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes & invidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes, rationabile ſine dolo lac concupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutem; ſi tamen guſtaſtis, quia dulcis eſt Dominus*. Hæc igitur dulcedo, hæc ſaliva Chriſti pellit antiquum venenum, omnemque amaritudinem de lingua fidelium. Hæc autem ſaliva illorum linguas non tetigit, qui Chriſtum non

(1) *Beda*; Sputum namque Domini, ſaporem deſignat ſapientiæ ... Sputum etenim, quod ex capite Domini deſcendit, Divinam ejus naturam, quæ ex Deo eſt; portio terræ. cui idem Sputum immiſcuit, humanam quæ ex hominibus aſſumpta eſt, deſignat. *S. Gregorius l. all.* Quid eſt vero, quod expuens, linguam ejus tetigit? Saliva nobis eſt, ex ore Redemptoris accepta Sapientia in eloquio Divino. Saliva quippe ex capite defluit in ore. Eam ergo Sapientia quæ ipſe eſt, dum lingua noſtra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.

(2) I. Cor. XI. 3.

(3) Pſ. XXXIII. 9.

(4) Pſ. XXIV. 8.

(5) I. Petr. II. 1.

non confitentur; & qui de Fide interrogati, ſe credere non reſpondent. *Et ſuſpiciens in cœlum ingemuit*. In cœlum namque Dominus ſuſpexit; quia ſecundum humanitatem pro nobis ad Patrem interpellat (1). Sed quare ingemuit, niſi quia hominem quem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creaverat, nunc ſurdum & mutum, & per omnia infelicem eſſe videbat: quem etiam per multas tribulationes & anguſtias, ad priſtinam dignitatem redire oportebat? Poſt hæc autem omnia ait illi, *Effeta, quod eſt adaperire*: quia non prius ſenſus noſtri Domino aperiuntur; non prius ejus doctrinæ pluviis fœcundantur, quam a Chriſto de turba trahamur, ejuſque manu tangamur, & ipſius ſalivæ dulcedine, omni amaritudine mundemur atque ſanemur. Unde & hic dicitur; *Et ſtatim apertæ ſunt aures ejus, & ſolutum eſt vinculum linguæ ejus; & loquebatur recte*. Non enim niſi recte loqui poterat, quem Divina virtus & ſapientia ſic tangendo & medendo ſanaverat (2). *Et præcepit illi, ne cui diceret: quan-*

(1) *Anon.* In Cat. Cord. Suſpicere in cœlum ad orationem, res eſt hominem docens; oportebat autem ipſum cum homo eſſet, non dedignari convenientem homini modum. *Victor Antioch.* Ibid. Simul Patri, eorum quæ a ſe fiebant cauſas aſſignans, ſimul miſerans hominis naturam, quam in tantam vilitatem depreſſit invidia Diaboli, & protoplaſtorum impudentia. *Vid. S. Gregorium, & Bedam*. ll. all.

(2) *Toloſan.* In Caten. Cord. Quidni autem reſtituatur in perfectum ſtatum, copiam nactus proprii Creatoris, defe-

ctum

quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes: bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui. Quid eſt hoc? Quare eis Dominus hoc præcipiebat, unde eos inobedientes fore ſciebat? Nobis, fratres, nobis fiunt iſta: ad nos reſpiciunt, & noſtram jactantiam inclinant: qui ſi aliquid dignum laude aliquando fecerimus; hoc non ad vulgi favorem extollere & prædicare, immo humiliter abſcondere & celare debemus (1). Et hoc in contrarium vertitur; quia plus laudantur illi qui facta ſua abſcondere volunt, quam illi qui ea per vanagloriam manifeſtare contendunt. Unde Beatus Job dixit (2); *quia laus hypocritæ ad inſtar puncti*. De ſanctis vero dicitur (3). *Rex vero lætabitur in eo; laudabuntur omnes qui jurant in eo, quia obſtructum eſt os loquentium iniqua* (4).

V. (5) *Et veniunt Betſaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret. Et apprehenſa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos ejus, impoſitis manibus ſuis, in-*

 ter-

ctum naturæ ſupplentis? *Beda.* Ille etenim ſolus recte loquitur, ... cujus auditum, ut cœleſtibus poſſit auſcultare & obſecundare mandatis, Divina Gratia reſerat, cujus linguam Dominus tactu ſapientiæ quæ ipſe eſt, ad loquendum inſtituit.

(1) *Toloſan.* In Cat. Cord. Rurſus docens nos & hic modeſtiam, juſſit beneficio affectos abſcondere miraculum.

(2) V. x. 5. Laus impiorum breves, & gaudium hypocritæ &c. (3) Pſ. LXII. 12.

(4) *Hactenus homilia.* (5) Marc. VIII. 22.

terrogabat eum, ſi aliquid videret. Idipſum per hunc cœcum ſignificatur, quod modo ſuperius per ſurdum & mutum ſignificari diximus (1). Cœcus eſt enim omnis homo, qui veram lucem, qui Chriſtus eſt, non ſequitur, & fidei veritatem non intelligit. Illi vero qui cœcum ad Dominum adducunt, & pro eo rogant, ſicut & ſuperius, Epiſcopi & Presbyteri, ceterique fideles intelliguntur. Quod autem hic dicitur, quia *apprehenſa manu cœci, duxit eum extra vicum*; hoc eſt quod ibi dicitur, quia apprehendens eum, *duxit eum a turba ſeorſum*. Per ſputum vero & hic, & ibi unum idemque ſignificatur. Illa igitur legat qui hæc non intelligit. Interrogat Dominus cœcum, ſi aliquid videat; quia ad primum ejus tactum non ſtatim omnes homines ſufficienter illuminantur. Aliquid tamen vident, mox ut aliquid de Domino intelligere & credere incipiunt. Tanto igitur clarius videt unuſquiſque, quanto melius credit & veritatem intelligit (2). Sequitur;

(1) *Magis etiam generatìm hic Beda de omnibus a Chriſto ſanatis*; Cuncti qui a Domino curantur languores ſpiritalium ſunt ſigna languorum, quibus anima per peccatum æternæ morti propinquat. Sicut enim in ſurdo & muto a Domino ſanato, ſanatio mentis inſinuatur eorum, qui neque audire verbum Dei, neque loqui noverant ... ita in hoc cœco paulatim curato a Domino, illuminatio deſignatur cordium ſtultorum, ac longe a via veritatis aberrantium.

(2) *Victor Antioch. ap. Corder.* Significat imperfectam fuiſſe fidem tum eorum qui hunc cœcum adduxerunt, tum ipſius cœ-

tur; *Et aſpiciens ait: video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum impoſuit manus ſuper oculos ejus, & cœpit videre. Et reſtitutus eſt, ita ut videret clare omnia.* Totiens enim Dominus ſuper cœci oculos manus imponit, quotiens noſtræ mentis oculos illuminat, ut ea intelligamus quæ prius non intelligebamus. Unde Pſalmiſta (1) *Quoniam tu illuminas*, inquit, *lucernam meam Domine; Deus meus illumina tenebras meas*: ideſt, quia illuminaſti me in his quæ ſcio; illumina me & in his quæ nondum ſcio. Propter quod manifeſte apparet, quia quamvis ei Dominus jam manus ſuper oculos impoſuiſſet, adhuc tamen, ut iterum poneret, indigebat, quia nondum omnia perfecte videbat. Rogemus ergo Dominum, ut non ſemel, neque bis, ſed multotiens manum ſuam imponat ſuper oculos mentis noſtræ; quatenus omni deterſa caligine, omniumque errorum tenebris effugatis, unumquodque in propria figura, & clare omnia videre mereamur. *Et miſit illum Dominus in domum ſuam, dicens; Vade in domum tuam, & ſi in vicum introieris, nemini dixeris.* Domus enim noſtra illa eſt, de qua non

 be-

cœci. *Aliter Beda, præclare tamen*: Ideo ſecum hunc Dominus paulatim, & non ſtatim repente curat, ... ut magnitudinem humanæ cœcitatis oſtenderet, quæ quaſi pedetentim, & per quoſdam profectuum gradus ad lucem Divinæ viſionis ſolet pervenire: ſeu, ut ſuæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam ſingula noſtræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid poſſint, nec deficiant, adjuvat. (1) Pſ. XVII. 31.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

bene illuminati, immo vero miſerabiliter excœcati in primo homine ejecti ſumus. Ad hanc autem redire non poſſumus, niſi iterum a Domino illuminati, ejus manum atque virtutem noſtris oculis appoſitam ſentiamus (1). Quare autem ei præcipiat, ut nemini dicat; quare opera ſua celare & abſcondere jubeat; ſatis jam diximus. Hoc tamen nondum intelligunt qui omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus: de quibus Dominus ait (2), quia receperunt mercedem ſuam. Docet igitur nos Dominus celare opera noſtra, ne hic recipiamus, & recipiendo perdamus mercedem noſtram (3).

VI. (4) *Omnis igne ſalietur, & omnis victima ſalietur. Bonum eſt ſal. Quod ſi ſal infatuatum fuerit, in quo illud condietis? Habete in vobis ſal, & pacem habete inter vos* (5). Hæc enim ad ea verba

(1) *Beda aliud myſticum hic intelligit*, Myſtice admonet omnes qui agnitione veritatis illuſtrantur, ut ad cor ſuum redeant, & quantum ſibi donatum ſit, ſolicita mente perpendant.

(2) Matth. vi. 2.

(3) *Beda*; Exemplum ſuis tribuit, ne de his quæ faciunt mirandis favorem vulgi requirant, ſed Divinis tantum aſpectibus, ubi & merces operum reſtat, ſint placere contenti.

(4) Marc. ix. 48.

(5) *Eſt hic unus ex difficilioribus Evangelicis locis, ſi intelligere volumus, qua ratione hæc cohæreant cum ſuperioribus; & quis ſit horum verborum ſenſus: quæ duæ quæſtiones ita ſunt inter ſe conjunctæ, ut divelli una ab altera non poſſit. Sunt ergo tres præcipuæ ſententiæ. 1. ut quoniam ſuperius v. 44. 45. de gehenna*

Digitized by Google

ba reſpondere videntur, quæ modo ſuperius Joannes Apoſtolus verbis Dominicis interpoſuit, dicens; *Magiſter, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem Dæmonia, qui non ſequitur nos, & prohibuimus eum. Jeſus ait eis: Nolite prohibere eum. Nemo enim qui faciat virtutem in nomine meo, & poſſit cito male loqui de me. Qui enim non eſt adverſum vos, pro vobis eſt* (1). Vult igitur Dominus,

henna ignis inextinguibilis locutus fuerat; hic cauſam reddat, ſeu modum aperiat, cur ſit inextinguibilis; ut quemadmodum ſal a corruptione res ſervat; ita impius igne veluti ſaliatur, & a Divina Omnipotentia incorruptus ſervetur; atque ignis cruciet quidem, ſed eum non conſumat. Itaque duæ veluti ſententiæ contrariæ inter ſe continentur his verbis; Omnis peccator igne ſalietur; & contra omnis victima Deo grata, ſale ſapientiæ condita, ab æterna corruptione præſervabitur. 2. ut referatur ad aliud quod paullo remotius præceſſerat de ſcandalo: quoniam ſapientia, circumſpectione, & diſcretione magna opus eſt, ut quis ſcandala caveat; & nec ſcandalizet, nec ſcandalizetur: quemadmodum omnis victima olim cum ſale offerebatur; ita nunc omne opus agendum ſit magna cum diſcretione & ſapientia. 3. ut de igne tribulationis ſermo ſit, comparate ad bonos, vel etiam ad bonos ſimul & malos: ita ut boni igne tribulationis a corruptionibus præſerventur: quod ſine dolore non fit, ut ſine dolore manus & pedes (de quibus ſuperius locutus fuerat) non abſcinduntur: cuncti etiam igne ſaliendi; quamvis non eodem modo, nec eodem igne, ſed vel igne tribulationis ſalubriter in præſenti vita; vel æternæ tribulationis & cruciatus in altera. Vid. Janſenium Concord. cap. 71. *Natalem Alexandrum* in Marc. c. 9. *Lamy* l. IV. c. 32. *Maldonatum. a Lapide &c. A. noſter alteram explicationem ſequitur, quæ optima videtur; apposite nimirum ad id quod ſequitur, & narratur de Joanne: quam amplexus etiam videtur Jo. Antiochenus, explicans de ratione ſervandæ pacis, & cavendæ diſſenſionis.*

(1) Marc. IX. 37.

nus, ut ſapienter & diſcrete cuncta agamus; & non bona, ſed mala prohibeamus. Qui enim in Chriſti nomine virtutes operatur, jam Chriſto propinquior eſt, ut qui ejus nomen veneratur, cujus tantam virtutem, & efficaciam eſſe probavit; atque ſic illis defenſor jam eſſe incipit: de quo, quia ejus virtutem per miracula cognovit, male loqui pertimeſcit. Huic igitur non debemus auferre quod habet, ſed debemus addere quod non habet. Dicamus ergo ei, ut in eum credat, eique ſit fidelis. Unde & Dominus ſubinferens ait; *Omnis enim igne ſalietur, & omnis victima ſalietur.* Quod tale eſt ac ſi diceret; omnis Eccleſiæ rector, & doctor talis eſſe debet, qui & ſale ſit conditus, & ſapiens & diſcretus; qui utiliter cuncta provideat, cuncta ſecundum rationem & ordinem faciat. Quod quidem Lex ipſa ſignificat, quæ omnem victimam ſalire jubet. Ait enim (1); *Quicquid optuleris ſacrificium ſale condies, nec auferes ſal fœderis Domini de ſacrificio tuo. In omni oblatione offeres ſal.* Sal enim pro ſapientia ponitur, quæ omnium noſtrorum ſermonum & actionum eſt condimentum. Bonum eſt igitur hoc ſal, niſi a fatuis & ſtultis hominibus infatuatum fuerit. Hoc enim hæretici, hypocritæ, & ſchiſmatici infatuant; quoniam non ea qua debent puritate eo utuntur. Quod ſi ſal inſulſum fuerit, in quo illud condietis? Si ſapientia

(1) Levit. II. 13.

tia ipſa inſipiens fuerit, ſine qua ſapiens nemo ſit, quid aliud eſt quod ad ſuæ dignitatis ſtatum eam iterum reducat? Habete in vobis ſal: omnia quæ agitis ſale condite: omnia ſapienter & diſcrete agite. Hoc autem ut poſſitis, pacem habete inter vos. Qui enim pacem non habent, hoc tale ſal habere non poſſunt. Tale quidem non habent; etſi aliquando inſulſum habeant & infatuatum. Sed quid eſt quod ait; *omnis igne ſalietur*? Numquid enim ignis eſt ſal, ut eo aliquid ſaliatur? Sicut enim ſapientia ſal dicitur, quia mentes noſtræ ex ea condiuntur; ita & ignis vocatur, quia ab ea illuminantur. Si igitur ignis eſt ſapientia, & ſapientia ſal; ergo & ignis eſt ſal. Igne igitur ſalitur, quod ſapientia ſalitur.

VII. (1) *Cum tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum* (2). Sabbato enim ne-

(1) Marc. XVI. 1.

(2) *Lucas* XXIII. 55. Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum ... & revertentes paraverunt aromata, & unguenta; & ſabbato quidem ſiluerunt ſecundum mandatum: una autem ſabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata. *Collatis Evangelicis locis alii quidem Interpretes paraſſe aromata putant antequam ſabbatum adveniret, ſabbato vero quieviſſe & ſiluiſſe, ideſt Chriſtum non unxiſſe. Ita Janſenius* Concord. cap. 16. *Alii, ut Lamy, Maldonatus &c. ita ſiluiſſe interpretantur, ut aromata non emerint, niſi poſt Solis occaſum ſabbato, quando ſabbati feſtum deſinebat; alii, ut Bedam ſecutus Menochius, bis aromata emiſſe mulieres volunt, antequam ſabbatum inciperet, & poſteaquam deſiit.*

neque vendere, neque emere aliquid licebat, quoniam tale aliquid in ſabbato fieri Lex interdicebat (1). Veniunt autem hæ ſanctæ mulieres ungere Jeſum. Sed quomodo veniunt? Cum aromatibus (2). Aliter enim ad Jeſum venire non licet. Sunt autem hæc aromata, fides, ſpes, charitas, pax, patientia, humilitas, & manſuetudo, concordia, & miſericordia, & ſimilia: hæc enim Domino ſuaviter redolent; ſicut & e contrario vitia fœtent. Unde Pſalmiſta (3); *Putruerunt*, inquit, *& corruptæ ſunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ*. Beatæ igitur illæ mulieres, beatæ illæ animæ, quæ, ſicut Maria Magdalene, ſemper cum unguentis, ſemper cum aromatibus ad Dominum veniunt. Hæc eſt enim, quæ alibi (4) ait; *Cum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit*

(1) Levit. XXIII. 31.

(2) *Myſticas aromatum ſignificationes fuſe explicat S. Bernardus, de hoc Evangelico loco diſſerens* ſerm. 2. temp. reſurrect. pag. 906. Quærat mens aromata ſua; ante omnia compaſſionis affectum, dehinc rectitudinis zelum, & inter hæc diſcretionis ſpiritum non omittat ... Linguæ quoque aromata tria; modeſtia in increpando, copia in exhortando, efficacia in perſuadendo &c. *Beda* hic; Et nos ergo in eum qui eſt mortuus credentes, ſi odore virtutum referti cum opinione bonorum operum Dominum quærimus, ad monumentum profecto illius cum aromatibus venimus: *quibus verbis Gregorium exſcripſit* homil. XXI. in Ev. n. 2. Et nos ergo in eum qui eſt mortuus, credentes, ſi odore virtutum referti, cum opinione bonorum operum Dominum quærimus, ad monumentum profecto illius cum aromatibus venimus.

(3) Pſ. XXXVII. 6.

(4) Cant. I. 11.

dedit odorem ſuum. Hæc autem ſignificabat Eccleſiam gentium (1), de qua ſeptem dæmonia Dominus ejecit; quæ quidem, quoniam dilexit multum, dimiſſa ſunt ei peccata multa. Maria vero Jacobi, quæ Chriſti matertera fuit (2), plebem Judaicam figurabat, de qua ſecundum humanitatem Salvator noſter originem duxit. At vero Salome, quæ interpretatur *pacifica* (3), tota ex utroque populo ſanctorum collecta multitudo

(1) *Myſticas eaſdem duarum mulierum ſignificationes tradidit Beda* ad Matth. c. 28. Duæ unius nominis ejuſdemque amoris ac devotionis feminæ, quæ Dominicum venerunt viſere ſepulcrum, duas fidelium plebes, Judaicam ſcilicet, & Gentilem deſignant, quæ uno atque ſimili ſtudio Paſſionem, Reſurrectionemque ſui Redemptoris celebrare deſiderant.

(2) Materteram *vocat Hieronymus* in cap. 12. Matth. v. 40. & Beda, *qui etiam* ad Luc. XXIV. Maria Jacobi, Mater eſt Jacobi minoris & Joſeph, ut Marcus Evangeliſta dicit, ſoror Matris Domini, unde & ipſe Jacobus frater Domini meruit vocari. *Hæc opinio de Maria Jacobi, B. ſcilicet Virginis eſſe ſororem, nititur loco illo* Jo. XIX. 25. Stabant autem juxta crucem Jeſu Mater ejus, & ſoror matris ejus Maria Cleophæ. *Mariam Jacobi, ita dictam a filio, & Mariam Cleophæ a marito ſic appellatam, unam eamdemque eſſe feminam paſſim recentiores Interpretes conſentiunt; etſi aliter voluit Baronius* in App. n. 67. *Cornelius tamen, aliique quidam non Sororem, ſed conſobrinam dicunt. Nam, ut Hieronymus* l. all. *Fratres, conſobrinos dici [idem valere debet de ſororibus]* omnis Scriptura demonſtrat. *Vid. Baronium* l. all. *Janſenium* Conc. cap. 19. *Maldonatum, alioſque Interpretes* ad c. XII. Matth. v. 46.

(3) Bene, ut etiam adnotavit *Hurè: nam ex eadem radice Salomon* pacificus, *quod S. Hieronymus tradit* epiſt. 53. ad Paulin. *Aug.* enarrat. in Pſ. 71. n. 1. &c. *Ceterum Salome eadem eſt ac mater filiorum Zebedæi, ut ex collatis Evangelicis locis ſtatuunt Interpretes.*

do intelligatur. In hac igitur, tota Eccleſia; in illis vero, Eccleſiæ partes figurantur. Poſſunt tamen hæ tres mulieres, tres mundi partes ſignificare, Aſiam videlicet, Africam, & Europam, in quibus Eccleſia tota conſiſtit. Et iſtæ quidem ungunt Jeſum, iſtæ eum delectant, iſtæ ejus paſſionem prædicant, & odorem notitiæ illius cunctis gentibus manifeſtant. Ecce autem mulieres, quæ uſque ad hunc diem erubeſcebant, & ſe mortis januam, & totius humani generis ruinam eſſe dolebant; hodie lætantur, hodie prædicant, hodie originale peccatum deletum affirmant; & ipſis quoque Apoſtolis Reſurrectionis gloriam annuntiant. *Et valde mane una ſabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam ſole*. Non eſt autem ſibi contrarium hoc quod ait: *Et valde mane*; & *orto jam ſole*. Unde & alius Evangeliſta dicit (1), *Cum adhuc tenebræ eſſent* (2). Solis itaque ortum intelligere oportet, ex quo, ejus ſplendore cœlum

(1) Jo. xx. 1.

(2) *Hæc de tempore, quo ad J. C. ſepulcrum mulieres venerunt, aut iter ſuſceperunt, multum diuque ab Interpretibus quæſtio verſata eſt, adeo ut, quemadmodum Janſenius Concord.* cap. 165. *tradit, quidam quatuor ad monumentum acceſſus diverſis temporibus factos commenti ſint; & alias ab aliis mulieres deſcribi ab Evangeliſtis voluerint. De hac quæſtione & Janſenius ipſe, & Interpretes omnes, & fuſe ac diſerte Card. Baronius ad a.* 34. n. 169. *Menochius* Vit. J. C. lib. VIII. c. 1. n. 3. *Breviter ab ea ſe expedit Beda, & cum Beda A. noſter. Beda: Quod autem* valde mane mulieres veniunt ad monumentum, orto jam Sole, ideſt cum jam cœlum ab orientis parte albeſceret; quod non fit utique ſine Solis orientis vicinitate &c.

lum illuſtratur, quamvis nondum terris appareat, raris adhuc tenebris exiſtentibus. Quid eſt igitur *valde mane*; niſi jam rubeſcente aurora? Neque enim ſine cauſa Evangeliſta non *mane* ſimpliciter, ſed *valde mane* dixit. *Et dicebant ad invicem; quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes viderunt revolutum lapidem; erat quippe magnus valde*. Narrat enim Matthæus Evangeliſta, quod Chriſto reſurgente (1) *Angelus Domini deſcendit de Cœlo, & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum... Præ timore autem ejus exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui*. (2) Exeuntes in civitatem *nuntiaverunt Principibus ſacerdotum omnia quæ facta fuerant*. At illi (3) dederunt eis *copioſam pecuniam dicentes: Dicite, quod vobis dormientibus nocte venerunt Diſcipuli ejus, & furati ſunt eum*. Sequitur: *Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem ſedentem in dextris coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt*. Sedet Angelus in dextris ſtola candida coopertus; quoniam lætitiam & proſperitatem prædicat, gloriam Reſurrectionis. & carnis innovationem annuntiat (4). Conſidera, in quo dile-

(1) XXVIII. 2.

(2) Matth. XXVIII. 11. Quæ cum abiiſſent, ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem & nuntiaverunt &c. *Forte verba hæc priora amanuenſis imprudentia omiſit*.

(3) Ib. Et congregati cum Senioribus, conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes &c.

(4) *Beda*; Notandum vero nobis eſt, quidnam ſit quod in dex-

lectionis igne interius ardebant, quæ feminei timoris & fragilitatis oblitæ, non ſolum in nocte veniunt, verum etiam confidenter in monumentum ingrediuntur: unde & conſolationis verba audire meruerunt; dicente Angelo; *Nolite expaveſcere, Jeſum quæritis Nazarenum, crucifixum: Surrexit, non eſt hic; ecce locus ubi poſuerunt eum.* Locum, inquit, videre poteſtis, ipſum autem modo videre non poteſtis. Surrexit enim, & non eſt hìc; ſed expectate pauliſper, & videbitis eum. Non enim ibi erat præſentia corporis, qui ubique eſt præſentia Divinitatis. Sed ubi tunc eum fuiſſe putamus? Ego quidem dicere timeo quod Evangeliſtæ non dicunt. Et fortaſſe ad matrem iverat, quæ ejus amoris deſiderio plus (1) omnibus

dextris ſedere Angelus cernitur. Quid namque per ſiniſtram, niſi vita præſens; quid vero per dexteram, niſi perpetua vita ſignatur? ...Quia ergo Redemptor noſter jam præſentis vitæ corruptionem tranſierat, recte Angelus, qui nunciare perennem ejus vitam venerat, in dextera ſedebat. *Atque hoc ex Gregorio* hom. XXI. in Eu. n. 2. *qui idem dixerat.*

(1) *Eſt hæc piorum & doctorum nonnullorum Interpretum ſententia; immo & Theologorum. Eſtius huic ſententiæ contradicere videtur. Janſenius tamen* Conc. c. 146. Porro, *inquit*, quamquam Dominus primo dicatur apparuiſſe Magdalenæ, pietas tamen non parum ſuadet, ut credamus Dominum prius apparuiſſe dilectiſſimæ ſuæ Matri, licet eam prætermiſerint Evangeliſtæ; quia ad confirmandam filii reſurrectionem inefficax eſſet Matris teſtimonium: *additque, quod a Marco dicitur* apparuit primo Mariæ Magdalenæ, *intelligendum, quod inter omnes diſcipulos illa fuerit prima; nam de apparitionibus diſcipulis factis hic apud Marcum, & alios Evangeliſtas ſermo eſt.*

bus afficiebatur. Quod autem ipſa inter omnes mulieres Beatiſſima Virgo, ſimul cum aliis ad monumentum non venit, hæc ut opinor cauſa fuit; quia ex quo Unigenitum filium ſuum teneri, flagellari, & crucifigi vidit; delicatis manibus delicata pectora tundens, & ſe dolore nimio, vigiliis, jejuniiſque affligens, jam viribus pariter & ſpiritu attenuata, alicubi ſola in ſecreto ſedebat, & de his quæ ſibi acciderant (1) calamitatibus

(1) *Quæ hic A. exponit, convenire in egregiam animi fortitudinem & conſtantiam, qua B. Virgo prædita fuit, non videntur. Dolorem animo ſummum percepiſſe tradunt etiam vett. probatique PP. ex quibus S. Jo. Damaſcenus* lib. IV. de Fid. Orth. cap. 14. (tom. 1. p. 277. ex rec. le Quien), Beata, hæc, *inquit*, atque beneficiis hujuſmodi, quæ naturæ modum excedant, cumulata, quos in partu dolores effugerat, paſſionis tempore ſuſtinuit, lacerari ſibi viſcera ſentiens, intimiſque cogitationibus, veluti gladio diſcerpta, cum illum, quem gignendo Deum eſſe cognoverat, tamquam ſceleratum aliquem morte affici cerneret. *Atque affert in hanc rem, quod maxime valet, illud apud Lucam*; Et tuam ipſius animam doloris gladius pertranſibit. *Iidem tamen PP.* miram *ejus fortitudinem in his perferendis doloribus docent. In his S. Ambroſius* de Inſtit. Virg. cap. 7. n. 49. Stabat ante crucem mater, & fugientibus viris ſtabat intrepida .... Spectabat piis oculis filii vulnera, per quem ſciebat omnibus futuram redemptionem. Stabat non degeneri mater ſpectaculo, quæ non metuebat peremptorem. Pendebat in cruce filius; mater ſe perſecutoribus offerebat &c. *Nihilominus illa Auctoris noſtri plures habent ſuffragatores mediæ ætatis Scriptores: unde opinio illa de B. Virginis ſpaſmo ſive deliquio, quam tradidere, quos recenſet Conſalvus Durantus* ad lib. IV. cap. 7. Revelat. S. Birg. (*Etſi fatetur, fere omnes TT. recentiores negaſſe Mariam in paſſione ſui filii viribus defeciſſe*), *ubi de templo juxta Calvariæ montem* B. Virginis ſpaſmo *ædificato*.

bus lamentabatur & flebat. Sed nos hæc verba pietate plena, & cogitatione digna interim relinquamus, & quod Angeli docent, audiamus. *Ite*, inquit, *dicite diſcipulis ejus, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis*. Niſi enim Beatum Petrum Apoſtolum ex nomine vocaſſet, fortaſſe cum ceteris venire timuiſſet; eò quod & Dominum & Magiſtrum negaſſet. Quod enim in Galilæa, quæ Apoſtolorum patria fuit, a diſcipulis ſuis Dominus videatur, quid aliud ſignificat, niſi quia eum, quem nunc videmus per ſpeculum & in ænigmate, cum nos ad antiquam patriam reduxerit, tunc facie ad faciem videbimus? Unde & Galilæa *tranſmigratio perpetrata* (1) interpretatur. Nulla enim poſt illam tranſmigrationem alia ulterius tranſmigratio fit. Sciendum eſt autem, quod illâ horâ, qua Salvator noſter inclinato capite ſpiritum emiſit, corpore in cruce derelicto, anima ſimul cum Divinitate ad inferna ſpolianda deſcendit. Et tunc quidem illud Pſalmiſtæ adimpletum eſt (2); *Tollite portas Principes veſtras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ*. Quibus interrogantibus, *Quis eſt iſte Rex gloriæ*? reſponſum

(1) S. Auguſt. l. III. de Conſ. Evang. n.36. Galilæa namque interpretatur vel tranſmigratio, vel revelatio. *Beda* ad c. XVI. Marc. Galilæa namque tranſmigratio facta interpretatur. *Ex Gregorio* hom. XXI. in Ev. n. 5. Galilæa namque tranſmigratio facta interpretatur.

(2) Pſ. XXIII. 7. Attollite &c.

ſum eſt eis; *Dominus fortis & patens, Dominus potens in prœlio*. Ingreſſus igitur Dominus loca tenebrarum, omnia circumquaque ſuo ſplendore illuminavit. Fit clamor permixtus, bonis præ lætitia exultantibus, malis vero præ timore fugere cupientibus. Tunc primi parentes occurrunt, & videntes creatorem ſuum, lætis vocibus clamant: *Tandem Chriſte venis, magnis nos ſolvere pœnis* (1). Tunc Patriarchæ & Prophetæ obviam ruunt: tunc omnis Sanctorum exercitus ejus pedibus ſe proſternit. O, inquit, diu deſiderate! o tanto tempore expectate! quæ te tantæ tenuere moræ? Tunc cythariſta David: Hoc eſt, inquit, quod dicere ſolebam (2); *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata*. Ecce nunc vident, ecce nunc audiunt, quos eos videre, & audire deſideraſſe, Dominus ipſe dicebat. Ait enim (3); *Multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt; & au-*

(1) *Vix eſt, ut credam, Auctori noſtro imprudenti, & nil tale cogitanti Leoninum hunc verſum excidiſſe, ſed ex Poeta aliquo mutuatum eum arbitror, aut ipſum hominem ſane deliciarum non inſcientem condere eo loco voluiſſe. Utcumque ſit, hoc refellere fortaſſe poteſt opinionem eorum, qui verſus hos adinveniſſe volunt Leonem ſeu Leonium Pariſienſem Poetam & Monachum Benedictinum. Nam hic in exitu ſæculi XII. anno circ. 1190. floruit; cum Bruno longiùs a. 1125. deceſſiſſe ſtatuatur. Sed de eo verſuum genere legendus Cl. Muratorius* AA. med. æv. Diſſert. XL.

(2) Pſ. L. 10.

(3) Luc. x. 24.

& audire quæ auditis, & non audierunt. Tunc & Joannes Baptiſta; Ecce, inquit, de quo dicebam vobis; videtis illum, cujus adventum nuntiabam vobis. Sed quis per ſingula dicere valeat, quanta ibi lætitia fuerit, cum Chriſtus ſol juſtitiæ eis apparuit? Tunc, alligato Diabolo, magno Sanctorum exercitu comitante, cum gloria & triumpho lætus Dominus ad ſuperos rediit, dicens (1); *Quia non derelinques animam meam in Inferno; nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ; adimplebis me lætitia cum vultu tuo; delectationes* mi Pater *in dextera tua* (2), ubi ſedeo in ſæcula ſæculorum.

VIII. (3) *Et illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaſerat enim eas pavor & tremor, & nemini quicquam dixerunt: timebant enim*. Timebant, inquit, nuntiare, Dominum reſurrexiſſe; ideoque de ejus reſurrectione nemini quicquam dixerunt. Neque enim adhuc perfecte ea credebant

(1) *Eloquentiam ſuam hic Auctor exſerere totam videtur, ut argumenti lætitiæ ſerviat. Similia reperies in aliis, maxime ſequioris ætatis Eccleſiaſticis Scriptoribus. Certe non abſimilis locus* Sermonis 137. de tempor. inter Auguſtin., *nunc* in Append. 160. *ubi inter cetera*; Et ecce ſubito innumerabiles ſanctorum populi, qui tenebantur in morte captivi, Salvatoris ſui genibus advoluti, lacrymabili eum voce cum obſecratione depoſcunt, dicentes; Adveniſti quem nobis futurum Lex nuntiaverat & Prophetæ. Adveniſti, donans in carne vivis indulgentiam peccatoribus mundi ... Veniſti poſt longas lacrymas &c. Aſcende Domine Jeſu, ſpoliato Inferno &c.

(2) Pſ. xv. 10.

(3) Marc. xvi. 8. At illæ.

bant quæ Angelus dixerat : ſiquidem non Angelum, ſed juvenem eum eſſe putabant (1). Venientes igitur ad Apoſtolos, cetera apud ſe in ſilentio retinentes, hoc ſolum nuntiaverunt, Chriſtum Dominum de monumento eſſe ſublatum. Sed iterum ad ſepulcrum revertentes, ſicut Matthæus ait, viderunt Dominum, *& tenuerunt pedes ejus* (2). Surgens autem Jeſus mane prima ſabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat ſeptem dæmonia. Illa vadens, nuntiavit his qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus. Et illi audientes, quia viveret, & viſus eſſet ab ea, non crediderunt. Sunt autem hæc in Joanne pleniſſime ſcripta, & a nobis in Matthæo ſufficienter determinata. Poſt hæc autem, duobus ex eis ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie, euntibus in villam; & illi euntes nuntiaverunt ceteris. Nec illis crediderunt. Hæc autem

(1) *Quæſtionem hic movent Beda & Interpretes, comparantes hæc Marci verba* nemini quicquam dixerunt *cum Lucæ verbis* XXIV. 9. Et regreſſæ a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & ceteris omnibus; *quibus ſimilia alia* Matth. XXVIII. 8. *Beda ita ſolvit ut dicat, nemini dixiſſe, ideſt Angelis nihil reſpondiſſe, vel nihil narraſſe cuſtodibus*, quos jacentes viderunt. Janſenius Concord. c. 145. *dixiſſe nemini* occurrentium in via, quia timebant Judæos; *quæ eſt reſponſio Euthymii, quam Tirinus quoque ſecutus eſt & Calmet. Lyranus Bedam ſequitur. Proba etiam reſponſio A. noſtri, quod quæ viderint dixerint, ideſt corpus in monumento non repertum, Angeli verba tacuerint; ideo utrumque, quod repugnare videtur, eſſe verum.*

(2) XXVIII. 9.

tem quia Lucas plenius narrat, ibi exponenda ſervamus.

IX. (1) *Recumbentibus undecim diſcipulis, apparuit illis Jeſus, & exprobravit incredulitatem illorum, & duritiam cordis, quia his qui viderant eum reſurrexiſſe non crediderant.* Quamvis & Simon Petrus, & Maria Magdalena, & duo illi diſcipuli, quibus in ſpecie peregrini Dominus apparuerat, certiſſime firmiſſimeque nuntiarent, Dominum reſurrexiſſe, ſeque illum vidiſſe; ceteri tamen illis non credebant: &, quod mirum, cum nec ſibi ipſis, nec ſuis oculis crederent, & eum videntes, non viderent. Narrat enim Matthæus Evangeliſta (2) quod Chriſti diſcipuli *abierunt in Galilæam in montem, ubi conſtituerat illis Jeſus, & videntes eum adoraverunt; quidam autem dubitaverunt.* Non enim verum corpus, ſed ſpiritum ſe videre putabant. Unde ipſe ait (3); *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Et fortaſſe hæc tanta illorum dubitatio ex intenſo amore procedebat. Non enim facile credimus quod multum deſideramus. Sic etiam quod timemus, leviter poſſe accidere credimus. *Et dixit eis; Euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ.* Prius enim dixerat (4); *In viam*

(1) Marc. XVI. 14. Noviſſime recumbentibus illis undecim, apparuit. (2) XXVIII. 16.
(3) Luc. XXIV. 39.
(4) Matth. X. 5.

viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis : non enim ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael. Nunc autem eos præcipit ire in univerſum mundum. In quo Judæorum abjectio, & gentium electio apertiſſime monſtratur. Unde & illi a Patre dicitur (1); *Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ*. Quod autem ait, *Prædicate Evangelium omni creaturæ*, alius Evangeliſta exponit dicens (2); Ite *docete omnes gentes*. Idem enim per *omnem creaturam*, & per *omnes gentes* ſignificatur. Sic enim Apoſtolus ait de Charitate (3), quia *omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet*, quod quidem verum non eſt, niſi aliter determinetur. Si enim Charitas omnia credit, credit utique Phariſæis, & Sadducæis, aliis affirmantibus, aliis negantibus Reſurrectionem : quod fieri non poteſt. Non igitur Charitas omnia credit. Sic igitur determinetur : omnia credit quæ credenda ſunt. Similiter ergo & id quod dicitur; *Prædicate Evangelium omni creaturæ*, determinandum eſt, ut ſic dicatur; omni creaturæ prædicate Evangelium, cui Evangelium prædicandum eſt (4).

 Non

(1) Pſ. II. 8.
(2) Matth. XXVIII. 19.
(3) I. Cor. XIII. 7.
(4) *Beda* ad h.l. Numquid ſanctum Evangelium vel inſenſatis rebus vel brutis animantibus fuerat prædicandum, ut de eo diſci-

Digitized by Google

Non enim Evangelium prædicandum eſt lapidibus, & aliis quibuſcumque rebus ſenſu & ratione carentibus. Sunt autem qui hæc ſubtilius intelligentes, ea quæ plana ſunt difficilia reddunt. Et multa quidem in Prophetis, Apoſtolis, & in verbis Dominicis inveniuntur, quibus hæc una determinatio ſufficere poteſt. Quale eſt illud; *Cum*

ſcipulis dicatur; „ Prædicate omni creaturæ „? Sed omnis creaturæ nomine poteſt omnis natio gentium deſignari. Ante etenim dictum fuerat; „ In viam gentium ne abieritis: nunc autem dicitur „; Prædicate omni creaturæ „ ut ſcilicet prius a Judæa Apoſtolorum repulſa prædicatio, tunc nobis in adjutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis ſuæ teſtimonium ſuperba repuliſſet. *S. Gregorius* hom. 29. in Eu. n. 2. Numquid fratres mei, ſanctum Evangelium vel inſenſatis rebus, vel brutis animalibus fuerat prædicandum, ut de eo diſcipulis dicatur, prædicate omni creaturæ? Sed omnis creaturæ nomine ſignatur homo ... Omnis autem creaturæ aliquid habet homo. Habet namque commune eſſe cum lapidibus, vivere cum arboribus, ſentire cum animalibus, intelligere cum Angelis. Si ergo commune habet aliquid cum omni creatura homo, juxta aliquid omnis creatura eſt homo. Omni ergo creaturæ prædicatur Evangelium, cum ſoli homini prædicatur: quia ille videlicet docetur, propter quem in terra cuncta creata ſunt, & a quo omnia per quamdam ſimilitudinem aliena non ſunt. Poteſt etiam omnis creaturæ nomine omnis natio gentium deſignari. Ante etenim dictum fuerat: *in viam gentium ne abieritis*. Nunc autem dicitur: *prædicate omni creaturæ*: ut ſcilicet prius a Judæa Apoſtolorum repulſa prædicatio tunc nobis in adjutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis ſuæ teſtimonium, ſuperba repuliſſet. *Patet ergo, ex Gregorio Bedam ſua mutuatum; quod etiam ex Recentioribus facit Lyranus. Eſtius ſubintelligit* humanæ, *quæ vox exprimitur* I. Petri 2. Certe, *inquit*, diſtributio eſt accommoda, ut ſenſus ſit, prædicandum, vel prædicatum eſſe Evangelium omni creaturæ, cui prædicari poteſt: *quæ eſt explicatio Auctoris noſtri*.

Cum exaltatus fuero a terris, omnia traham ad me ipſum: cui ſi addatur *quæ trahenda ſunt*, nihil erit inconveniens. Aliter autem quanta inconvenientia ſequatur, quis non intelligat? Valde enim pauca ſunt ea quæ illuc trahuntur, ad comparationem illorum, quæ ad ſe Dominus non trahit. Siquidem ſolos homines, & ipſos non omnes, trahet ad ſe. His igitur, & ſimilibus facile intelligitur, quid in eo ſignificatur quod dicitur; *Prædicate Evangelium omni creaturæ*: cui videlicet Evangelio *qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit*. Dicit Evangelium; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum ſicut te ipſum: hoc enim ſi credideris & feceris ſalvus erit. Dicit autem & alia multa, quæ ſalutem pariant & vitam æternam. *Qui vero non crediderit condemnabitur*. Quamvis enim homo baptizatus ſit, & omnia peccata in baptiſmo ſint ei remiſſa, condemnabitur tamen quoque ille, ſi non Evangelio credidit, ejuſque conſiliis aſſenſum præbuerit. *Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur: in nomine meo Dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberent, non eis nocebit: Super ægros manus imponent, & bene habebunt*. Omnia enim hæc in primitiva Eccleſia, non ſolum Apoſtolos, ſed & alios ſanctos feciſſe legimus. Neque enim aliter ab idolorum cultura homines infideles converterent, niſi his tantis ſignis &

miraculis Evangelica prædicatio firmaretur. Prædicabant enim Chriſti diſcipuli, ut Apoſtolus ait (1), Chriſtum Jeſum crucifixum, *Judæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam*. Sed cum ſubito dæmonia ejicerent, linguis loquerentur novis, ſerpentes ſolo verbo aut occiderent aut fugarent, venenum ſine læſione biberent; & non ſolum tactu, verum etiam ſui corporis umbra ægros ſanarent; mox in admirationem Gentiles converſi clamabant; Unus eſt quem Apoſtoli prædicant, unus Dominus Jeſus Chriſtus qui talia operatur. Nobis autem ſigna & miracula jam nunc neceſſaria non ſunt; quibus ea quæ facta ſunt ſolummodo legere & audire ſufficit (2). Credimus enim Evangelio, credimus & Scripturis iſta narrantibus. Nemo modo in Eccleſia dicit; Non tibi credo, niſi mortuos ſuſcites, niſi cœcos illumines, & niſi hæc ſimilia facias. Signa tamen cotidie in Eccleſia fiunt; quæ ſi quis attendere velit, multo majora eſſe cognoſcet, quam illa quæ tunc ab illis corporaliter fiebant. Quotidie enim Sacerdotes populum baptizando, & ad pœnitentiam vocando, dæmonia ejiciunt. Quotidie linguis loquuntur novis, dum Scripturas exponentes, litteræ vetuſtatem in ſpiritualis intelligentiæ novitatem convertunt. Serpentes vero tollunt, quia concupiſcentias malas, quia vitia & peccata ſuavi admonitione a pecca-

to-

(1) I. Cor. 1. 23. (2) *Vid. Gregor.* homil. *all.*

torum cordibus avertunt. Bibunt autem mortiferum, ſed non eis nocet; quia Paganorum, & Hæreticorum libros legentes; & amara & venenoſa convitia ſibi illata ſæpius audientes, ſurda aure tranſeunt, & pro nihilo ducunt. Super ægros vero manus imponunt; & bene habent, quia animas infirmas ſuis orationibus ſanant, & Domino reconciliant. Eadem igitur ſigna etiam nunc Sancti Domini faciunt, quæ tunc Dominus eos facturos eſſe promiſit. *Et Dominus quidem Jeſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet a dextris Dei.* Qualiter autem aſſumptus eſt, liber Actuum Apoſtolorum oſtendit, dicens (1); *Et cum hæc dixiſſet, videntibus illis, elevatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Et tunc quidem adimpleta eſt Prophetia quæ ait (2); *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Explicit ſecundum Marcum.

(1) Cap. I.
(2) Pſ. XVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

S. BRUNONIS ASTENSIS
EPISCOPI SIGNIENSIS
COMMENTARIUS
IN LUCAM

Digitized by Google

Digitized by Google

HIs ita expeditis, ad Lucam veniamus; & ſicut jam diximus, ea tantummodo exponamus, quæ neque in Marco, neque in Matthæo expoſuimus (1). *Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in*

(1) *Hoc, ut A. noſter, Auguſtinus ſe facere profeſſus eſt, ubi ad Lucam venit* l. IV. de conſ. Evang. c. 8. n. 9. Nunc ergo deinceps, *inquit*, Lucæ Evangelium ex ordine pertractemus, exceptis iis, quæ habet cum Matthæo Marcoque communia, quoniam illa jam omnia pertractata ſunt, *feceratque idem, poſt Matthæum, Marcum explicans* l. IV. n. 1. *Ut autem, idem Aug. ſubdit*, hoc principium ad Evangelii narrationem nondum pertinet. *Nam eſt proœmium quoddam; quod cum convenire cenſeretur aliis quoque Evangeliis, Ammonius Univerſæ Harmoniæ ſuæ præpoſuit. Idem recentiores faciunt Cornelius Janſenius, Jo. de la Haye, Bernardus Lamy &c. Solum ex Evangeliſtis hoc feciſſe Lucam*, omnes Interpretes obſervant: *cauſas vero cur ſolus fecerit, idem exquirit. Atque hæc potiſſima videtur, quoniam Lucas, ut Ambroſius ait* n. 4. velut quemdam hiſtoricum ordinem tenuit, *& Hieronym.* init. Comm. in Matth. quædam altius repetere voluit. *Itaque quod Hiſtorici facere ſolent, fecit. Qua etiam ratione, Scriptores antiquiſſimos imitatus, aliud opus ſuum initio nominavit, librum ſcilicet Actuum Apoſtolicorum. Præterea, ut fidem ſibi conciliaret, qua ratione ſcire, ſive aſſequi ea quæ ſcribit, potuerit, narrat. Itaque ad hæc verba Ambroſius* n. 11. Prolixiorem hunc Evangelii librum quam ceteros eſſe, nemo dubitaverit. Et ideo, non ea quæ falſa ſunt, ſed quæ vera, ſibi vindicat. *Ex eo vero quod ait*, ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis; *colligit contra Theophylactum Eſtius, Lucam non fuiſſe unum e LXX. Chriſti diſcipulis: ſed poſt ejus Aſcenſionem, ab Apoſtolis & diſcipulis Chriſti fidem ſuſcepiſſe, & ea quæ ſcribit, ab eis accepiſſe: ut veriſſime dixerit Hieronymus; Lucam, Evangelium ſicut audierat ſcripſiſſe; Acta vero Apoſtolorum, ſicut viderat,*

Digitized by Google

in nobis completa ſunt rerum, ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis, viſum eſt & mihi aſſecuto a principio omnia (1) *diligenter ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile, ut cognoſcas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.* (2) Quæ enim ratio eſt, ut

derat, compoſuiſſe. Et tamen præcipuam quamdam laudem in Evangelio ſcribendo aſſecutus eſt. Nam, quemadmodum Ambroſius n. 11. etiam a s. Apoſtolo Paulo teſtimonium meruit diligentiæ: Sic enim laudat Lucam; „ Cujus laus, inquit, eſt in Evangelio per omnes Eccleſias: *& Hieronymus* in Catal. c. 7. Quidam, *ait*, ſuſpicantur, quotieſcumque in epiſtolis ſuis Paulus dicit; „ juxta Evangelium meum „ de Lucæ ſignificare volumine, & Lucam, non ſolum ab Apoſtolo Paulo didiciſſe Evangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, ſed & a ceteris Apoſtolis; *atque affert allata verba*, ſicut tradiderunt nobis &c. *Addendus & Origenes, qui* homil. 1. in Luc. ex Verſ. Hieron. Effectum ſuum Lucas indicat ex ſermone, quo ait; „ in nobis manifeſtiſſime ſunt oſtenſæ, ideſt πεπληροφορημένων [quod uno verbo latinus ſermo non explicat]: certa enim fide & ratione cognoverat, neque in aliquo fluctuabat. *De poteſtate Græci verbi illius V. hic Eſtium.*

(1) Aſſecuto, omnia, *Vulgat. Sed cum noſtro A.* aſſecuto a principio omnia, *vetus Itala ex mss. Colb. apud Sabatier*, S. *Ambroſius* lib. 1. in Luc. n. 11. &c.

(2) *Origenes* l. all. Sicut olim in populo Judæorum multi Prophetiam pollicebantur; & quidam erant pſeudoprophetæ... ita & nunc in Novo Teſtamento, multi conati ſunt ſcribere Evangelia, ſed non omnes recepti. Et ut ſciatis, non ſolum IV. Evangelia, ſed plurima eſſe conſcripta, e quibus hæc quæ habemus electa ſunt, & tradita Eccleſiis, ex ipſo proœmio Lucæ, quod ita contexitur: „ Quoniam quidem multi conati ſunt &c. „ Hoc quod ait conati ſunt, latentem habet accuſationem eorum, qui abſque gratia Spiritus S. ad ſcribenda Evangelia proſilierunt: Matthæus quippe, & Marcus, & Lu-

Digitized by Google

ut B. Lucas ea ſcribere velit, quæ jam a multis aliis ſcripta commemorat, niſi quia minus aliquid eos dixiſſe, & non bene veritatem tenuiſſe eos cognoverat? Multi enim præter quatuor Evangeliſtas ſcripſerunt: quæ omnia inter apocrypha numerantur. Nulla enim, niſi quatuor Evangelia, ſuſcipit Eccleſia (1).

INCI-

Lucas, & Jo. non ſunt conati ſcribere, ſed Spiritu S. pleni ſcripſerunt Evangelia &c. *Deinde Baſilidis Evangelium nominat, atque alia. Auguſtinus quoque* l. IV. de Conſ. Evang. n. 9. Et quod dicit multos conatos &c. videtur ſignificare nonnullos, qui non potuerunt hoc ſuſceptum munus implere ... eos debemus accipere, quorum in Eccleſia nulla extat auctoritas; quia id quod conati ſunt, implere minime potuerunt. *Et Ambroſius in eamdem ferme ſententiam* n. 5. Conati itaque illi ſunt qui implere nequiverunt. Ergo multos cœpiſſe nec impleviſſe etiam s. Lucas teſtimonio locupletiore teſtatur, dicens plurimos eſſe conatos ... Sine conatu ſunt enim donationes & gratia Dei ... Non conatus eſt Matthæus, non conatus eſt Marcus &c.: *quæ ex Origene ſumpſiſſe videtur. Bene ergo cum Vett. & Recentioribus ferme omnibus de apocryphis hæc A. accepit.*

(1) *Origenes* l. all. Sed in his omnibus nihil aliud probamus, niſi quod Eccleſia; ideſt IV. tantum Evangelia recipienda. *Idem Beda & ceteri profitentur Interpretes vett. & noſtri; & ex ſenſu Eccleſiæ nunc conſtat.*

Incipit secundum Lucam.

I. F*Uit in diebus Herodis Regis Judææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Eliſabeth*. Legitur enim (1) David in vigintiquatuor partes ſacerdotum familias diviſiſſe, eiſque præcepiſſe, ut ſingulæ ſecundum vices ſuas in miniſteriis ſibi diſpoſitis Domino deſervirent. Ex his autem vigintiquatuor viris, ſibi pro tempore ſuccedentes ſemper eligebantur qui Principes Sacerdotum dicebantur, quibus unus præerat qui ſummus Pontifex vocabatur. Invenitur autem ibi poſitus Abia in octava ſorte, de cujus progenie ortus eſt Zacharias, qui nunc fungitur vice illius. Uxor quoque ejus, *de filiabus Aaron* fuiſſe dicitur; ut eos bene & legaliter conjunctos eſſe ſciamus. Præcipit enim lex (2), ut unuſquiſque de Tribu ſua ducat uxorem; & unaquæque ſuæ Tribus viro conjungatur. *Erant autem ambo juſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine querela*. In eo enim quod ante Deum juſtos eos fuiſſe dicit, ab omni vitio hy-

(1) I. Paralip. xxiv. 3. Et diviſit eos David .... Diviſit autem eis, hoc eſt filiis Eleazar Principes per familias ſedecim, & filiis Ithamar per familias & domos ſuas octo: porro diviſit utraſque inter ſe familias ſortibus .... Exivit autem ſors prima Joiarib .... octava Abia.

(2) Numer. xxxvi. 6. 7.

hypocriſis eos defendit (1): illi enim non ſunt juſti ante Deum, qui omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus. *Incedebant autem in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela*; quia ſponte & ſine murmuratione omnia Legis mandata cuſtodienda. Id vero quod ſponte & ex corde non fit, non vacat a querela. Dominus enim non quid agamus, ſed quo animo aliquid agamus, attendit. Unde Apoſtolus (2) non datorem, ſed *hilarem datorem* Dominum diligere dicit (3). *Et non erat illis filius, eo quod eſſet Eliſabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis*. Sterilis erat Eliſabeth, ut non natura, ſed virtute & miraculo pareret: quæ ſi in juventute peperiſſet, non ſterilis, ſed fœcunda putaretur. Parit igitur in ſenectute; &, mirabile dictu, in illa ætate hæc una ſterilis fit fœcunda,

 in

(1) *S. Ambroſius* ad h. l. Et bene juſtos ante Deum: non enim omnis qui juſtus eſt ante homines, juſtus eſt ante Deum. Aliter vident homines, aliter videt Deus; homines in facie, Deus in corde; & ideo fieri poteſt, ut aliquis affectata bonitate populari, juſtus videatur mihi, juſtus autem ante Deum non ſit ... Perfecta igitur laus eſt, ante Deum juſtum eſſe: *quæ verba prorſus deſcribit Beda*.

(2) II. Cor. IX. 7.

(3) *Eſt hic locus fuſe a PP. verſatus, præſertim ab Hieron.* Dial. I. contr. Pelagianos, n. 12. Dial. II. n. 15. *cui cum contradicere viſus ſit S. Ambroſius* lib. I. in Luc. n. 17. 18. *& hujus auctoritate Pelagius abuteretur, reſpondet ei S. Auguſtinus* lib. de grat. Chr. cap. 48. n. 53. *Vide eumd. Auguſtin.* lib. II. de peccator. merit. cap. 13. n. 19. 20. & de perfect. juſtit. cap. 16. n. 38.

in qua omnes fœcundæ ſteriles fiunt. Naſcitur Joannes de ſenibus; de juvencula Chriſtus; quoniam ille eſt finis veterum; iſte novorum principium. *Lex enim & Prophetæ uſque ad Joannem* (1). Chriſtus vero inquit (2); *Ecce nova facio omnia. Factum eſt autem cum Sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deum, ſecundum conſuetudinem Sacerdotii, ſorte exiit, ut incenſum poneret*. Hæc enim erat Sacerdotii conſuetudo; ut ſibi viciſſim ex ordine ſuccedentes, unuſquiſque Pontificum (multi enim erant) ſuo tempore incenſum poneret, & ſacrificia immolaret. Non eſt autem otioſum quod dicitur *ante Deum*. Ille enim ſacerdotio fungitur ante Deum, ad cujus munera reſpicit Deus. Unde ſcriptum eſt (3), *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus, ad Cain vero & ad munera ejus non reſpexit. Ingreſſus autem in Templum Domini; & omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi*. Hæc autem ſolemnitas decima die menſis ſeptimi agebatur, quando ſolus Pontifex ſemel in anno non ſine ſanguine ingrediebatur in ſancta ſanctorum, nullumque alium in templo eſſe licebat (4). Quod quid

(1) Matth. XI. 13. Omnes enim Prophetæ & Lex uſque ad Joanem prophetaverunt.

(2) Apoc. XXI. 5.

(3) Gen. IV. 4. 5.

(4) *Ex hoc loco apparet Auctorem noſtrum eorum ſequi opinionem, qui Zachariam ſummum fuiſſe Pontificem cenſuerunt. Fue-*

quid ſignificet, Apoſtolus exponit in epiſtola ad Hebræos ( ). Nos quoque in Levitico de hac ſolemnitate ſufficienter diximus (2). *Apparuit autem illi Angelus Domini, ſtans a dextris altaris incenſi.* Stabat Angelus, & a dextris ſtabat, quoniam fortia & propitia nunciabat (3). *Et Zacharias* D 2 *tur-*

Fuere vero nonnulli antiqui & doctiſſimi PP. S. Petrus Chryſologus ſerm. 86. Aug. 46. in Jo. *S. Jo. Chryſoſtomus* hom. 10. in Matt. n. 3. *ibi*; cogita igitur quantum id eſſet hominem videre poſt anno. xxx. ex deſerto venientem Principis Sacerdotum filium. *S. Ambroſius* lib. 1. in Luc. n. 22. Videtur hic S. Zacharias ſummus deſignari Sacerdos: quia, ſicut lectum eſt de priore tabernaculo, in quod ſemper intrabant Sacerdotes miniſteria conſummantes, non uno tantum anni tempore intrabant in templum; in ſecundo autem ſemel in anno ſingularis ſummus Sacerdos non ſine ſanguine, quem offerret pro ſe, & populi delictis. *Ex Beda vero, ut opinor, Noſter; cujus ver a ſunt* ad h. l. Incenſum in Sancta Sanctorum a Pontifice deferri, expectante extra Templum omni populo, decima die ſeptimi menſis eſt juſſum. Et hanc diem expiationis, ſive propoſitionis vocari, quæ apud nos, ob varium Lunæ diſcurſum, a qua menſes computant Hebræi, modo in Sep embrem menſem, modo incidit in Octobrem .... Hujus autem diei Apoſtolus ad Hebræos ſcribens ita meminit: „ In prius quidem Tabernaculum ſemper introibant Sacerdotes, ſacrificiorum officia conſummantes; in ſecundum autem ſemel in anno ſolus Pontifex non ſine ſanguine &c.

(1) Ad Heb. IX. 6.

(2) Ad cap. XVI. tom. XX. Biblioth. PP. edit Lug. pag. 1407.

(3) *Beda*; Bene Angelus & in templo, & juxta altare, & a dextris apparet; quia videlicet, & veri Sacerdotis adventum, & myſterii Sacrificii univerſalis, & cœleſtis doni gaudium prædicat. *S. Petrus Chryſolog.* ſerm. 87. Ut eſſe in ſanctis Angelis nihil ſiniſtrum intelligas, dicente Scriptura: „ Vias quæ a dextris ſunt novit Dominus.

Digitized by Google

turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum. Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Hæc enim Angelorum conſuetudo eſt; in qua etiam ab illis diſcernuntur, qui ſe transfigurant in Angelum lucis: quod in ſuæ locutionis principio eos quibus loquuntur, conſolantur, & ne timeant adhortantur (1). Quod autem ait; *quoniam exaudita eſt deprecatio tua*; nemo putet Zachariam Dominum pro filio exoraſſe, præſertim cum de ſua, ſuæque uxoris ætate diffideret, &, Angelo id ipſum admonente, non crederet. Quid igitur orabat, niſi id quod Lex orare præcipiebat? Ait enim (2); *Erit hoc vebis legitimum ſempiternum, ut oretis pro filiis Iſrael, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno* (3). Hoc eſt igitur quod orabat:

(1) ***Beda pariter*:** Trementem Zachariam confortat Angelus, quia ſicut humanæ fragilitatis eſt, ſpiritalis creaturæ viſione turbari; ita & Angelicæ benignitatis eſt paventes de aſpectu ſuo mortales mox blandiendo ſolari. At contra Dæmonicæ eſt ferocitatis, quos ſui præſentia territos ſenſerit, amplius ſemper horrore concutere, quæ nulla melius ratione, quam fide ſuperatur intrepida. *Idem ante Bedam s. Athanaſius* in V. s. Antonii, *s. Hieronymus* in cap. 28. Matth. &c.

(2) Levitic. XVI. 34.

(3) Ita s. Aug. lib. II. QQ. Ev. q. 1. Non eſt veriſimile, ut cum pro populi peccatis vel ſalute vel redemptione ille offerret... quod potuerit, publicis votis homo ſenex, uxorem habens anum, pro accipiendis filiis orare; præſertim quia nemo orat accipere, quod ſe accepturum eſſe deſperat &c. *S. Petrus Chryſolog.* ſerm. 88. Putaſne Sacerdos tantus ſic eſt populi ſic univerſitatis oblitus, ut de conceptu veteranæ conjugis,

bat: hanc deprecationem Angelus exauditam eſſe dicebat. *Et Eliſabeth uxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem*. Non enim ſine cauſa Angelus hoc ei nomen impoſuit. Joannes enim *Dei gratia* (1) interpretatur. Videamus igitur quomodo hoc nomen ei conveniat. Dicat ipſe Dominus; *Prius*, inquit (2), *quam te formarem in utero, novi te, & antequam exires de ventre, ſanctificavi te, & Prophetam in gentibus dedi te*. Magna enim Dei gratia ditatur, qui prius ſanctificatur quam oriatur. Illud etiam quod Dominus ait (3); *Inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne Baptiſta*, & cetera hujuſmodi, quæ ipſe in ejus laudibus prædicat, quantam etiam gratiam Joannes habuerit, manifeſtant. *Et erit gaudium tibi & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt*. Quis enim in illius & de illius nativitate non gaudeat, qui mundi gaudium nuntiare venerat? Quis non lætetur, audiens Zachariam tanto tempore mutum, & tandem in hujus nativitate prophetantem, & tantam to-

jugis, de partu deſperatæ ſterilis rogaret, ut ſibi ſoli legatus omnium tunc adeſſet, ut advocatus omnium pro ſe ſingulariter oraret, ut tantum Pontificatus officium intra domeſticas arctaret curas &c. *Ita etiam Chryſoſtom.* homil. 2. de incompreh. *Beda &c. Vid. Maldonatum* ad h. l.

(1) Joannes ergo interpretatur, in quo eſt Gratia, vel Domini Gratia. *Beda*.

(2) Jerem. 1. 5.

(3) Matth. XI. 11.

tius populi lætitiam nuntiantem (1)? *Benedictus*, inquit (2) *Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit, & fecit redemptionem plebis ſuæ*. Lege hunc pſalmum uſque in finem, & totum gaudio & exultatione plenum eſſe videbis. Sequitur; *Erit enim magnus coram Domino, & vinum & ſiceram non bibet*. Ea enim quæ ſuperius dicta ſunt ſatis oſtendunt, quam magnus coram Domino Joannes fuerit. Vinum & ſiceram non bibit, quia ſicut Nazaræus, & Domino ab infantia conſecratus, ab omni re ſe abſtinuit, quæ vel corpus, vel animam inebriare, & mentem a ſuo ſtatu evertere poteſt (3). *Et Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ*. Niſi enim Spiritu ſancto adhuc in matris utero plenus eſſet, nequaquam ad Virginis ſalutationem in gaudio exultaſſet. Hoc enim Eliſabeth teſtatur, dicens (4); *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in* au-

(1) *Beda*: Merito gaudet pater, quod vel in ſenecta natum, vel talis gratiæ acceperit filium. Gaudent & alii, quibus inauditum eatenus regni cœleſtis evangelizat ingreſſum.

(2) Luc. 1. 68.

(3) *Beda*: Sicera interpretatur ebrietas: quo vocabulo Hebræi omne quod inebriare poteſt poculum, ſive de pomis, ſive de frugibus, ſive de qualibet alia materia confectum ſignificant. Proprium vero in Lege Nazaræorum erat, vino & ſicera tempore conſecrationis abſtinere ... Decet enim vas cœleſti gratiæ mancipatum a ſæculi illecebris caſtigari; nec vino, in quo eſt luxuria, inebriari eum, qui multo Spiritus ſancti deſiderat impleri.

(4) Luc. 1. 43.

auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo. Et multos filiorum Iſrael convertet ad Dominum Deum ipſorum. Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Heliæ. Ipſe, inquit, *præcedet ante illum.* Ante quem illum? *Ante Dominum Deum ipſorum.* Eſt igitur Chriſtus Deus, & Dominus Judæorum (1). Sed quomodo præcedet? *In ſpiritu & virtute Heliæ.* Unde & Dominus ait (2); *Si vultis ſcire, Joannes ipſe eſt Helias.* Non tamen in perſona; ſed in ſpiritu & virtute. Unde etiam dicitur, quia unus ſpiritus erat in utroque (3)? *Ut convertat corda patrum in filios, & incredibiles* (4) *ad prudentiam juſtorum, parare Domino plebem perfectam. Corda enim patrum in filios Joannes convertit*; quia quod Patriarchæ & Prophetæ crediderunt, hoc eorum filios intelligere & credere fecit (5). *Convertit autem & incre-*

(1) *Bene hinc etiam contra Hæreticos arguit Beda*; Patet profecto Chriſtum eſſe Dominum Deum Iſrael. Si autem Chriſtus eſt, immo quia Chriſtus eſt Dominus Deus Iſrael, deſinant Ariani, Chriſtum Dominum Deum eſſe negare. Erubeſcant Photiniani, Chriſto ex Virgine principium dare. Ceſſent Manichæi, alium populi Iſrael, atque alium Chriſtianorum Deum credere. *Vide etiam s. Petrum Chryſolog.* ſerm.88.

(2) Matth. XI. 14. Si vultis recipere, ipſe eſt Elias.

(3) *Elegans eſt comparatio apud Ambroſium Eliæ & Joannis. Beda*: Quia ſicut ille præco venturi judicis, ita hic præco factus eſt Redemptoris.

(4) *Ita legitur* [incredibiles] *in Itala apud Sabatier ex ms. Colbertino. Ita legit Beda &c.*

(5) Corda patrum in filios convertere, eſt ſpiritalem Sanctorum antiquorum ſcientiam populis prædicando infundere.

Be-

credibiles ad prudentiam juſtorum , quia infideles & credulos per juſtorum viam incedere docuit . Hoc autem dum faceret , parabat Domino plebem perfectam . *Et dixit Zacharias ad Angelum : Unde hoc ſciam ? Ego enim ſum ſenex , & uxor mea proceſſit in diebus ſuis* . Et fortaſſe non recordabatur Zacharias, quod Abraham & Sara in ſenectute genuerunt . Nihil enim Domino impoſſibile eſt . Credenti quoque omnia poſſibilia ſunt . Angelus promittit ; & Sacerdos ſignum quærit : quaſi plus ſigno quam Angelo credere debuiſſet (1) . *Et reſpondens Angelus dixit ei : Ego ſum Gabriel , qui adſto ante Deum , & miſſus ſum loqui ad te , & hæc tibi evangelizare* . Cur ergo dubitas ? Quare non credis ? Neque ille qui me miſit , neque ego tibi mentiri poſſum . Signum quæris ? Judæi etiam ſigna petunt . Dicis , unde hoc ſciam ? Dabitur tibi ſignum , quod poſteaquam acceperis , te fortaſſe pœnitebit . Hoc igitur

Beda . *S. Ambroſius* lib. 1. in Luc. n. 35. Non egemus teſtimonio , quod plurimorum s. Joannes corda converterit , in quo nobis Propheticæ Scripturæ , & Evangelicæ ſuffragantur. Vox enim clamantis in deſerto ... & baptiſmata populis frequentata declarant converſæ plebis non mediocres factos eſſe proceſſus ; quia dum creditur Joanni , creditur Chriſto .

(1) *Præclare Beda* ; Ob altitudinem promiſſionis hæſitans, ſignum quo credere valeat , inquirit ; cui ſola Angeli viſio vel allocutio pro ſigno ſufficere debuerat . Unde meritam diffidentiæ tacendo pœnam luit cui taciturnitas eadem & ſignum fidei , quod quæſivit , & infidelitatis eſſet pœna , quam meruit .

tur erit tibi ſignum. *Ecce eris tacens, & non poteris loqui uſque in diem quo hæc fiant*. Pro eo quod non credidiſti verbis meis, quæ complebuntur in tempore ſuo: quia, inquam, verbo credere noluiſti, vel ſigno crede (1). Ecce eris tacens, donec ex te genita vox oriatur: & quia vocem generaturus es, non te pœniteat aliquanto tempore tacuiſſe. Ex te enim orietur ille qui dicat; *Ego vox clamantis in deſerto. Et erat plebs expectans Zachariam; & mirabantur quod tardaret in Templo. Egreſſus autem non poterat loqui ad illos; & cognoverunt quod viſionem vidiſſet in Templo: & ipſe erat innuens illis; & permanſit mutus.* Poſſumus autem per ſenem Zachariam, Vetus Teſtamentum, & per Joannem puerum, Novum intelligere. Eo enim tempore Vetus Teſtamentum vocem amiſit (2), quo novum ex veteri

(1) *Ambroſius* lib. 1. in Luc. n. 39. Condemnatur ſilentio incredulitas Sacerdotis ... Quia non credidit, non potuit loqui.

(2) *S. Ambroſius* l. 1. n. 40. Non unius myſterium, nec unius ſilentium eſt. Tacet Sacerdos, tacet Propheta ... Ceſſatio ſacrorum, & ſilentium Prophetarum; taciturnitas Prophetarum, taciturnitas Prophetæ, & taciturnitas Sacerdotis eſt. „ Auferam, inquit [Exod. 1. 4.] validam virtutem, Prophetam, & conſiliarium „. Et vere abſtulit Prophetas, a quibus abſtulit verbum, quod loqui in Prophetis ſolebat .... Tranſivit enim ad nos Dei Verbum, & in nobis non tacet. Denique jam non poteſt Judæus dicere quod poteſt dicere, Chriſtianus &c. *Iſidorus Peluſiota* lib. 1. ep. 131. Silentii ipſius [*Zachariæ*] typo Legis ſilentium indicabatur: & ep. 257. Exoriente luce matutina, lux abſcedit: claro Sole exoriente, ſide-

ri fieri cœpit, quia poſtquam novam legem Apoſtoli, & Doctores prædicare, & exponere cœperunt, vetus legis intelligentia ceſſavit. Sed vocem, quam amiſerat, tunc tandem recepit, quando Novo Teſtamento jam nato, & ubique divulgato, ab eo didicit, quod loqueretur. Loquitur enim Vetus Teſtamentum, ſed jam non ſuo, & proprio ſenſu. *Et factum eſt, ut impleti ſunt dies officii ejus, abiit in domum ſuam. Poſt hos autem dies concepit Eliſabeth uxor ejus, & occultabat ſe menſibus quinque, dicens: Quia ſic mihi fecit Dominus in diebus, quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.* Dies enim officii ejus impleti ſunt octavo kalendas Octobris; ſiquidem a quintodecimo die menſis ſeptimi (1) erant feriæ tabernaculorum ſeptem diebus, atque poſt eos dies octavus erat celeberrimus. Unde factum eſt, ut viceſima tertia die ſeptimi men-

ſiderum chorus obſcuratur. Cum purus ac liquidus dies illuxit, auroræ umbræ finem accipiunt. Cum Evangelii Sapientia effulſit, legis puerilis inſtitutio munus ſuum exercere deſiit. Hic nempe vocis uſum amittit Zacharias, poſtea quam novæ atque admirandæ ſalutationis lætum nuncium audivit. *Chryſologus* ſerm. 86. In hora incenſi jam Sol Judaico occumbebat in templo, ut in Eccleſia matutinus exurgeret; & Judaicæ doctrinæ inſtabat veſper, quia Evangelii imminebat aurora; Legis obſcurabatur dies, ut totus reluceret in gratia &c.

(1) *Vide ſuperius dicta. Hoc enim ex eo affirmat, quod Summum Sacerdotem eſſe Zachariam, opinaretur: de qua opinione jam diximus. eique contradicunt PP. alii nonnulli & recentiores paſſim Janſenius* cap. 2. Conc. *Baronius, Natalis Alexander, Hamelius, Lamy, Tillemont, Calmet &c.*

menſis reverteretur in domum ſuam. Quomodo ergo verum eſt, quod veniente octavo kalendas Aprilis de eadem Eliſabeth ad Mariam Virginem Angelus ait (1); *Et hic menſis eſt ei ſextus*, qui non ſextus, ſed ſeptimus erat? Septimus quidem erat; ſed ſi ſeptem dies ſeptimi menſis in fine Martii menſis ponamus, ſex menſes, & non amplius inveniemus. Septem enim adhuc hujus menſis dies reſtabant, quando hæc ad Mariam Angelus loquebatur. Pro quibus ſi illi alii ſeptem ponantur, ſex menſium, & non amplius, numerus adimpletur. *In menſe autem ſexto*.

III. (2) *Miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph, de domo David, & nomen Virginis Maria*. Miſſus eſt, inquit, Angelus Gabriel, (3) qui *Dei Fortitudo* interpretatur, ut Dei virtutem, & Dei Sapientiam carnem ſuſcipere nuntiaret. Sed ubi miſſus eſt? *In Nazareth civitatem Galilææ*. Ad quam? *Ad Virginem*

(1) Luc. I. 36.

(2) *Lucæ I. 26. Eſt homilia Emiſeni fer. IV. poſt IV. Dom. Adv. p.* 10.

(3) *Hieronymus* in c. IX. Daniel. v. 16. Gabriel in linguam noſtram vertitur Fortitudo vel robuſtus Dei. Unde & eo tempore, quo erat Dominus naſciturus, & indicturus bellum Dæmonibus, & triumphaturus de mundo, Gabriel venit ad Zachariam & ad Mariam. Et poſtea in Pſalmis legimus de Domino triumphante; „ Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus fortis & potens &c.: *quæ omnia Hieronymi, iiſdem verbis deſcripſit hic Beda*.

ginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph, de domo David, de familia Regali, de ſtirpe nobili, & præ ceteris religioſa. Ubi enim caſtitatis, & munditiæ Mater, niſi in Nazareth habitare debuerat, quæ *Flos*, vel *munditia* interpretatur (1)? Et nomen Virginis Maria. Dicitur enim Maria ſtella maris: hujus utique maris, de quo ſcriptum eſt, (2) *Hoc mare magnum, & ſpatioſum, illic reptilia, quorum non eſt numerus*. Plures ſtellas habet cœlum: mare unam, quæ præ illis omnibus clarior, & melior eſt. De hac enim una ortus eſt Júſtitiæ Sol, cujus fulgore omnia illuſtrantur. Quem qui ſequitur, *non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ*. Cujus igitur fulgoris illam ſtellam eſſe putamus, quæ hunc tantum, talemque ſolem peperit mundo? *Et ingreſſus Angelus ad eam dixit*: *Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus*. Non enim in plateis erat, non in publico morabatur (3). Intus erat, in penetralibus ſola ſedebat, nec tamen ſola, tanto vir-

(1) *Iterum Hieron.* epiſt. 46. n. 12. Ibimus ad Nazareth, & iuxta interpretationem nominis ejus „ florem „ videbimus Galilææ. *Mundi, Sancti, Segregati ideo ab aliis dicebantur Nazaræi*. *Epiphanius* Hær. XXIX. n. 5. Ex eo nomen ſibi iſtud imponunt, ut Nazaræi vocentur, non Naziræi; quæ vox ſanctificatum ſignificat.

(2) Pſ. CIII. 25.

(3) *Notiſſima ſunt verba Ambroſii* lib. II. in Luc. n. 8. Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, ſolus Angelus reperiret: ſola ſine comite, ſola ſine teſte, ne quo degeneri depravaretur affatu, ab Angelo ſalutatur.

virtutum exercitu circumſepta. *Ave*, inquit Angelus, *gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus*. Non fuit ſufficiens *Ave* dixiſſe. Addidit, *Dominus tecum*, & deinde eam benedixit, quaſi tribus vicibus ſub una voce eam ſalutans. Qua in re diligens obſequium, charitatis affectus, & reverentia declaratur. Sed quis unquam tantam gratiam habuit, quantam Virgo Maria? Aliis enim ad menſuram gratiæ dantur: hæc autem gratia plena dicitur. Conſidera modo, quantæ ante eam, quantæ poſt eam mulieres, & Virgines fuerunt. Hæc tamen ſola Mater Domini fieri meruit (1). Magna enim, & ineffabilis gratia eſt, ut una ex tantis millibus eligatur. Quæ cum gratia plena ſit, prius etiam quam concipiat, poſt conceptionem, quanta Dei abundet gratia, quis cogitare poſſit? Hæc autem ſola inter omnes mulieres benedicitur, quæ adhuc ſub antiqua prævaricationis maledictione tenebantur, ex quo primæ mulieri a Domino dictum fuerat: (2) *Multiplicabo ærumnas tuas, & in dolore paries filios*. Hac enim lege non tenetur Virgo Maria, quæ Virgo concepit, Virgo peperit, & ſine dolore pa-

(1) *Beda*; Maria autem Hæbraice Stella Maris, Syriace vero Domina vocatur; & merito, quia & totius mundi Dominum, & lucem ſeculis meruit generare perennem. Bene gratia plena vocatur, quæ nimirum gratiam, quam nulla alia meruerat, aſſequitur; ut ipſum videlicet gratiæ concipiat & generet auctorem. *Deinde ſuperiora verba Ambroſii exſcribit*.

(2) *Geneſ.* III. 16.

pariens Virginitatis gloriam non amiſit. Meritò ergo in mulieribus benedicitur, per quam mulieribus benedictio datur, & mundus a maledictione liberatur. *Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus, & cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio*. Turbata eſt, inquit, non in vultu ejus, ſed in ſermone ejus (1). Non enim Angelum, ſed verba Angeli attendebat, & quid illa tam officioſa ſalutatio ſibi prætenderet, cogitabat. Hoc autem Angelus ſentiens ait: *Ne timeas, Maria; inveniſti enim gratiam apud Deum*. Sed vis audire quam gratiam? *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum*. Hæc eſt cauſa illius ſalutationis. Hoc miſſus ſum nuntiare tibi. Abſcedat timor, ceſſet cogitatio, eſto ſecura, nulla ſollicitudine movearis. Hæc enim verba non ſunt timoris, ſed gaudii. Paries enim filium, non utique alium, niſi omnium rerum Creatorem, & Dominum. Creator tuus erit filius tuus, qui perfectè naſcetur ex te. *Et vocabis nomen ejus Jeſum*. Hoc enim nomen quicumque invocaverit ſalvus erit. In hoc nomine omne genuflectetur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. De hoc ipſe Dominus ait: (2) *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Hoc igitur in om-

(1) *Eucherius* l.all. Turbata eſt non in vultu, ſed in ſermone, ejus. Non enim Angelum, ſed verbum Angeli attendebat, & quid illa tam officioſa ſalutatio ſibi prætenderet, cogitabat.
(2) *Joan.* XVI. 23.

omnibus orationibus uti debemus. In hoc nomine ille non petit, qui contra Dei diſpoſitionem, & contra ſuam, vel aliorum ſalutem petit (1). Immo vero qui taliter petit, contra hoc nomen petere, non dubium eſt. Sequitur: *Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur*. Ipſe enim, qui ſecundum ſe ſemper magnus eſt, tunc apud homines magnus factus eſt, quando ab hominibus cognitus eſt. Quem Petrus Apoſtolus in perſona totius Eccleſiæ Altiſſimi Filium vocavit dicens: (2) *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Et dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis*. Recipit enim Dominus a Domino ſedem David, ſecundum hoc, quod filius eſt David. Regnat autem non ſolum in domo David, id eſt, in tribu Juda, verum etiam in domo Jacob, id eſt, in toto populo Iſrael. Per quod intelligitur, quod in ejus Regni exercitu omnes illi connumerantur, quicumque David, & Jacob fidem, & juſtitiam imitantur (3). Hoc enim Regnum etiam nunc eſt: hoc imperium non deficiet, quia regnabit Dominus in æternum, & in ſæculum ſæculi. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Non dubitat fieri, quod Angelus fieri promittit. In-

(1) *Vid. dicta ad Matthæum.*
(2) *Matth.* XVI. 16.
(3) *Beda*, Domum namque Jacob totam Eccleſiam dicit.

Interrogat tantum, quomodo fiat (1). Quoniam, quamvis Virginem aliquando parituram audierat, quomodo tamen pareret non audierat. Dicit enim Iſaia; (2) *Ecce Virgo concipiet, & pariet* filium: quomodo tamen pariat, non dicit. Quia igitur Virgo eſt, & virum non cognoſcit, quomodo pariat, & Virgo maneat, interrogat, quod nulli adhuc revelatum erat. *Et reſpondens Angelus dixit ei: Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. Hic eſt modus pariendi. Ita concipies, ita paries. Jam nihil eſt, quod te ulterius interrogare oporteat. Spiritus enim Sanctus, qui ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi, quæ obumbrabit tibi, & amplexabitur te, totamque intus, & extra muniet te, faciet in te, quod voluerit, & quomodo voluerit. Quod autem ait: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te*, hoc expoſuit dicens, *Et virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. Hæc enim virtus communis

(1) *S. Ambroſius* lib. 1I. de Abraham c. 8. Qui quærit, quomodo ſciat, non dubitat, manifeſtante Deo, cognoſcere ſe poſſe, ſed formam vult acquirendæ cognitionis advertere ... „ Quomodo fiet iſtud &c. „ jure reſpondit: hoc eſt cum id quod naturæ eſt non ſuppetat, quia non ſolet parere virgo, quæ viro non fuerit copulata; quæro, quomodo præter inſtituta naturæ, poſſit generare: *&* lib. 1I. in Luc. n. 17. Maria autem cum dicit, „ quomodo &c. „ non videtur dubitaſſe de facto, ſed de facti qualitate quæſiſſe. Liquet enim, quia faciendum eſſe crediderit, quæ quomodo fieret interrogavit; unde & meruit audire: „ Beata quæ credidiſti „. *Vide & ſuperius ab eo dicta* n. 14.

(2) Iſai. VII. 14.

nis eſt totius Trinitatis (1). Tota enim Trinitas unus Deus, & ipſe Altiſſimus. Natus eſt igitur Chriſtus de Spiritu Sancto, & Maria Virgine, id eſt, de virtute Spiritus Sancti, quæ una communis eſt & Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Nam & ipſe Spiritus, & Patris, & Filii Spiritus eſt. Filius autem, ſolius Patris Filius, & Pater ſolius Filii Pater eſt. Hæc itaque Virtus ſuperveniens obumbravit Mariam, ex duabus naturis Chriſtum Dominum operata (2). *Sicut enim anima rationalis, & caro unus eſt homo, ita Deus, & homo unus eſt Chriſtus.* Quantum igitur ad humanitatem ſpectat, non ſolum a Patre, & a Spiritu Sancto, verum etiam a ſe ipſo, & factus, & creatus eſt Filius. Quantum vero ad Divinitatem, nec factus, nec creatus, ſed a Patre ſolummodo genitus. *Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua:* Non ſolum, inquit, in te ſuæ virtutis miracula his temporibus operabitur Deus, verum etiam in Eliſabeth cognata tua, quam tu ipſa & vetulam eſſe, & ſterilem ab infantia fuiſſe, optime noſti. *Et hic menſis ſextus eſt illi, qua vo-*

(1) *Rufinus* comment. in Symb. Apoſt. ex recenſ. Vallarſ. num. 10. Vide ergo cooperantem ſibi invicem Trinitatem. Spiritus S. venire dicitur ſuper Virginem, & virtus Altiſſimi obumbrare ei. Quæ eſt autem virtus Altiſſimi, niſi ipſe Chriſtus, qui eſt Dei virtus, & Dei ſapientia? Cujus autem hæc virtus eſt? Altiſſimi, inquit. Adeſt ergo Altiſſimus, adeſt & virtus Altiſſimi, adeſt & Spiritus S. Hæc eſt Trinitas &c.

(2) In Symbol. nomine Athanaſ.

catur ſterilis, ut ſciat omnis mundus, *quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum*. Quid adhuc Judæi increduli dicent? Negant, Virginem peperiſſe; neque Evangelio credere volunt. Eliſabeth tamen jam anum, & ſterilem peperiſſe negare non poſſunt. Utrumque mirabile eſt: utrumque contra naturam factum eſt. Neutrum fieri poſſet, niſi mutaſſet naturam, cui nihil impoſſibile eſt. Multa enim contra naturam fecit Deus, quæ negare non audet Judæus. Virgam in ſerpentem, ſerpentem in virgam mutavit (1); aquas in ſanguinem, & ſanguinem in aquas convertit (2). Mare aperitur (3), Manna pluit (4), aſina loquitur (5), petra fundit aquas (6), & Jordanis convertitur retrorſum (7). Sed quid dicam de Virga Aaron, quæ cum ſicca eſſet, ſub una nocte & frondes, & flores, & fructus germinavit (8)? Virga ſicca nuces dare potuit, & Virgo parere non potuit? Utique Deus operatur quidquid vult, & in Matre tantummodo amiſit poteſtatem? Dixit autem Maria: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*. Auditis ratio-

(1) *Vid.* Exod. VII. 10.
(2) Ibid. v. 20.
(3) Exod. XIV. 21.
(4) Ib. XVI. 15.
(5) Numer. XXII. 28.
(6) Exod. XVII. 6.
(7) Joſ. III. Pſalm. CXIII. 3.
(8) Numer. XVII. 8.

tionibus acquievit, & acquieſcendo concepit (1). Ancilla, inquit, Domini ſum; non meæ, ſed illius ſum poteſtatis: fiat mihi ſecundum verbum tuum. *Et diſceſſit Angelus ab ea.* (2)

IV. (3) *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione in civitatem Judææ; & intravit in domum Zachariæ, & ſalutavit Eliſabeth.* Virgo Dei plena ad montana conſcendit, ſuperiora petit (4); jam non in terris, ſed in cœlis mente habitat, & ſpiritu converſatur. Feſtinat, properat, nihil negligenter agit, domum religioſam ingreditur, juſtam copulam, & ſine querela incedentem videre deſiderat, ſuæque humilitatis, & manſuetudinis ſigna manifeſtat. Maria ad Eliſabeth, Chriſtus ad Joannem, Domina ad ancillam, ad ſervum Dominus venire non dedignatur. Hoc enim quid aliud eſt, quam hu-

(1) *Ambroſius* lib. II. in Luc. n. 16. Vide humilitatem, vide devotionem. Ancillam ſe dicit Domini quæ Mater eligitur, nec repentino exaltata promiſſo eſt. Simul ancillam dicendo, nullam ſibi prærogativam tantæ gratiæ vindicavit quæ faceret quod juberetur ... „ Ecce ancilla Domini &c. „ habes obſequium, vides votum. „ Ecce enim ancilla Domini „ apparatus officii eſt: „ contingat mihi ſecundum verbum tuum „ conceptus eſt voti.

(2) *Hactenus homil.*

(3) *Lucæ* 1. 39. *Eſt homil. Emiſeni fer. VI. poſt Dom. IV. Adv. pag.* 11.

(4) *Ambroſius* ib. n. 19. Non quaſi incredula de oraculo, nec quaſi incerta de nuntio, nec quaſi dubitans de exemplo; ſed quaſi læta pro voto, religioſa pro officio, feſtina pro gaudio, in montana perrexit. Quò enim jam Deo plena, niſi ad ſuperiora cum feſtinatione contenderet?

humilitatis exemplum? *Et factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero ejus*. Dic, infans, dic, Prophetarum omnium maxime, qui digne ſatis non Propheta, ſed pluſquam Propheta vocaberis, unde tibi hæc exultatio? Nondum natus es, & jam prophetas, Matrem Domini in voce agnoſcis, quam quia reſalutare non potes, exultando agis, quod potes. Quam lætus ei occurreres, ſi jam natus eam videres, cujus voce audita exultando obviam exire conaris! *Et repleta eſt Spiritu Sancto Eliſabeth, & exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui*. Prius filius, deinde mater per filium repletur Spiritu Sancto (1). Filius intus latens docet, quid mater exterius agere debeat. Quaſi enim magna vi Eliſabeth interius commota, non ſolum Virginem reſalutavit, verum etiam voce magna clamavit dicens, *Benedicta tu inter mulieres*. Id ipſum enim & Angelus ait. Ab omnibus benedicitur, quæ omni benedictione digna habetur. *Et benedictus fructus ventris tui*. Benedicta arbor, benedictus & arboris fructus. Benedicta virga de radice Jeſſe, benedictus & flos, qui (2) de

(1) *Ambroſ.* n. 23. Exultavit infans, repleta eſt Mater. Non prius Mater repleta, quam filius; ſed cum filius eſſet repletus, Spiritu S. replevit & Matrem.

(2) *Idem* n. 24. Ipſe fructus ventris eſt, flos radicis, de quo bene prophetavit Iſaias, dicens: „ Exiet virga de radice Jeſſe &c. radix enim familia Judæorum; virga, Maria: flos Mariæ, Chriſtus &c.

de tali radice aſcendit. Benedicta talis mater, benedictus & talis filius. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Neque ſanctitas, neque religio, neque nobilitas aliqua hoc mihi præſtitit, ut tanto honore, tantaque beatitudine digna fierem. Ego potius debui ire ad te; ſed tua, tuique filii humilitas te coegit venire ad me. *Ecce enim, ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* In adventu, inquit, tuo non ego ſolum, ſed & filius meus gratulatur, in tua ſalutatione lætatur, & quod voce non poteſt, gaudio facit. *Et beata, quæ credidiſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi a Domino.* Quæ ſunt enim, quæ dicta ſunt ei a Domino, niſi illa, quæ ſuperius Angelus ait: *Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum?* Et paulo poſt: *Spiritus Sanctus ſuperveniet, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.* Anima, inquit, mea, mens mea, virtus mea, omniſque intelligentia, & conſcientia mea magnificat Dominum, laudat, benedicit, & prædicat. Magnificat autem & ille Dominum, in cujus bonitate magnificatur, & laudatur Dominus (1). Sic enim in diſcipulis Magi-

 ſtri,

(1) *Idem s. Ambroſius*: Magnificatur enim Dominus ... non quod Domino aliquid humana voce poſſit adjungi, ſed quia magnificatur in nobis. Imago enim Dei Chriſtus eſt; & ideo ſiquid juſtum religioſumque fecerit anima; illa imaginem ad cu-

ſtri, ſic in operibus ſuis ſinguli artifices laudantur, & magnificantur. *Et exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo*. Modo, inquit, anima mea Deum magnificat. Modo ejus magnificentiam, de qua ſcriptum eſt (1), *Exaltata eſt magnificentia tua ſuper Cœlos Deus*, cunctis gentibus manifeſtat; in quo ſemper exultavit, in quo ſemper delectata eſt, quem ſemper dilexit, cui totis viſceribus adhæſit, & cujus ſervituti ſe per omnia ſubjugavit. Et hoc merito: *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ*. Reſpexit, & non deſpexit (2). Ad quem enim reſpicit Deus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones ejus? *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Vera eſt prophetia, quam veritatis Mater de ſe ipſa prophetavit. Nulla enim ex eo tempore generationes-

cujus eſt ſimilitudinem creata, magnificat. Et ideo dum magnificat eam, magnitudinis ejus, quadam participatione, ſublimior fit; ut illam imaginem ſplendido bonorum colore factorum, & quadam æmulatione virtutis in ſe videatur exprimere. *Sic etiam Origenes*. *Vid. Janſenium* Concord. cap. 4. *Non omittendus tamen* Aug. in Pſ. LXXI. n. 19. *qui explicans illud*: Omnes gentes magnificabunt eum, *ſcribit*; magnificabunt eum, non ipſi faciendo, ut magnus ſit qui per ſeipſum magnus eſt; ſed laudando, & magnum fatendo. Sic enim magnificamus Deum; ſic etiam dicimus „ ſanctificetur nomen tuum „, quod ſemper utique ſanctum eſt.

(1) *Pſ. VIII*. 2.

(2) *Hier*. lib. 16. adv. Pelag. n. 16. Animadverte, quod beatam ſe eſſe dicat, non proprio merito atque virtute, ſed Dei in ſe habitantis clementia. *Vid. Bernardum* ſerm. 42. in Cant. ſerm. 45. Homil. 1. ſuper Miſſus eſt &c.

neratio fuit, quæ ejus beatitudinem non prædicaverit. Semper enim ejus beatitudinem Eccleſia concinit, in qua ſimul omnes generationes continentur. *Quia fecit mihi magna, qui potens eſt.* Immo, qui Omnipotens eſt. Vere utique magna, & tam magna, quam magna nulli umquam alii vel fecit, vel facturus eſt. Ex ea carnem ſuſcepit, & Cœli, Terræque Dominam, & Reginam eam conſtituit. Magna enim ſunt hæc. *Et ſanctum Nomen ejus.* Et ipſe quidem potens eſt, & Nomen ejus ſanctum eſt, quod nulli in vanum ſuſcipere licet; in quo baptizamur, & conſignamur, ſanctificamur, & Chriſtiani vocamur. *Et miſericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum.* Ejus enim miſericordia non in una progenie eſt. Non enim Judæorum Deus tantum, ſed a progenie in progenies dilatatur, & creſcit, cunctis ſubveniens timentibus eum. *Fecit potentiam in brachio ſuo.* Præterito pro futuro utitur. Fecit enim Dominus potentiam in brachio ſuo, id eſt, in virtute, & fortitudine ſua, quia Diabolum vicit, infernum expoliavit, & ſanctorum animas ſecum ad cœleſtia vexit (1). *Diſperſit ſu-*

(1) *Beda ita explicat*: In brachio ſuo; in ipſo Dei filio ſignificat ... Sicut enim tuum brachium, in quo operaris, ſic Dei brachium dictum eſt ejus Verbum, quia per Verbum operatus eſt mundum. *Eſt hæc aliorum PP. explicatio, ut Janſenius l. all. docuit.* Alii *futura & præterita comprehendentes*, brachium *interpretantur Dei potentiam. Vid. Janſenium* cap. IV. *alioſque Interpretes.*

ſuperbos mente cordis ſui. Mente namque cordis ſui, id eſt, ſecundum voluntatem ſuam, ſuperbos Judæos ubique terrarum Dominus diſperſit, & cunctis Nationibus ſubjugavit. Unde Pſalmiſta, (1) *Diſperge*, inquit, *illos in virtute tua, & deſtrue eos, protector noſter Domine*. De quibus adhuc ſubditur: *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles* (2): in gloriam ſcilicet Judæis promiſſam Gentiles exaltans. Hoc enim Dominus ſemper agit: (3) *Omnis enim, qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur. Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes*. Eſurientes erant Gentiles, qui cœleſtium mandatorum dulcedinem non guſtaverant: divites, Judæi, qui Legis, & Prophetarum divitiis abundabant. Illos autem ſpiritualibus bonis implevit: hos vero inanes, & ſpiritualis intelligentiæ vacuos abire permiſit. Huc autem & illa conveniunt, quæ alibi Dominus ait; (4) *Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*. Et, (5) *væ vobis divitibus, qui habetis conſolationem veſtram. Suſcepit Iſrael puerum ſuum recordatus miſericordiæ ſuæ. Sicut locutus eſt ad Patres noſtros, Abraham, & ſemini ejus in ſæcula* Hoc eſt enim, quod in Pſalmis dicitur; (6) *Memor fuit in ſæculum*

(1) *Pſ.* LVIII. 12.
(2) *Vid. Gregorium* cap. 2. lib. VI. in lib 1. Reg.
(3) *Lucæ* XVIII. 14.
(4) *Matth.* V. 6.
(5) *Lucæ* VI. 24. (6) *Pſ.* CIV. 8. & 9.

lum Teſtamenti ſui, verbi, quod mandavit in mille generationes, quod diſpoſuit ad Abraham; & juramenti ſui ad Iſaac. Recordatus enim miſericordiæ ſuæ, ſicut ad patres noſtros, id eſt, Abraham, & ſemini ejus locutus fuerat. *Suſcepit Iſrael, puerum ſuum.* Suſcepit enim, reconciliavit, tenuit, & in Patribus promiſſam hereditatem introduxit. Puerum utique Iſrael (1), non autem ſenem Iſrael, id eſt, non Veteris ſed Novi Teſtamenti ſectatores. *Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus, & reverſa eſt in domum ſuam.* Decebat enim, ut ſimul manerent, quatenus in illo parvo temporis ſpatio Eliſabeth a Maria, & Joannes a Chriſto doceretur (2). Libet

(1) *Beda*: Pulchre puerum Domini appellat Iſrael, qui ab eo ſit ad ſalvandum ſuſceptus, obedientem videlicet, & humilem.

(2) *Origenes* hom. IX. in Luc. (tom. 3. opp. pag. 942.): Si enim in eo quod tantum venit Maria ad Eliſabeth ... in una hora tantos profectus habuit, noſtræ conjecturæ relinquitur, quid in tribus menſibus Joannes profecit, aſſiſtente Maria Eliſabeth: Valde quippe indignum eſt, in puncto horæ atque momento exultare infantem, & quodammodo gaudio laſciviſſe, repletamque eſſe Spiritu S. Eliſabeth; per tres vero menſes nec Joannem nec Eliſabeth ex vicinia Matris Domini, & ipſius Salvatoris præſentia profeciſſe. Exercebatur ergo & quodammodo in athletico ſancta matre per tres menſes ungebatur Joannes, & præparabatur in matris utero, ut mirabiliter natus, mirabiliter nutriretur. *Originem ante oculos habuiſſe videtur Ambroſius ſcribens* l. II. in Luc. n. 29. Non ſola familiaritatis eſt cauſa, quod diu manſit, ſed etiam tanti vatis profectus. Nam ſi primo ingreſſu tantus proceſſus extitit ... quantum

bet nunc intueri quantas tunc Zacharias, quantas Eliſabeth lachrymas fuderit, quando Virgo Maria inde, quando mundi gaudium, & Stella maris in domum ſuam reverſa eſt. Joannes quoque, quamvis adhuc in matris utero clauſus (1), in ejus diſceſſu non parum doluit, qui in illius adventu tanto gaudio exultavit (2).

V. (3) *Eliſabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium*. Naſcitur hodie Joannes Baptiſta major Prophètis, minor Angelis, immo minor eo, qui minoratus paulo minus ab Angelis. Unde ipſe Dominus ait: (4) *Inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne Baptiſta; qui autem minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo*. Hoc autem Apoſtolus expoſuit dicens: (5) *Eum autem, qui modico quam Angeli minoratus eſt, videmus Joannem, propter paſſionem*. Hoc igitur ſolo minor eſt Joannes, quo nemo alius major ſurrexit natus de mu-

tum putamus uſu tanti temporis S. Mariæ addidiſſe præſentiam? ... Ungebatur itaque, & quaſi bonus athleta exercebatur in utero Matris Propheta: ampliſſimo enim virtus ejus certamini parabatur.

(1) *Hoc commonſtrat, A. in eorum eſſe ſententia, qui B. V. non expectaſſe partum Eliſabeth cenſuerunt; quam ſententiam defendit Balthaſar Corderius* adnot. ad Caten. in Luc. pag. 21. *Janſenius* Concord. cap. 4. *&* plerique, teſte Maldonato. *Ipſe vero Maldonatus, Cornelius a Lapide, Eſtius, Menochius, Tirinus, Calmet &c. ad partum Eliſabeth remoratam putant*.

(2) *Hactenus homilia*.

(3) *Lucæ* I. 57. *Eſt homil. Emiſ. in natal. s. Jo. pag.* 187. 2.

(4) *Matth.* XI. 11.

(5) *Ad Hebr.* II. 9.

muliere. Unde ipſe quoque Joannes ait: (1) *Me oportet minui, illum autem creſcere. Qui poſt me venit, ante me factus eſt, cujus non ſum dignus corrigiam calceamenti ſolvere.* Minuitur enim Joannes capite truncatus: creſcit vero in crucem exaltatus. *Et audierunt vicini, & cognati ejus, quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa, & congratulabantur ei.* Erant enim ſteriles in obprobrium in Iſrael, quamvis hoc aliud ſignificaret. Corporis namque ſterilitas non eſt peccatum. Mente vero ſteriles apud Deum in obprobrium ſunt. Quantum igitur ad litteram, magnam ei Dominus miſericordiam fecit, qui tanto pignore illam fœcundavit. Unde & ipſa ſuperius ait: (2) *Sic mihi fecit Deus in diebus, quibus reſpexit auferre obprobrium meum inter homines. Et factum eſt in die octavo venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine Patris ſui Zachariam.* Hac circumciſione neque Chriſtus, neque Joannes indigebat; circumciſi tamen ſunt, ne ſcandalum fierent, & ut legem adimplerent. (3) *Lex enim, & Pro-*

(1) *Joan.* III. 30. (2) *Lucæ* I. 25.

(3) *S. Thomas* 3. p. qu. 37. art. 1. *cauſas ſeptem aſſignat, ob quas debuit Chriſtus circumcidi; quarum V. eſt*, ut obediendi virtutem nobis ſuo commendaret exemplo: unde & octava die circumciſus eſt, ſicut in lege erat præceptum. *Eſt præterea alia cauſa, quam s. Leo aſſignat* ſerm. 22. c. 4. Ut virtutem inſeparabilis a ſuo homine Deitatis per velamen noſtræ infirmitatis abſconderet: *atque hinc dæmonis illuderetur aſtutia*, quæ nativitatem pueri in ſalutem generis humani procreati non aliter ſibi, quam omnium naſcentium, putavit obnoxiam.

Prophetæ uſque ad Joannem. De circumciſione multa ad Romanos Apoſtolus ſcribit, & non carnis, ſed ſpiritus circumciſionem laudat (1). Spiritualis namque circumciſio non in uno, ſed in omnibus membris fieri debet; ut neque manus operentur malum, neque oculi videant vanitatem, neque pedes ad fundendum ſanguinem currant, neque aures detractionibus pateant. Sic omnia membra circumciduntur. Tali circumciſione omnia vitia, & peccata tolluntur. Unde & octava die merito fiebat, in qua & ultima reſurrectio fiet (2), quando membris omnibus circumciſis, id eſt, vitiis, & peccatis abſciſſis, totuſ-

(1) *Præſertim* 11.28. Non enim qui in manifeſto Judæus eſt; neque quæ in manifeſto, in carne eſt circumciſio; ſed qui in abſcondito Judæus eſt;& circumciſio cordis in Spiritu, non littera; cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt: *quæ verba expendens s. Hieronymus* lib. 1I. Comm. ad Galat. V. 5. *ſubdit*; Nihil itaque prodeſt in Chriſto carnis circumciſio, ſed cordis, & aurium, quæ aufert illud opprobrium Judæorum; „ Ecce incircumciſæ aures veſtræ, & non poteſtis audire „ Prodeſt circumciſio labiorum, quam juxta humilitatem, nec dum ſe habere cauſſabatur Moyſes, ut in Hebraico ſcriptum eſt; „ Ego autem ſum præputium habens in labiis &c. „ *Vid. s. Aug.* tract. 30. in Jo. n. 5.

(2) *S. Auguſt.* lib. XVI. contr. Fauſt. c. 29. Qui tempora paſſionis & reſurrectionis ſuæ haberet in poteſtate id egit, ut caro ejus in ſepultura ſabbato requieſceret ... ut tertio die reſurgens, quem Dominicum dicemus, qui poſt ſabbatum numeratur octavus, etiam circumciſionem octavi diei ad ſe prophetandum pertinere declararet. Quid enim ſignificat circumciſio carnis? quid niſi exſpoliationem mortalitatis, quam de carnali generatione portamus &c.? *Vid.* ſerm. 189. n. 3. lib. IV. op. imp. contr. Jul. n. 134. &c.

tuſque ex integro innovatus, omnique ſuperfluitate mundatus homo ad immortalitatem reſurget. *Et reſpondens Mater ejus dixit: Nequaquam; ſed vocabitur Joannes*. Nequaquam, inquit, Zacharias vocabitur, quamvis & hoc nomen dignum ſit veneratione. Sed vocabitur Joannes, quod Dei gratia interpretatur; quia nullus inter natos mulierum familiarius illo. Dei gratiam poſſidebit. *Et dicebant ad illam: Quia nemo eſt in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine*. Hoc enim nomen Angelus impoſuit, non cognatio dedit. Sed unde Eliſabeth hoc nomen ſcire potuit? Zachariæ namque, non Eliſabeth dictum fuerat, *Et vocabis nomen ejus Joannem*. Qua in re credendum eſt, quamvis id ſcriptum non eſt, de Angelica revelatione, vel alia qualibet divinitus facta inſpiratione, eam hoc nomen didiciſſe. (1) *Innuebant autem Parenti ejus, quem vellet vocari eum. Qui quamquam voce hoc eis indicare non poterat, poſtulans pugillarem ſcripſit dicens: Joannes eſt nomen ejus. Et mirati ſunt univerſi*. Mirati enim ſunt, cur utrique Parenti hoc nomen puero imponere placuit. Quia cum nemo in illorum cognatione ſic vocaretur, Dei nutu id fieri intellexerunt. *Apertum eſt autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedi-*

cens

(1) *Beda*: Nec mireris, ſi nomen mulier quod non audivit aſſeruit, quando ei Spiritus S. qui Angelo mandaverat, revelavit, neque poterat Domini ignorare prænuncium, quæ prophetaverat Chriſtum.

Digitized by Google

cens Deum. Sic enim Angelus promiſerat: (1) *Pro eo, quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo, eris tacens, & non poteris loqui uſque in diem, quo hæc fiant*. Loquente autem Zacharia, *factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum; & ſuper omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc. Et poſuerunt omnes, qui audierant in corde ſuo, dicentes: Quid putas puer iſte erit?* qui contra naturam natus eſt, in cujus nativitate os diu clauſum aperitur, mutus loquitur, & tam nova miracula fiunt? *Etenim manus Domini erat cum illo*. Ipſa igitur hæc omnia operabatur in illo. *Et Zacharias pater ejus impletus eſt Spiritu Santo, & prophetavit dicens: Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit, & fecit redemptionem plebis ſuæ*. Viſitavit per præconem, viſitavit per filium (2), prædicavit per utrumque, fecit per alterum. Uterque ad baptiſmum populos vocavit. Sed alter ſolummodo plebem redemit, & in Spiritu Sancto baptizavit. Unde & eidem Joanni dicitur: (3) *Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu Sancto* (4). *Et erexit cornu ſalutis nobis in domo David*

(1) *Lucæ* I. 20.

(2) *Beda*: Viſitavit autem Dominus plebem ſuam quaſi longa infirmitate tabeſcentem, & quaſi venditam ſub peccato, unici filii ſui ſanguine redemit. Quod quia B. Zacharias proxime faciendum cognoverat, prophetico more quaſi jam factum narrat.

(3) *Joan.* I. 33.

(4) *Hact. homil.*

vid pueri ſui. Domus David Eccleſia eſt, populuſque fidelis, & bellicoſus, cui nulli adverſarii reſiſtere poſſunt. In hac autem *cornu ſalutis* Dominus erexit, Joannem videlicet, qui Chriſtum prædicando præceſſit. De hoc enim cornu ſalutis ipſe David loquitur (1) dicens: *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Chriſto meo* (2). Joannes igitur & cornu eſt, & lucerna. Cornu clamando: lucerna illuminando. Ipſe eſt enim vox clamantis in deſerto: ipſe lucerna ardens, & lucens. *Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui a ſæculo ſunt, Prophetarum ejus*. Sicut, inquit, per Prophetas prænuntiatum audivimus, ita modo in hoc puero fieri videmus. Quem nobis Dominus mandavit, ut faceret nobis ſalutem, atque vindictam ex inimicis noſtris, & liberaret de manu omnium, qui nos oderunt. Hoc eſt enim, quod ſuperius dixit (3): *Quia*

(1) *Pſ.* CXXXI. 17.

(2) *S. Hieronymus* ad cap. 5. Iſaiæ; Cornu, regnum ſignificare, & potentiam, ſæpe legimus, ut eſt illud in Evangelio: „Suſcitavit cornu ſalutis noſtræ in domo David pueri ſui. *S. Auguſtinus*, enarrat. in pſ. 131. *explicans illud*: Ibi ſuſcitabo cornu David: Cornu ſignificat altitudinem, & qualem altitudinem? non carnalem. Ideo omnia oſſa carne involuta ſunt: cornu excedit carnem. Altitudo ſpiritalis, cornu eſt. Quæ autem altitudo ſpiritalis eſt, niſi de Chriſto? .... & ut noveritis, quia ibi eſt cornu David, attendite quid ſequatur; paravi lucernam Chriſto meo. Quæ eſt lucerna? jam noſtis Domini verba de Joanne; „ ille erat lucerna ardens, & lucens„. *Hæc Auguſtini verba ferme exſcribit Beda ad* h. l.

(3) *V.* 17.

Quia convertet corda patrum in filios, & incredibiles ad prudentiam juſtorum, parare Domino plebem perfectam. Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris, & memorari teſtamenti ſui ſancti. Ad hoc, inquit, hoc noſtræ ſalutis cornu Dominus erexit, ut cum patribus noſtris miſericordiam faceret, & teſtamenti ſui non immemor, jusjurandum adimpleret in nobis, *quod juravit ad Abraham patrem noſtrum, daturum ſe nobis.* In eo igitur, quod in nobis teſtamentum complevit, cum Patribus noſtris miſericordiam fecit. Hoc enim Dominus Abrahæ juraverat dicens (1): *Semini tuo dabo terram hanc*, per quam terram viventium ſignificabat, quam non carnalibus, ſed ſpiritualibus ejus filiis daturus erat. *Ut ſine timore de manu omnium inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus illi.* Ideo, inquit, ex inimicis noſtris nobis Dominus ſalutem dedit, ut ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, per quos vitia, & malignos ſpiritus intelligimus, non illis ſerviamus, ſed illi. Sed quomodo ſerviamus? *In ſanctitate, & juſtitia coram ipſo.* Aliter enim ſervitia noſtra Deus non reſpicit, neque ſunt coram ipſo; niſi in ſanctitate, & juſtitia ſerviamus illi. Hoc autem non ad tempus, ſed *omnibus diebus noſtris. Qui enim perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit* (2). *Et tu, puer, Propheta Altiſſimi vocaberis, præibis enim ante*

(1) *Geneſ.* xv. 18. (2) *Matth.* x. 22.

ante faciem Domini parare vias ejus. Non ſolum enim Propheta, verum etiam pluſquam Propheta vocatur Joannes, & hoc quidem non a quolibet, ſed ab ipſa veritate. Quod autem ante faciem Chriſti Domini Joannes præceſſerit, parare vias ejus, ipſe Dominus per Prophetam (1) loquitur dicens: *Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te*. Unde enim ipſe Joannes ait (2): *Ego vox clamantis in deſerto, parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus*. Præivit igitur ante faciem Domini. Sed cur? *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus in remiſſionem peccatorum eorum*. Et hoc quidem faciebat, cum diceret: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum* (3). Hæc autem bona data ſunt nobis *per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, qui proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*. Quibus miſericordiæ, caritatiſque viſceribus ipſe Dei Filius *viſitavit nos oriens ex alto*. *Illuminare his, qui in tenebris, & umbra mortis ſedent*, ſecundum illud: (4) *Populus, qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam*: ambulantibus *in regione umbræ mortis lux orta eſt eis* (5). *Ad dirigendos pedes noſtros in*

 viam

(1) Malach. III. 1. Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam.
(2) Joan. I. 23. (3) Matth. IV. 17.
(4) Matth. IV. 16.
(5) *Quam vario ſenſu in Scripturis dicatur* umbra mortis, *explicat Gregor.* IV. Mor. c. 20.

Digitized by Google

viam pacis. Illi enim pedes in viam pacis diriguntur, qui non ad bellum, ſed ad pacem currunt. De quibus dicitur (1): *Beati pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona*.

VI. (2) *Factum eſt autem in diebus illis, exiit Edictum a Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis. Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cirino*. Quod enim mundus univerſus deſcribitur, & ſub unius poteſtatis tributum redigitur, magnæ pacis indicium eſt Si enim adhuc mundus repugnaret, & contra Romanum Imperium dimicaret, nequaquam ejus edicto deſcribi, vel ſub tributum redigi potuiſſet. De hac enim pace Propheta prædixerat (3); *Et conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium*. Et Pſalmiſta (4): *Orietur in diebus ejus juſtitia, & abundantia pacis*. Quia enim Princeps pacis oriebatur, pacem ubique fieri oportebat (5). *Et ibant omnes, ut profiterentur ſinguli in ſuam Civitatem. Aſcendit au-*

(1) *Rom.* x. 15. *Quam ſpecioſi pedes &c.*

(2) *Lucæ* II. 1. *Eſt homil. Emiſ. in Natal. Dom. p.* 14.

(3) *Iſaiæ* II. 4.

(4) *Pſ.* LXXI. 7.

(5) *Pacatum fuiſſe orbem ſub Chriſti ortum Hieronymus, Euſebius, Oroſius, aliique Patres ex Prophetarum oraculis eliciunt, quos allegat Eſtius* D. E. prop. 9. cap. 8. *Maldonatus* ad h. l. *affirmat, hoc teſtari Eccleſiaſticos auctores omnes. Kepplerum id negantem refutat Noriſius* diſſert. 2. in Cen. Piſ. cap. 10. *Vid. s. Leonem* ſerm. 26. cap. 5.

autem & Joſeph a Galilæa de Civitate Nazareth in Judæam civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eo quod eſſet de domo, & familia David, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante. His enim verbis apte monſtratur, quod hæc deſcriptio ſecundum familias facta fuerat. Unde & ad proprias civitates, atque familias ubicumque eſſent, ſingulos redire oportebat; quatenus communicato conſilio, omnes ſimul tributum dare promitterent, & facta deſcriptione ſecundum unamquamque familiam, totius tributi ſummam colligerent (1). Venit itaque & Joſeph cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante in Bethleem civitatem David, ubi eorum familia habitabat, ut & ipſe, ſicut ceteri, eamdem faceret profeſſionem. *Factum eſt autem, dum eſſent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret, & peperit filium ſuum primogenitum.* Ibi enim Chriſtum naſci oportebat, quia ſic per Prophetam nuntiatum fuerat (2): *Et tu, Bethleem terra Juda, non eris minima in principibus Juda, ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael.* Primogenitus autem ſecundum Legem filius dicitur, qui primus de matris utero procedit, ſive alii filii ſequantur, ſive non ſequantur. Cum enim

(1) *Deſcriptionem non fuiſſe hujuſmodi, qua tributum exigeretur, volunt Recentiores eruditi viri. V. Noriſium, Pagium, Tillemontium &c.*

(2) *Mich. v. 2. Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael.*

Lex ſtatim poſt unum menſem omne primogenitum Domino offerre præcipiat, quis non intelligat, ſine alicujus relatione primogenita dici, cum nihil adhuc gentium ſit, cui hoc primogenitum referri poſſit? Quid enim ſi mater illico mortua fuerit, vel ſi ulterius filium non genuerit? Numquid idcirco primogenitus ille non erit, qui ex ea jam natus, & poſt unum menſem Deo oblatus, ab ipſa lege primogenitus eſt vocatus? Igitur aut Lex mentitur, aut primogenitus aliquando ſine relatione dicitur. Peperit itaque Beatiſſima Virgo; concipiens Virgo, pariens Virgo, & in æternum permanens Virgo. Clauſa ante partum, clauſa in partu, & clauſa poſt partum. *Peperit*, inquit, *filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio, quia non erat eis locus in diverſorio*. O pietas immenſa! o humilitas ineffabilis! o ſacramentum inenarrabile! Deus homo fit, æternus temporalis, immenſus localis, immortalis paſſibilis, parvis pannis involvitur, qui cœli ambitu præ magnitudine non continetur (1). Quis audivit umquam tale? Quis vidit huic ſimile? Reclinatur in præſepio, & panis vivus qui de cœlo deſcendit, non hominibus, ſed

(1) *Similis exclamatio Nazianzeni* orat. 38. pag. 620. O novam mixtionem! O admirandam temperationem! Qui eſt, fit; qui creatus non eſt, creatur; qui nullo loco contineri poteſt, per interventum animæ intellectualis inter Divinitatem & carnis craſſitiem continetur &c.

ſed pecoribus anteponitur, id eſt, non Judæis, ſed Gentibus (1) manifeſtatur. Tunc *cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui* (2). Sed quid dicam, quod cœli, terræque Creator, quod Rex Regum, & Dominus Dominantium non habuit locum in diverſorio? Sic enim Apoſtolus ait (3): *Quia cum omnium dives eſſet, pro nobis pauper factus eſt. Et Paſtores erant in regione eadem, vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Et ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos, & claritas Dei circumfulſit eos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus, in civitate David*. Quantum enim ad litteram, ea cauſa eſſe videtur, ut prius paſtoribus hæc verba Angelus nuntiaret, ne quaſi incauti ſtabulum intrarent, & præſepe adire temptarent, in quo puer poſitus erat. Spiritualiter autem, ſtabulum Eccleſia, præſepe Scriprura divina, paſtores

 ve-

(1) *Ambroſius* l. II. in Luc. n. 34. Hic eſt Dominus, hoc præſepe, quo nobis divinum myſterium revelatum eſt; irrationabiles gentes, pecudum intra præſepia more viventes, alimoniæ ſacræ ubertate paſcendas. Agnovit ergo aſina, ſpecies ſcilicet & forma gentilium, præſepe Domini ſui.

(2) *Iſaiæ* I. 3. *Vide Ambroſium, hunc eumdem Iſaiæ locum afferentem* lib. II. in Luc. n. 42.

(3) II. *Corinth.* VIII. 9. *Quoniam propter vos egenus factus eſt, cum eſſet dives.*

vero Epiſcopi (1), & Doctores intelliguntur. Stabulum enim vocatur Eccleſia, ad quam Dei animalia undique confluunt, ibique ſtant, & morantur in ea. Unde ſcriptum eſt (2): *Animalia tua, Domine, inhabitabunt in ea*. Hæc autem animalia, quaſi in præſepio, in divina Scriptura cibis ſpiritualibus nutriuntur. Ibi poſitum inveniunt Chriſtum, ibique comedunt panem vivum. Beati, qui hujus præſepis cibis aluntur, & deliciis ibi poſitis reficiuntur. Vos autem, Eccleſiæ Paſtores, vos, Epiſcopi, & Sacerdotes, audite, & intelligite. Vobis Angelus loquitur. Vobis hoc magnum gaudium evangelizat: quia vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei (3). Vobis datum eſt audire, & intelligere ſecreta cœli. Nuntiate ergo quod audiſtis, prædicate quod

(1) *Nota ſunt s. Ambroſii verba* l. II. in Luc. n. 50. Videte Eccleſiæ ſurgentis exordium; Chriſtus naſcitur, & paſtores vigilare cœperunt, qui gentium greges, pecudum modo ante viventes, in aulam Domini congregarent; ne quos ſpiritualium beſtiarum per offuſas noctium tenebras paterentur incurſus. Et bene paſtores vigilant, quos bonus paſtor informat. Grex igitur populus, nox ſæculum, paſtores ſunt Sacerdotes. *Vide etiam Cyrillum* in Catena Corderii pag. 41.

(2) Pſ. LXVII. 11.

(3) *Beda*; Pulcherrima ratione, Domino nato, Paſtores vigilant, gregemque ſuum ab inſidiis noctis cuſtodiendo defendunt... Vigilent itaque, nato Domino, paſtores ſupra gregem ovium ſuarum... Bene autem vigilantibus paſtoribus Angelus apparet, eoſque Dei claritas circumfulget: quia illi præ ceteris videre ſublimia merentur, qui fidelibus gregibus præeſſe ſolicite ſciunt; dumque ipſi pie ſuper gregem vigilant, divina ſuper eos gratia largius coruſcat.

quod vidiſtis, nolite celare quod cognoviſtis. Totiens enim Chriſtus in ſtabulo oritur, totiens ut parvulus in præſepio ponitur, quotiens hæc in Eccleſia prædicatis, quotiens Virginis partum, & Chriſti nativitatem aliis nuntiatis. Inde enim hodierna feſtivitas Nativitas Domini vocatur: non quod Dominus hodie naſcitur, non quod nunc de Virgine oriatur, ſed quia ejus nativitatis memoria hodie innovatur, & in illius commemoratione celebratur, & prædicatur. *Et hoc vobis ſignum; Invenietis infantem pannis involutum, & poſitum in præſepio.* Utinam hoc ſignum Judæi ſuſciperent, & Chriſtum nobiſcum in præſepio quærerent (1)! Quamvis enim pannis ſit involutus, & ſub velamine litteræ jaceat occultus, invenirent tamen, ſi eum quæſiſſent, & intelligerent, ſi credidiſſent. Quicumque igitur es, qui vis videre Jeſum, accede ad hoc præſepe, ſcrutare Scripturas, remove pannos, pelle litteram (2), *littera enim occidit, ſpiritus autem vivificat*, & tunc videbis, quod videre non poteras. Sic enim Eccleſiæ Paſtores eum quærunt, & quærentes inveniunt, & invenientes venerantur, & credunt. *Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Dominum, & dicentium, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (3).

(1) *De hoc ſigno Bernardus* ſerm. 2. in Cant.
(2) II. Cor. 111. 6. (3) *Natten. homil.*

VII. (1) *Et factum eſt, ut diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum, Paſtores loquebantur ad invicem: Tranſeamus uſque Bethleem, & videamus hoc Verbum, quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis*. Paſtores, inquit, loquebantur ad invicem, & de his, quæ audierant, & viderant, inter ſe tractantes dicebant: Mira ſunt, quæ audivimus, ſtupenda, quæ vidimus: Cœlis gloria, pax terris promittitur. Salvator hodie natus eſt nobis, Rex novus hodie datus eſt nobis, qui eſt Chriſtus Dominus in civitate David. Quid igitur facimus? Cur moramur? Tranſeamus uſque Bethleem; ipſa enim eſt civitas David, & videamus hoc Verbum, & credamus, quia in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. *Quod factum eſt*. Quantum enim ad ſe, neque factum, neque creatum eſt. Factum tamen quodammodo eſt, quia *Verbum caro factum eſt*. *Quod Dominus oſtendit nobis*. Videamus corporaliter, quod Dominns oſtendit nobis ſpiritualiter, & quod mente concepimus, & fide tenemus, reſtat, ut oculis intueamur. *Et venerunt feſtinantes, & invenerunt Mariam, & Joſeph, & Infantem poſitum in præſepio*. In ſtabulo ſtellam, in præſepio Solem invenerunt; quia Maria ſtella maris, Sol juſtitiæ Chriſtus vocatur. Recedant igitur tenebræ, fugiat caligo, quia ſtella in ſtabulo, & Sol in præſepio fulget. Foe-

(1) *Luca* II. 15. *Eſt homil. Emiſ. in Natal. Dom. p.* 15. 2.

Fœtor quoque ibi eſſe non poteſt, ubi eſt flos campi, & lilium convallium, cujus odore ſuaviſſimo nimium delectata Eccleſia,dicit (1): *Trahe me poſt te, & curremus in odore unguentorum tuorum*. Sed quid de Matre Domini dicam? cujus odoris flagrantiam Rex ſapientiſſimus Salomon admirans ait (2): *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, quaſi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & univerſi pulveris pigmentarii?* Ubi enim omnium aromatum fumus redolet, ibi fœtoris indicium eſſe non poteſt. *Videntes autem cognoverunt de Verbo, quod dictum erat illis de puero hoc*. Hic eſt enim ille puer, de quo ſcriptum eſt (3); *Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis. Super ſolium David, & ſuper regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio, & juſtitia. Amodo, & uſque in ſempiternum. Zelus Domini exercituum facit hoc*. His enim paucis verbis nativitas, & nobilitas, virtus, & fortitudo, imperium, & juſtitia, & cetera, quæ ad laudem, & gloriam hujus pueri pertinent, deſcribuntur. *Et omnes, qui audierunt, mirati ſunt, & de his, quæ dicta erant a Paſtoribus ad ipſos. Maria autem conſervabat omnia verba hæc* con-

(1) *Cantic.* I. 3. (2) *Cantic.* III. 6. (3) *Iſaiæ* IX. 6. & 7.

conferens in corde ſuo. O Mater ſapientiſſima, & ſola talis filii digniſſima, quæ omnia verba hæc in corde ſuo ideo conferebat, nobiſque conſervabat, & memoriæ commendabat, ut poſtea, ipſa docente, ipſa narrante, & nuntiante, ſcriberentur, & in univerſo mundo prædicarentur, cunctiſque Nationibus nuntiarentur. Ab ipſa enim hæc Apoſtoli audierunt. Hæc in ejus ſchola Evangeliſtæ didicerunt, & ipſa dictante ſcripſerunt, nobiſque legenda mandaverunt (1). Quis igitur Evangeliis non credat? Quis eis contradicere præſumat, quæ aut Matris, aut Filii auctoritate muniuntur? Quædam enim Apoſtoli, & Evangeliſtæ a Matre Domini audierunt, quemadmodum iſta, & cetera, quæ de Salvatoris infantia ſcripta ſunt. Plurima verò viſu, & auditu ab ipſo Domino didicerunt. *Et reverſi ſunt Paſtores glorificantes, & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant, & viderant, ſicut dictum eſt ad illos*. Beati iſti Paſtores, qui Chriſtum Dominum videre meruerunt, & Deum laudantes, & glorificantes ea, quæ audierant, & viderant, crede-

(1) *Beda*; Quia ſanctas Scripturas legerat, & ſciebat Prophetas, conferebat ea, quæ ſecum ſunt acta de Domino cum his, quæ noverat a Prophetis ſcripta de Domino, & collata ad invicem cognovit, inſtar cœleſtium Cherubim ſocia, ſui vultus luce concordia. *S. Ambroſius*; Argumenta fidei conferebat in corde. Si Maria a paſtoribus diſcit, cur tu declinas diſcere a Sacerdotibus? Si Maria ante præcepta Apoſtolica tacet, cur tu poſt Apoſtolica præcepta magis cupis docere, quam diſcere?

derunt. Beati illi Paſtores, qui uſque hodie in Eccleſiæ præſepio, ideſt, in ſacris voluminibus Chriſtum quærunt, & in eum fideliter credunt, ejus nativitatem nuntiantes, ejus fidem prædicantes, & eum ubique laudantes, & glorificantes (1).

VIII. (2) *Et poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circumcideretur Puer, vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in utero conciperetur*. Nobis, non ſibi circumciditur Dominus. Sicut enim nobis eſt natus, nobis baptizatus, & paſſus, ita & nobis eſt circumciſus (3). Primus Abraham circumciſus eſt, de quo Apoſtolus ait (4): *Qui ſignum accepit circumciſionem, ſignaculum juſtitiæ fidei*. (5) Data eſt igitur circumciſio, non ut peccata tolleret, quod Baptiſmi

(1) *Hacten. homil.*

(2) *Lucæ* II. 21. *Eſt homil. Emiſ. in Oct. Nat. p. 26.*

(3) *Beda* ad h. l. Redemptor noſter, qui ut peccata mundi tolleret, ſine peccato venit in mundum, ſicut ſuo baptiſmate nobis remedia procuravit .... ita etiam circumciſione quam ſuſcepit, non ſua quæ nulla erant admiſſa purgavit, ſed noſtræ in ſe naturæ vetuſtatem docuit innovandam &c. *V. S. Thomam* 3. p. qu. 37. a. 3. *Beda quoque*, Ritus & religio circumciſionis a B. Abraham Patriarcha ſumpſit exordium. *V. s. Ambroſium* lib. II. de Abraham cap. 11. *Marſhamum, & Spencerum, qui Hebræos ab Ægyptiis ritum circumciſionis deſumpſiſſe contenderunt, refutat Joannes Meyerus* de temporib. ſacr. cap. 7. *& Chriſtianus Wormius* de corruptis veſtig. antiqq. Heb. ca. 13.

(4) *Ad Rom.* IV. 11.

(5) *V. s. Thomam* 1. 2. qu. 102. a. 5. ad 1. *Et Interpretes ad illud Pauli* ad Rom. III. 1. Quæ utilitas circumciſionis? Multum per omnem modum &c.

ſmi præcipuum eſt, ſed ut aliquid ſignificaret, & quadam differentia Judæorum populum ab aliis gentibus ſepararet. Quamvis itaque propter mandati tranſgreſſionem, quicumque olim non circumcideretur, dapnabatur, nemo tamen per circumciſionem juſtificabatur. Ut enim Apoſtolus ait (1): *Circumciſio quidem prodeſt, ſi legem obſerves. Si autem prævaricator legis ſit, circumciſio tua præputium facta eſt. Non enim qui in manifeſto Judæus, neque in manifeſto in carne circumciſio, ſed qui in abſcondito Judæus, & circumciſio cordis in ſpiritu, non littera.* Magnum igitur aliquid ſignificat circumciſio, & tam magnum aliquid, ut quicumque eo modo circumciſus non fuerit, ut interim de parvulis taceamus, ſalvari non poſſit. De hac enim circumciſione ſcriptum eſt (2): *Circumcidite corda veſtra, & non corpora veſtra.* De carnis vero circumciſione Apoſtolus ait (3): *Ego Paulus dico vobis, quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.* Hæc circumciſio in Chriſto completa eſt, in quo & aliæ legis cerimoniæ conſummatæ ſunt, (4) *Finis enim legis Chriſtus eſt ad juſtitiam omni credenti.* Ideo enim ipſe circumciſus eſt, ut legem compleret, & bonam eſſe oſtenderet, ejuſque nobis ſignificationem commen-

(1) Ad Rom. II. 25.
(2) Deuteron. x. 16. Circumcidite igitur præputium cordis veſtri.
(3) Ad Galath. v. 2.
(4) Rom. x. 4.

mendaret. Unde & ea nocte, qua traditus eſt, cum diſcipulis agnum comedit, & mox quid ſignificaret oſtendit, dum panem, & vinum benedicens ait (1): *Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum*. Et, *Bibite ex hoc omnes: hic eſt enim calix novi Teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur*. Et hoc Sacramentum tunc ab eo, & in eo eſſe completum, neque ulterius ſecundum litteram agendum eſſe, vel intelligendum, protinus oſtendit dicens (2): *Amen, dico vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec bibam illud vobiſcum novum in Regno Dei*. Sic igitur Vetus Teſtamentum complevit, & confirmavit, litteræ finem impoſuit, & ſpirituali, novæque intelligentiæ, principatum Dominus tribuit. Conſummata eſt ergo Lex, atque pertranſiit ſecundum litteram; manet autem, ſemperque manebit ſecundum ſpiritualem intelligentiam. Unde ipſe Dominus ait (3): *Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt*. Itemque (4): *Amen, dico vobis, non præteribit unum jota, neque unus apex ex Lege, donec omnia compleantur*. Et Judæi quidem in uno membro circumciduntur; quare tamen circumcidantur, non intelligunt. Chriſtiani vero, quid circumciſio ſignificat, intel-

(1) Matth. xxvi. 26. 27. & 28.
(2) Matth. xxvi. 28.
(3) Marci xiii. 31.
(4) Matth. v. 18.

telligentes, non unum tantum, ſed omnia membra circumcidunt, non pellis inciſione, ſed totius ſuperfluitatis abjectione (1). Qui enim non occidit, non mœchatur, non concupiſcit rem proximi ſui, non mentitur, non furtum facit, qui nulli nocet, nulli injuriam facit, vana videre, vel audire, vel cogitare non appetit; iſte interius, & exterius perfecte circumciſus eſt. Hoc illa Judæorum circumciſio ſignificat. Sine hac ſignificatione inutilis eſt. Si enim intelligerent, quid ſignificet *Sint lumbi veſtri præcincti*, hæc eſt enim illius circumciſionis expoſitio, non ſe fortaſſe ulterius inutiliter vulnerarent. Multa ſunt, quæ de circumciſione dici poſſunt, ſed hæc pauca, quaſi ſeminaria quædam, nos dixiſſe ſufficiat (3).

IX. (4) *Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in Lege Domini, Quia omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctum Domino vocabitur*. Scriptum eſt enim in lege Moyſi (5), quod mulier, quæ

(1) *S. Gregorius* lib. XXVIII. Mor. cap. 3. „ Circumcidite præputia cordis veſtri „. Ideſt poſtquam luxuriam a carne extinguitis, etiam ſuperflua cogitationum reſecate.

(2) Luc. XII. 35.

(3) *Alia multa adduntur in homil. pag. 26. 2.*

(4) Lucæ II. 22. *Eſt homil. Emiſ. in Purificat. B. Mariæ pag. 39. 2. hoc & ſeq. num. X.*

(5) Levitic. XII. 2.

Digitized by Google

quæ ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, & die octavo circumcidetur infantulus. Ipſa vero triginta tribus diebus manebit in ſanguine purgationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingredietur Sanctuarium, donec compleantur dies purgationis ejus (1). Hac enim Lege Beata Virgo Maria non tenetur, quæ nullo ſuſcepto ſemine Virgo concepit, Virgo peperit, clauſa ante partum, clauſa in partu, & poſt partum clauſa permanſit. Ad cujus diſtinctionem Moyſes non ſimpliciter dixit (2): *Mulier, quæ pepererit maſculum*, ſed cum additamento, *quæ ſuſcepto ſemine maſculum pepererit, immunda erit ſeptem diebus*. Hæc autem quid ſignificent, in Levitico (3) expoſuimus (4). Expectavit tamen Vir-

(1) *Vulg.* purificationis. (2) *Levit.* XII. 2.

(3) *Biblioth. PP. Edit. Lugdun. tomo* XX. *pag.* 1400.

(4) *S. Bernardus* ſerm. 3. in Purific. B. Mar. (col. *968.* edit. 2. Mabill.) Putas enim, quia dicturus Moyſes mulierem quæ peperiſſet filium immundam eſſe, non timuerit ſuper Matre Domini blaſphemiæ crimen incurrere, & idcirco præmiſerit „ ſuſcepto ſemine „. Alioquin, niſi parituram prævidiſſet ſine ſemine Virginem, quæ neceſſitas erat de ſuſcepto ſemine fieri mentionem? Patet itaque, quod Lex iſta Matrem Domini non includit, quæ non ſuſcepto ſemine filium peperit &c. Et ſerm. 51. ibid. col. 1191. Quid eſt quod dicimus B. Mariam purificari? Quid vero quod ipſum Jeſum dicimus circumcidi? Enimvero tam non indiguit illa purificatione, quam nec ille circumciſione. Nobis ergo & hic circumciditur, & illa purificatur, præbentes exemplum pœnitentibus, ut a vitiis continentes, primùm per ipſam continentiam circumcidamur, deinde a commiſſis, per pœnitentiam purificemur.

Digitized by Google

Virgo Maria, donec omnes purgationis dies complerentur. Quod non ſibi, ſed aliis mulieribus lex conſtituerat. Non enim de ea dictum fuerat, *Omne ſanctum non tanget*, quæ ipſum Sanctum ſanctorum in gremio tenebat, in ſinu ſovebat, & virgineo lacte nutriebat. Completis autem diebus, tulerunt puerum in Hieruſalem, *ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in Lege Domini; Quia omne maſculinum adaperiens vulvam ſanctum Domino vocabitur*. Ex eo namque tempore, quo primogenita Ægyptiorum Dominus interfecit, omnia primogenita filiorum Iſrael ſibi vendicavit, ſibique offerri præcepit. Sed quur hæc? niſi ut omnia prima, & maxima, omnia meliora, & chariora Domino offerantur? Offeramus igitur ei fidem noſtram; offeramus animas noſtras; quæ non de terris, ſed de cœlis originem habent, & quæ prima in nobis, & præcipua, & maxima ſunt. *Et ut darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in Lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum*. Turtur enim caſtiſſimum animal eſt; columba vero felle, & amaritudine caret. Qui igitur corporis, & animæ caſtitatem, & innocentiam cuſtodiunt, illi equidem par turturum, aut duos pullos columbarum Domino offerunt; & talis quidem hoſtia Domino placet, in qua nos ipſos ei offerimus, & corpus, & animam innocenter,

caſte

caſteque viventes ei dicamus (1). Talem igitur hoſtiam Matrem Domini offerre decebat, cujus tota vita caſtitas, & innocentia fuit.

X. (2) *Et ecce homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus, & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat in eo.* Qualis enim, & quantus Simeon iſte fuerit (3), breviter oſtendit, dum eum juſtum, & timentem Dominum populi conſolationem expectare, & deſiderare dicit, cui & Spiritus ſanctus, qui in eo erat, Filii Dei adventum revelaverat, atque promiſerat. Et hoc eſt, quod ait: *Et reſponſum acceperat a Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini.* Quanto deſiderio videndi Dominum ſenex iſte beatiſſimus æſtuabat, quem jam ætas de hoc ſæculo exire cogebat, ſed Dei reſponſio retinebat? Mori enim cupiens, mori non poterat, quia Chriſtum Domini needum viderat, de quo

(1) *S. Ambroſius* lib. v. in Hexæm: cap. 19. n. 62. Turturem Lex Dei velut caſtæ hoſtiæ munus elegit ... Cum Dominus in templo offerretur, oblata eſt ... Hoc eſt enim verum Chriſti ſacrificium, pudicitia corporalis, & gratia ſpiritalis. Pudicitia ad turturem refertur, ad columbam gratia. *Vid. hiſtoriam quamdam ap. Gregor. Turon.* de glor. conf. c. 34 *Beda* ad h. l. Ovem neceſſe eſt innocentiæ, & turturem pariter, ſive columbam conjunctionis offerat *qui legitime Domino voluerit conſecrari.*

(2) *Lucæ* II. 25.

(3) *De Simeonis hujus laudibus, fuſe A. homil.* in occurſum Domini *inter Spur. s. Athanaſ.* t. 2. pag. 419.

ſibi factum reſponſum audierat; *Non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini*. Hoc igitur deſiderabat, hoc mente tractabat, hoc ſemper cogitabat (1) dicens: Scio, quia veniet: quando eum videbo? Veni, Domine Jeſu, ſolve mihi hæc vincula; & me jam nunc in pacem abire dimitte. Dum autem hoc ſecum diceret, dum hoc deſiderio æſtuaret, dictum eſt illi a Spiritu ſancto (2) . . . . . . quem quæris, nunc eum . . . . . feſtina, vade ad templum. *Et venit in ſpiritu ad templum*, id eſt, ſpiritu jubente venit ad templum. *Et cum inducerent puerum Jeſum Parentes ejus*,

(1) *Ambroſ.* lib. 1I. in Luc. n.58. Et bene juſtus, qui non ſuam, ſed populi gratiam requirebat, cupiens ipſe corporeæ vinculis fragilitatis abſolvi, ſed expectans videre promiſſum: ſciebat enim, quia beati oculi qui eum viderent „. Vide juſtum velut corporeæ carcere molis incluſum velle diſſolvi, ut incipiat eſſe cum Chriſto ... Sed qui vult dimitti, veniat in templum, veniat in Jeruſalem, expectet Chriſtum Domini, accipiat in manibus Verbum Dei, complectatur quibuſdam ſuæ fidei brachiis &c. *S. Auguſtinus* ſerm. 163. Quid eſt enim ſalutare ejus, niſi Chriſtum ejus? ... Deſiderabant hoc ſalutare antiqui juſti ... Dixerunt .. Salutare tuum da nobis: Chriſtum tuum cum in hac carne vivimus, videamus. Videamus in carne qui nos liberet a carne; veniat caro mundans carnem ... In hoc deſiderio erat ille ſanctus ſenex Simeon; in hoc, inquam, deſiderio erat ſenex ille ſanctus, & de Deo bene meritus Simeon; ſine dubio & ipſe dicebat: Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. In hoc deſiderio, in talibus precibus reſponſum accepit &c. *Vide ejuſdem* ſermonem 277.n.17. ſerm.288. n.2. ſerm.370.n.3.&c.

(2) *Hic lacerata codicis noſtri pagina, deſunt verba aliqua, quorum tamen ſenſus conſtat*; videbis eum quem quæris: nunc illum Deo offerunt, feſtina &c.

ejus, ut facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo, & ipſe accepit eum in ulnas ſuas. Cum, inquit, Parentes ejus puerum Jeſum in templum inducerent, ut ſecundum conſuetudinem Legis pro eo facerent, occurrit ſenex, brachia extendit, & Parentibus ait: Mihi eum date; mihi debetur. mei officii eſt: ad hoc miſſus ſum: huic obſequio reſervatus ſum. Deinde lætus, & exultans accepit eum in ulnas ſuas. Mox ſenectus fugit, & juvenilis vigor affuit, & fortitudo. Qui prius ſe ipſum ferre vix poterat, nunc leviter puerum ferens exultat. Eleganter igitur dictum eſt (1): *Senex puerum portabat, Puer autem ſenem regebat, quem Virgo peperit, & poſt partum Virgo permanſit, ipſum, quem genuit, adoravit. Et benedixit Dominum, & dixit: Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum; quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael*. Te, inquit, benedico. Promiſſio tua completa eſt. Completum & eſt deſiderium meum, quia video Chriſtum tuum Dominum meum. Dimitte igitur ſervum tuum in pace, quia vidi Jeſum, quia vidi ſalutare tuum. Jeſus enim Salvator, ſive ſalutaris interpretatur: de quo ſcriptum eſt (2): *No-*

(1) *Eſt Reſponſorium 2. in feſt. Purific. inter* Reſponſoria *S. Gregorii edita a Card. Thomaſio* 1. *edit.* pag. LXXV. *& nunc* Opp. t. 4. pag. *63*. (2) Pſ. XCVII. 2.

tum fecit Dominus ſalutare ſuum : *ante conſpectum gentium revelavit juſtitiam ſuam* . Hoc enim lumen, hanc lucem, hunc ſolem, hunc tantum ſplendorem paraſti, atque miſiſti, ante faciem omnium populorum. Ad quid? *Ad revelationem, & illuminationem gentium, & ad gloriam plebis tuæ Iſrael*. Hoc enim lumine & gentes illuminantur, & Judæi glorificantur. Magna enim gloria illis eſt, quod de illorum gente hoc tantum lumen exortum eſt (1).

XI. *Et erat Pater ejus, & Mater mirantes ſuper his, quæ dicebantur de illo* (2). Cur autem Pater ejus dicatur Joſeph, in ſequentibus Evangeliſta oſtendit dicens (3): *Et ipſe Jeſus erat incipiens quaſi annorum triginta, ut putabatur, filius Joſeph*. Non igitur in rei veritate, ſed in hominum opinione, erat Jeſus filius Joſeph. *Et benedixit illi Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur*. Hoc eſt enim, quod de ſe ipſo Dominus ait (4): *In judicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident videant, & qui vident cœci fiant*. Illis enim in ruinam poſitus eſt Dominus, qui ejus

(1) *Theophylactus* ad h. l. Salutare hoc lumen eſt ad illuſtrationem gentium obtenebratarum, & ad gloriam Iſraelitarum. Chriſtus enim gloria eſt populi, qui vere Iſrael eſt, ſecundum quod ex illo ortus eſt.

(2) *Lucæ* II. 33. *Eſt hom. Em. Dom.* 1. *poſt Nat. D. p.* 24. 1.

(3) *Lucæ* III. 23. (4) *Joan.* IX. 39.

ejus ſigno contradicunt. Illis vero in reſurrectionem, qui ejus ſigna, & prodigia venerantur, & credunt (1): quoniam illi in interitum ruunt, iſti autem ad gloriam reſurgunt. Quod enim de Virgine natus, magnum, & inauditum ſignum eſt. Huic autem ſigno nos credimus, Judæi contradicunt. Reſurrexit, Cœlos aſcendit. Et hoc quidem ſignum eſt. Sunt autem & multa alia ſigna, quæ fecit Dominus Jeſus, quibus Infideles contradicunt, & excœcantur, Fideles credunt, & illuminantur. Sic igitur poſitus eſt aliis in ruinam, & aliis in reſurrectionem. *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Tuam, inquit, ipſius animam pertranſibit gladius: gladius utique ſpiritus, qui eſt Verbum Dei (2), ut tibi ex multis cordibus revelentur cogitationes, quas nemo, niſi Spiritu ſancto revelante, cognoſcere poteſt. Ut enim de aliis taceamus, ipſas filii ſui cogitationes eam cognoviſſe, ex eo intelligere poſſumus, quod ad nuptias vocata, hoc, quod ille facere diſponebat, ipſa, ut faceret,

 ad-

(1) *S. Gregorius Nyſſenus* orat de occurſ. Dom. t.2.pag.382. Igitur ruina quidem eſt iis, qui propter incredulitatem carnis illius offenduntur; reſurrectio vero iis, qui firmitudinem divinæ diſpoſitionis & adminiſtrationis agnoverunt.

(2) *Ambroſius* ad h. l. n. 61. Nec littera, nec hiſtoria docet, ex hac vita Mariam corporalis necis paſſione migraſſe ... Et ideo prudentiam Mariæ haud ignaram myſterii cœleſtis oſtendit: „ vivum enim Verbum Dei, & validum, & acutum omni gladio acutiſſimo &c.

admonebat, dicens (1): *Vinum non habent*. Cui cum ille reſponderet (2): *Quid mihi, & tibi eſt, mulier? nondum venit hora mea*, ipſa, gladio ſpiritus per eam tranſeunte, futura prænoſcens, ait miniſtris (3): *Quodcumque dixerit vobis, facite*. Hoc enim illa non dixiſſet, ſi ejus cogitationes non cognoviſſet. Puſſumus autem & per hunc gladium, quo non corpus, ſed anima vulneratur, immenſum illum dolorem intelligere, quo Virgo Beatiſſima de morte Unigeniti Filii ſui vulnerata (4), & percuſſa eſt. *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Chriſti namque paſſio multorum cordium cogitationes, & ſecreta myſteria revelavit, quoniam Prophetarum dicta, cogitationes, & ſcripta ibi revelata, & conſummata ſunt. Quis enim, niſi Chriſtus paſſus eſſet, intelligere poſſet, quid Propheta cogitaſſet, cum diceret (5): *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt omnia oſſa mea*? Itemque (6): *Ego dormivi, & ſomnum cœpi, & reſurrexi, quoniam Dominus ſuſcepit me*. Sunt autem & alia multa nobis quidem revelata, quæ ideo Judæi intelligere non poſſunt, quia ſuper Chriſto dicta non credunt. Unde in Apocalypſi cum beatus

(1) *Joan.* II. 3. (2) *Ibidem* v. 4. (3) *Ibidem* v. 5.

(4) *Nyſſenus* l. all. Cum fore, ut ipſius Deiparæ animam gladius pertranſiret, aperte prædicit eam quæ fuit in Cruce paſſionem. *Vid. Aug.* epiſt. 149. ad Paulin. n. 32. & *s. Thomam* 3. p. qu. 17. art. 4. ad 2.

(5) *Pſ.* XXI. 17. (6) *Pſ.* III. 6.

tus Joannes omnium Prophetarum librum ſignatum vidiſſet, multumque fleret, quod nemo eum aperire potuiſſet, dictum eſt ei (1): *Noli flere: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus*. Qua in re manifeſtum eſt, omnium Prophetarum cogitationes, & occulta myſteria, Chriſti paſſione revelata eſſe. Et hoc quidem velum templi ſignificavit, quod eo moriente ſciſſum eſt, ut omnibus apparerent Sancta Sanctorum (2). *Et erat Anna Prophetiſſa filia Phanuel de tribu Aſer. Hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem a virginitate ſua. & hæc vidua erat uſque ad annos octoginta quatuor, quæ non diſcedebat de templo, jejuniis, & obſecrationibus ſerviens nocte, ac die. Et hæc ipſa hora ſuperveniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem in Iſrael*. Hæc igitur mulier venerabilis, cujus nobilitas extollitur, continentia laudatur, ætas commendatur, religio prædicatur, idonea valde, & digna erat, quæ Dei filio teſtimonium perhiberet (3). Tales enim non minus, quam viri in teſti-

(1) Apocal. v. 5.

(2) *Myſticas ſignificationes collegit Cornelius a Lapide* ad Matth. XXVII. v. 51. *Janſenius* Concord. cap. 143. *Maldonatus* &c.

(3) *Beda*: Juxta hiſtoriam devotæ converſationis, & venerandæ pariter ætatis, dignaque per omnia quæ Domino incarnato teſtimonium ferret Anna fuiſſe docetur.

moniis ſuſcipiuntur. *Et ut perfecerunt omnia ſecundum legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam, in civitatem ſuam Nazareth.* Multa hoc in loco ſcribit Matthæus Evangeliſta, quæ Lucas prætermittit. Sicut e contra hæc, quæ hìc Lucas, Matthæus prætermiſit. Admonitus enim in ſomnis Joſeph, ut Matthæus ait, (1) *ſeceſſit cum puero in Ægyptum, & erat ibi uſque ad obitum Herodis.* Defuncto autem Herode, rediit in Galilæam, & ſicut hìc ſcribitur, habitavit in civitate Nazareth. *Puer autem creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia, & gratia Dei erat in illo.* Secundum humanitatem namque creſcebat, quia ſecundum humanitatem puer erat. Divinitas autem creſcere non poterat, quia ubique eſt, & omnia continet. Quotienſcumque igitur Chriſtus creſcit, vel confortatur, vel tale aliquid agit, omnia ad hominem referantur (2).

XII. (3) *Et ibant Parentes ejus per omnes annos in*

(1) *Matth.* 1I. 14.

(2) *Hacten. homil. S. Auguſtin.* lib. 1I. contr. Maximin. n. 7. Legimus quidem quod Jeſus proficiebat ætate & Sapientia, & gratia Dei erat in illo; Sed ſecundum formam hominis quam pro nobis accepit ex nobis, non ſecundum formam Dei, in qua non alienum arbitratus eſt eſſe æqualis Deo. Verumtamen etiam iu ipſa forma hominis legimus eum ætate & ſapientia profeciſſe, non tamen ut ex non bono bonus fieret, credendo meruiſſe. *Theophylactus*; Juxta rationem ſtaturæ ſeipſum pro ipſius capacitate oſtendens, diſpenſationem implebat, non aſſumens ſapientiam (quid enim perfectius eo, qui ab initio fuit perfectus?) verum paulatim illam denudat.

(3) *Lucæ* 1I. 41. *Eſt hom. Emiſ. Dom. I. poſt Epiph. p.* 30.

in Hieruſalem in die ſolemni Paſchæ. Et cum factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus Hieroſolymam, ſecundum conſuetudinem diei feſti, conſummatiſque diebus, cum redirent, remanſit puer Jeſus in Hieruſalem, & non cognoverunt Parentes ejus. Religioſi Parentes per annos ſingulos ibant in Hieruſalem, ut Legem audirent, ſacrificiis participarent, ſollepnitatibus intereſſent, & ejus adhuc umbræ ſerviebant, cujus jam veritatem tenebant (1): Tota enim illa ſolemnitas Chriſti paſſionem, reſurrectionem, & cetera, quæ de eo ſcripta ſunt, ſignificabat. Erat igitur ſimul cum ceteris Jeſus in ſolepnitate, qui totius erat cauſa ſolepnitatis. Permixtus turbis videbatur ab omnibus, laudabatur ab omnibus, in Lege, & Prophetis prædicabatur, in ſacrificiis ſignificabatur, & a nemine cognoſcebatur, quia duplici velamine tegebatur. Inde velamine litteræ, hinc carnis pariete. Unde ſcriptum eſt (2): *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos*. Ipſe jugulabatur in agnis, immolabatur in vitulis, & in omnibus ſacrificiis offerebatur (3). Mater quoque ejus mul-

(1) *Beda* in homil. de hoc loc. Quod ergo Dominus per omnes annos cum parentibus in Paſcha Hieroſolymam venit; humanæ nimirum eſt humilitatis indicium ... Servavit ipſe Legem quam dedit; ut nobis, qui puri homines ſumus, ſervandum per omnia quicquid Deus jubet, oſtenderet.

(2) *Cantic.* II. 9.

(3) *S. Auguſtin.* lib. XXII. contr. Fauſt. c. 17. In eo populo

multa ibi in Lege, & Prophetis cantare audiebat, quæ de ipſa dici intelligebat, & in ſe jam completa eſſe ſciebat. Qualia ſunt (1): *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Itemque (2): *Egredietur Virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet*: & multa alia. Merito igitur per annos ſingulos illuc veniebant, ubi ſuas laudes ab omni populo prædicari audiebant. Tandem autem, conſummatis diebus, & completa ſolepnitate, cum redirent, *remanſit puer Jeſus in Hieruſalem*. Tunc enim Judæorum ſolepnitates completæ ſunt, quando Chriſto Domino noſtro a mortuis reſurgente, vetera omnia tranſierunt, & facta ſunt omnia nova. Et tunc quidem remanſit puer Jeſus in Hieruſalem, quæ *Viſio pacis* interpretatur (3), per quam ſanctam Eccleſiam intelligimus. Unde & dicitur (4): *Et factus eſt in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion*. Hoc autem Parentes ejus, id eſt, Synagoga, & Judæorum populus non cognoverunt; ſed *eum in comitatu*

tu

pulo hæc rite celebrata ſunt, cujus & regnum & Sacerdotium, prophetia erat venturi Regis & Sacerdotis, ad regendos & conſecrandos fideles in omnibus gentibus, & introducendos in regnum cœlorum, & ſacrarium Angelorum, ac vitam æternam.

(1) *Iſaiæ* VII. 14. (2) *Iſaiæ* XI. 1.

(3) *S. Aug.* enarrat. in pſ. 9. n. 12. Jeruſalem geſtat imaginem Eccleſiæ ... quia Jeruſalem interpretatur viſio pacis. *Vid.* enarrat. in Pſ. L. n. 22. in Pſ. LXI. n. 7. &c.

(4) *Pſ.* LXXV. 3.

tu eſſe æſtimantes, venerunt iter diei. Stulti Judæi, qui ſecum adhuc eum eſſe putabant, quem jam occiderant, & dicentem audierant (1): *Ecce relinquetur vobis domus deſerta*. Et in Pſalmis: (2) *Ecce elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine*. *Requirentes autem eum inter cognatos, & notos, & non invenientes, regreſſi ſunt in Jeruſalem requirentes eum*. Hoc enim tunc ſpiritualiter completum eſt, quando poſt Chriſti paſſionem quidam Judæorum corde compuncti venientes ad Apoſtolos, hoc enim fuit quærere Chriſtum, & redire in Jeruſalem, dixerunt: (3) *Quid faciemus, viri fratres?* Quibus Apoſtolus Petrus: (4) *Pœnitentiam*, inquit, *agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*. Hos igitur, & cæteros, qui tunc temporis crediderunt, ſignificabant Parentes Jeſu; quoniam ſicut illi ignorantes eum perdiderant, ita & iſti ignoranter eum occiderant. Unde & Beatus Petrus, (5) *Et nunc, fratres*, inquit, *ſcimus, quoniam per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri*. Meritò autem Parentes Jeſu hoc in loco Synagogam, & Judæos ſignificant, quando in Jeruſalem eum duxiſſe narrantur, ut ea in ſignificatione jam fieri viderent, quæ poſtea in Cruce paſſurus erat. *Et factum eſt, poſt triduum invenerunt illum in templo in medio Doctо-*

(1) *Lucæ* XIII. 35. (2) *Pſ.* LIV. 8.
(3) *Actor.* II. 31. (4) *Ibid.* v. 38.
(5) *Actor.* III. 17.

Digitized by Google

ſtorum, audientem illos, & interrogantem. Poſt triduum in templo invenitur Jeſus; quia poſt reſurrectionem, quæ die tertia facta eſt, ab his, qui eum quærunt, in Eccleſia reperitur (1). Ante triduum quidem non inveniebatur, quia non Deus, ſed homo tantum ab hominibus putabatur. Sed ubi invenitur? In templo, in Eccleſia, in conventu fidelium, in medio Doctorum, & in cœtu Epiſcoporum. Qui igitur quæris Jeſum, veni ad Templum, veni ad Eccleſiam, veni ad Epiſcopos, & Sacerdotes, audi quid ipſi dicunt, ibi enim videbis Jeſum (2). Ibi ſedet in medio Doctorum, in cordibus eorum. Ibi eos audiens docet, & interrogans inſtruit. Illi omnes actus noſtri, & cogitationes reſpondent. Nihil ei abſconditur, omnia videt, & cuncta ei loquuntur. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia, & reſponſis ejus.* Ipſe igitur interrogabat, ipſe reſpondebat, ipſe & ſuas, & illorum

(1) *Metaphraſtes* in Catena Corderii: Quam ob cauſam non prima aut ſecunda, ſed tertia die quæſitus a parentibus invenitur? Ut ſepulturam hinc fortaſſis ſuam ac triduanam ſignificet Reſurrectionem.

(2) *Origenes* homil. 19. in Luc. Ubi igitur inveniunt eum? In templo. Ibi enim invenitur Filius Dei. Si quando & tu quæſieris Filium Dei, quære primum in templo: illuc propera: ibi Chriſtum ſermonem atque Sapientiam, ideſt Filium Dei reperies: & homil. 20. Quæſierunt in templo, ſed apud Magiſtros, & in medio Præceptorum inveniunt eum. Ubicumque Magiſtri fuerint, in medio Magiſtrorum invenitur Jeſus, ſi tamen Magiſter ſedeat in templo, & nunquam egrediatur ex eo.

rum quæſtiones ſolvebat; morem agens peritiſſimi Magiſtri, qui nunc interrogando, nunc reſpondendo diſcipulos inſtruit (1): *Et videntes admirati ſunt*. Admirati, inquit, ſunt Parentes ejus, cum eum in templo in medio Doctorum ſedere vidiſſent. Admirantur uſque hodie Judæi quicumque ad Eccleſiam veniunt, & ad fidem convertuntur, dum ibi Chriſtum vident, quem ipſi Meſſiam vocant, quem in Synagoga, & inter cognatos, & notos, nulla illorum expoſitione videre, vel intelligere potuerunt. *Et dixit Mater ejus ad illum: Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*. Diximus jam, per Matrem Domini Synagogam ſignificari, de qua Dominus ſecundum carnem originem duxit. Hæc autem quocumque tempore ad Eccleſiam veniens, ibique veritatem intelligens, ſuam ignorantiam, & Chriſti abſentiam admiratur, & admirando dicit: Fili, quid feciſti nobis ſic? Cur nos reliquiſti, & ad Gentium Eccleſiam pertranſiſti? Ecce Pater tuus, populus Judaicus, & ego dolentes quærebamus te. Hoc eſt enim, quod Apoſtolus ait: (2) *Teſtimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam*. Quærunt Jeſum,

(1) *Præclare Beda*; Quia enim Deus & homo eſt, nunc excelſa Deitatis, nunc infirma præfert humanæ fragilitatis. Quaſi homo Seniores interrogat; quaſi Deus quæ Seniores & docti mirentur reſpondet; quaſi Dei filius in templo Dei commoratur; & quaſi filius hominis cum parentibus quò jubent regreditur. (2) *Ad Rom.* x. 2.

dam erat futuri baptiſmi. (1) *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas det non habenti, & qui habet eſcas ſimiliter faciat.* In una enim tunica tantum veſtimenti intelligitur, quantum unicuique ſufficere poſſit ad corporis neceſſaria. Qui ergò his ſuperabundat, det non habenti (2). His igitur uber tenacitas, & avaritia tollitur, & pietas, & miſericordia commendatur (3). *Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam conſtitutum eſt vobis, faciatis.* Hoc enim conſtitutum fuerat, quod & ceteris omnibus. Una enim Lex omnibus per Moyſem data fuerat. Unde & Dominus ipſe dicebat: *Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcumque di-*

(1) *Lucæ* III. 11.

(2) *Beda aliter*: Per hoc quod tunica plus eſt neceſſaria uſui noſtro quam pallium, ad fructum dignum pœnitentiæ pertinet, ut non ſolum exteriora quæque & minus neceſſaria, ſed ipſa valde nobis neceſſaria dividere cum proximis debeamus.

(3) *Ambroſius* l. II. in Luc. n. 77. Singulis generibus hominum conveniens tribuit s. Jo. Baptiſta reſponſum ... Sed hæc & alia officiorum præcepta propria ſingulorum: miſericordiæ communis eſt uſus, ideo commune præceptum eſt, omnibus officiis, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus deferenda ... Miſericordia enim plenitudo virtutum eſt: & ideo omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis, ne veſtimentis alimentiſque ſuis parcant. Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſervatur; ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat, ſed quod habet cum paupere partiatur.

dixerint vobis facite. Hoc enim unum conſtitutum, ſi bene intelligatur, omnibus ſufficit ad ſalutem. *Interrogabant autem eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, nemini calumniam faciatis; ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris*. His enim docemur, ut eos, quos ad vitæ perfectionem convertere nequimus, ſaltem, ut ſe a malo contineant, admoneamus. Hoc enim aliis prodeſt, & illis non obeſt. Gentiles enim erant iſti, & majora ſuadenti non crediſiſſent. (1)

XIV. (2) *Et ipſe Jeſus erat incipiens quaſi annorum triginta, ut putabatur, filius Joſeph, qui fuit Eli, qui Mathat, qui fuit Levi*. Aliter autem ſecundum Matthæum (3) Joſeph filius eſt Jacob, qui fuit Mathat, qui fuit Eleazar. Duorum igitur filius eſt Joſeph, Eli ſcilicet, & Jacob. Sed alterius ſecundum carnem, & alterius ſecundum Legem (4). Præcipit enim Lex, ut ſi frater mortuus fuerit non habens ſemen, frater ejus defuncti uxorem ſuſcipiat, ad ſuſcitandum ſemen fratris ſui. Mortuus eſt igitur Eli ſine ſemine, cujus uxorem accepit Jacob, de qua genuit Joſeph.

(1) *Vide s. Maximum ſeu A. alium* ſerm. 82. inter Auguſt. *& Ferrandi* Paræneticum ad Reginum Comitem.

(2) *Lucæ* III. 23. (3) *Matth.* I. 15.

(4) *De Genealogia J. C. apud Lucam collata cum illa, quæ extat apud Matthæum, multi multa. V. Papebrochii* Diſs. Theogenealogicam in Propylæo, *& Calmet* Diſſert. De conciliatione genealogiarum &c.

Sic igitur Joſeph duorum patrum filius eſt, alterius ſecundum carnem, & alterius ſecundum Legem. Dicuntur autem fratres, non ſolum ex eiſdem parentibus nati; verum etiam omnes, qui de eadem tribu ſunt. Unde & Booz, quamvis non fuiſſet filius Elimelech, & Noemi, accepit tamen Ruth Moabitidem uxorem Maalon, eo quod eſſet de tribu Juda, ſicut & ille, & genuit ex ea filium, quem vocavit Obeth. Fuit igitur Obeth filius Booz, & Maalon, ſicut Joſeph filius Eli, & Jacob. (1) *Jeſus autem plenus Spiritu Sancto regreſſus eſt a Jordane, & agebatur a Spiritu in deſertum diebus quadraginta*; (2) *& regreſſus eſt Jeſus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per univerſam regionem de illo, & ipſe docebat in Synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus*. Non eſt autem intelligendum (3), quod ſtatim poſt

(1) *Lucæ* IV. 1. (2) *Lucæ* IV. 14. & 15.

(3) *Vide Evangelicam* Harmoniam *nomine* Ammonii Alex. tom. 3. Biblioth. PP. edit. Lugd. p. 269. *& ex recentioribus Janſenium in* Evangelica hiſtoria *præpoſita* Concordiæ, *Tirinum in* Chronico ſacr. cap. 49. *Joannem de la Haye* in Evangelicæ diſpoſitionis ſummario, *Calmet* in Harmonia IV. Evangelior. &c. *qui ferme in hoc rerum ordine conveniunt, ut J. C. poſt jejunium & baptiſmum Joannis; quarum rerum alii aliam anteferunt, vel poſtponunt; teſtimonia de ſe habuerit a Joanne data; hinc Andream & Petrum, Philippum & Nathanael ad Chriſtum acceſſiſſe putant; nuptiæ ſecutæ ſint in Chana Galilææ, inde Capharnaum eumdem deducunt, poſt, Hieroſolymam tempore Paſchatis &c. Idem quod A. noſter, præmonuit Beda* init. lib. II. in Luc. Ne quis legentium putaret, ea quæ per ordinem

poſt jejunium, de deſerto Dominus rediens, in Synagogis prædicare, & miracula facere cœpiſſet. Alioquin verum non eſſet, quod Joannes de vini miraculo ait: (1) *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Chana Galilææ, & manifeſtavit gloriam ſuam.* Intelligendum eſt igitur, quia toto illo anno, quo Salvator noſter baptizatus fuerat, neque in Synagogis, neque publice prædicavit, neque miracula aliqua fecit. Habebat tamen paucos diſcipulos, ſicut & Joannes, qui eum ſequebantur, & audiebant. Anno autem jam ferè evoluto, cum iterum Joannes eum ambulantem vidiſſet, ait: (2) *Ecce agnus Dei*; & audientes duo Diſcipuli ejus, quorum alter erat Andræas frater Simonis Petri, ſecuti ſunt Jeſum, & manſerunt cum illo die illo. Illo, inquam, & non amplius. Tunc autem Andræas duxit fratrem ſuum Simonem ad Jeſum. Cui Dominus, (3) *Tu es*, inquit, *Simon filius Jona? Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. In craſtinum autem voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum, & dicit ei, ſequere me.* (4) *Die autem tertio nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ, & erat Mater Jeſus ibi. Vocatus eſt autem Jeſus, & diſcipuli ejus ad nuptias.* Illi ſcilicet diſcipuli, quos tunc habebat, nondum enim

nem ſunt exponenda, poſt dierum XL. jejunium confeſtim facta, ſed poſt aliquot a Domino miracula, vel in Judæa, vel in Galilæa patrata, potius animadverteret eſſe ſecuta.

(1) *Joan.* II. 11. (2) *Joan.* I. 36.
(3) *Joan.* I. 42. & 43. (4) *Joan.* II. 1. & 2.

dimidium regnabit, in quibus Salvator noſter cibis ſpiritualibus, & Scripturarum conſolationibus, & Sanctorum exemplis Sanctam Eccleſiam paſcet, & nutriet, ne in illa tam immenſa perturbatione nimium fatigata deficiat. Sed de his hactenus.

XV. (1) *Et egreſſus eſt Jeſus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per univerſam regionem de illo*. Prædicaverat enim Dominus Jeſus in Judæa, & ſuæ virtutis potentiam in ſignis, & miraculis oſtenderat, & deinde regreſſus eſt in Galilæam. Sed quomodo regreſſus eſt? *In virtute Spiritus*. Semper enim Filius in Patre, & Pater in Filio, & in utroque Spiritus Sanctus. Quamvis igitur ſemper in virtute Spiritus iret Jeſus, tunc tamen hoc præcipue agere videbatur, quando in ſermone, & opere ſuæ virtutis potentiam demonſtrabat. Unde & ſubditur: *Et ipſe docebat in Synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus*. Ideo enim ab omnibus magnificabatur, quia in virtute Spiritus prædicabat. *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbati in Synagogam, & ſurrexit legere. Et traditus eſt illi liber prophetiæ Iſaiæ*. In Nazareth nutritus erat, ſed litteras in Nazareth non didicerat. Surrexit tamen legere, quatenus his, inter quos nutritus fuerat, legendo miraculum faceret; numquam enim alibi hoc eum feciſſe

(1) *Lucæ* IV. 14. *Eſt hom. Emiſ. Dom.* IV. *poſt Epiph. p.* 36.2.

ciſſe legimus. Si enim alibi hoc feciſſet, litteras a Magiſtro didiciſſe putaretur. Hoc autem iſti opinari non poterant, qui eum ab infantia cognoverant, & in ſcholis numquam viderant, & numquam amplius legentem audierant. Sed nota, quod ait: *Intravit ſecundum conſuetudinem ſuam in Synagogam*. Hanc enim conſuetudinem Chriſtiani habere debent, ut cotidie ad Eccleſiam veniant, cotidie vel ipſi legant, vel, ſi hoc non valeant, alios legentes audiant. *Et ut revolvit librum, invenit ubi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem, & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuiſſet librum, reddidit Miniſtro, & ſedit. Et omnium Synagogæ oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris. Et omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus*. Non enim mirabantur, quia legebat, niſi fortaſſe pro eo, quod litteras non didicerat; ſed quia ea, quæ legebat, mirabiliter exponebat. Erant enim verba illius gratiæ plena, cunctiſque ad audiendum ſuavia; ſecundum illud: (1) *Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis*. Itemque: *Quam*

(1) Pſ. XLIV. 3.

(1) *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel, & favum ori meo*. Hanc enim gratiam, & dulcedinem non tantùm lectio, quantùm lectionis expoſitio dabat. Videamus igitur, quid hæc Iſaiæ Prophetæ, immò Salvatoris noſtri lectio ſignificet (2). De ſe enim ipſe eam intellexit, & in ſe dixit completam. *Spiritus*, inquit, *Domini ſuper me*. Ipſe enim eſt ille *Flos de radice Jeſſe* (3), *ſuper quem requieſcit Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilii, & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ, & pietatis, & Spiritus timoris Domini* (4). Ipſe eſt, de quo ſcriptum eſt: (5) *Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*. Decet enim, & multum convenit, ut talis eligatur, & in Regem ungatur, qui & iniquitatem oderit, & juſtitiam dilexerit. Dicat igitur, *Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me*. Illis utique pauperibus, de quibus dicitur: (6) *Beati pau-*

(1) Pſ. CXVIII. 103.

(2) *Eſt locus Iſaiæ* LXI. *de quo præ ceteris Hieronymus* lib. XVII. in Iſai. (3) Iſaiæ XI. 1. 2.

(4) *Hieron.* ad Iſai. loc. Cujus unctio illo expleta eſt tempore, quando baptizatus eſt in Jordane, & Spiritus S. in ſpecie columbæ deſcendit ſuper eum, & manſit in illo: de quo & hic idem Propheta dicebat; „ Exiet virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet, & requieſcet ſuper eum Spiritus Dei „ &c. (5) *Pſ.* XLIV. 8.

(6) *Matth.* V. 3. *Hier.*: Unctus eſt igitur Spiritu Sancto, ut annuntiaret pauperibus, ſive manſuetis, dicens eis in Evangelio „ Beati pauperes ſpiritu &c. „

pauperes ſpiritu. Unus ad eum dives venit, qui, ejus verbis auditis, triſtis abiit, quia multas habebat poſſeſſiones. Merito igitur non divitibus, ſed pauperibus Dominus prædicat (1). Sanat autem contritos corde, quia talibus ejus medicina facile ſubvenit. De quibus Pſalmiſta; (2) *Sacrificium*, inquit, *Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit* (3). Habeat igitur cor contritum, qui a Deo ſanari deſiderat. Prædicat & captivis remiſſionem, non qua dimittantur a Babyloniis(4), ſed qua liberentur a Dæmoniis. Prædicat & cœcis viſum, interiori lumine excœcatis. De qua ſcilicet cœcitate Apoſtolus ait: (5) *Cœcitas ex parte contigit in Iſrael*. Dimittit confractos in remiſſionem, quia quos diabolus lædendo contriverat, ipſe ſanando, & peccata dimittendo, ad indulgentiam vocat. Annum vero Domini acceptum, & diem retributionis prædicat dicens (6): *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum Cœlorum*. Itemque (7): *Multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non*

(1) *Hinc homil. plura habet* p. 37. 2. *poſt quæ eadem verba occurrunt*.

(2) Pſ. L. 19.

(3) *Hieron*. Et miſſus eſt ad ſanandum eos, qui corde contriti ſunt, & dicunt „ Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit „.

(4) *Quamvis enim Hugo & nonnulli alii de Babyloniis litteralem ſenſum eſſe putent; hos tamen refutant a Lapide &c.*

(5) *Ad Rom*. XI. 25.

(6) *Matth*. III. 2. (7) *Matth*. XIII. 17.

ſum, & non inveniunt, quia nondum ad templum, & ad Eccleſiam pervenerunt. *Et ait ad illos; Quid eſt, quod me quærebatis? Neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Quid eſt, inquit, quod me quærebatis? Quid eſt, quod me in comitatu infidelium, & extra Eccleſiam eſſe putabatis? Hìc eram: hìc me quærat, qui quærere vult. An neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, & inter illos, qui Patris mei voluntatem faciunt, oportet me eſſe? *Et ipſi non intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad illos.* Quur non intellexerunt? Quoniam eos ſignificabat. *Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis.* Audiant hoc ſubditi, & ſubditi eſſe non dedignentur, ſiquidem omnibus prælatus ſubditus fieri non eſt dedignatus (1). Prælati quoque non ſuperbiant, & in

(1) *Bernardus* hom. 1. ſup. Miſs. eſt. Erat ſubditus illis: quis? quibus? Deus hominibus. Deus, inquam, cui Angeli ſubditi ſunt, cui Principatus & Poteſtates obediunt: Subditus erat Mariæ: nec tantum Mariæ, ſed etiam Joſeph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige quid amplius mireris, ſive Filii benigniſſimam dignationem, ſive Matris excellentiſſimam dignitatem; utrinque ſtupor, utrinque miraculum; & quod Deus feminæ obtemperet, humilitas abſque exemplo; & quod Deo femina principetur, ſublimitas ſine ſocio... Diſce homo obedire, diſce terra ſubdi, diſce pulvis obtemperare... Deus ſe humiliat, & tu te exaltas? Deus ſe hominibus ſubdit; & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis auctori?... Si hominis o homo imitari dedignaris exemplum, certe non erit tibi indignum, ſequi auctorem tuum.

in Joſeph prælato, & in Chriſto ſubdito intelligant, quia ſæpe fit, ut majoris meriti ſint ſubditi, quam prælati. *Et Mater ejus conſervabat omnia verba hæc in corde ſuo*. Niſi enim ipſa ea conſervaſſet, nos ea non haberemus. De ejus namque theſauris nos iſta ſuſcepimus. *Et Jeſus proficiebat ſapientia, ætate, & gratia apud Deum, & homines*. Proficiebat enim (1) non ſecundum Divinitatem, quæ quidem in nullo vel creſcere, vel minui poteſt, ſed ſecundum humanitatem, qua nobis ſimilis factus eſt (2).

XIII. Hinc autem ſequitur, quo tempore Joannes Baptiſta Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum prædicare cœpit. Quod quia in Matthæo expoſitum eſt, ut hic exponatur, neceſſarium non eſt. Sed notandum, quod non ſolum aqua, ſed & pœnitentia baptiſmus vocatur (3). Prædicabat igitur Joannes baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, ſed non dabat remiſſionem peccatorum. Unde & his, quos baptizabat, dicebat: (4) *Ego quidem baptizo vos in aqua; qui autem venit poſt me, fortior me eſt. Ipſe vos baptizabit in Spiritu, & igne*. Illis itaque baptiſmus, ſignificatio, & præparatio quædam

(1) *Vide dicta ſuperius* num. XI.

(2) *Hactenus hom.*

(3) *S. Gregorius Nazianzenus* orat. 39. pag. 624. *plura baptiſmorum genera recenſens. facit quintum Pœnitentiæ baptiſmum*: Quintum locum lacrymarum baptiſmus tenet.

(4) *Lucæ* III. 16.

dam erat futuri baptiſmi. (1) *Et interrogabant eum turba dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas det non habenti, & qui habet eſcas ſimiliter faciat*. In una enim tunica tantum veſtimenti intelligitur, quantum unicuique ſufficere poſſit ad corporis neceſſaria. Qui ergò his ſuperabundat, det non habenti (2). His igitur uber tenacitas, & avaritia tollitur, & pietas, & miſericordia commendatur (3). *Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam conſtitutum eſt vobis, faciatis*. Hoc enim conſtitutum fuerat, quod & ceteris omnibus. Una enim Lex omnibus per Moyſem data fuerat. Unde & Dominus ipſe dicebat: *Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcumque di-*

(1) *Lucæ* III. 11.
(2) *Beda aliter*: Per hoc quod tunica plus eſt neceſſaria uſui noſtro quam pallium, ad fructum dignum pœnitentiæ pertinet, ut non ſolum exteriora quæque & minus neceſſaria, ſed ipſa valde nobis neceſſaria dividere cum proximis debeamus.
(3) *Ambroſius* l. II. in Luc. n. 77. Singulis generibus hominum conveniens tribuit s. Jo. Baptiſta reſponſum ... Sed hæc & alia officiorum præcepta propria ſingulorum: miſericordiæ communis eſt uſus, ideo commune præceptum eſt, omnibus officiis, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus deferenda ... Miſericordia enim plenitudo virtutum eſt: & ideo omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis, ne veſtimentis alimentiſque ſuis parcant. Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſervatur; ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat, ſed quod habet cum paupere partiatur.

dixerint vobis facite. Hoc enim unum conſtitutum, ſi bene intelligatur, omnibus ſufficit ad ſalutem. *Interrogabant autem eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, nemini calumniam faciatis; ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris*. His enim docemur, ut eos, quos ad vitæ perfectionem convertere nequimus, ſaltem, ut ſe a malo contineant, admoneamus. Hoc enim aliis prodeſt, & illis non obeſt. Gentiles enim erant iſti, & majora ſuadenti non crediдиſſent. (1)

XIV. (2) *Et ipſe Jeſus erat incipiens quaſi annorum triginta, ut putabatur, filius Joſeph, qui fuit Eli, qui Mathat, qui fuit Levi*. Aliter autem ſecundum Matthæum (3) Joſeph filius eſt Jacob, qui fuit Mathat, qui fuit Eleazar. Duorum igitur filius eſt Joſeph, Eli ſcilicet, & Jacob. Sed alterius ſecundum carnem, & alterius ſecundum Legem (4). Præcipit enim Lex, ut ſi frater mortuus fuerit non habens ſemen, frater ejus defuncti uxorem ſuſcipiat, ad ſuſcitandum ſemen fratris ſui. Mortuus eſt igitur Eli ſine ſemine, cujus uxorem accepit Jacob, de qua genuit Joſeph.

 Sic

(1) *Vide s. Maximum ſeu A. alium* ſerm. 82. inter Auguſt. & *Ferrandi* Parænetiçum ad Reginum Comitem.
(2) *Lucæ* III. 23. (3) *Matth*. I. 15.
(4) *De Genealogia J. C. apud Lucam collata cum illa, quæ extat apud Matthæum, multi multa. V. Papebrochii* Diſs. Theogenealogicam in Propylæo, & *Calmet* Diſſert. De conciliatione genealogiarum &c.

Sic igitur Joſeph duorum patrum filius eſt, alterius ſecundum carnem, & alterius ſecundum Legem. Dicuntur autem fratres, non ſolum ex eiſdem parentibus nati; verum etiam omnes, qui de eadem tribu ſunt. Unde & Booz, quamvis non fuiſſet filius Elimelech, & Noemi, accepit tamen Ruth Moabitidem uxorem Maalon, eo quod eſſet de tribu Juda, ſicut & ille, & genuit ex ea filium, quem vocavit Obeth. Fuit igitur Obeth filius Booz, & Maalon, ſicut Joſeph filius Eli, & Jacob. (1) *Jeſus autem plenus Spiritu Sancto regreſſus eſt a Jordane, & agebatur a Spiritu in deſertum diebus quadraginta;* (2) *& regreſſus eſt Jeſus in virtute Spiritus in Galilæam, & fama exiit per univerſam regionem de illo, & ipſe docebat in Synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.* Non eſt autem intelligendum (3), quod ſtatim poſt

(1) *Lucæ* IV. 1. (2) *Lucæ* IV. 14. *&* 15.

(3) *Vide Evangelicam* Harmoniam *nomine* Ammonii Alex. tom. 3. Biblioth. PP. edit. Lugd. p. 269. *& ex recentioribus Janſenium in* Evangelica hiſtoria *præpoſita* Concordiæ, *Tirinum in* Chronico ſacr. cap. 49. *Joannem de la Haye* in Evangelicæ diſpoſitionis ſummario, *Calmet* in Harmonia IV. Evangelior. &c. *qui ferme in hoc rerum ordine conveniunt, ut J. C. poſt jejunium & baptiſmum Joannis; quarum rerum alii aliam anteferunt, vel poſtponunt; teſtimonia de ſe habuerit a Joanne data; hinc Andream & Petrum, Philippum & Nathanael ad Chriſtum acceſſiſſe putant; nuptiæ ſecutæ ſint in Chana Galilææ, inde Capharnaum eumdem deducunt, poſt, Hieroſolymam tempore Paſchatis &c. Idem quod A. noſter, præmonuit Beda* init. lib. II. in Luc. Ne quis legentium putaret, ea quæ per ordinem

poſt jejunium, de deſerto Dominus rediens, in Synagogis prædicare, & miracula facere cœpiſſet. Alioquin verum non eſſet, quod Joannes de vini miraculo ait: (1) *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Chana Galilææ, & manifeſtavit gloriam ſuam.* Intelligendum eſt igitur, quia toto illo anno, quo Salvator noſter baptizatus fuerat, neque in Synagogis, neque publice prædicavit, neque miracula aliqua fecit. Habebat tamen paucos diſcipulos, ſicut & Joannes, qui eum ſequebantur, & audiebant. Anno autem jam ferè evoluto, cum iterum Joannes eum ambulantem vidiſſet, ait: (2) *Ecce agnus Dei*; & audientes duo Diſcipuli ejus, quorum alter erat Andræas frater Simonis Petri, ſecuti ſunt Jeſum, & manſerunt cum illo die illo. Illo, inquam, & non amplius. Tunc autem Andræas duxit fratrem ſuum Simonem ad Jeſum. Cui Dominus; (3) *Tu es*, inquit, *Simon filius Jona? Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. In craſtinum autem voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum, & dicit ei, ſequere me.* (4) *Die autem tertio nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ, & erat Mater Jeſus ibi. Vocatus eſt autem Jeſus, & diſcipuli ejus ad nuptias.* Illi ſcilicet diſcipuli, quos tunc habebat, nondum enim

H 2 Apo-

nem ſunt exponenda, poſt dierum XL. jejunium confeſtim facta, ſed poſt aliquot a Domino miracula, vel in Judæa, vel in Galilæa patrata, potius animadverteret eſſe ſecuta.

(1) *Joan.* II. 11. (2) *Joan.* I. 36.
(3) *Joan.* I. 42. & 43. (4) *Joan.* II. 1. & 2.

Apoſtolos vocaverat. Poſteà enim, ut alii Evangeliſtæ (1) ſcribunt, Petrum, & Andræam, qui pridie ad eum venerunt, & Jacobum, & Joannem ad mare Galilææ de piſcatione vocavit. Poſt hæc autem, *cum Dominus audiret, quia Joannes traditus eſſet*, ut Matthæus Evangeliſta ſcribit (2), *deſcendit in Capharnaum maritimam, & habitavit ibi*. Inde publice prædicare cœpit, & divulgata eſt fama ejus per totam terram illam. (3) *Cum autem undique turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Genezareth*. (4) *Aſcendens autem in unam navem, quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere puſillum, & ſedens docebat de navicula turbas. Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate rete ad capturam. Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam. Et venientes ſocii, qui erant in alia navi, impleverunt ambas naviculas, ita ut mergerentur*. Quo viſo miraculo, Simon perterritus ait: *Exi a me, Domine, quia homo peccator ſum*. Cui ipſe: *Noli timere. Ex hoc jam homines eris capiens*. Cumque illi ad ſuam, & illi ad ſuam ſtationem perrexiſſent, paululùm commoratus, vocavit Petrum, & Andræam dicens: (5) *Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi, relictis omnibus,*

(1) *Matth.* XI. *Mar.* III. 13. *Lucæ* VI. 13.
(2) *Matth.* IV. 13. (3) *Lucæ* V. 1. (4) *Ibid.* V. 3.
(5) *Matth.* IV. 19. 20. & 21. & *Marci* I. 17. 18. &c.

bus, ſecuti ſunt eum. Et procedens puſillum, vocavit Jacobum, & Joannem, & ſecuti ſunt eum. Sic igitur ſe habet ordo. Unde manifeſtum eſt, quod ea, quæ hìc ſequuntur, non ſervant ordinem. Sed quia conſtat (1), Salvatorem noſtrum duos annos tantummodò, & tres menſes prædicaſſe (ſi quidem illo anno, quo baptizatus eſt, a prædicatione quievit) volo hìc breviter retractare, atque corrigere quædam, quæ me in Apocalypſi (2) minus cautè dixiſſe memini. Cum enim illum locum exponerem, in quo mulier a facie Draconis in deſertum fugiſſe narratur, ubi paſcuit eam per tempus, & tempora, & dimidium temporis, id eſt, diebus mille ducentis ſexaginta, dixi, Chriſtum tres annos, & dimidium prædicaſſe. Sed hæc non ad Chriſtum, ſed ad tempora Anti-chriſti referenda erant, qui tres annos, & di-

(1) *Eſt hæc opinio multorum Recentiorum, Petavii præſertim, cùm in libris* de Doctrina Temporum lib. XII. c. 17. *tùm* in animadverſionibus ad Epiphanium pag. 203. *Monelia quoque* De ann. Chr. cap. 5. n. 37. invictis rationum momentis *niti hanc opinionem* aſſeverat. *Fatendum eſt tamen, quæ invicta argumenta hic vocat*, conjecturas mire incertas *a Grotio appellari; & multo fortaſſe plures contrariam ſententiam tueri. Euſebius quidem ex Vett.* & in H. E. l. 1. c. 9. *& in* E. D. l. VIII. *Chriſti prædicationi* τρία καὶ ἥμισυ ἔτη *tribuit; idemque facit Theodoretus* in cap. IX. *Dan. & Hieron. Præterea ex Recentioribus Janſenius, Toletus, Emmanuel Sa, a Lapide, Jo. de la Haye, Calmet &c., qui poſtremus Grotium, Ligfootum, alioſque Heterodoxos ejuſdem ſententiæ profert.*

(2) *Tomo* XX. *Biblioth. PP. editionis Lugdun. pag.* 1698.

dimidium regnabit, in quibus Salvator noſter cibis ſpiritualibus, & Scripturarum conſolationibus, & Sanctorum exemplis Sanctam Eccleſiam paſcet, & nutriet, ne in illa tam immenſa perturbatione nimium fatigata deficiat. Sed de his hactenus.

XV. (1) *Et egreſſus eſt Jeſus in virtute Spiritus in Galilaam, & fama exiit per univerſam regionem de illo.* Prædicaverat enim Dominus Jeſus in Judæa, & ſuæ virtutis potentiam in ſignis, & miraculis oſtenderat, & deinde regreſſus eſt in Galilæam. Sed quomodo regreſſus eſt? *In virtute Spiritus.* Semper enim Filius in Patre, & Pater in Filio, & in utroque Spiritus Sanctus. Quamvis igitur ſemper in virtute Spiritus iret Jeſus, tunc tamen hoc præcipue agere videbatur, quando in ſermone, & opere ſuæ virtutis potentiam demonſtrabat. Unde & ſubditur: *Et ipſe docebat in Synagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus.* Ideo enim ab omnibus magnificabatur, quia in virtute Spiritus prædicabat. *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, & intravit ſecundum conſuetudinem ſuam die Sabbati in Synagogam, & ſurrexit legere. Et traditus eſt illi liber prophetiæ Iſaiæ.* In Nazareth nutritus erat, ſed litteras in Nazareth non didicerat. Surrexit tamen legere, quatenus his, inter quos nutritus fuerat, legendo miraculum faceret; numquam enim alibi hoc eum feciſſe

(1) *Lucæ* IV. 14. *Eſt hom. Emiſ. Dom.* IV. *poſt Epiph. p.* 36.2.

eiſſe legimus. Si enim alibi hoc feciſſet, litteras a Magiſtro didiciſſe putaretur. Hoc autem iſti opinari non poterant, qui eum ab infantia cognoverant, & in ſcholis numquam viderant, & numquam amplius legentem audierant. Sed nota, quod ait: *Intravit ſecundum conſuetudinem ſuam in Synagogam*. Hanc enim conſuetudinem Chriſtiani habere debent, ut cotidie ad Eccleſiam veniant, cotidie vel ipſi legant, vel, ſi hoc non valeant, alios legentes audiant. *Et ut revolvit librum, invenit ubi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem, & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuiſſet librum, reddidit Miniſtro, & ſedit. Et omnium Synagogæ oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris. Et omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus*. Non enim mirabantur, quia legebat, niſi fortaſſe pro eo, quod litteras non didicerat; ſed quia ea, quæ legebat, mirabiliter exponebat. Erant enim verba illius gratiæ plena, cunctiſque ad audiendum ſuavia; ſecundum illud: (1) *Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis*. Itemque: *Quam*

(1) Pſ. XLIV. 3.

(1) *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel, & favum ori meo*. Hanc enim gratiam, & dulcedinem non tantùm lectio, quantùm lectionis expoſitio dabat. Videamus igitur, quid hæc Iſaiæ Prophetæ, immò Salvatoris noſtri lectio ſignificet (2). De ſe enim ipſe eam intellexit, & in ſe dixit completam. *Spiritus*, inquit, *Domini ſuper me*. Ipſe enim eſt ille *Flos de radice Jeſſe* (3), *ſuper quem requieſcit Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilii, & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ, & pietatis, & Spiritus timoris Domini* (4). Ipſe eſt, de quo ſcriptum eſt: (5) *Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*. Decet enim, & multum convenit, ut talis eligatur, & in Regem ungatur, qui & iniquitatem oderit, & juſtitiam dilexerit. Dicat igitur, *Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me*. Illis utique pauperibus, de quibus dicitur: (6) *Beati pau-*

(1) Pſ. CXVIII. 103.

(2) *Eſt locus Iſaiæ* LXI. *de quo præ ceteris Hieronymus* lib. XVII. in Iſai. (3) Iſaiæ XI. 1. 2.

(4) *Hieron.* ad Iſai. loc. Cujus unctio illo expleta eſt tempore, quando baptizatus eſt in Jordane, & Spiritus S. in ſpecie columbæ deſcendit ſuper eum, & manſit in illo: de quo & hic idem Propheta dicebat; „ Exiet virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet, & requieſcet ſuper eum Spiritus Dei „ &c. (5) *Pſ.* XLIV. 8.

(6) *Matth.* V. 3. *Hier.*: Unctus eſt igitur Spiritu Sancto, ut annuntiaret pauperibus, ſive manſuetis, dicens eis in Evangelio „ Beati pauperes ſpiritu &c. „

pauperes ſpiritu. Unus ad eum dives venit, qui, ejus verbis auditis, triſtis abiit, quia multas habebat poſſeſſiones. Merito igitur non divitibus, ſed pauperibus Dominus prædicat (1). Sanat autem contritos corde, quia talibus ejus medicina facile ſubvenit. De quibus Pſalmiſta; (2) *Sacrificium*, inquit, *Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit* (3). Habeat igitur cor contritum, qui a Deo ſanari deſiderat. Prædicat & captivis remiſſionem, non qua dimittantur a Babyloniis (4), ſed qua liberentur a Dæmoniis. Prædicat & cœcis viſum, interiori lumine excœcatis. De qua ſcilicet cœcitate Apoſtolus ait: (5) *Cœcitas ex parte contigit in Iſrael*. Dimittit confractos in remiſſionem, quia quos diabolus lædendo contriverat, ipſe ſanando, & peccata dimittendo, ad indulgentiam vocat. Annum vero Domini acceptum, & diem retributionis prædicat dicens (6): *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum Cœlorum*. Itemque (7): *Multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non*

(1) *Hinc homil. plura habet* p. 37. 2. *poſt quæ eadem verba occurrunt*.
(2) Pſ. L. 19.
(3) *Hieron*. Et miſſus eſt ad ſanandum eos, qui corde contriti ſunt, & dicunt „ Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit „.
(4) *Quamvis enim Hugo & nonnulli alii de Babyloniis litteralem ſenſum eſſe putent; hos tamen refutant a Lapide &c.*
(5) *Ad Rom*. XI. 25.
(6) *Matth*. III. 2. (7) *Matth*. XIII. 17.

& non viderunt , & audire , quæ auditis , & non audierunt . De hoc anno accepto , & hoc die retributionis Apoſtolus ait (1): *Ecce nunc tempus acceptabile , ecce nunc dies ſalutis* . Et dicebant: *Nonne hic eſt filius Joſeph* ? Hoc igitur ſolum minus habere videbatur , quod extraneus non erat, quod ejus parentes noverant , & quod ibi nutritus fuerat (2) . Si enim aliunde veniſſet , eiſque omnino incognitus eſſet , tunc eis per omnia venerabilis , omnique reverentia dignus haberetur. (3) *Utique dicitis in hanc ſimilitudinem : Medice , cura te ipſum . Quanta audivimus facta in Capharnaum , fac & hìc in patria tua* . Hoc enim derogando dicebant , & ea , quæ de ipſo audierant , non credebant . Et tale eſt , ac ſi dicerent : Si Medicus es , ſi infirmos curare , & languores pellere potes , quod nos non credimus , cura prius te ipſum ; cura carnem tuam , parentes ſcilicet , vicinos , propinquos , & patriam tuam, & ea , quæ in Capharnaum , & aliis civitatibus te feciſſe audivimus , fac & hìc in patria tua , ut nos videamus . *Ait autem : Amen dico vobis , quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua* . Ideo , inquit , non curo patriam meam , quia ei acceptus non ſum , quia fidem in ea non invenio , & quia

(1) II. *Corinth.* VI. 2.

(2) *Beda* ; Quanta Nazarenorum cœcitas , qui eum quem in verbis factiſque Chriſtum eſſe cognoſcunt , ob generis tantum notitiam contemnunt .

(3) *Homil. Emiſ. fer.* II. *poſt.* III. *Dom. Quadr. p.* 74. 2.

quia mihi, ſicut ceteri, non credunt in patria mea (1). Delectatur in verbis meis, admiratur in ſermonibus meis, & ſcandalizatur in parentibus meis: tantoque me minus cognoſcit, quanto plus præ ceteris me notum habuit. *In veritate dico vobis: multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, quando clauſum eſt Cœlum annis tribus, & menſibus ſex, cum facta eſſet fames magna in omni terra; & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sareptam Sidoniæ, ad mulierem viduam*. Non ad vos, inquit, miſſus ſum: non vos curare, & ſanare veni, quia non ad omnes viduas miſſus eſt Elias. Hoc enim ille ſignificabat; & quod ego in veritate, hoc ille in umbra faciebat. Illam ego viduam curare, illam cibis ſpiritualibus ſatiare, & ab omni fame, & penuria eripere veni, de qua ſcriptum eſt (2): *Viduam ejus benedicens benedicam, pauperes ejus ſaturabo panibus*. Hæc enim vidua eſt ſancta Eccleſia (3) univerſaliter,

(1) *Ambroſius* n. 46. *hoc ad invidiam civium refert*. Non mediocriter invidia proditur, quæ civicæ caritatis oblita, in acerba odia cauſas amoris inflectit &c.

(2) *Pſ.* CXXXI. 15.

(3) *Ambroſ.* n. 50. Diximus enim in libro alio [*de viduis* cap. 3.], in vidua illa, ad quam Elias directus eſt, typum Eccleſiæ præmiſſum ... Populus ille ex alienigenis congregatus, populus ille ante leproſus &c. *Ante Ambroſium Origenes* homil. 33. in Luc. Puto plus juxta ſacramentum, quam juxta litteram verum eſſe quod dicitur: licèt Jeremias in Anathot patria ſua non fuerit acceptus, & Iſaias, quæcumque fuit patria illius, & reliqui Prophetæ: Sed magis mihi videtur ſic intel-

ter, & unaquæque fidelium anima ſingulariter intelligi poteſt. Venit enim Dominus vocare omnes, prædicare omnibus, ſed non venit ſanare, & a fame eripere omnes. Niſi enim veniſſet, & locutus eis fuiſſet, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccatis ſuis. Prædicante itaque Domino, Cœlum aperitur, fames tollitur, & fideles animæ cœleſti nectare inebriantur. E contra autem infidelibus, & iniquis minatur dicens (1): *Ecce ego immittam in vos non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi Verbum Dei*. Sequitur, *Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſeo Propheta, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Namaan Syrus*. Similitudo eadem, quæ ſuperior. Multi enim leproſi multi ſunt peccatores. Unus Naaman unus populus Gentium, ſive unuſquiſque fidelis intelliguntur. Hic autem ad Dominum veniens, & ejus tandem ſermonibus credens, baptizatus, ſanatus, & mundatus eſt. *Et repleti ſunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes*. Ira repleti ſunt, quoniam hæc adverſum ſe dicta fuiſſe intellexerunt, ſeque in-

di-

telligi, ut dicamus; patriam fuiſſe omnium Prophetarum, populum circumciſionis, & hanc non recepiſſe Prophetas, & eorum vaticinia: porro nationes quæ longe fuerant a Prophetis, & eorum notitiam non habebant, ſuſcepiſſe vaticinium J. C. „ Nemo eſt ergo Propheta acceptus in patria ſua „, hoc eſt in populo Judæorum. Nos autem, qui eramus alieni a Teſtamento, & peregrini a promiſſionibus, toto Prophetas corde ſuſcepimus.

(1) *Amos* VIII. 11.

dignos æſtimari agnoverunt, quos ille talis, tantuſque Propheta viſitare debuiſſet. *Et ſurrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem, & duxerunt illum uſque ad ſupercilium montis, ſuper quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.* Sæviant homines, quantum velint, fremant, & iraſcantur; ſecurus eſt Dominus, nihil timet, omnia in poteſtate habet, & niſi ipſe velit, teneri non poteſt (1). Non tamen reſiſtit, ſed per medium inimicorum tranſiens, canes contemnit hinc inde latrantes (2). *Et deſcendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat eos ſabbatis, & ſtupebant in doctrina ejus, quia in poteſtate erat ſermo ipſius.* In poteſtate namque erat ſermo ipſius; quia neque quid diceret excogitabat, neque blandiendo cuilibet loquebatur; ſed ſicut poteſtatem habens, majoribus, & minoribus, & languoribus, & dæmonibus imperabat. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna dicens: Sine.* In hoc enim, quod *Sine* clamabat, ſe jam teneri ſignificabat. Dicebat ergo, Noli nos pellere. Noli nos inquietare. Sine, & dimitte nos (3). *Quid* no-

(1) *Beda*; Simul intellige, non ex neceſſitate fuiſſe, ſed voluntariam corporis paſſionem; nec captum a Judæis, ſed a ſe oblatum. Etenim quando vult, capitur; quando vult, labitur; quando vult, ſuſpenditur; quando vult, non tenetur.

(2) *Hacten. homil.*

(3) *Explicat Beda* paululum a me vexando quieſce. *In Græ*-co

nobis , *& tibi* , *Jeſu Nazarene* ? Quid non ſequeris ? Tu cœlum , nos terram ; tu juſtos , nos peccatores habeamus . Nihil nobis commune eſt. Diſplicet nobis , quod tibi placet ; placet nobis , quod tibi diſplicet . *Veniſti perdere nos* . *Scio te, qui ſis ſanctus Dei* . Totiens enim Dominus dæmonia perdit , quotiens vires , & nocendi poteſtatem eis aufert . Sed unde dæmonia Chriſtum cognoſcunt , niſi in ejus virtute , quam ferre non poſſunt ? Quid enim , eo præſente , & loquente, malignos ſpiritus ſenſiſſe putamus ; qui in ejus diſcipulis ejus nomen ferre non poterant ? *Et increpavit illum Jeſus dicens : Obmuteſce , & exi ab illo . Et cùm dæmonium projeciſſet illum in medium , exiit ab illo , nihilque eum nocuit* . Apparet, cum quanta violentia , & indignatione hominem reliquerit , cùm eum in medium relinquendo projecerit . Nihil tamen ei nocuit , quia nihil ei nocere potuit (1). XVI.

co ἔα *hic in Luca* , *quod Interpres reddidit imperativo* ſine . *Eadem Græca vox habetur apud Marcum* I. 24. *ubi hæc pariter hiſtoria narratur* , *licet Græcam particulam latine Interpres non reddiderit* ; *ſed alia* ; Quid nobis & tibi Jeſu Nazarene ? veniſti perdere nos &c. *Hic etiam omittit Itala* verſio . *Eraſmus putat* ἔα *rectius accipi* , *ut ſit adverbium Græcis* , *nobis interjectio exclamantis* . *Grotius quoque profitetur non aſſentiri ſe putantibus* , *aut verbum eſſe* , *aut interjectionem ex verbo* , *ſed Hebræum* הָהּ & אֲהָהּ , *unde Græci fecerint* ἔα , *quod apud Æſchylum in* Prometheo ἆ ἆ ἔα ἔα, *pro quo latinis* ah. *De eadem Græca voce Georgius Raphelius in* Adnotation. to. 1. p. 364. *ex Arriano* . *Cum ſenſus conſtet* , *hæc negligenda* .

(1) *Conciliationem Lucæ cum Marco ſcribente* 1. 26. Et diſcer-

XVI. (1) *Factum eſt autem, cum turba irruerent in eum, ut audirent Verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth* (2). Stagnum Geneſareth ipſum eſt, quod mare Galilææ (3). Unde & Matthæus hæc eadem ſcribens ait (4): *Ambulans autem Jeſus ſecus mare Galilææ vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, erant enim Piſcatores, & vocavit eos*. Matthæus itaque, aliis omnibus, quæ in hoc Evangelio narrantur, prætermiſſis, ſolam Apoſtolorum vocationem ſcribit. Lucas autem non ſolum Apoſtolorum vocationem, ſed & alia, quæ tunc temporis Dominus egit, latius narrat. Nemo hic narrationis ordinem quærat, ubi ea, quæ poſterius ſcribuntur, tempore priora inveniuntur. *Et vidit duas naves ſtantes ſecus ſtagnum: piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia*. Duæ naves duo populi ſunt,

ſcerpens eum ſpiritus immundus & exclamans voce magna, exiit ab eo, *V. apud Bedam & interpretes*.

(1) Luc. v. 1.

(2) *Eſt homil. Emiſeni* Dom. v. poſt Pentec. pag. 152.

(3) *Bonfrerius* in Onomaſt. Geneſar & Geneſareth ſtagnum ſeu mare Galilææ appellatum eſt; regio item adjacens, terra Geneſareth dicta eſt. *Vid. s. Hieron.* in cap. XIV. Matth. & *Bedam hic; ex quo hoc, ut puto, deſumpſit: ait enim Beda*: Stagnum Geneſareth idem dicunt eſſe, quod mare Galilææ, vel mare Tiberiadis .... Hebrææ linguæ conſuetudine, omnis aquarum congregatio, ſive dulcis, ſive ſalſa, mare nuncupatur: qui lacus, interfluente Jordane CXL. ſtadiis in longitudinem, & XL. extenditur in latitudinem.

(4) *Matth.* IV. 18.

ſunt, Judæorum ſcilicet, & gentium (1). Piſcatores autem utriuſque populi Doctores, & Rectores intelliguntur; & in altera quidem Pontifices, & Sacerdotes, in altera vero Philoſophi, & Poetæ piſcari ſolebant. Retia autem lavare, eſt ſuæ prædicationis ſententias exponere, & dilucidare (2). *Aſcendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum, ut a terra reduceret puſillum, & ſedens docebat de navicula turbas.* In naviculam Simonis Dominus aſcendit, quia ad Synagogam, & Judæorum populum prædicare venit. Unde ipſe ait (3): *Non ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſrael.* De hac enim Simonis navicula Apoſtolus ait: (4) *Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatu circumciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes.* Simonis igitur navicula Synagoga eſt, in qua Dominus reſidens turbas docebat, quia ibi Evangelia prædicavit, quibus omnes gentes docentur, & ad fidem vocantur. *Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.* Tunc enim

(1) *Beda*; Duæ naves ſecus ſtagnum poſitæ, circumciſionem & præputium figurant.

(2) *Item Beda*; Piſcatores ſunt Eccleſiæ Doctores, qui nos rete fidei comprehenſos ... terræ viventium advehunt. Quaſi enim quædam retia piſcantium ſunt complexæ prædicantium dictiones. *Ante Bedam Ambroſius* l. iv. in Luc. n. 71. Quæ ſunt autem Apoſtolorum quæ laxari jubentur retia, niſi verborum complexiones, & quaſi quidam orationis ſinus, & diſputationum receſſus, qui eos quos cœperint non amittant?

(3) *Matth.* xv. 24. (4) *Ad Galat.* ii. 8.

enim Dominus loqui ceſſavit, quando poſt paſſionem ſuam a prædicatione quievit (1). Et tunc quidem præcepit Simoni, aliiſque Apoſtolis omnibus, ut naviculam in altum ducerent, & retia in capturam laxarent, dicens ait: *Ite in univerſum mundum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Itemque: (2) *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Mare igitur eſt mundus. Unde Pſalmiſta (3): *Hoc mare magnum, & ſpatioſum, illic reptilia, quorum non eſt numerus.* De cujus altitudine, & profundo ſic ait: (4) *Deus noſter refugium, & virtus, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis. Propterea non timebimus, dum conturbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.* Retia vero Evangelia ſunt, quorum ſententiis fideles animæ capiuntur, & illaqueantur. Multa enim retia, multoſque Piſcatores habet Eccleſia. *Et reſpondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Sic enim & Synagoga, quamvis multum laboraſſet, retia miſiſſet, Scripturas expoſuiſſet, Legem, & Prophetas prædicaſſet, tamen quia hoc in nocte, id eſt, in tenebris ignorantiæ faciebat, ſiquidem, quod diceret, non intelligebat, valde paucos ex gentili

(1) *Beda*: ut quod dicit item Petro; „ Duc in altum & laxate retia veſtra in capturam, ad remotiores gentes, quibus poſtea prædicatum eſt, pertineat.

(2) Matth. XXVIII. 19. (3) Pſ. CIII. 25.

(4) Pſ. XLV. 2.3.

populo capere, & ad ſe convertere potuit. *In verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam*. Hoc eſt enim, quod per Pſalmiſtam dicitur: (1) *Annuntiavi, & locutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum*. Itemque: (2) *Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui, Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum. Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur. Rumpebatur autem rete eorum, & annuerunt ſociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut mergerentur*. Tunc enim Eccleſiæ Apoſtolorum rete rumpitur, quando Judæi, Hæretici, & Infideles violentis argumentationibus Evangelicæ prædicationi contradicunt. (3) Unde Apoſtolus: (4) *Oſtium mihi magnum apertum eſt, & evidens, & adverſarii multi*. Veniunt igitur his in adjutorium ſocii de alia navi, quia ex aliis omnibus Eccleſiis Epiſcopi, & Sacerdotes

(1) Pſ. xxxix. *6*.
(2) *Pſ*. CXXXVIII. 17. & 18.
(3) *Auguſtin*. lib. I. qq. Evangel. quæſt. 2. Quod etiam retia rumpebantur ... ſignificat hominum carnalium multitudinem tantam futuram in Eccleſia, ut etiam diruptione pacis, exeuntibus inde hæreſibus & ſchiſmatibus, tanta remaneret, & tanta eſſet futura illi amiſſio fidei & bonorum morum, ut Chriſto dicere videatur talis Eccleſia; exi a me &c. *Beda quoque*; Præ multitudine piſcium rete rumpebatur, quia nunc ad confeſſionem fidei etiam cum electis reprobi tanti intrant, qui ipſam quoque Eccleſiam hæreſibus ſcindant.
(4) I. Corinth. xvi. *9*.

dotes undique in unum conveniunt, veritatem aperiunt, hæreticos dapnant, & eos, quos illi fraudulenter deceperant, ad fidem, & Eccleſiam revocant. *Quod cum videret Simon Petrus procidit ad genua Jeſu dicens: Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine. Stupor enim circumdederat eum, & omnes, qui cum illo erant, in captura piſcium, quam cœperant. Similiter autem Jacobum, & Joannem filios Zebedæi, qui erant ſocii Simonis.* Apoſtolus enim dicit: (1) *Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut perdat ſapientia; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ea, quæ non ſunt, ut ea, quæ ſunt, deſtrueret.* Itemque: (2) *Quia non cognovit mundus per ſapientiam Dominum, placuit Deo per ſtultos prædicatores ſalvos facere credentes.* Quis igitur non opſtupeſcat? Quis non miretur, per tales Prædicatores mundum converſum, Philoſophos ſuperatos, mundi Sapientiam deſtructam, & intra fidei retia, atque in Eccleſiæ naviculam tantam fidelium piſcium multitudinem eſſe collectam, præſertim cum prædicarent Chriſtum Crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam? Sed quid ſignificat, quod Simon Petrus ait: *Exi a me, Domine, quia homo peccator ſum*, niſi hoc, quod in Canticis Canticorum Eccleſia dicit: (3) *Fuge, dilecte mi, aſſimilare capreæ, hinnuloque cervorum ſuper montes aro-*

I 2 ma-

(1) I. *Corint.* I. 27. (2) *Ad Corinth.* I. 21.
(3) *Cantic.* VIII. 14.

matum? Unde & ipſe Dominus Judæis loquitur dicens: (1) *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta*. Dicimus enim, naviculam Simonis, Synagogam ſignificare. Hanc igitur Dominum relinquere Petrus ſignificabat, quando ut a ſe exiret, eum rogabat. *Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere; ex hoc jam homines eris capiens*. Ne timeas, inquit, neque obſtupeſcas, ſed potius gaude, & crede, quia majori piſcationi prædeſtinatus es. Uſque modo piſces cepiſti. Amodo homines eris capiens. Alia navis, & alia retia dabuntur tibi. (2) *Et ſubductis ad terram navibus, relictis omnibus, ſecuti ſunt eum*.

XVII. (3) *Factum eſt autem in Sabbato ſecundo primo, cum tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli ejus ſpicas, & manducabant, confricantes manibus.* Quia alia omnia in Matthæo expoſita ſunt, hoc ſolum reſtat, ut quid ſignificet in Sabbato ſecundo primo dicamus. Tria enim prima, id eſt, principalia, & maxima Sabbata habebant Judæi, quia tres in anno feſtivitates primas, & maximas celebrabant. Primum enim, & principale Sabbatum

(1) Matth. XXIII. 38.
(2) *Beda de verbis illis Evangelicis*: Ad ipſum Petrum ſpecialiter pertinent. Exponit ei Dominus, quid hæc captura piſcium ſignificet. Quod videlicet ipſe, ſicut nunc per retia piſces, ſic aliquando per verba ſit capturus homines: totuſque facti hujus ordo, quid in Eccleſia, cujus ipſe typum tenet, quotidie geratur, oſtendat.
(3) Lucæ VI. 1.

tum in Martio erat, id eſt, Paſcha. Secundo vero, cum ſpicarum manipulos offerebant. Tertium autem in menſe ſeptimo colebatur. Secundum igitur primum, id eſt, principale, & maximum Sabbatum illud erat, (1) in quo ſpicarum

(1) *Obſcura & valde implexa eſt quæſtio* de Sabbato ſecundo primo, *de qua interrogantem Hieronymum, ut hic narrat* in epiſt. ad Nepot. *mirifice eluſit Nazianzenus. Quod Nazianzenus facere noluit, aut non potuit, hoc alii facere & explicare conati ſunt. Ut omittamus obſcuram Epiphanii ſententiam* hær. 30. *Chryſoſtomus* hom. 39. in Matt., *interprete Petavio & Eraſmo, ita vocari exiſtimavit Sabbatum quod feſtum aliquod antecedit; Theophylactus contra, quod Sabbatum ſubſequitur: quæ eſt, juxta Maldonatum & Montfauconium Chryſoſtomi ipſius ſententia. Iſidorus ex Petavio primam azymorum diem, Euthimius ſecundam, Vatablus poſtremam. Janſenius, Toletus, Franciſcus Lucas, Emmanuel Sa, Sabbatum in quod Neomenia aut aliud feſtum incidit, quaſi duplex, aut bis ſolemne Sabbatum. Le Moine duo putat Judæis dicta magna Sabbata, 1. menſe Tiſri initio anni civilis, 2. menſe Niſan initio anni ſacri; illud vocatum* primum ſabbatum magnum, *hoc* ſecundo primum. *Hugo Grotius ſic Pentecoſtem dictam vult, quando in ſabbatum incurrat, ſicuti ſabbatum quod in Paſcha cadebat*, ſabbatum primum. *Maldonatus ipſum Pentecoſtes diem. Non longe abit A. qui ſabbatum* ſecundo primum *eſſe voluit, diem quo ſpicarum manipuli offerebantur; de quo ritu* Levit. XXIII. *Optima cenſetur explicatio Scaligeri* l. VI. de emend. T. *quam Petavius, Pagius, Calmet, Caſaubonus, Ligfott, Clericus, aliique amplexi; cum dicatur* Levit. XXIII. 15. numerabitis ab altero die ſabbati in quo obtuliſtis manipulum primitiarum ſeptem hebdomadas; *ſive ut eſt in Hebræo*, ſeptem ſabbata; *ſinguli dies ſabbati occurrentes a die ſecundo Paſchatis uſque ad Pentecoſtem, nomen ſumebant a ſecundo Paſchatis die, dicebanturque* ſabbatum primum poſt diem ſecundum, ſabbatum ſecundum poſt diem ſecundum &c. *Sabbatum primum poſt diem ſecundum brevius appellabatur* ſabbatum ſecundo primum.

manipulos offerebant. Et de his quidem in Levitico ſatis diximus (1).

(2) *Ibat Jeſus in Civitatem, quæ vocatur Naim, & ibant cum illo diſcipuli ejus, & turba copioſa. Cum autem appropinquaret portæ Civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris ſuæ, & hæc vidua erat, & turba Civitatis multa cum illa* (3). Hæc enim vidua, quam turba multa ſequitur, ſancta Eccleſia eſt. De qua dicitur (4): *Viduam ejus benedicens benedicam*. Vidua quidem eſt, non quod virum non habeat, ſed quia eum videre non poteſt, quem adhuc poſt multa tempora venturum expectat (5). Dicitur enim vidua, quaſi a viro diviſa (6). Id ipſum autem & per viduam mulierem, & per hanc Civitatem figuratur. Huic autem Civitati Dominus appropinquat, quia cotidie Eccleſiam ſuam viſitare non ceſſat. De hac autem Civitate totiens defunctus effertur, quotiens aliquis in peccato mortuus ab ea ſeparatur. Quem tamen pia Mater lacrymis proſequitur, quia

(1) Tomo xx. Biblioth. PP. Editionis Lugdunen. pag. 1412. *Hactenus homil.*

(2) Lucæ VII. 11.

(3) *Eſt homil. Emiſeni fer.* v. *poſt* IV. *Dom. Quadr. pag.* 89.

(4) Pſ. CXXXI. 15.

(5) *Viduam interpretatur Eccleſiam, ſed alia ratione Beda*; Viduam eſſe Eccleſiam, omnis anima quæ ſponſi Dominique ſui ſe morte redemptam meminit, agnoſcit.

(6) Viduæ *nomen ſimili plane modo latini Scriptores interpretantur. Macrobius* l. 1. Sat. c. 15. quaſi a viro idua: *iduare enim erat olim idem ac dividere.*

quia nec fugientis filii Eccleſia obliviſcitur. *Luget* enim, ut Apoſtolus ait (1), *cotidie de omnibus illis, qui peccaverunt, & pœnitentiam non egerunt de peccatis ſuis. Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper illam, dixit ei: Noli flere: & acceſſit, & tetigit loculum. Hi autem, qui portabant, ſteterunt, & ait illi: Adoleſcens, tibi dico, ſurge. Et reſedit, qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri ſuæ.* Mœrentium conſolator Deus illorum maxime lachrimas intuetur, qui aliorum deflent peccata. Tangit loculum, ſiſtit portatores, & mortuum ſuſcitat, dum ſuæ viſitationis attactu ad pœnitentiam hominem reducit. Mali iſti portatores, qui ad ſepeliendum hominem ferunt. Boni illi, qui a ſepulchris ad vitam hominem reducunt. Iſti enim portatores, vitia, & maligni ſpiritus, hæretici, & ſeductores intelliguntur (2). Hos enim niſi Dominus ſiſteret, quoſcumque ſemel arriperent, ſepulturæ, & æternæ dapnationi traderent. Suſcitatur igitur adoleſcens, ſedet, loquitur, & matri redditur, quia ad pœnitentiam peccator converſus, jam non ad flagitia, & mortem ruit, ſed in Eccleſiæ pace quieſcit, Dei magnalia loquitur, ſua peccata confitetur, & Deo & Eccleſiæ per omnia reconci-

(1) II. Corinth. XII. 21. *Et lugeam multos ex iis, qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam* &c.

(2) *Beda*: Qui vero ſepeliendum portant vel immunda deſideria quæ hominem rapiunt in interitum, vel lenocinia blandientium ſunt venenata ſociorum.

liatur. Non autem vacat a myſterio, quod cum plures mortuos Dominus ſuſcitaverit, tres tantum Evangeliſtæ eum ſuſcitaſſe ſcripſerunt (1). Suſcitavit enim filiam Archiſynagogi adhuc intra domum manentem, & in abditis penetralibus jacentem. Suſcitavit autem & hunc viduæ mulieris filium, jam quidem extra Civitatis portas elatum, ſed nondum humatum. Suſcitavit præterea Lazarum non ſolum ſepultum, verum etiam jam fœtentem quatriduanum. Iſti ergo tres mortui tria mortis genera ſignificant. Moritur enim homo cogitatione, moritur operatione, moritur & peccandi conſuetudine. Sed hæc tertia mors illis aliis duabus pejor eſt, ſicut & ſecunda valde prima deterior eſt. Peccat enim homo mala cogi-

(1) Adnotavit hoc etiam s. Auguſtin. tract. XL. in Jo. n. 3. *& myſterium invenit*. Bene intelligimus tres illos mortuos, quos in corporibus ſuſcitavit, aliquid ſignificare & figurare de reſurrectionibus animarum ... Aliquando in cogitatione peccatur ... conſenſio illa occidit te; ſed intus eſt mors, quia cogitatum malum nondum proceſſit in factum. Talem animum reſuſcitare ſe ſignificans Dominus, reſuſcitavit illam puellam, quæ nondum erat foras elata, ſed in domo mortua jacebat ... Si autem non ſolum malæ delectationi conſenſiſti, ſed etiam ipſum malum feciſti, quaſi mortuum extra portam extuliſti: jam foris es, & mortuus elatus es. Tamen & ipſum Dominus reſuſcitavit, & reddidit viduæ matri ſuæ. Si peccaſti, pœniteat te, & reddet Eccleſiæ matri tuæ. Tertius mortuus eſt Lazarus. Eſt genus mortis immane: mala conſuetudo appellatur. Aliud eſt enim peccare, aliud peccandi conſuetudinem facere ... qui peccare conſuevit, ſepultus eſt, & bene de illo dicitur; fœtet ... Nec ad ipſum tamen reſuſcitandum minor fuit virtus Chriſti. . . . .

gitando, ſed plus peccat male operando, & eo amplius in peccato perſeverando. Qui enim cogitando illicita, & nefaria concupiſcit, mortuus eſt, ſed adhuc in domo manens, & peccatum interius celans, nondum ad ſepulchum effertur. Et iſte quidem facile ſuſcitatur, ſi eum viſitaverit, vocaverit, & tetigerit Jeſus. Talem enim animam, quia facile excitatur, non penitus mortuam, ſed quaſi dormientem Dominus reputat dicens (1): *Non enim eſt mortua puella, ſed dormit*. Si vero malum, quod intus cogitavit, foras oſtendat, & ad effectum perducat, non ſolum mortuus eſt, verum etiam extra domum, immo extra civitatem elatus, & longe ab Eccleſia factus, jam ſepulchro, & perditioni proximus eſt. Pro hoc igitur neceſſe eſt, ut ploret, lacrymetur, & oret Mater Eccleſia, quatenus & ad perditionem ruenti occurrat Jeſus, ſuſcitet eum, ad vitam reducat, portatores ſiſtat, matri reddat, & Eccleſiæ reconciliet. At vero ſi & cogitatione, & operatione, & longa peccandi conſuetudine mortuus eſt, hic quaſi Lazarus quatriduanus jam fœtet. Suſcitatur tamen & iſte, ſed non tam facile, ſicut illi. Quantò enim amplius in peccato aliquis perſeverat, tantò difficilius ab eo ſeparatur. Hoc autem ex eo oſtenditur, quod in morte Lazari lacrymatus eſt Jeſus; & non qualicumque, ſed magna voce vocavit eum dicens; (2) *Lazare veni foras*, Qui

(1) Matth. IX. 24. (2) Joan. XI. 43.

Digitized by Google

Qui quaſi longis pravæ conſuetudinis funibus irretitus, manibus, pedibuſque ligatus prodiiſſe refertur (1).

XVIII. (2) *Rogavit Jeſum quidam Phariſæus, ut manducaret cum illo. Et ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit. Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti, & ſtans retro ſecus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat* (3). In hoc Evangelio Phariſæi ſuperbia reprimitur, & peccatricis mulieris humilitas commendatur (4). Phariſæus iſte Judæorum populus eſt. Hæc mulier peccatrix Gentilitas intelligitur (5). Illum Dominus a lepra curavit; huic multa peccata dimiſit. Non eſt igitur, qui facit bonum, non eſt uſque ad unum. *Omnes enim*, ut Apoſtolus ait (6), *Pec-*

(1) *Hacten. homil.* (2) Lucæ VII. 36.

(3) *Eſt homil. Emiſeni fer.* V. *poſt Dom. in Paſſ. pag.* 100.

(4) *Præter s. Ambroſium* lib. VI. in Luc. a. n. 37. & ceteros Interpretes *hanc Evangelii partem enarrandam ſumpſere, s. Gregorius Nyſſenus, ſive Aſterius* [*nam huic Combefiſius tribuit*], *Amphilochius, teſte eodem Combefiſio; s. Ephrem Syrus, s. Petrus Chryſologus* ſerm. 93. 94. 95. *S. Gregorius* hom. XXXIII. in Evang. *Petrus Damiani* ſerm. 31., *S. Laurentius Juſtiniani &c.*

(5) *S. Gregorius*. Quem namque Phariſæus de falſa juſtitia præſumens, niſi Judaicum populum: quem peccatrix mulier, ſed ad veſtigia Domini veniens & plorans, niſi converſam Gentilitatem deſignat?

(6) Ad Rom. III. 23.

Peccaverunt, & egent gloria Dei. Venit Jeſus in domum Phariſæi, venit ad populum Judæorum. Unde ipſe ait (1): *Non ſum miſſus niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſrael.* Sed quur venit? Ut manducaret cum illo, ut carnalibus, & ſpiritualibus cibis frueretur cum illo, & Patris voluntatem operaretur in illo. Ipſe enim dixit (2): *Meus cibus, ut faciam voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Ad tempus enim converſatus cum Judæis, Legis, & Prophetarum cibos ſuſcipiebat cum eis, & annonam divini eloquii miniſtrabat eis. Hoc autem cognovit mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Hoc Gentilitas intellexit, quæ in hujus mundi ampliſſima civitate converſabatur. Et quid egit? Vis audire quid? Attulit alabaſtrum unguenti. Per quod nihil melius, quam pectus, & cordis ſecretarium, plenum fide, & caritate intelligere poſſumus (3). Tale enim alabaſtrum hujuſmodi unguenti ſervare conſuevit. Id ipſum enim ſignificavit & Regina Auſtri, quæ veniens a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, pretioſiſſima ei aromata ſecum attulit. Nullum autem unguentum, nulla aromata ſic Deo redolent, ſicut fides, & caritas, ceteræque virtutes. *Et ſtans retro ſecus pedes ejus, lacry-*

(1) Matth. xv. 24.
(2) Joan. IV. 34.
(3) *S. Bernardus* ſerm. 10. in Can. *fuſe de unguenti Symbolis*; Eſt & unguentum contritionis, & eſt unguentum devotionis, eſt & pietatis &c. *Vid.* & ſerm. 12.

crymis cœpit rigare pedes ejus. In eo enim, quod retro mulier ſtat, devotio, & humilitas agnoſcitur. In eo vero, quod lacrymis pedes rigat, vera pœnitentia, & cordis compunctio demonſtratur. Et quoniam eaſdem lacrymas capillis tergit, & tergendo, ne videantur, abſcondit, & dolet, ſe utique de illis non eſſe oſtendit, qui omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus. De quibus Dominus ait: (1) *Quia receperunt mercedem ſuam. Et oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat*. In oſculo enim pacem, amorem, & dilectionem monſtrabat (2). In unguento vero cordis intima blandimenta, & devoti obſequii affectionem ſignificabat. Huic autem unguento illud oleum contrarium eſt, de quo dicitur: (3) *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*. Quam ſimilis eſt iſte Phariſæus illi alii, de quo alibi dicitur: (4) *Duo homines aſcenderunt in templum, ut orarent, unus Phariſæus, & alter Publicanus*. Qui in ſua juſtitia confidens ſuperbe *ſtans hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri homines, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic Publicanus*. Sicut enim ille illum Publicanum, ita & iſte iſtam peccatricem mulierem horrebat, & deſpiciebat. Unde

(1) Matth. VI. 5.

(2) *S. Gregor.* Oſculatur mulier pedes quos tergit. Quod nos quoque plene agimus, ſi ſtudioſe diligimus quos ex largitate continemus.

(3) Pſ. CXL. 5. (4) Lucæ XVIII. 10.

Unde ſubditur: *Videns autem Phariſæus, qui vocaverat eum, ait intra ſe dicens: Hic, ſi eſſet Propheta, ſciret utique, quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* Neſcis, Pharisæe ſtulte, neſcis. Nuper te mundavit a lepra, quem modo non credis eſſe Prophetam. Et Propheta quidem eſt, & optime ſcit, quæ, & qualis ſit mulier, quæ eum tangit, & quia peccatrix eſt. Ad hoc enim ipſe venit, ad hoc ipſe de cœlis deſcendit. *Non enim venit vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* Hoc ipſe teſtatur. Ejus verba ſunt hæc (1). Non horret igitur peccatores, qui pro peccatoribus factus eſt homo. *Et reſpondens Jeſus dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magiſter, dic. Duo debitores erant cuidam fœneratori. Unus debebat denarios quingentos, alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utriſque. Quis ergo eum plus diligit? Reſpondens Simon dixit: Æſtimo, quia hic, cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte judicaſti.* Valde enim juſtum, & rationabile eſt, ut ille plus diligat, cui plus donatur. Illud quoque æquum eſſe videtur, ut qui plus diligit, magis ametur. Merito igitur hanc peccatricem mulierem Dominus diligebat, a qua ſe multum diligi ſciebat. Ideo enim dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Vide ergo, quam pulchra ſimilitudo de eo, qui plus, & de eo,

(1) Matth. ix. 13.

eo, qui minus debebat, in qua Phariſæus ſecundum ſuam reſponſionem intelligere poterat, quia minus ipſe, quam Maria, Chriſtum diligebat: ſiquidem ſe nec tantum debere, nec tantum ſibi, quantum illi, dimiſſum eſſe, credebat. Unde & ſubditur: *Et converſus ad mulierem dixit Simoni: Vides hac mulierem? Intravi in domum tuam: aquam pedibus meis non dediſti; hæc autem lacrymis rigavit pedes meos. Oleo caput meum non unxiſti; hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Ad mulierem converſus eſt Dominus, quia de muliere locuturus erat. Sed quid ait? Vides, inquit, hanc mulierem? Non talis eſt, qualem tu eam eſſe arbitraris. Aliter videtur a me, & aliter videtur a te. Tu exterius, ego interius; tu in facie, & ego in corde video. Mihi ejus fides, ejus amor non eſt occultus. Intravi in domum tuam; aquam pedibus meis non dediſti; hæc autem lacrymis rigavit pedes meos. Quantum igitur intereſt inter aquam, & lacrymas, tantum intereſt inter tuum, & illius amorem. Sed hæc præter litteram aliud ſignificare videntur. Neque enim credibile eſt, eum, qui Chriſtum ad convivium invitaverat, ejus pedibus aquam dare noluiſſe. Diximus enim, per Phariſæum, Judæos, per mulierem, Gentiles ſignificari; Chriſti vero pedes, ejus humanitatem, ſicut ejus ca-

caput, ipſius divinitatem ſignificat (1). Hoc enim Apoſtolus ait: (2) *Omnis viri caput Chriſtus, Chriſti caput Deus*. Chriſti igitur pedibus Judæi aquam non dant, neque eos lavant, immo vero quantum poſſunt ſordidant, & deturpant, quia Salvatorem noſtrum cum iniquis reputantes, vitiorum pulvere, & terrena contagione judicant eſſe pollutum (3). At vero Apoſtolus Petrus Chriſti pedes lavabat, cum de eo diceret (4): *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus eſt in ore ejus*. Nemo enim ſic lotus, nemo ſic mundus, ſicut ille, qui ſine peccato eſt. Unde & Eccleſia jam baptizata, & a peccatis mundata dicit (5); *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Nos autem non ſolum aquam, ſed & lacrymas Chriſti pedibus damus, quia ejus humanitati nos humiliter

(1) *S. Gregorius* n. 6. Poteſt quoque per pedes ipſum Incarnationis ejus myſterium intelligi, quo Divinitas terram tetigit, quia carnem ſumpſit ... oſculamur ergo Redemptoris pedes, cum myſterium Incarnationis ejus ex toto corde diligimus: unguento pedes ejus ungimus, cum ipſam humanitatis ejus potentiam ſacri eloquii bona opinione prædicamus ... Si pedes Domini myſterium Incarnationis ejus accipimus, congrue per caput ipſa Divinitas deſignatur. Unde & Paulus; „ caput Chriſti Deus „.

(2) I. Ad Corinth. XI. 3.

(3) *S. Gregorius* l. all. Phariſæo dicitur, „ Oleo caput meum non unxiſti; quia ipſam quoque Divinitatis ejus potentiam, in qua ſe Judaicus populus credere ſpopondit, digna laude prædicare neglexit.

(4) I. Petri II. 22.

(5) Cantic. V. 3.

liter inclinamus, & inde peccatorum veniam expectamus, eamque adoramus, & veneramur, & cum lacrymis deprecamur. Sequitur: *Oſculum mihi non dediſti; hæc autem, ex quo intravit, non ceſſavit oſculari pedes meos*. Oſculum enim, pacis, & dilectionis ſignum eſt. Oſculum igitur Judæi Chriſto Domino non dederunt, quem gratis, & ſine cauſa odio habentes, uſque ad mortem perſecuti ſunt. Unde ipſe ait (1): *Quia odio habuerunt me gratis*. Gentiles verò ejus pedes oſculari non ceſſant, quia ab ejus amore non ſeparantur (2), & in ipſius nominis confeſſionem mori non timent. Quodammodo enim Chriſti Martyres oſculabantur eum, dum eum confitentes, & bene de eo loquentes, moriebantur pro eo. *Oleo caput meum non unxiſti; hæc autem unguento unxit pedes meos*. Majorem igitur reverentiam Chriſti humanitati ferunt Gentiles, quam ejus Divinitati Judæi aliquando exhibuiſſent. Ipſi eum neque Deum eſſe, neque ſancti Spiritus gratia inunctum credunt. Nos autem, etiam ſecundum humanitatem, omni virtute, & gratia plenum eſſe confitemur, dicentes cum Pſalmiſta (3): *Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea*

(1) Joan. xv. 25.

(2) *S. Gregor.* Infidelis ille populus Deo oſculum non dedit, quia ex caritate eum amare noluit, cui ex timore ſervivit. Vocata autem Gentilitas Redemptoris ſui veſtigia oſculari non ceſſat, quia in ejus amore continuo ſuſpirat.

(3) Pſ. XLIV. 8.

rea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis; In ipſo enim, ut Apoſtolus ait (1), *habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. Ejus utique corpus, ejus humanitatem, & pedes ungebat. Audiamus igitur, quid illi beatiſſimæ mulieri, audiamus quid in ejus figura Gentium Eccleſiæ pro hujus tantæ ſervitutis obſequio Dominus dicat. *Dixit autem ad illam: Mulier, remittuntur tibi peccata tua*. Vide ergo, quid lacrymæ poſſint. Vide, quid fides, & dilectio operetur. Pauco temporis ſpatio juſtificata eſt mulier, & ab omni peccato mundata, quæ tam peccatrix fuerat, ut eam videre Phariſæus dedignaretur. Nemo igitur deſperet, nemo de Domini miſericordia diffidat. Clemens eſt Dominus, qui ex corde converſis tam facile miſeretur (2).

XIX. (3) *Factum eſt autem, cum complerentur dies aſſumptionis ejus, & ipſe faciem ſuam firmavit, ut iret in Hieruſalem. Et miſit nuntios ante conſpectum ſuum*. Factum eſt, inquit, cum jam dies aſſumptionis ejus complerentur, & tempus ejus paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis, ſive

(1) Ad Coloſs. II. 9.
(2) *Hact. homil. Atque hic s. Ambroſius* n. 35. Ex hac ergo muliere intelligimus illud Apoſtolicum quid ſit: „ Superabundavit peccatum, ut ſuperabundaret gratia „. Nam ſi in iſta muliere non ſuperabundaſſet peccatum, non ſuperabundaſſet gratia: agnovit enim peccatum, & detulit gratiam.
(3) Lucæ IX. 51.

aſſumptionis appropinquaret, firmavit faciem ſuam, ut iret in Hieruſalem, ſicut in ejus vultu, & facie manifeſte apparebat. Facile enim in vultu voluntas dignoſcitur. *Et miſit nuntios ante conſpectum ſuum. Et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Hieruſalem.* Non enim, ut alibi dicitur, coutuntur Judæi cum Samaritanis. Ideoque Samaritani Jeſum recipere noluerunt, quia ſe in Hieruſalem ire velle oſtendebat. Jam quaſi inimicum eum deputantes, ſicut qui eorum diligeret inimicos (1). Uſque hodie namque omnes iniqui ideo Jeſum, & ejus nuntios, ejuſque Evangelium non recipiunt, quia eos in Hieruſalem, ad pacem, ad miſericordiam, & pietatem tendere, & feſtinare cognoſcunt. Hieruſalem namque viſio pacis interpretatur. *Cum vidiſſent autem diſcipuli Jacobus, & Joannes dixerunt: Domine, vis, dicimus, ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos, ſicut Helias fecit? Et increpavit dicens: Neſcitis, cujus ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas hominum perdere, ſed ſalvare. Et abierunt in aliud caſtellum.* Neſciebant enim Apoſtoli, cujus ſpiritus eſſent, qui ſe tantopere vindicare cupiebant.

(1) *S. Hieron.* ep. 121. ad Algaſiam, qu. 5.; Hoſtili inter ſe Samaritani, atque Judæi diſcordant odio ... Videntes ergo Dominum Jeruſalem pergere, id eſt ad hoſtes ſuos ... quaſi Judæum atque alienum, & eum, qui ad inimicos pergeret, ſuſcipere noluerunt.

bant. Si enim ſe ſpiritus pietatis, patientiæ, & manſuetudinis ſervos, & diſcipulos eſſe noviſſent, nequaquam aliqua ſui ſpiritus commotione tot homines, irati occidere voluiſſent (1). Hoc enim poſtea probatum eſt, cum pro inimicis, & perſecutoribus orarent.

XX. (2) *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui me miſit.* Hæc enim verba diſcipulis ſuis, eorumque ſucceſſoribus, Epiſcopis ſcilicet, & Sacerdotibus locutus eſt Dominus (3). Quicumque igitur es, qui Epiſcopos, & Sacerdotes

(1) *Hieron.* l. all. Dominus, qui non ad judicandum venerat, ſed ad ſalvandum, non in poteſtate, ſed in humilitate, non in Patris gloria, ſed in hominis vilitate, increpat eos, quod non meminerint doctrinæ ſuæ, & bonitatis Evangelicæ, in qua dixerat; qui te percuſſerit in maxillam, præbe ei & alteram, & diligite inimicos veſtros. *S. Ambroſ.* l. VII. in Luc. n.28. Ut oſtenderet, quia non habet ultionis ſtudium perfecta virtus: nec ulla ſit iracundia, ubi plenitudo eſt caritatis: nec excludenda infirmitas, ſed juvanda. Procul à religioſis indignatio, procul a magnanimis cupiditas ultionis, procul etiam a prudentibus inconſiderata conjunctio, & incauta ſimplicitas.

(2) Lucæ x. 16. *Eſt homil. Emiſeni In Nat. Plur. Martyrum pag.* 109.

(3) *S. Auguſtin.* ſerm. 109. n. 1. Si ſolis Apoſtolis dixit: „ Qui vos ſpernit me ſpernit „ ſpernite nos. Si autem ſermo ejus pervenit ad nos, & vocavit nos, & in eorum loco conſtituit nos; videte ne ſpernatis nos, ne ad illum perveniat injuria, quam nobis feceritis. *Vid. s. Gregorium* homil. x. in Ezech. n. 15. *comparantem hæc verba cum verbis aliis Ezechielis*; nolunt audire te, quia nolunt audire me: *in primis vero s. Baſilium* in Conſtit. Monaſt. de obedientia cap. 22. t. 2. opp. pag. 571.

audire contepmnis, & eorum verbis, & exhortationibus adquieſcere deſpicis, ſaltem Deum ipſum non parvipendas, & eum audire non faſtidias. Deſpicis audire Sacerdotem, ſed non mirum, quia pauper eſt, quia imbellis, & humilis eſt, quia vilis, & deſpicabilis eſt, quia de pauperibus natus eſt. Audi vel Dominum in eo loquentem, per eum te admonentem, & ad vitam reducentem. Apoſtolus enim dicit (1): *An experimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur Chriſtus?* Sic igitur in Epiſcopis, & Sacerdotibus Chriſtus loquitur, atque in eis ab aliis honoratur, & ab aliis reprobatur. Suſtinet modo, nec facile vindicat injurias ſuas. Sed audi eum dicentem: Tacui. Numquid ſemper tacebo? Dicat Pſalmiſta (2): *Deus*, inquit, *quis ſimilis tibi? Ne taceas, neque compeſcaris, Deus. Quoniam ecce inimici tui ſonuerunt, & qui te oderunt, extulerunt caput.* Noli itaque ſpernere diſcipulos, & nuntios Chriſti; immo noli Deum ipſum ſpernere in diſcipulis ſuis. Niſi enim ipſe in ſuis diſcipulis ſperneretur, nequaquam dixiſſet: *Qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui me miſit.* Hoc Judæi audiant, & audientes timeant, ut vel ſic placare valeant, quem offendere non timuerunt. Ipſi enim non ſolum ſpreverunt, verum etiam crucifixerunt Chriſtum Dominum. *Reverſi ſunt autem ſeptuaginta*

(1) II. Corinth. XIII. 3. (2) Pſ. LXXXII. 2. 3.

ginta duo cum gaudio dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo. Hos enim, ut ſuperius dicitur (1), miſerat Dominus *binos ante faciem ſuam in omnem civitatem, & locum, quo ipſe erat venturus.* Nunc autem reverſi Domino omnia ſcienti cum gaudio referebant ea, quæ non ipſi, ſed ipſe in illis fuerat operatus. Gaudebant enim de nomine Chriſti, cujus & virtutem experti erant. Gaudebant & de gratia immenſa ſibi a Domino attributa, quoniam non ſolum infirmitates curabant, verum etiam dæmonibus imperabant, & ſibi eos ſubjectos eſſe videbant; quibus mundi hujus Reges, & Principes, omneſque homines iniquos ſubjectos eſſe ſciebant. Dicebant ergo: Domine, non ſolum languores, & infirmitates, non ſolum homines iniqui, ſed etiam ipſi dæmones ſubjiciuntur nobis in nomine tuo, quibus ſubjecta ſunt omnia, quæ longe ſunt a conſortio tuo. *Et ait illis: Videbam Satanam, ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones.* Cœlum enim, vel Eccleſia, vel Sanctorum animæ intelliguntur. Videbat igitur Dominus Sathanam de cœlo cadentem. Videbat Diabolum Eccleſiam, & Sanctorum habitacula fugientem: & hoc, quod ei diſcipuli narrabant, jam ſe prævidiſſe, & cognoviſſe firmabat (2).

(1) Luc. x. 1.
(2) *Beda*; Non modo video, ſed prius videbam quando corruit.

Unde & alibi ait (1): *Nunc judicium eſt mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras* Niſi enim hoc prævidiſſet, quare in mundum veniſſet? & quare carnem ſumpſiſſet (2)? Ad hoc enim Dominus in mundum venit, ut diabolum fugaret, & de illius impia poteſtate animas hominum liberaret. Quod igitur nunc fieri incipiebat, antequam fieret, prævidebat, ſuoque in tempore fieri diſponebat. Videmus itaque & nos uſque hodie Sathanam ſicut fulgur de cœlo cadentem, & cum magno furore, & indignatione ſanctam Eccleſiam relinquentem. Quotiens enim flagitioſus aliquis ad pœnitentiam redit, totiens Sathanas de cœlo cadit. Multi enim adulteri, perjuri, & homicidæ ſunt in Eccleſia, quæ regnum Cœlorum vocatur, qui ſtatim ut convertuntur, a diabolo relinquuntur, & non velocius de cœlo cadet fulgur, quam de illorum mentibus cadit diabolus. *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſer-*

(1) Joan. XII. 31.

(2) *Cyrillus* in Caten. Corder. Certe inquit non ego hoc ignoravi: nam meo favore armati Satanam ſuperaſtis. Vidi ipſum tamquam fulgur de cœlo cadentem; hoc eſt a celſitudine ad terram uſque dejectum, ex honore ad ignominiam, ex magna potentia ad extremam infirmitatem: idque veriſſimum eſt. Nam ante adventum Salvatoris, Divino affectus honore ab omnibus adorabatur; ubique habebat templa, altaria, ſacrificia: poſtquam vero e cœlo deſcendit Verbum Dei, cecidit ipſe ſicut fulgur. Qui enim omnes deceptos habebat adoratores, eorum qui eum adorabant pedibus ſubjicitur.

ſerpentes, & ſcorpiones, & ſupra omnes virtutes inimici, & nihil vobis nocebit. Serpentes, & ſcorpiones non ſolum maligni ſpiritus, verum etiam tyranni, omneſque Eccleſiæ perſecutores intelligi poſſunt, quoniam & venenoſi ſunt, & numquam recta incedunt via. Virtus autem inimici quid melius intelligi poteſt, quam Nero, & Simon Magus, Diocletianus, & Maximianus, & ipſe Antichriſtus perditionis filius? Eſt præterea virtus inimici, ſuperbia, avaritia, omniſque luxuria, quibus multi vincuntur, & diabolo ſubjiciuntur. Unde & Job, cum de eo loqueretur, ait (1): *Virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo illius in umbilico ventris ejus*. Hæc autem Chriſti Diſcipulis non nocebunt, Domino eos protegente, & ubique defendente. Non nocebit utique, ſi contra repugnaverint, eiſque non aſſenſerint (2). Sequitur: *Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubjiciuntur; gaudete autem, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*. Multi enim ſunt, quibus dæmonia ſubjiciuntur, quos non gaudium quidem, ſed luctus, & mœror expe-

(1) Iob. XL. 11.
(2) *Elias Cretenſ.* ad or. IV. Naz. Hoc loco ſerpentes fortaſſe peccata dicuntur, quæ perſpicue gravia atque atrocia ſunt; ſcorpiones autem ea vitia, quæ quamquam hominum opinione parva videantur, mortis tamen aculeo animam convulnerant atque enecant,
(3) Luc. XIII. 27.

pectat (1). Quibuſdam enim in judicio dicentibus, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, dæmonia ejecimus, & virtutes multas fecimus? dicturus eſt Dominus (2): *Ite, operarii iniquitatis. Amen dico vobis, neſcio vos*. Non ergo gaudeant Chriſti diſcipuli, quia dæmonia ſubjiciuntur eis; gaudeant autem, quia eorum nomina ſcripta ſunt in cœlis. Illud enim gaudium vanum, & temporale eſt. Hoc autem utile, & æternum. Illud ad vanam gloriam reſpicit. Hoc ad gloriam ſpectat (3). Et illud quidem ſimiliter habere poſſunt & mali, & boni. Hoc autem non habebunt niſi boni (4).

XXI. (5) *Quidam legis peritus ſurrexit temptans il-*

(1) *Beda*; Spiritus ejicere, ſicut & virtutes alias facere, interdum non eſt ejus meriti qui operatur, ſed invocatio nominis Chriſti hoc agit ad condemnationem eorum qui invocant, vel ob utilitatem eorum qui vident & audiunt... Nam & in Act. Ap. filii Scevæ videbantur ejicere Dæmones, & Judas Apoſtolus cum animo proditoris multa ſigna inter ceteros Apoſtolos feciſſe narratur.

(2) Luc. XIII. 27. Et dicet vobis: neſcio vos unde ſitis; diſcedite a me omnes operarii iniquitatis.

(3) *S. Gregor.* lib. XI. ep. 28. In privata enim & temporali lætitia mentem poſuerant qui de miraculis gaudebant. Sed de privata ad communem, de temporali ad æternam lætitiam revocantur, quibus dicitur; „ In hoc gaudete &c. „ ... Veritatis enim diſcipulis eſſe gaudium non debet, niſi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, & in quo finem lætitiæ non habent. (4) *Hactenus hom.*

(5) Lucæ X. 25. *Eſt hom. Emiſeni Dom.* XIII. *Poſt Pentecoſt. pag.* 164.

illum, & dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? In hoc enim, quod ait, temptans eum (1), manifeſte oſtendit, quia non ad hoc, ut vitam æternam poſſideret; ſed ut in aliquo eum reprehenderet, ſi poſſet, eum interrogabat. *At ille dixit ad eum: In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis?* Si, inquit, Legis peritus es, & Legem noſti, utique quid de vita æterna Lex dicat intelligis. Dic ergo, quid de hoc in lege ſcriptum ſit. *Ille reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum ſicut te ipſum. Dixitque illi: Recte reſpondiſti: hoc fac, & vives.* Ecce, quomodo Dominus comprehendit ſapientes in aſtutia eorum. Ipſe Legis peritus ſuam intentionem revelat, & ad quid Dominum interrogaverat, maniſeſtat. Ipſe interrogat, ipſe reſpondet, ipſe ſui ipſius & magiſter, & diſcipulus factus eſt. Sciebat enim, quod in Lege ſcriptum erat. Hoc enim Dominus fateri coegit. Cur ergo interrogabat, quod ſciebat? Ideo utique, quia Dominum reprehendere volebat. Dominus autem eum non reprehendit, ſed recte eum reſpondiſſe ait. *Ille autem, volens juſtificare* ſe

(1) *Diverſum eſſe hunc qui Dominum interrogat* tentans illum, *ab eo qui adoleſcens vocatur a Matthæo* cap. XIX. *& de eodem Dominum percontatur, adnotat s. Baſilius* hom. in divites tom. 2. p. 51.

ſe ipſum, dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proximus? Quia enim Deum, & proximum diligere ad juſtitiam, & vitam æternam poſſidendam ſufficere poſſe audierat, illico ſe ipſum juſtum eſſe oſtendere voluit, quaſi qui Deum, & proximum dilexiſſet; niſi forte aliter, quam ipſe, quis ſit ejus proximus, Dominus intelligeret. Unde ait: Et quis eſt meus proximus? Putabat enim fortaſſe, illum ſolum ſibi eſſe proximum, qui vel amore, vel carnis conjunctione ſibi præ ceteris propinquior erat. Sed non eſt ita. Dicente Domino (1): *Si enim diligatis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Publicani hoc faciunt* (2)? *Suſpiciens autem Jeſus dixit: Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Jericho, & incidit in latrones. Qui etiam diſpoliaverunt eum, & plagis impoſitis abierunt, ſemivivo relicto.* Quid enim homo iſte, niſi genus humanum? Quid Hieruſalem, niſi Paradiſus? Quid Jericho, niſi mundus iſte intelligitur? Jericho namque interpretatur Luna (3): quod tantæ mutabi-

(1) Matth. v. 46.

(2) *Iſidorus Peluſ.* lib. IV. ep. 123. Legis peritus ille proximum dumtaxat eſſe putabat juſtum juſto, ſublimem ſublimi quod ad virtutem ... Salvator autem, tamquam is qui hominem feciſſet [puſillum enim & magnum ipſe fecit], non actionibus, neque dignitatibus, ſed natura tantum definivit proximum ... Proximitas enim natura æſtimatur, non virtute; ſubſtantia, non dignitate; compaſſione, non loco; curationis modo, & non loci propinquitate.

(3) *Ita plane Beda* ad h. l. Homo iſte Adam intelligitur in ge-

tabilitati ſubdita eſt, ut numquam in eodem ſtatu, nunc creſcendo, nunc minuendo, permaneat. Unde & non immerito hunc mundum ſignificat. Cujus mutabilitas perpetua eſt, & niſi mutationibus ſtare non poteſt. Ut enim de cœlo, & tempore, de diebus, menſibus, & anno taceamus, quæ ſemper volvuntur, & in ſe repli-

genere humano. Jeruſalem, civitas pacis illa cœleſtis; a cujus beatitudine lapſus in hanc mortalem miſeramque vitam devenit; quam bene Jericho, quæ Luna interpretatur, ſignificat, variis videlicet defectuum laboribus, erroribuſque ſemper incertam ... Latrones Diabolum & Angelos ejus intellige: qui etiam deſpoliaverunt eum; gloria videlicet immortalitatis, & innocentiæ veſte privarunt ... Plagæ, peccata ſunt, quibus naturæ humanæ integritatem violando &c. Sacerdos & Levita, qui viro ſaucio tranſierunt, Sacerdotium & miniſterium V. T. ubi per Legis decreta, mundi languentis vulnera monſtrari tantum, non autem curari poterant .... Samaritanus, qui interpretatur Cuſtos, Dominum ſignificat ... Jumentum, ejus eſt caro, in qua ad nos venire dignatus eſt. Stabulum autem eſt Eccleſia præſens &c. *Ex Beda ergo A. noſter: Beda, ut opinor, ex Auguſtino, qui* lib. 1I. QQ. Evangel. qu. 19. Homo quidam, ipſe Adam intelligitur in genere humano. Jeruſalem, civitas pacis illa cœleſtis, a cujus beatitudine lapſus eſt. Jericho, Luna interpretatur, & ſignificat mortalitatem noſtram ... Latrones, Diabolus & Angeli, qui eum ſpoliaverunt immortalitate, & plagis impoſitis, peccata ſuadendo, reliquerunt ſemivivum &c. Sacerdos autem & Levita qui eo viſo prætererunt, Sacerdotium & miniſterium V. T. ſignificant, quæ non poterant prodeſſe ad ſalutem. Samaritanus, cuſtos interpretatur; & ideo ipſe Dominus ſignificatur hoc nomine ... Jumentum, ejus eſt caro, in qua ad nos venire dignatus eſt ... Stabulum, eſt Eccleſia &c. *Vid. etiam Origenem* hom. 34. In Luc. pag. 972. t. 3. opp. *atque Ambroſium* l. 1I. in Luc. n. 73.

plicantur, neque aer, neque terra, neque mare, neque ipſi homines ſuam perpetuo ſervant figuram. Quorum omnium mutationes longum eſt narrare per ſingula. Tunc igitur genus humanum ab Hieruſalem deſcendit in Jericho, quando in hunc mundum primus homo de Paradiſo abjectus eſt. Totum enim humanum genus ſimul erat in eo. Totum igitur ſimul deſcendit cum eo, & incidit in latrones. Latrones iſti, maligni ſpiritus ſunt, qui furtim, & per latrocinium, animarum theſaurum cunctis divitiis excellentiorem, virtutem ſcilicet, & bona opera nobis ſubripiunt. Quin etiam diſpoliaverunt eum. Nimirum illa tunica immortalitatis, qua primus homo exutus, nudum ſe intelligens, Domino interroganti, ubi eſſet, reſpondit dicens: (1) *Audivi, Domine, vocem tuam, & abſcondi me, eò quod nudus eſſem. Et plagis impoſitis, abierunt, ſemivivo relicto.* Tot enim plagas unicuique homini Diabolus imponit, quot vitiis eum ſervire compellit. Alios enim per ſuperbiam, alios per avaritiam, alios per luxuriam, atque alios aliis modis vulnerat, & occidit. *Accidit autem, ut Sacerdos quidam deſcenderet eadem via, & viſo illo, præterivit.* Quis eſt enim iſte Sacerdos, niſi Aaron cum filiis ſuis, totuſque ille Ordo Sacerdotalis, quos pro ceteris orare Dominus juſſerat? Iſte autem eadem via deſcendebat, quia & ipſe

(1) Gen. III. 10.

ipſe morti, & corruptioni ſubditus erat. Unde viſo illo, præterivit, quia eum liberare non potuit. *Similiter & Levita, cum eſſet ſecus locum, & videret eum, pertranſiit*. Levita enim non ſolum Moyſes, ſed & tota Tribus Levitica intelligitur. Quamvis enim ſoli filii Aaron ſacerdotio fungerentur, tota tamen tribus Levi orationibus inſtabat, quoniam de decimis, & eleemoſynis vivebat. Pertranſiit igitur & Levita, quia neque iſti genus humanum a mortis periculo eripere potuerunt. *Samaritanus autem quidam iter faciens venit ſecus eum, & videns eum, miſericordia motus eſt*. Se ipſum enim Samaritanum Dominus dicit, quod nomen inimici ſui Judæi ei impoſuerunt, dicentes (1): *Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Samaritanus tamen interpretatur Cuſtos. Quo nomine ille quidem dignus eſt, cui per Prophetam dicitur (2): *Cuſtos quid de nocte, cuſtos quid de nocte?* Et Pſalmiſta (3): *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilant, qui cuſtodiunt eam.* Hic autem iter faciens, & ſicut ceteri homines ad finem tendens, ſua miſericordia hominem liberavit, & ſuo ſanguine redemit. Unde & ſubditur: *Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum*. Qua in re nos Dominus docuit, qualiter infirmis ad pœnitentiam venien-

(1) Joan. VIII. 48.
(2) Iſaiæ XXXI. 11. (3) Pſ. CXXVI. 1.

nientibus mederi debeamus. Vulnera enim ligamus, quando a peccato peccatorem ceſſare jubemus. Quanto enim tempore in peccato homo perſeverat, tanto tempore vulnera ſoluta, & aperta habet. Oleum autem infundimus (1), quando miſericorditer conſolando indulgentiam peccatori promittimus. Infundimus inſuper & vinum, quando aſpere redarguendo, jejunare, & carnem macerare jubemus. Non ſit igitur ſine vino oleum, neque oleum ſine vino. Unde Apoſtolus (2): *argue*, inquit, *obſecra, inſta, opportune, im-*

(1) *Aug.* l. all. Oleum, conſolatio ſpei bonæ, propter indulgentiam datam ad reconciliationem pacis: vinum, exhortatio ad operandum ferventiſſimo ſpiritu. *Vid. Bed. Origenes* l. all. Ajebat quidam de Presbyteris volens parabolam interpretari, hominem qui deſcendit, eſſe Adam; Hieruſalem, Paradiſum; Jericho, mundum; latrones, contrarias fortitudines; Sacerdotem, Legem; Levitam, Prophetas; Samaritem, Chriſtum; vulnera vero, inobedientiam; animal, corpus Dominicum; pandochium, ideſt ſtabulum, quod univerſos volentes introire ſuſcipiat, Eccleſiam interpretari ... latrones autem nulli ſunt alii, niſi de quibus Salvator ait; „ Omnes qui ante me venerunt, fures fuerunt & latrones „. Quæ ſunt plagæ? Vitia atque peccata ... Habebat oleum, de quo ſcriptum eſt, „ Ut exhilaret faciem in oleo „. Sed & vino mundat vulnera, aſperitatis aliquid admiſcens; eumque qui fuerat vulneratus impoſuit jumento, ideſt proprio corpori, juxta id quod eſt hominem dignatus aſſumere &c. *S. Ambroſius* l. all. Samaritani vocabulo cuſtos ſignificatur. Et quis eſt cuſtos, niſi ille, de quo dictum eſt „ Cuſtodiens parvulos Dominus? ... Multa medicamenta medicus habet ille, quibus ſanare conſuevit .... conſtringit vulnera auſteriore præcepto, fovet remiſſione peccati, ſicut vino compungit denuntiatione judicii.

(2) II. ad Timoth. IV. 2.

importune. Obſecrando enim oleum, & increpando vulneribus vinum infundimus. *Et imponens illum in jumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam ejus egit*. Jumentum Chriſti, ejus humanitas eſt. Hoc enim ferimur: hoc ad ſtabulum, & ad Eccleſiam ducimur. De quo ipſe (1): *Ut jumentum*, inquit, *factus ſum apud te*. Et Propheta (2): *Vere labores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit*. Chriſti enim humanitas nos docuit, nos redemit, nos in unam fidem, & in unam Eccleſiam collegit. Ibi curam noſtri agit, ibi nos cotidie ſanat, & alit. *Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcumque ſupererogaveris, ego, cum rediero, reddam tibi*. Duo namque dies, duo tempora ſunt. Primus dies ab Adam uſque ad Chriſtum. Secundus uſque ad finem ſæculi (3). Hoc igitur ſecundo die, id eſt, poſtquam Dominus in mundum venit, duos denarios protulit, eoſque ſtabulario dedit. Duo namque denarii, duo ſunt Teſtamenta (4). Primo utique unus tantum denarius dabatur, quia alter denarius nondum compoſitus erat. Nunc autem duo de-

(1) Pſ. LXXII. 23. (2) Iſaiæ LIII. 4.

(3) *S. Aug.* l. all. Altera dies eſt poſt Reſurrectionem Domini. *Idem iiſdem verbis Beda. Ambroſ.* Quis eſt iſte alter dies, niſi forte ille Dominicæ Reſurrectionis?

(4) *S. Ambroſ.* l. all. Qui ſunt iſti duo denarii, niſi forte duo Teſtamenta, quæ imaginem in ſe habent æterni Regis expreſſam, quorum pretio vulnera noſtra curantur?

denarii dantur, qui cunctis languentibus, & ad Eccleſiam venientibus ad omnem expenſam ſuffi-cere poſſunt. Stabulum enim Eccleſia eſt. Unde & in ſtabulo Dominus natus eſt. Stabularius, Epi-ſcopus. Ipſe enim ſtabulum cuſtodit, Eccleſiam regit, & Dei animalia divini eloquii pabulo re-ficit. Bonus ſtabularius beatus Paulus (1), qui & duos denarios ſibi a Domino commiſſos fideli-ter diſtribuit, & magnum aliquid de ſuo ſupere-rogavit. Ait enim (2): *De Virginibus autem præ-ceptum Domini non habeo, conſilium autem do.* Au-diamus igitur hoc conſilium, quod ſupererogan-do Apoſtolus dat (3): *Exiſtimo*, inquit, *hoc bo-num eſſe propter inſtantem neceſſitatem, quoniam bonum eſt homini ſic eſſe. Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem. Solutus es ab uxore? noli quære-re uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccaſti, & ſi nupſerit virgo, non peccabit.* Hoc enim Apo-ſtolus ſupererogavit. Hoc in duobus denariis non

acce-

(1) *S. Aug.* l. all. Stabularius ergo eſt Apoſtolus: quod ſu-pererogat autem, illud eſt conſilium „ De Virginibus &c.„; aut quod etiam manibus ſuis operatus eſt, & ne infirmorum aliquem in novitate Evangelii gravaret, cum ei liceret paſci ex Evangelio.

(2) I. Corinth. VII. 25. *S. Ambroſ.* Stabularius itaque ille eſt, qui dixit „ Miſit me Chriſtus evangelizare „. Stabularii ſunt illi, quibus dicitur „ Ite in Orbem univerſum, & præ-dicate Evangelium &c. „ Bonus diſpenſator, qui etiam ſu-pererogat. Bonus diſpenſator Paulus &c.

(3) Ibidem.

accepit. Supererogavit autem & multa alia. Cum enim ei de Evangelio vivere liceret, de Evangelio tamen vivere nolebat, ſed laborem labori ſupererogabat. Poſſumus autem per hanc ſupererogationem, ipſam quoque boni operationem intelligere. Quòd enim teſtamentorum verba exponit, denarios expendit. Qui vero agit, quod exponit, etiam ſuper denarios aliquid erogat. Cujus erogationis mercedem Dominus ſe tunc redditurum eſſe promittit, quando ad judicium revertetur. Sequitur: *Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Jeſus: Vade, & tu fac ſimiliter.* Ille enim proximus eſt tibi, cui miſerendo appropinquas. Qui vero nulli miſeretur, nullum proximum habet. Magna eſt igitur miſericordia, quæ ignotis etiam, & extraneis nos proximos facit. Magna eſt miſericordia, per quam vita poſſidetur æterna (1).

XXII. (2) *Intravit Jeſus in quoddam caſtellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum ſuam. Et huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini, audiebat verbum illius* (3). Omnia opera Salvatoris noſtri plena ſunt ſacramentis. Quicquid ubique agit,

 agi-

(1) *Hactenus Homilia.*
(2) Lucæ x. 38.
(3) *Eſt homil. Emiſ. in Aſſumpt. S. Mariæ pag. 192.*

agitur ſignificatione. Quod enim tunc temporis in quodam caſtello corporaliter egit, cotidie in Sancta Eccleſia agit. Eccleſia caſtellum eſt (1); & non qualecumque, ſed forte, & inſuperabile, utpote ſuper montem poſitum, muro circumdatum, turribus munitum, & Angelorum exercitu, virtutumque præſidiis armatum. In hoc igitur caſtellum Dominus Jeſus quotidie ingreditur. Hoc aſſidue viſitare non dedignatur. In hoc a Martha ſuſcipitur, ejus in domum inducitur. Videamus itaque, quid ſignificet Martha. Videamus, quid ſignificet Maria. Utraque enim magnum aliquid ſignificat. In his enim duabus Eccleſia tota conſiſtit. Altera enim activam, altera contemplativam vitam ſignificat (2). Et activam quidem Martha: Maria vero contemplativam. Unde non Maria, ſed Martha Chriſtum in domum ſuſcepiſſe dicitur. Maria enim non habet domum, quia vita contemplativa omnem hujus ſæculi ſpernit habere poſſeſſionem. Sufficit ei ad pedes Domini ſedere. Sufficit ei ſemper legere, & ora-

(1) *Eſt alia elegans interpretatio Bernardi* ſer. 5. de Aſſumption. Quod eſt autem hoc caſtellum, niſi cor humanum, quod priuſquam Dominus ad illud veniat, cupiditatis foſſa vallatur, muroque obſtinationis clauditur, atque in interiore latitudine ſua, Babylonica turre erigitur? &c.

(2) *Celeberrima hæc interpretatio vitæ duplicis activæ & contemplativæ, per Martham, & Mariam deſignatæ. S. Ambroſii lib.II. in Luc. Baſilii Conſt. Mon. n.* 85. *c.* 1. *S. Auguſtini* ſerm. 27. de V. Dom. S. *Gregorii* lib. VI. Moral. cap. 28. Homil. 3. 4. & 14. in Ezech. Bedæ &c.

& orare, & in Dei contemplatione vacare. Sufficit ei præterea verbum Dei ſemper audire, & mentem potius, quam ventrem nutrire. Tales enim, Prophetæ fuerunt, tales & Apoſtoli, tales & multi alii, omnia relinquentes, mundum fugientes, Domino adhærentes, tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Hanc autem vitam non habent, niſi boni. Activam vero ſimiliter habent & mali, & boni. Inde enim & activa dicitur, quia ſemper in actu eſt, ſemper in fatigatione, & labore eſt, & vix aliquando in quiete eſſe poteſt. Sed nos de illa activa non dicimus, quæ latrones exercet, tyrannos movet, avaros ſollicitat, adulteros inquietat, & omnes iniquos ad iniquitatis opera incitat. Sicut enim non loquimur de alia Martha, niſi de illa, quæ ſoror eſt Mariæ; ita non loquimur de alia vita activa, niſi de illa, cui proxima eſt contemplativa. Illa enim activa, quæ munda, & ſine peccato eſt, contemplativæ proxima eſt. Quod enim Apoſtolus prædicat, quod baptizat, quod manibus propriis laborat unde vivat, quod diſcurrit per civitates, quod ei ſollicitudo eſt omnium Eccleſiarum, ad quam vitam, niſi ad activam, pertinet? Unde & hìc de Martha dicitur, quia *ſatagebat circa frequens miniſterium*. Videmus enim uſque hodie Eccleſiarum Præpoſitos, & Miniſtros ſollicite diſcurrere, laborare, æſtuare, & multis modis fratrum neceſſitatibus inſudare,

 ut

ut eos quoque non immerito circa frequens miniſterium ſatagere dicamus. Quamvis igitur contemplativa melior ſit, quam activa, quia ſine ſollicitudine eſt, & numquam fallit; activa tamen tam neceſſaria eſt, ut ipſa quoque contemplativa in hac vita ſine ea eſſe non poſſit (1). Altera igitur indiget altera. Hæc enim orat, illa laborat. Altera mentem, & altera ventrem replet. Unde Apoſtolus: (2) *Si nos*, inquit, *vobis ſpiritualia ſeminavimus, non magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus*. Qui enim ſic ſeminat, ad ſupernæ felicitatis contemplationem mentes audientium elevat. Dicatur ergo: *Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium. Quæ ſtetit, & ait: Domine, non eſt tibi curæ, quod ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi, ut me adjuvet*. Sæpe enim ſtat activa, &, ſi dici poteſt, invidet contemplativæ. Qui igitur ſoli contemplationi vacare deſiderat, ſolitariam vitam eligat, ne dum in conventu multorum a contempla-

(1) *S. Ambr.* lib. II. in Luc. nu. 85. Utrumque munus ſapientiæ eſt. Nam & Stephanus plenus ſapientia miniſter electus eſt... Unum enim eſt corpus Eccleſiæ: etſi diverſa membra, alterum altero eget. Non poteſt dicere oculus manui; opera tua non deſidero: aut iterum caput pedibus, aut auricula, ſe negare eſſe de corpore: nam etſi alia principalia, tamen alia neceſſaria. *S. Bernardus* ſerm. 3. de Aſſumpt. Sorores ſunt & debent eſſe contubernales. Non ſola inveniatur in nobis exercitatio corporalis ad modicum valens, ſed inveniatur utilis ad omnia pietas, & exercitium ſpirituale.

(2) I. Corint. IX. 11.

platione ſurgere non vult, ceteros ſtare faciat, & opus cunctis neceſſarium impediat. Quamvis enim Mariæ partem laudat, in Eccleſiis tamen, & multorum congregationibus plus Martha, quam Maria utilis eſt. Martha omnibus: Maria proficit ſibi. Illa ſollicita: iſta quieta. Unde & *Dominus reſpondens ait: Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima. Porro unum eſt neceſſarium*. Sed quid unum? Vis audire, quid? *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*. Illud igitur neceſſarium eſt, quod non auferetur, & æternum eſt. Verumtamen neque Martham, ſollicitudinem ceſſare Dominus juſſit, neque Mariam eam non adjuvare præcepit. Oſtendit autem eis, quid neceſſarium ſit, & ad quem finem utriuſque intentio tendere debeat. Bona eſt enim omnibus Eccleſiarum ſollicitudo, quam ſe Apoſtolus quoque habuiſſe dicit; ſed non illa, quæ ab æternæ dulcedinis contemplatione mentem penitus extorqueat. Fruſtra enim ſollicitus eſt, qui non pro amore Dei, ſed pro vana gloria, & lucro temporali, & hujus ſæculi dignitatibus ſollicitus eſt. De talibus enim Dominus (1) ait: *Quia receperunt mercedem ſuam*. Bene vero ſollicito quid dicitur? *Euge, ſerve bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam; intra in gaudium Domini tui* (2). Bona eſt ergo ſollicitudo Marthæ, ſi tamen non

 mun-

(1) Matth. VI. 2. (2) Matth. XXV. 21. 23.

mundo, ſed Domino miniſtret. Debet autem Maria aliquando ſurgere, & ſororem ſollicitam adjuvare. Surgens autem videat, ne aſſuetæ contemplationis penitus obliviſcatur; ne forte, dum aliis prodeſſe deſiderat, ſui ipſius detrimentum faciat. Cum enim viri religioſi ſolitarii, & quieti, divinæ contemplationi dediti, multorum precibus Eccleſiaſtica regimina ſuſcipiunt, tunc utique ſurgit, & ſororem ſollicitam Maria adjuvare venit. Sic igitur fit, ut illa, quæ prius quieta, ſterilis, & infœcunda erat, jam laborare incipiat, multoſque Deo filios pariat, & nutriat. Hoc enim ſignificavit Rachel, prius quidem ſterilis, ſorore ejus fœcunda, & multorum filiorum progenie gloriante. Sed poſtea ipſa quoque concepit, & filios parere cœpit (1).

XXIII. (2) *Et factum eſt, cum eſſet in loco orans, ut ceſſavit, dixit unus ex diſcipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut Joannes docuit diſcipulos ſuos. Et ait illi: Cum oratis, dicite: Pater, ſanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum,* & cæ-

(1) *Innocentius III.* in epiſt. ad Epiſc. Æcl. [*refertur cap.* Niſi cum pridem. De renunc.] Nec putes quod ideo Martha malam partem elegerit quæ circa plurima ſatagebat; quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniam licet illa ſit magis ſecura, iſta tamen eſt magis fructifera; cum in fœcunditate ſobolis, lippitudo Liæ Rachelis pulcritudini ſit prælata. Quapropter facilius indulgetur, ut aſcendat Monachus ad Præſulatum, quam Præſul ad Monachatum deſcendat.

(2) Lucæ XI. 1.

& cætera. Hæc autem in Matthæo expoſita ſunt. Sed Lucas illam unam deprecationem prætermiſit, qua dicitur: *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra*. Quæ quidem, ſi bene intelligatur, tota in illa continetur, quæ ait: *Adveniat regnum tuum*. Quid eſt enim, adveniat regnum tuum, niſi regnum, quod in cœlis eſt, veniat, & fiat, & conſtruatur in terris? Ut quia Rex unus eſt, regnum quoque & hìc, & ibi ſimile ſit. Quod ſi fiat, profecto erit voluntas ejus ſicut in cœlo, & in terra.

XXIV. (1) *Et ait ad illos: Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo, quod ponam ante illum; & ille de intus reſpondens dicat: Noli mihi moleſtus eſſe; Jam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili, non poſſum ſurgere, & dare tibi? Et ille, ſi perſeveraverit pulſans, dico vobis, etſi non dabit ei ſurgens, eo quòd amicus ejus ſit, propter improbitatem tamen ejus ſurget, & dabit ei quotquot habet neceſſarios* (2). His enim verbis admonemur, ut ſpiritum ſapientiæ, & intellectus ab eo quæramus, a quo eſt omnis ſapientia, & cum quo fuit ſemper, & eſt ante ævum. Quatenus amicis noſtris de via venientibus, & ſanctarum Scripturarum panem petentibus, cibum

(1) Lucæ XI. 5.
(2) *Eſt homil. Emiſ. in Litaniis Majoribus pag.*137.

bum ſpiritualem apponere valeamus. De hôc enim & Jacobus Apoſtolus ait: (1) *Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans*. Quando enim ſubjecti noſtri nos de Scripturis interrogant, tunc amici noſtri veniunt de via ad nos, & tantò quidem de longiori via, quantò longius ſunt ab intelligentia. Oportet igitur nos habere, quid eis apponamus, ut inde illorum mentes famelicas reficiamus. Quod ſi non habemus, ſurgamus media nocte. Hæc enim nox, ignorantia eſt. Legamus, & Scripturas perſcrutemur. Rogemus Dominum, ut nobis oculos mentis aperiat, & tres panes illos nobiliſſimos, & præ cunctis delitiis ſuaviſſimos nobis commodare dignetur (2). Tres enim

(1) Jacobi I. 5.

(2) *Non inelegans eſt A. myſtica interpretatio; ad quam referri poteſt illa s. Ambroſii* lib. VII. in Luc. n. 8. Qui ſunt iſti tres panes, niſi myſterii cœleſtis alimentum? *& Auguſtini* lib. II. QQ. Evang. qu. 21. Quod autem ei dicitur de intus, jam oſtium clauſum eſſe, pueros quoque ejus cum eo in cubili eſſe; ſignificat tempus famis verbi, cum intelligentia clauditur, & illis, qui Evangelicam Sapientiam, tamquam panem erogantes, per orbem terræ prædicaverunt .... orando efficitur, ut accipiat deſiderans intellectum ab ipſo Deo, etiamſi homo deſit, per quem Sapientia prædicetur. *Ceterum ſæpius Auguſtinus, ut* ibid. & ſerm. 105. n. 4. & epiſt. 130. ad Probam de orando Deo cap. 8. n. 15. &c. *quem ſequitur Iſidorus, ſive Auctor lib.* Allegoriar. *Beda* ad h. l. &c. *explicat ſingulatim de intelligentia Trinitatis*. Serm. 105. *Subdit explicationem aliam de Fide, Spe, & Charitate*. *S. Bernard.* Serm.

enim iſtos panes, Legem, & Prophetas, & Evangelia intelligimus. De quibus Moyſes metaphorice ait: (1) *Dominus de Sina venit, & de Seir ortus eſt, nobis apparuit de monte Pharan, & cum eo Sanctorum millia.* Tres iſti montes, tres panes ſunt, & tria modo dicta ſanctarum Scripturarum volumina. Sina enim Legem ſignificat, quia ibi Lex data eſt. Seir Prophetas, quia hiſpidus interpretatur. Prophetæ enim valde hiſpidi, & aſperi, & difficiles ſunt. At vero mons Pharan, qui frugifer dicitur, Evangelia deſignat, cujus ſemina præ cunctis ſeminibus ubique gentium fructificaſſe cognovimus. Venit igitur Dominus de Sina, quia ejus adventus pluribus in locis in Lege, ideſt, in libris Moyſi annuntiatur, ſecundum illud; (2) *Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus de fratribus veſtris, tamquam me ipſum audietis.* Ortus eſt autem in Seir, quia ejus ortus, & nativitas manifeſtiſſime in Prophetis invenitur. Unde Iſaias: (3) *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Apparuit autem de monte Pharan, quia ejus nativitas, paſſio, & reſurrectio, quid egerit, & qualiter vixerit, in Evangeliis declaratur. Hos igitur tres panes quæramus, ſine quibus anima non vivit, qui cun-

Serm. in rogat. *interpretatur* panes veritatis, charitatis, fortitudinis. Serm. 17. parv. virtutes continentiæ, humilitatis; charitatis.

(1) Deuter. XXXIII. 2. (2) Actor. III. 22.
(3) Iſaiæ VII. 14.

cunctis eſurientibus ſufficere poſſunt. Quæramus, & non deficiamus, pulſemus, & perſeveremus, etiamſi ille amicus noſter unicuique noſtrum dixerit: *Noli mihi moleſtus eſſe: jam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili: non poſſum ſurgere, & dare tibi*. Hoc enim amicus noſter, id eſt Deus, & Dominus noſter, qui in tantum nos dilexit, ut mori pro nobis non dubitaret, hoc ipſe nobis non dicit, dicere tamen videtur, cum poſt multum laborem, poſt multas preces, poſt multum intelligendi deſiderium non exaudit. Quid enim ſic orat, ſicut ſancta deſideria? Niſi enim deſiderium oraret, Pſalmiſta non diceret: (1) *Deſiderium pauperum exaudivit Dominus*. Tunc igitur bene oramus, quando bonum aliquod deſideramus. Nemo autem eſt, qui ſacras Scripturas intelligere non deſideret. Nemo igitur eſt, qui pro his panibus non oret. Sed quia Dominus jam cœlos aſcendit, & oſtium clauſit, ideſt a prædicatione quievit, quia jam pueros ſuos, ſanctos videlicet Apoſtolos in æternæ quietis cubiculum ſecum collegit (2), jam ad nos docendum neque ipſe, neque illi huc ulterius corporaliter redire poſſunt. Et hoc eſt, quod ait: *Noli*

(1) Pſ. x. 17.

(2) *Beda* ad h. l. Oſtium amici, Divini eſt intelligentia ſermonis ... clauſumque eſt, cum illi qui Evangelicam Sapientiam, tamquam panem erogantes, per orbem terræ prædicaverunt, pueri Patrisfamilias jam ſunt in ſecreta quiete cum Domino.

Noli mihi moleſtus eſſe, jam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili, non poſſum ſurgere, & dare tibi. Nos tamen ab hac moleſtia, ab hac importunitate, & ab hac violentia non ceſſemus. Ipſe enim Dominus ait: (1) *Regnum Cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud*. Bona eſt igitur hæc violentia, bona eſt hæc moleſtia, & improbitas, & in tantum bona, ut panes, quos nobis Dominus pro ipſa amicitia dare non vult, propter improbitatem tamen ſurgens det nobis ad ſufficientiam, & neceſſitatem. Hoc eſt enim, quod ait: *Et ille, ſi perſeveraverit pulſans, dico vobis, etſi non dabit illi, eò quod amicus ejus ſit, propter improbitatem tamen ejus ſurgens dabit ei quotquot habet neceſſarios*. Unde adhuc ſubditur: *Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis; quærite, & invenietis; pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit; & qui quærit, invenit; & pulſanti aperietur*. Hac enim tanta verborum inculcatione manifeſte Dominus oſtendit, quam ſollicitos, moleſtos, importunos, violentos, & improbos ad petendum nos eſſe velit. Unde & quidam ait: *Labor improbus omnia vincit* (2). Hæc autem, & cetera, quæ in hoc Evangelio ſequuntur, in Matthæo expoſita ſunt.

XXV. (3) *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum*; ſed non ideo, quia monumenta Pro-

(1) Matth. XI. 12.
(2) *Hactenus homil.* (3) Lucæ XI. 47.

Prophetarum ædificatis, immo quia mala intentione ædificatis ea, & quia patres veſtri occiderunt illos, id eſt, quia filii eſtis illorum, qui Prophetas occiderunt. Filii autem non natura tantum, ſed imitatione. Quantum enim ad naturam, eorum filii ipſi quoque Apoſtoli fuerunt. Imitatione autem unuſquiſque illius filius eſt, quem imitatur. Unde & boni dicuntur filii Abrahæ. Malis autem dicitur: *Vos ex parte Diaboli eſtis*. *Profecto teſtificamini, quod conſentitis operibus patrum veſtrorum, quoniam quidem ipſi eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum ſepulchra* (1). In hoc enim oſtenditur, eos non pietatis, vel reverentiæ cauſa Prophetarum monumenta ædificaſſe, ſed potius ad memoriæ, victoriæque, & audaciæ patrum ſuorum: qui tales videlicet fuerint, qui ipſos Prophetas occidere non timuiſſent. Quatenus hoc omnes videntes timerent, & nemo adverſum civitatem, & templum prophetare præſumeret. Inde enim Dominus accuſatur, quaſi qui ſe templum Dei de-

(1) *Chyſoſtom.* hom. 74. in Matth. n. 1. Væ dicit, non quia ædificant, nec quia patres ſuos accuſant; ſed quia ſic facientes, quando dictis ſe patres ſuos accuſare ſimulant, pejora perpetrant. Quod enim ſimulate tantum patres accuſarent, Lucas docet &c. Hic mentem eorum damnat qua ædificabant, quia non in occiſorum honorem, ſed quaſi cædes cum pompa efferentes, & timentes, ne temporum injuria dirutis ſepulchris, tanti auſus memoria & monumentum interiret; ſic ſepulchra conſtruebant, ſplendida ædificia, quaſi trophæum origentes, ac de illorum facinoribus glorianteſ

deſtruere poſſe dixiſſet. Inde & adverſus beatum Stephanum falſi teſtes dicebant (1): *Homo iſte non ceſſat loqui adverſus locum ſanctum, & Legem. Audivimus enim eum dicentem, quoniam Jeſus Nazarenus deſtruet locum iſtum*. Sed hæc in Matthæo planiora ſunt.

XXVI. (2) *Dixit autem ei quidam de turba: Magiſter, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me conſtituit judicem, aut diviſorem ſuper vos?* Non enim ad hoc venerat Dominus, ut agros divideret, vel de poſſeſſionibus judicaret, ſed ut avaritiam arceret, patientiam admoneret, & mundi contemptum doceret (3). Unde & alibi ait (4): *Noli reſiſtere malo. Sed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam, præbe illi & alteram; & qui vult tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, remitte ei & pallium. Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia, quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt ex his, quæ poſſidet*. His enim verbis & eum, qui injuriam faciebat, & eum,

(1) Actor. VI. 13. (2) Lucæ XII. 13.

(3) *Ambroſius* lib. VII. in Luc. n. 122. Bene terrena declina, qui propter divina deſcenderat ... Unde non immerito refutatur hic frater, qui diſpenſatorem cœleſtium geſtiebat corruptibilibus occupare: cum inter fratres patrimonium non judex medius, ſed pietas debeat ſequeſtra dividere. *Similibus ferme verbis Beda* ad h. l. Merito refutatur hic frater, qui magiſtro, ſupernæ pacis unitatiſque gaudia commendanti, terrenæ diviſionis vult ingerere moleſtiam.

(4) Matth v. 39.

eum, qui patiebatur, ad æquitatem, & patientiam provocabat. Siquidem non in abundantiam vita hominis eſt, omneſque divitiæ ſimul cum ipſa vita, brevi tempore poſſidentur. *Dixit autem & ſimilitudinem ad illos dicens: Hominis cujuſdam divitis uberes fructus ager attulit. & cogitabat intra ſe dicens: Quid faciam, quia non habeo, quo congregem fructus meos? Et dixit: hoc faciam: deſtruam horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, & epulare. Dixit autem illi Dominus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: Quæ autem paraſti, cujus erunt? Sic eſt, qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives.* Quam pulchra ſimilitudo, & avaris, & cupidis neceſſaria! Quis enim hæc intelligens, in divitiis ſpem ſuam ponet, cum & divitiæ tam facile amittantur, & homo tam ſubito moriatur (1)? Sic, inquit, fiet omni ho-

(1) *Ambroſius* l. all. Fruſtra congregat opes qui ſe his neſcit uſurum: Sicut ille, qui, cum repleta horrea novis meſſibus rumperentur, exuberantium ſibi fructuum receptacula præparabat, cui congregaret, ignarus. Remanent enim in ſæculo cuncta quæ ſæculi ſunt, & prætereunt nobis quæcumque congregantur hæredibus: neque enim noſtra ſunt quæ non poſſumus auferre nobiſcum. Sola virtus comes eſt defunctorum, ſola nos ſequitur miſericordia, quæ cœleſtium dux prævia manſionum, pecuniæ vilis uſura tabernacula defunctis acquirit æterna.

homini, qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives. Theſaurizat enim, & ignorat, cui congregabit ea. Dives enim eſt in Deum, qui omnem ſpem ſuam non in divitias ponit, ſed in Deum.

Explicit Pars prima.

INCIPIT PARS SECUNDA.

XXII. (1) *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes: & vos ſimiles hominibus expectantes Dominum ſuum, quando revertatur ad nuptias, ut cum venerit, & pulſaverit, confeſtim aperiant ei* (2). Quod enim lumbos præcingere nos Dominus præcipit, caſtitatis gloriam, & obſervantiam commendat. In lumbis enim luxuria dominatur. Unde & diabolo dicitur (3): *Virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo illius in umbilico ventris ejus*. De Eccleſia quoque dicitur (4): *Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roboravit brachium ſuum*. Itemque (5): *Syndonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo*. Inde eſt, quod Sacerdotes in Lege (6) baltheos, & fœ-

(1) Lucæ XII. 35.
(2) *Eſt homil. Emiſeni in Nat. Confeſſ. pag.* 216.
(3) Job. XL. 11.
(4) Prover. XXXI. 17.
(5) Ibid. v. 34. (6) Levit. XXVIII. 42.

& fœminalia habere jubentur, ſine quibus ad altare non accedant, neque tabernaculum ingrediantur. His igitur, & ſimilibus comprobatur, quantum Deo placeat obſervantia caſtitatis. Sequitur: *& lucernæ ardentes in manibus veſtris*. Ardent enim lucernæ noſtræ, ſi bene circumquaque fulgeant, alioſque illuminent & doctrina, & opera noſtra. Unde & Dominus ait (1): *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videntes opera veſtra bona glorificent Patrem veſtrum, qui in Cœlis eſt*. Illorum enim lucernæ extinctæ ſunt, qui neque doctrina, neque operatione alios illuminant (2). Debemus autem ſimiles eſſe hominibus Dominum ſuum expectantibus, quando ad nuptias revertatur, ne nos imparatos, & dormientes inveniat. Dominus enim noſter tunc ad nuptias revertetur, quando ſponſam ſuam, Matrem noſtram, ſanctam videlicet Eccleſiam, omni

(1) Matth. v. 16.

(2) *S. Auguſt.* ſerm. CVIII. aliis XXXIX. de verbis Dom. cap. 2. num. 2. Ad continentiam pertinet „ Sint lumbi veſtri accincti „ ad juſtitiam pertinet „ & lucernæ ardentes. *S. Fulgentius* ſerm. I. de diſpenſationibus, num. 9. In lumbis itaque concupiſcentia carnalis oſtenditur, in lucernis vero fides, & caritas Chriſtiana monſtratur. Jubens igitur Dominus lumbos noſtros præcingi, concupiſcentias carnis ſine dubio præcipit refrænari. Imperans autem, ut lucernas ardentes habeamus, hoc utique jubet, ut & lumine veræ fidei ſplendeamus, & ſanctæ caritatis operibus ferveamus. Jubens, ut ſint lumbi noſtri præcincti, mandat, ut mala deſideria, atque opera fugiamus: jubens, ut ſint lucernæ noſtræ ardentes, monet, ut bona diligamus, atque faciamus.

ni corruptione liberam caſtis complexibus in æternæ felicitatis thalamum introducet (1). Venit autem & nunc ad nuptias per ſingulos dies, quando ſanctorum animas, quæ & ipſæ illius ſponſæ ſunt, ad ſe vocat, & ſecum in æternæ beatitudinis cubiculum collocat (2). Cotidie igitur Salvator noſter nuptias facit. Cotidie ad ſe venientibus ſanctorum animabus delicias ſummi Boni, & ineffabiles dulcedinis epulas miniſtrat. Unde & ſubditur: *Beati ſervi illi, quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis*. De his enim vigiliis Apoſtolus ait (3): *Vigilate juſti, & nolite peccare*. Itemque (4): *Vigilate, & orate, ſtate in fide, viriliter agite, confortamini in Domino, omnia veſtra in charitate fiant*. Qui enim ſic vigilant, beati erunt. Hos faciet Dominus ſecum diſcumbere, & per eos tranſiens miniſtrabit eis. Unde & di-

 ſci-

(1) *S. Aug.* l. all. num. 1. Audiſtis modo Evangelium, quid monuerit nos, cautos nos faciens, & volens eſſe expeditos & paratos ad expectanda noviſſima, ut poſt noviſſima quæ ſunt in hoc ſæculo metuenda, ſuccedat requies quæ non habet finem .... Ad hanc expectationem, & propter hanc ſpem Chriſtiani facti ſumus. Nonne ſpes noſtra non eſt de hoc ſæculo? Non amemus ſæculum.

(2) *Notiſſima verba S. Gregorii* hom. XIII. in Evang. n.3. Venit quippe Dominus, cum ad judicium properat; pulſat vero cum jam per ægritudinis moleſtias eſſe mortem vicinam deſignat &c.

(3) 1. Corint. XV. 34.

(4) 1. Corinth. XVI. 13.

ſcipulos ſuos conſolans ait (1): *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in temptationibus meis, & ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo*. In eo vero, quod ait, quia præcinget ſe, & quia tranſiens miniſtrabit illis, quo affectu, quo amore, quibus charitatis viſceribus eos ſuſcipiat, & in gloriam illis præparatam inducat, manifeſtiſſime oſtendit (2). Non enim hoc ad litteram intelligi debet; ſed in exteriori apparatu cordis intentio declaratur. *Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, & ita inveneri t, beati ſunt ſervi illi*. Tres enim vigiliæ, tria tempora ſunt, ante Legem, & ſub Lege, & ſub Gratia (3). Quoniam enim in prima vigilia, neque per Legem, neque per Prophetas mundum Dominus viſitavit, ideo nihil hic de prima vigilia dicitur. In ſecunda autem vigilia non ſolum per Legem, & Prophetas, verumetiam per ſe ipſum mundum viſitare dignatus eſt. Unde Apoſtolus ait (4): *Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſime diebus iſtis lo-*

(1) Lucæ XXII. 38.

(2) *S. Greg.* l. all. nu. 4. Præcinget ſe, ideſt ad retributionem præparabit, & faciet illos diſcumbere, ideſt & æterna quiete refoveri.

(3) Aliter S. Gregorius nu. 5. Prima quippe vigilia primæ ætatis cuſtodia eſt .... pueritia. Secunda adoleſcentia vel juventus ... Tertia autem ſenectus accipitur.

(4) Ad Hebr. I. 1.

locutus eſt nobis in Filio. Tertia autem vigilia hæc eſt, in qua non ſolum venire, verumetiam ſe ſemper adeſſe teſtatur, dicens (1): *Ecce vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. Sequitur: *Hoc autem ſcitote, quia ſi ſciret Paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non ſineret perfodi domum ſuam*. Quia igitur neſcit, quia dormiens neglegit, ſæpe domus perfoditur, & quicquid in ea melius eſt, fit rapina latronum. Vos autem eſtote parati, eſtote ſolliciti, & quia unam illam horam neſcitis, omnibus horis vigilate, ne in illa una hora incauti, & dormientes inveniamini. Et hoc eſt, quod ait: *Ideo & vos eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes?* His enim verbis intelligere poſſumus, quædam ſpecialiter ad diſcipulos, quædam generaliter ad omnes Dominum dixiſſe; qualia ſunt (2): *Nolite cogitare de craſtino*; &: *Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori, quid induamini* (3), & multa alia. *Dixit autem Dominus: Quis putas eſt fidelis diſpenſator, & prudens, quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam, ut det illis in tempore tritici menſuram? Beatus ille ſervus, quem, cum venerit Dominus, invenerit ita facientem*. Conſtat igitur,

(1) Matth. XXVIII. 20.
(2) Matth. VI. 34. (3) Lucæ XII. 22.

tur, quod non ſolis Apoſtolis, ſed & ceteris Eccleſiæ miniſtris, & diſpenſatoribus, Epiſcopis videlicet, & Sacerdotibus iſta dicantur (1). Hos enim conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam. Hos conſtituit ſuper Eccleſiam, & domum ſuam, ut eam regerent, eam docerent, ei neceſſaria miniſtrarent, & tritici menſuram pro tempore darent. Hoc enim triticum, doctrina Evangelica intelligitur: quam non ſolum ad menſuram, ſed & ſuo tempore dare oportet. Non enim omne tempus aptum eſt doctrinæ, nec æqualiter omnibus, nec omnia omnibus prædicare convenit (2). Fidelis igitur diſpenſator, & prudens di-

(1) *S. Fulg.* ſerm. 1. de diſpenſ. num. 3. Nequis autem noſtrum ſolos Apoſtolos diſpenſatores factos exiſtimet .... ipſe B. Apoſtolus Epiſcopos quoque diſpenſatores eſſe oſtendens, ait; „ Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem „. Servi ergo Patris familias ſumus, diſpenſatores Domini ſumus; menſuram tritici, quam vobis erogemus, accepimus.

(2) *S. Greg.* lib. II. hom. VIII. in Ezechiel. *explicans, cur Apoſtoli dicantur portæ interiores, & exteriores:* Ipſi nobis exteriores ſimul, & interiores portæ ſunt. Cum enim adhuc inchoantibus non alta & myſtica, ſed quædam quæ capi prævalent prædicant, portæ exteriores ſunt: cum vero perfectis profunda & myſtica loquuntur, portæ interiores. *Idem* Reg. Paſt. part. 3. cap. 39. Sciendum vero eſt Prædicatori, ut auditoris ſui animum ultra vires non trahat, ne, ut ita dicam, dum pluſquam valet tenditur, mentis chorda rumpatur. Alta enim quæque debent multis audientibus contegi, & vix paucis aperiri. Hinc namque per ſemetipſum Veritas dicit; „ Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens ... ut det illis in

diligentiſſime conſiderare debet, quando, & quid, & quantum unicuique tribuat. Unde & in Lege quibuſdam ſacrificiis ſolis Sacerdotibus, quibuſdam & aliis veſci licitum erat. Locus quoque, & tempora erant conſtituta, in quibus ea offerre licebat. *Beatus igitur ille ſervus, quem, cum venerit Dominus, invenerit ita facientem*. Unde autem ſit beatus, audiamus: *Vere dico vobis, quia ſupra omnia quæ poſſidet conſtituet illum*. Supra omnia quidem unuſquiſque conſtituitur, quia omnia ei obediunt, ejuſque omnia faciunt voluntatem. Tanta enim ibi concordia erit, ut unuſquiſque quaſi major veneretur ab omnibus, & quaſi minor veneretur omnes. Non eſt igitur inconveniens, ut unuſquiſque ibi ſuper omnia conſtituatur (1).

XXVIII. (2) *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi ut accendatur?* Hoc autem exponit: *Baptiſmo autem habeo baptizare, & quomodo coarctor, uſque dum perficiatur?* De hoc enim igne, & de baptiſmo Joannes Baptiſta ſic ait (3): *Qui autem venit poſt me, fortior me eſt, & ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne*. Veniens igitur Dominus ignem ſancti Spiritus miſit in terram, accendit, & illuminavit corda fidelium,

 ba-

in tempore tritici menſuram? „ Per menſuram quippe tritici exprimitur modus verbi, ne cum anguſto cordi incapabile aliquid tribuitur, extra fundatur &c.

(1) *Hactenus homil.*

(2) Lucæ XII. 49. (3) Matth. III. 11.

baptizavit, & mundavit, ſuoque nos a peccatis noſtris ſanguine lavit (1). Hoc autem quo deſiderio egerit, ex eo manifeſtatur, quod ſe coarctari dicit, uſque dum perficiatur: *Putatis, quod pacem veni dare in terra? Non, dico vobis, ſed ſeparationem*. Non ſolum, inquit, accendere, verum etiam a ſe dividere, & ſeparare, terram veni. *Erunt enim ex hoc quinque in domo una diviſi, tres in duos, & duo in tres dividuntur. Pater ſcilicet in filium, & filius in patrem ſuum. Mater in filiam, & filia in matrem. Socrus in nurum ſuam; & nurus in ſocrum ſuam*. Sex enim iſti eſſe videntur; ſed non ſunt niſi quinque; quia mater, & ſocrus una, eademque perſona eſt (2). Et in primitiva quidem Eccleſia ſæpe factum eſt, ut omnes hi quinque in una domo manentes, tres ex eis contra duos, & duo contra tres dividerentur; aliis Chriſti fidem defendentibus, atque aliis impugnantibus.

XXIX.

(1) *S. Ambr.* lib. VII. in Luc. *n.* 131. „Ignem veni mittere in terram„, non utique illum ignem conſumptorem bonorum, ſed bonæ voluntatis auctorem, qui aurea Dominicæ domus vaſa meliorat, fœnum vero conſumit & ſtipulam, ac ſæcularia omnia mundi voluptate concreta, perituræque opus carnis exurit ignis ille divinus, qui flammigerabat in oſſibus Prophetarum &c. *Vide S. Jo. Chryſoſt.* hom. IV. in Act. nu. 2. *S. Greg.* hom. XXX. in Ev. n. 6.

(2) *S. Ambroſ.* num. 137. Qui ſunt enim quinque, cum ſex perſonarum facta videatur ſubjectio, patris, & filii, & matris, & filiæ, & ſocrus, & nurus? Quamquam eadem mater quæ ſocrus accipi poſſit: quæ enim mater eſt filii, ſocrus ejus uxoris eſt &c.

XXIX. (1) *Aderant autem quidam ipſo in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum. Et reſpondens dixit illis: Putatis, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt, quia talia paſſi ſunt? Non, dico vobis; ſed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. Et ſicut illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloa, & occidit eos; Putatis, quia & ipſi debitores fuerunt præter omnes homines habitantes in Hieruſalem? Non, dico vobis; ſed ſi non pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis*. Horum enim hiſtorias nos non habemus (2). Intelligere tamen oportet, aliquos Galilæos ſacrificantes, Pilatum inter ipſa ſua ſacrificia occidiſſe, & ſic eorum ſanguinem ipſis eorum ſacrificiis miſcuiſſe. Similiter autem turrem aliquam in Siloa cecidiſſe, ſuoque caſu hos, quos modo Dominus dixit, homines oppreſſiſſe. Putabant autem, ut fieri ſolet, eos præ ceteris nequio-

(1) Lucæ XIII. 1.

(2) *Bene A. & caute hiſtoriam hanc attingit, de qua nobis non conſtat, ut Calmet, aliique adnotant. Sunt qui ad eam ſeditionem referunt, de qua* Actor. v. 37. *Alii quibus factum hoc antiquius videtur [ſed antiquius ſane, quam ut ei conveniant Evangelica verba* nuntiantes illi de Galilæis] *malunt interpretari de Samaritanis tumultuantibus, quorum multos Pilatus occidit, ut narrat Joſephus A.A.* lib. XVIII. cap. 4. *Samaritanos vero dici ajunt origine & patria, Galilæos ſecta & hæreſi. Vid. Baronium* ad an. 1. n. 61. *& Interpretes: qui de alia hiſtoria caſus turris Siloe multo magis, eam ignotam eſſe penitus, & ſolum ex hoc loco haberi, fatentur.*

quiores eſſe, quia eos tam miſerabiliter periiſſe contigit. Sed non eſt ita. Mors enim, qualiſcumque ſit, nec juſtum dampnat, nec peccatorem juſtificat. Quod autem ait; *niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis*, non de corporis, ſed de animæ morte, intelligere convenit. Non enim inter ſacrificia, vel turris ruina pereunt omnes, qui pœnitentiam negligunt.

XXX. (1) *Dicebat autem hanc ſimilitudinem. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio. Succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?* (2) In hac enim ſimilitudine, quanta ſit Dei patientia, quanta ſit & hominis negligentia manifeſtatur. Dei enim ager & vinea, mundus dicitur, cujus arbores, & vites, homines ſunt, & aliæ quidem fructuoſæ, aliæ vero infructuoſæ Hujus autem vineæ cultores, Epiſcopi ſunt, & Sacerdotes. Tres autem anni, tria tempora ſunt, ante Legem, ſub Lege, (3) & ſub Gra-

(1) Lucæ XIII. 6.
(2) *Eſt homil. Emiſ. Dom. Vacat, pag.* 185.
(3) *Beda* ad h. l. Poteſt hæc arbor fici generis humani deſignare naturam; quæ bene plantata, hoc eſt ad Auctoris ſui ſimilitudinem creata eſt. Sed Deo quærente per triennium, fructum dare negavit, quia ante Legem, ſub Lege, ſub Gratia obedire deſpexit. *Alii S. Ambroſius* nu. 160. *S. Hieron.* ad Matth. XXI. &c. *Synagogam interpretantur*. *De priore In-*

Gratia. Totiens enim ad vineam ſuam Dominus venit, totiens in ejus arboribus fructum quærit, quotiens homines reſpicere, & viſitare dignatur. Eſt igitur ficulnea infructuoſa, humana natura ſecundum partem malorum, id eſt, unuſquiſque iniquus, & infidelis. Per tres igitur annos ad hanc ficulneam Dominus venit, & fructum in ea non invenit; quoniam tales arbores neque ante Legem, neque ſub Lege, neque ſub Gratia in hac vinea defuerunt; ſæpe enim plus ficulneis infructuoſis, quam arboribus fructiferis hæc mundi vinea abundare videtur. Pauci enim ſunt boni ad malorum comparationem. *Multi enim ſunt vocati*, ut Dominus ait (1), *pauci vero electi*. Sequitur: *Succide ergo illam*. Quia, inquit, infructuoſa eſt, quia inutilis eſt, quia boni operis fructum non reddit, ſuccide illam. *Omnis* enim *arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur* (2). *Ut quid etiam terram occupat?* Tales enim arbores inutiliter terram occupant, ceteriſque impedimentum faciunt, & earum umbra nociva ceteræ arbores circumpoſitæ corrumpuntur: Uva enim, ut dici ſolet, ab uva trahit livorem, & una ovis morbida totum gregem diſſipat, & modicum fermentum totam maſ-

terpretatione [*quam ideo antiquam eſſe oportuit*] *S. Ambroſius* n. 72. Hi [*qui eo modo interpretantur*] in nullo diſtant, niſi quod pro ſpecie genus eligunt. (1) Matth. XXII. 14.
(2) Lucæ III. 9.

maſſam corrumpit, & (1): *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. At ille reſpondens dixit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora, & ſiquidem fecerit fructum: ſin autem in futurum ſuccides eam.* Sic autem & Samuel pro arbore infructuoſa, ne ſuccideretur, orabat lugens Saulem cunctis diebus (2). Fodit enim Epiſcopus circa ficulneam, quando peccatoris facta, omnemque ejus vitam, & pravitatem per illius confeſſionem diligentiſſime inveſtigat. Deinde vero & circa illam ſtercora mittit, dum illius peccata quam turpia, quam inhoneſta, & fœtida fuerint oſtendit (3). Stercora enim circa ficulneam poſuerat Apoſtolus, qui dicebat (4): *Quem ergo fructum habuiſtis tunc, in quibus nunc erubeſcitis?* Unde & David, horum ſtercorum fœtorem ſentiens, ait (5): *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ, a facie inſipientiæ meæ.* Neque enim aliter peccator ſanari poteſt, niſi prius ſuorum vulnerum fœtorem ſentiat, & ſentiendo abhorreat. *Erat autem docens in ſynagoga eorum ſabbatis. Et ecce mulier, quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum aſpicere. Quam cum vidiſſet Jeſus, vocavit eam ad*

(1) Eccli. XIII. 1. (2) 1. Reg. XI. 35.

(3) *Beda*; „ Mittam ſtercora „, ideſt malorum quæ fecit abominationem ad animum reducam, & compunctionis gratiam, quaſi de putredine ſtercoris exſuſcitem.

(4) Ad Rom. VI. 21. (5) Pſ. XXXVII. 6.

ad ſe, & ait illi: Mulier, dimiſſa es ab infirmitate tua; & impoſuit illi manum & confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum. Hoc enim, quod in muliere curva Dominus egit, expoſitio eorum eſt, quæ de ficulnea infructuoſa dicta ſunt. Unum enim, idemque ſignificat & mulier curva, & ficulnea infructuoſa. Ille enim homo curvus eſt, qui terrenis voluptatibus deditus, ſola terrena, & tranſitoria diligit, ad cœleſtia contemplanda mentis oculos non erigit, & æternæ felicitatis divitias non requirit (1). Hunc autem ſi Dominus tangat, & ſuæ miſericordiæ manum ſuper eum ponat, ſtatim erigitur, & terrenorum oblitus, cœleſtia contemplatur. *Reſpondens autem Archiſynagogus, indignans, quia ſabbato curaſſet Jeſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari. In his ergo venite, & curamini, & non in die ſabbati*. Male enim Archiſynagogus Le-

(1) *S. Ambroſius* lib. III. in Hexaem. cap. 12. n. 50. Nihil enim magis mentem onerat, quam iſtius mundi ſollicitudo, & cupiditas vel pecuniæ vel potentiæ. Quod tibi demonſtratus in Evangelio, cum legis; quia illa mulier, quæ habebat ſpiritum infirmitatis, inclinata erat, ut ſurſum reſpicere non poſſet. Curvata enim erat anima ejus, quæ inclinabatur ad terrena compendia, & cœleſtem gratiam non videbat. Reſpexit eam Jeſus, & vocavit, & ſtatim mulier onera terrena depoſuit. *S. Gregorius* hom. XXXI. in Evang. n. 6. Omnis peccator terrena cogitans, cœleſtia non requirens, ſurſum reſpicere non valet: quia dum deſideria inferiora ſequitur, a mentis ſuæ rectitudine curvatur, & hoc ſemper videt, quod ſine ceſſatione cogitat ... & quia ad cœleſte deſiderium non aſſurgit, quaſi mulier inclinata ſurſum reſpicere nequaquam poteſt.

Legem intelligebat, qui pietatis, & miſericordiæ opera in ſabbato fieri nolebat. Lex enim non liberale opus in ſabbato, ſed ſervile fieri prohibuit. Bonum enim opus omni die fieri licet (1); malum autem nullo. *Reſpondit autem ad illum Dominus, & dixit: Hypocrita, unuſquiſque veſtrum in ſabbato non ſolvit bovem ſuum, aut aſinum a præſepio, & ducit adaquare?* Si, inquit, in ſabbato operari non licet, quur ergo vos in ſabbato bovem, & aſinum ad potum ducitis? Hoc enim opus ſervile eſt; quod ſi ad litteram intelligatur, omnimodo in ſabbato Lege fieri prohibetur. Meritò igitur hypocrita vocatur, qui non in his, quibus debet, ſed in his, quibus non debet, ſabbatum veneratur, mala conſentiens, & bona reprehendens. Vobis, inquit, hypocritæ, vobis bovem, & aſinum in ſabbato a præſepio ſolvere, & adaquare licet; mihi autem *hanc filiam Abrahæ, quam alligavit Sathanas ecce decem & octo annis, a vinculo iſto ſolvere non licuit?* Quod enim valet in minori, valet & in majori. Quod ſi etiam in minori non valuiſſet, in majori tamen reprehendi non potuiſſet. Quis enim reprehendat, quod Dominus agit? Id ipſum autem per hos decem & octo annos, & per tres annos ſuperius poſitos ſignificatur. Tunc enim ſex, ideſt ſexies tres decem & octo fiunt. Po-

(1) *S. Ambroſ.* ad h. l. n. 174. Non operis boni, ſed mali feriæ ſunt.

Ponamus igitur ſex annos ante Legem, ſex ſub Lege, & ſub Gratia ſex, & erunt decem & octo (1). In his enim omnibus, nec ficulnea infructuoſa defuit, nec mulier curva, quam ſanaret Jeſus. Hanc autem mulierem, quia Sathanas eam alligaſſe dicitur, propter peccata ſua hanc ægritudinem incurriſſe intelligere poſſumus, ſicut & ille, cui Dominus ait (2): *Vade, & jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Et cum hæc diceret, erubeſcebant omnes adverſarii ejus, & omnis populus gaudebat in univerſis, quæ glorioſe fiebant ab eo.* Et illi quidem erubeſcebant, quia ſe victos eſſe videbant: iſti vero gaudebant, quia & in verbis, & in miraculis Chriſti virtutem, & gloriam cognoſcebant (3).

XXXI. (4) *In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite, dicite vulpi illi: Ecce ejicio dæmonia, & ſanitates perficio, hodie, & cras; & tertia die conſummor. Verumtamen oportet me hodie, & cras, & ſequenti ambulare, quia non capit Prophetam perire extra Hieruſa-*

(1) *Beda*. Quæ bene decem & octo annis fuit curvata, qui numerus ternario ſexies ducto perficitur, quia videlicet eam, quæ in teſtimonio Legis, in vaticinio Prophetiæ, & in revelatione Gratiæ per infirma opera langueret, oſtendit. *Vide myſteria de hoc numero apud s. Auguſtinum* de Trinit. lib. IV. cap. 4. Serm. CX. n. 2.

(2) Joan. VIII. 11. (3) *Hactenus homil.*

(4) Lucæ XIII. 31.

ruſalem. Vulpis enim callidiſſimum animal eſt, quod ſemper innocuis avibus inſidiatur. Unde & non immerito Herodes, vulpis vocatur, qui & Joannem Baptiſtam interfecerat, & Chriſtum Dominum noſtrum occidere conabatur. Ecce, inquit, ejicio dæmonia, quæ ipſo Herode valde fortiora, & potentiora ſunt; & ſanitates perficio, quod utrumque virtutis, & potentiæ ſignum eſt. In mea igitur eſſe poteſtate & vivere, & mori manifeſtum eſt. Sed quid per cras, niſi omne futurum tempus intelligitur? Tertia autem die conſummatus eſt Dominus, quia die Reſurrectionis, quæ tertia eſt a die paſſionis, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe virtute, ut totus integer, & conſummatus nihil ulterius in ſe diminutionis, & mutabilitatis ſentiret, nulliſque, ut prius, paſſionibus ſubjaceret. Quoniam autem ait: *Et tertia die conſummor*, ne aliquis fortaſſe eum putaret ſtatim die tertia moriturum, addidit dicens: *Verumtamen oportet, me hodie, & cras, & ſequenti ambulare*. Unde manifeſtum eſt, non diem alteram, ſed potius futurum tempus, cras indeterminate ſignificare (1). Sequitur: *Quia non capit Pro-*

(1) *S. Auguſtinus* lib. VI. contr. Julian. cap. 19. Dominus in Evangelio „ Ecce, inquit, ejicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertio die conſummor „. Poſt multum tempus quod hoc dictum eſt, paſſus eſt Dominus. Mentiri non potuit. Intelligitur ergo ſic. Expulſio dæmoniorum, re-

Prophetam perire extra Hieruſalem. Hoc autem non de omni, ſed in illo Propheta dicit, de quo & alibi ait (1): *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua*, ſe ipſum videlicet Prophetam vocans. Hunc autem *non capit*, non ſuſcipit, non conſentit Dei Providentia, Dei diſpoſitio, & ſermo Prophetarum, perire, & mori extra Hieruſalem. Sic enim ante tempora præfinitum, & diſpoſitum fuerat, neque aliter fieri poſſibile erat, ſed tantum in Hieruſalem, & non alibi eum occidi oportebat. Fruſtra igitur eum occidere nititur Herodes, quia & tempus, & dies, & locus, ubi, & quando Dominus occidatur, diſpoſita ſunt, & mutari non poſſunt.

XXXII. (2) *Et factum eſt, dum intraret in domum cujuſdam Principis Phariſæorum ſabbato manducare panem, & ipſi obſervabant eum*. (3) In eo enim, quod ad panem manducandum in domum Principis Phariſæorum Dominum intraſſe Evange-

remiſſio peccatorum eſt, & eò utique, quòd Diabolus, peccatorum pater atque origo ſit, per id quod efficitur id quod efficit. Et utique expulſio dæmoniorum, eſt remiſſio peccatorum ... Perfectio ſanitatum, dum de die in diem proficit Eccleſia, & corruptionis, cujus reatus ablatus eſt, paſſio, quotidiana renovatione minuitur. Tertia conſummatur, dum reſurrectionem in ſe ipſo initiandam monſtravit Eccleſiæ, qua ad incorruptionis conſummationem, ſummamque perveniat ſanitatem. Se vero conſummari dixit. Et initium & finis ipſe; ipſe caput & plenitudo corporis: in membris ſuis ipſe perficitur. *In eamdem ferme ſententiam V. ſcribentem Bedam*.

(1) Matth. XIII. 57. (2) Lucæ XIV. 1.

(3) *Eſt hom. Emiſeni Dom.* XVII. *poſt Pentecoſt. pag.* 169.

geliſta ſcribit, eum ſolis neceſſariis contentum, & non delicioſis cibis inhiaſſe oſtendit: præſertim cum neque in ipſius Principis domo aliud manducaſſe, dicatur. In pane tamen, qui in omnibus cibis principatum tenet, omnia ciborum genera intelligere poſſumus. Unde & de Eccleſia dicitur (1): Quia *panem otioſa non comedit* (2). *Et ipſi*, inquit, *obſervabant eum*, id eſt, inſidiabantur ei, ut vel in ejus verbis aliquid audirent, vel in ejus actionibus aliquid viderent, unde eum reprehendere, & accuſare potuiſſent (3). Quorum inquam voluntatem Dominus cognoſcens, eiſdem ipſis materiam dabat, in qua ſuæ intentionis iniquitatem declararent. Hoc enim ſequentia manifeſtant. *Et ecce quidam Hydropicus erat ante illum*. Hæc eſt enim materia, qua & Chriſti virtus, & Phariſæorum perfidia manifeſtetur. *Et reſpondens Jeſus dixit ad Legiſperitos, & ad Phariſæos, dicens: Si licet ſabbato curare? At illi*

(1) Prov. XXXI. 27.

(2) *S. Hieronymus* lib. II. in Iſai. *explicans illud* cap. III. Dominus auferet ab Jeruſalem omne robur panis, & omne robur aquæ, *ſcribit*: Fortitudo panis & fortitudo aquæ pro omni cibo, & potu accipitur: *atque in hujus rei confirmationem affert illa Scripturæ*; In ſudore vultis tui comedes panem tuum, & Non in ſolo pane vivit homo.

(3) *Vetus A. commentarii in epiſtol. ad Philippenſes inter opera S. Hieronymi explicans verba* „ Et obſervate eos, qui ita ambulant „: Dupliciter, *inquit*, dicitur obſervare, vel ad imitandum, ut hic; vel ad cavendum, ſicut ad Romanos XVI. ait Apoſtolus; „ Obſervate eos, qui diſſenſiones & offendicula faciunt „.

illi tacuerunt. Ipſe vero apprehenſum ſanavit eum, ac dimiſit. Reſpondens utique Jeſus; ſed cogitationibus reſpondit. Cogitabant enim Phariſæi, & intra ſe dicebant: Ecce hydropicus adeſt, & ſabbatum eſt: videamus, quid ipſe agat. His igitur cogitationibus reſpondens Dominus ait: *Si licet ſabbato curare?* At illi utrobique timentes tacuerunt. Si enim dixiſſent, quia licet, jam non erat, in quo eum reprehendere poſſent. Si vero dixiſſent, quia non licet, timebant ſibi, quia & ipſi multa in ſabbatis operabantur. Tacuerunt igitur. Ipſe vero ſanavit eum, ac dimiſit. Et quia jam ei inſultare, & eum reprehendere cogitabant, utpote qui contra legem feciſſet, præoccupavit eos, & reſpondens dixit: *Cujus veſtrum aſinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet eum die ſabbati? Et non poterant ad hæc reſpondere illi.* Quid enim reſponderent, qui ſe tam evidenti ſyllogiſmo concluſos eſſe videbant? Sed videamus, quid hydropicus iſte ſignificet; ſignificat enim aliquid. Hydropiſis enim, infirmitas ab aqua dicitur. Hydropicus autem, quamvis aqua plenus ſit, ſemper tamen ſitiens, bibendo ſatiari non poteſt. Unde & non immerito avaros deſignat, qui, quanto plus habent, tanto plus habere deſiderant. Neque vero habendo ſatiantur, quia inſatiabilis amor (1) ha-

(1) *S. Gregorius* lib. XIV. Moral. cap. 5. Quid eſt ergo quod ante Phariſæi domum hydropicus curatur, niſi quod per alterius

habendi, avaritia deffinitur. Hos autem, ſi ad Chriſti convivium veniant, & ſi ibi abſtinentiam diſcant, ut quid appetere, & quid abjicere debeant, intelligant, ſanat Ieſus. *Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens, quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco, ne forte honoratior te ſit invitatus ab illo, & veniens is, qui te, & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum; & tunc incipias cum rubore noviſſimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, & recumbe in noviſſimo loco, & cum venerit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus.* Hæc autem ſubinferens exponit, dicens: *Quia omnis, qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur.* Invitatus enim Dominus ad convivium, conſiderans, & intendens, quomodo digniores, & primos accubitus omnes eligerent, & quomodo ſinguli ſe ceteris anteferre, & exaltare deſiderarent, hanc eis parabolam dixit, quæ ad litteram quoque intellecta, cunctis honeſtatem diligentibus, & verecundiam (1) timentibus

rius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quò amplius biberit, amplius ſitit; & omnis avarus ex potu ſitim multiplicat; quia, cum ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat. *Gregorii verba deſcribit Beda* ad h. l.

(1) *Hinc* Proverb. xxv. 6. 7. Ne glorioſus appareas coram Rege, & in loco magnorum ne ſteteris. Melius eſt enim, ut dicatur tibi: aſcende huc, quam ut humilieris coram Principe.

bus valde utilis, & neceſſaria eſt. Dat enim & minoribus gratiam, & majoribus reverentiam. Sed quia parabola dicitur, aliquid aliud præter litteram ſignificat. Videamus igitur, quæ ſint iſtæ nuptiæ, qui ſint & illi, qui ad nuptias invitantur. Iſtæ enim nuptiæ cotidie in Eccleſia fiunt. Cotidie Dominus nuptias facit, quia cotidie fideles animas ſibi conjungit, aliis ad Baptiſmum venientibus, aliis hinc ad cœleſtia regna migrantibus. Ad has enim nuptias omnes invitati ſumus, quicumque Chriſti fidem, & ſignaculum ſuſcepimus. Hìc illa menſa nobis apponitur, de qua dicitur (1): *Paraſti in conſpectu meo menſam adverſus eos, qui tribulant me*. Hìc panes propoſitionis, hìc vitulus ſaginatus, hìc agnus, qui tollit peccata mundi, hìc panis vivus, qui de cœlo deſcendit, hìc calix novi Teſtamenti apponitur nobis, hìc Evangelia, & Apoſtolorum Epiſtolæ, hìc Moyſi, & Prophetarum libri, quaſi quædam fercula deliciis omnibus referta apponuntur nobis. Quid igitur amplius quærimus? Quid primos accubitus eligimus? Ubicumque enim ſedemus, omnibus abundamus, & nihilo indigemus. Verumtamen quicumque es, qui primos hìc accubitus quæris, vade, & recumbe in noviſſimo loco. Non te ſuperbia elevet, non ſcientia inflet, non nobilitas extollat; ſed quanto major es, humilia te in

N 2

(1) Pſ. xxii. 5.

Hoc eſt enim, quod hic dicitur, Quia jam parata ſunt omnia (1). *Mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones ejicite, quæ gratis accepiſtis, gratis date*. Euntes igitur ſervi dixerunt invitatis, ut venirent. *At illi cœperunt omnes ſimul excuſare*. Ad hanc enim cœnam jam ante Chriſti incarnationem omnes Judæi invitati fuerant. Ad hanc & Patriarchæ, & Prophetæ eos invitaverant. Illi autem venire noluerunt (2), ſed cœperunt omnes ſimul excuſare. *Primus dixit, villam emi, & neceſſe habeo exire, & videre illam. Rogo te, habe me excuſatum. Et alter dixit, juga boum emi quinque, & eo probare illa. Rogo te, habe me excuſatum. Et alius dixit, uxorem duxi, & ideo non poſſum venire*. In illo enim, qui villam emit, avaritiam: in illo, qui emit quinque juga boum, falſam religionem: in illo vero, qui uxorem duxit, luxuriam, & carnis voluptates cognoſcimus (3). Multos enim hæc tria ſeparant a regno Dei. Vil-

(1) Ibidem v. ſeq.

(2) *S. Auguſtinus* ſerm. 112. Qui ſunt invitati, niſi per præmiſſos vocati Prophetas? Quando? Olim, ex quo mittuntur Prophetæ, invitant ad cœnam Chriſti: mittuntur ergo ad populum Iſrael. Sæpe miſſi ſunt; ſæpe vocaverunt, ut ad horam cœnæ venirent. Illi autem invitantes acceperunt, Quid eſt, invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt? Prophetas legerunt, & Chriſtum occiderunt.

(3) *S. Auguſtin.* l. all. Tres fuerunt excuſationes... In villa empta, dominatio notatur... Boves terram verſant: ſunt autem homines remoti a fide, ... nolunt credere aliquid, niſi ad quod ſui corporis ſenſu quinquepartito perveniunt: nolo, in-

Villam enim emit, qui hujus mundi poſſeſſiones, divitias, honores, & dignitates quærit. Ad hanc autem villam ille exire, ſemperque eam videre deſiderat, qui in his multum delectatur, omnemque ſuam ſpem in eis ponit. Talibus autem ſi quando Epiſcopi, & Sacerdotes meliora perſuadeant, promittunt ſe facere, quod eis præcipitur, ſed impedimenta objiciunt, excuſationes objiciunt, & ut ipſi pro eis Deum deprecentur exorant. Hoc autem quid eſt aliud dicere, niſi rogo te, habe me excuſatum? Quinque autem juga boum, quinque ſunt libri Moyſi (1). Hos autem Judæi emerunt, pro his circumciſi ſunt, pro his decimas, & primitias, & ſacrificia offerunt. Hos tamen nondum probatos habent, quia nondum eos intelligunt. Si enim eos intellexiſſent, nulla eſſet excuſatio, quin ad hanc cœnam jam veniſſent. Sed quia eos non intelligunt, dum eos venerari ſe ſimulant, ſuam juſtitiam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti. Ut enim Apoſtolus ait (2): *Zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam*. His autem, etſi excuſationem quærant, excuſatio tamen nulla erit.

inquit, credo ego, niſi quod video ... „ uxorem duxi „. Iſta voluptas eſt carnis, quæ multos impedit ... ſunt homines, qui dicunt: non eſt homini bene, niſi cui adſunt carnis deliciæ. *Vid. s. Gregorium* hom. XXXVI. in Evang. *& Bedam*.

(1) *S. Ambroſ.* l. VII. in Luc. n. 19?. Quinque autem juga ſunt, verborum decem, vel quinque libri veteris Legis.

(2) *Ad Rom.* X. 2.

Sic enim ait Dominus (1): *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent*. Illi vero uxorem ducunt, qui ſe luxuriæ, carniſque voluptatibus per omnia ſubjiciunt. Inter quos illi computari non debent, quibus Apoſtolus ait (2): *Qui habent uxores, tamquam non habentes ſint*. Et iſti quidem excuſari non quærunt; quia ſolam hanc vitam diligentes, aliam pro nihilo ducunt. *Et reverſus ſervus nuntiavit hæc Domino ſuo*. Unde Iſaias (3): *Domine, quis credit auditui noſtro? Tunc iratus Paterfamilias dixit ſervo ſuo: Exi cito in plateas, & vicos civitatis, & pauperes, ac debiles, cæcos, & claudos introduc huc*. Quia enim Judæi ad cœnam venire, & credere noluerunt, ad Gentes Apoſtoli mittuntur. Unde Apoſtolus (4): *Vobis*, inquit, *primum oportebat prædicari Verbum Dei; ſed quia repuliſtis illud, & indignos vos feciſtis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes*. Pauperes enim, debiles, cœci, & claudi erant Gentiles, quia nec Legis divitias, nec virtutum fortitudinem, nec ſcientiæ lumen habebant, nec in via mandatorum Dei rectis pedibus incedebant (5). Invitati tamen ad convivium

(1) Ioan. XV. 22. Si non veniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. (2) I. Corinth. VII. 29.

(3) Iſaiæ LIII. 1. (4) Actor. XIII. 46.

(5) *S. Auguſtinus* l. II. QQ. Evang. c. 50. Quod de civitate adducit invitatos ad cœnam; de ipſa gente Judæorum qui crediderunt ſignificat ... Quod autem de ſepibus, & viis alios ad-

vium Chriſti, divites, & fortes facti ſunt, & in terris illuminati, jam in via non errant, ſed recto tramite gradiuntur. *Et ait ſervus: Domine, factum eſt, ut imperaſti, & adhuc locus eſt.* Iſte enim locus tunc complebitur, quando hæc vita finietur. Adhuc enim cotidie mittuntur ſervi, adhuc ad cœnam veniunt fideles, aliis per Baptiſmum, aliis per pœnitentiam feſtinantibus. Jam neque viæ, neque ſepes, neque locus ullus, ſive abditus ſit, ſive manifeſtus, relictus eſt, ad quem Chriſti ſervi ſcrutandum non pervenerint. Qui igitur huic cœnæ defuerint, non ſervorum negligentiæ; ſed ſuæ hoc inobedientiæ deputent. Sequitur: *Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam.* Nemo enim illorum, qui vocati ſunt, & venire noluerunt, Chriſti cœnam guſtabit. Nemo ſimul cum Sanctis ad æterni convivii epulas intrabit.

XXXIV. (1) *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxores, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam; non*

adduci juſſit, cum adhuc locus eſſet, Gentes ſignificat, propter diverſas vias ſectarum, & ſpinas peccatorum. *Beda* ad h. l. Cum de vicis & plateis ad cœnam Dominus invitat, illum videlicet populum deſignat, qui tenere Legem ſub urbana converſatione noverat. Cum vero convivas ſuos colligi ex viis & ſepibus præcipit, nimirum agreſtem populum colligere, ideſt Gentilem quærit. *Sunt autem hæc Bedæ, verba ipſa s. Gregorii* hom. XXXVI. n. 8.

(1) Lucæ XIV. 26.

non poteſt meus eſſe diſcipulus ; & qui non bajulat crucem ſuam , & venit poſt me , non poteſt meus eſſe diſcipulus . Cum enim alibi (1) Dominus dicat : *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum* : & non ſolum hoc , verum & : (2) *Diligite inimicos veſtros , benefacite his , qui oderunt vos* ; quid eſt , quod modo dicit , ut patrem , & matrem , uxores , & filios , fratres , & ſorores , & ipſas animas noſtras odio habeamus ? Joannes quoque Apoſtolus ait : (3) *Omnis , qui odit fratrem ſuum , homicida eſt* . Et Pſalmiſta : (4) *Qui enim diligit iniquitatem , odit animam ſuam* . Concluditur ergo , ut ſoli iniqui , & homicidæ, Chriſti diſcipuli eſſe poſſint : ſiquidem illi ſoli ſunt ejus diſcipuli , qui & parentes ſuos , & ſe ipſos odio habent . Quod eſt inconveniens . Dicatur ergo : Si pater , aut mater , vel aliquis propinquorum tuorum te a Chriſti fide ſeparare voluerit , hunc fuge , hunc quaſi hoſtem time , & quaſi membrum Sathanæ, odio habe . Unde & Matthæus manifeſtius ait : (5) *Qui amat patrem , aut matrem pluſquam me , non eſt me dignus* . Et alibi : (6) *Si oculus tuus ſcandalizat te , erue eum , & projice abs te* (7). Animam

(1) Matth. XXII. 39. & Mar. XII. 31.
(2) Lucæ VI. 27. (3) I. Joan. III. 15. (4) Pſ. X. 6.
(5) Matth. X. 37. (6) Matth. XVIII. 9.
(7) *Idem fuſius opponit & eodem modo ſolvit s. Ambroſius* ſerm. 15. in Pſ. CXVIII. *inducens Chriſtum ita loquentem* n. 18. Non ergo neceſſitudinum inteſtina bella mandavi , ſed illecebram

mam autem pro vita poſuit. Vitam enim ſuam odio habent, qui pro juſtitia, & Chriſti fide mori deſiderant, & carnem ſuam cum vitiis, & concupiſcentiis crucifigentes, nullas hujus vitæ voluptates ſequuntur. Iſti quoque poſt Chriſtum crucem ſuam bajulant, quia, omnibus derelictis, ſolam carnis mortificationem in corpore ſuo ferentes, toto cordis, & mentis, deſiderio poſt eum vadunt. Sed valde notandum eſt, quod ait: Si quis hoc, vel illud non fecerit, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Aliud enim eſt Chriſtianum eſſe, aliud Chriſti diſcipulum eſſe. Septuaginta namque & duos diſcipulos Dominus elegit,

bram ſuſpectam habui. An non jure ſuſpectam, cum ſerpens ille callidus & aſtutus ad conſtruendas nequitiæ ſuæ artes, quæ incorruptæ ac rudis naturæ dote fundatum primogeniti Adam labefactaret affectum, femineis magis illecebris, quam ſuis commiſit venenis? ... Sæpe cognovimus, quoniam quem formidoloſa carnificum pompa non terruit, nec diviſi lateris ſulcus infregit, nec ardentes laminæ a triumphalis fortitudinis rigore deducere potuerunt, eum inter ſacra jam præmia conſtitutum, uxor teneræ ſobolis oblatione, miſerabilis unius lacrymæ miſeratione decepit ... „ Tempus igitur amandi, tempus odio habendi „: hoc eſt tempus martyrii, quando ea, quæ divina ſunt, omni caritati neceſſitudinum præferenda. Tempus belli, quo etiam bellum pro Chriſti nomine perfidis pignoribus inferamus ... Denique ipſe in Evangelio evidenter expoſuit, qua ratione noſtros debeamus odiſſe, dicens „ Qui diligit patrem aut matrem pluſquam me &c. *Notiſſima ſunt verba s. Gregorii* hom. XXXVII. in Ev. n. 2. Si vim præcepti perpendimus, utrumque agere per diſcretionem valemus; ut & eos, qui nobis carnis cognatione conjuncti ſunt, & quos proximos novimus, diligamus; & quos adverſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus &c.

git, præter eos, quos Apoſtolos nominavit. Iſti autem mundum ſpernentes, omnia relinquentes, Domino adhærentes, Chriſti diſcipuli ſpecialiter dicti ſunt. Horum nomen igitur, & locum illi tenent, qui eos in vita, & moribus imitantur. Unde & in concluſione hujus Evangelii dicitur (1): *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnia, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus*. Qui igitur Chriſti diſcipulus eſſe, & dici deſiderat, ſedeat prius, & computet, ſi diſcipulorum vitam tenere, patientiam habere, laborem ſuſtinere, & ſimul cum eis turrim ædificare, contra hoſtes pugnare, & cetera, quæ ſequuntur, agere valeat. Hoc eſt enim, quod ait: *Quis enim ex vobis volens turrem ædificare, nonne prius ſedens computat ſumptus, qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendum, ne poſteaquam poſuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes, qui vident, incipiant illudere ei, dicentes, quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare* (2)? Magnam enim turrem ædificare incipit, qui mundi honores, divitias, & dignitates contemnens, omnia relinquit, & Apoſtolorum vitam, & monachorum converſationem promittit. Sed iſte prius computare debet, quam arctam, & laborioſam vitam ingrediatur, & quam magnum, & diffi-

(1) V. 33.
(2) *Vid. s. Auguſt.* Epiſt. 243. & lib. II. QQ. Evangel. cap. 31.

difficile opus agere incipiat (1). Debet etiam cogitare, ſi habeat ſumptus, qui neceſſarii ſunt ad perficiendum, id eſt, ſi humilitatem, patientiam, & obedientiam tenere, & cuſtodire valeat, ſine quibus ædificium ædificari non poteſt. Si enim aliter egerit, & a bono propoſito declinare cœperit, omnes incipient ei illudere dicentes, quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare. Sed quid ei cœpiſſe profuit? Non enim, qui cœperit, ſed qui perſeveraverit, ſalvus erit. Sequitur: *Aut quis Rex iturus bellum committere adverſus alium Regem, nonne prius ſedens cogitat, ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe? Alioquin, adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea, quæ pacis ſunt.* Hæc autem ſimilitudo eadem eſt, quæ ſuperior. Nihil enim aliud his verbis admonemur, niſi ne ultra vires noſtras nos extendamus. Unde & Apoſtolus ait (2): *Qui ſe non continet, nubat; melius enim eſt nubere, quam uri. Unuſquiſque proprium donum habet ex Deo.* Probet igitur prius ſe ipſum homo, & ſic ad altiora conſcendat. Sit videlicet ſervus, qui non poteſt eſſe diſcipulus. Nec omnes Epiſcopi, nec omnes Sacerdotes, nec omnes Monachi. Quamvis

(1) *S. Gregorius* hom. XXXVII. n. *6.* Omne quod agimus prævenire per ſtudium conſiderationis debemus. *Vid. s. Bern.* tract. de præcept. & diſpenſ.

(2) I. Corinth. VII. *9.*

vis enim, ut Apoſtolus ait: (1) *Omnes unum corpus ſumus in Chriſto; omnia tamen membra non eumdem actum habent*. Rex autem eſt unuſquiſque fidelis, qui ſe ipſum, & virtutum exercitum, qui in eo eſt, bene regere novit. Hic autem adverſus alium Regem bellum committit, per quem Diabolum intelligimus. Quem quidem, etſi majorem exercitum habeat, facile tamen ſuperamus, ſi non in noſtra, ſed in Dei virtute confidamus. Sed ſciendum eſt, quia fortius eos Diabolus aggreditur, quos ad majora, & Deo propinquiora feſtinare cognoſcit. Unde ſcriptum eſt: (2) *Fili, accedens ad ſervitutem Dei, præpara animam tuam ad temptationem*. Ideo & ejus eſcæ electæ dicuntur. Ideo & fiduciam habere dicitur, quod influat Jordanis in os ejus. Ad hunc autem legationem mittere, & pacem cum eo facere, eſt ejus temptationibus adquieſcere. Et ſiquis primæ temptationi homo ſuccubuerit, adhuc eo longe agente, pacem facit. Multi enim ſunt, qui cum eo pacem non faciunt, quamvis prope ſit, & multo tempore eos violenter impugnet. Sicut igitur iſti, de quibus modo diximus, neque turrem ædificare, neque contra hoſtem pugnare valent, niſi prius ſecum diligenter pertractent, ſi ſumptus ad ædificandum, & vires ad pugnandum habeant, ſic omnis, qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt Chriſti eſſe

(1) Ad Rom. XII. 4. 5. (2) Eccli. II. 1.

eſſe diſcipulus. Omnibus enim renuntiat, qui, quamvis aliqua poſſideat, omnia tamen, ſi neceſſe ſit, pro Chriſti nomine amittere parvipendit. Nam ipſi quoque Apoſtoli & veſtimenta, & calciamenta qualiacumque habebant, quibus tamen jam renuntiaverant, quoniam, ſi neceſſe eſſet, ea ſimul cum ipſa vita perdere non timebant (1).

XXXV. (2) *Erant autem appropinquantes ei Publicani, & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant Phariſæi, & Scribæ, dicentes, quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* Apoſtolus enim Corinthiis ſcribens ait (3): *Si quis fratres non amat, & eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſmodi nec cibum ſumere.* Et Dominus quidem, ut convertat: Apoſtolus vero, ut terreat. Iſte terret ſuos: ille vocat extraneos. Utrumque igitur bonum eſt, & terrere proximos, & mulcere extraneos. Illos mulcemus, ut convertantur: iſtos terremus, ut erubeſcant, & a malo quieſcant: Erant igitur Phariſæi, peccatores penitus abominantes. Non enim abominan-

(1) *S. Gregor.* homil. XXXVII. n. 10. Relinquat ergo omnia qui poteſt. Qui autem relinquere omnia non poteſt, cum adhuc longe eſt Rex, legationem mittat lacrymarum, eleemoſynarum, hoſtiarum munera offerat ... Si enim nihil in hoc mundo jam amando poſſidetis, etiam poſſidendo, cuncta reliquiſtis. (2) Lucæ XV. 1.

(3) I. Corinth. V. 11.

nandi ſunt, ſed vocandi. Vocandi autem aut blanditiis, aut minis. Vocat eos Dominus blandiendo, & manducando cum illis. Vocat eos Apoſtolus terrendo, nolens cibum ſumere cum illis. Sequitur: *Et ait ad illos parabolam iſtam, dicens: Quis ex vobis homo, qui habeat centum oves, & ſi perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat illam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens, & veniens domum, convocat amicos, & vicinos, dicens illis; Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Hoc autem quid ſignificet, ipſe ſubinferens ait: *Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſupra nonaginta novem juſtis, qui non indigent pœnitentia.* Dicendum eſt igitur, quid homo iſte, quid centum oves, quid una perdita, & quid deſertum ſignificet, ut illico quoque ſcire poſſimus, quid ſignificent nonaginta novem juſti, & unus peccator, qui pœnitentiam agit? Centum enim oves, tota Angelorum, & hominum multitudo intelligitur. Ex his autem una erravit, quando primus homo peccavit. Unde Pſalmiſta: (1) *Erravi,* inquit, *ſicut ovis, quæ perierat; require ſervum tuum, Domine, quia mandata tua non ſum oblitus.* Remanſerant igitur nonaginta & novem, per quas novem Angelorum Ordines figurantur, ſiquidem totus

(1) Pſ. CXVIII. v. 176.

totus hic numerus ex novenis conficitur (1). Pro hac itaque una Salvator noſter de cœlis deſcendit, nonaginta & novem, de quibus modo diximus, ibi derelictis. Ibi, inquam, derelictis: unde & cœlum hoc in loco deſertum dicitur. Quodammodo enim cœlum Dominus deſeruiſſe videbatur, quando inter homines (2) corporali-

 ter

(1) *S. Hilarius* cap. 18. in Matth. Ovis una, homo intelligendus eſt, & ſub homine uno, univerſitas ſentienda eſt. Sed in unius Adæ errore omne hominum genus aberravit: ergo nonagintanovem non errantes, multitudo Angelorum cœleſtium opinanda eſt, quibus in cœlo eſt lætitia & cura ſalutis humanæ. Igitur & quærens hominem Chriſtus eſt, & nonagintanovem relicti, cœleſtis gloriæ multitudo eſt. Merito igitur hic numerus per litteram & Abrahæ additur, & conſummatur in Sara &c. *S. Ambroſius* lib. VII. in Luc. num. 208. Nonne Chriſtus paſtor? ... Dives igitur paſtor, cujus omnes nos centeſima portio ſumus. Habet Angelorum, habet Archangelorum, Dominationum, Poteſtatum, Thronorum, aliorumque innumerabiles greges, quos in montibus dereliquit. *S. Petrus Chryſologus* ſerm. 168. Ergo non terrenus paſtor iſte eſt, ſed cœleſtis, & parabola hæc tota, non figurata eſt laboribus humanis, ſed divinis eſt obumbrata myſteriis; ſicut ex ipſo numero mox luceſcit, cum dicit „ Quis ex vobis homo &c. „. Quare non quinquaginta? quare non ducentas? ſed centum &c.? Homo habens oves centum, Chriſtus eſt; paſtor bonus, paſtor pius, qui in una ove, hoc eſt in Adam, poſuerat totum gregem generis humani &c.

(2) *Paulo aliter Beda* ad h. l. Quia enim centenarius numerus eſt perfectus, ipſe centum oves habuit, cum Angelorum ſubſtantiam & hominum creavit. Sed una ovis tunc periit, quando peccando homo paſcua vitæ dereliquit. Dimiſit autem nonagintanovem in deſerto, quia illos ſummos Angelorum choros reliquit in cœlo. Cur autem cœlum, deſertum vocatur, niſi quod deſertum dicitur derelictum? Tunc autem cœlum homo deſeruit, cum peccavit.

nandi ſunt, ſed vocandi. Vocandi autem aut blanditiis, aut minis. Vocat eos Dominus blandiendo, & manducando cum illis. Vocat eos Apoſtolus terrendo, nolens cibum ſumere cum illis. Sequitur: *Et ait ad illos parabolam iſtam, dicens: Quis ex vobis homo, qui habeat centum oves, & ſi perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat illam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens, & veniens domum, convocat amicos, & vicinos, dicens illis; Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Hoc autem quid ſignificet, ipſe ſubinferens ait: *Dico vobis, quod ita gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſupra nonaginta novem juſtis, qui non indigent pœnitentia.* Dicendum eſt igitur, quid homo iſte, quid centum oves, quid una perdita, & quid deſertum ſignificet, ut illico quoque ſcire poſſimus, quid ſignificent nonaginta novem juſti, & unus peccator, qui pœnitentiam agit? Centum enim oves, tota Angelorum, & hominum multitudo intelligitur. Ex his autem una erravit, quando primus homo peccavit. Unde Pſalmiſta: (1) *Erravi,* inquit, *ſicut ovis, quæ perierat; require ſervum tuum, Domine, quia mandata tua non ſum oblitus.* Remanſerant igitur nonaginta & novem, per quas novem Angelorum Ordines figurantur, ſiquidem totus

(1) Pſ. CXVIII. v. 176.

totus hic numerus ex novenis conficitur (1). Pro hac itaque una Salvator noſter de cœlis deſcendit, nonaginta & novem, de quibus modo diximus, ibi derelictis. Ibi, inquam, derelictis: unde & cœlum hoc in loco deſertum dicitur. Quodammodo enim cœlum Dominus deſeruiſſe videbatur, quando inter homines (2) corporali-

 ter

(1) *S. Hilarius* cap. 18. in Matth. Ovis una, homo intelligendus eſt, & ſub homine uno, univerſitas ſentienda eſt. Sed in unius Adæ errore omne hominum genus aberravit: ergo nonagintanovem non errantes, multitudo Angelorum cœleſtium opinanda eſt, quibus in cœlo eſt lætitia & cura ſalutis humanæ. Igitur & quærens hominem Chriſtus eſt, & nonagintanovem relicti, cœleſtis gloriæ multitudo eſt. Merito igitur hic numerus per litteram & Abrahæ additur, & conſummatur in Sara &c. *S. Ambroſius* lib. VII. in Luc. num. 208. Nonne Chriſtus paſtor? ... Dives igitur paſtor, cujus omnes nos centeſima portio ſumus. Habet Angelorum, habet Archangelorum, Dominationum, Poteſtatum, Thronorum, aliorumque innumerabiles greges, quos in montibus dereliquit. *S. Petrus Chryſologus* ſerm. 168. Ergo non terrenus paſtor ille eſt, ſed cœleſtis, & parabola hæc tota, non figurata eſt laboribus humanis, ſed divinis eſt obumbrata myſteriis; ſicut ex ipſo numero mox luceſcit, cum dicit „ Quis ex vobis homo &c. „. Quare non quinquaginta? quare non ducentas? ſed centum &c.? Homo habens oves centum, Chriſtus eſt; paſtor bonus, paſtor pius, qui in una ove, hoc eſt in Adam, poſuerat totum gregem generis humani &c.

(2) *Paulo aliter Beda* ad h. l. Quia enim centenarius numerus eſt perfectus, ipſe centum oves habuit, cum Angelorum ſubſtantiam & hominum creavit. Sed una ovis tunc periit, quando peccando homo paſcua vitæ dereliquit. Dimiſit autem nonagintanovem in deſerto, quia illos ſummos Angelorum choros reliquit in cœlo. Cur autem cœlum, deſertum vocatur, niſi quod deſertum dicitur derelictum? Tunc autem cœlum homo deſeruit, cum peccavit.

ter converſabatur. Hanc autem unam ovem imponens in humeros ſuos, ibi enim onera feruntur, gaudens domum rediit, cœlos aſcendit; vicinis, & amicis, id eſt, Angelis, & Archangelis, lætitiam fecit, & tantam lætitiam, quantam pro omnibus juſtis, qui numquam peccaverant, numquam habuerunt. Uſitatiſſimum etenim eſt, ut quamvis eum plus non diligamus, majorem tamen lætitiam de illo faciamus, quem de majori periculo divinitus liberari videmus. Sequitur: *Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & evertit domum, & quærit diligenter, donec inveniat? Et cum invenerit, convocat amicas, & vicinas dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram.* Hæc autem ſimilitudo eadem eſt, quæ ſuperior. Idem enim ſignificant decem drachmæ, quod centum oves. Una quoque drachma, & una ovis perdita idem ſignificant. Novem vero, quæ reſtant, novem Ordines Angelorum ſunt. Quoniam autem Regis imago in drachma exprimitur, non immerito per drachmam homo figuratur; quoniam ad ſui Regis imaginem factus eſt homo (1). Hanc igitur

(1) *S. Gregorius Nazianzenus utramque parabolam de Chriſto explicat* orat. XLII. pag. *694*. Quia ad ovem errantem bonus ille paſtor venit, animam ſuam pro ovibus ponens, ad montes & colles in quibus ſacrificabas, & errantem, invenit, & inventam iiſdem humeris, quibus & Crucis lignum ſuſtulit, ac-

tur drachmam, Dei Sapientia, ſic enim vocatur Chriſtus, quærere venit, lucernam ſui corporis accendit. Divinitas enim in carne lumen eſt in lucerna. Et hujus mundi ampliſſimam domum evertit, ſicut ipſe ait (1): *Nolite putare, quia veni pacem mittere in terram: non veni pacem mittere; ſed gladium*. Ex hoc enim erunt quinque in domo una, duo in tres, & tres dividentur in duos. Sic igitur, ut hanc drachmam inveniret, hanc domum, id eſt, hunc mundum Dominus evertit, inter filium, & patrem, inter matrem, & filiam, inter ſocrum, & nurum diſcordiam ponens, aliis fidem, & juſtitiam impugnantibus, aliis defendentibus. Nemo enim prius pro fide

 pu-

acceptamque ad ſupernam vitam reduxit, eoque ſubvectam, eodem numero atque ordine collocavit, quo eas quæ minime aberrarunt. Quia lucernam, h. e. carnem ſuam accendit, & domum evertit, mundum ſcilicet a peccato repurgans, & drachmam, regiam videlicet imaginem fœdis affectibus obrutam conquiſivit, atque amicas ſibi Virtutes, ob repertam drachmam convocat, lætitiæque participes facit, quas Incarnationis quoque conſcias effecerat. *S. Gregorius* homil. 34. in Ev. n. 6. Qui ſignatur per Paſtorem, ipſe & per mulierem. Ipſe etenim Deus, ipſe & Dei ſapientia. Et quia imago exprimitur in drachma, mulier drachmam perdidit, quando homo, qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando a ſimilitudine ſui conditoris receſſit. Sed accendit mulier lucernam, quia Dei ſapientia apparuit in humanitate. *Hæc Gregorii verba deſcribit Beda*. *S. Petrus Chryſologus* ſerm. 169. *aliter*; Mulier ideſt Eccleſia accendit lucernam ſuam, ideſt internum illum ſui cordis obtutum &c.

(1) Matth. x. 34.

pugnabat (1), cunctis in errore concordantibus. Hanc autem malam concordiam Dominus diſſipavit, domum evertit, & drachmam reperit. Unde & Apoſtolus (2) ait: *Oportet hæreſes eſſe, ut hi, qui probati ſunt, manifeſti fiant*. Pro hujus igitur inventione omnes vicinæ, & amicæ, omnes Virtutes, & Dominationes ſimul cum Dei Sapientia in cœleſtibus gratulantur. Ceſſent igitur murmurare Scribæ, & Phariſæi. Non dicant, nec invidioſe reprehendant; quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Venit enim Dominus *quærere, & ſalvare quod perierat*: & non venit *vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam*.

XXXVI. (3) *Homo quidam habuit duos filios, & dixit adoleſcentior ex illis Patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ meæ, quæ me contingit. Et diviſit illi ſubſtantiam*. Homo iſte, Deus ipſe hoc in loco intelligitur. Qui, quoniam ad ejus imaginem, & ſimilitudinem factus eſt homo, non dedignatur vocari homo. Hujus duo filii (4) duo po-

(1) *Hoc ita generaliter ab A. dictum, intelligi debet cum illa, quam vocant* diſtributionem accommodam *ut Scripturæ non pauca*: Omnes declinaverunt: Quotquot venerunt fures ſunt & latrones &c. *Ceterum de hoc loco videndus s. Hilarius* cap. x. in Matth. n. 22. 25. *S. Aug.* QQ. XVII. in Matth. q. 3. S. *Hieronymus &c.*

(2) I. Corinth. XI. 19.

(3) Lucæ XV. 11. *Eſt homil. Emiſ. Sabb. poſt* II. *Dom. Quadr. pag.* 69. 2.

(4) *Omnibus nota eſt epiſtola ad Damaſum s. Hieronymi* (*nunc*

populi ſunt, Judæus ſcilicet, & Gentilis. Horum autem adoleſcentior, Gentilis eſt, non tamen ætate, ſed ſcientia. Inde enim puer centum annorum maledicitur. Inde Apoſtolus ait: (1) *Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote.* Dicuntur igitur pueri, & adoleſcentes, non ſolum ætate, ſed ſcientia, & malitia. In ſenibus enim maturior eſt Sapientia. Senior igitur erat Judaicus populus; ſiquidem ſapientior, & melior. Hæc autem ſubſtantia, quam filio adoleſcenti, & ſtulto, id eſt, populo Gentili, omnium rerum Creator, & Pater Deus diviſit, intellectus eſt, memoria, ratio, ſenſus, ſcientia, omniſque animæ virtus, & poſſeſſio (2). Nulla

 ſub-

(*nunc. edit. Vallarſ.* 21.) *in qua reſpondet quæſtioni ab eo propoſitæ*; Quis iſte in Evangelio pater, qui duobus filiis ſubſtantiam diviſit? qui duo filii? qui major? quive minor &c.? *in qua epiſtola Hieronymus, & de præcedentibus parabolis duabus Paſtoris, & drachmæ deperditæ loquutur. Hìc ergo* n. 4. Hominem, Deum dici, multis teſtimoniis approbatur... Quod autem ait duos filios, omnes pene Scripturæ de duorum vocatione populorum plenæ ſunt Sacramentis. *Auguſtinus* lib. 11. QQ Evang. c. 33. „ Homo habens duos filios „; Deus ad duos populos intelligitur, tamquam ſtirpes duas generis humani; una eorum, qui permanſerunt in unius Dei cultu; alteram eorum, qui uſque ad colenda Idola deſeruerunt Deum. *Vid.* ſermon. I. *S. Petri Chryſologi inſcriptum* de duobus filiis prodigo, & frugi, & ſerm. 3. *cui titulus* de eiſdem Judæum & Gentilem figurantibus.

(1) I. Cor. XIV. 20.

(2) *Hieron.* Subſtantia Dei eſt, omne quod vivimus, ſapimus, cogitamus, in verba prorumpimus. *Aug.* Id quod illi (*animæ*) eſt vivere, intelligere, meminiſſe, ingenio alacri excellere.

ſubſtantia talis. Nullæ divitiæ his divitiis comparari poſſunt. Has & bonis, & malis filiis Pater diviſit. *Et non poſt multos dies, congregatis omnibus, adoleſcentior filius peregre profectus eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſe*. Omnis enim regio longinqua eſt, quæ a Deo longe eſt; longe autem eſt a Deo, qui longe eſt a fide, a pietate, a miſericordia, & juſtitia. Ab his enim longe fit, qui vitiis appropinquat (1). Cito igitur, & poſt dies non multos in longinquam regionem unuſquiſque proficiſci poteſt. Ibi autem miſer homo diſſipat ſubſtantiam ſuam, ibi perdit divitias animæ, inter vitia, & peccata vivendo luxurioſe. Et poſtquam omnia conſummaſſet, facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere. Virtutibus enim fugatis, eget anima, & fame perit (2). De hac enim fame per Prophetam dicitur: (3) *Immittam in vobis non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei*. Magna igitur fames eſt in regione illa, magna egeſtas eſt in pectore illo, unde verbi Dei memoria nulla

(1) *Aug.* Regio itaque longinqua, oblivio Dei eſt. *Hieron.* Sciendum igitur, non locorum ſpatiis, ſed affectu, aut nos eſſe cum Deo, aut ab eo diſcedere.

(2) *Aug.* Fames in illa regione eſt indigentia verbi veritatis. *Hier.* Qui veritatem in injuſtitia detinens ... naturæ bona omnia conſumpſit, & conſumptis omnibus cœpit egere virtutibus, derelicto fonte virtutum.

(3) Amos VIII. 11.

nulla habetur. Quod quidem cum ſit, totus jam homo Diabolo traditur, totuſque ab eo poſſidetur. Unde & hìc ſubditur: *Et abiit, & adhæſit uni civium regionis illius, & miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos*. Iſte enim civis, omnium iniquorum princeps, & caput, Diabolus intelligitur. Multi enim ſunt maligni ſpiritus; magna eſt eorum civitas, & congregatio (1). Ubicumque autem maligni ſpiritus habitant, ibi eſt villa Diaboli. Porci autem, ipſi quoque maligni ſpiritus ſunt, quia ſemper in fœtore, & vitiorum ſtercore delectantur. Hos autem porcos illi paſcunt, qui eorum voluntati obediunt, eorumque deſideria complent. Quicumque igitur adulterantur, fornicantur, & alia iniquitatis opera operantur, magnam his porcis refectionem parant: (2) *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat*. Superbia enim, luxuria, avaritia, & ſimilia, ſiliquæ ſunt, quibus maligni ſpiritus (3) nu-

 triun-

(1) *Hieron.* Deſerto nutricio, qui ad primam vocem bona ei fuerat cuncta largitus, junxit ſe Principi hujuſmodi, ideſt Diabolo rectori tenebrarum ... Quod autem ait „ uni de principibus „ plures eſſe intelligendum eſt, qui per iſtum volitent aerem, & diverſorum fraude vitiorum genus hominum ſuæ ſubjiciant ſervituti.

(2) *Ambroſius* lib. VII. in Luc. n. 216. Et paſcit porcos, illos utique, in quos petit Diabolus introire, quos præcipitat in mare hujus mundi, in ſordibus, ac fœtore viventes.

(3) *Idem* n. 217. Neque enim alia cura eſt luxurioſis, niſi ut

triuntur. His autem peccatores ventrem ſuum implere cupiunt, quia præ nimio peccandi deſiderio his ſatiari non poſſunt. Quantò enim amplius peccant, tantò amplius peccare deſiderant. Hoc enim in fornicatoribus, avaris, & raptoribus probari poteſt, quorum iniqua deſideria numquam ad ſatietatem perveniunt. Unde & hìc dicitur: *Et nemo illi dabat*. Quia enim non tantum eis datur, quantum ſibi dari appetunt, ideo neminem eis dediſſe dicit. Datur ergo eis, quod volunt, ſed non quantum volunt. *Ipſe autem in ſe reverſus dixit: Quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus, ego autem hìc fame pereo*, Niſi enim fuiſſet extra ſe, non diceretur reverſus in ſe (1). Tunc enim in ſe reverſus eſt, quando memoriam recuperavit, ut domus Patris ſui recordaretur. Mercenarii autem hoc in loco, Scribæ & Phariſæi dicuntur, qui magis decimarum, & oblationum mercede, quam (2) ex charitate Do-

ut ventrem ſuum impleant, quorum Deus venter eſt. *S. Petrus Chryſolog.* ſerm. I. Demonum cibus eſt, ebrietas, luxuria, fornicatio, & univerſa vitia. Hæc blanda ſunt & laſciva, & ſenſus voluptate demulcent... quibus ideo luxurioſus adoleſcens non poterat ſaturari. quia ſemper voluptas famem ſui habet, & tranſacta non ſatiat.

(1) *S. Ambroſius* n. 220. Bene in ſe revertitur, qui a ſe receſſit. Etenim qui ad Dominum regreditur, ſe ſibi reddit, & qui recedit a Chriſto, ſe ſibi abdicat. *S. Petrus Chryſ.* ſerm. 2. In ſe reverſus eſt, in ſe ante redit ut rediret ad patrem, qui a ſe ante receſſerat, cum receſſit a patre.

(2) *Ambroſ.* ibid. Mercenarii autem qui ſunt, niſi qui ad mer-

Domino ſerviebant. Et iſti quidem jam tunc & ſpiritualibus, & carnalibus panibus in domo Domini abundabant, cum adhuc Gentilis populus extra poſitus, ſpiritualis alimoniæ fame periret. Qui tandem in ſe reverſus, & pœnitentia ductus ait: *Surgam, & ibo ad Patrem meum, & dicam illi; Pater, peccavi in cœlum, & coram te: jam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut unum de mercenariis tuis. Et ſurgens venit ad Patrem ſuum.* Apoſtolus dicit: (1) *Surge, qui dormis, ſurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Sic igitur ſurrexit iſte, qui prius mortuus in peccatis jacebat, & venit ad Patrem ſuum. Sed quomodo venit, niſi pœnitentia, & corde contrito, & ſpiritu contribulato? Hac enim via redeunt peccatores ad Dominum. *Et cum adhuc longe eſſet, vidit illum Pater ipſius, & miſericordia motus eſt.* Clementiſſimus Pater, qui ſtatim ut filius compungitur, & pœnitere incipit, quamvis adhuc longe ſit, quamvis adhuc in peccatis ſit, miſericordia movetur, & pœnitentem filium læto vultu reſpicere dignatur (2). *Et accurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum.* In hoc enim quid aliud, niſi pax, & perfecta reconciliatio ſigni-

mercedem ſerviunt, qui ſunt ex Iſrael, non id quod bonum eſt ex probitatis ſtudio perſequentes, nec virtutis gratia, ſed utilitatis ſtudio provocati.

(1) Ad Epheſ. v. 14.

(2) *S. Hieron.* „ Cumque adhuc longe eſſet „: antequam dignis operibus & vera pœnitentia ad Patrem rediret antiquum,

gnificatur? *Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cœlum*, plus diligens terram, quam cœlum. *Et coram te*, qui ubique es, & omnia vides. Jam *non ſum dignus vocari filius tuus*, tanto tempore converſatus cum inimicis tuis. *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis*. Non Prophetarum ſedes, non Sanctorum coronas, non Virginum gloriam peto. Liceat mihi tantummodo eſſe in familia tua, ut ſim minimus in Regno tuo, quia nihil deeſt mercenariis tuis. De his enim mercenariis beatus Job loquitur dicens: (1) *Sicut cervus deſiderat ad umbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui, ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborioſas numeravi mihi. Dixit autem Pater ad ſervos ſuos: Cito, proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calciamenta in pedes ejus*. Prima enim ſtola, immortalitas eſt, quam primus homo peccando amiſit, & amiſſa, mox nudum ſe eſſe intellexit. Hæc enim veſtis per baptiſmum, & pœnitentiam recuperatur. Et tunc quidem datur homini annulus, & fidei arrha, ſignum videlicet, quo in Dei exercitu connumeretur. Deinde vero dantur calciamenta, id eſt, virtus, & poteſtas, ut ſecure poſſit calcare ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici (2), & ſic de-

(1) Job. VII. 2. 3.

(2) *S. Hieron.* Proferte ſtolam „ ſtolam quam Adam peccando perdiderat .... date anulum „, Signaculum ſimilitudinis

demum accedit ad Patris convivium, ut Chriſti carnem, & ſanguinem recipere mereatur. Unde & ſubditur: *Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite illum, ut manducemus, & epulemur. Quia hic filius meus mortuus fuerat, & revixit, perierat, & inventus eſt.* Hic enim vitulus ſaginatus, Chriſtus eſt, omni virtute, & gratia plenus, de Patriarcharum, & Prophetarum armento ſuſceptus: qui quamvis ſemel pro nobis, ut ait Apoſtolus (1), mortuus ſit, & *jam non moritur, & mors illi ultra non dominetur*; totiens tamen occiditur, & a fidelibus comeditur, quotiens in hoc altaris Sacramento immolatur (2). Hunc vitulum & corpore manducamus, & mente. Et mente quidem, audiendo, ejuſque paſſionem commemorando. Per hunc a morte redempti, per hunc Deo quotidie reconciliamur. Sequitur: *Erat autem filius ejus ſenior in agro; & cum veniret, & appropinquaret domui, audivit ſymphoniam, & chorum, & vocavit unum de ſervis, & interrogavit, quæ hæc eſſent? Iſque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit Pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſalvum illum*

nis Chriſti, ſecundum illud, „ In quem credentes ſignati eſtis Spiritu repromiſſionis ſancto „ ... Et calciamenta in pedibus ejus „, nec ubi coluber inſidians plantam ingredientis invaderet, & ſuper ſcorpiones & ſerpentes ſecurius ambularet.

(1) Rom. VI. 9.

(2) *Hieron.* Vitulus ſaginatus, qui ad pœnitentis immolatur ſalutem, ipſe Salvator eſt, cujus quotidie carne paſcimur, cruore potamur. *Vid etiam Auguſt.* l. all. n. 5.

illum recepit. Ab agro enim, a labore, & a legis ſervitio Judaicus populus rediens (1), cum jam domui, & Eccleſiæ per fidem appropinquaret, Apoſtolorum ſymphoniam, chorum, & prædicationem audivit. Cumque interrogaret, quid hæc eſſent? dictum eſt ei, quod Gentilis populus, cognita veritate, Chriſti ſanguine redemptus ad fidem converſus eſſet, & jam non Judæorum Deus tantum, immo & Gentium. *Indignatus ergo nolebat introire*. Hoc eſt enim, quod in Actibus Apoſtolorum legitur: (2) quia *cum veniſſet Petrus Jeroſolymam, diſceptabant adverſus eum, qui erant ex circumciſione dicentes: Quare introiſtis ad viros præputium habentes, & manducaſtis cum illis?* Quibus Petrus narravit omnia, quæ acciderant, & quomodo Gentes credidiſſent. Senior igitur iſte frater illam Judæorum partem ſignificat, quæ in primitiva Eccleſia de Gentilis populi converſatione contra Apoſtolos ſcandalizata

(1) *S. Auguſtin.* n. 6. Cum interea major filius, populus Iſrael ſecundum carnem, non quidem profectus in longinquam regionem, ſed tamen in domo non eſt; in agro autem eſt, ideſt in ipſa hæreditaria opulentia Legis. & Prophetarum, terrena potius operatur ... Veniens de agro, domui propinquare, cœpit, ideſt, labore ſervilis operis improbato, ex iiſdem Scripturis Eccleſiæ libertatem conſiderare cœpit. Audit ſymphoniam & chorum, ſcilicet Spiritu plenos, vocibus conſonis Evangelium prædicare. *S. Hieron.* Et nunc interrogat Iſrael: Quare Deus in gentium aſſumptione lætatur? ... Cauſſa lætitiæ, quod pari in Dei laudes toto orbe voce concinitur, ſalus eſt gentium, ſalus eſt peccatorum.

(2) Act. XI. 23.

zata eſt. De quibus in Actibus Apoſtolorum, & in epiſtolis Pauli multa dicuntur. *Pater ergo illius egreſſus, cœpit rogare illum*. Omnes enim rationes, quas de Gentium converſione Judæis Apoſtoli reddebant, quid aliud, niſi quædam Omnipotentis Dei prædicationes, & preces erant? Quale eſt illud Apoſtoli: (1) *Non enim eſt diſtinctio Judæi, & Græci*. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei. (2) *Nam idem Dominus omnium, dives in omnibus, qui invocant illum*. *At ille reſpondens dixit Patri ſuo: Ecce tot annis ſervio tibi, & numquam mandatum tuum præterivi, & numquam dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer. Sed poſtquam filius tuus hic, qui devoravit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum*. Ex parte enim mentitur, & ex parte verum dicit ſenior filius. In eo enim, quod ait, quia revertenti filio vitulum ſaginatum Pater occiderit, verum dicit. Mentitur autem, dum Dei præceptum (3) numquam

(1) Rom. x. 12. (2) Ibidem. (3) *Ambroſ.* num. 240. Impudens autem & ſimilis illius Phariſæi juſtificantis ſe arroganti prece, qui putabat, quod nunquam præterierit mandatum Dei, quia Legem ſervabat in litteris; Impius, quia accuſabat fratrem &c. *Hieron.* Pater ſupplex ad concordiam deprecatur; ille juſtitiam quæ in Lege eſt ſequens, Dei juſtitiæ non ſubjicitur... quaſi hoc ipſum non ſit præterire mandatum, ſaluti alterius invidere, ante Deum ſe jactare juſtitiæ, cum nemo coram eo mundus ſit. Poteſt ergo & ex ejus perſona dici, qui juxta eumdem Apoſtolum, in juſtitia quæ in

quam præteriiſſe jactat. Inſuper & ingratus eſſe videtur, dum tantorum, quibus quotidie mundabatur, Sacrificiorum oblitus, numquam unum hœdum ſe a Patre ſuſcepiſſe conqueritur (1). Hæc autem quia Judaicus ille populus ad fidem converſus cogitare poterat, dum Judæos reprobari, & Gentiles eligi vidiſſet, ſic poſita ſunt, ac ſi ea locutus fuiſſet. Quis enim non miretur, tantam immutationem eſſe factam, ut Judæos, quos tantum dilexerat, in ſua cœcitate, Dominus perire permitteret, & pro Gentili populo, quem odio habebat, unigenitum Filium morti traderet? Sed hæc cogitando, ſimul cum filio ſeniori, quaſi indignati contra Dei diſpoſitionem quodammodo loquimur. Nec valde quidem mirandum eſt, ſi Judæi noviter ad fidem converſi Gentibus communicare noluiſſent, cum hanc talem communionem Lex eis per omnia interdixiſſet. Unde neque iſte pro hac indignatione hic reprehenditur, ſed potius reddita ratione Pater eum placare conatur, dicens: *Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea, tua ſunt. Epulari autem oportebat, & gaudere, quia hic frater tuus mortuus fuerat, & revixit,*

in Lege eſt ſine reprehenſione verſatus ſit: licet mihi videatur magis ſe jactare Judæus, quam vera dicere, ad exemplum illius Phariſæi dicentis; „ Deus, gratias ago tibi &c. *Chryſol.* ſerm. 4. ad. h. l. Invidus ſimulat ſemper; mentitur invidus ſemper. *Vid. Aug. l. all. n.* 8.

(1) *Ambroſ.* ibid. Queri etiam in hœdo videtur; quia Judæi ritum veteris ſacrificii perdiderunt.

xit, perierat, & inventus eſt. Semper enim ille populus ſecundum quoſdam cum Deo fuit, & ſecundum quoſdam cum Deo non fuit (1). Unde Apoſtolus, (2) *Cœcitas*, inquit, *ex parte contigit in Iſrael*. Elias quoque cum diceret. (3) *Prophetas tuos occiderunt, & altaria tua ſuffoderunt, & relictus ſum ego ſolus, & quæris animam meam*? Ait ei Dominus: *Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curvaverunt genu ante Baal*. De his igitur, & ſimilibus Dominus ait: *Fili, tu ſemper mecum es*. Pro qualibus & de Eccleſia dicitur, quod non habeat *maculam, neque rugam*. Si enim ad univerſitatem ſpectes, multas maculas habet Eccleſia. Et tales quidem filii habere hæreditatem dicuntur, talibuſque omnis Patris poſſeſſio debetur, eis ad beatitudinem ſufficiens, & neceſſaria. Denique, omnia, quæ Dei ſunt, quodammodo noſtra ſunt, ſi taliter ea habeamus, ut aliter ea habere nolimus. (4) *Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos*.

XXXVII. (5) *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum, & hic diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona illius. Et vocavit illum Domi-*

(1) *Auguſtin. ad illa verba*,, Nunquam mandatum tuum præterivi ,, n. 8. *ſcribit*: Neque iſte filius in omnibus Iſraelitis, ſed in his intelligitur habere perſonam, qui nunquam ab uno Deo ad ſimulacra converſi ſunt.

(2) Rom. XI. 25. (3) Ibid. verſu 3. 4.

(4) *Vid. S. Auguſtin.* l. all. n. 10. *Atque hactenus homilia*.

(5) Luc. XVI. 1.

minus, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra ſe: Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubeſco. Scio, quid faciam; ut, cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos ſuas. Convocatis itaque ſingulis debitoribus Domini ſui, dicebat primo: Quantum debes domino? At ille dixit: centum cados olei. Dixitque illi: accipe cautionem tuam, & ſede cito, ſcribe quinquaginta. Deinde alii dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: centum choros tritici. Ait illi: accipe litteras tuas, & ſcribe octoginta. Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet. Hæc autem ſecundum litteram plana ſunt, & per ſingula exponere non eſt neceſſe. Dicat tamen ipſe Dominus, ad quid hanc ſimilitudinem dederat (1). *Quia*, inquit, *filii hujus ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt*. Non enim villici iniquitatem, ſed prudentiam Dominus laudat. Non laudat eum de fraude, quam fecit, ſed de ingenio, quo ſibi in futurum proſpexit (2). Neſciens enim, quomodo

(1) *Explicavit hanc parabolam s. Hieronymus* epiſt. 121. ex rec. Vallarſ. qu. 6. *S. Petrus Chryſologus* ſerm. 125. 126. &c.

(2) *S. Auguſtin.* lib. 1I. QQ. Evang. cap. 34. In Villico quem Dominus ejiciebat de villicatu, & laudavit eum, quod in futurum ſibi proſpexerit, non omnia debemus ad imitandum ſumere. Non enim aut Domino noſtro facienda eſt in aliquo fraus, ut de ipſa fraude eleemoſinas faciamus, aut eos a quibus

do viveret, ſiquidem fodere non valebat, mendicare erubeſcebat, hoc ſingulare invenit præſidium, ut qui prius Domini ſui bona diſſipaverat, hanc in fine fraudem committeret. Laudatur igitur non de bonitate aliqua, ſed de calliditate, & fraudandi aſtutia, ut qui bona Domini ſui jam furando rapere non poterat, celando, & abſcondendo ſubtraheret. Cui prudentiæ, non ſolum Dominus villici, ſed & Dominus omnium applaudere videtur, dum dicit: *Quia filii hujus ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt*. Prudentiores illi ſunt in malo, quam iſti in bono. Vix enim inveniuntur aliqui ſancti, qui tantam prudentiam habeant in acquirendis bonis æternis, quantam calliditatem iſti habent in acquirendis bonis temporalibus, & fugitivis. Pro his enim die, noctuque vigilant, laborant, anguſtiantur, & per fraudes, rapinas, furta, proditiones, perjuria, homicidia, & his ſimilia, has tales divitias coacervare non ceſſant. Denique, quis dicere valeat, quantum in ſe viciſſim decipiendo, filii hujus ſæculi prudentiam, & callidi-

bus recipi volumus in tabernacula æterna, tamquam debitores Dei & Domini noſtri fas eſt intelligi ... Sed etiam e contrario dicuntur iſtæ ſimilitudines, ut intelligamus; ſi laudari potuit ille a Domino qui fraudem faciebat, quanto amplius placeant Domino Deo qui ſecundum ejus præceptum opera illa faciunt. *S. Ambroſius* n. 245. Licet peccaverit, tamen quia ſibi in poſterum ex indulgentia Domini quæſivit auxilia, prædicatur.

tatem habeant? Audiant igitur hæc filii lucis, & a filiis hujus ſæculi vinci erubeſcant. Ideo enim hæc ſcripta ſunt, ut audiendo, prudentiores fiant, non autem ut iniquitatis villicum imitando, fraudem in aliquo, vel injuſtitiam agant. Unde & ſubditur: *Et ego vobis dico, facite vobis amicos de mammona iniquitatis*; ſed non eo modo, quo fecit ſibi villicus iniquitatis. Non fraudando aliena, ſed largiendo veſtra. Omnes enim divitiæ iniquæ ſunt, quæ avare retentæ propriis Dominis nocent, vel quæ ex æqualitate non expenduntur. Tunc enim ex æqualitate eas expendis, ſi & tibi tantum reſerves, quantum ſufficere poſſit, & cetera indigentibus largiaris. Unde Apoſtolus (1): *Non enim ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate, in præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtra inopiæ ſit ſupplementum*. In quo manifeſte oſtenditur, quia non neceſſaria, ſed ſuperabundantia dare jubemur. Non enim vult Apoſtolus, ut ſic in dando prodigi ſimus, ut ipſi poſtea penuria tribulemur. Divitiæ igitur, quæ per ſe quidem ſunt iniquæ, ſi ſic dividantur, æternos nobis amicos, & æterna tabernacula pariunt. Per ſe quidem divitiæ iniquæ ſunt, quia, niſi dividantur, æquæ non ſunt; diviſæ autem, jam non ſunt. Iniquæ igitur ſunt, quamdiu ſunt. Non enim dicuntur di-

(1) II. Corinth. VII. 13.

divitiæ, quæ non ad ſuperfluitatem, ſed ad neceſſitatem reſervantur. Si igitur tollas ab eis ſuperfluitatem, tolles & nomen iniquitatis. Sequitur: *Qui fidelis eſt in minimo, & in majore fidelis eſt; & qui in modico iniquus eſt, & in majore iniquus eſt.* Hæc enim ſpecialiter de Apoſtolis, & per eos de ceteris Eccleſiæ diſpenſatoribus, & Prælatis dicuntur. Unde & in hujus Evangelii principio dicitur, quod hæc Dominus dixerit ad diſcipulos ſuos. Majora igitur Eccleſiæ negotia eis committenda, & credenda non ſunt, qui in vita privata fideles non extiterunt, & de illo modico, quod habebant, pietatis, & miſericordiæ opera non oſtenderunt. At vero illos in prioratu fideles fore dubitare non debemus, quos de modico, quod poſſident, libenter aliis ſubvenire videmus. Hinc enim Apoſtolus præcipit, Epiſcopos non cupidos eſſe, nec turpis lucri ſectatores. Valde igitur conſiderandum eſt in electione Præpoſitorum, quales in modico fuerint, & quod pietatis, & miſericordiæ habuerint; quoniam qui in modico fideles non ſunt, in magnis quoque fideles non ſunt. Unde & ſubditur; *Si ergo in iniquo mammona fideles non fuiſtis, quod verum eſt quis credet vobis?* Si de divitiis, quæ fugitivæ, fallaces, & tranſitoriæ ſunt, miſericordiam non feciſtis, quis Eccleſiæ diſpenſationem, & regimen, quod verum, & æquum, & ſanctum eſt, & ſine dolo diſpenſari debet, vobis

credere, & committere audeat? *Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis?* Illa enim aliena ſunt, & non noſtra, quæ ſic poſſidemus, ut ſemper amittere timeamus. Noſtra vero ſunt, de quibus ſecuri ſumus, & numquam amittere timemus (1). Temporales itaque divitiæ alienæ ſunt; noſtræ vero æternæ, ſi boni fuerimus, & in his temporalibus ſpem non habuerimus. Sed illa, quæ noſtra ſunt, & nobis prædeſtinata ſunt, nobis non dabuntur; ſi in hoc alieno fideles non fuerimus (2); quoniam ſub ea conditione & data, & prædeſtinata ſunt nobis, ſi hujus fidelitatis virtus inveniatur in nobis.

XXXVIII. (3) *Homo quidam erat dives, & induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur cotidie ſplen-*

(1) *Ambroſius* n. 246. Alienæ nobis divitiæ ſunt, quia præter naturam ſunt, neque nobiſcum naſcuntur, neque nobiſcum tranſeunt... Argui igitur videntur Judæi & fraudis, & avaritiæ. Et ideo qui in facultatibus fideles non fuerunt, quas cum alienas ſcirent... debuerunt utique participare pauperibus; nec Chriſtum accipere meruerunt. *Auguſtinus* QQ. Evang. lib. II. cap. 35. Alienas appellat terrenas facultates; quia nemo eas ſecum moriens aufert. *Vide* ejuſdem ſerm. 113.

(2) *S. Irenæus* lib. II. cap. 34. n. 3. Ideo Dominus dicebat ingratis exiſtentibus in eum; „ Si in modico fideles non fuiſtis, quod magnum eſt quis dabit vobis? „ Significans, quoniam qui in modica temporali vita ingrati extiterint ei qui eam præſtitit, juſte non percipient ab eo in ſæculum ſæculi longitudinem dierum.

(3) Luc. XVI. 19. *Eſt homil. Emiſ. fer. V. poſt* II. *Domin. Quadr. pag.* 67. *Hæc quoq. parabola* [*ſeu hiſtoria, ut s. Ambroſ. judicat*] *explicatur a Chryſoſt. hom.* 65. *S. Greg. hom.* 40.

ſplendide. Hæc enim verba & divitibus, & pauperibus valde neceſſaria ſunt, quia & illis dant timorem, & iſtis conſolationem. Audiunt hìc divites pœnas ſuas: audiunt & pauperes gaudia ſua. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis; & nemo illi dabat*. Sanctorum etenim nomina ſcripta ſunt in cœlis; malorum vero nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ. Unde & hoc loco divitis nomen non dicitur; mendici vero dicitur. Hìc Lazarus vocatur. Ille quomodo vocetur, neſcimus. Talibus enim dicturus eſt Dominus: *Amen dico vobis, neſcio vos*. Quid igitur mirum, ſi illum neſcimus, quem neſcit ille, qui omnia ſcit (1)? Se viciſſim uterque vident: ut illius impietas manifeſtetur, & hujus patientia creſcat. Videt iſte deliciis affluentem. Videt ille pauperem inopia tabeſcentem. Ille epulatur; iſte cruciatur. Neque ille tantum peccaret, ſi hunc non vidiſſet (2): neque iſte tantum crucia-

 re-

(1) *Beda* ad h. l. hom. 40. &c. Certe in populo plus ſolent nomina divitum, quam pauperum ſciri. Quid eſt ergo quod Dominus de paupere, & divite verbum faciens, nomen pauperis dicit, & nomen divitis non dicit? ... Ac ſi aperte dicat: pauperem humilem ſcio, ſuperbum divitem neſcio: illum cognitum per approbationem habeo, hunc per judicium reprobationis ignoro. *Sunt autem verba s.Gregorii* homil.XL.n.3.

(2) *Idem Beda*: Habuiſſet enim fortaſſe aliquam excuſationem dives, ſi Lazarus pauper & ulceroſus ante ejus januam non

retur, ſi illius delicias non aſpexiſſet. Uterque igitur erat alteri mali. Ille temporalis; iſte æterni. Habebat tamen pauper hanc unam conſolationem, quod *canes veniebant, & lingebant ulcera ejus*. Canum etenim lingua medicamentum quoddam eſt, & lingendo vulnera curat. *Factum eſt autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno*. Nam & Abraham, ſicut & ceteri Patriarchæ, & Prophetæ, in inferno erat; inferni tamen pœnas non patiebatur. Sinus igitur Abrahæ, ille locus intelligitur, in quo ſimul collecti Sancti quieſcebant. Infernus autem, locus pœnarum eſt, in quo iniquorum animæ cruciantur. *Elevans autem oculos ſuos, cum eſſet in tormentis, vidit Abraham a longe, & Lazarum in ſinu ejus*. Hoc eſt enim, quod Dominus ait (1): *Eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis*. Majora tamen ſunt tormenta divitis, quam fuiſſent ulcera Lazari. Ecce dives jam videre incipit Lazarum ſuperiorem, & tam ſuperiorem, ut niſi elevatis ocu-

non jacuiſſet, ſi remotus fuiſſet, ſi ejus inopia non eſſet oculis importuna. Rurſus, ſi longe eſſet dives ab oculis ulceroſi pauperis, minorem toleraſſet tentationem pauper in animo. Sed dum egenum, & ulceratum ante januam divitis & deliciis affluentis poſuit, in una eademque re, & ex viſione pauperis non miſerenti diviti cumulum damnationis intulit, & rurſum ex viſione divitis, tentatum quotidie pauperem probavit. *Hæc quoq. s. Gregorii ſunt* n. 4.

(1) Matth. VII. 2. Lucæ VII. 38. Marci IV. 24.

oculis eum videre non poſſit. Videt Abraham, videt & Lazarum in ſinu Abrahæ, & quamvis longe poſitus, videt tamen omnes divitias illis ante poſitas. Videt, & concupiſcit, cruciatur, & non eſt, qui ei miſereatur, Et tanto quidem amplius cruciatur, quanto majores delicias contemplatur. Viſus enim multotiens appetitum parit, & ea quæ non videmus, minus appetere ſolemus. Unde & ait: *Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aqua, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Micas panis de menſa divitis Lazarus concupivit: guttam aquæ de digito Lazari dives quæſivit (1). Sed quur de digito Lazari? Fortaſſe, quia timebat, ne eum accuſaret, & ut eum quem offenderat, vel talibus verbis ad miſericordiam inclinaret: aut quia non alium videre ei concedatur, niſi eumdem ipſum, pro quo cruciabatur. Non enim licet malis videre, quod volunt, quamvis liceat bonis videre, & audire, & habere quæcumque volunt. Fruſtra autem miſericordiam petit, qui miſericordiam non fecit. Unde & ſubditur: *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepiſti bona*

(1) *Beda*: In hac vita Lazarus cadentes micas de menſa divitis quærebat... nunc de ſupplicio divitis dicitur, quia de extremo digiti Lazari deſtillari aquam in os ſuum concupiſcit. Qui ergo menſæ ſuæ vel minima dare noluit, in Inferno poſitus, uſque ad minima quærenda pervenit. *Hæc ferme ex s. Gregor.* hom. XL. n. 5.

in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris. Hinc eſt enim, quod Dominus ait (1): *Væ vobis, divites, qui habetis conſolationem veſtram*. Et (2) *Beati pauperes, quoniam ipſorum eſt regnum Cœlorum*. Divitiæ igitur ad miſeriam; paupertas ad beatitudinem perducit. Pauperibus cœlum, divitibus infernus aperitur (3). Divitibus utique, qui his divitiis male utuntur. *Et in his omnibus, inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt, ut hi, qui volunt tranſire ad vos, non poſſunt; neque inde huc tranſmeare*. Magnum enim chaos Dei diſpoſitio eſt, quæ tam firma, & ſtabilis eſt, ut contra Dei voluntatem penitus immutari non poſſit. Igitur neque boni miſerando poſſunt tranſire ad malos, neque mali ad bonos tranſmeare valent. Volunt tamen boni compatiendo tranſire ad eos, ſi Deus velit; ſed quia hoc Deus non vult, ipſa talis compaſſio deficit in eis (4); quoniam omnis eorum

(1) Lucæ VI. 24. (2) Ibid. v. 20.

(3) *Beda*: Sinus Abraham requies eſt beatorum pauperum, quorum eſt regnum cœlorum, quo poſt hanc vitam recipiuntur: Sepultura Inferni, pœnarum profunditas, quæ ſuperbos & immiſericordes poſt hanc vitam vorat.

(4) *S. Gregorius* hom. XL. in Ev. n. 7. Sicut tranſire reprobi ad electos cupiunt, ideſt a ſuppliciorum ſuorum afflictione migrare; ita ad afflictos atque in tormentis poſitos tranſire juſtorum eſt mente ire per miſericordiam, eoſque velle liberare. Sed qui volunt de beatorum Sede ad afflictos atque in tormentis poſitos tranſire, non poſſunt; quia juſtorum animæ quamvis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiam habeant, jam tunc

rum voluntas in Dei voluntate conſiſtit. *Et ait: Rogo ergo te, Pater, ut mittas illum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut teſtetur illis, ne ipſi veniant in locum hunc tormentorum.* Hæc autem collocutio Abrahæ, & divitis, non ſono vocis, ſed ſola mentis cognitione facta eſt. Et boni quidem omnia cognoſcunt: malis vero ea tantummodo ſcire datur, in quibus eorum pœna magis creſcat, & augeatur. Unde & dives iſte pro fratribus ſollicitus, magis torquetur, timens, ne ipſi quoque ſimilia patiantur. Si enim illorum penitus oblitus fuiſſet, minus aliquid tormenti habuiſſet. *Et ait illi Abraham: Habent Moyſem, & Prophetas; audiant illos.* Sufficit enim hos audire, ſi his credere voluerint. Omnibus enim ad ſalutem ſufficiunt ſoli Moyſi, & Prophetarum libri, ſi tamen bene intelligantur. *Et ille dixit: Non, Pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Moyſem, & Prophetas non audiunt, neque ſiquis ex mortuis reſurrexerit, credent ei.* Ideo enim Chriſto Domino reſurgenti uſque hodie credere Judæi nolunt, quia Moyſen, & Prophetas non audiunt. Unde & ipſe Dominus (1), *Si crederetis*, inquit, *Moyſi, crederetis utique & mihi. De me enim ipſe ſcripſit.*

tunc Auctoris ſui juſtitiæ conjunctæ, tanta rectitudine conſtringuntur, ut nulla ad reprobos compaſſione moveantur. Ipſi quippe judici concordant, cui inhærent; & eis quos eripere non poſſunt, nec ex miſericordia condeſcendunt.

(1) Joannis v. 46.

pſit. Hæc autem ſi allegorice intelligantur, dives iſte Judaicum populum ſignificat (1). Solus enim Judæorum populus Legis, & Prophetarum divitiis, & deliciis locupletatus, omnes alios deſpiciebat, nulliſque, in cibis ſpiritualibus, quibus abundabat, communicare volebat. Hoc enim vitio uſque nunc laborat populus ille, & ſic omnia celat, ac ſi revelando perdere debuiſſet. Qui purpura quidem in Regibus, in Sacerdotibus autem byſſo induebatur. Cujus quinque fratres quinque populi partes intelliguntur. Reges ſcilicet, & Sacerdotes, Scribæ, & Phariſæi, & cetera populi multitudo. Mendicus vero, id eſt, Lazarus, qui *adjutus* interpretatur (2), quem Dominus adjuvit, & a mortis periculo liberavit, Gentilis populus eſt (3): qui prius quidem cœleſtium bonorum egenus, & pauper, veritatem co-

(1) S. *Gregor.* l. all. n. 2. Quem, fratres cariſſimi, quem dives iſte qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide, niſi Judaicum populum ſignificat; qui cultum vitæ exterius habuit, qui acceptæ Legis deliciis, ad nitorem uſus eſt non ad utilitatem? *Excribit hæc Gregorii Beda*.

(2) *S. Gregorius* l. all. *&* *Beda*: Unde & Lazarus bene interpretatur adjutus.

(3) *S. Gregor. & Beda*: Quem vero Lazarus ulceribus plenus, niſi Gentilem populum figuraliter exprimit? ... Lazarus vulneratus cupiebat ſaturari de micis quæ cadebant de menſa divitis; & nemo illi dabat; quia Gentilem quemque ad cognitionem Legis admittere ſuperbus ille populus deſpiciebat; qui dum doctrinam Legis non ad caritatem habuit, ſed ad elationem quaſi de acceptis opibus tumuit. Et quia ei verba defluebant de ſcientia, quaſi micæ cadebant de menſa.

cognoſcere, & Deum intelligere cupiebat. Sed nemo illi dabat: nemo illi veritatis arcana revelabat. Sed tandem canes, tandem Chriſti Apoſtoli venientes, ejus ulcera linxerunt, & lingendo curaverunt. Sicut enim canes, ita & Apoſtoli, & Doctores medicamentum in lingua ferunt, quia prædicando ſanant (1). Videamus, quod ſequitur: *Factum eſt autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinu Abrahæ. Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno.* Cotidie namque & Judæi, & Gentiles moriuntur. Cotidie Chriſtiani in cœlum feruntur. Cotidie Judæi in inferno ſepeliuntur. Ibique ſua tormenta ſentientes, dum ſecum recogitant, in quibus peccaverint, quam ſtulti, & increduli fuerint, quantum a fide, & juſtitia Patris ſui Abrahæ deviaverunt, & dum a Gentili populo, ſi fieri poſſit, adjuvari concupiſcunt, dumque Abraham eorum vana, & inutilia deſideria, & ſeram pœnitentiam conſiderat, quodammodo Abraham loquitur cum eis, rogatur ab eis, & reſpondet eis. Sola enim cognitio ſufficit eis ad colloquendum quæcumque volunt. Quoniam autem de ſua ſalute deſperant, pro fratribus timent, & orant, ne ipſi decipiantur, & ſimilia patiantur (2).

XXXIX.

(1) *S. Gregor. & Beda*: Jacentis pauperis vulnera lingebant canes. Nonnumquam ſolent in ſacro eloquio per canes Prædicatores intelligi. Canum etenim lingua vulnus dum lingit, curat &c. (2) *Hactenus homil.*

XXXIX. (1) *Quis autem veſtrum habens ſervum arantem, aut paſcentem, qui ingreſſo de agro dicat illi ſtatim, tranſi, recumbe; & non dicat ei; para, quod cœnem, & præcinge te, & miniſtra mihi, donec manducem, & bibam, & poſt hæc tu manducabis, & bibes. Numquid gratiam habet ſervo illi, quia fecit, quod ei imperaverat? Non puto. Sic & vos cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus; quod debuimus facere, fecimus.* Quam neceſſaria hæc ſimilitudo fuerat illi, qui dicebat (2): *Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri homines, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Jejuno bis in ſabbato, decimas do omnium, quæ poſſideo.* Quanto melius ei fuerat, ſi humiliter dixiſſet: Domine, ego inutilis ſervus tuus, quod debui facere, feci. Cum enim ſervus ex debito, & neceſſitate Domino ſerviat, nullas ei gratias Dominus habet, ſi faciat, quod ei imperaverat. Sic igitur & nos, cum fecerimus omnia, quæ nobis præcepta ſunt, fugiat ſuperbia, ceſſet vanagloria, tollatur inflatio mentis, & inter ſervos inutiles nos humiliter proſternamus (3); ſicut ille, qui dicebat (4): *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.*

(1) Luc. XVII. 7.
(2) Lucæ XVIII. 11. 12.
(3) *S. Ambroſ.* l. VIII. n. 31. Nemo in operibus glorietur, quia jure Domino debemus obſequium ... non a nobis laudem exigamus, nec præripiamus judicium Dei, & præveniamus ſententiam judicis. (4) Pſ. CXLII. 6.

bi. Terra enim ſine aqua, ſicca, infœcunda, infructuoſa, & inutilis eſt. Hic tamen omnia fecerat, quæ ei præcepta fuerant, ſecundum quod ipſe ait (1): *A mandatis tuis non declinavi*, & (2) *Juſtificationes tuas non ſum oblitus*.

XL. (3) *Et factum eſt dum iret in Jeruſalem, tranſibat per mediam Samariam, & Galilæam. Et cum ingrederetur quoddam Caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi* (4). Quid enim ſunt decem viri leproſi, niſi omnes peccatores? Quia enim hic numerus omnes in ſe numeros continet, frequenter decem pro omnibus ponuntur. Unde & de Sanctis dicitur in Apocalypſi (5): *Ecce miſſurus eſt ex vobis Diabolus in carcerem, ut temptemini, & habeatis tribulationem diebus decem*, id eſt, diebus omnibus. Omnis enim, qui numerat, poſtquam ad decem venit, niſi iterum a capite incipiat, quid dicat, non habet (6). Unde manifeſtum eſt, quia idem ſunt decem, quod omnes. Quantum enim ad animam, Chriſto Domino veniente, omnes homines leproſi erant. Quan-

(1) Pſ. CXVIII. 51. a Lege tua non declinavi.
(2) Pſ. CXVIII. 141.
(3) Luc. XVII. 11.
(4) *Eſt hom. Emiſeni Dom.* XIV. *poſt Pentecoſt. pag.* 166.
(5) Apocalypſ. II. 10.
(6) *S. Aug.* ſerm. 270. n.3. Videtur in iſto denario numero quædam perfectio. Uſque ad eum quippe numerum progreſſus eſt numerantis, & inde redit ab uno uſque ad decem, rurſus ad unum. *De hoc eodem numero* ſerm. 51. n. 34. ſerm. 83. ſerm. 251. p. 253. &c.

Quantum vero ad corpus, non omnes. Omnis enim fornicator, adulter, homicida, perjurus, & ſacrilegus, ſecundum animam, leproſus eſt (1). De leproſis autem præcipit Moyſes, ut ejiciantur extra caſtra. *Cum adulteris vero, & fornicatoribus*, dicit Apoſtolus (2), *nec cibum ſumere*. Quos enim pro ſuis iniquitatibus excommunicamus, quaſi leproſos extra caſtra ejicimus. Valde enim deterior eſt lepra animæ, quam lepra corporis. Sed videamus, quod ſequitur: *Qui ſteterunt a longe, & levaverunt vocem dicentes: Jeſu Præceptor, miſerere noſtri*. A longe enim ſtabant, quia tales viri propius accedere non audebant. Similiter autem & nos tamdiu a longe ſtamus, quamdiu in peccatis perſeveramus. Ut igitur ſanemur, & a peccatorum noſtrorum lepra curemur, clamemus magna voce, & dicamus: *Jeſu Præceptor, miſerere noſtri*. Clamemus autem non ore, ſed corde. Cordis enim vox altior eſt. Clamor cordis cœlos penetrat, & ante thronum Dei ſublimius elevatur. *Quos ut vidit, dixit: Ite, oſtendite vos Sacerdotibus*. Reſpicere namque Dei, miſereri eſt. Videt igitur eos, & mox miſertus eorum, ad Sacerdotes ire præcepit, non ut Sacerdotes eos mundarent, ſed ut mundos eos eſſe judicarent. Præcipit enim lex (3), ut ſi plaga lepræ

(1) *Leproſos hos, maxime Hæreticos interpretatur S. Aug.* l. II. QQ. Ev. cap. 40. *S. Gregorius* lib. V. Mor. cap. 11. &c.
(2) I. Corinth. V. 11.
(3) Levitic. XIII.

præ in homine appareat, ducatur ad Sacerdotem, & ſecundum ejus arbitrium, ſeparetur ſeptem diebus. Deinde Sacerdos contempletur, & ſi viderit, lepram non creviſſe, mundum judicabit. *Omnia autem hæc*, ut ait Apoſtolus (1), *in figura contingebant illis; ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram*. Nam & nos, peccatores multis modis ſeparamus. Alios quidem a cibis, quibus prius licite utebantur: alios a Chriſti corpore, & ſanguine: alios ab Eccleſiæ introitu, atque alios a noſtra communione: & alios quidem ſeptem, alios plures, vel pauciores, & dies, & annos ſeparamus: In quibus ſi videmus lepram non creviſſe, vitia defeciſſe, & peccata interiiſſe, mundos eos judicamus, & Eccleſiæ reconciliamus. Hæc eſt igitur cauſa, quare Dominus ad Sacerdotes hos leproſos ire præcepit (2). *Et factum eſt, dum irent, mundati ſunt*. Hoc peccatores audiant, diligenterque intelligant. Facile eſt Domino peccata dimittere. Prius enim multotiens peccatori debita remittuntur, quam veniat ad Sacerdotem. Una enim, eademque hora & pœnitet, & ſanatur. Peccator enim, quacumque hora converſus fuerit, vita vivet, & non morietur. Videat tamen, quomodo pœniteat. Videat, quomodo convertatur. Audiat, quid Dominus dicat (3); *Convertimini ad me in toto cor-*

(1) I. Corinth. x. 11.
(2) *Vid. Aug.* l. all.
(3) Joel. II. 12.

corde veſtro, in jejunio, & fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Intus igitur, in corde convertatur, quicumque convertitur (1), quia cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Sed vide, cujus obedientiæ fuerint iſti leproſi. Ad Sacerdotes eos ire Dominus juſſit. Adhuc ſe leproſos eſſe videbant: adhuc ægritudinem ſentiebant; tamen ad Sacerdotes pergebant, quia non fruſtra hoc eis Dominum juſſiſſe, credebant. Non talis obedientiæ fuit Naaman Princeps militiæ Regis Siriæ. Cui cum Eliſæus præcepiſſet, ut ſepties ſe lavaret in Jordane, acquieſcere nolebat; ſed potius indignatus abibat; donec, ſaniori accepto conſilio, fecit, quod ei Propheta imperaverat. Lavit, & mundatus eſt. Et hoc fortaſſe iſti audierant, ejuſque exemplo admoniti, quid fides, & obedientia poſſint intelligebant. *Unus autem ex illis, ut vidit, quia mundatus eſt, reverſus eſt cum magna voce magnificans Deum, & cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens; & hic erat Samaritanus.* Per hunc enim omnes illi figurantur, qui poſtquam aqua Baptiſmatis mundati ſunt, aut per pœnitentiam curati, jam non diabolum ſequun-

(1) *A.* de ver. & falſ. pœnit. c. 10. *inter opera Auguſt. rel.* de pœn. d. 1. Quem ergo pœnitet, & omnino pœniteat, & dolorem lacrymis oſtendat, repræſentet vitam ſuam Deo per Sacerdotem; præveniat judicium Dei per confeſſionem. Præcepit enim Dominus mundatis, ut oſtenderent ora ſacerdotibus &c.

quuntur, ſed Chriſtum imitantur, poſt eum vadunt, eum magnificant, eum adorant, illi gratias agunt, & ab ejus ſervitio non recedunt. *Reſpondens autem Jeſus dixit: Nonne decem mundati ſunt, & novem ubi ſunt? Non eſt inventus, qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena.* Hoc eſt enim, quod alibi ait (1): quia *multi ſunt vocati, pauci vero electi*. Multi enim ſunt baptizati, multi a peccatorum lepra mundati, qui, quoniam Chriſtum non ſequuntur, & iterum ad peccata revertuntur, in electorum numero non computabuntur. Valde enim pauci ſunt boni ad malorum comparationem. Sed quia iſte alienigena fuit; plures ex Gentibus, quam ex Judæis ſalvandos eſſe ſignificat. *Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te ſalvum fecit.* Magna eſt igitur virtus fidei, ſine qua, ut Apoſtolus ait (2). *impoſſibile eſt placere Deo*. Credidit enim Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad juſtitiam. Fides igitur ſavat: fides juſtificat, fides & interius, & exterius hominem ſanat (3).

XLI. (4) *Interrogatus autem a Phariſæis, quando venit regnum Dei? Reſpondit eis, & dixit: Non venit Regnum Dei cum obſervatione. Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic.* Ea enim cum obſervatione veniunt nobis, quorum adventus ſic determinatus eſt nobis, ut ea prævidere, cavere, & ob-

(1) Matth. xx. 16. (2) Ad Hebræ. xi. 6.
(3) *Hactenus homil.* (4) Luc. xvii. 20.

ſervare valeamus. Illam autem diem, & horam nemo ſcit, qua ad judicium venturus eſt Dominus: ſubito enim veniet, & ſimul omnia occupabit, & uno momento hìc, & illic, & ubique erit (1). *Ecce enim Regnum Dei intra vos eſt*. Ne quæratis igitur illud, quia omnibus incognitum eſt. Sufficiat hoc vobis, quod Regnum Dei intra vos eſt, quod inter vos regnat, & habitat Deus, & Dominus veſter. *Et ait ad diſcipulos ſuos: Venient dies, quando deſideretis videre unum diem filii hominis, & non videbitis*. In perſona enim Apoſtolorum eis loquitur, qui in tempore AntiChriſti futuri ſunt; quibus tanta calamitas ſuperveniet, ut mori deſiderent, & diem ultimum exoptent. Qui unus dies, vocatur filii hominis. De quo die ſcriptum eſt: (2) *quia melior eſt dies una in atriis tuis ſuper millia*. Erit enim tunc tribulatio talis, qualis non fuit ab initio ſæculi uſque nunc, neque fiet. Deſiderabunt igitur Sancti videre hunc diem; ſed non videbunt eum, donec ſuo tempore reveletur. *Et dicent vobis, ecce hìc, ecce illic. Nolite ire, neque ſectemini*. Si, inquit, dixerint vobis, ecce Chriſtus adeſt, in illo, vel in illo loco eſt, ne credatis eis. Quare? Vis audire, quare? *Nam ſicut fulgor coruſcans de ſub cœlo,*

(1) *Beda* ad h. l. Quia quando veniat, neque ab Angelis, neque ab hominibus poteſt obſervari; ſicut tempus Dominicæ Incarnationis certiſſimis Prophetarum vaticiniis præfixum, & Angelorum eſt manifeſtatum præconiis.

(2) Pſ. LXXXIII. 11.

lo, in ea, quæ ſub cœlo ſunt, fulget; ita erit filius hominis in die ſua. Sicut, inquit, fulgor Solis non in una parte, ſed per omnia, quæ ſub cœlo ſunt, videtur, & fulget, ita & filius hominis in die ſua; non hìc, vel illic, ſed ſimul ubique apparebit.

XLII. (1) *Dicebat autem & parabolam ad illos: quoniam oportet ſemper orare, & numquam deficere.* Semper enim orat, qui in bono perſeverat. Orat enim non ſolum lingua, ſed & cor, & cogitatio, ſenſus, manus, oculi, & omnis bona operatio (2). Hæc enim ſi orare ceſſaverint, omnis linguæ oratio inutilis eſt. Dicebat igitur: *Judex quidam erat in civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur: Vidua autem erat in civitate illa, & veniebat ad eum dicens: Vindica me de adverſario meo, & nolebat per multum tempus. Poſt hæc autem dixit intra ſe: Etſi Deum non timeo, nec hominem revereor, tamen, quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam.* Hæc eſt igitur cauſa, quare ſemper orare debeamus, & numquam deficere. Oraſti ſemel, & non es exauditus: ora iterum,

(1) Luc. XVIII. 1.

(2) *Beda* ad h. l. Aut ergo dicendum eſt, eum ſemper orare & non deficere, qui Canonicis horis quotidie juxta ritum Eccleſiaſticæ Traditionis, pſalmodiis precibuſque conſuetis Dominum laudare & rogare non deſiſtit; ... aut certe omnia, quæ juſtus ſecundum Deum gerit, & dicit, ad orationem eſſe reputanda. *Vid. s. Auguſt.* epiſt. 130. ad Probam cap. 9. n. 18. & ſerm. 115.

atque iterum ; immo tandiu ora, ſi tamen bene oras, donec oratio tua exaudiatur. In multis enim in hac vita, in multis poſt hanc vitam exauditur oratio noſtra. Hæc autem ſimilitudo inter contraria eſt, id eſt, inter juſtum, & injuſtum (1). Si enim Judex iniquus, & injuſtus, multis viduæ precibus fatigatus, tandem de adverſario ſuo eam vindicavit, multo magis Deus, qui juſtiſſimus eſt, Sanctorum ſuorum preces exaudiet, & de illorum inimicis vindictam faciet. Et hoc eſt, quod ſequitur: *Audite, quid Judex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe, die, ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum.* Nam etſi aliquando in hac vita hæc vindicta non fiat, cito tamen fit, quia cito hæc vita tranſit. Sed quidem quid Judex iniquitatis, qui Deum, & hominem non timet, mulieris accuſationem ſe timere oſtendit? Quodam enim modo timebat, & non timebat. Timebat enim Deum per tormenta; ſed non timebat

(1) *S. Aug.* lib. 1I. QQ. Evang. cap. 45. [*cujus verba exſcribit hìc Beda*] Quoniam parabolas Dominus aut ſecundum ſimilitudinem aliquam ponit, ... aut ex ipſa diſſimilitudine aliquid probat ... Hic ergo iniquus judex non ex ſimilitudine, ſed ex diſſimilitudine adhibitus eſt, ut oſtenderet Dominus, quanto certiores eſſe debeant qui Deum perſeveranter rogant fontem juſtitiæ, atque miſericordiæ, vel ſiquid excellentius dici aut audiri poteſt; cum apud iniquiſſimum judicem, uſque ad effectum implendi deſiderii, valuerit perſeverantia deprecantis.

bat per amorem. De hoc enim timore ſcriptum eſt (1): *Timor Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi*. Hunc igitur timorem Judex iniquus non habebat: futura tantum tormenta timebat. Sequitur: *Veruntamen filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* De uno, inquit, Judice iniquitatis locutus ſum; multo tamen plures ſunt iniquitatis, quam fidei, & juſtitiæ ſectatores, & in tantum plures, ut ad illorum comparationem quaſi non eſſe videantur (2). *Quia enim abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum* (3). Sed hæc ad Chriſti adventum principaliter referuntur, quando regnante Anti-Chriſto, niſi breviati fuiſſent dies illi, non eſt ſalva omnis caro.

XLIII. (4) *Dixit autem ad quoſdam, qui in ſe confidebant tamquam juſti, & aſpernabantur ceteros, parabolam iſtam* (5). Nunquam arrogantia placuit Deo. Numquam ſuperbia juſtificata eſt. Unde & de his, qui omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus, alibi Dominus ait (6): *Amen, dico vobis, receperunt mercedem ſuam*. Ta-

 les

(1) Pſ. XVIII. 10.

(2) *S. Aug.* de unit. Eccl. cap. 13. „ Filius hominis &c. = quod nos intelligimus dictum, vel propter ipſam Fidei perfectionem, quæ ita difficilis eſt in hominibus, ut ipſius quoque admirabilibus ſanctis, ſicut in ipſo Moyſe, inveniatur aliquid ubi trepidaverint, vel trepidare potuerint; vel propter illam iniquorum abundantiam & paucitatem bonorum.

(3) Matth. XXIV. 12. (4) Luc. XVIII. 9.

(5) *Eſt hom. Emiſeni Dom. XI. poſt Pentecoſt. pag. 61.*

(6) Matth. VI. 2.

les erant & iſti, quibus hæc verba Dominus loquebatur, qui ſe coram hominibus juſtificantes, ceteros quaſi peccatores abjiciebant, & aſpernabantur. Dominus autem, qui non venit vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam, neminem repellebat, ſed cum publicanis, & peccatoribus manducabat. *Duo*, inquit, *homines aſcenderunt in templum, ut orarent, unus Phariſæus, & alter Publicanus*. Phariſæis loquebatur Dominus, qui inde etiam Phariſæi dicuntur, id eſt, diviſi (1); quoniam ſe præ ceteris meliores eſſe putabant. His autem unum Phariſæum oppoſuit, in quo, quaſi in ſpeculo, ceteri ſe quales erant videre potuiſſent, & fortaſſe idem ipſe ibi erat, de quo Dominus iſta dicebat. *Phariſæus autem ſtans hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut & hic Publicanus. Jejuno bis in ſabbato, decimas do omnium, quæ poſſideo*. Nihil horum reprehenſibile eſt. Nam & Deo pro beneficiis gratias agere, & bis in hebdomada jejunare, & de omnibus decimas dare, bonum valde, & laudabile eſt. Aliud eſt igitur, pro quo Phariſæus iſte dampnatur. Hoc autem intus eſt, in corde eſt, in intentione eſt, quod quidem, niſi a Deo, videri non poteſt. Deus enim non quid,

(1) *S. Hieron.* in Dialog. adv. Lucifer. n. 23. Phariſæi a Judæis diviſi propter quaſdam obſervationes ſupefluas, nomen quoque a diſſidio ſuſceperunt.

quid, ſed qua intentione aliquid dicamus conſiderat (1). Non oris, ſed cordis vocem adtendit: non ad rivos, ſed ad fontem reſpicit. Unde manifeſtum eſt, Phariſæum iſtum per ſuperbiam, & arrogantiam cuncta dixiſſe: atque in his, quæ faciebat, magis hominibus, quam Deo placere volebat. Stultus, qui pro tanto, talique ſervitio nihil niſi vanam gloriam pro mercede recepit. Sequitur: *Et Publicanus a longe ſtans nolebat nec oculos ad cœlum levare, ſed percutiebat pectus ſuum dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori*. A longe ſtabat Publicanus, quaſi peccator, & Publicanus. Qualis erat, talem ſe oſtendebat. Inde enim dicuntur Publicani, ſive quia nec publice peccare erubeſcebant, ſive quia publica vectigalia colligebant (2). Ex his enim fuit Matthæus Publicanus, quem de telonio Dominus vocavit. Merito ergo de Publicanis ad Phariſæos Dominus ait (3): *Publicani, & peccatores præcedent vos in Regnum Dei*. Stabat igitur a longe Publicanus, & quia peccatorem ſe eſſe ſciebat, propiùs accedere timebat. *Nolebat autem nec oculos ad cœlum le-*

(1) *S. Io. Chryſoſt.* hom. 5. de incompreh. D. nat. n. 7. *de parabola hac*. Non enim verba ſolum Deus audivit, ſed mentem qua hæc proferrentur vidit.

(2) *Vlpianus* l.39. ff. de public. & vectig. Publicani ſunt qui publico fruuntur. Nam inde nomen habent, ſive fiſco vectigal pendant, vel tributum conſequantur: & omnes qui quid a fiſco conducunt, recte appellantur Publicani.

(3) Matth. XXI. 31.

levare, ne in eo ipſo Deum offenderet, quod ad ſuperiora, & ad Sedem Dei de limo profundi, & de tanta voragine peccatorum reſpicere præſumpſiſſet (1): *Sed percutiebat pectus ſuum dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori*. Merito autem pectus percutiebat, quia ibi peccaverat, ibi erat fons, & fovea, & origo mali. Ibi enim eſt cor, bonorum omnium, atque malorum ſecretarium. Inde omnia bona, & omnia mala inde procedunt. *Ex corde enim*, ait Dominus (2), *exeunt cogitationes malæ, homicidia, furta, perjuria, adulteria*, & ſimilia. Hoc igitur Publicanus percutiebat, & percutiendo, de ſe ipſo quodammodo vindicabat. Ideo enim Pſalmiſta dicit (3): *Cor mundum crea in me Deus*; quoniam ſi cor mundum fuerit, a quo conſiliario omnia conſilia noſtra ſuſcipimus, malum facere non poterimus, niſi fortaſſe tale aliquid, quod ignorantiæ imputetur. Si tamen illud cor mundum dici poſſit, quod ignorantia maculatur. Propter hoc enim ſolis Sacerdotibus pectuſculum ſemper de ſacrificiis datur; (4) quia in eis totius populi cor, & conſilium, omniſque doctrina, & ſcientia continetur; Ut bene cordati, & pectoroſi ſemper ſufficienter habeant,

(1) *S. Aug.* Serm. 115. n. 2. Parum eſt, quia de longinquo ſtabat; „ Nec oculos ſuos ad cœlum levabat „: ut aſpiceretur non aſpiciebat. (2) Matth. xv. 19. (3) Pſ. L. 12.

(4) *Paulo aliter Origenes* hom. v. in Levit. n. 12. Pars efficitur Sacerdotis pectuſculum & brachium dextrum, ut ſit indicium,

beant, quid unicuique interroganti reſpondeant. Percutiebat igitur iſte pectus ſuum, & dicebat: *Deus, propitius eſto mihi peccatori*. Non adtendas hujus cordis prava conſilia, dele peccata, & propitius eſto. Nihil in me eſt, unde tibi placere, & veniam conſequi debeam; quoniam corde, & corpore, cogitationibus, & operibus tibi peccavi. Omnibus iniquior ego ſum, & niſi per miſericordiam tuam ſalvari non poſſum. Ideoque propitius eſto mihi peccatori. Sic igitur non minus iſte ſe accuſabat, quam ille Phariſæus ſe juſtificabat. Sed quo fructu? qua mercede? Sequitur: *Amen dico vobis, deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo*. A quo illo? A templo, an a Deo? A templo utique, & a Deo. A templo enim deſcendit; ſed a Deo juſtificatus (1). Quur hoc? *Quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur*. Sicut igitur Publicanus ſe humiliando exaltatus eſt, ita & Phariſæus ſe exaltando humiliatus. Radix om-

cium, quod ante, mala cogitabat, Sacerdotis labore converſum, recepit cogitationes bonas. *S. Gregor.* Reg. Paſt. p. 2. cap. 3. *propius ad Auct.* Divina lege armum Sacerdos in ſacrificium & dextrum accipit & ſeparatum ... in eſu quoque pectuſculum cum armo tribuitur; ut quod de ſacrificio præcipitur ſumere, hoc de ſemetipſo Auctori diſcat immolare: & non ſolum pectore quæ recta ſunt cogitet, ſed ſpectatores ſuos ad ſublimia armo operis invitet.

(1) *S. Hieron.* Epiſt. 122. n. 3. Phariſæi juſtitia perit ſuperbia; & Publicani humilitas confeſſione ſalvatur. *Vide s. Gregorium* hom. 7. in Ezechiel.

omnium malorum ſuperbia : cuſtos virtutum humilitas eſt (1).

XLIV. (2) *Ingreſſus autem perambulabat Jericho. Et ecce vir nomine Zachæus, & hic erat princeps publicanorum, & ipſe dives*. (3) Omnes per Jericho ambulamus quicumque hunc mundum inhabitamus. Jericho namque interpretatur Luna (4), cujus tanta mutabilitas eſt, ut numquam in eodem ſtatu permaneat. Merito ergo hæc mundum ſignificat, qui ſemper totus in motu eſt. Hanc autem mutabilitatem quia ſecundum humanitatem Salvator noſter ſuſceperat, recte dicitur perambulaſſe Jericho. Et ecce vir nomine Zachæus, qui digne ſatis *juſtificandus* (5) interpretatur, quoniam a Deo vocatus, & juſtificatus eſt. Hic autem erat non ſolum Publicanus, verum & publicanorum princeps. Erat inſuper & dives, quem difficile eſt intrare in Regnum cœlorum. Difficile utique, & apud homines impoſſibile. Sed quæ impoſſibilia ſunt aput homines, poſſibilia ſunt aput Deum (6). Et quamvis talis eſſet,

quæ-

(1) *Hactenus homil.* (2) Luc. xix. 1. Vid. s. Petrum Chryſ. ſerm. 54. Aug. ſerm. 174. a n. 3.

(3) *Eſt hom. Emiſeni in dedicat. Eccleſiæ pag.* 234.

(4) *Idem dixerat ad* cap. xx. Matth. pag. 363. *Ita Beda* QQ. in Joſ. c. 7. Jericho per interpretationem Luna dicitur ... quia ſicut Luna menſtruis completionibus deficit; ita hic mundus ad completionem temporum currens, quotidianis defectibus cadit: *quæ repetit* in Pſ. LXXXVI. (5) *Ex Hebr.* purus, juſtus. *Beda*, ad h. l. Zachæus, qui interpretatur juſtificatus.

(6) *Beda* ad h. l. Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſ-

quærebat tamen *videre Jeſum*. Quærebat quidem, *ſed videre non poterat*. Sed quur non poterat? *Præ turba, & quia ſtatura puſillus erat*. Hæc enim duo valde impediunt hominem, ne videre valeat Jeſum. Mala turba, quæ a tali, tantoque bono hominem deturbat. Turba iſta vitiorum eſt; qua qui circumdatus fuerit, Chriſtum videre non poteſt (1). Staturæ vero puſillus eſt, qui ad ſcientiæ ætatem,& perfectionem nondum pervenit (2). Unde Apoſtolus nos admonet dicens (3): *Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote*. Et iterum (4): *Tamquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis; ſed nec nunc quidem poteſtis, adhuc enim carnales eſtis*. Qui igitur vult videre Jeſum, exeat de turba, fugiat vitia, & peccata, vitet malorum conſortia; erigat, & extendat ſe, creſcat in fide, & ſcientia, & proficiat in omni bonitate. Hoc enim ſignificavit Zachæus, quando *præcurrens aſcendit in arborem ſycomorum*. In arborem qui-

ſibilia ſunt apud Deum. Ecce enim camelus depoſita gibbi ſarcina per foramen acus tranſit: hoc eſt dives & Publicanus, relicto onere divitiarum, contempto cenſu fraudum, anguſtam portam arctamque viam, quæ ad vitam ducit, aſcendit.

(1) *Beda* ad h. l. Intrantem Jericho Salvatorem videre quærebat; ſed præ turba non poterat, quia .... inolita vitiorum conſuetudo, ne ad votum perveniret, obſtiterat.

(2) *Ambroſ.* l. VIII. in Luc. nu. 87. Quid ſibi vult, quod nullius alterius ſtaturam Scriptura niſi hujus expreſſit? Vide ne forte malitia puſillus, aut adhuc puſillus fide.

(3) I. Corinth. XIV. 20. (4) I. Corinth. III. 2.

quidem aſcendit, quatenus inde videret, quem ipſe videre non poterat. Hæc arbor, fides eſt, ad quam multi venientes, & in eam aſcendentes, quamvis adhuc ſtatura parvuli fuiſſent, & nondum in ſcientia multum creviſſent, inde tamen Jeſum videre, & cognoſcere meruerunt. Unde & hic dicitur: *quia inde erat tranſiturus* (1). Hac enim via, & juxta hanc fidei arborem tranſit Jeſus. Inde videtur, & videt: inde cognoſcitur, & cognoſcit. Eos enim Dominus reſpicere, & ad ſe vocare dignatur, qui in hanc arborem aſcendunt, cujus fructus ſanguineus eſt, per quem Martyres ſignificantur, qui fidei arbori adhærentes, propter fidei conſtantiam, proprio ſanguine cruentati ſunt. Inde igitur Dominus tranſiens, *ſuſpiciens vidit Zachæum, & dixit ad eum: Zachæe, feſtinans deſcende; quia hodie in domo tua oportet me manere*. Hodie, inquit, me quærere cœpiſti, ad fidem veniſti, in arborem aſcendiſti, hodie in domo tua oportet me manere. Verum eſt igitur, quod per Prophetam dicitur (2): *quia peccator quacumque hora converſus fuerit, & ingemuerit, vita vivet, & non morietur*. Quod enim in Zachæo factum eſt, cotidie in aliis peccatoribus fieri non dubium eſt, ſi tamen ex corde convertantur, Chri-

(1) *Ambroſ.* l. all. n. 89. Illa parte erat tranſiturus Dominus, vel ubi ſycomorus, vel ubi crediturus .... Vidit itaque Zachæum ſurſum: jam enim ſublimitate fidei inter fructus novorum operum, velut fecundæ altitudine arboris eminebat.

(2) Ezech. xxxiii. 12. 15.

Chriſtum quærant, & fidem teneant. Sequitur: *& feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens.* Jam enim igne fidei interius ardebat, qui ſic exterius obedientiam, & obſequium exhibebat. Multum jam fide creverat, etſi ſtatura puſillus erat. *Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ad hominem peccatorem divertiſſet.* Omnes enim ſciebant, eſſe peccatorem Zachæum, utpote publicanorum principem. Sed iſte peccator multo melior erat, quam illi, qui murmurabant, & ſe juſtos eſſe fingebant. Hoc autem ſequentia manifeſtant, dum dicitur: *Stans autem Zachæus dixit ad Jeſum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Hac enim una voce omnes illico a murmuratione ceſſaverunt, tam ſubitam Publicani pœnitentiam, & converſionem admirantes: & fortaſſe nemo ibi erat, qui hanc tantam profeſſionem etiam coactus, facere voluiſſet. Dives enim erat valde, quem ipſe Evangeliſta divitem fuiſſe teſtatur; & tamen omnium bonorum ſuorum medietatem ſe pauperibus dare promittit, & in quadruplum reddere, ſiquid aliquem defraudavit. Vide ergo, a quanta perfectione cœpit, qui tunc primum Chriſtum Dominum viderat, & prædicantem audierat. Verum eſt utique, quia homines vident in facie, Deus autem corda intuetur. Qualem Dominus hunc, & quam juſtum poſt modicum futurum vi-

videbat, quem tam peccatorem homines judicabant: *Ait Jeſus ad eum; quia hodie ſalus domui huic facta eſt, quod ipſe filius ſit Abrahæ*. Hodie, inquit, domui huic ſalus facta eſt, & omni ægritudine, omni morbo, omni vitiorum contagione fugata, ſanata eſt, & tota interius, & exterius ſanctificata eſt. *Eo quod ipſe*, qui hujus domus habitator eſt, jam non publicanus ſit, ſed *filius Abrahæ*. Abrahæ namque filii ſunt, quicumque Abraham imitantur, & Abrahæ opera faciunt, Et Abraham quidem Angelos, Zachæus vero Angelorum Dominum hoſpitio ſuſcepit. *Venit enim Filius hominis quærere, & ſalvum facere, quod perierat*. Non enim venit vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam (1). Quia non indigent, qui ſani ſunt, medico, ſed male habentes (2).

XLV. (3) *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum, & reverti. Vocatis autem decem ſervis ſuis, dedit illis decem mnas* (4). Homo iſte nobilis, ipſe eſt, qui loquitur, Salvator noſter: qui non ſolum ſecundum divinitatem, qua Angelorum, & hominum Creator, & Dominus eſt, verum etiam ſecundum humanitatem, ex nobili genere ortus eſt. De tribu namque Juda, & de progenie David natus eſt Dominus, quæ inter alias tribus nobilior regnum tenuit,

(1) *Vid. s. Fulgentium in hanc ſententiam* lib. 1. ad Traſim.
(2) *Hactenus homil.* (3) Luc. XIX. 12.
(4) *Eſt homil. Emiſeni in Nat. unius Confeſſoris pag.* 224.

Digitized by Google

nuit, & Principatum. Hic autem abiit in regionem longinquam, quando cœlos aſcendens ad Patrem rediit (1). Unde ipſe ait: *Exivi a Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem*. Hæc autem regio longinqua eſt, quia cum multo labore ibi pervenitur. *Per multas* enim *tribulationes*, ait Dominus (3), *oportet nos intrare in regnum cœlorum*. Ab hac autem unuſquiſque tanto longius eſt, quanto inter ceteros iniquior eſt. Ad hanc igitur Dominus rediit, accipere ſibi regnum, & reverti. Tunc enim ſibi Dominus regnum accepit, quando ejus humanitas ſuper cœlos exaltata eſt, eique a Patre dictum eſt (4): *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*. Reſtat igitur, ut revertatur, & ad judicium rediens cum ſervis ſuis rationem ponat. Prius enim, quam illuc aſcenderet, vocatis ſervis ſuis, dedit illis decem mnas, quæ alius Evangeliſta (5) *talenta,*

vo-

(1) *S. Ambroſius* lib. v. de Fid. cap. 6. Divine itaque illam parabolam induxit divitis, qui in regionem longinquam profectus eſt accipere regnum & reverti; ſe ipſum ſecundum ſubſtantiam Divinitatis incorporationiſque deſcribens. Ipſe, enim dives ſecundum plenitudinem Divinitatis, qui pro nobis pauper factus eſt, cum dives eſſet .. peregre profectus ſecundum corporis ſuſceptionem; quia vias hominis, tamquam iter ingreſſus alienum, in hunc mundum venit, ut regnum ſibi pararet ex nobis. Venit ergo filius hominis accipere regnum & reverti. *Vide & Auguſtin.* lib. 1I. QQ. Evang. cap. 46.

(2) Joan. xvi. 28. (3) Actor. xiv. 21.

(4) Pſ. cix. 1. 2. (5) Matth. xxv. 15.

vocat. Decem ſunt ſervi: decem & ſunt talenta. Noli dicere, pauci ſunt. Conſidera prius, quid decem ſignificent. Hoc enim numero nullus alius major eſt, quia omnes numeri in hoc numero continentur (1). Decem igitur aliquando multos, aliquando ſignificant omnes. Vocavit igitur decem, id eſt, omnes ſervos ſuos, & dedit illis decem mnas, id eſt, omnia talenta ſua. Quod alibi dicitur (2): *Et dedit illis bona ſua. Et ait ad illos: Negotiamini, dum venio*. Bonus negotiator beatus Paulus, qui omnibus omnia factus eſt, ut omnes lucrifaceret. Cotidie namque in Eccleſia nundinæ fiunt. Cotidie Dei theſaurus in Eccleſia venditur. Theſaurus enim deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Dei autem negotiatores omnes ſunt ſervi, & nihil aliud niſi ſervos emunt. Nihil enim aliud de mundi divitiis, niſi ſolos ſervos eorum, Dom[illegible]nus concupiſcit. Unde & de templo eos ejecit [illegible]i male negotiantes illicita ibi vendebant, & [illegible]ebant. Hoc autem de ſervis dictum eſt. Nunc de civibus audiamus. *Cives autem ejus oderant illum, & miſerunt legationem poſt illum dicentes: Nolumus, hunc regnare ſuper nos*. Iſti cives, Judæi ſunt, qui ſuper ſe omnium Regem, & Dominum Jeſum Chriſtum regnare noluerunt, dicentes: *Non habemus Regem, niſi Cæſarem*. Et iſti quidem hanc pravam le-

(1) *Vid. ſuperius dicta ad* n. XL. Luc. XVII.
(2) Matth. XXV. 13.

legationem poſt eum mittunt, quia ex quo ab eis receſſit in hac mala voluntate perſeverant. Quæ voluntas, quia Chriſtus eam cognoſcit, & audit, quaſi quædam legatio in illius ſemper auribus ſonat. *Et factum eſt, ut rediret, accepto regno. Et juſſit vocari ſervos, quibus dedit pecuniam, ut ſciret, quantum quiſque negotiatus eſſet.* Hoc autem erit in judicio, quando & boni, & mali omnes adſtabimus ante tribunal Chriſti, ut unuſquiſque pro ſe rationem reddat. *Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſivit.* Tunc enim unum talentum decem acquiſivit, quando aliqua gratia nobis a Deo conceſſa in multas virtutes creſcit: aut multos peccatores ad fidem, & juſtitiam convertit (1). *Et ait illi: Euge, bone ſerve, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſupra decem civitates.* Et hoc quidem alius Evangeliſta (2) manifeſtius poſuit, dicens: *Supra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.* Itemque (3): *Beatus ille ſervus, quem, cum venerit Dominus, invenerit vigilantem.*

(1) *S. Gregor.* lib. 1I. Epiſt. 47. Grave namque eſt pondus Sacerdotii. Prius quippe eſt Sacerdoti neceſſe, ut ceteris ad exemplum vivat; ac deinde ſervandum, ut mentem per oſtenſa exempla non elevet ... intentiſſimo timore conſiderans, quod receſſurus ad percipiendum regnum Dominus, & talenta ſervis diſtribuens, dicat; „ negotiamini, dum venio „. Quod profecto negotium tunc vere nos agimus, ſi vivendo & loquendo proximorum animas lucramur.

(2) Matth. xxv. 21.

(3) Matth. xxiv. 46.

Amen dico vobis, ſuper omnia bona, quæ poſſidet, conſtituet eum. Hoc eſt igitur ſupra decem civitates poteſtatem ei dare (1), quod eſt ſuper omnia, quæ poſſidet, eum conſtituere. Diximus enim, per decem omnes ſignificari. Et ſuper omnia quidem, quæ Dominus poſſidet, unuſquiſque conſtituitur; quia omnia ei obediunt, ejuſque voluntatem omnia faciunt. Tanta enim ibi erit concordia, ut unuſquiſque quaſi major veneretur ab omnibus, & quaſi minor veneretur omnes. Et alius venit dicens: *Domine, mna tua fecit quinque mnas*. Iſte quoque in talento ſibi credito bene operatus eſt; ſed non tantum, quantum ille, de quo modo diximus, in eo lucratus eſt. Nam etſi bene omnes laborant, non æqualiter tamen omnes laborant. Unde Apoſtolus, *Ego*, inquit (2), *plus omnibus laboravi; non autem ego, ſed gratia Dei mecum*. Qua in re in talento, & in gratia ſibi data ſe plus ceteris laboraſſe oſtendit. *Et huic ait: Et tu eſto ſuper quinque civitates*. Sicut enim nec in labore, ita neque in mercede æquales ſunt. Qui enim plus laborat, plus mercedis accipiet. *Stella enim*, ut Apoſtolus ait (3), *differt a ſtella in claritate. Sic erit & reſurrectio mortuorum*. Quamvis igitur omnes beati erunt, non tamen omnes æquales erunt. Quod quidem in eo ſignificatur, quod alii ſupra decem, alii ſupra quin-

(1) *Vid. s. Ambroſ.* lib. VIII. in Luc. n. 96.
(2) I. Corinth. XV. 10. (3) I. Corinth. XV. 41.

quinque civitates conſtitui dicuntur. *Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repoſitam in ſudario. Timui enim te, quia homo auſterus es; tollis, quod non poſuiſti, & metis, quod non ſeminaſti.* In ſudario namque talentum reponit, qui gratiam ſibi datam in hac carne laboribus, & fatigationibus traditam torpeſcere ſinit (1). Mentitur autem iſte malus ſervus, dum eum auſterum vocat, de cujus dulcedine Pſalmiſta loquitur dicens (2): *Dulcis, & rectus Dominus, propter hoc legem ſtatuit delinquentibus in via.* Talis igitur excuſatio quam vana, & inutilis ſit, ipſe Dominus oſtendit dicens: *De ore tuo te judico, ſerve nequam. Sciebas*, ut ipſe fingis, *quod ego auſterus homo ſum, tollens, quod non poſui, & metens, quod non ſeminavi, & quur non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego veniens utique cum uſuris exegiſſem illam?* Ac ſi dicat: Non fuit conveniens, ut meam pecuniam ad menſam numulariorum committere timeres, cum me tam fortem, & potentem eſſe cognoveras, ut non ſolum mea, verum etiam aliena ubique mihi vindicare va-

 leam.

(1) *Beda* ad h. l. Servus, qui negotiari juſſus, acceptam Domini pecuniam in ſudario repoſuit, oſtendit eos qui ad prædicandum idonei, prædicationis officium, jubente Domino, per Eccleſiam, vel ſaltem ſuſcipere, vel ſuſceptum digne gerere detrectant. Pecuniam quippe in ſudario ligare, eſt percepta dona ſub otio lenti torporis abſcondere: *quæ poſtrema verba s. Gregorii ſunt* part. 1. Cur. Paſt. cap. 9.

(2) Pſ. xxiv. 8.

leam. Qua in re nullam te habere excuſationem manifeſtum eſt. Hæc autem pecunia, verba vitæ æternæ ſunt: menſa Eccleſia: numularii auditores, quibus omnis iſta pecunia nuntiatur, & creditur (1). Hanc autem cum uſura Dominus recipit, quia multos fideles cum fructu boni operis per eam acquirit. Nuſquam autem eſt, ubi Dominus non ſeminaverit: nuſquam eſt, ubi ſuæ gratiæ ſementem non ſparſerit; quia propter hoc, quod in omnem terram exivit ſonus Apoſtolorum, omnibus hominibus rationem, & intellectum, memoriam, & ingenium largitus eſt. Conſtat igitur, hunc ſervum nequam adverſus eum eſſe mentitum. De quo ipſe ſubinferens ait: *Auferte ab illo mnam, & date ei, qui decem mnas habet.* Per quæ intelligere poſſumus, ſolos bonos eam beatitudinem poſſidere, quam ſimul cum eis & mali poſſediſſent, ſi in bonitate perſtitiſſent. *Et dixerunt illi: Domine, habet decem mnas.* Decem utique jam habebat, quibus una ſuperaddita

(1) *Beda* ad h. l. Quod putaverat, ſe pro excuſatione dixiſſe, in culpam propriam vertitur. Si, inquit, durum & crudelem eſſe me noveras, & aliena ſectari, ibique metere, ubi non ſeminaverim; quare non tibi iſtiuſmodi cogitatio incuſſit timorem, ut ſcires me mea diligentius quæſiturum, & dares pecuniam meam, ſive argentum ad menſam? ... Pecunia ergo & argentum, prædicatio Evangelii eſt & ſermo Divinus, qui dari debuit ad menſam, hoc eſt promptis paratiſque fidelium cordibus intimari. Ad quam videlicet menſam, ideſt mentem auditorum, non alia quam Dominica eſt deferenda pecunia, ut omnis ſermo docentis Scripturæ ſenſum aſſequatur.

ta undecim fiunt. Quid eſt igitur, quod non undecim, ſed decem tantum habere dicitur, niſi hoc, quod ſuperius diximus, quia idem ſignificant decem, quod omnes? Secundum quam ſignificationem, magis fuit, decem dixiſſe, quam undecim. Undecim enim non ſignificat niſi undecim; decem vero ſignificat omnes. Sequitur: *Dico autem vobis; quia omni habenti dabitur: ab eo autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo* (1). Omni enim, qui fidem habet, & dignam fidei operationem, ſicut iſte, qui ſic talenta multiplicavit, dabitur ei æternæ beatitudinis retributio. *Ab eo vero, qui hoc non habet, etiam hoc, quod* in opinione hominum *habet*, id eſt, *hoc, quod videtur habere*, ut alius Evangeliſta (2) ſcribit, *auferetur ab eo. Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt, me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me.* Miſeri Judæi, adverſum quos iſta dicuntur! De quibus ſupra dixerat (3): *Cives enim ejus oderant illum.* Iſti enim tunc interficientur, quòd dicetur eis (4): *Ite maledicti in ignem æternum, quod paratum eſt Diabolo, & Angelis ejus.* Tunc & boni audient (5): *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi* (6).

XLVI. (7) *Et ut appropinquavit, videns civita-*

R 3 *tem,*

(1) *Vide s. Bernard.* ſem. 72. in Cantic.
(2) Matth. xxv. 29.
(3) Lucæ xix. 14.
(4) Matth. xxv. 41.
(5) Ibid. v. 34.
(6) *Hactenus homil.*
(7) Luc. xix. 41.

tem, flevit ſuper illam dicens: Quia ſi cognoviſſes & tu. (1) Suſcitato namque Lazaro, veniens Dominus Jeroſolymam ſedens ſuper pullum aſinæ, cum jam appropinquaret ad deſcenſum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ diſcipulorum gaudentes laudare eum voce magna, dicentes (2): *Benedictus, qui venit in nomine Domini. Et quidam Phariſæorum de turba dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos. Quibus ipſe ait: Dico vobis, quia ſi iſti tacuerint, lapides clamabunt*. Lapides enim, Gentiles dicuntur (3), qui duri, ſteriles, & infructuoſi erant, & ligna, & lapides adorabant. Iſti autem modo clamant, & Chriſti virtutes laudare non ceſſant. Ut igitur appropinquavit, videns impiam civitatem in ſuam necem conſpirantem, non de ſua morte, quam illa machinabatur, ſed de illius ruina, & perditione fle.

(1) *Eſt hom. Emiſeni Dom. x. poſt Pentecoſt. pag.* 160.

(2) Lucæ XIX. 38. 39.

(3) *Titus Boſtr.* pag. 726. t. 2. Auct. Duc. Et quinam ſunt lapides illi? Illi utique qui quondam lapides adorabant, gentes nimirum deceptæ, & Diaboli fraude in errorem adductæ. *Memorat hanc interpretationem Hieron.* ad cap. II. Habac. *ſcribitque de ea*: Licet plerique ſic intelligendum putent; ſi Judæi tacuerint, multitudo me gentium confitebitur; tamen, hæc eſt expreſſior, & verior intelligentia; etiamſi homines tacerent, & ſignorum meorum multitudinem lingua invidens non loquatur; tamen lapides ipſi, & fundamenta murorum, & parietum ædificatio meam poterunt magnitudinem perſonare. Quod ut ſignificantius fiat, ponamus litteraturæ quoque ſæcularis exempla &c. *Adducit vero locum Salluſtii, & Ciceronis*.

flevit: *Quia ſi cognoviſſes & tu*. Sicut, inquit, ego fleo, qui omnia video, & futura cuncta cognoſco, ſic & tu fleres, ſi nunc ventura videres. Nobis, fratres, nobis iſtæ lachrimæ fuerunt, ut Magiſtrum imitemur, & ab hoc tanto Præceptore noſtro diſcamus, quid in noſtrorum inimicorum morte, & ruina agere debeamus. Unde & ipſe ait (1): *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus, & calumpniantibus vobis. Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis*. In hac, inquit, die, in hoc tempore, tua ſunt, quæ ad pacem tibi brevi tempore data ſunt. Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis ea mala, quæ ſubito venient tibi in diebus tuis. Et exponit: *quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique, & ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ*. Hæc autem omnia ſub Veſpaſiano, & Tito filio ejus completa ſunt, ſicut Joſephus pleniſſime narrat: quando ex longa obſidione tanta calamitas Judæos oppreſſit; ut ipſæ matres filios devorarent (2). Et hoc ideo, quia non cognoverunt tempus viſitationis ſuæ,

 quan-

(1) Lucæ VI. 27.
(2) *Narrat hoc de Maria quadam femina nobili Joſephus* lib. VI. de B. J. cap. 3. n. 4.

quando viſitavit eos *oriens ex alto*. De qua viſitatione Zacharias ait (1): *Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit, & fecit redemptionem plebis ſuæ*. Quod autem ait: *non relinquent in te lapidem ſuper lapidem*, hyperbolice dictum eſt. Sive lapis ſuper lapidem relictus non eſt, quo vel ipſa civitas, vel aliquis in tota civitate defendi potuiſſet. (2) Prius enim civitas ipſa, deinde turris, quæ Antonia (3) dicebatur, poſtmodum vero templum illud nobiliſſimum, ſuper quod aliquanti confugerant, magna vi captum, & deſtructum eſt.

(1) Luc. 1. 68.

(2) *Ioſephus* lib. VII. cap. 1. *narrat juſſiſſe Titum militibus, ut urbem totam & templum funditus everterent, relictis turribus Phaſaelo, Hippico, & Mariamne, eaque muri parte, quæ civitatem ab Occidente cingebat. Extitiſſe reliquias templi quaſdam tempore Victoris Antiocheni, ipſemet teſtatur in* cap. XIII. Marci. *Eſt Chryſoſtomi inſignis locus* in homil. Quod Chr. ſit Deus [t. 1. opp. ex rec. Montf. pag. 580.] n. 16 *quo affirmat*, tantum de templo ſupereſſe, quantum ſatis eſt, ut oſtendatur, ubinam templum olim eſſet. *Atque* ibidem *de igne exiliente a fundamentis, cum ætate ſua Imperator inſtaurare templum vellet. Hieronymus optimus certe teſtis* in cap. 1. Iſai. Ergo & omnipotens Deus dereliquit Templum, & urbem fecit eſſe deſertam: quod non neceſſe eſt ſermonibus approbare, nobis præſertim qui videmus deſertam Sion, & everiam Jeruſalem, Templumque uſque ad ſolum dirutum. *Qualis autem everſio & vaſtitas fuerit quæ a Prophetis prænuntiata eſt, deſcribit* lib. X. in Iſai. ad cap. 34. *De eadem ab Adriano inſtaurata* epiſt. 103. n. 9. ex rec. Vallarſ. *V. & Bedam* ad h. l. *& Theophylactum* ad Matt. XXVI. ad Marc. XIII. &c.

(3) *Deſcribit Templum & turrim Antoniam Joſephus* de B. J. lib. V. cap. 5. *De eadem turri Antonia a Romanis expugnata Vid.* lib. VI. c. 1. *De templo incenſo ibid.* c. 4. n. 5. *Idem Joſephus* lib. VI. c. 8. *de urbe capta a Romanis*.

eſt. Quod ſi ſe hoſtibus tradidiſſent, templum deſtructum non fuiſſet. In quod, cum jam incenderetur, Titus intraſſe, multumque illud laudaſſe dicitur (1). Hujus autem civitatis deſtructio cujuslibet animæ perditionem ſignificare poteſt. In qua fide corrupta, & virtutum populo deficiente, malignorum ſpirituum, vitiorumque exercitus eam aggreditur, incendit, & diſſipat. Capta eſt autem civitas Jeruſalem poſt quadraginta & duos annos a Chriſti paſſione (2). Quod bene quidem Eliſæus ſignificavit, qui aſcendens Bethel, cum pueri ipſius loci ei illuderent, dicentes (3): *aſcende calve, aſcende calve; maledixit eis in nomine Domini, & ſtatim egreſſi ſunt duo urſi de ſaltu & occiderunt quadraginta duos ex illis*. Ideo enim poſt quadraginta & duos annos a duobus urſis, Tito videlicet, & Veſpaſiano, Judæi interfecti ſunt, quia Chriſto illudentes, in Calvariæ montem eum duxerunt, ibique eum crucifixerunt. Sequitur: *& ingreſſus in templum cœpit ejicere vendentes in illo, & ementes*. Unde & Matthæus ait (4): *Et intravit Jeſus in templum, & ejecit omnes vendentes, & ementes in templo, & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit*. Audite hæc, Simoniaci: audite

(1) *Vid. eumd. Joſeph.* lib. VI. cap. IV. n. 7.
(2) *Ita & Hieron.* lib. III. in Iſ. cap. VI. v. 4. *Vide A. noſtrum, qui idem dixerat ad* n. LXXXIX. Matth. pag. 386.
(3) IV. Reg. II. 23. (4) Matth. XXI. 12.

dite (1), nefandi negotiatores. Aut ceſſate a negotiis, aut exite de templo. Non enim unum, vel duos, ſed indifferenter omnes vendentes, & ementes Dominus templi ejecit de templo. Ipſe & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Vos enim nummularii eſtis, vos columbas venditis, vos ſine nummo, & pretio nihil agitis. Columbas enim vendunt, quicumque vel Eccleſias, vel Sancti Spiritus gratias pretio largiuntur. Horum autem cathedras Dominus evertit, ut per hoc, eos non eſſe Epiſcopos intelligamus. Et dicit eis: *Scriptum eſt, quod domus mea domus orationis eſt, vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum*. Latrones enim vos eſtis, quia per oſtium non intraſtis. Qui enim non intrat per oſtium in ovile ovium, fur eſt, & latro. Oſtium enim Chriſtus eſt, qui, quoniam per eum non intraſtis, veſtras cathedras evertit. Per hoc enim oſtium illi ſoli intrant, qui ſecundum canonum inſtituta Epiſcopi conſtituuntur. Exite igitur de domo orationis, quæ, quoniam vos in ea habitatis, facta eſt ſpelunca latronum. Nuſquam alibi Dominus hoc feciſſe legitur: nuſquam alibi corporaliter reſtitiſſe, alios impuliſſe, vel ejeciſſe narratur. Si igitur eum in hoc quoque imitari

(1) *Rurſus hic contra Simoniacos invehitur A. noſter, ut fecerat ad ſimilem locum* Matthæi LXXXVI. pag. 370. *Vid. Præfat.* pag. v. *Fuſe de hoc argumento Hieronymus* ad cap. XXI. Matth.

tari velimus, ſi aliter non poſſumus, violenter Simoniacos ab Eccleſia pellere debemus. Si tamen vires ſuppetunt, quibus hoc ſine Eccleſiæ detrimento facere valeamus (1).

XLVII. (2) *Erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum, areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſupervenit univerſo orbi*. Quibuſdam interrogantibus Jeſum (3), *quando veniet Regnum Dei, & quod ſignum adventus ejus?* reſpondit; quod prius *ſurget gens contra gentem, & regnum adverſus regnum, & terræmotus magni erunt per loca, & peſtilentiæ, & fames, terroreſque de cœlo, & ſigna magna erunt*. Unde & Apoſtolus quibuſdam id ipſum timentibus, & ſcire cupientibus ait (4): *Rogamus vos per adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, & noſtræ congregationis in idipſum, ut non cito moveamini a veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam, tamquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini. Quia, niſi venerit diſſenſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adverſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tamquam ſit Deus*. Hæc igitur erunt prima ſigna ad-

(1) *Hactenus homil.*
(2) Luc. XXI. 25. *Eſt homilia Emiſeni Dom. II. Adv. p. 4.*
(3) Luc. XXI. 7 Matthæi XXIV. 3.
(4) II. ad Theſſal. II. 1. 2. &c.

adventus Chriſti. Deinde ſequentur & illa, de quibus modo dixit: *Erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis*, & cætera. Sicut enim Chriſti nativitatem pax, & exultatio præceſſit, cantantibus Angelis (1) *gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. (2) Et *ecce annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus, in civitate David*; ita & hunc perditionis filium lites, contentiones, diſſenſiones, terræmotus, peſtilentiæ, fames, & alia his ſimilia terroris ſigna præcedent. Et tunc tandem ipſe revelabitur, & malis pejora ſuccedent (3). *Erit enim tunc tribulatio magna* (4), *qualis non fuit ab initio ſæculi uſque nunc, neque fiet: & niſi Dominus abbreviaſſet dies illos, non eſſet ſalva omnis caro. Sed propter electos breviabuntur dies illi*, ut non tantum vivat, quantum ſe vivere ſperavit. Regnabit enim (5) *per tempus, & tempora, & dimidium temporis*. (6) *Quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & auferet illuſtratione adventus ſui*. Sed fortaſſe dicet aliquis, ea non eſſe ſigna, quæ frequenter evenire ſolent; quoniam ſignum dici non ſolet, niſi novum aliquod, & inuſitatum. Quo-

(1) Lucæ II. 14. (2) Ibid. v. 10.
(3) *De his ſignis s. Auguſtinus* lib. XX. de Civ. cap. 5. & cap. 24. *S. Gregorius* hom. 1. in Evang. & lib. XIV. Moral. cap. 12. hom. 9. in Ezech. &c.
(4) Matth. XXIV. 21. 22.
(5) Apocalypſ. XII. 14. (6) II. ad Theſſal. II. 8.

Quocirca illa prœlia, illos terræmotus, illas peſtilentias, & fames, illoſque terrores more inſolito, multoque tunc violentius fieri credere oportet. Unde non immerito illa tribulatio tale fore dicitur, quale nulla alia aliquando fuerit; & præter hæc omnia, ad cumulum totius mali *ſurgent Pſeudo-Chriſti, & Pſeudo-Prophetæ, & dabunt alia ſigna, & prodigia multa, ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poſſit, etiam electi* (1). De ſole autem, & luna, & ſtellarum ſignis alius Evangeliſta (2) dicit: quia *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent*. His autem convenire videntur quædam, quæ in annalibus Judæorum ſcripta referuntur. In quibus mare ſuper omnes montes quindecim cubitis altius exaltari narratur, ſtantibus aquis, & in nullam partem fluentibus. Et deinde tantumdem in abyſſum demergetur, ut vix ab inſpicientibus videri valeat. Poſtmodum vero revertetur in locum ſuum. Et tunc fortaſſe illa confuſio ſonitus maris, & fluctuum fiet, de qua hìc modo Dominus loquitur. Neque enim tanta maris, fluctuumque commotio ſine magna confuſióne, & ſonitu fieri poterit. Terra quoque ſua ſigna dabit; quia & terræmotus tam magni fient, ut pene omnia manufacta ruant, omneſque lapides, etiam parvi, conſcindentur. Et feræ de montibus deſcendentes inter homines manebunt, nullique

(1) Matth. XXIX. 24. (2) Mar. XIII. 24.

que nocebunt. Ipſi quoque homines, quaſi amentes, & præ timore areſcentes, huc & illuc diſcurrentes tabeſcent. Et his quidem Evangelii verba convenire videntur, quibus Dominus ait (1): *Areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſupervenient univerſo orbi*. Horum autem ſignorum, & aliorum, quæ hìc non dicuntur, unumquodque uno die, & non amplius fieri narratur. Nos autem quidem auctoritatem non damus, quæ ideo quidem ſcripſimus, quia Evangelii verbis convenire videbantur. Sequitur: *Nam virtutes cœlorum movebuntur*. Virtutes cœlorum, Angelorum exercitus intelligimus (2), quæ ad judicium venientem Salvatorem noſtrum comitabuntur. Unde & ſubditur: *Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube, cum poteſtate magna, & majeſtate*. Sic enim deſcendet Dominus, quemadmodum aſcendit, ſicut ſcriptum eſt (3): *Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Hic Jeſus, qui aſſumptus eſt a vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum*. Quis autem dicere, vel cogitare valeat, quæ tunc lætitia bonis, & quæ tunc erit triſtitia malis? *His autem fieri incipientibus, reſpicite, & levate capita veſtra, quoniam appropinqua-*

(1) Lucæ XXI. 26.
(2) *S. Hieron.* ad cap. 24. Matth. Virtutes cœlorum, Angelorum multitudinem intelligimus.
(3) Actor. I. 11.

quavit redemptio veſtra. Audiſtis, inquit, certiſſima ſigna futuri judicii. Quæ poſtquam fieri incipient, reſpicite, & mentis oculos aperite, credite, & dubitare nolite, levate capita veſtra, & a terrenis ad cœleſtia erigite mentem veſtram, quoniam appropinquavit redemptio veſtra. Quamvis enim diem illam nemo ſciat, proxima tamen eſſe dubitari non poterit, poſtquam hæc tanta, & talia ſigna fieri incipient. Cujus rei gratia hanc valde competentem ſimilitudinem ſubdidit dicens: *Videte ficulneam, & omnes arbores, cum producunt jam ex ſe fructum, ſcitis, quoniam prope eſt æſtas. Ita & vos, cum videritis hæc fieri, ſcitote, quoniam prope eſt Regnum Dei*. Sicut enim fructus, & folia noviter in arboribus naſcentia æſtatis adventum denuntiant, ita & ſigna ſuperius dicta, ſtatim ut apparuerint, Regnum Dei prope eſſe certiſſime nuntiabunt (1). *Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia fient*. Niſi igitur hæc ſigna prius apparuerint, hominum generatio finiri, & dies ultima ve-

(1) *Hieron.* l. all. Sub exemplo arboris docuit conſummationis adventum. Quomodo, inquit, quando teneres fuerint in arbore ficus cauliculi, & gemma erumpit in florem, cortexque in folia parturit, intelligitis æſtatis adventum, & favonii ac veris introitum; ita cum hæc omnia quæ ſcripta ſunt videritis, putate jam adeſſe conſummationem mundi, ſed quaſi proœmia, & præcurſores quoſdam venire, ut oſtendant, quod prope ſit, & in januis. *Vid. Victor. Antiochen.* ad cap. 13. Marc. *& s. Auguſtini* QQ. Evang. lib. 1. c. 39.

venire non poterit. *Cœlum, & terra tranſibunt; verba autem mea non tranſibunt*. Tranſibunt utique Cœlum, & terra, quia in melius commutabuntur. Verba autem Chriſti non tranſibunt, ſed in ſuæ veritatis ſtabilitate ſemper manebunt. Tranſibunt enim, ſi id, quod affirmant, non fieri poſſet, & id, quod fieri negant, fieri contigiſſet (1).

XLVIII. (2) *Erat autem diebus docens in templo; noctibus vero exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliveti. Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum*. Omnis, inquit, populus manicabat in templo ad eum, id eſt, ſummo mane conveniens in templo expectabat audire eum. A mane enim manicare dicitur (3). Quæ vero ſequuntur de Chriſti paſſione, quia in Matthæo expoſita ſunt, hìc exponere non eſt neceſſe, propter pauca dumtaxat, quæ Matthæus prætermiſit. Mittit Dominus Petrum, & Joannem parare Paſcha. Quibus introeuntibus in civitatem, occurrit homo amphoram aquæ portans, quem ipſi ſequuntur in domum, in quam intrat. Et oſtendit eis Paterfamilias cœnaculum magnum ſtratum. Iſti enim duo Chriſti diſcipuli, duo Teſta-

(1) *Hactenus homil.*
(2) Luc. xxi. 37.
(3) *De hoc verbo S. Aug.* Qu. XLVI. in Judic. Manicabis autem Latinum verbum eſſe mihi non occurrit. *Uſus eo eſt vetus Interpres Juvenalis; & media ætate multi, ut Chryſol.* ſer. 82. *Explicatur eo modo quo ab A., a Gloſſis Græcis, Ugutione &c,*

Teſtamenta ſunt, quæ dum divina inſpiratione mittuntur ad civitatem pectoris noſtri, Paſcha ibi parant; quia quid agnus ille ſecundum legem immolatus ſignificet, & qualiter Paſcha noſtrum immolatus ſit Chriſtus, nos docent, & intelligere faciunt. Quibus interior homo noſter occurrit, qui, quoniam baptizatus eſt, amphoram aquæ non immerito portare dicitur (1). Nemo enim non baptizatus hanc amphoram portat. Hunc igitur ſequuntur uſque in domum, uſque in cordis interius ſecretarium; ibique inveniunt Patremfamilias, id eſt, intellectum, a quo interior noſtra familia regitur, & gubernatur. Et ipſe oſtendit eis cœnaculum magnum ſtratum, per quod fidem intelligimus (2) aliis virtutibus ornatam. Ibi enim hæc cœna paratur, quia per fidem revelatur. Unde recte dicitur: Niſi credideritis, non intelligetis. Hoc enim cœnaculum infideles non habent. (3) *Et cum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim cum eo. Et ait illis: Deſi-*

(1) *S. Ambroſ.* lib. x. in Luc. ad h. l. n. 48. Nam de aqua quid loquar? ... O aqua, quæ Sacramentum Chriſti eſſe meruiſti, quæ lavas omnia, nec lavaris! Tu incipis prima, tu comples perfecta myſteria. A te principium, in te finis; vel potius facis, ut finem neſciamus &c. *Beda*: Pulchre autem paraturis Paſcha diſcipulis homo amphoram aquæ portans occurrit, ut oſtendatur hujus paſchæ myſterium pro ablutione perfecta mundi totius eſſe celebrandum. Aqua quippe lavacrum Gratiæ.

(2) *Beda*: Cœnaculum magnum, Lex ſpiritalis eſt, quæ de anguſtiis litteræ egrediens, in ſublimi loco recipit Salvatorem.

(3) Lucæ XXII. 14.

derio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar. Multum, inquit, hoc Paſcha vobiſcum manducare deſideravi, ut vetera complerem, & ad nova tranſirem. *Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei*, id eſt, donec in Eccleſia ſpiritualiter intelligatur, & agatur. (1) *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in temptationibus meis, & ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſrael*. Sic, inquit, ego vobis Eccleſiæ regnum trado, & diſpono, ſicut & Pater meus mihi illud diſpoſuit, ut mea vice illud regatis, & ſuper menſam meam edatis panem vivum, qui de cœlo deſcendit, & bibatis calicem novi teſtamenti. Hoc autem & de illa cœleſti menſa intelligi poteſt (2), in qua Sancti ſola ſummi Boni contemplatione reficiuntur. De qua Pſalmiſta: *Ego*, inquit (3), *cum juſtitia apparebo in conſpectu tuo, ſatiabor, dum manifeſtabitur gloria tua*. Ait autem Dominus Simoni: *Simon, ecce Sathanas expectavit, ut cribraret vos ſicut triticum*. Sicut enim olim beatum Job, ita & Apo-

(1) Lucæ xxII. 28.

(2) *Ita intellexit hæc verba S. Ambroſ.* l. x. n. 49. *Et Beda ſcribit*: Menſa hæc propoſita omnibus ſanctis ad fruendum, cœleſtis eſt gloria vitæ. *Vid. S. Aug.* lib. 1. QQ. Ev. c. 43. S. *Hier.* qu. 2. ad Hedibiam.

(3) Pſ. xvI. 15.

& Apoſtolos ex Dei permiſſione cribravit, ſi quid fortaſſe zizaniæ, & corruptionis in eis inveniret. Et dixit eis (1): *Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calciamentis, numquid aliquid defuit vobis? at illi dixerunt, nihil.* Nihil enim eis deeſſe poterat, quos Dominus ipſe regebat. Unde Pſalmiſta (2): *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.* Miſerat enim eos Dominus non prædicare, ſed infirmos ſanare, dicens eis (3): *Ite, ſanate omnes languores, omneſque infirmitates.* Ideoque neque ſacculo indigebant, neque pera, neque calciamentis. Nondum enim calciati erant in præparatione Evangelii pacis. *Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram.* Nunc, inquit, & ſacculum, & peram vos ferre concedo, non ad colligendum, ſed ad tribuendum; non ut aliena in eis coacervetis, ſed ut inde trahatis, quod aliis detis. Hæc enim duo, præter hoc quod miſericordiam, & largitatem indicant, utrumque etiam ſignificant Teſtamentum (4). Ex his enim, quaſi ex ſacculo, & pera cunctis divitiis plenis, trahebant Apoſtoli, unde mentes famelicas, & ſitientes reficerent. Securi ſint igitur Apoſtoli, & nihil timeant, quia nihil deerit eis portantibus ſacculum, & peram, quibus nec prius aliquid defuit

(1) Lucæ XXII. 36. (2) Pſ. XXII. 1.
(3) Lucæ IX. 1. *dedit illis poteſtatem ... ut languores curarent &c.* (4) *Vide S. Ambroſium* n. 54. 55.

Digitized by Google

ſine ſacculo, & pera. *Et qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium.* Qui, inquit, non habet gladium Spiritus, quod eſt Verbum Dei, vendat tunicam ſuam, & emat eum, ut omnibus exutus, nudus nudam crucem ſequatur. His igitur verbis aperte monſtratur, quod illi ſoli prædicare, & gladium Spiritus ferre debent, qui ſimul cum Apoſtolis dicere poſſunt (1): *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Qui enim nihil poſſidet, merito nudus, & abſque tunica dicitur. *Dico enim vobis, quoniam adhuc, quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus eſt. Etenim ea, quæ ſunt de me, finem habent.* Adhuc, inquit, parum, quod reſtat, oportet impleri in me. Pene enim jam finita ſunt, quæ de me ſecundum carnem ſcripta ſunt. Sed adhuc illud reſtat, ut cum iniquis me deputantes, Judæi crucifigant. Et tunc tandem ego quidem a prædicatione ceſſabo: vos autem, omnibus venditis, emite gladium, accingimini, & ad prædicandum vos præparate. *At illi dixerunt: Domine, ecce gladii duo hic. At ille dixit eis: Satis eſt.* Sufficiunt enim duorum Teſtamentorum gladii ad totius prædicationis opus peragendum. Vide, quam bene omnia conveniant, quamvis, quid verba Domini ſignificarent, Apoſtoli non intelligebant. (2) *Et apparuit illi Angelus*

(1) Matth. XIX. 27.
(2) Lucæ XXII. 43.

lus de Cœlo confortans eum. Et factus eſt in agonia, & prolixius orabat. Et factus eſt ſudor ejus, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Hæc enim pugna Salvatoris noſtri, Martyrum agones (1), & certamina ſignificabat. Ille ſudor ſanguineus, eorum ſanguinem de toto ejus corpore, quod eſt Eccleſia, ubique fundendum manifeſtabat. Orabat autem prolixius, quatenus nobis oſtenderet, quid in tali pugna agere debeamus, ut Angelorum conſolationem recipere mereamur. Cetera, quæ ſequuntur, in Matthæo expoſita ſunt.

XLIX. (2) *Duo ex diſcipulis ibant ipſa die in Caſtellum, quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Jeruſalem, nomine Emmaus, & ipſi loquebantur adinvicem de his omnibus, quæ acciderant.* Unus autem iſtorum, ipſe, qui hæc ſcribit, beatus Lucas fuiſſe putatur (3). Mos enim fuit antiquorum,

(1) *Beda*; Nemo ſudorem hunc infirmitati deputet .... Sed potius intelligat per irrigatam ſacramque ejus ſanguine terram, non ſibi, qui noverat, ſed nobis aperte declaratum, quod effectum jam ſuæ precis obtineret, ut fidem videlicet diſcipulorum, quam terrena adhuc fragilitas arguebat, ſuo ſanguine purgaret.

(2) Luc. XXIV. 13.

(3) *Cum Evangeliſta unum tantum nomine appellet*, Cleopham, *longa eſt de nomine alterius controverſia. S. Ambroſius* Lx. in Luc. n. 173. *ſcribens, Chriſtum undecim ſe demonſtraſſe,* ſicut ſe Ammaoni & Cleophæ ſeorſum jam veſpere demonſtraverat, *viſus eſt nomen feciſſe illi* Ammaonis. *Petavius vero* ad hæreſ. XXI. Epiph. *depravatum hunc locum putat, & ſubtractum aliquid amanuenſis culpa, nec diſcipulo illud nomen feciſſe Ambroſium, ſed caſtellum Ammaonem* id. *Emmauntem* nomi-

ut in ſuis ſcriptis ſic de ſe, quaſi de aliis, loquerentur. Unde & Moyſes frequenter dicit (1): *Locutus eſt Dominus ad Moyſem dicens*. Et Matthæus, *Præteriens*, inquit (2), *Jeſus vidit hominem ſedentem in teloneo Matthæum nomine*. Et multa talia. *Et factum eſt, dum fabularentur, & ſecum quærerent, & ipſe Jeſus appropinquans ibat cum illis*. Bonum eſt igitur loqui de Jeſu. Bonum eſt ſemper in mente habere, quia nec ipſe eorum obliviſcitur, qui ejus memores ſunt. Sicut & hìc, quia iſti duo de eo loquebantur, ipſe appropinquans ibat cum eis. Beati, cum quibus ambulat Jeſus. Beati, cum quibus ambulat ſalus, & vita, qui, quoniam cum luce vadunt, errare non poſſunt. Sequitur: *Oculi autem eorum tenebanban-*

nominaſſe. Contra Petavium diſſerit le Nourry Ambroſii Scholiaſtes ad h. l. *quod multis aliis in locis idem dicat Ambroſius* ad cap. XVII. Luc., in Apol. II. David c. 8. Tract. in Sym. &c. *& quod idem nomen diſcipuli habeat* Origenes Præf. in Ev. Jo. *Sed apud Origenem quidem in ea* præfat. t. 2. pag. 7. ex recenſ. Huet. edit. Colon. 1685. *lego* Simonem *non* Ammaonem. *Atque idem nomen habet* l. II. contr. Celſ. n. 62. Colloquentibus Simone & Cleopha de iis, quæ illis acciderant, Jeſus interveniens &c. *Simonem etiam nominat S. Baſilius* ad cap. VI. Iſai. n. 186. *Maurini editores & Origenis & Baſilii, ex apocryphis hauſtum id volunt. Quicquid de eo ſit, Auctoris noſtri verum eſt illud, Lucam eſſe qui putent, Gregorium* lib. 1. moral. c. 1. *Theophylactum* ad h. l., *Nicephorum* lib. 1. c. 34. &c. *Et Gregorius quidem* n. 3. *hoc ipſum eſſe inquit de* Scriptoribus ſacri eloquii, qui impulſu S. Spiritus agitati, ſic de ſe in illo teſtimonium, tamquam de aliis proferunt.

(1) Exodi VI. 1. VIII. 1. 20. &c.

(2) Matth. IX. 9.

bantur, ne eum agnoſcerent. Quia enim dubitabant, quia nondum perfecte credebant, ideo eum videntes non agnoſcebant. *Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & eſtis triſtes? Et reſpondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus in Jeruſalem, & non cognoviſti, quæ facta ſunt in illa his diebus?* Ac ſi dicat: Tantum ſcelus noviter in Jeruſalem perpetratum eſt, ut præ ſua magnitudine omnino celari non poſſit, & quomodo tu ſolus ea, quæ ibi his diebus facta ſunt, non cognoviſti? *Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: de Jeſu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere, & ſermone coram Deo, & omni populo, & quomodo eum tradiderunt ſummi Sacerdotes, & Principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem ſperabamus, quod ipſe eſſet redempturus Iſrael*. Multum ægrotabant iſti, multumque eis neceſſe fuerat, ut medicus, & Salvator eis apparuiſſet. Quod enim dicunt, *nos ſperabamus*, ſe jam a ſpe quodammodo decidiſſe oſtendunt (1). *Et nunc ſuper hæc omnia tertia dies eſt hodie, quod hæc facta ſunt*. Hodie igitur, ſecundum promiſſionem ſuam, reſurrexiſſe debuerat. Qui tamen utrum reſurrexcrit, ignoramus.

(1) *S. Auguſt.* ſerm. 235. n. 2. Sperabatis? jam non ſperatis? Hic eſt omnis diſcipulatus veſter? In Cruce latro vos vicit ... Quid ſperabatis? „ Quia ipſe erat redempturus Iſrael „: Quod ſperabatis & illo crucifixo perdidiſtis, hoc latro crucifixus agnovit .. *Vid. etiam* ſerm. 232.

mus. *Sed & mulieres quædam ex noſtris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invento corpore ejus, venerunt dicentes, ſe etiam viſionem Agelorum vidiſſe, qui dicunt, eum vivere. Et abierunt quidam ex noſtris ad monumentum, & ita invenerunt, ut mulieres dixerunt; ipſum vero non invenerunt.* His auditis ſecretorum omnium cognitor, videns eos & amare, & dubitare, eorum infidelitati reſpondens, ait: *O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ! Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & reſurgere a mortuis, & ita intrare in gloriam ſuam? Et incipiens a Moyſe, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturas, quæ de ipſo erant.* Chriſti namque paſſionem, & reſurrectionem ſignificans Moyſes ſcribit, qualiter Jacob Judam filium ſuum benedixerit, de cujus progenie Dominus natus eſt, dicens ei (1): *Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum*: Et adorabunt te filii Patris tui. *Catulus leonis Juda: ad prædam, fili mi, aſcendiſti; requieſcens accubuiſti ut leo, & quaſi leæna: quis ſuſcitabit eum?* Ad prædam enim in crucem Chriſtus aſcendit, quia de Diaboli poteſtate morte ſua mundum eripuit. Sed quaſi leo accubuit; quia nec in ipſa morte fortitudinem amiſit. Quis autem ſuſcitavit eum, niſi Deus Pater, & divinitas ipſa,

(1) Geneſ. XLIX. 8.

ipſa ; quæ in eo erat (1) ? Similiter autem & David Chriſti paſſionem, & reſurrectionem ſignificans ait (2): *Ego dormivi, & ſomnum cepi, & reſurrexi, quoniam Dominus ſuſcepit me* (3). Itemque (4): *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt omnia oſſa mea, & diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem* (5). Et Iſaias. *Corpus*, inquit (6), *ſuum dedit percutientibus, & genas ſuas vellentibus. Faciem ſuam non avertit ab increpantibus, & conſpuentibus in eum.* (7) *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit.* (8) *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum.* (9) *Propter ſcelus populi mei percuſſi eum, & dabit impium pro ſepultura, & divitem pro morte ſua.* Dum hæc, & ſimilia eis Dominus loqueretur, & Pro-

(1) *De J. C. Reſurrectione explicat hunc locum S. Auguſtin.* ſerm. 37. n. 2. *&* ſerm. 218. n. 12. *Beda* expoſ. in Geneſ. ad h. l. *Vide etiam S. Hieronymum* ad cap. 1. Mich.

(2) Pſ. 11I. 6.

(3) *Ita interpretatus eſt, & ad J.C. Reſurrectionem retulit Origenes* ad h. l. tom. 2. oper. ex rec. Delarue pag. 552. *Euſebius* tom. 1. collect. Montfaucon. pag. 20. *Dydimus, & libri Eccleſiaſtici noſtri.*

(4) Pſ. XXI. 17. 18.

(5) *Notiſſimus hic Pſalmi locus ob diverſitatem lectionis in Hebræo; & omnes de Chriſto interpretatur; ut etiam ſequentia loca Iſaiæ.*

(6) Iſai. L. 6. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conſpuentibus in me.

(7) Iſaiæ LIII. 4. (8) Ibid. v. 7.

(9) Ibid. 8. 9.

& Prophetarum illis teſtimonia interpretaretur, *appropinquaverunt Caſtello, quò ibant, & tunc ipſe* non ſolum corporis habitudine, ſed & ipſa facie, quamvis longius ire noluerit, *longius ſe* tamen *ire oſtendit*. Sic enim & ſuperius dicitur(1), quod Samaritani noluerunt recipere eum, *quia facies ejus erat euntis in Jeruſalem*. Hoc igitur modo probabat eos Dominus, quo affectu, & qua charitate peregrinos ſuſcipiebant; quatenus & nos diſcamus ab eis, qualiter eos ſuſcipiamus. Si enim aliter eos tenere non poſſumus, piam eis violentiam inferre debemus. Unde & hìc dicitur: *Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiſcum, quoniam adveſperaſcit, & inclinata eſt jam dies. Et intravit cum illis. Et factum eſt, dum recumberet cum illis, accepit panem, & benedixit, & fregit, & porrigebat illis.* Sic enim facere ſolebat, quando adhuc inter eos converſabatur. *Et aperti ſunt oculi eorum*, aſſuetam ejus conſuetudinem videntes. *Et cognoverunt illum: & ipſe evanuit ex oculis eorum.* At illi pariter gaudio, & mœrore commoti *dixerunt ad invicem: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret Scripturas?* Quur eum non tenuimus? Quur vel ad pedes ejus non corruimns? Quur nobis ipſis, & cordibus noſtris non credidimus? Ubi eum quæremus? Ubi inveniemus? *Exurgentes eadem hora*

(1) Lucæ IX. 53.

hora regreſſi ſunt in Jeruſalem, & invenerunt congregatos undecim, & eos, qui cum ipſis erant, dicentes, quod ſurrexit Dominus vere, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant, quæ geſta erant in via, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis. Conſidera modo, quanta ibi lætitia fuerit, dum illi, & illi viciſſim ſibi ſua gaudia nuntiarent.

L. (1) *Dum autem hæc loquuntur, ſtetit Jeſus in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis.* Loquebantur Diſcipuli de Jeſu, & ea, quæ viderant, in commune referebant. Cum ſtatim ipſe adfuit, & ſua eos præſentia reddidit certiores. Semper enim in medio illorum eſt Jeſus, qui pie loquuntur de eo, & qui congregantur in nomine ejus. Unde ipſe ait (2): *Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Pacem autem eis commendat. Pacem eos habere perſuadet, quia ſine pace impoſſibile eſt placere Deo. In eis enim habitat Dominus, qui pacem, & concordiam diligunt (3). Unde Pſalmiſta (4): *Et factus eſt*, inquit; *in pace locus ejus.* Sequitur: *Ego ſum, nolite timere.* Ego, inquit, ſum. Cognoſcite vocem meam. Non in ſpiritu, ut putatis, ſed corporaliter me videtis. *Conturbati enim, & conterriti*, non ipſum Dominum, quem videbant, ſed

(1) Luc. XXIV. 36. (2) Matth. XVIII. 20.
(3) *Sic ferme loquitur S. Gregor.* hom. X. in Ezech. Ibj inhabitat Deus, ubi vera pax quæritur.
(4) Pſ. LXXV. 2.

ſed *ſpiritum ſe videre putabant*. *Et dixit eis*. *Quid turbati eſtis*, *& cogitationes aſcendunt in corda veſtra?* Nihil eſt, quod cogitatis: quia non phantaſticum aliquod, ſed veritatem videtis. Et protinus eis manus, & pedes oſtendens, ait: *Videte manus meas*, *& pedes meos*, *quia ipſe ego ſum*. Cognoſcite vel vulnerum cicatrices, ſi me nec in perſona, nec in voce cognoſcitis. *Palpate*, *& videte*, *quia Spiritus carnem*, *& oſſa non habet*, *ſicut me videtis habere*. Ideo enim ſuorum vulnerum cicatrices Dominus reſervavit, ut in eis Diſcipulorum ſuorum corda ſanaret, & in ſe ipſo oſtendendo vulnera carnis, ſanaret in eis vulnera mentis. Sciebat enim, quod Apoſtolus Thomas aliquando dicturus eſſet (1): *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum*, *& mittam digitum meum in locum clavorum*, *& mittam manum meam in latus ejus*, *non credam*. Propter hoc igitur cicatrices delere noluit, quas, ſi voluiſſet, delere omnino potuiſſet (2). Nemo autem

(1) Joan. xx. 25.

(2) *Alia ratio affertur a S. Ambroſio* ad h. l. lib. x. in Luc. n. 170. Vulnera ſuſcepta pro nobis cœlo inferre maluit; ut Deo Patri pretia noſtræ libertatis oſtenderet. *Sed hanc etiam A. noſtri rationem afferunt PP.*, *præſertim Auguſt.* ut ſerm. 88. n. 2. Numquid non poterat Dominus ſine cicatricibus reſurgere? Sed in corde diſcipulorum vulnera noverat, propter quæ ſananda cicatrices in corpore ſuo ſervaverat, *&* ſerm. 112. n. 4. Dominus qui poſſet ſine ullo veſtigio vulneris reſurgere, ſervavit cicatrices, quæ a dubitante tangerentur, & cordis vulnera ſanarentur: *&* ſerm. 116. *in hunc Evangelii locum* n. 1.

De

autem hinc argumentando, nos cum omnibus noſtri corporis cicatricibus reſurgere arbitretur; quoniam nihil in Sanctorum reſurget corporibus, quod inconveniens, vel indecens videatur (1). *Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur? At illi optulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis.* Hoc igitur offeramus & nos.

De ſepulcro autem ſurrexit, ſanatis vulneribus, ſervatis cicatricibus. Hoc enim diſcipulis ſuis expedire judicavit, ut cicatrices ejus ſervarentur, unde cordis vulnera ſanarentur: *quæ ferme verba habet etiam* ſerm. 2. in Pſ. 88. n. 5. Cicatrices ſervavit in corpore, ut vulnus dubitationis ſanaret in corde. *Vid. S. Thom.* 3. p. qu. 54. art. 4. ad 3.

(1) *S. Auguſtin.* ſerm. 242. n. 2. 3. Quærunt ergo homines, utrum corruptio iſta corporis, quam ſentiunt in carne ſua, futura ſit in reſurrectione mortuorum? Dicimus, non futuram... Rurſus dicunt: Reſurgent vitia, quæ erant in corpore humano, cum quibus moritur homo? Reſpondemus; non reſurgent vitia. *Vid. S. Auguſtin. eumd.* lib. XXII. *de Civ. Dei. De cicatricibus Martyrum aliud ſuſpicari videtur idem S. Aug.* l. all. c. 23. n. 3. Neſcio quo autem modo ſic afficimur amore Martyrum beatorum, ut velimus in illo Regno, in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quæ pro Chriſti nomine pertulerunt. Et fortaſſe videbimus. Non enim deformitas in eis, ſed dignitas erit, & quædam, quamvis in corpore, non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit. Nec ideo tamen, ſi aliqua Martyribus amputata & ablata ſunt membra, ſine ipſis membris erunt in reſurrectione mortuorum; quibus dictum eſt „ Capillus capitis veſtri non peribit „. Sed ſi hoc decebit in illo novo ſæculo, ut indicia glorioſorum vulnerum in illa immortali carne cernantur, ubi membra, ut præciderentur, percuſſa, vel ſecta ſunt, ibi cicatrices, ſed tamen eiſdem membris redditis, non perditis, apparebunt. Quamvis itaque omnia quæ acciderunt corpori vitia, tunc non erunt; non ſunt tamen deputanda vel appellanda vitia, virtutis indicia.

Digitized by Google

& nos. Semper hæc oblatio inveniatur in nobis; hoc enim cibo delectatur, quia in hoc cibo fides noſtra continetur: in quo Chriſti paſſio, & reſurrectio, in quo & vitæ noſtræ perfecta forma ſignificatur. Quia enim & de illius paſſione dolemus, & iterum de ejus reſurrectione gaudemus, utique offerimus ei & piſcem aſſum per paſſionem, & favum mellis per reſurrectionem (1). Nam & beatus Paulus piſcem aſſum ei offerebat, cum diceret (2): *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar*. Itemque (3): *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Multum enim ille piſcis aſſatur, qui pro omnibus uritur. Omnes enim piſces ſumus, quicumque in Baptiſmo natavimus. Offerimus autem Domino & favum mellis; quando ejus amoris dulcedine pleni, ſimul cum Pſalmiſta (4) dicimus: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel, & favum ori meo!* Hoc enim cibo nobiſcum reficitur Jeſus, quo & ipſe delectatur, & mentes noſtræ pingueſcunt. Unde & ſubditur: *Et cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias, dedit eis*. Chriſti

(1) *S. Gregorius* hom. 24. in Eu. n. 5. Quid autem ſignare piſcem aſſum credimus, niſi ipſum mediatorem Dei & hominum paſſum?.. Sed qui piſcis aſſus fieri dignatus eſt in paſſione, favus mellis nobis extitit in reſurrectione.

(2) I. Corinth. IX. 27. (3) II. Corinth. XI. 29.

(4) Pſ. CXVIII. 103.

ſti namque reliquias ſumimus, ſi eum imitamur, & ejus ſermones ſervamus. Ejus namque reliquiæ ſunt hæc Evangelia, quæ ad comedendum, & agendum ipſe nobis reliquit. His enim mens nutritur, reficitur anima, pingueſcit intellectus. Unde & ſubditur: *Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt, impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſis, & Prophetis, & Pſalmis de me. Tunc aperuit illis ſenſum, ut Scripturas intelligerent*. Dedit igitur eis reliquias. Dedit & dentes, quibus eas comedere poſſent. Has enim comedere nequeunt, quibus ſenſus divinitus non aperitur. *Et dixit eis; quoniam ſic ſcriptum eſt*, quod vos quidem, quia uſque nunc Scripturas non intelligebatis, ſic ſcriptum eſſe neſciebatis, *& ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis die tertia, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieroſolyma. Vos autem eſtis teſtes horum*. Vobis prædicantibus, & teſtantibus ubique hæc omnia firmabuntur. *Et ego mittam promiſſum Patris mei in vos*. De quo Propheta (1): *Erit*, inquit, *in diebus illis, effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt. Vos autem ſedete in civitate quoaduſque induamini virtute ex alto*. Nemo igitur ab Eccleſia recedat, quicumque hac virtute indui deſiderat. Hæc enim

(1) Joel. II. 28.

enim virtus nulli datur, qui extra hanc civitatem invenitur. Unde & Sacri Canones negant, hæreticos poſſe dare Spiritum Sanctum: ideoque a Catholicis conſignari præcipiunt, qui ab eis baptizati ſunt.

Explicit ſecundum Lucam.

Digitized by Google

S. BRUNONIS ASTENSIS
EPISCOPI SIGNIENSIS
COMMENTARIUS
IN JOANNEM

Digitized by Google

JOANNES IN PRIMA PARTE.

Initium S. Evangelii secundum Joannem.

I. (1) *IN principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Jeſus Chriſtus Dominus noſter, quemadmodum dicitur Filius Dei, ſic dicitur Verbum Dei, ſic & Virtus, & Sapientia Dei. Unum enim, idemque ſignificant, unum, idemque ſunt Filius, Verbum, Virtus, & Sapientia. De quo Verbo ait Pſalmiſta (2): *Verbo Domini cœli firmati ſunt*. Et ut Verbum, & Sapientiam idem eſſe oſtenderet, ait (3): *Omnia in Sapientia feciſti*. Nunquam igitur Pater ſino Filio fuit, quia nunquam ſine Verbo, nunquam ſine Virtute, nunquam ſine Sapientia eſſe potuit. Hæc autem Sapientia, hæc Virtus, hic Dei Filius, quamvis temporaliter de Virgine natus ſit, in principio tamen, & ante tempus erat. Et hoc eſt, quod ait: *In principio erat Verbum* (4). Taceant igitur quicumque Salvatorem noſtrum, priuſquam de Virgine naſceretur, non fuiſſe con-

 ten-

(1) Jo. l. 1. *Eſt homil. Emiſ. in Natal. D. pag. 16. 2. præmiſſis quibuſdam*.

(2) Pſ. XXXII. 6. (3) Pſ. CIII. 24.

(4) *S. Ambroſ.* lib. I. de Fid. c.8. n.56. „ In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio „. Erat inquit, apud Deum: erat, erat. erat, erat; ecce quater, erat: ubi impius invenit quod non erat?

tendunt. Hoc enim Judæi, & Gentiles, & quidam hæreticorum dicere ſolent. Quorum quidem errores Evangeliſta deſtruit, dum eum in principio fuiſſe dicit. Sed ubi erat? *Et Verbum erat apud Deum*. Semper enim in Patre Filius; ſemper in Filio Pater. Unde ipſe ait (1): *Ego ſum in Patre, & Pater in me eſt*. Denique, ubi debuit eſſe, niſi in Deo, Virtus, & Sapientia Dei? Ubi enim eſt virtus, & ſapientia tua, niſi in te, & in animo tuo? Sic igitur & Verbum Dei, id eſt, Virtus, & Sapientia Dei in principio erat apud Deum. Et quid erat? *Et Deus erat Verbum*. Nihil enim in Deo eſt, quod Deus non ſit. Totus enim idem eſt, & ſubſtantialiter idem. Hoc autem Verbum nec ſyllabis conſtat, nec voce profertur. Sed ſemper in ſinu manens, & in corde Patris cuncta diſponit, regit, & operatur. *Hoc erat in principio apud Deum*. Confirmatio eſt. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Si igitur omnia per Verbum facta ſunt, & omnia in Sapientia Dominus fecit, manifeſtum eſt, quia Verbum, & Sapientia idem ſunt. Ibi igitur Verbum, ubi Sapientia. In nobis autem non ita fit, quia verbum in ore, in corde ſapientiam habemus (2). Verumtamen ſicut ſapientia noſtra

(1) Jo. x. 38.
(2) *Vid. s. Auguſt.* Tract. I. in Jo. n. 8. lib. xv. de Trinit. cap. 10.

noſtra voce induitur, & fit verbum, ut audiatur; ita & Sapientia Dei carne induta eſt, & Verbum caro factum eſt, ut ab hominibus videatur. Sive igitur Verbum, ſive Sapientia vocetur Dei Filius, nulla differentia eſt. Non enim loquendo, ſed ſciendo, & volendo cuncta operatur Deus. Quod enim ſcriptum eſt (1): *Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt*, non ſic eſt accipiendum, quaſi motu linguæ, & aeris percuſſione aliqua ex ipſius ore vox inſonuerit. Sed dicere Dei voluiſſe eſt (2). Omnia per ipſum perfecta ſunt. Omnia enim per ipſum facta ſunt, quæcumque a Patre facta ſunt, & ſine ipſo nihil a Patre factum eſt (3). Nihil enim ſine Sapientia fecit Deus. Deus igitur unus eſt, qui in Sapientia ſua, & in Spiritu ſuo omnia operatus eſt. Cujus Sapientia carnem ſuſcepit. Cujus Spiritus in igne apparuit. Qualiter autem Sapientiam ſuam, Verbum ſuum, & Filium ſuum ipſe genuerit, quia ſolvi non poteſt, quæri non debet. *Quod factum eſt in ipſo, vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non com-*

 pre-

(1) Pſ. xxxii. 9.

(2) *S. Baſilius* in Hexaem. hom. 1I. n. 7. Cum autem in Deo vocem verbumque & præceptum dicimus, non ſonum per vulgaria organa emiſſum, non aerem lingua conformatum, Divinum ſermonem intelligimus, ſed voluntatis nutum; ut diſcentium oculis res ſubjecta eſſet; in præcepti ſpeciem aptari arbitramur. *Vid. s. Auguſt.* de Geneſ. ad litt.

(3) *Vid. S. Athanaſ.* orat. 2. contra Arian.

prehenderunt. Duæ namque naturæ ſunt in Chriſto, Divina ſcilicet, & humana. Quarum altera facta eſt, altera facta non eſt. Humanitas enim, quæ in ipſo eſt, & facta, & creata eſt. Ipſe enim fecit humanitatem ſuam, ipſe fecit & Matrem ſuam, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Hoc igitur ſolum in ipſo eſt, nihilque aliud eſt, quod in ipſo factum eſt. Hoc autem *vita erat*. Quamvis hoc Judæi non credebant. Chriſti namque humanitas omnium in ſe credentium & ſalus, & vita eſt. Unde ipſe ait (1): *Ego ſum via, veritas, & vita*. Itemque (2): *Ego ſum reſurrectio, & vita*. *Et vita erat lux hominum*. Si enim Chriſti humanitas vita erat, *& vita erat lux hominum*; ergo & Chriſti humanitas erat lux hominum. Sed quur lux? Quia lucebat, quia docebat, quia prædicabat, quia populum, qui ſedebat in tenebris, illuminabat. Unde Propheta (3): *Populus*, inquit, *qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in regione umbræ mortis lux orta eſt eis*. Hinc ipſe quoque Dominus ait (4): *Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ*. De qua & ſubditur: *Et lux in tenebris lucet*. Lux enim in tenebris lucebat, quando inter peccatores Chriſtus Dominus prædicabat. Hanc autem

(1) Joan. XIV. 6. (2) Joan. XI. 25.
(3) Iſaiæ IX. 2. (4) Joan. VIII. 12.

tem lucem *tenebræ non comprehenderunt*: *quia* (1) *peccatum non fecit*, *nec dolus inventus eſt in ore ejus*. Ipſe enim ſolus inter peccatores ſine peccato vivere potuit. Hæc ſola lux nullis tenebris eſt obfuſcata, nulla caligine denigrata, nullis vitiis maculata. Alii (2) autem hunc locum ita diſtinguunt, ut prius dicant, *quod factum eſt*, deinde ſubinferant, *in ipſo vita erat*. Sed videant, quomodo his ſequentia continuentur. Omnia enim, quæ temporaliter fiunt, vel facta ſunt, priuſquam fierent, in ipſo erant, in ipſo & vivebant, & vigebant. Vivunt enim omnia, quæ in Dei diſpoſitione ſunt, quia ſicut diſpoſita ſunt, non evenire non poſſunt. *Fuit homo miſſus a Deo*, *cui nomen erat Joannes*. *Hic venit in teſtimonium*, *ut teſtimonium perhiberet de lumine*, *ut omnes crederent per illum*. *Non erat ille lux*, *ſed ut teſtimonium perhiberet de lumine*. Omnes enim, ſicut Lucas ait (3), exiſtimabant de Joanne, *ne forte eſſet Chriſtus*. Erat enim *lucerna lucens*, *& ardens*. Sed *non erat ipſe*

(1) I. Petr. II. 22.

(2) *S. Ambroſius* in Pſ. XXXVI. n. 35. Alexandrini quidem & Ægyptii legunt „ Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt „ & interpoſita diſtinctione ſubijciunt; „ In ipſo vita erat „. Salva ſit fidelibus illa diſtinctio; ego non vereor legere „ Quod factum eſt in ipſo vita erat „; & nihil habet quod teneat Arianus; quia non illius venena conſidero, ſed lectionis ſacræ conſuetudinem recognoſco &c. *Vid. eumd.* lib. III. de Fid. c. 3.

(3) Luc. III. 15.

ipſe lux, quia ad hoc ſolum modo venerat, ut *teſtimonium perhiberet de lumine*. *Erat* autem *lux vera*, lux æterna, & indeficiens, *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Omnis enim homo in hunc mundum veniens hac ſola luce interius, & exterius illuminatur. Hæc oculis viſum, & cordi tribuit intellectum. Qui hac luce non illuminatur, cæcus eſt, & in tenebris manet. Venit autem homo in hunc mundum, quando naſcitur, quia tunc primum in hoc mundo apparet. Unde & de ſe ipſo Dominus ait (1): *Exivi a Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem*. Deus enim, qui ubique eſt, quando ſe nobis manifeſtat, venire; quando ſe celat, recedere dicitur. Venit igitur in mundum, quia ſecundum carnem, quam aſſumpſit, mundo viſibilis apparuit. Et hoc eſt, quod dicitur: *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit*. Quid eſt enim, *In mundo erat*, niſi quia viſibilis inter homines in hoc mundo converſabatur? Mundus autem ſecundum quoſdam eum cognovit, & ſecundum quoſdam eum non cognovit. Mundi enim amatores Chriſtum ſequi, & cognoſcere noluerunt, qui quoniam ſolam hujus mundi voluptatem, & gloriam diligunt, non immerito *mundus* vocantur. Unde & diſcipulis ſuis Dominus (2) ait: *Quia de hoc mundo non eſtis, ſed*

(1) Joan. xvi. 28. (2) Joan. xv. 19.

ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. In propria venit, & ſui eum non receperunt. Cum enim omnia ſua ſint, ejus tamen propria, Judæi dicebantur. Et iſti quidem eum non receperunt, ſed eum ſpernentes, dixerunt (1): *Nolumus hunc regnare ſuper nos. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* Quid enim majus illis dari potuit, quam ut eſſent filii Dei? *Si enim filii*, ait Apoſtolus (2), *& heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti.* Si vero coheredes ſunt, eamdem habent beatitudinem, & poſſeſſionem. *Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Quantum enim ad hanc ſecundam nativitatem, qua filii Dei homines fiunt, non ſecundum viri voluntatem, neque ex voluntate carnis, & ſanguinis, ſed ſecundum voluntatem Dei, ex aqua, & Spiritu ſancto regenerantur, & renaſcuntur homines. Quantum vero ad primam nativitatem, uno, & ſimili modo, & boni, & mali homines naſcuntur. *Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Factum eſt utique Verbum caro; non quod Verbum mutaretur in carnem, ſed quia carnem ſuſcipiendo, ex Divinitate, & humanitate una perſona facta eſt (3). *Et habitavit*

(1) Lucæ XIX. 14. (2) Ad Rom. VIII. 17.

(3) *S. Fulgentius* lib. 1. ad Thraſ. c. 18. Verbum utique caro factum eſt, in eo quod eſt una in Chriſto Dei hominiſque perſona.

vit in nobis, ſicut Jeremias ait (1): *Hic Deus noſter, & non æſtimabitur alius ad eum, qui adinvenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Jacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. Et vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ, & veritatis*. Hanc enim Chriſti gloriam illi viderunt, qui ſimul cum eo erant, quando in monte transfiguratus eſt, quando reſplenduit facies ejus ſicut Sol, veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix. Quando & vox Patris audita eſt (2): *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Erat autem plenus gratiæ, & veritatis, ſecundum hoc, quod Pſalmiſta ait (3): *Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis*. Et, (4) *Propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam deducet te mirabiliter dextera tua* (5).

II. (6) *Joannes teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi, qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt, quia prior me erat.* Venit enim Dominus poſt Joannem, quia & poſt eum natus eſt, & poſt eum prædicare cœpit. Sed ante eum factus eſt, quia prior erat (7). Decet

(1) Baruch. III. 37. (2) Matth. XVII. 5. (3) Pſ. XLIV. 3.
(4) Ibidem v. 5. (5) *Hacten. homil.* (6) Jo. I. 15.
(7) *S. Ambroſ.* lib. II. in Luc. Qui poſt me venit, ante me factus eſt, quia vox præcedit inferior, Verbum ſequitur quod præcellit. *Beda* ad h. l. Quod ait „ ante me „ non ad ordinem temporis, ſed ad diſtantiam pertinet dignitatis.

cet enim, multumque convenit, ut ſemper priores anteponantur, & ſuis minoribus præferantur. Huic enim ſimile eſt, cum de aliquo dicimus, hic mihi olim par erat, ſed modo ante me factus eſt, modo me præcedit, modo mihi prælatus eſt. *Et de plenitudine ejus nos omnes accipimus gratiam pro gratia*. Vidimus, inquit, eum plenum gratiæ, & veritatis, de cujus plenitudine nos omnes accepimus gratiam ſalutis, & reconciliationis pro gratia fidei, qua in eum credimus. Hanc autem gratiam Moyſes nobis dare non potuit, *quia lex* tantum *per Moyſem data eſt*, *Gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*. Per Chriſtum namque cœlum aperitur, Legis, & Prophetarum fides, & veritas intelligitur, & mundus Deo reconciliatur. *Eramus enim*, ut ſcriptum eſt (1), *ſicut oves errantes, ſed* cognita veritate, *converſi ſumus nunc ad Paſtorem, & Epiſcopum animarum noſtrarum*. *Deum nemo vidit unquam*. *Unigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe narravit*. Nam quia dixerat, *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi Unigeniti a Patre*, ne quis hoc de Divinitate intelligeret, quæ utique inviſibilis eſt, ideo ait, *Deum nemo vidit unquam*. Hoc autem probat ab auctoritate Filii Dei, dum dicit, *Unigenitus Filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe narravit*. Tunc enim hoc Dominus narravit, cum dixit (2): *Nemo novit Filium niſi Pater, neque Pa-*

(1) I. Petri II. 25. (2) Matth. XI. 27.

Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare. Quod, quid ſignificet, in Matthæo expoſitum eſt.

III. (1) *Et hoc eſt teſtimonium Joannis, quando miſerunt Judæi ab Jeroſolymis Sacerdotes, & Levitas ad eum, ut interrogarent eum, Tu quis es? Et confeſſus eſt, & non negavit. & confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus*. Omnes enim exiſtimabant, Joannem eſſe Chriſtum, quoniam in vita,& moribus, in habitu, & ſancta converſatione aliis omnibus diſſimilis erat. Ipſe tamen gloriam mundi fugiens, & Chriſtum ſe non eſſe, reſpondens, in tantum ſe humiliavit, ut indignum ſe eſſe diceret, qui Chriſti calciamenta ſolvere debuiſſet. *Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit, non ſum*. Interrogatus Dominus de Elia, reſpondit (2): *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia, & ſi vultis ſcire, Joannes ipſe eſt Elias* (3). Quid eſt igitur, quod ſe Joannes Eliam eſſe negat, quem Dominus ipſe Eliam eſſe affirmat? Dicit Joannes, *Non ſum Elias*. Dicit Jeſus, *Joannes ipſe eſt Elias*. Nec iſte quidem mentiri poteſt, quia Veritas eſt: nec ille, quia diſcipulus Veritatis. Verum ergo dicit uterque. Alter enim de perſona, alter de ſpiritu loquitur. Joannes enim in ſpiritu Elias erat; ſed in perſona

(1) Jo. I. 19. *Eſt homil. Emiſeni Dom. IV. Advent p.* 8.
(2) Matth. XVII. 11.
(3) Matth. XI. 14.

na Elias non erat (1). De quo Angelus ad Zachariam, *Ipſe*, inquit (2), *præibit ante eum in ſpiritu, & virtute Eliæ*. At illi: *Propheta es tu? Et reſpondit, Non*. Non enim ſimpliciter Propheta, ſed pluſquam Propheta erat Joannes. Unde & Dominus ait (3): *Quid exiſtis videre? Prophetam? Dico vobis, & pluſquam Prophetam*. Plus enim, quam Propheta, fuit Joannes, quia non ſolum ventura nuntiavit, quod utique Prophetarum eſt, verum etiam digito monſtravit, quod Prophetarum non eſt. *Dixerunt ergo ei: Quis es, ut reſponſum demus his, qui miſerunt nos? Quid dicis de te ipſo? Ait: Ego vox clamantis in deſerto, dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta*. Vox Joannes, Verbum Chriſtus. Sicut enim Joannes (4) præ-

(1) *S. Greg. eodem plane modo* hom. VII. in Ev. n. 2. Quid eſt hoc, quia quod veritas affirmat, hoc Propheta veritatis negat? Valde namque inter ſe diverſa ſunt „ Ipſe eſt „ & „ non ſum „. Quomodo ergo Propheta veritatis eſt, ſi ejuſdem veritatis ſermonibus concors non eſt? Sed ſi ſubtiliter veritas ipſa requiratur, hoc quod inter ſe contrarium ſonuit, quomodo contrarium non ſit, invenitur. Ad Zachariam namque de Joanne Angelus dicit „ Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ „. Qui idcirco venturus in ſpiritu & virtute Eliæ dicitur, quia ſicuti Elias ſecundum Domini adventum præveniet, ita Joannes prævenit primum ... Joannes igitur in ſpiritu Elias erat, in perſona Elias non erat. Quod ergo Dominus fatetur de ſpiritu, hoc Joannes denegat de perſona.

(2) Luc. I. 17. (3) Matth. XI. 9.

(4) *Id. s. Gregor.* l. all. Ex ipſa veſtra locutione cognoſcitis, quia prius vox ſonat, ut verbum poſtmodum poſſit audiri. Joannes ergo vocem ſe eſſe aſſerit, quia verbum præcedit &c. *Idem habet* hom. XX.

præcedit Chriſtum, ita & vox præcedit Verbum. Statim enim, ut ex ore loquentis ſonus qualiſcumque procedit, vox eſt; verbum autem nondum eſt, quia omne verbum ſignificat aliquid. Præcedit igitur vox; ſequitur verbum. Merito ergo vox Joannes, & Verbum Chriſtus vocatur, quoniam & naſcendo, & prædicando, & moriendo, & ipſa ſui nominis ſignificatione Chriſtum præceſſit. Hæc autem vox in deſerto clamabat, quia crudeles, & impios ad fidem vocabat, qui non homines pietate, ſed beſtias crudelitate imitabantur. Deſertum enim non hominum, ſed ferarum habitatio eſt. Sed quid dicebat? *Dirigite viam Domini, ſicut dicit Iſaias Propheta*: *Dirigite*, inquit, *viam Domini*, ut ipſe ad vos venire, & in vobis habitare dignetur, qui niſi per viam rectam incedere neſcit. Fides enim, ſpes, & charitas, pietas, & juſtitia, & miſericordia, viæ ſunt, per quas ad nos Dominus venit, ſi eas habeamus, & ad Deum dirigamus. Iſtæ viæ illis directæ non ſunt, qui non ex veritate, ſed ſimulatorie per eas incedunt. *Et qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis*. Phariſæi namque præ ceteris juſtiores eſſe arbitrabantur. Quibus Dominus ait (1): *Publicani, & meretrices præcedent vos in Regnum Dei*. Quos & Joannes viperarum genimina vocavit di-

(1) Matth. XXI. 31.

dicens (1) : *Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis judicia gehennæ ? Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta ? Reſpondit eis Joannes dicens: Ego baptizo in aqua; medius autem veſtrum ſtetit, quem vos non ſcitis*. In aqua enim, & non in ſpiritu baptizabat Joannes, quia non peccata ſolvebat, ſed corpora tantum lavabat, & Chriſti baptiſmum baptizando ſignificabat (2). Illius igitur baptiſmus, umbra quædam erat, & ſignificatio melioris baptiſmi. *Ego*, inquit, *vos in aqua baptizo; medius autem veſtrum ſtetit*, & vidiſtis, & audiſtis eum, inter vos converſatur, & vobiſcum habitat, quem vos non ſcitis. *Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt*. Poſt eum namque & naſcendo, & prædicando, & baptizando, & moriendo venit Chriſtus. Factus eſt autem ante eum, quia quaſi Dominum eum ſequitur beatus Joannes, & poſt eum vadit (3). Ante enim hoc in loco non temporis, ſed ordinis habet ſignificationem. *Cujus ego non ſum di-*

(1) Matth. XXIII.33. V.Matth. III.7., & Lucam III. 7.

(2) *S. Gregor*. hom. 8. Joannes non ſpiritu, ſed aqua baptizat, quia peccata ſolvere non valens, baptizatorum corpora per aquam lavat, ſed tamen mentem per veniam non lavat ... ut ... qui prædicando factus eſt præcurſor Chriſti, baptizando etiam præcurſor ejus fieret imitatione ſacramenti.

(3) *Beda* ad h. l. Sic namque dicitur ante me factus eſt, ac ſi dicatur, ante poſitus. Poſt me ergo venit, quia poſtmodum natus: ante autem factus eſt, quia mihi prælatus.

dignus, ut ſolvam ejus corrigiam calciamenti: Chriſti namque corrigiam calciamenti ſolvere, eſt ejus humanitatis, & mortalitatis myſterium prædicare. Calciamentum enim, quia ex mortuorum pellibus fit, carnis morticinum ſignificat (1). Alia enim noſtra indumenta ex alia, & alia materia fiunt. Calciamenta vero non niſi carnea ſunt. Unde & merito pro carne ponitur. Vide ergo, quantum ſe humiliaverit Præcurſor Domini, qui prius quam eum laudare cœperat, quaſi qui ejus laudes prædicare idoneus non eſſet, ſtatim ſe indignum eſſe dixit, qui non ſolum ejus Divinitatis, ſed etiam ipſius humanitatis myſterium nuntiaret. *Hæc in Bethania facta ſunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans* (2).

IV. (3) *Altera die vidit Joannes Jeſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi*. Agnus enim dicitur Chriſtus propter innocentiam, & ſimplicitatem, quia ſicut agnus ad victimam ductus eſt, & non aperuit os ſuum (4), & ipſe quidem tulit peccata mundi. Non autem illius, de quo ſupra dicitur: *Et mundus eum non cognovit*; ſed illius, qui

(1) *S. Gregorius* l. all. n. 3. Quis enim neſciat, quod calceamenta ex mortuis animalibus fiunt? Incarnatus vero Dominus veniens, quaſi calceatu apparuit, quia in Divinitate ſua morticina noſtræ corruptionis aſſumpſit. *Eadem verba habet Beda* ad h. l.

(2) *Hact. homil.*

(3) Jo. I. 29. (4) Iſaiæ LIII. 7.

qui ejus fidem, & doctrinam ſecutus eſt. *Hic eſt, de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat.* Hoc autem jam ſuperius expoſitum eſt. *Et ego neſciebam eum.* Quid eſt neſciebam eum, niſi vultu adhuc, & facie illum ignorabam, ut pote quem nondum corporaliter videram? *Sed ut manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans.* Ideo, inquit, deſertum, & ſolitudinem reliqui, & ad planitiem deſcendens, baptizare cœpi, ut populo Iſraelitico undique ad me confluenti eum manifeſtarem. *Et teſtimonium perhibuit Joannes dicens: Quia vidi Spiritum deſcendentem, quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum, & ego neſciebam eum; ſed qui miſit me baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu Sancto.* Deſcendit enim Spiritus Sanctus ſuper Salvatorem noſtrum in columbæ ſpecie, quatenus mitem, & ſimplicem, ſine felle, omnique amaritudine eum oſtendit. Manſit autem ſuper eum, quia non ad horam, vel temporaliter in eo eſt, ſed ſemper, & eſſentialiter in eo manet (1). Quamvis enim

 deſu-

(1) *S. Baſil.* l. v. contr. Eunom. Spiritus manſit ſuper ipſum, ut cum manſionem audis, naturæ ipſius libertatem agnoſcas. *Hieron.* in cap. 35. Ezechiel. „ Qui miſit me baptizare, ipſe dixit &c. „ Nunquam enim proprium eſſet in Chriſto quod additur „ & manentem in eo „ niſi ab aliis nonnumquam recede-

res

deſuper veniebat, in eo tamen ſemper erat. Sed niſi illo modo veniſſet, Joannes eum non vidiſſet. Hoc enim divinitus ei dictum fuerat: *Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu Sancto*. Baptizabat enim Dominus in Spiritu Sancto, ideſt; in virtute Spiritus Sancti, quæ totius Trinitatis communis eſt, idemque eſt, baptizare in Spiritu Sancto, quod eſt baptizare in nomine, & virtute Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Tres enim Perſonæ ſunt, quarum una eſt Spiritus Sanctus, in qua ſola nemo baptizatur. Unde & Dominus diſcipulis ait (1): *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Joannes autem quia non baptizabat in Spiritu Sancto, ideo quos ipſe baptizavit, iterum rebaptizati ſunt. Si enim baptizaſſet in Spiritu Sancto, ejus baptiſmus jam non figura, ſed veritas eſſet. Sequitur: *Ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei*. Statim autem baptizatus Jeſus, ſicut alii Evangeliſtæ ſcribunt (2), ivit in deſertum, & jejunavit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Deinde vero, jam illius anni

ret &c. *S. Gregor.* lib. 11. Mor. cap. 42. Recte cum in Sanctis prædicatoribus maneat, in Mediatore ſingulariter manere perhibetur; quia in illis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per ſubſtantiam manet ad cuncta. *Vide etiam Bedam* ad h.l.

(1) Matth. XXVIII. 19.

(2) Matth. IV. 1. Mar. I. 12. Lucæ II. 1.

anni fine propinquante, cum nondum palam, & in Synagogis prædicaſſet, paucos etiam ſecum diſcipulos haberet, quos familiariter docebat, venit iterum, ubi erat Joannes. Unde & ſubditur: *Altera die iterum ſtabat Joannes, & ex diſcipulis ejus duo, & reſpiciens Jeſum ambulantem, dixit: Ecce Agnus Dei.* Altera enim hoc in loco non ad heſternam ſpectat, ſed pro alia ponitur (1). Non enim proprie illa dies *altera* dicitur, quæ poſt tam multos dies ſubſequitur. Et de his quidem in Lucâ ſufficienter diximus. (2) *Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Jeſum.* Crediderunt enim Magiſtro loquenti, & Chriſto Domino teſtimonium perhibenti, & ſecuti ſunt Jeſum, gaudentes ſe tandem illum inveniſſe, de quo totiens Joannem loquentem audierant. Et relinquentes Joannem, ſecuti ſunt eum, quem ipſius Joannis teſtimonio cognoverunt, eſſe & Magiſtrum ipſius quoque Joannis. *Converſus autem Jeſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, ubi habitas?* Quid autem ſignificet *Rabbi*, Evangeliſta expoſuit dicens: *Quod dicitur interpretatum Magiſter.* Quod enim Dominus ad eos convertitur, quod eos reſpicit, & cum eis loquitur, clementiæ, & bonæ voluntatis indicium eſt. Sciebat enim, quales erant,

 & qua-

(1) *Vid. s. Aug.* de conſ. Evang. l. II. c. 17. 18.
(2) *Eſt homil. Emiſeni in vigilia s. Andreæ pag.* 197.

& quales poſtea futuri erant, & quo effectu eum ſequebantur. Omnes enim diligit Jeſus, qui eum ſequuntur. Neminem ad ſe venientem repellit. Unde & iſtis interrogantibus, ubi habitas? Reſpondit: *Venite, & videte*. Non dixit, in illo, vel illo loco, quod ſi dixiſſet, potius locum oſtendere, quam eos invitare videretur. *Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo*, cunctis diebus manſuri cum illo. *Hora autem erat quaſi decima. Erat autem Andræas, frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant ab Joanne, & ſecuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Invenimus Meſſiam*. Quid ſit autem Meſſias, ait Evangeliſta, *quod eſt interpretatum Chriſtus*. Expectabant enim Judæi Meſſiam, & adhuc quidem expectant, ſed fruſtra. Unde & Dominus ait (1): *Ego veni in nomine Patris mei, & non ſuſcepiſtis me: alius veniet in nomine ſuo, & illum recipietis. Et adduxit illum ad Jeſum*. Boni fratres, qui ſic deſiderant videre Jeſum. *Intuitus autem eum Jeſus, dixit: Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas*. Et hoc Evangeliſta exponit, dicens: *Quod interpretatur Petrus*. Tu es, inquit, Simon, quod *Obediens* dicitur (2), quem genuit Jonas, id eſt, *Gran-*

(1) Joan. v. 43.
(2) *Ita & Beda* ad cap. IV. Matth. *aliter tamen interpretatur ad cap.* X. Matth.

Grandis (1). Tu vocaberis Cephas, id eſt, Petrus, a petra denominatus, a Chriſto corroboratus, quod tamen *Agnoſcens* interpretatur. Ipſe enim præ cæteris Dominum agnoſcens ait (2): *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Cui Dominus ait (3): *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus*, bene reſpondens, & bene agnoſcens. Non eſt autem intelligendum, ut Petrum, & Andræam tunc temporis Dominus elegiſſet, quos, ſicut alii Evangeliſtæ ſcribunt (4), de piſcatione Chriſtus vocavit (5). Unde & hic dicitur, quia manſerunt apud illum die illo. Poſtquam enim eos elegit, non uno die, ſed omnibus diebus, cum eo manſerunt. *In craſtinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum, & dicit ei Jeſus: Sequere me. Erat autem Philippus a Bethſaida civitate Andreæ, & Petri*. Secundum enim hæc dicta beati Joannis, primus omnium Apoſtolorum Philippus vi-

V 3 detur

(1) *Aliter s. Hieron.* ad cap. XVI. Mat. *de Petro*; Ergo ex confeſſione ſortitur vocabulum, quod revelationem ex Spiritu Sancto habeat, cujus & filius appellandus ſit. Siquidem Barjona in noſtra lingua ſonat „ filius columbæ „. Alii ſimpliciter accipiunt, quod Simon, id. Petrus ſit filius Joannis... & volunt Scriptorum vitio depravatum, ut pro „ Bar-Joanna, h. e. filius Joannis „ Barjona „ ſcriptum ſit, una detracta ſyllaba. Joanna autem interpretatur „ Domini gratia. „ *Priora verba ferme exſcribit Beda* ad cap. XVI. Matth. *& A. noſter* ad Matth. pag. 305.

(2) Matth XVI. 18. (3) Ibid. v. ſeq.

(4) Matth IV. 18. Marci I. 16. Lucæ V. 2.

(5) *De duplici vocatione horum Apoſtolorum Chryſoſt.* hom. XIV. in Math. *& Interpretes paſſim*,

detur eſſe vocatus. Et merito quidem primus vocatur ille, qui *Os lampadis* interpretatur; quatenus & ipſe, & ceteri poſt ipſum intelligant, ad quale officium eligantur (1). Tale enim os tunc omnes receperunt, quando in linguis igneis Spiritus ſanctus ſuper eos deſcendit. Legimus autem, quando Petrus, & Andræas, Jacobus, & Joannes, & Matthæus Evangeliſta vocati ſunt. De ceteris autem non legimus. Habebat tamen jam tunc aliquantos diſcipulos Jeſus, cum quibus, ut in ſequentibus legitur, ad nuptias vocatus eſt. Sed qui illi fuerint, neſcimus. *Invenit Philippus Nathanael, & dixit ei: Quem ſcripſit Moyſes in Lege, & Prophetæ, invenimus, Jeſum filium Joſeph a Nazareth.* Rudis adhuc erat Philippus, prædicare volebat, nec ſciebat. Dicit, ſe inveniſſe Jeſum, de quo & Moyſes ſcripſit, & ceteri Prophetæ. Verum quidem dicit. *Et dicit ei Nathanael: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* Ac ſi dicat: Bonum quidem aliquid poteſt eſſe a Nazareth; ſed Chriſtus Jeſus naſciturus eſt in Bethleem. *Dicit ei Philippus: Veni, & vide.* Veni, inquit, & vide. Loquere cum eo, audi verba ipſius, ut quis, & qualis ſit intelligere valeas. Credidit enim Nathanael, & ſecutus eſt eum. *Vidit Jeſus Natha-*

(1) *Beda* ad cap. x. Matth.: Philippus os lampadis interpretatur; & recte, quia a Domino vocatus, mox invento Nathanaeli lumen quod agnoverat prædicavit.

thanael venientem ad ſe, & ait de eo: Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt. Magnus vir iſte Nathanael, cui ipſe Dominus tale perhibet teſtimonium. Magnus utique ille eſt, in quo dolus nullus eſt. Sed quur Iſraelita vocatur, niſi quia jam Deum videre, & in eum credere incipiebat (1)? Iſraelita namque, *Vir videns Deum* interpretatur. *Et dicit ei Nathanael: Unde me noſti? Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Priuſquam te Philippus vocaret, cum eſſes ſub ficu, vidi te*. Hoc enim quamvis ad litteram intelligatur, ut revera ſub ficu eſſet Nathanael, quando eum Philippus vocavit, poteſt tamen altiori ſenſu intelligi (2). Primi namque Parentes noſtri, poſtquam peccaverunt, *cognoſcentes, ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & facientes ſibi perizomata* (3), illas corporis partes operuerunt, in quibus generatio fit, & ex quibus totum genus humanum exivit: ibique ſimul cum aliis erat Nathanael. Et hoc eſt fortaſſe, quod ait: *Cum eſſes ſub ficu*, id eſt, ſub foliis ficus, vidi te. Vidit enim Dominus Na-

(1) *Beda*: Ille hunc verum Iſraelitam, ideſt virum, qui Deum videre poſſet, eo quod dolum minime haberet, adſtruxit.

(2) *Beda* ad h. l. Quia primi parentes noſtri, reatu prævaricationis confuſi, de fici ſibi foliis ſuccinctoria fecerunt; poteſt hæc arbor fici non incongrue male dulcorata generi humano conſuetudinem peccandi ſignare, ſub qua poſitos adhuc electos ſuos, ſed necdum electionis ſuæ gratiam cognoſcentes, quaſi ſub ficu conſtitutum, nec ſe jam videntem Dominus vidit Nathanael. Novit enim Domi nus qui ſunt ejus.

(3) Geneſ. III. 7.

Nathanael etiam tunc, qui omnia cognoſcit, & videt, antequam fiant. *Reſpondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei. Tu es Rex Iſrael.* Unde enim tam cito Nathanael eum cognoſcere potuit, niſi quia Spiritus ſanctus, qui *ubi vult ſpirat* (1), ejus mentem illuminavit? *Reſpondit Jeſus, & dixit: Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis: majus his videbis.* Quia, inquit, ſub uno prophetiæ verbo divinitus illuminatus credidiſti, multo majora videbis ad tuæ fidei corroborationem. *Et dicit eis Jeſus: Amen, amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes, & deſcendentes ſupra Filium hominis.* Hæc autem manifeſta ſunt, ſi ad illum diem referantur, quo in ſuæ majeſtatis ſede ad judicandum Dominus veniet, & omnes Angeli cum eo. Tunc enim Cœlum apertum, & Angelos aſcendentes, & deſcendentes Sancti videbunt. Tunc & Nathanael, qui tam facile credidit, majora videbit: quando in ſua majeſtate Chriſtus Dominus apparebit (2).

V. (3) *Et die tertia nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilææ, & erat Mater Jeſu ibi.* Prima dies ante Legem: Secunda ſub Lege: Tertia ſub Gratia. Hac autem tertia die, hoc tertio Incarnationis tempore (4), ad nuptias Dominus venire dignatus

(1) Ioan. III. 8. (2) *Hactenus homil.*
(3) Jo. II. 1. *Hom. Emiſ. II. poſt Epiph. p.*31.
(4) *Beda* ad h. l. Nec vacat myſterio quod die tertio, poſt ea

tus eſt, ut eorum errores deſtrueret, qui nuptias contradicunt (1). Non enim abjicit Jeſus conjugatos, etſi Virgines, & continentes meliores ſint. *Et deficiente vino, dicit Mater Jeſu ad eum, Vinum non habent*. Plena enim Spiritu ſancto Virgo Maria jam tunc illud miraculum prævidebat, quod filius ejus facturus erat. Quod ergo facere Jeſus cogitabat, hoc illa ut faceret admonebat. *Et dicit ei Jeſus: Quid mihi, & tibi eſt mulier?* Quid mihi, & tibi, inquit, commune eſt, niſi hæc caro mortalis, & humanitas iſta, quam fero, quæ famem pati, ſitire, & mori novit, miracula autem facere non novit? Quod enim in vinum aqua convertitur, non humanitatis, ſed divinitatis eſt (2). *Nondum venit hora mea.* Non-

ea quæ ſuperior Evangelii ſermo deſcripſerat, nuptiæ factæ referuntur, ſed tertio tempore ſæculi Dominum ad adoptandam ſibi Eccleſiam veniſſe deſignat. Primum quippe ſæculi tempus ad Legem, Patriarcharum exemplis: ſecundum ſub Lege Prophetarum ſcriptis: tertium ſub Gratia præconiis Evangeliſtarum &c.

(1) *In eamdem ſententiam PP. multi, ut S. Hieronymus* lib. I. in Jovin. *Chryſoſtomus* hom. 1. in Pſ. L. & hom. XLII. in Act. *Cyrillus* lib. 1I. in Jo. cap. 22. &c.

(2) *Ita ferme explicat hunc locum S. Gregorius* lib. x. epiſt. 39. ad Eulog. Quia mater virgo, cum vinum defuit, per eum miraculum fieri volebat, ſtatim ei reſponſum eſt: „ Quid mihi & tibi eſt mulier? „ ac ſi aperte diceret: unde facere miraculum poſſum, hoc mihi ex Patre, non ex matre eſt. Ex matre enim mori poterat, qui ex natura Patris miracula faciebat. Unde & in cruce poſitus eamdem Matrem moriens recognovit, quam diſcipulo commendavit, dicens; „ Ecce mater tua „.

Nondum venit hora paſſionis meæ, in qua quid mihi, & tibi commune ſit, omnibus innoteſcat. Tunc enim carnem, quam de te ſuſcepi, non virtutes, & miracula facere, ſed in cruce pendere, & mori videbis. Et tunc quidem faciam vinum novum, tunc faciam omnia nova, tunc litteræ vetuſtate relicta, ad novam, & ſpiritualem intelligentiam omnia convertam. Hoc enim ipſe ſignificans ait (1): *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, uſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum novum in regno Dei. Dicit Mater ejus miniſtris: Quodcumque dixerit vobis, facite.* Inter ſe loquebantur Mater, & Filius. Ipſi ſe intelligebant. Ipſi ſua ſecreta noverant. Ipſi, quid tunc fieri oportebat, & quid poſtea futurum erat, ſciebant (2). Ceteri autem, quid ipſi dicerent, ignorabant. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex, poſitæ ſecundum purificationem Judæorum, capientes ſingulæ metretas binas, vel ternas.* Sex namque hydriæ, ſex mundi ætates ſunt. Prima ab Adam uſque ad Noe. Secunda a Noe uſque ad Abraham. Tertia ab Abraham uſque ad David. Quarta a David uſque ad tranſmigrationem Baby-

tua „. Ait ergo: „ Quid mihi & tibi eſt mulier? Nondum venit hora mea „. Quod eſt: in miraculo quod ex tua natura non habeo, te minime recognoſco. Cum hora mortis venerit, cognoſco te matrem; quia unde mori poſſum, hoc ex te habeo. Ex *Gregorio*, *ut opinor*, *Beda* ad h. l. *Ex Beda* A.

(1) Matth. XXVI. 29.

(2) *Vid. S. Bernard.* ſerm. 1. & 2. Dom. poſt Octav. Epiph.

Babylonis. Quinta a tranſmigratione Babylonis uſque ad Chriſtum. Sexta uſque ad finem ſæculi (1). *Dicit eis Jeſus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas uſque ad ſummum.* Quid enim per hos miniſtros, qui, jubente Domino, implent hydrias aqua, niſi Apoſtolos, & Doctores intelligamus? Quotiens enim narramus, & prædicamus, quid in unaquaque ætate factum ſit, totiens has hydrias aqua implemus. Multis enim in locis divina Scriptura, aqua vocatur. In prima namque ætate *Cœlum, terram, maria, & omnia, quæ in eis ſunt*, creavit Deus (2). Et tunc *fecit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam* (3). Dixitque (4): *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum: faciamus ei adjutorium ſimile ſibi. Immiſit igitur ſoporem in Adam, & tulit unam de coſtis ejus* (5), ex qua mulier facta eſt. Hoc autem dicentes implemus primam hydriam aqua. Totum enim hoc ad litteram intellectum, quid aliud eſt, niſi aqua? Hæc autem aqua in vinum convertitur, ſi ſpiritualiter intelligatur. Ut per Adam, qui ad imaginem Dei factus eſt, eum intelligamus, de quo Apoſtolus ait (6): *Qui cum in forma Dei eſſet,*

(1) *Beda*: Vaſa ſex, quibus tenebatur [*aqua*], corda ſunt devota ſanctorum, quorum perfectio vitæ & fidei ad exemplum recte credendi & vivendi propoſita eſt generi humano per ſex ſæculi labentes ætates, ideſt uſque ad tempus Dominicæ prædicationis.

(2) Pſ. CXLV. 6. (3) Geneſ. I. 27.

(4) Geneſ. II. 18. (5) Ibd. 21. (6) Ad Philip. II. 6.

eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. At vero per Evam omnium viventium Matrem, Sanctam Eccleſiam intelligamus. Sicut enim de latere Adam dormientis, una coſta ſubtracta, facta eſt Eva: Ita & de latere Chriſti in cruce morientis ſanguine effuſo facta eſt Eccleſia (1). Unde nobis Apoſtolus ait (2): *Qui dilexit nos, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo*. Veniamus modo ad ſecundam hydriam, non ut eam impleamus, ſed ut aliquantula aqua eam infundamus. In ſecunda namque ætate de lignis lævigatis facta eſt arca, in qua omnium animalium genera collecta ſunt, ut ſalvaretur ſemen univerſæ carnis in ea, & non periret. Hæc eſt igitur aqua, quæ in vinum quidem convertitur, ſi ſpiritualiter intelligatur. Arca enim, quæ de lignis lævigatis facta eſt, Sanctam Eccleſiam ſignificat (3), quæ ex ſanctis, & perfectis hominibus fabricata, non habet maculam, neque rugam. In quo omnia hominum genera ſunt col-

(1) *S. Auguſtin.* lib. XXII. de Civ. D. c. 17. Ut enim in exordio generis humani de latere viri dormientis coſta detracta, femina fieret, Chriſtum & Eccleſiam tali facto jam tunc prophetari oportebat. Sopor quippe ille viri, mors erat Chriſti, cujus exanimis in cruce pendentis latus lancea perforatum eſt, atque inde ſanguis & aqua profluit: quæ ſacramenta eſſe novimus, quibus ædificatur Eccleſia. *Vid. eumd.* l. IX. de Geneſ. ad litt. c. 19. & Tract. IX. in Jo. *S. Bernardum* ſerm. 2. de Septuag. &c.

(2) *Ideſt* Jo. Apoc. l. 5.

(3) *Ita S. Auguſt.* lib. XV. de Civ. c. 26. *S. Gregorius* hom. XVI. in Ezech. &c.

collecta, ut illud ſemen ſalvetur, & non pereat, cui benedixit Dominus. De quo Propheta (1): *Niſi*, inquit, *Dominus Deus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrha ſimiles eſſemus*. Nemo enim ſalvabitur, quicumque extra hanc arcam inventus fuerit. Dicamus modo & de tertia hydria, quæ utique tanta eſt, ut ejus aqua cunctis viventibus, & bibere volentibus abundanter ſufficere poſſit. In hac enim ætate Abraham, Iſaac, & Jacob, & duodecim Patriarchæ fuerunt. In hac fuit Moyſes, & Aaron, qui populum Dei de Ægypto liberantes, & per Mare rubrum ducentes, Legem ſuſcipere meruerunt. Propter quos Dominus flagellavit Ægyptios, & Pharaonem cum omni ſuo exercitu in profundum maris demerſit. Sed hujus quoque hydriæ aqua in vinum convertitur, ſi ſpiritualiter intelligatur. Ut in Moyſe Chriſtum, in Aaron Epiſcoporum, & Sacerdotum ordinem ſignificemus. Iſti enim populum Dei per Baptiſmatis undas ducentes, & Pharaonem, ideſt, Diabolum, cum omni vitiorum exercitu interficientes, Sanctos Dei in terram viventium, & in promiſſam eis hereditatem introducunt (2).

Nunc

(1) Eſaiæ I. 9.

(2) *Tranſitum per mare rubrum ſignificare tranſitum ad vitam & gloriam per baptiſmum*, *docet Tertullianus* de Bapt. c. 9. *Cyprianus* epiſt. ad Magn. *Ambroſius* lib. 1I. de Sacr. c. 6. *Idem confirmat Origenes* hom. v. in Ex. n. 1. *efferens Apoſtoli illud*

Nunc autem ad quartam hydriam veniamus, in qua David, & Salomonis, omnium Prophetarum libri uſque ad Jeremiam continentur. In qua & Iſaias clamat dicens (1): *Sitientes venite ad aquas, & qui non habent pretium, properate, emite, & comedite*. Ad hanc autem implendam, & exponendam, non unus, ſed multi dies neceſſarii ſunt. Quæ ſola ſi in vinum Judæis converſa fuiſſet, hodie omnes nobiſcum Chriſtiani eſſent. In hac enim Chriſti nativitas, paſſio, reſurrectio, & aſcenſio pleniſſime continetur. Cujus aqua quomodo in vinum converſa ſit, qui Prophetarum expoſitiones legit, intelligit. Tranſeamus & ad quintam hydriam, in qua populus propter peccata ſua ductus in captivitatem plorat dicens (2): *Super flumina Babylonis illic ſedimus, & flevimus, dum recordaremur tui, Sion. In ſalicibus in medio ejus ſuſpendimus organa noſtra*. Qui tamen per pœnitentiam ad Deum converſi, ſub Jeſu Sacerdote magno, læti poſtea in patriam remearunt. Et hæc quidem ſiquis ſpiritualiter intelligat, ſentiet in vinum aquam converſam. Illa enim captivitas hanc noſtram, quam in mundo patimur, captivitatem ſignificabat. In qua dum populos peccantes, & ſemper quaſi aquas ad

illud I. Cor. x. Scimus quia Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari &c.

(1) Iſai. LV. 1.

(2) Pſ. CXXXVI. 1. 2.

ad inferiora labentes (*aquæ* enim *multæ populi multi*) Sancti Dei conſpiciunt, flent, & dolent, illius ſupernæ beatitudinis recordantes. Et quia vel pauci, vel nulli ſunt, qui eorum monitis acquieſcere velint, ſanctæ prædicationis organa ſuſpendunt in ſalicibus, id eſt, quaſi quibuſdam vinculis tenaciſſimis, memoriæ commendant, dicentes cum Pſalmiſta (1): *In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi*. Memoria enim, quia ea, quæ intelligit, firmiter ligat, & tenet, non immerito ſalix vocatur. Silent enim Prædicatores multotiens, & a prædicatione ceſſant, dum & verba ſua parvipendi, & ſe ipſi contemptui haberi conſpiciunt. Sed ſicut tunc, ita & modo per pœnitentiam, & ſatisfactionem, duce Jeſu Sacerdote magno, qui tunc per illum Jeſum ſignificabatur, omnes peccatores in patriam revertuntur. Reſtat nunc, ut de ſexta hydria dicamus, quæ aliis omnibus nobilior eſt, de qua etiam omnes aliæ ſaporem ſuſcipiunt. In hac enim quatuor Evangeliorum libri, & omnia Apoſtolorum dicta continentur. Hanc ipſe Dominus per ſe ipſum implevit. Hanc ſuis diſcipulis dedit, ut omnes gentes ex ea ſatiarent, dicens eis (2): *Ite in univerſum mundum, prædicate Evangelium omni creaturæ*. Hujus aqua dulciſſima. Hujus vinum ſuaviſſimum eſt. Sed vis bibere de aqua

(1) Pſ. CXVIII. 11.
(2) Marci XVI. 15.

aqua ejus? Audi ipſum Dominum (1): *Simile*, inquit, *factum eſt regnum Cœlorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizaniam*. Quam cum ſervi ejus colligere voluiſſent, ait (2): *Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite prius zizaniam, & alligate faſciculos ad comburendum: triticum autem reponite in horreum meum*. Hæc eſt igitur hujus hydriæ aqua. Quæ ut in vinum convertatur, dicamus cum Apoſtolis (3): *Domine, ediſſere nobis parabolam iſtam. Ager*, inquit Dominus, *eſt mundus. Bonum vero ſemen, hi ſunt filii regni. Zizania autem, filii ſunt nequam. Inimicus autem, qui ſeminavit eam, eſt Diabolus. Meſſis vero, conſumatio Sæculi. Meſſores enim Angeli ſunt. Sicut enim colliguntur zizania, & igni comburuntur, ſic erit in conſumatione ſæculi. Exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus, & ſtridor dentium*. Sic igitur in vinum aqua convertitur: ſic in ſpiritualem intelligentiam littera mutatur (4). Dictum eſt autem, quid

(1) Matth. XIII. 24. (2) Ibid. v. 30.

(3) Ibid. v. 36. 37. &c.

(4) *Æmulari, credo, voluit A. noſter in hac myſtica hydriarum ſex explicatione Bedam, qui fuſe hoc loco ſuam proponit, eaque vix a Brunonis explicatione diſcrepat. Allegorice primam hydriam interpretatur de Abelis morte, & homicidio Caini, referens hæc ad J. C. mortem & Hebræorum Deicidium.*

Pro

quid ſex hydriæ ſignificent. Quæ bene quidem ſecundum purificationem Judæorum ibi poſitæ erant, quoniam quicquid in eis continetur, Baptiſmus quidam eſt, & purificatio animarum. Capiebant autem ſingulæ metretas binas, vel ternas, per quod ſignificatur, quia Dei, proximique dilectionis, & fidei Trinitatis menſura omnibus ſufficit ad bibendum, tenendum, & credendum. Sequitur: Et dicit eis Jeſus, *Haurite nunc, & ferte Architriclino. Et tulerunt. Ut autem guſtavit Architriclinus aquam vinum factum, & non ſciebat, unde eſſet; miniſtri autem ſciebant, quia hauſerant aquam; vocat ſponſum Architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt. Tu autem ſervaſti vinum bonum uſque*

 adhuc.

Pro II. *hydria ſecunda ætate affert diluvium, ut ferme A. Pro* III... *Sacrificium Iſaac. Pro* IV. *ſubrogationem Davidis in locum Saulis. Pro* V. *Captivitatem, ut A. Pro* VI. *J. C. circumciſionem, quæ Baptiſmum & Reſurrectionem ſignificaverit. Viam patefecit præivitque in myſticis hujuſce facti explicationibus excogitandis s. Gregorius ſcribens* homil. VI. in Ezech. n. 7. Quem non parvulorum ipſa Evangelica hiſtoria in miraculi operatione reficiat, quod hydrias vacuas Dominus aqua impleri præcepit, eamdemque aquam protinus in vinum vertit? Sed cum hæc vigilantiores ingenio audiunt, & ſacram hiſtoriam credendo venerantur, & quid interius innuat, requirunt. Qui enim mutare aquam in vinum potuit, etiam vacuas hydrias valuit vino ſtatim replere. Sed impleri hydrias aqua jubet, quia prius per ſacræ lectionis hiſtoriam corda noſtra replenda ſunt. Et aquam nobis in vinum vertit, quando ipſa hiſtoria, per allegoriæ myſterium, in ſpiritalem nobis intelligentiam commutatur.

adhuc. Quis eſt iſte Architriclinus, cui hoc novum, & mirabile vinum prius affertur? Iſte enim Architriclinus Intellectus mihi eſſe videtur, a quo ſolum bonum vinum cognoſcitur, & laudatur. Habet enim unuſquiſque homo hunc Architriclinum in palatio cordis ſui. Ipſe eſt princeps domus: ipſe regit, & diſponit omnia. Huic autem Eccleſiæ Miniſtri Sanctarum Scripturarum vinum cotidie offerunt, quod ille bibens, quamvis neſciat, unde ſit, tamen admiratur, & laudat. Quando enim hæc in Eccleſiis recitantur, nulli alii dant ſaporem, niſi his, qui ea intelligunt. Merito igitur hoc vinum Architriclino ferre Dominus juſſit, quatenus & nos majora intelligentibus demus vinum, non intelligentibus vero aquam offeramus. Qui enim bene intelligunt, & litteram venerantur, & ſpiritum. Unde & hic Architriclinus dicit: Tu autem ſervaſti bonum vinum uſque adhuc, & primum videlicet, & ultimum laudans. Qui vero minoris intelligentiæ ſunt, aquam bibant, & Scripturarum planiſſima audiant. *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Chana Galilaæ, & manifeſtavit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli ejus*. In Sanctarum enim Scripturarum ſpirituali expoſitione, quæ utique per hoc vinum ſignificatur, Chriſti gloria manifeſtatur, & credentium fides augetur (1). *Poſt hæc deſcendit Capharnaum ipſe*,

(1) *Hactenus homil.*

ipſe, & Mater ejus, & fratres ejus, & diſcipuli ejus, & ibi manſerunt non multis diebus. Qualiter autem fratres ejus intelligi debet, in Matthæo expoſuimus.

VI. (1) *Et prope erat Paſcha Judæorum, & aſcendit Jeroſolymam Jeſus, & invenit in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios ſedentes, & cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo*. Et hæc quidem in Matthæo expoſita ſunt (2). Quæ alii Evangeliſtæ (3) Dominum tunc feciſſe narrant, quando ſuper pullum aſinæ ſedens Jeroſolymam venit. Unde manifeſtum eſt, Beatum Joannem hiſtoriæ ordinem non ubique tenere (4). *Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis? Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Hoc autem Judæi non intelligentes, & de templo lapideo, & manufacto eum loqui putantes, *dixerunt*: *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem*, inquit Evangeliſta, *dicebat de templo corporis ſui*, quod

 Judæi

(1) Jo. II. 13. (2) Pag. 370.
(3) Matth. XXI. Marci XI. Lucæ XIX.
(4) *S. Auguſtin.* de Conſenſ. Ev. l. II. c. 67. *vult J. C. bis vendentes ejeciſſe de templo; primo nunc quando id S. Joannes narrat; eratque primus prædicationis annus; deinde ſub paſſionis tempus, quando a reliquis Evangeliſtis deſcribitur. Ita S. Jo. Chryſoſt.* hom. XXII. in Jo.

Judæi per crucis tormentum illis diebus erant ſoluturi. Non majus tamen miraculum erat templum illud in tribus diebus reædificare, quam ſe ipſum poſt mortem die tertia reſuſcitare. Qui enim una die, ut Moyſes ſcribit (1), Cœlum, & terram creavit, facile ei erat unam domum in tribus diebus reædificare. *Cum ergo reſurrexiſſet a mortuis, recordati ſunt diſcipuli ejus, quia hoc dicebat*. In quo apparet, ipſos quoque Chriſti diſcipulos hoc verbum non intellexiſſe. *Et crediderunt Scripturæ, & ſermoni, quem dixit Jeſus*. Crediderunt, inquit, Scripturæ Prophetarum de Chriſti reſurrectione loquenti. Crediderunt & huic ſermoni Jeſu de ſua reſurrectione prophetanti. Chriſti ergo reſurrectio fuit cauſa, quod Scripturæ Prophetarum, & ſermoni Jeſu, Apoſtoli crediderunt. *Cum autem eſſet Jeroſolymis in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine ejus, videntes ſigna, quæ faciebat*. Ecce iterum Evangeliſta loquendi ordinem mutare videtur, ut non de illo Paſcha loquatur, de quo uſque modo locutus eſt. Illo enim Paſcha, quo Dominus crucifixus eſt, nec multa ſigna eum feciſſe, nec multos in eum crediſſe, ſed ipſos quoque Apoſtolos dubitaſſe, legimus. Conſtat igitur, quia aut de alio Paſcha loquitur, aut non ſemel tantum vendentes, & ementes de templo Dominus ejecit

(1) Geneſ. I. 1.

cit (1). Sequitur: *Ipſe autem Jeſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine. Ipſe autem ſciebat, quid eſſet in homine*. Si enim de illis intelligatur, qui crediderunt in nomine ejus, inconveniens eſſe videtur, ut Jeſus non credat ſemetipſum eis. De aliis igitur hoc intelligatur. Quodammodo enim ſe ipſum Jeſus & credebat eis, & non credebat eis. Credebat enim ſemetipſum eis, quia cum eis converſabatur, & eis cotidie in Synagogis, & templo prædicabat. Sed non credebat ſemetipſum eis, id eſt, non credebat, ſe ipſum ſecure, & abſque eorum inſidiis eſſe apud eos. Quur hoc? Eo quod ipſe noſſet omnes, & quia ſciebat, quid fraudis, & iniquitatis eſſet in unoquoque homine.

VII. (2) *Erat autem homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, Princeps Judæorum. Hic venit ad eum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus, quia a Deo veniſti Magiſter* (3). Bonus homo iſte Nicodemus jam credulus quidem, ſed non in charitate perfectus. Perfecta enim charitas foras

(1) *Poſtremum hoc præter Auguſtin. & Chryſoſt. all. ſentit etiam Beda* ad h. l. Bis quidem in S. Evangelio legimus, quod veniens in templum Dominus hujuſmodi negotiatores ejecerit, nunc videlicet, ideſt tertio ante paſſionem ſuam anno, ſicut ex hujus Evangeliſtæ ſequentibus ſcriptis agnoſcimus; & ipſo quo paſſus eſt anno, cum ante dies quinque Paſchæ ſedens in aſino Hieroſolymam veniſſet.

(2) Jo. III. I.

(3) *Eſt hom. Emiſeni in Invent. S. Crucis pag.* 140.

ras mittit timorem. Hic autem nocte veniebat, quia Judæos timebat, & tamen illuminari volebat. Sed quid dicit? *Scimus*, inquit, *quia a Deo veniſti Magiſter*. Unde autem hanc fidem ſuſcepit, adjungit: *Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum illo*. Valde melius dixit Nathanael, qui ait (1): *Tu es filius Dei, tu es Rex Iſrael*. Nondum enim Nicodemus Chriſtum confitetur eſſe Deum, quamvis Deum cum eo eſſe confiteatur (2). *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei*. Ad baptiſmum eum invitat, ubi dum in Trinitate homo baptizatur, quod credere debeat, perfecte cognoſcit. Sed quia obſcure loquitur, nondum Nicodemus eum intelligit. Unde & ait: *Quomodo poteſt homo naſci, cum ſit ſenex? Numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci?* Videns igitur Dominus, eum ad hujus Sacramenti intelligentiam per ſe venire non poſſe, manifeſtius ait: *Amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt intrare in regnum Dei*. Apoſtolus enim dicit (3): *Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſu-*

(1) Joan. I. 49.

(2) *Hoc quoque Beda animadvertit*: Dominum cum illo fuiſſe e miraculis prudenter intellexit; tamen ipſum Deum eſſe non novit.

(3) Ad Rom. VI. 3.

ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in morte, ut quomodo ſurrexit Chriſtus a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. His enim verbis, quid baptiſmus ſignificet, oſtendit. Cum enim in fide Chriſti baptizamur, & ſub aquas mergimur, quodammodo ei & commorimur, & conſepelimur: ut inde abluti, & penitus innovati reſurgentes, ſic poſtea in novitate vitæ ambulemus, ſicut Dei Filius Patris gloriam non amiſit. Tanta eſt enim virtus hujus Sacramenti, ut ſubito mundet hominem ab omni peccato (1). Unde & ſubditur:

 Quod

(1) *De hac Baptiſmi virtute & ſpiritali morte Nazianzen.* orat. XL. pag. 641. Atque hæc Baptiſmi gratia & facultas eſt, non orbem terrarum, ut olim, aquis obruens, ſed uniuſcujuſque hominis peccatum purgans, eaſque obſtructiones & maculas quæ vitiis contrahuntur prorſus abſtergens ... Proinde cum Chriſto ſepeliamur per Baptiſmum, ut & cum eo reſurgamus: cum eo deſcendamus, ut & ſimul etiam extollamur. *Chryſoſtomus* hom. 25. in Jo. n. 2. Divina celebrantur in hoc Symbola. Sepultura, mortificatio, reſurrectio, vita; & hæc ſimul fiunt omnia. In aqua enim, tamquam in ſepulcro caput immergentibus nobis, vetus homo ſepelitur, ac demergitur totus; deinde nobis emergentibus, novus exſurgit. *Et* hom. X. in epiſt. ad RR. n. 4. Quid ſibi vult illud „ In mortem ipſius baptizati ſumus „? Ut ipſi moriamur, ſicut & ille. Baptiſma enim crux eſt. Quod igitur Chriſto fuit crux & ſepulcrum, hoc nobis baptiſma fuit; etſi non iiſdem in rebus. Ipſe namque carne mortuus ac ſepultus eſt; nos autem peccato utrumque &c. *Idem ferme habet* hom. IX. in epiſt. ad Hebr. n. 3. Ut Chriſtus mortuus eſt in cruce, ita nos in baptiſmate, non carne, ſed peccato. Vide mortem & mortem: Ille mortuus eſt in carne,

Quod natum eſt ex carne caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu Spiritus eſt. Sicut, inquit, ex carne corrupta, & peccatrice caro ei conſimilis naſcitur, tota videlicet vitiata, & plena peccatis; ita & quod naſcitur ex aqua, & Spiritu Sancto, ſanctum eſt, & ſpirituale, & mundum ab omni peccato. Non mireris, quia dixi tibi; oportet vos naſci denuo. Non enim hòc dixi de carnali, ſed de ſpirituali nativitate. Carnalis enim nativitas non fit niſi ſemel. Sed qui ſemel ex carne oritur, niſi iterum ex Spiritu oriatur, non ad vitam, ſed ad mortem oritur. *Spiritus ubi vult ſpirat*. Ideoque, inquit, *quod natum eſt ex Spiritu Spiritus eſt*; quia *Spiritus ubi vult ſpirat*, quem vult illuminat, quem vult ſanctificat, & ſpiritualem, & mundum facit. *Et vocem ejus audis, ſed non ſcis, unde veniat, aut quo vadat*. Ac ſi dicat: Ille Spiritus, qui ſic ſanctificat omnia, qui ubi vult ſpirat, ille, inquam, eſt, cujus vocem nunc audis, & qui nunc in me, & per me tibi loquitur. Sed quamvis vocem ejus & in me, & in diſcipulis meis audire valeas, non ſcis tamen, unde veniat, aut quò vadat. Quis enim ſciat, unde veniat, & quò vadat, qui ubique eſt, & omnia complet? *Spiritus* enim *Domini replebit orbem terrarum* (1). Nemo enim ſcit, quo-

carne, nos peccato. Per baptiſmum vetus noſter homo ſepultus eſt, & reſurrexit novus, conformis factus ſimilitudini mortis ejus. *V. S. Jo. Damaſcen.* L.IV. de Fid. Orth. c.9.

(1) Sap. I. 7.

quomodo a Patre, Filioque procedit. *Sic eſt omnis, qui natus eſt ex Spiritu*. Sicut, inquit, Spiritus ubi vult ſpirat, ſic & omnis, qui natus eſt ex Spiritu, ſi tamen non ſeparetur a Spiritu. Si enim a Spiritu ſeparatur, fit carnalis, & animalis (1). *Animalis* autem *homo*, dicit Apoſtolus (2), *non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei*. Spiritualis autem omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Spirat igitur, ubi vult, ſiquidem omnia ſcrutatur. Nam etſi modo fortaſſe non ad plenum videat, ſpiret, & intelligat quæcumque velit, neque ad omnia ſecreta rimanda introducatur, tamen poſt hanc vitam, quidquid voluerit, videbit, & habebit homo ſanctus, & ſpiritualis. *Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri? Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Tu es Magiſter in Iſrael, & hæc ignoras? Amen, amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod videmus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis*. Affirmat Salvator noſter, verum eſſe, quod dicit, ut pote qui ea loquitur, quæ ſcit, & hic teſtatur, quod vidit. Ignorantia enim parit mendacium, & teſtis non ſuſcipitur, niſi

(1) *Sequitur A. explicationem illorum, qui in loco iſto Joannis vocem* Spiritus *primo loco poſitam* Spiritus ubi vult ſpirat, *eodem ſenſu accipiunt atque hoc altero loco, de Spiritu S. quod facere pleroſque ex veterib. PP. aſſerit Calmet; licet, eodem teſte, plerique ex recentioribus primo loco ventum intelligant; ut Lyranus, Eſtius ipſe, Calmet &c. Vett. allegant Toletus, Calmet, & Natalis Alexander* ad h. l.

(2) 1. Cor. II. 14.

niſi qui ſe & vidiſſe, & præſentem affuiſſe teſtatur. Et tale eſt, ac ſi diceret: Crede tantummodo, & noli dubitare. Ne quæras de his, quomodo fiant. Cœleſtia enim ſunt, & terreno intellectu capi non poſſunt. Unde & ſubditur: *Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo, ſi dixero vobis cœleſtia, credetis? Verumtamen aliquid tibi dicam de cœleſtibus. Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui eſt in cœlo.* Hæc enim cœleſtia ſunt. Unus enim, idemque Chriſtus Jeſus & Filius Dei eſt, & filius hominis. Sed etiam naturaliter Filius Dei, & temporaliter filius hominis. Et ipſe quidem filius hominis ſecundum alterum, idem ſecundum Divinitatem deſcendit de cœlo, ſecundum quam ſemper eſt & in terra, & in cœlo. Deſcendit enim non locum mutando, ſed ſe humiliando, & carnem ſuſcipiendo (1). Aſcendit vero, quantum quidem & ad huma-

(1) *Hilar.* l. x. de Trin. n. 16. Hinc igitur maximum illud ac pulcherrimum ſuſcepti hominis Sacramentum Dominus ipſe oſtendit, dicens: „ Nemo aſcendit in cœlum &c. „ Quod deſcendit de cælo, conceptæ de Spiritus originis cauſa eſt. Non enim ex ſe corpori Maria originem dedit, licet ad incrementa, partumque corporis omne quod ſexus ſui naturale eſt contulerit. Quod vero hominis filius eſt, ſuſceptæ in Virgine carnis eſt partus. Quod autem in cœlis eſt, naturæ ſemper manentis poteſtas eſt, quæ initiata conditaque per ſe carne, non ſe ex infinitatis ſuæ virtute intra regionem definiti corporis coarctavit, Spiritus virtute, ac Verbi Dei poteſtate in forma ſervi manens, ab omni intra extraque

humanitatem, locum etiam mutando: quantum vero ad divinitatem, gloriam propriam manifeſtando. Unde Pſalmiſta (1): *Exaltare*, inquit, *ſuper cœlos, Deus, & ſuper omnem terram gloria tua*. Deus enim, quia ubique eſt, aliter neque aſcendere, neque deſcendere poteſt. Et ipſe quidem ſolus, & totus aſcendit in cœlum, omnia membra ſua ſecum trahens in cœlum. Ejus namque membra ſunt omnes fideles, & ipſe eſt caput totius Eccleſiæ. Unde & alibi ait (2): *Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*. Nemo igitur aſcendit in cœlum, niſi ipſe, & membra ſua ſimul cum ipſo. Sive etiam ipſe ſolus aſcendit per ſe, alii vero per ipſum, & non per ſe. Ad hoc igitur Filius hominis deſcendit de cœlo, ut a terris exaltatus omnia poſt ſe traheret in cœlum. Et hoc eſt, quod ait: *Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Ideo enim ſerpentem æneum in deſerto exaltavit Moyſes, ut homines a ſerpentibus

que cœli mundique circulos, cœli ac mundi Dominus non abfuit. Per hoc ergo & de cœlo deſcendit, & filius hominis eſt, & in cœlis eſt: quia Verbum caro factum, non amiſerat manere quod Verbum eſt. *Vide eumdem locum explicantem Fulgentium* lib. II. ad Traſ. c. 17. *Auguſtin.* lib. I. de peccat. mer. & remiſ. c. 31. *Gregorium* lib. XXVII. moral. c. 11. *qui duo poſtremi de Chriſti membris, id. Chriſtianis, hunc locum interpretantur*.

(1) Pſ. CVII. 6. (2) Matth. XXV. 40.

tibus percuſſi eum viderent, & ſanarentur. Ideo & Chriſtus in crucem exaltatus eſt, ut omnis, qui mentis oculis eum videt, omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam (1). Nulla eſt enim alia medicina, qua a primi ſerpentis veneno homo ſanari poſſit. Merito autem in illo ſerpente ſe Dominus ſignificare voluit, quoniam ſicut ille ſerpentis quidem ſimilitudinem habebat, ſerpentis autem venenum, & malitiam non habebat; ita & Salvator noſter cum iniquis deputatus, & inter latrones crucifixus, carnis quidem peccati, ut ait Apoſtolus (2), ſimilitudinem habebat, peccatum autem nullum habebat. Apparuit enim *in ſimilitudine carnis peccati, ut de peccato dampnaret peccatum in carne* (3). Vide ergo, quantum Deus hominem dilexerit, pro quo filium ſuum morti tradidit, ut homo non periret. Hoc eſt enim, quod ait: *Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* (4). *Non enim miſit Deus modo filium ſuum in mundum, ut judicet*, id eſt, ut dampnet, &

per-

(1) *S. Aug.* Serm. 26. in Pſ. CXVIII. n. 4. Præfigurandum Moyſes, Deo miſerante ac jubente exaltavit in eremo ſimilitudinem ſerpentis in ligno, ut ſimilitudo carnis peccati crucifigenda præfiguraretur in Chriſto. Hanc intuentes ſalutiferam crucem, omne calumniantium ſuperborum virus expellimus. *Vid.* Serm. 353. n. 2. lib. x. de Civ. c. 8. &c.

(2) ad Rom. VIII. 3. (3) Ibidem.

(4) *Hactenus Homil.*

perdat *mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum*. Venit enim prius ad ſalvandum, iterum autem venturus eſt ad judicandum. *Qui credit in eum, non judicatur*, id eſt, non dampnatur. Judicium enim plerumque pro dampnatione ponitur (1), ſecundum illud (2): *Judica, Domine, nocentes me*. Omnes enim & bonos, & malos judicabit Deus. Sed quia non omnes dampnabit, ideo qui credit in eum, non judicatur. *Qui autem non credit, jam judicatus eſt*. Quur? *Quia non*

(1) *De hoc loco Jo. S. Hilarius* in Pſ. 1. Negligentiam audientium, & incurioſam legentium facilitatem perturbat: *& S. Aug.* De agon. Chriſt. cap. 27. n. 29. *narrat fuiſſe, qui ex illo* negaret diem judicii futurum. *Hinc multi PP. explicationem hujuſce loci aggreſſi ſunt; quæ etſi varia eſſe videtur, tamen plerorumque huc ferme redit; ut aliud ſit judicium diſcuſſionis, aliud judicium damnationis, ſive duplex judicii actus. Negant judicio diſcuſſionis judicandos, quorum cauſa apertiſſima eſt; non negant judicandos judicio damnationis. Hinc Baſilius* in Pſ. I. *explicans illud*; non reſurgent impii in judicio, *ſcribit*; non veniunt, ut convincantur, ſed ut ferant damnationem. *Sic etiam ferme S. Ambroſ.* Serm. 20. in Pſ. 118. *& fuſe S. Gregorius* lib. 26. Moral. c. 20. *Aliter exponit Hieronymus* in c. 25. Ierem. *gentes non judicandas, quod ſpectat univerſim ad damnationem, quia eo ipſo quod non credant, judicatæ ſunt, judicandas tamen quantum ad modum & veluti quantitatem damnationis. Aliter Chryſoſt.* hom. 27. *malos non eſſe judicandos, quatenus definiendum non ſit, utrum illa opera bona ſint an mala; judicandos vero eſſe, ideſt ſententiam adverſus eos ferendam & promulgandam. A. noſtri explicatio videtur eſſe Auguſtini* l. all. *ſcribentis*; Dicitur enim judicium pro damnatione; *in quam ſententiam affert illud Apoſtoli*: Qui non manducat, manducantem non judicet; *&* Matth. VII. *aliud* Nolite judicare, ne judicemini.

(2) Pſ. XXXIV. 1.

non credit in nomine Unigeniti Filii Dei. Sed dicet aliquis: Jam ergo nullum judicium reſtat, ſed & boni non judicantur, & mali jam judicati ſunt. In Dei namque diſpoſitione jam judicati, & dampnati ſunt mali, cujus utique ſententia immutabilis eſt. Adhuc tamen judicandi ſunt; non ut ſententia mutetur, ſed ut manifeſte audiant, & intelligant id, quod de eis diſpoſitum eſt, dicente Domino (1): *Ite maledicti in ignem æternum*. *Hoc eſt autem judicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem*. Hoc, inquit, eſt judicium, propter quod mali dampnabuntur. Si enim quis dicat, quur dampnentur, hoc judicium eſt, & hæc ratio redditur: quia *lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem*. Si enim non veniſſet, & locutus eis fuiſſet, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccatis ſuis. Magis enim tenebras, quam lucem diligunt, qui non Chriſtum, ſed Diabolum imitantur. Iſte enim *lux mundi* dicitur (2): ille princeps tenebrarum vocatur. Erant enim eorum mala opera. Ideo, inquit, tenebras dilexerunt, *quia eorum opera mala erant*. Mala enim opera non lucem, ſed tenebras quærunt. Unde & latrones, & adulteri noctem amant, & tenebras diligunt. Et hoc eſt, quod ait: *Omnis enim, qui male agit; odit*

(1) Matth. xxv. 41. (2) Joan. ix. 5.

odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus. Hinc eſt, quod adulteri, perjuri, homicidæ, fures, proditores, & ſacrilegi Epiſcopi ſe præſentare, & verba Dei audire nolunt. *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta.* Ille, inquit, qui facit veritatem, id eſt, opera veritatis, opera vera, & incorrupta, quia videri non metuit, libenter venit ad lucem. Libenter ſe Chriſto, ejuſque Diſcipulis repræſentat. Quod autem Chriſti diſcipuli, lux dicantur, audi ipſum Dominum (1): *Vos*, inquit, *eſtis lux mundi.* Ad lucem igitur venit, qui ad hos venire non metuit.

VIII. (2) *Poſt hæc venit Jeſus, & diſcipuli ejus in Judæam terram, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat. Erat autem & Joannes baptizans in Enon juxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur. Nondum enim miſſus fuerat in carcerem Joannes.* Poſtquam enim in vinum aquas convertit, & ea, quæ ſuperius ſcripta ſunt, locutus eſt Dominus; ſimul cum diſcipulis ſuis venit in Judæam terram. Cum illis utique diſcipulis, quos tunc temporis habebat. Nondum enim Apoſtolos elegerat. Ut enim Matthæus ait (3), poſtquam Jeſus traditus eſt, *relicta Civitate Nazareth, venit Dominus Capha-*

(1) Matth. v. 14. (2) Jo. III. 22.
(3) Matth. IV. 13.

Capharnaum, & habitavit ibi. Et tunc quidem Petrum, & Andræam, Jacobum, & Joannem de piſcatione vocavit. Quod autem Joannes baptizabat, Chriſti baptiſmum ſignificabat. Unde & a baptiſmo ceſſavit, poſtquam Chriſtum jam baptizare cognovit.

IX. (1) *Facta eſt ergo quæſtio ex diſcipulis Joannis cum Judæis de purificatione. Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Reſpondit Joannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de Cœlo*. Ac ſi dicat: ad eum veniunt omnes; ejus tamen teſtimonium non accipiunt omnes, quoniam nihil boni poteſt homo accipere, niſi ei datum fuerit de Cœlo (2). Unde ipſe quoque Dominus ait (3): *Nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit eum*. *Omne* enim *datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum* (4). *Ipſi vos teſtimonium perhibebitis, quod dixerim ego, non ſum Chriſtus, ſed quia*

(1) Jo. III. 25.

(2) *Verba* non poteſt homo accipere quicquam &c. *S. Jo. Chryſoſtomus* hom. 28. *ad Chriſtum refert, in hanc ſententiam*: Non poſſet Chriſtus auctoritatem hanc baptizandi accipere, mihique anteferri, niſi id a Deo eſſet illi datum. *S. Cyrillus* l. II. c. 60. *de ſe Joannem dixiſſe putat, hoc ſenſu*: Ego homo ſum, ut ceterorum unus; quod habeo, de cœlo eſt mihi collatum. (3) Joan. VI. 44.

(4) Jacobi I. 17.

quia miſſus ſum ante illum. Ille, inquit, eſt Chriſtus, & non ego. Illi ego teſtimonium perhibui, & non mihi. Vos ipſi mihi teſtes eritis, quod ego hoc dixerim, hoc teſtimonium perhibuerim, illum, ſicut decuit, exaltando, & me, ſicut oportuit, humiliando. Miſſus enim ſum ante illum, quaſi præco ante Judicem, & quaſi amicus ante Sponſum. Et hoc eſt, quod ait: *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi*. Ille, inquit, eſt Sponſus, cui Sancta Eccleſia caſtis amplexibus copulatur, ejus ſanguine redempta, ejus de latere fabricata, ejuſque fidei annulo deſponſata. Ego vero ſum amicus Sponſi, qui ante eum ſtans ad ſerviendum, audiens ad obſequendum, propter ejus delectabilem, vocem gaudens exulto gaudio magno. Hoc eſt enim, quod ait: *Hoc ergo gaudium meum impletum eſt*. Ecce, inquit, jam prædicat, jam baptizat; impletum eſt gaudium meum; impleta eſt prophetia mea. Hoc ego expectabam, hoc videre deſiderabam. Ceſſet umbra. Veritas adeſt. *Illum oportet creſcere, me autem minui*. Crevit enim Chriſtus, quia jam creditur eſſe, qui erat. Minuitur Joannes, quia ceſſavit æſtimari, quod non erat. Omnes enim æſtimabant, Joannem eſſe Chriſtum. De Chriſto vero *alii dicebant, quia bonus eſt, alii vero, non, ſed ſeducit turbas* (1). Sic

(1) Joan. VII. 13.

igitur crevit Chriſtus: ſic minutus eſt Joannes (1). Et hoc merito; *Qui enim deſurſum venit, ſuper omnes eſt*. Venit enim Chriſtus deſurſum, quia de cœlis (2). Sic enim ipſe ait (3): *Ego ſum panis vivus, qui de Cœlo deſcendi*. Sed parum eſt hoc. Altius reſpice. Dicat ipſe. *Exivi*, inquit (4), *de Patre, & veni in mundum. Qui eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur. Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt, & quod vidit, & audivit, hoc teſtatur*. Nos, inquit (5), quia de terra ſumus, quia

(1) *Eſt hæc maxime literalis explicatio* [*Ambroſius* lib. VI. de Bened. Patr. c. 11. Creſcere *refert ad populum Chriſtianum*; minui *ad populum Judæorum, quaſi hujus perſonam ſumeret Joannes*], *quam proponit S. Gregorius* hom. 20. in Eu. Quærendum eſt, in quo crevit Chriſtus, in quo imminutus eſt Joannes, niſi quod populus, Joannis abſtinentiam videns, remotum tunc ab hominibus eſſe conſpiciens, eum eſſe Chriſtum putabat; Chriſtum vero cum publicanis comedentem, inter peccatores ambulantem intuens, eum non Chriſtum eſſe, ſed eſſe Prophetam credebat. Sed cum per acceſſum temporis, & Chriſtus, qui Propheta eſſe putabatur, Chriſtus eſt agnitus: & Joannes, qui Chriſtus eſſe credebatur. Propheta eſſe innotuit, impletum eſt quod de Chriſto ſuus præcurſor prædixit. *Vid. S. Aug.* Tract. XIV. n. 4. *S. Bernardum* Serm. de nat. S. Joan.

(2) *S. Cyrillus* Surium *exponit* de ſuperna radice ὁ τῆς ἄνωθεν ῥίζης *id. Divina ſubſtantia; adeoque ejus Divinitatem contra Arianos probat*.

(3) Joan. VI. 41. 51.

(4) Joan. XVI. 28.

(5) *S. Auguſtin.* Tract. XIV. in Jo. *refert hoc ad Joannem; ita ut quæ de Chriſto ille dicebat, ex Dei inſpiratione & afflatu diceret*. De homine dicebat. Quantum ad ipſum hominem per-

quia de hoc mundo ſumus, quia de terra facti ſumus, ſi de terra loquimur, quæ de his, quæ vidimus, & audivimus, loquimur, verum eſt plerumque, quod loquimur. Si vero de cœleſtibus loquamur, niſi locutionem noſtram divina, & cœleſti auctoritate firmemus, quis credat verbis? Teſtis enim non ſuſcipitur, niſi qui præſens affuerit, & ſe vidiſſe, & audiſſe teſtatus fuerit. Quia igitur Salvator noſter ſuper omnes eſt, quia de cœlo venit, quia præſens affuit, & quia, quod vidit, & audivit, hoc teſtatur; verum eſt utique quicquid ipſe teſtatur. *Et tamen teſtimonium ejus nemo accipit. Qui autem accipit ejus teſtimonium, ſignavit, quia Deus verax eſt.* Quis eſt enim, qui accipit ejus teſtimonium, ſi teſtimonium ejus nemo accipit? Impoſſibile enim eſſe videtur, ut nemo accipiat, & aliquis accipiat. Hoc autem ad ſuperiora reſpicit, ubi ait (1): *Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de Cœlo*. Dicatur ergo: Et teſtimonium ejus nemo accipit, niſi ille, cui hoc de Cœlo datum fuerit. Qui autem cœlitus illuminatus ejus teſtimonium accipit, ille quidem ſignavit, & notavit, intellexit, certiſſimeque cognovit, quia Deus verax eſt. Sed quid mirum,

pertinet, de terra erat, & de terra loquitur. Si autem aliqua loquitur Divina, illuminatus eſt a Deo. Nam ſi non eſſet illuminatus, terra terram loqueretur; *quod convenit explicationi ſequentium verborum Auctoris noſtri.*

(1) Joan. III. 27.

ſi verax eſt, qui verba Dei loquitur? Hoc eſt enim, quod ait: *Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur*. Dei autem verbis mendacium ineſſe non poteſt. Sequitur: *Non enim ad menſuram dat Spiritus Spiritum. Pater diligit Filium, & omnia dedit in manus ejus*. Ideo, inquit, verax eſt, quia & verba Dei loquitur, & Spiritu veritatis plenus eſt. Non enim, ut ceteri homines, ad menſuram Spiritum Sanctum a Patre accepit. Ipſe eſt enim, *in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (1), Ipſe eſt *flos de radice Jeſſe* (2), in quo omnes gratiæ Sancti Spiritus requieſcunt. Ipſe eſt, de quo Pater ait (3): *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Omnia autem dedit Pater in manus ejus: *Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo* (4). Quia enim ſecundum humanitatem minor eſt Patre, omnia ſecundum humanitatem a Patre accepiſſe dicitur: *Qui credit in Filium, habet vitam æternam. Qui autem incredulus eſt Filio, non vidit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum*. Quia, inquit, omnia dedit Pater in manus ejus, in poteſtate illus eſt dare vitam æternam, cui vult, & æternum ſupplicium, cui vult. Et merito quidem non videbit vitam, qui in illum credere noluit, qui eſt vera vita: Sicut ipſe ait (5): *Ego ſum via, veritas, & vita*.

X.

(1) ad Coloſs. II. 9. (2) Iſaiae XI. 1.
(3) Matth. XVII. 5. (4) Matth. XI. 27.
(5) Joan. XIV. 6.

X. (1) *Ut ergo cognovit Jeſus, quia audierunt Phariſæi, quia Jeſus plures diſcipulos facit, quam Joannes, & baptizat, quamquam Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus, reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam*. Cognovit enim Jeſus, Phariſæos ſuo baptiſmo non ædificatos, ſed indignatos fuiſſe; & ideo, ne in ſuæ prædicationis initio ſcandalum fieret, ad tempus Judæam dereliquit (2): donec ejus fama in miraculis declarata, majorem auctoritatem ejus baptiſmus, & doctrina ſuſciperet (3). Quod autem ait, *Quamquam Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus*, ad exteriorem lavationem ſpectat (4). Si enim Jeſus non baptizabat, quid eſt, quod Joanni dicitur: *Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat?* Baptizat enim Jeſus, quia totum hominem interius, exte-

(1) Jo. IV. 1.

(2) *S. Auguſtin.* Tract. xv. in Jo. Quia cognovit eorum ſcientiam, ſimul cognovit & invidentiam; quia non hoc propterea didicerunt, ut ſequerentur; ſed ut perſequerentur; abiit inde.

(3) Jo. I. 33.

(4) *S. Auguſtinus* Epiſt. 265. n. 5. Utrumque de Domino ſcriptum eſt, & quia baptizabat plures quam Joannes, & quia ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli ejus; ut intelligeremus, & ipſum quidem baptizaſſe præſentia Majeſtatis, non tamen ipſum baptizaſſe manibus ſuis. Ipſius enim erat baptiſmi Sacramentum; ad diſcipulos autem baptizandi miniſterium pertinebat. *Ita &* Tract. xv. in Jo. Baptizabat, quia ipſe mandabat; non baptizabat, quia non ipſe tingebat: præbebant diſcipuli miniſterium corporis; præbebat ille adjutorium majeſtatis. Quando enim ceſſat a baptizando, quando non ceſſat a mundando? *Auguſtin. exſcribit Beda* ad h. l.

exteriuſque purificat. Per ſe tamen non baptizat, quia non per ſe, ſed per diſcipulos ſuos corpora lavat. *Oportebat autem, eum tranſire per Samariam.*

XI. (1) *Venit ergo in Civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, juxta prædium, quod dedit Jacob Joſeph filio ſuo. Erat ibi fons Jacob.* Hoc eſt enim illud prædium, de quo Jacob, filium ſuum Joſeph benedicens, ait (2). *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* Ibi autem erat fons Jacob. Si enim Jacob erat ille fons, bonam aquam habebat. Cum ſcriptum ſit (3): *In Eccleſiis benedicite Deo Domino de fontibus Iſrael.* Fons iſte profunda Patriarcharum fides, & doctrina eſſe videtur. Unde non ſolum fons, ſed & puteus vocatur (4). Fons quidem propter vivam aquam; puteus au-

(1) Jo. IV. 5. *Eſt homil. Emiſ. ſcr.* VI. *poſt* 3. *Dom. Quadr. pag.* 80. (2) Geneſ. XLVIII. 22. (3) Pſ. LXVII. 27.

(4) *Quis* fons, *quis* puteus *dicatur*, *explicat* ad h. l. *Auguſtinus*. *Cyrillus* pag. 177. *elegantem allegoriam proponit fontis hujus, qui* Jacob *dicebatur, eratque juxta Samariam, quò Judæam relinquens J. C. venit*: typice nobis & ænigmatice ſubinnuens, licet Evangelica prædicatio exceſſura eſſet Hieroſolymis, & ad gentes ſermo divinus deinceps abiturus; non tamen una cum Iſraele perituram eſſe in Patres dilectionem. *Beda aliter*; puteus, mundi hujus terrenum laborem & errorem, tenebroſa profunditate ſignificat: *quod accepit ab Auguſtino* lib. 83. qq. qu. 64. *&* tract. XV. in Jo. Video in puteo tenebroſam profunditatem. Admoneor ergo intelligere mundi hujus infirmas partes, ideſt terrenas, quo venit Dominus Jeſus hora ſexta, ideſt ſexta ætate generis humani.

autem propter profunditatem. Valde enim profunda eſt legis, & Prophetarum ſcientia. *Jeſus ergo fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſupra puteum. Hora erat quaſi ſexta.* Fatigatur enim Jeſus, ſed ſecundum carnem (1). Niſi enim fatigaretur, niſi eſuriret, & ſitiret, homo eſſe non crederetur. Sic igitur, ideſt fatigatus, ſedebat ſupra puteum. Qui ergo ſunt fatigati, qui requieſcere volunt, veniant ad puteum, veniant ad Scripturas Prophetarum, ibi invenient Jeſum, ibi eum dicentem (2) audient: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Ideo enim Jeſus ſuper puteum fatigatus quievit, ut nobis ubi quietem quæramus, oſtenderet. Erat autem hora quaſi ſexta, quia ætas mundi ſexta. Prima enim ætas ab Adam uſque ad Noe. Secunda uſque ad Abraham. Tertia uſque ad David. Quarta uſque ad tranſmigrationem Babylonis. Quinta uſque ad Chriſtum. Sexta uſque ad finem ſæculi. *Venit mulier de Samaria haurire aquam.* Hæc enim mulier, tota illa plebs Iſraelitica mihi eſſe videtur; quæ ad puteum Jacob, ad fontes Iſrael, ad Scripturas Patriarcharum cotidie venit, ſed quia virum non habet, bibendo ſatiari

 non

(1) *Id. Aug.* ibid. Quod autem fatigatus venit ad puteum, infirmitatem carnis ſignificat; quod ſedit, humilitatem: quia & imbecillitatem carnis pro nobis ſuſcepit, & homo hominibus tam humiliter apparere dignatus eſt.

(2) Matth. XI. 28.

non poteſt (1). Hoc autem in ſequentibus exponentur. *Dicit ei Jeſus: Da mihi bibere*. Sitit Jeſus, ſitit fons vitæ, de quo ſcriptum eſt (2): *Quoniam apud te eſt fons vitæ*. Sed ſi fons vivus eſt, quomodo ſitire poteſt? Non aquam, ſed fidem noſtram ſitit Jeſus. Unde in ſequentibus ait (3): *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt*. Patris autem voluntas erat, ut populum ſalvaret, & ad fidem converteret. Hoc igitur erat, quod ſitiebat Jeſus (4). *Diſcipuli autem ejus abierant in Civitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier Samaritana: Quomodo tu, Judæus cum ſis, bibere a me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? Non enim coutuntur Judæi Samaritanis.* Quamvis enim Samaritani Iſraelitæ erant, tamen ſecuti Jeroboam, qui eos idola colere docuit, in tantum a Lege erant alienati, ut quaſi Gentiles a Judæis haberentur. *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit*

(1) *Aliter Aug.* l. all. Quæri poteſt, quare a muliere Samaritana ... bibere poſtulaverit? ... Sed ſcilicet Dominus mulieris illius fidem; quæ quoniam Samaritana erat; & ſolet Samaria Idololatriæ imaginem ſuſtinere (ipſi enim ſeparati a populo Judæorum ſimulacris mutorum animalium, ideſt vaccis aureis animarum ſuarum decus addixerant); venerat autem D. N. J. ut gentium multitudinem, quæ ſimulacris ſerviebat, ad munimentum fidei Chriſtianæ & incorrupta religionis adduceret. *Eadem verba habet Beda*.

(2) Pſ. xxxv. 10. (3) Joan. iv. 34.

(4) *Id. Aug.* ib. Eorum ergo fidem ſitit, pro quibus ſanguinem fudit.

dicit tibi, da mihi bibere; tum forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam. Si me, inquit, cognoſceres, & Sancto Spiritu illuminata eſſes, donum namque Dei eſt Spiritus Sanctus, tu forſitan petiſſes a me, ſicut ego modo peto a te, & dediſſem tibi aquam vivam, aquam indeficientem, aquam in vitam æternam ſufficientem. *Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias, habes, & puteus altus eſt. Unde ergo habes aquam vivam? Numquid tu major es Patre noſtro Jacob, qui dedit nobis puteum? Et ipſe ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus*. Tu mihi, inquit, vivam aquam promittis. Viva autem aqua hæc eſt; ſed neque hauritorium habes, neque vas, neque funem te habere conſpicio. Inſuper & puteus altus eſt, ad cujus profunditatem manibus attingere non vales. Unde ergo tibi aqua viva? Aut ſi hic aliam promittis, ad cujus comparationem hanc aquam non vivam, ſed mortuam intelligas, quur Pater noſter Jacob eam nobis non dedit? Numquid tu illo major es? Hoc autem mulier illa dicebat, quia nondum Chriſti verba intelligebat. *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Omnis, qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum. Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum. Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*. Paulatim ſeparat eam Dominus a ſuo intellectu, ut ad meliorem intelligentiam eam trahat. Hæc autem aqua illa

illa eſt, de qua alibi ait (1): *Qui ſitit, veniat, & bibat, & de ventre ejus fluent aquæ vivæ*. Quod quid ſignificet, mox Evangeliſta expoſuit dicens: *Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non ſitiam, neque veniam huc haurire*. Separata jam aliquantulum mulier a priori intelligentia, non illius putei aquam intelligit: aliam aquam petit, qua ſemper abundans, amplius eam illuc venire non ſit neceſſe. Sed quia iſte quoque intellectus carnalis eſt, ad alium intellectum eam Dominus invitat dicens: *Vade, voca virum tuum, & veni huc*. Voca, inquit, virum tuum: adhibe intellectum tuum, & veni huc: eſto præſens: noli jam per diverſa fluctuare. Vir enim animæ, intellectus eſt, quo & regitur, & gubernatur. *Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jeſus: Bene dixiſti, quia non habeo virum; quinque enim viros habuiſti, & hic, quem habes, non eſt tuus vir*. Hoc

(1) Jo. VII. 38. *Ita & Auguſt.* l. all. *& Beda*: Ut hinc ei oſtenderet, non ſe talem aquam petiiſſe, qualem ipſa intellexerat, ſed quia ipſe ſitiebat fidem ejus, eidem ſitienti Spiritum S. dare cupiebat. Hanc enim recte intelligimus aquam vivam, quod eſt donum Dei, ſicut ipſe ait: „ Si ſcires donum Dei „: & ſicut idem Jo. Evangeliſta teſtatur, alio loco dicens: „ Si quis ſitit, veniat & bibat „. *S. Hieron.* ad cap. IV. Amos: Ut autem ſciamus, aquas & pocula ſignificare doctrinam, Dominus loquitur ad Samaritanam; „ Omnis qui biberit ex aqua hac &c. „ &c. *Idem habet* ad cap. V. Iſai. *&* ad c. 14. Zachar.

Hoc vere dixiſti. Quamvis enim aliud iſta ſignificent, credendum eſt tamen, quinque viros hanc feminam habuiſſe; nunc autem alicui in fornicationem conſenſiſſe. Quod utique Dominum non latebat. Spiritualiter autem quinque viri quinque ſunt libri Moyſis (1), quibus plebs illa Iſraelitica, quæ per hanc mulierem ſignificatur, ad tempus convicta, quaſi uxor a maritis regebatur, & gubernabatur. A quibus tanto tempore diviſa erat, quanto tempore Dei ſui oblita, eis inobediens erat. Sæpe enim alios amatores ſecuta, & cum idolis fornicata, hos viros legitimos fugiens, errori conſenſit. Hic eſt igitur, de quo hic dicitur: *Et quem habes, non eſt tuus vir*. Error eſt, non maritus: deceptor, non amator. *Dicit ei mulier: Domine, ut video, Propheta es tu*. Hoc enim mulier non dixiſſet, niſi virum ſuum vocaſſet. Jam igitur error fugit. Jam fornicator abſcedit. Sequitur: *Patres noſtri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Jeroſo-*

(1) *Auguſtin.* l. all. Non ſunt hæc carnaliter accipienda, ne hinc ipſi adhuc mulieri Samaritanæ ſimiles eſſe videamur: Sed de illo dono Dei, ſi aliquid jam guſtavimus, ſpiritaliter iſta tractemus. Quinque viros, quinque libros, qui per Moyſem miniſtrati ſunt, nonnulli accipiunt. *Ipſe tamen hanc explicationem non probat, & aliud ſuggerit de quinque ſenſibus corporis: quod pariter facit* Tract. xv. in Jo. *poſtquam dixit*; multi intellexerunt, non quidem abſurde, nec uſquequaque improbabiliter, quinque viros mulieris hujus, quinque libros Moyſi. *Auguſtinum ſequitur, ut fere ſolet, Beda*.

roſolymis eſt locus, ubi adorare oportet. Video, inquit, quia Propheta es tu. Reſponde igitur mihi, quæ interrogo, & diſcere concupiſco. Quid eſt hoc, quod dicitis vos Judæi, quia Jeroſolymis eſt locus, ubi adorare oportet, cum certum ſit, quia Patres noſtri in monte hoc adoraverunt? *Dicit ei Jeſus: Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quando, neque in monte hoc, neque in Jeroſolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis, quæ neſcitis. Nos adoramus, quod ſcimus, quia ſalus ex Judæis eſt. Sed veniet hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate*. Veniet, inquit, hora, & nunc eſt, quando veri, & ſpirituales oratores, non in monte, vel in civitate, ſed in ſpiritu, & veritate Deum adorabunt. Quamvis enim alicubi eos orare oporteat, non tamen ad montem, vel ad civitatem, ſed potius ad cor reſpicit Deus. Nec montem altiorem, nec civitatem nobiliorem attendit; ſed cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Intra igitur in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora Patrem tuum. Ora non labiis tantum, ſed ſpiritu, & veritate. Soli autem Judæi, ſoli Confeſſores, ſoli Legis obſervatores adorant quod ſciunt. Ceteri vero adorant, quod neſciunt. Quur? Quia ſalus ex Judæis eſt. Ex quibus Judæis? Audi Apoſtolum (1): *Non enim, qui in manifeſto Judæus, neque in manifeſto in carne circum-*

(1) ad Rom. 11. 28.

cumciſio, ſed qui in abſcondito Judæus, & circumciſio cordis in ſpiritu, non littera. Nos igitur ſumus illi Judæi, nos Chriſtiani, nos membra Chriſti, pro quibus omnibus caput noſter modo dicit: Vos adoratis, quod neſcitis, nos adoramus, quod ſcimus. Sequitur: *Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum*: ſubauditur, in ſpiritu, & veritate. Sed quur hoc? Quia Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare. Si enim corporeus, & localis eſſet, in monte, vel in civitate quærendus eſſet; ſed quia Spiritus eſt, in ſpiritu adorandus eſt (1). *Dicit ei mulier: Scio, quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus. Cum ergo venerit ille, nobis annunciabit omnia*. Ac ſi diceret: Obſcure loqueris, & ea, quæ dicis, non intelligo. Scio tamen, quia veniet Meſſias, qui dicitur Chriſtus. Ille cum venerit, omnia nobis annuntiabit. Ille & tua, & aliorum Prophetarum obſcura myſteria nobis revelabit. *Dicit ei Jeſus: Ego ſum, qui loquor tecum. Et continuo venerunt Diſcipuli ejus, & mirabantur, quia cum muliere loqueba-*

(1) *Hilarius* l. 1I. de Trinit. n. 31. Ergo quia Deus inviſibilis, incomprehenſibilis, immenſus eſt, ait Dominus veniſſe tempus, ut non in monte vel templo Deus ſit adorandus; quia Deus Spiritus eſt: & Spiritus nec circumſcribitur, nec tenetur; quia per naturæ ſuæ virtutem ubique eſt, neque uſquam abeſt, in omnibus omnia exuberans; hos igitur veros eſſe adoratores, qui in Spiritu & veritate ſunt adoraturi.

bantur. Quur mirabantur ? Quia hoc fortaſſe in uſu non habebat. *Nemo tamen dixit, quid quæris, aut quid loqueris cum ea ?* nullam ſuſpicionem habentes in eo de ea. Illis autem venientibus, ſiluit mulier, multum fortaſſe, niſi illi veniſſent, adhuc locutura. *Reliquit ergo hydriam ſuam*. Reliquit pravam intelligentiam ſuam, cum qua de fontibus Iſrael carnaliter, & non ſpiritualiter bibere ſolebat (1). *Et abiit in Civitatem*. Abiit ad Eccleſiam Gentium. Ivit in univerſum mundum prædicare Evangelium omni creaturæ. *Et dicit illis hominibus : Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcumque feci. Numquid ipſe eſt Chriſtus ? Exierunt ergo de Civitate, & veniebant ad eum*. Significantes eos, qui, relicta Gentilitate, uſque hodie convertuntur ad eum. *Interea rogabant eum diſcipuli dicentes : Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis : Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. Dicebant ergo diſcipuli ad invicem : Numquid aliquis attulit ei manducare ?* Ecce diſcipuli non intelligunt, de quo cibo Dominus loquebatur, ſicut & mulier ſuperius non intelligebat aquam, de qua ei

(1) *Aliter Aug.* l. all. Nec hoc, quod relicta hydria diſceſſit, negligenter prætereundum eſt. Hydria enim fortaſſe amorem ſæculi hujus ſignificat, ideſt cupiditatem, qua ſibi homines de tenebroſa profunditate, cujus imaginem puteus gerit, hoc eſt de terrena converſatione hauriunt voluptatem ... Oportebat autem, ut Chriſto credens, ſæculo renunciaret.

ei Dominus loquebatur (1). *Dicit eis Jeſus*: *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me, ut perficiam opus ejus*. Hoc cibo delector, hoc reficior, quem, quia adhuc carnales eſtis, nondum ad plenum intelligitis. *Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis: levate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem*. Videns enim Jeſus totam Civitatem illam ad ſe confluentem, & jam ad credendum maturam, & paratam, ſub meſſionis figura de ea loquitur, diſcipulos ad audiendum invitat, & oculos eos levare præcipit, ut Verbi Dei falcem arripientes,metere incipiant, dum meſſes jam albas, & ad colligendum videret eſſe idoneas. Et ne labor ipſe gravis, & aſper eſſe videatur, operis mercedem eis promittit, dicens: *Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam. Ut qui ſeminat ſimul gaudeat, & qui metit*. Seminatores enim Prophetæ fuerunt, qui fidei, & doctrinæ ſemina primum in illo populo ſeminarunt. Meſſores vero Apo-

(1) *Auguſtin.* Tract. xv. in Jo. *& ex eo Beda*: Quid mirum, ſi mulier illa non intelligebat aquam? Ecce diſcipuli non intelligunt eſcam. *Egregie Ambroſ.* lib. de Helia & jejun. c. 3. Non enim omnis eſca materialis, nec omnis cibus corporalis, eſt cibus mentis, quo epulatur anima, de quo ait Dominus; „ meus cibus eſt, ut faciam voluntatem &c. „ Hic cibus Angelorum eſt, ut divino famulentur imperio. Nulla illis cura menſarum, nullus conviviorum uſus, nullæ repoſitæ epulæ; nullus vini potus aut ſiceræ, nulla diſtentio corporis, nulla ventris offenſio.

Apoſtoli, qui populos jam pene inſtructos, & credulos in Eccleſiæ aream collegerunt. Pro quibus nimirum fructum ſuſcipient, vitam æternam; quatenus ſeminatores, & meſſores ſimul gaudeant, ſimulque æterna beatitudine perfruantur. *In hoc enim eſt Verbum verum, quia alius eſt, qui ſeminat, & alius eſt, qui metit. Ego miſi vos metere, quod vos non laboraſtis. Alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.* Niſi enim Prophetæ ſeminaſſent, & Chriſti adventum, & cetera, quæ de eo ſcripta ſunt, prænuntiaſſent, tantam fidelium meſſem in illo populo Apoſtoli non collegiſſent (1). Et in hoc eſt verbum verum, quia alius eſt, qui ſeminat, & alius, qui metit. In hoc enim Evangelii verbum verum, & indubitabile eſſe probatur, quia hoc, quod Apoſtoli affirmant, Prophetæ prædixerunt. Quod iſti dicunt factum, illi dixerunt, eſſe futurum. Unde non tantum ſua, quantum Prophetarum teſtimonia confirmantes, non ſua, ſed aliorum ſemina metunt. Credant igitur Prophetis, qui Apoſtolis credere nolunt; & in ore tantorum teſtium ſtet omne verbum. Nemo illud verbum verum eſſe dubitet, quod utriuſque Teſtamenti teſtimonio roboratur. *Ex civitate autem illa multi*

(1) *Auguſtinus* l. all. Quid ergo? Meſſores miſit, non ſeminatores. Quò meſſores? Ubi jam alii laboraverunt.... Quò ergo erant meſſores mittendi? Ubi jam Prophetæ prædicaverant: ipſi enim ſeminatores. *Hæc pariter ſcripſit Beda. Vid. S. Cyrill.* ad h. l. pag. 199.

ti crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia, quæcumque feci. Cum veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum, ut ibi maneret, & manſit ibi duos dies. Rogemus igitur eum & nos, ut & nobiſcum maneat duos dies; quatenus duo præcepta charitatis (1), duorumque Teſtamentorum fidem nos & amare, & tenere doceat. Hæc enim ſufficiunt nobis ad illuminationem, ſufficiunt & ad vitæ plenitudinem, quia charitas numquam excidit, charitas finem non habet. Magni igitur iſti dies, qui finem non habent. Sequitur: *Et multo plures crediderunt propter ſermonem ejus*, quam propter ſermonem mulieris. Inſtabat mulier, & prædicabat, & Verbum, per quem facta ſunt omnia, prout poterat, per verbum adjuvabat. *Dicebant igitur ei*, jam deſpicientes audire eam, *quia jam non propter tuam loquelam credimus*: non tua prædicatione indigemus. *Ipſi enim audivimus, & ſcimus, quia hic eſt vere Salvator mundi*. Sciebat enim Dominus Jeſus,

(1) *Auguſtin.* ibid. *&* *Beda* ad h. l. Mulier primum nunciavit, & ad mulieris teſtimonium crediderunt Samaritani, & rogaverunt eum, ut apud eos maneret, & manſit ibi biduo .... primo per famam [*crediderunt*] poſtea per præſentiam. Sic agitur hodie cum eis qui foris ſunt ... Ad Chriſtum veniunt, credunt per iſtam famam, manet apud eos biduo: hoc eſt, dat illis duo præcepta charitatis. *Et* Tract. XVI. Ibi facto biduo; quo numero dierum myſtice commendatus eſt duorum numerus præceptorum, in quibus duobus præceptis tota Lex pendet & Prophetæ.

quales iſti erant, quando eos meſſes maturas vocabat dicens: *Videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem*. Hoc enim teſtimonium eis non dediſſet, niſi eos ad audiendum, & credendum voluntarios prævidiſſet.

XII. (1) *Poſt duos autem dies exiit inde, & abiit in Galilæam*, & tunc quidem venit in Nazareth, ubi nutritus fuerat. Quem cum homines ipſius loci vidiſſent, qui & matrem ejus, & ipſum ab infantia cognoverant, & cœperunt ei detrahere dicentes (2): *Nonne hic eſt filius Joſeph, & Mariæ? Nonne & fratres ejus ſunt apud nos? Unde ei hæc omnia? Et ſcandalizabantur in eo. Ipſe autem dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua.* Unde & hìc dicitur: *Ipſe enim Jeſus teſtimonium perhibuit, quia Propheta in ſua patria honorem non habet*. Quod, quid ſignificet, in aliis Evangeliis expoſuimus. Huc uſque interpoſitio. *Cum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidiſſent, quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto. Nam & ipſi venerant ad diem feſtum*. His autem verbis ſignificatur, quod aliis ei, ſicut modo di-

(1) Jo. IV. 43.

(2) Matt. XIII. 55. Nonne hic eſt fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria? & fratres ejus Jacobus & Joſeph, & Simon, & Judas, & ſorores ejus nonne omnes apud nos ſunt? Unde ergo huic omnia iſta? & ſcandalizabantur in eo. Jeſus autem dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua. *Vid.* Marc. VI. 2. Luc. IV. 22. Jo. VI. 42.

diximus, detrahentibus; illi, qui Hieroſolymam venerant, & in die feſto ejus virtutes, & miracula viderant, eum cum honore, & gaudio exceperunt. *Et tunc iterum venit in Chanam Galilaeae, ubi fecit aquam vinum.* Ibique occurrit ei Centurio, qui habitabat in Capharnaum, cujus filium ſanavit Jeſus, de quo & ſubditur.

XIII. (1) *Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum.* Hæc autem in Matthæo expoſita ſunt. Quamvis enim ille (2) de ſervo, & iſte de filio loquatur, expoſitio tamen in utroque eadem eſt.

XIV. (3) *Et erat dies feſtus Judaeorum, & aſcendit Jeſus Hieroſolymam.* Ad dies feſtos Judæorum Dominus aſcendit, ut populis undique convenientibus fidei doctrinam annuntiet, ſalutis myſteria pandat, & veritatis lumen oſtendat. *Eſt autem Jeroſolymis probatica piſcina, quae cognominatur hebraice Bethſaida, quinque porticus habens.* Hæc piſcina, baptiſmatis aquas ſignificabat (4).

 Un-

(1) Jo. IV. 47. (2) Matth. VIII. 6. (3) Jo. V. 1.

(4) *Tertullian.* de Bapt. c. 5. Figura iſta medicinæ corporalis ſpiritalem medicinam canebat, ea forma, qua ſemper carnalia in figura ſpiritalium antecedunt. Proficiente itaque in hominibus Gratia Dei, plus aquis & Angelo acceſſit, qui vitia corporis remediabant, nunc ſpiritum medentur; qui temporalem operabantur ſalutem, nunc æternam reformant; qui unum ſemel anno liberabant, nunc quotidie populos conſervant, deleta morte per ablutionem delictorum; *quae videtur ante oculos habuiſſe Ambroſius* lib. de iis qui myſter. init. c. 4. *Vid. eumdem Ambroſ.* lib. 1. de Sp. S. c. 8. *Jo. Chryſoſt.* hom. 35. in Jo. &c.

Unde non immerito *Probatica*, id eſt, *ovina* dicebatur (1), quoniam oves Dei fiunt, qui in baptiſmate lavantur. De quibus in *Canticis Canticorum* Eccleſiæ dicitur (2): *Dentes tui ſicut greges tonſarum ovium, quæ aſcenderunt de lavacro*. Hæc autem piſcina quinque porticus habet, quia quinque ſunt libri Moyſi (3), in quibus baptiſmi Sacramentum pleniſſime continetur, eorumque auctoritate munitur, & doctrina declaratur. *In his jacebat multitudo languentium cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum*. Hi enim languentes, qui in prædictis porticibus jacebant, Judæi intelliguntur; qui ſub Lege erant, Legiſque fræno, & moderamine arctabantur; Legis tamen medicamine non juſtificabantur (4). Unde Apoſtolus ait (5): *Si enim data eſſet Lex, quæ poſ-*

(1) *Recte, eſt enim a* πρόβατον ovis, *ſeu magis* pecus, προβατικος *ad oves ſeu pecus pertinens: erat ergo piſcina, velut alibi dicitur*, natatoria [*atque in Græco* κολλυμβήθρα a κολυμβάω nato] pecuaria piſcina, *ſive quod in ea lavari oves primo, mactandæ ſolerent, ſive quod proxima portæ adjacenti templo per quam immolandi greges introducebantur, de qua* II. Eſdr. III. 1. 32. *Atque a Beda fortaſſe, ſua A. noſter hauſit, qui ſcribit*: Et bene piſcina eadem probatica vocatur: πρόβατα quippe oves dicuntur: vulgo autem probatica, ideſt pecuaria piſcina fertur appellata, quod in ea Sacerdotes hoſtias lavare conſueverant.

(2) Cantic. IV. 2.

(3) *Auguſtin.* tract. all. Aqua ergo illa ... quinque libris Moyſi tamquam quinque porticibus claudebatur.

(4) *Id.* ib. Sed illi libri prodebant languidos, non ſanabant: Lex enim peccatores convincebat, non ſolvebat.

(5) Ad Galat. III. 21. 22.

poſſet juſtificare, vere ex Lege eſſet juſtitia. Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato. Lex igitur, & Scriptura ſunt illi porticus, qui languentes continent, quia ſub peccato omnia claudunt. Nemo in porticibus ſanabatur, quia non erat data Lex, quæ poſſet juſtificare (1). Inde tamen languentes videbant piſcinam, deſcendebant in eam, & ſanabantur, *ut promiſſio ex fide Chriſti* per baptiſmum *daretur credentibus. Angelus enim Domini ſecundum tempus deſcendebat in piſcinam, & movebatur aqua, & qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate.* Angelus enim Domini ſecundum tempus in piſcinam deſcendit, quando tempore præfinito Salvator noſter ad baptiſmum venit. Ipſe eſt enim ille magni conſilii Angelus; de quo ſcriptum eſt (2): *Et ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus Teſtamenti, quem vos vultis.* Et ipſe quidem aquam commovit. Ipſe baptiſmatis aquas ſanctificavit, omnemque inimici latentem infeſtationem ſuo tactu ab eis removit. Poſt cujus commotionem, tantam in ſe virtutem aqua ſuſcepit, ut omnes omnium in eamdem deſcendentium ſanet languores, pellat ægritudines, & ſolvat peccata.

(1) *Auguſt.* Nam hoc dicit Apoſtolus „ Si enim data eſſet Lex &c. „ Quare ergo data Lex? Sequitur & dicit „ Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide J. C. daretur credentibus „.

(2) Malach. III. 1.

cata. Sed notandum, quia ſolus ille ſanatur, qui prior poſt aquæ motionem in piſcinam deſcendit; per quem totus populus Chriſtianus intelligitur, qui ſolus, & unicus, prior, & ultimus, unus, & inſeparabilis, in aquis baptiſmi & lavatur, & ſanatur: ſed quis eſt, qui poſt eum deſcendit, niſi ille, qui huic corpori Eccleſiaſtico non inhæret? Si enim hujus corporis eſſet, non poſt eum, ſed in eo deſcendere diceretur. Poſt eum namque hæretici deſcendunt, & deſcendentes nil ſibi proficiunt (1). *Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo,*

(1) *Auguſtin.* tract. 17. in Jo. Poſt aquam turbatam mittebat ſe unus qui poterat & ſanabatur ſolus: poſt illum quiſquis ſe mitteret fruſtra faceret ... Deſcendere ergo in aquam turbatam, hoc eſt humiliter credere in Domini Paſſionem: ibi ſanabatur unus, ſignificans unitatem. Poſtea quiſquis veniret non ſanabatur; quia quiſquis præter unitatem fuerit, ſanari non poterit. *Vid.* ſer. 125. *Fuſius Beda [ex quo, opinor, A.] Evangelicum locum omnem exponit: ex Aug.* ſer. 124. & 125. Probatica piſcina, quæ quinque porticibus cingebatur, populus eſt Judæorum, undique Legis cuſtodia, ne peccare debeat, munitus. Recte enim Lex, quæ quinque libris Moyſi deſcripta eſt, quinario numero figuratur ... Multitudo languentium, quæ in commemoratis porticibus jacebat aquæ motum expectans, ſignificat eorum catervas, qui Legis verba audientes, ſuis ſe hanc viribus implere non poſſe dolebant ... Tales in quinque porticibus jacebant; ſed, nonniſi in piſcinam Angelo veniente, ſanabantur, quia per Legem cognitio peccati, gratia autem remiſſionis nonniſi per J. C. facta eſt; quem deſignat Angelus, qui inviſibiliter deſcendens in piſcinam, & ſuggerens vim ſanandi, movebat aquam. Deſcendit enim carne indutus magni conſilii Angelus ... Motus aquæ Paſſionem Domini, quæ mota turbataque a Judæorum gente facta eſt, inſinuat ...

Be-

& octo annos habens in infirmitate ſua. Hunc cum vidiſſet Jeſus jacentem, & cognoviſſet, quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri? Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut, cum mota fuerit aqua, mittat me in piſcinam. Dum venio enim ego, alius ante me deſcendit. Homo enim iſte eos deſignat, qui poſt baptiſmum criminalia peccata committunt (1), pro quibus gravi, longæque pœnitentiæ ſubjiciuntur, qua nimirum corpus ægrotat, ſed anima ſanatur. Ut autem pro ſuis iniquitatibus hunc ægrotaſſe intelligas, ipſe Dominus oſtendit dicens (2): *Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Tales autem, quia non bene pœnitent, etſi longo tempore languere, & pœnitere, & carnem macerare videantur, valde tamen difficile curantur. Si enim bene pœnituiſſent, non triginta & octo annos, ſed quadraginta ex integro in hac tali infirmitate habuiſſent (3). Im-

Bene autem dicitur, quia qui primus deſcendiſſet poſt motum aquæ ſanus fiebat a quocumque languore tenebatur, quia unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus; & qui in unitate Catholica Chriſti myſteriis imbuitur, ſanus fit a quocumque peccatorum languore detineatur. Quiſquis autem ab unitate diſcrepat, ſalutem, quæ ab uno eſt, conſequi non valet.

(1) *Hoc quoque ex Beda, ut videtur:* Homo iſte multorum infirmitate detentus annorum ſignificat peccatorem quemlibet enormi ſcelerum magnitudine vel numeroſitate defeſſum &c.

(2) Joan. v. 14.

(3) *Paulo aliter; & tamen myſteria hoc in numero agnoſcens Aug.*

Digitized by Google

perfecta eſt enim omnis pœnitentia, quæ de hoc numero aliquid minus habet. Quare autem perfecta pœnitentia hoc numero deſignetur, adtende. Hic enim numerus ex quatuor conſtat, & decem. Quatuor enim decem, vel decies quatuor quadraginta fiunt. In quatuor autem Novum Teſtamentum, in decem Vetus figuratur; quoniam hoc in quatuor Evangeliis, illud in decem verbis conſiſtit. Nulla autem pœnitentia proficit ad ſalutem, quæ Novi, Veteriſque Teſtamenti auctoritate non agitur. Hoc enim ipſe Dominus ſignificans quadraginta diebus, & noctibus jejunavit. Similiter autem & Moyſes: ſimiliter & Elias. Hoc igitur numero pœnitentiam agat, id eſt, ſecundum utriuſque Teſtamenti doctrinam, diſciplinamque pœniteat, quicumque ſibi ſuam pœnitentiam vult eſſe fructuoſam. Declinet igitur homo a malo, & faciat bonum, inquirat pacem, & ſequatur eam. Hæc eſt enim vera pœnitentia. Sed nota, quia miſericors Dominus etiam non bene, & legaliter pœnitentes, bonam tamen voluntatem habentes, & ſalutis remedia expectantes, viſitare, ſanare, & illuminare dignatur. Unde & huic languido dicit: *Vis ſanus fieri?* Ac ſi diceret: Sanari quidem

Aug. tract. 17. *qui concludit*: Si ergo quadragenarius numerus habet perfectionem Legis, & Lex non impletur, niſi in gemino præcepto Charitatis; quid miraris quia languebat qui a quadraginta, duo minus habebat? *Vide* ſerm. 125.

dem vis; ideo enim hìc jaces, ideo ægrotas, ideo carnem maceras, & hanc qualemcumque pœnitentiam agis: non tamen ſanaris, quia non dignam pœnitentiam agis. Reſpondit ei languidus: *Domine, hominem non habeo, ut cum mota fuerit aqua, mittat me in piſcinam.* Quid enim aliud his verbis ſignificat, niſi quamdam baptizandi, & in illam piſcinam deſcendendi impoſſibilitatem? Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel baptizati ſunt, iterum per baptiſmum renovari, & a peccatorum contagione mundari. Unde & iſte, quamvis ſanetur, non tamen mergitur in piſcinam, quia eos ſignificat, qui poſt baptiſmum ſola pœnitentia ſanantur. Quod autem ait: *dum venio ego, alius ante me deſcendit*, de ſe ipſo adhuc Gentili, & Catechumeno dicere videtur. Ipſe enim, cum adhuc Gentilis, & Catechumenus eſſet, in piſcina deſcendit. Modo vero, quia Chriſtianus eſt, in eam deſcendere non poteſt. Idem igitur ipſe alius eſt, & ipſe, qui deſcendit ante ſe ipſum. *Dicit ei Jeſus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* Noli, inquit, jam ulterius hominem quærere, qui te mittat in piſcinam. Surge tantummodo. Erige mentem. Contemplare cœlum. Quæ ſurſum ſunt quære, non quæ ſuper terram. Hac enim via illi, qui baptizati ſunt, recuperant ſanitatem, ſi eos ægrotari contingat. Tolle grabatum tuum, porta, & contine, & in ſervitutem redige carnem tuam. Pectus namque animæ cor-

corpus eſt, in quo, ſi vitioſum fuerit, tota infirma, & languida anima jacet. Unde ſcriptum eſt (1): *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam. Et ambula*. Non ſis otioſus. Otioſitas enim animæ inimica eſt, quæ & vitia nutrit, & virtutes necat (2). *Et ſtatim ſanus factus eſt homo. Et ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat*. Facile igitur eſt Deo & ſanare hominem, & peccata ſolvere. *Erat autem Sabbatum in illo die. Dicebant ergo Judæi illi, qui ſanus fuerat; Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum. Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula*. Majoris, inquit, auctoritatis, quam vos ſitis, eſt ille, qui me ſanum fecit (3). Illi igitur, & non vobis, me obedire oportet. *Interrogaverunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula? Is autem, qui ſanus fuerat effectus, neſciebat, quis eſſet*. Non mirum, ſi iſte neſciebat, quis eſſet. Neque enim facile eſt cognoſcere Jeſum. Unde & ipſe Dominus ait (4): *Nemo novit Filium, niſi Pater, & nemo novit Patrem, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare. Jeſus*

(1) Sap. IX. 15.

(2) *Non multo aliter Aug. & Beda de excutiendo vitiorum torpore, de exercitatione virtutum, & ſupportandis fratribus, explicant*.

(3) *Auguſt*. Ille Auctorem ſanitatis ſuæ objiciebat calumniatoribus. Non acciperem juſſionem, a quo acceperam ſanitatem?

(4) Matth. XI. 27.

Digitized by Google

Jeſus ergo declinavit a turba conſtituta in loco. Poſtea invenit eum Jeſus in templo. Ubique eſt Jeſus; ſed non ubique cognoſcitur. Non cognoſcitur in turba (1). Cognoſcitur autem in templo. Fugiamus igitur turbam, & ſimul cum Jeſu declinemus a turba. Eamus in templum. Ibi nos inveniat, ibique a nobis inveniatur. Ideo enim ipſe ab hominum turba diſceſſit, ut & nos a vitiorum turba diſcedere doceat. *Et dixit illi Jeſus: Ecce ſanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. Hoc, inquit, contigit tibi, quia peccaſti. Jam igitur noli peccare, non ſit tibi voluntas peccandi. Non peccare enim valde difficile, & pene impoſſibile eſt. Multi enim peccant, qui peccare nolunt. Unde Apoſtolus (2): *Non enim, quod volo, hoc ago, ſed quod nolo, illud facio*. Magnum igitur peccatum eſt, voluntas peccandi. *Voluntarie* enim, ut ait Apoſtolus (3), *peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur hoſtia pro peccato*. Quod de illis quidem intelligitur, qui uſque in finem ſuam ſponte in peccatis perſeverant. *Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jeſus eſſet, qui fecit eum ſanum*.

XV. (4) *Propterea perſequebantur Judæi Jeſum, quia*

(1) *Auguſtin.* l. all. Difficile eſt in turba videre Chriſtum, ſolitudo quædam neceſſaria eſt menti noſtræ ... turba ſtrepitum habet; viſio iſta ſecretum deſiderat. *Ita ferme & Beda*.
(2) Ad Rom. VII. 19. (3) Ad Hebræ. X. 26.
(4) Jo. V. 16.

quia hæc faciebat in Sabbato. Male enim de Sabbato Judæi intelligebant; quia hominem in Sabbato ſanare, & pietatem, & miſericordiam exercere, peccatum eſſe putabant. *Jeſus autem reſpondit eis: Pater meus uſque modo operatur, & ego operor*. Ego, inquit, de Sabbato reprehendi non debeo; quia in Sabbato non facio, quæ Lex in Sabbato fieri interdicit. Sed ſicut Pater meus, ita & ego uſque modo, id eſt, uſque ad Sabbatum operor: in Sabbato vero ab opere quieſco. Sexta namque feria fecit Deus primum hominem, & Chriſtus ſexta feria redemit omnem hominem. Ille die ſeptimo requievit, & iſte die Sabbati in ſepulchro quievit (1). Illa igitur quies hanc quietem ſignificabat. Uterque itaque uſque ad Sabbatum operatur, & uterque in Sabbato requieſcit. Operatur tamen & aliter uſque hodie & Pater, & Filius; quoniam etſi Sabbato, omnium rerum ſeminariis factis, quievit, nulla tamen die a juſtitia, & miſericordia, aliiſque his ſimilibus quieſcit (2). Nihil enim boni ubique fit, niſi ab

(1) *Vid. S. Auguſtin.* de Geneſ. ad litt. lib. IV. c. 11. & tract. XVII. in Jo.

(2) *Uſque modo operari, etiam in rerum naturalium conſervatione, Cyrillus pag. 213. & Auguſt. ipſe pluribus in locis exponit, ut* ibid. l. IV. de Gen. ad litt. c. 12. *ſcribens*. *intelligi* Deum requieviſſe a condendis generibus creaturæ, quia ultra jam non condidit aliqua genera nova. Deinceps autem *ait*, uſque nunc & ultra operatur, eorumdem generum adminiſtrationem, quæ tunc inſtituta ſunt. *Vid. & Gaudent. Brix.* ſerm. 10. *De operatio-*

ab ipſo, & per ipſum. Non ſic igitur requievit Deus die Sabbati, ut nihil egiſſe intelligatur poſt Sabbatum. Dicat ergo: *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor*. Sequitur: *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non ſolum ſolvebat Sabbatum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo*. Non enim ipſe ſe Deo æqualem faciebat, qui ſecundum Divinitatem Deo per omnia æqualis erat; ſed æqualem ſe faciens, hoc eſt, æqualem ſe eſſe oſtendens. Unde Apoſtolus ait (1): *Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo. Reſpondit itaque Jeſus, & dixit eis: Amen, amen dico vobis; non poteſt Filius a ſe facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit*. Secundum Divinitatem enim, una, eademque operatio eſt & Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Nihil enim facit Filius ſine Patre, & Spiritu Sancto. Similiter neque Pater aliquid agit ſine Filio, & Spiritu Sancto. Spiritus quoque Sanctus nihil agit ſine Patre, & Filio (2). Quicum-

rationibus utriuſque generis explicat hunc locum idem Aug. l. v. de Geneſ. ad lit. c. 20. Pater in me manens, inquit, facit opera ſua, & ſicut Pater ſuſcitat mortuos & vivificat, ſic & Filius quos vult vivificat. Deinde, quia non ſolum magna atque præcipua, verum etiam iſta terrena & externa ipſe operatur.

(1) Ad Philip. II. 6.

(2) *Hilar.* l. VII. de Trin. Hæc eſt veræ nativitatis intelligentia,

Digitized by Google

cumque igitur loquitur contra Filium, ſive de his, quæ in Sabbato facit, ſive de alia qualibet hujuſmodi operatione, illa utique & contra Patrem loquitur, & contra Spiritum Sanctum. Ceſſet igitur contra Filium taliter, & talia loqui, quicumque ſe Deum Patrem offendere timet. *Pater enim diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit, & majora his demonſtrabit ei opera, ut vos miremini*. Quantum enim ad Divinitatem, nihil Pater Filio demonſtrat, quia ſicut Pater, ita & Filius nihil ignorat (1). Quantum vero ad humanitatem omnia ei Pater demonſtrat. *Et majora his*, quæ Filius, ſubauditur, ſuperius feciſſe legitur, *demonſtrabit ei opera*. Quur? Ut vos ea videntes magis, magiſque miremini, & mirando convertamini. Hæc autem ſecundum humanitatem

gentia, & fidei noſtræ, quæ ex naturæ Divinæ unitate, unius indifferentiſque Divinitatis veritatem in Patre & in Filio confitetur, abſolutiſſimum ſacramentum, ut eadem faciendo Filius ſimiliter faciat, & ſimiliter faciendo, eadem ſint ipſa quæ faciat, quia ſub una hac ſignificatione teſtentur & ſimiliter facta nativitatem, & eadem facta naturam &c. Vid. *Baſil.* lib. IV. adv. Eunom. *Ambroſ.* l. IV. de Fid. c. 3. &c. *Hinc Beda* ad h. l. Significationem unius naturæ oſtendens & unius operationis; quia communis eſt operatio Patris & Filii, quorum eſt una natura, una etiam operatio.

(1) *Id. Hilar.* ib. Exæquata virtus eſt per naturæ indiſſimilis unitatem; & demonſtratio operum, non ignorationis inſtructio eſt, ſed noſtræ fidei, quæ non Filio ſcientiam ignoratorum, ſed nobis confeſſionem nativitatis invexit, confirmans eam per id quod ſibi omnia eſſent demonſtrata quæ poſſet. *Hæc verba deſcripſit* ad h. l. *Beda*.

tem de Filio intelligenda eſſe (1), ſequentia manifeſtant. Ait enim: *Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat, ſic & Filius hominis, quos vult, vivificat*. Nota, quod ait *Filius hominis*. Et hæc quidem opera majora ſunt, quam vel paralyticum ſanaſſe, vel in vinum aquas convertiſſe. Sed ſi Filius hominis vivificat, quos vult, quur non omnes vivificat, niſi quia non vult? Nullum enim hominem vult vivificare filius hominis, niſi in ſe credentes, & ejus voluntatem facientes. Et ipſe quidem, quia Judex eſt, mortificandi, & vivificandi habet poteſtatem. Unde & ſubditur: *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*. Quur hoc? *Ut omnes*

(1) *Auguſt.* tract. 19. [*quem hic Beda ſequitur*] *Cyrillus, & multi præterea PP. explicant de natura Divina hæc & ſuperiora, ut adnotavit Petavius* lib. II. de Trinit. c. 4. n. 5. cap 12. n. 15. &c. *Natalis Alex.* ad h. l. *Aliam rationem hi ſequuntur in exponendis ſequentibus verbis de poteſtate judicandi Filio data. Quamvis enim ſint apud Janſenium* Conc. c. 36. *qui hæc quoque non obſtare docent, quominus ad Divinam filii naturam accomodentur*, in quorum numero eſſe videtur *Chryſoſtomus* hom. 39. in Jo. n. 1. *dicens*: Quemadmodum ergo illud „ dedit vitam „ idem eſt, ac quod genuit ipſum vitam, ſic „ dedit judicium „ id eſt, ipſum Judicem genuit: *tamen Aug.* tract. 20. *ſcribens*, Quia Verbum caro factum eſt & habitavit in nobis, ex Virgine Maria homo factus, filius hominis eſt; proinde quia filius hominis eſt, quid accepit? poteſtatem & judicium facere &c. *de humana natura exponit*: quod item facit Cyrillus pag. 224. *cum Auctore noſtro, qui etiam illa* omnia demonſtrat ei &c. *de humana natura explicat. Idem facit Elias Cretenſis* ad orat. IV. Nazianz. de Theol., *Severus Antiochenus, Ceſarius &c. Vid. Calmet, Maldonatum, alioſque Interpretes*.

omnes honorificent Filium, ſicut honorificat Patrem. Cum enim Filius hominis venit in ſede majeſtatis ſuæ, ut judicet mundum, tunc omnes æqualiter honorificabunt & Filium, & Patrem. Unde ipſe Dominus ait (1): *Vere ergo dicit Dominus, quia mihi curvabitur omne genu, & confitebitur omnis lingua*. Unde & Apoſtolus (2): *Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris*. Manifeſtum eſt igitur, quia omnes honorificabunt Filium, ſicut honorificant Patrem. Modo autem, quia non omnes honorificant Filium, nec Patrem honorificant. Hoc eſt enim, quod ait: *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui miſit illum*. Sed quia Pater omne judicium dedit Filio, & ipſe Filius eos vivificat, quos vivificare vult, ut intelligamus, qui ſunt, quos vivificat, & quid ſit ipſum vivificare, ſubdidit dicens: *Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non veniet, ſed tranſiet de morte ad vitam*. Tales igitur vivificat Dominus, & ſic vivificat, dando videlicet vitam æternam. Quod autem ait, *qui verbum meum audit*, tale eſt, ac ſi

(1) Iſaiæ XLV. 24. & Rom. XIV. 11.
(2) Ad Philip. II. 9. 10.

ac ſi diceret, qui meam doctrinam audiens cuſtodit. Ille enim bene audit, qui audiens obedit (1). *Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores*. Unde Dominus ait (2): *Qui habet aures audiendi audiat*. In judicium autem non venire dicuntur, qui in judicio non dampnabuntur. Venire igitur in judicium, quid aliud eſt, niſi judicari, & dampnari? In hoc autem judicium non venient boni. Sequitur: *Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei. Et qui audierint, vivent*. Hoc autem contra Sadducæos, alioſque, qui negabant reſurrectionem mortuorum, & vitam æternam, dicere videtur. Et tale eſt, ac ſi diceret: Non dubitetis, eos, qui verba mea audiunt, & credunt ei, qui miſit me, habere vitam æternam, cum ad vocem meam mortuos reſurgere videatis. Ad ejus namque vocem & corpore, & anima mortuos multos jam ſurrexiſſe non dubium eſt. Quamvis enim legamus, Dominum tres mortuos corporaliter ſuſcitaſſe, non tamen legimus, quantos in anima ſuſcitaverit. Sed quid mirum, ſi mortui ad Filii Dei vocem reſurgant, cum eamdem ſimul cum Patre habeat poteſtatem? Et hoc eſt, quod ait: *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei facere judicium, quia Filius hominis eſt*. Sicut

(1) Ad Rom. II. 13. (2) Matth. XIII. 43.

enim Pater, ita & Filius vitam habet in ſemetipſo, id eſt, in virtute, & poteſtate ſua, ut cuicumque voluerit, eam largiatur. In ejus namque poteſtate eſt omnis vita noſtra, neque ultra ejus voluntatem vivere valemus. Ad ejus igitur imperium moriuntur omnes, & ad ejus imperium reſurgent omnes. Dedit autem Pater Filio poteſtatem judicium facere, non ſecundum divinitatem, qua ei æqualis eſt, ſed ſecundum humanitatem, qua minor eſt (1). Et hoc eſt, quod ait:

(1) *Valent hic quæ ſuperius diximus de judicandi poteſtate: quare illi hunc locum adnectit Aug. qui priora verba de Divina Chriſti natura explicat. Quid* eſt „ habet vitam Pater in ſemetipſo? „ Non alibi habet vitam, ſed in ſemetipſo: vivere quippe ſuum in illo eſt, & non aliunde: non alienum eſt, non quaſi mutuatur vitam, nec quaſi particeps ſit vitæ, ejus vitæ, quæ non eſt quod ipſe; Sed habet vitam in ſemetipſo, ut ipſa vita ſibi ſit ipſe... Sicut habet Pater vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo: ut hoc ſolum interſit inter Patrem & Filium, quia Pater habet vitam in ſemetipſo, quam nemo ei dedit; Filius habet vitam in ſemetipſo, quam Pater dedit... Quomodo ergo dedit Filio vitam Pater? Non ſic, quaſi ante fuerit Filius ſine vita, atque ut viveret a Patre acceperit vitam: Nam ſi hoc eſſet, non haberet vitam in ſemetipſo... Non ergo ſicut anima aliquid aliud eſt antequam illuminetur, & ſit melius cum illuminatur participatione melioris; ita & Verbum Dei, Filius Dei aliquid aliud erat antequam acciperet vitam, ut participando habeat vitam, ſed vitam habet in ſemetipſo, ac per hoc ipſe eſt vita. Quod ergo ait; dedit Filio vitam habere in ſemetipſo, breviter dixerim; genuit Filium. Neque enim erat ſine vita & accepit vitam, ſed naſcendo vita eſt. Pater vita eſt non naſcendo, Filius vita eſt naſcendo. Pater de nullo Patre, Filius de Deo Patre. Pater quod eſt, a nullo eſt; quod autem Pater eſt, pro-

pter

ait: *quia filius hominis eſt*. Illis autem adhuc mirantibus, & non credentibus reſurrectionem, ſubdidit dicens: *Nolite mirari hoc*: Subauditur: quod de reſurrectione audiſtis. *Quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem ejus, & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in reſurrectionem judicii*. Modo, inquit, me jubente, corporaliter reſurgunt pauci. Sed futurum eſt, ut me vocante, reſurgant omnes; & alii quidem reſurgent, ut in æternum cum Deo vivant; alii vero, ut judicati cum Diabolo pereant. *Non poſſum ego a me ipſo facere quicquam. Sicut audio, judico, & judicium meum juſtum eſt, quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me*. Quia, inquit, filius hominis ſum, ſecundum hanc partem dedit mihi Pater poteſtatem judicium facere; quoniam ſecundum hanc partem non poſſum ego a me ipſo facere quicquam. At vero ſecundum Divinitatem omnia poſſum, quam ſemper in me ipſo loquentem audio, & ſicut audio, judico, & judicium meum juſtum eſt. Unde hoc? Quia non quæro voluntatem meam: non quæro voluntatem hominis: non quæro voluntatem carnis, & ſanguinis, ſed voluntatem ejus, qui miſit me. Habeo enim natu-

pter Filium eſt. Filius vero, & quod Filius eſt, propter Patrem eſt; & quod eſt, a Patre eſt. Hoc ergo dixit, vitam dedit Filio, ut haberet eam in ſemetipſo. *Vid. Chryſoſtomi verba ſuperius allata. Beda Auguſtini verba deſcribit.*

ram hominis, ſed non habeo vitium hominis. Sic enim humanitas mea Divinitati conjuncta eſt, ut peccare non poſſit, nihilque, niſi bonum, in voluntate habere poſſit. Sequitur: *Si ergo teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium meum non eſt verum. Alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio quia verum eſt teſtimonium, quod perhibet de me*. Ac ſi dicat: Si ego homo teſtimonium perhibeo de me ipſo homine, ſecundum hoc, quod homo ſum, ſecundum hoc, quod me videtis, ſecundum hoc, quod me eſſe creditis, me Dei Filium, & æqualem eſſe dico; teſtimonium meum non eſt verum (1). Sed alius eſt in me, quem

(1) *Difficilis locus, judice etiam Chryſoſtomo* hom. 40. n. 1. *Nam ſæpe de ſe ipſo teſtimonium perhibuit, Samaritanæ, cæco &c. Itaque cenſet ex perſona Judæorum hoc eum nunc dixiſſe, quod pariter Auguſtinus ſentit* ſerm. 128. n. 1. Dictum eſt ergo hoc ſecundum ipſos. *Cyrillus quoque* pag. 242. Tametſi verax eſſet, proſpiciens tamen, quid ſtulti Phariſæi negaturi eſſent... antevertit eos, & ait; Dicetis utique ... Tu de te ipſo teſtaris; teſtimonium tuum non eſt verum. *Hanc explicationem ſequitur Janſenius* Conc. cap. 36. *Eſtius, Natalis Alexander. A. noſter Bedam, ut ferme ſolet, ſequitur, qui ait, Chriſtum dicere teſtimonium ſuum verum non eſſe*, ſecundum fragilitatem carnis; *nimirum, ut alii explicant, ſi ego, ut ſolus homo de me teſtimonium perhiberem, paterer meum teſtimonium pro vero non haberi. A qua explanatione non longe abit illa Maldonati, modum eſſe loquendi proverbialem, verum non eſſe teſtimonium hominis teſtantis de ſe: quare Chriſtum loqui & ex conceſſione, & ex hypotheſi, & ex ſenſu proverbiali. Eadem videtur eſſe explicatio Cypriani* epiſt. 69. ad Pupian. Cum Dominus ipſe doceat, & dicat; teſtimonium non eſſe verum, ſiquis ipſe de ſe teſtis exiſtat, eo quod unuſquiſque ſibi faveat; *& al-*

quem vos non videtis, qui in me ipſo loquens per me, teſtimonium perhibet de me, & ſcio, quia verum eſt teſtimonium ejus. Hoc autem dicit de Divinitate, ſecundum quam in ſequentibus ait (1): *Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum*. Quod enim Salvator noſter ſecundum Divinitatem ſe Dei Filium, & æqualem eſſe dicit, verum eſt teſtimonium ejus. Quod quidem ſi ſecundum humanitatem dixiſſet, verum non eſſet. Alia igitur ſecundum Divinitatem, & alia ſecundum humanitatem intelligenda ſunt. Sequitur: *Vos miſiſtis ad Joannem, & teſtimonium perhibuit veritati*. Hinc enim ipſe Joannes ſuperius ait (2): *Ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei*. *Ego autem ab homine teſtimonium non accipio, ſed hæc dico, ut vos ſalvi ſitis*. Quid eſt enim, *ab homine teſtimonium non accipio*, niſi hominis teſtimonio non indigeo (3)? Semper enim veritas, veritas eſt, neque ad ſui confirmationem alicujus teſtimonio eget. *Venit* enim Joannes *in teſtimonium, ut teſtimonium perhiberet de lumine* (4); non quod ejus teſtimonio lumen indigeret, *ſed ut omnes crederent per ipſum*. Hæc autem dico, non me glorificando, ſi enim ego glo-

 rifico

& allato hoc Jo. loco, ſubdit; Quod ſi ipſe Dominus, omnia poſtmodum judicaturus, noluit de teſtimonio ſuo ſibi credi &c.

(1) Joan. VIII. 14. (2) Joan. I. 34.

(3) *Chryſoſt.* hom. 40. n. 2. Hoc eſt; ego hujus teſtimonio humano non opus habebam, cum Deus ſim.

(4) Joan. I. 8.

rifico me ipſum, gloria mea nihil eſt; ſed *ut vos ſalvi ſitis*. Neque enim aliter ſalvi eſſe poteritis, niſi Deum, & Dei Filium me eſſe credideritis. Sequitur: *Ille erat lucerna ardens, & lucens*. Joannes, inquit, ad quem vos miſiſtis, qui veritati teſtimonium perhibuit, cujus non ego, ſed vos teſtimonio indigetis, lucerna erat, non a ſe, ſed aliunde lumen habebat, mei amoris igne ardebat, & meo lumine lucebat. *Vos autem voluiſtis exultare ad horam in luce ejus*. Bene autem *ad horam*; quia & illi faſtidioſi, & lux illa temporalis. Gaudebant enim in doctrina ejus, putantes, ipſum eſſe Chriſtum. *Ego autem habeo teſtimonium majus Joanne*. Quod eſt illud? Vultis audire quod? *Opera, quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea. Ipſa opera, quæ facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me*. Hoc eſt enim, quod alibi ait (1): *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me*. Perhibuit quidem, quando ait (2): *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Et quaſi illi dicerent: Sed nos illius teſtimonium non audivimus: ſubdidit dicens: *Neque vocem ejus umquam audiſtis, neque ſpeciem ejus umquam vidiſtis*. Hoc eſt enim, quod Joannes ſuperius ait (3): *Deum nemo vidit umquam. Unigenitus Filius*,

(1) Joan. XV. 24. (2) Matth. XVII. 5.
(3) Joan. I. 18.

lius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe narravit. Quamvis enim per ſubjectam creaturam Deus aliquando & audiri, & videri potuiſſet, numquam tamen in propria eſſentia vel videri, vel audiri potuit. Sequitur: *Et verbum ejus non habetis in vobis manens, per quod veritas intelligitur.* Quur? *Quia quem miſit ille, huic vos non creditis.* Tamdiu enim unuſquiſque Verbum Dei habet in ſe manens, id eſt, firmum, & ſtabile, quamdiu a veritate non recedit. Quomodo ergo Judæi Verbum Dei in ſe manens habere poterant, qui ipſi veritati non credebant? Veritas enim, Chriſtus eſt, qui de ſe ipſo ait (1): *Ego ſum via, veritas, & vita. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis, in ipſis vitam æternam habere. Et illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.* Si nec mihi, inquit, nec operibus meis, nec Joannis Baptiſtæ, nec Patris teſtimonio creditis, credite vel Scripturis, credite vel Legis, & Prophetarum dictis. Illæ enim ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. Vos tamen non vultis venire ad me, ut vitam habeatis, quam vos in Scripturis habere ſperatis. Quid eſt enim venire ad eum, niſi credere in eum (2)? Sic enim venitur ad Jeſum. Non pedi-

 bus,

(1) Joan. XIV. 6.

(2) *Beda*: Non vultis venire, ideſt non vultis credere, quia impoſſibile eſt ſine fide placere Deo. Venire noſtrum ad Chriſtum, ideſt credere verum illum filium Dei, & veram nos per illum habere ſalutem.

bus, ſed fide venitur ad Chriſtum. Stulti Judæi, qui nec ipſis Scripturis credunt, in quibus vitam æternam ſe inaniter habere ſperant. Hæc autem illis audientibus, & cogitantibus, quod ad ſui laudem, & oſtentationem talia Dominus loqueretur, eorum pravis cogitationibus Salvator reſpondit dicens: *Claritatem ab hominibus non accipio. Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis*. Non, inquit, ab hominibus claritatem, & laudem quæro, non gloriam, & favorem hominum peto, ſed hæc dico, ut ad Dei dilectionem vos provocem, quam vos utique non habere cognoſco. Si enim diligeretis Patrem, diligeretis & Filium. Sed Filium neque diligitis, neque recipitis. Et hoc eſt, quod ait: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me. Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis*. Veniet enim Anti-Chriſtus in nomine ſuo exaltando, quia non a Deo, ſed a ſua ſuperbia miſſus prædicare veniet. Hunc autem Judæi recipient, & quaſi Deum ad tempus venerabuntur. Et qui modo veritati, id eſt Chriſto, credere nolunt, illius deceptionibus credent. Sed quid mirum, ſi veritati non credunt, qui non æternam, ſed temporalem gloriam quærunt? Hoc eſt enim, quod ait: *Quomodo poteſtis vos credere, qui gloriam abinvicem accipitis, & gloriam, quæ a ſolo eſt Deo, non quæritis?* His autem verbis aperte monſtratur, quia non bene credunt, qui ſolam temporalem,

ralem, & non æternam gloriam quærunt (1). *Nolite putare, quoniam ego accuſaturus ſim vos apud Patrem. Eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis.* Sed unde eos accuſat Moyſes, niſi quia ei non credunt, cujus verbis ſe credere, & per omnia obedire promiſerunt (2)? Præcipit enim Moyſes, ut Chriſto Judæi obedirent, dicens eis (3): *Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus de fratribus veſtris: tamquam me ipſum audietis.* Non dixit *Prophetas*, ſed *Prophetam*, quoniam de hoc ſolo Prophetarum omnium maximo loquebatur. Ipſum, inquit, audietis. Ipſum tamen audire nolunt. Quur? Quia non credunt Moyſi. Unde & ſubditur: *Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi. De me enim ipſe ſcripſit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis?* Quod autem ait, *forſitan*, eorum duritiam increpando dixit, ut & nos intelligamus, quam difficile gens illa convertatur ad bonum.

XVI. (4) *Poſt hac abiit Jeſus trans mare Galilææ.* quod

(1) Conſiderandum eſt intentius, *ait Beda*, quantum ſit jactantiæ, & humanæ laudis ambitio malum, pro quo ipſa veritas ait, credere non poſſe quoſdam, quia ſæcularis gloriæ cupidi erant.

(2) *Id. Beda*: Ideo non accuſo, quia non veni damnare, ſed ſalvare. Moyſes vero accuſat, quia increduli eſtis voci illius. De me ſcripſit, cum ait; „ Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus &c. „.

(3) Deuteron. XVIII. 15. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus; ipſum audies.

(4) Jo. VI. 1.

Digitized by Google

quod eſt Tyberiadis, & ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Jeſus, & ibi ſedebat cum Diſcipulis ſuis. Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Judæorum (1). Magna Dominus miracula facturus, & novi, mirabiliſque panis delitias populo daturus montem aſcendit (2); quatenus & nos quotienſcumque ſpiritualibus, noviſque epulis ſatiari cupimus, non montis, ſed mentis altitudinem, & ingenii ſublimitatem aſcendamus. Quoniam autem talibus deliciis refecti, feſtivitatem agere, & Chriſti carnem, & ſanguinem ſuſcipere digni ſunt, merito hìc dicitur: quia proximum erat Paſcha dies feſtus Judæorum: Securi enim ad hanc feſtivitatem veniunt, qui talibus epulis ſunt repleti. *Cum ſublevaſſet ergo Jeſus oculos, & vidiſſet, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi? Hoc autem dicebat temptans eum. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet facturus.* Sciebat enim Dominus, quid facturus erat. Sed temptando Philippum, audire volebat, quid de ejus omnipotentia ſentiebat: ſimulque novum illud miraculum, diſcipuli reſponſione extollebat, cum ex quinque panibus tot homines refi-

(1) *Eſt homil. Emiſeni Dom.* IV. *Quad. pag.* 83.
(2) *Auguſtin.* Tract. XXIV. Dominus in monte, verbum eſt in alto. Proinde non quaſi humiliter jacet, quod in monte factum eſt, nec tranſeunter prætereundum eſt, ſed ſuſpiciendum.

reficeret, quibus, ſecundum illius teſtimonium, ducentorum denariorum panes non ſufficerent, ut unuſquiſque modicum quid acciperet. Sic enim *Philippus reſpondit*, dicens: *Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque modicum quid accipiat. Dicit ei unus ex diſcipulis ejus, frater Simonis Petri: Eſt puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces. Sed hæc quid ſunt inter tantos?* Puer iſte, populus Judaicus eſt, (1) ſenſus adhuc intelligentiæ puerilis. Quinque vero panes quinque libri Moyſi intelliguntur. Quos panes populos illuc ubique ſecum portat, & non comedit, quia legit tantum Scripturas, & non intelligit (2). Hæc autem, quia in Matthæo expoſuimus (3), ut iterum exponamus, non tantum neceſſarium, quantum ſuperfluum, & laborioſum eſſe videtur. Similiter autem & cetera, quæ ſequuntur, uſque ad illum locum, ubi turba, quæ modo ſuperius panes in monte comederat, quærens eum, & inveniens Capharnaum, ait ei: *Rabbi, quomodo huc veniſti*, in Matthæo determinata ſunt (4). *Quibus Jeſus reſpondens ait: Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis de panibus, & ſaturati eſtis.* Quæritis, inquit, me, non

(1) *Auguſtin.* Tract. 24. in Jo. Si quæramus quis fuerit puer iſte, forte populus Iſrael erat. (2) *Hact. homil.*

(3) Ad cap. XIV. n. LXI. pag. 272. *Vid.* ib. *explicationem S. Hilarii, Auguſtini, Bedæ.*

(4) V. 25.

non propter ſigna, quæ vidiſtis, non propter ſermonem meum, quem audiſtis, non ut mihi, vel ſignis, quæ facio, credere velitis, ſed quia manducaſtis de panibus, & ſaturati eſtis (1). Conſidera modo, quantæ ſuavitatis panes illi fuerint, quamvis hordeacei, quorum dulcedine capta tota hæc turba adhuc Dominum ſequebatur. Sequitur: *Operamini cibum, non qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quam filius hominis vobis dabit. Hunc enim Pater ſignificavit* (2) *Deus*: Cibus enim iſte, qui manet in vitam æternam, ſermo Dei eſt, quo

(1) *S. Gregorius* lib. XXIII. Moral. c. 25. 26. In Scriptura enim ſacra panis aliquando ipſe Dominus, aliquando ſpiritualis gratia, aliquando divina Scripturæ eruditio, aliquando hæreticorum prædicatio, aliquando ſubſidium vitæ præſentis, aliquando jucunditas humanæ delectationis accipitur. In pane Dominus ſignatur, ſicut ipſe in Evangelio dicit „ Ego ſum panis vivus &c. „ Rurſus per panem gratia doni ſpiritalis accipitur, ſicut per Prophetam dicitur „ Qui obturat aures ſuas &c. panis ei datus eſt „ ... Rurſus per panem, divinæ doctrinæ eruditio deſignatur, ſicut per Prophetam dicitur „ : Qui habitatis in terra Auſtri, cum panibus occurrite fugienti. „ Rurſum per panem, hæreticorum prædicatio deſignatur „ ... Panes occultos libenter edite „ ... Rurſum per panem ſubſidium præſentis vitæ accipitur ... Sicut in Evangelio „ : Quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus meis „ . Saciatos quippe de panibus Dominum ſequi, eſt de S. Eccleſia temporalia alimenta ſumpſiſſe, & non pro ſignis Dominum, ſed pro panibus quærere &c.

(2) *Perſpicue ita in Codice noſtro legitur* pag. 185. *Nec eſſe mendum amanuenſis, apparet ex interpretatione, quam poſt ſubjicit Bruno*; Hunc enim cibum Deus Pater ſignificavit, quando in deſerto manna pluit &c. *Vett. tamen Codd. omnes Latini*

quo anima paſcitur, & nutritur (1). Unde & bene ait: *quem filius hominis dabit vobis*. Omnem enim hujus Evangelii cibum, omnes has tales, tantaſque epulas Filius hominis Jeſus Chriſtus nobis

tini apud Sabatier ſignavit *Græci* ἐσφράγισε. *Varia tamen PP. interpretatio eſt. Chyſoſtomus* hom. 44. n. 1. duas *affert explicationes*. I. Propterea miſit qui hunc vobis cibum ferret. II. Manifeſte oſtendit; *quam poſteriorem magis probare videtur addens*: Nihil enim aliud eſt „ ſignavit Pater „ quam oſtendit, revelavit teſtimonio ſuo: *Hanc recentiores nonnulli ſequuntur, ut Janſenius* in Conc. cap. 59. pag. 300. Signatum vero ſe vel pro unctum poſuit [conſignatur enim qui ungitur], vel quod oſtendit, ſe naturaliter eſſe Patri conformatum. Idem igitur eſt ac ſi diceret: Non erit mihi difficile cibum vobis dare permanentem. Nam etſi tamquam unus veſtrum appaream, unctus ſum tamen & ſignatus a Deo Patre in omnimodam ſimilitudinem cum ipſo. *Atque eadem videtur eſſe explicatio Hilarii* VIII. deTrin. *Duas ergo Cyrillus expoſitiones habet*, 1. *de J. C. ſignato in humanitate per unionem Divinitati* 2. *de ſignato per ipſam Verbi generationem. Atque hanc Toletus amplectitur; priorem Cyrilli ſimul cum poſteriore Chryſoſtomi Natalis Alex. & Calmet, Auguſtin. S. Cyrillus.Vid.Aug.* Tract. 25. *& Bedam ejus verba deſcribentem.* Ille filius hominis ſequeſtratus quadam gratia Spiritus, & ſecundum carnem filius hominis, exceptus a numero hominum ... Signare quid eſt, niſi proprium aliquid ponere? Hoc eſt enim ſignare, imponere aliquid, quod non confundatur cum ceteris ... Pater ergo cum ſignavit ... proprium quiddam illi dedit, ne ceteris comparetur hominibus. Ideo de illo dictum eſt: „ Unxit te Deus &c. „ Ergo ſignare quid eſt? Exceptum habere: hoc eſt, pro participibus tuis. *Hanc ſua quadam ratione & modo explicatam proponit Maldonatus*.

(1) *Chryſoſtomus hom. 43. eleemoſinam & pauperibus datum cibum interpretatur. Appoſite ad contextum Auguſt.* tract. 25. ipſum Dominum Jeſum, *in quem credere deberent. Ita & Beda. Cyrillus ſubinnuere ait* myſticum & ſpiritalem cibum, per quem corpore & animo ſanctificati vivimus in ipſo.

Digitized by Google

bis appoſuit, & miniſtravit. Sed quomodo hunc cibum operari poſſumus? Audi Apoſtolum (1): *Non auditores Legis*, inquit, *juſti ſunt apud Deum, ſed factores*. Faciamus igitur, quod Lex præcipit. Faciamus, quod Evangelia jubent, ſi hunc talem cibum operari volumus. Hunc enim cibum Deus Pater ſignificavit, quando in deſerto manna pluit, quo per annos quadraginta populum pavit. De quo ſcriptum eſt (2): *Panem de cœlo dedit eis habentem omne delectamentum, & omnem ſaporem ſuavitatis*. Ille igitur cibus hunc cibum ſignificabat. *Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus, ut operemur opera Dei? Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum, quem miſit ille*. Qui enim in Chriſtum non crediderint, neque opera Dei operari, neque Legem intelligere, neque cibum ſpiritualem, & æternum ſuſcipere poterunt. Opus igitur Dei, ſermo Dei, totuſque hic cibus ſpiritualis in fide conſiſtit (3). *Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum, ut videamus, & credamus tibi, quod operaris? Patres noſtri manna manducaverunt in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: Panem de cœlo dedit eis manducare*. Ac ſi dicant: Oſtende nobis aliquod ſignum, per quod tibi, operibuſque tuis credere debeamus. Panes quidem nobis dediſti, ſaturati ſumus. Mira ſunt val-

(1) Ad Rom. II. 13.
(2) Sap. XVI. 20.
(3) *Accedit ergo ad interpretationem Auguſtini ſuperius expoſitam*.

valde, quæ vidimus. Nobis tamen hoc ſignum non ſufficit. Simile quiddam & Moyſem feciſſe audivimus. Nam & ipſe Patribus noſtris panem de cœlo dedit, quem Patres noſtri in deſerto manducaverunt. Non tamen, ſicut tu, eos in ſe credere præcepit. *Dixit ergo eis Jeſus: Amen amen, dico vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cœlo, ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei eſt, qui deſcendit de cœlo, & dat vitam mundo*. Non bene, inquit, intelligitis, quid illud ſignificet, quod dicitur: *Panem de cœlo dedit eis*. Alius panis valde diſſimilis, majoriſque dignitatis in his verbis ſignificatur. Moyſes enim panem ſignificativum, & non verum panem de cœlo deſcendentem vobis dedit. Sed modo Pater meus dat vobis panem de cœlo verum, quem tamen ille panis ſignificabat. Panis enim Dei, ille eſt, qui de cœlo deſcendit, qui de ſinu Patris exiit, & dat vitam mundo, *Dixerunt ergo ad eum: Domine, ſemper da nobis panem hunc*. Optimam petitionem faciebant, ſi tamen intellexiſſent, de quo pane Dominus loquebatur. *Dixit autem eis Jeſus: Ego ſum panis vitæ*. Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendit. Ego ſum ille panis, qui dat vitam mundo. *Qui venit ad me, non eſuriet, qui credit in me non ſitiet umquam. Sed dixi vobis, quia vidiſtis me, & non creditis*. Diximus jam ſuperius, quia venire ad Chriſtum (1), hoc eſt

(1) *Auguſtin.* de Prædeſt. SS. c. 3. Quid eſt „ ad me veniet „, niſi, credet in me?

eſt credere in illum. Cui unuſquiſque quanto fidelior eſt, tanto propinquior. Et iſte quidem neque eſuriet, neque ſitiet umquam; quia poſtquam de hoc mundo exierit, æternis in æternum deliciis perfruetur. Hæc autem *dixi vobis*, non, ut vos putatis, me glorificando, ſed *quia vidiſtis me*, quia in ſignis, & miraculis cognoviſtis me, & virtutem meam, & *non* tamen *creditis in me*. Scio tamen, quia quandoque credetis, quotquot ad vitam prædeſtinati eſtis. Hoc eſt enim, quod ait: *Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet*, id eſt, in me credet, *& eum, qui venit ad me, non ejiciam foras*. Quur? *Quia deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me*. Ideo, inquit, neminem ad me venientem, neminem in me credentem foras ejiciam. Ideo ipſis quoque meis inimicis, & perſecutoribus parcam, quia deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ideſt, voluntatem hominis, voluntatem illius naturæ, quam ſuſcepi de homine, ſed voluntatem ejus, qui miſit me. Hominis enim voluntas eſt, inimicos repellere, ſuaſque injurias vindicare (1). Dei autem voluntas

(1) *Auguſtin.* contr. ſermon. Arian. c.7. Quamquam & hoc ipſum quod dicit Jeſus „ Deſcendi de cœlo &c. „ ad illud referatur, quod homo primus Adam ... faciendo voluntatem ſuam, non ejus a quo factus eſt, univerſum genus humanum, propagine vitiata, culpæ & pœnæ fecit obnoxium. Unde a contrario per quem liberandi fueramus, non fecit voluntatem ſuam,

tas qualis ſit, audiamus. *Hæc eſt*, inquit, *voluntas ejus, qui miſit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in noviſſimo die*. Omnes igitur eos, qui ad vitam prædeſtinati ſunt, etiamſi ei inimici, & contrarii aliquando extiterunt, ſalvabit tamen, & reſuſcitabit Jeſus. Iſti ſunt enim, quos Pater dedit mihi. Dedit autem ſecundum humanitatem. Confirmatio. *Hæc eſt enim voluntas Patris mei, qui miſit me, ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*.

ſuam, ſed ejus, a quo miſſus eſt. Ita quippe hoc loco dicitur voluntas ſua, ut intelligatur eſſe propria contra voluntatem Dei. Neque enim cum obedimus Deo, eaque obedientia dicimur ejus facere voluntatem, nolentes id facimus, ſed volentes: ac per hoc ſi volentes id faciamus, quomodo voluntatem noſtram non facimus: niſi quia illa dicitur voluntas noſtra, quando Scriptura ita loquitur, quæ intelligitur eſſe propria contra voluntatem Dei. Hanc habuit Adam, ut in illo moreremur. Hanc non habuit Chriſtus, ut in illo viveremus. De natura quippe humana hoc recte dici poteſt, in qua exiſtit per inobedientiam voluntas propria, quæ Dei voluntati eſſet adverſa. Ceterum quod attinet ad voluntatem Fili, una eademque voluntas eſt Patris & Filii. Nec poteſt ullo modo eſſe diverſa, ubi eſt natura Trinitatis immutabilis univerſa. Ut autem Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus non faceret propriam quæ Deo adverſa eſt voluntatem, non erat tantum homo, ſed Deus & homo: per quam mirabilem ſingularemque gratiam, humana in illo ſine peccato ullo poſſet eſſe natura. *Gregorius* l. xxxv. mor. c. 12. Quid enim, ſi ſuam faceret: eos qui ad ſe veniunt repuliſſet? Quis autem neſciat, quod voluntas Filii a Patris voluntate non diſcrepet? Sed quoniam primus homo, quia ſuam facere voluntatem voluit &c. ***Vide eamdem, quam Aug. explicationem ſuggerentem.***

Non ſolum enim illi, qui viderunt, & crediderunt, ſed & illi, qui non viderunt, & crediderunt, habebunt vitam æternam, ſicut Apoſtolo Thomæ Dominus ait (1): *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti. Beati, qui non viderunt, & crediderunt,* Videre tamen pro cognoſcere accipi poteſt. Siquidem quid eſt credere in eum, niſi quibuſdam Fidei, Spei, Charitatiſque pedibus ſic in eum tendere, eique adhærere, ut homo ulterius ab eo nec ipſa morte valeat ſeparari? Sic enim Apoſtolus ad eum venerat, & in eum crediderat, qui ait (2): *Certus ſum autem, quia neque mors, neque vita poterit me ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu.* Qui enim aliter ad eum venit, qui aliter in eum credit, nihil ei vel veniſſe, vel credidiſſe proderit. Quod autem venire ad eum, & credere in eum idem ſignificent, ex eo apparet, quod ipſe aliquando dicit, *qui venit ad me*, & aliquando, *qui credit in me*, alterum pro altero ponens.

XVII. (1) *Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixiſſet: Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendi. Et dicebant: Nonne hic eſt Filius Joſeph, cujus nos novimus Patrem, & Matrem? Quomodo ergo hic dicit, quia de cœlo deſcendi?* Impoſſibile enim videbatur eis, ut de cœlo deſcendiſſet, quem hominem tantum, & ex hominibus natum eſſe credebant.

(1) Joan. xx. 29. (2) Ad Rom. VIII. 38.
(3) Jo. VI. 41.

bant. Et revera, ſi aliud non eſſet, de cœlo deſcendere non potuiſſet. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Nolite murmurare invicem. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Nolite, inquit, murmurare, nolite corda indurare. Scio enim, quia non poteſtis venire ad me, quoniam Pater non trahit vos. Nemo enim poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum. Trahit autem non violentia, ſed amore. Secundum quam ſignificationem dicitur: *trahit ſua quemque voluptas* (1). Deus autem neminem trahit, niſi venire volentem, & ſalvari cupientem. Unde ſcriptum eſt (2): *Si volueritis, & audieritis me, bona*

(1) *Notiſſima Aug. verba ad* h. l. tract. 26. in Jo. Nec timere debemus, ne ... forſitan reprehendamur, & dicatur nobis: quomodo voluntate credo, ſi trahor? Ego dico: parum eſt voluntate; etiam voluptate traheris... Eſt quædam voluptas cordis, cui panis dulcis eſt ille cœleſtis. Porro ſi poetæ dicere licuit: trahit ſua quemque voluptas: non neceſſitas, ſed voluptas: non obligatio ſed delectatio; quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Chriſtum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur juſtitia, delectatur ſempiterna vita, quod totum Chriſtus eſt &c.? *Beda quoque* Quomodo trahit Pater? Docendo delectat, non neceſſitate cogendo: quia nemo neceſſitate credit, ſed voluntate. *Ceterum hunc Evangelicum locum tractat Aug. ſæpius*, ut lib. 1. de Præd. SS. c. 8. lib. 1. de Grat. C. c. 12. & c. 14. lib. 1. cont. 2. epiſt. Pelagianor. c. 3. ſerm. 131. c. 1. *ubi pariter*; Non dixit, „ duxerit „, ſed „ traxerit „. Iſta violentia cordi fit, non carni. Quid ergo miraris? crede, & venis; ama, & traheris... nonne ovis trahitur, cum eſurienti herba monſtratur &c. *Vid. A.* de vocat. gent. lib. 1I. c. 9. Proſperum &c.

(2) Iſai. I. 19.

terra comedetis. Quod ſi nolueritis, gladius devorabit vos. Hæc eſt igitur cauſa, quur iſti ad eum venire, & eum intelligere non poterant, quibus hoc Dominus loquebatur. Quoniam autem malorum reſurrectio potius mortem, quam vitam afferet, ideo hìc de viro juſto Dominus ait: *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Ille enim vere reſuſcitabitur, qui nihil eorum, quæ ad mortem pertinent, ulterius ſuſtinebit. Sequitur: *Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei.* Docibilis enim eſt, qui doceri poteſt. Tales enim ſunt Eccleſiæ filii. Quibus ipſe Dominus ait (1): *Vobis datum eſt noſſe myſterium Regni cœlorum: illis autem non eſt datum, ut videntes non videant, & audientes non intelligant. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & convertantur, & ſanem eos.* Eos igitur trahit Pater, & illi ad Filium veniunt, qui docibiles ſunt, qui ejus fidem, atque doctrinam & doceri, & inſtrui poſſunt. Unde & ſubditur: *Omnis, qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me.* Ille enim eſt docibilis, qui audivit, & didicit. Non enim ſufficit audire. Omnes enim iſti audiebant Patrem; quia in Filio, & per Filium loquebatur Pater. Tamen non veniebant ad Filium, quia ea, quæ dicebantur, intelligere, & diſcere nolebant. Sequitur: *Non quia Patrem vidit quiſquam;*

(1) Matth. XIII. 11. 14.

quam ; niſi is , qui eſt a Deo . Hic videt Patrem . Non ideo , inquit , dixit : *omnis , qui audivit a Patre* , quod aliquis Patrem in propria ſubſtantia vel audire , vel videre poſſit, niſi ille ſolus , qui a Deo eſt, qui a Deo exivit , qui eſt Deus de Deo , lumen de lumine . Hic ſolus videt Patrem . Unde & alibi ait (1) : *Nemo novit Filium , niſi Pater , & nemo novit Patrem , niſi Filius , & cui voluerit Filius revelare . Amen amen dico vobis , qui credit in me , habet vitam æternam .* Dixi vobis , & iterum dico , qui credit in me , habet vitam æternam . Ecce dixi vobis , ſi credideritis , beati eritis : ſi non credideritis , nulla reſtat excuſatio . *Ego ſum panis vitæ . Patres veſtri manducaverunt in deſerto manna , & mortui ſunt . Hic eſt panis de cœlo deſcendens, ut ſiquis ex ipſo manducaverit , non moriatur .* Murmuratis , inquit , quia dixi vobis , *Ego ſum panis vivus , qui de cœlo deſcendi .* Ecce iterum dico vobis , *quia ego ſum panis* , & *panis vitæ* , & quia *deſcendi de cœlo* . Hoc enim pane & Angeli nutriuntur , & homines . Quur autem panis vitæ dicatur , ipſe exponit , dum dicit : *Ut ſi quis ex ipſo manducaverit , non moriatur* . Et ipſe quidem de cœlo deſcendit ſecundum Divinitatem (2) . *Pa-*

(1) Matth. xi. 27.

(2) *Cyrillus* lib. de rect. fid. ad Regin. Deſcendiſſe inquit ſe de cœlo , miſſumque eſſe a Deo & Patre , quamvis omnia impleat ; illud , opinor , demonſtrans , & conſtituens omnibus manifeſtum , quod Deus exiſtens Verbum deſcenderit diſpen-

tres veſtri manducaverunt in deſerto manna, & mortui ſunt. Melior eſt igitur panis iſte, quam manna, quoniam illi, qui manducaverunt manna, mortui ſunt; qui vero ex hoc pane manducaverit, non morietur. Merito enim & in Ezechiele, & in Apocalypſi aquilæ ſpeciem Beatus Joannes habere deſcribitur, quoniam & altius volat, & Solem Juſtitiæ Chriſtum Dominum noſtrum præ ceteris Evangeliſtis ſubtilius intuetur. Nonne vides, quomodo nunc a terris elevatur, & jam inter nubes volans, ipſum quoque cœlum penetrare videtur? Mortui quippe ſunt & Moyſes, & Aaron, & cæteri Sancti, qui manna manducaverunt. Sed numquid Apoſtoli quoque mortui non ſunt, qui panem vitæ comederunt? Quantum enim ad carnem & iſti, & illi mortui ſunt. Vivunt autem & iſti, & illi quantum ad animam. Nulla igitur inter hos, & illos differentia. Non ſunt itaque Moyſes, & Aaron Patres illorum, quibus hæc Do-

ſative ad humanitatem propter nos, non dimittendo quod erat natura Deus, ſed aſſumendo magis id, quod non erat... Igitur proprium Dei Verbi, quod deſcendit de cœlo, per quod factus eſt primogenitus ex mortuis &c. *Fulgentius* l. 1I. ad Traſim. c.3. Hinc quidam cum audiunt deſcendiſſe, deſcenſionem ejus affirmare nituntur localem; quia neſciunt Dei, ſicut oportet, conſiderare virtutem, nec valent agnoſcere, ſic pro homine Deum hominem factum, ut accepta hominis forma, maneret immutabilis Divina ſubſtantia; nec ſic intelligunt temporaliter natum; ut ſemper fuiſſe teneant ſempiternum. Iſti ſunt qui etiam conſiderare contemnunt, qualiter deſcenderit, cum perſeveraret immenſus &c.

Dominus loquebatur. Si enim illi eorum filii eſſent, eorum opera feciſſent. Horum igitur Patres illi fuerunt, qui totiens murmuraſſe, idola coluiſſe, & Deum ad iracundiam provocaſſe Scriptura commemorat. De his igitur Dominus ait: *Patres veſtri manducaverunt in deſerto manna, & mortui ſunt*. Patres utique veſtri, quorum vos imitatores, & ſimiles eſtis. Sequitur.

XVIII. (1) *Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi. Siquis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum, & panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*. Jam nunc, ipſo Domino exponente, intelligimus, quid ſit iſte panis. Iſte enim panis, caro Chriſti eſt, quæ pro mundi vita in ara crucis immolata eſt. Hanc autem manducat Eccleſia, ideoque non moritur; ſed vivit in æternum. Panis enim, & vinum, quæ in altari ponuntur, ad Sacerdotis vocem cœleſti benedictione ſanctificantur, & in Chriſti carnem, & ſanguinem eſſentialiter commutantur, ut una, eademque eſſentia ſit & ejus carnis, quæ de Virgine nata eſt, & ejus, quæ de pane facta eſt. Hoc autem tam magnum, & admirabile Sacramentum eo tempore cœpit, quo Salvator noſter panem, & vinum benedicens Diſcipulis ait: (2) *Accipite, & comedite, hoc eſt Corpus meum*, &, *Hic eſt calix novi Teſtamenti in meo Sanguine*. Numquam enim Chriſti carnem ante hoc ſacrificium corporaliter

(1) Jo. VI. 51. (2) Matth. XXVI. 26, 27.

quiſquam comedit. Numquam, niſi hoc ſacrificium fieret corporaliter, eam comederet quiſquam. In hoc igitur comeditur, & comeſta non minuitur; quæ numquam comederetur, niſi panis iſte Chriſti benedictione in eam ſubſtantialiter mutaretur. Eſt enim hæc mutatio dexteræ excelſi. Sed quis miretur, Chriſti carnem comeſam non minui, cum certum ſit, ex quinque panibus quinque millia hominum ſatiatos, ipſoſque panes non diminutos, ſed potius multiplicatos (1)? Si enim panum fragmenta non ſunt diminuta, ſed potius illis edentibus multiplicata, quid manducaverunt quinque millia homines; unde ſic ſaturati ſunt, ut eis ad ſe venientibus Dominus dicat; (2) *Quæritis me, non quia ſigna vidiſtis, ſed quia manducaſtis de panibus, & ſaturati eſtis?* Dicis fortaſſe: mira ſunt hæc. Nihil enim fecit Deus, quod mirabile non ſit. Quia vero hanc Chriſti aquilam ſequi non poſſumus volando, ſequamur eam vel credendo. Si enim hoc Judæi feciſſent, non periiſſent. De quibus ſubditur.

XIX. (3) *Litigabant ergo Judæi ad invicem dicentes: Quomodo hic poteſt nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* Ut enim Apoſtolus (4) ait: *Ani-*

(1) *Simili fere pacto contra incredulum Judæum Cyrillus argumentatur ad Io: ſequentia verba*, Quomodo hic poteſt &c., *ſcribens:* Quomodo egreſſus es ex Ægypto? quomodo quæſo in ſerpentem verſa eſt virga Moſaica? quomodo manus lepra infecta eſt, & in priſtinum ſtatum rurſus rediit? &c.

(2) Joaan. VI. 26. (3) Jo. VI. 53. (4) I. Corinth. II. 14.

Animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt. Putabant enim Judæi, hoc dicere Jeſum, ut eum occiderent, & in fruſta conciderent, ſicque ejus carnem vel coctam, vel crudam comederent, ejuſque ſanguinem biberent. *Dixit ergo eis Jeſus: Amen amen dico vobis, niſi manducaveritis Carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*. Quid eſt hoc? Multi enim manducant Chriſti carnem, & bibunt ejus ſanguinem, qui non habent vitam æternam. Unde & Apoſtolus ait (1): *Qui enim manducat, & bibit indigne, judicium ſibi manducat, & bibit*. Multi quoque in hoc altaris Sacramento Chriſti carnem corporaliter non manducant, neque ejus ſanguinem bibunt, qui tamen habebunt vitam æternam. Ille igitur revera Chriſti carnem, & ſanguinem manducat, & bibit, qui ita altaris Sacramentis participat, ut ſic Dei Filio jungatur, & uniatur, ſimulque cum eo unum quid efficiatur, ut jam ulterius ab eo nequeat ſeparari. Ut enim de nobis ſumamus exemplum, cibus ille temporalis, & corruptibilis, quo nos utimur, ſic poſt digeſtionem ſecundum quamdam partem ſui in noſtram carnem, & ſanguinem vertitur, ut ſimul cum eis ſubſtantialiter idem ſit, & jam ab eis ſeparari non poſſit. Quid

(1) I. Corinth. XI. 29.

Quid eſt enim manducare, niſi inſeparabiliter adhærere (1)? Sequitur: *Caro enim mea vere eſt cibus, & Sanguis meus vere eſt potus*. Ad hoc enim cibum, & potum ſumimus, ut vivamus, & fame, & ſiti non pereamus. Ille igitur cibus, & potus, vere eſt cibus, & potus, qui omnem tollit eſuriem, & vitam parat æternam. *Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in illo.* Ipſe Dominus exponit, qualiter ejus verba intelligere debeamus. Qui inquit, manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, ſicut talem cibum, & potum manducare, & bibere convenit, ſic mihi conjungitur, ſic mihi unitur, ſic totus in me transfertur, ut in me inſeparabiliter maneat, & me in ſe manentem habeat. Indignus igitur eſt Chriſti carnem ſuſcipere, qui in ejus amore non perſeverat. *Sicut miſit me*

(1) *Præclare in hanc ſententiam S. Cyrillus ad hæc ipſa verba* p. 363. Qui manducat ergo ſanctam Carnem, habet vitam æternam: habet enim caro in ſeipſa Verbum, quod vita eſt ſecundum naturam: *atque ideo addit dixiſſe*: Ego reſuſcitabo, *non* meum corpus reſuſcitabit; *nimirum* non quaſi alter exiſtens a ſua carne, ac non plane alter ſecundum naturam... Quemadmodum enim ſi quis ceram ceræ conjunxerit, utique alteram in altera eſſe videbit: eodem quoque opinor modo qui Salvatoris noſtri carnem ſuſcipit, & bibit ejus pretioſum ſanguinem, ut ipſe ait, unum quiddam cum eo reperitur, commixtus quodammodo. & immixtus ei per illam participationem, ita ut in Chriſto quidem ipſe reperiatur, & viciſſim Chriſtus in ipſo. *Et poſtquam ſubjecit ſimile aliud de fermento Evangelicæ mulieris, iterum ſcribit*: Sic minima Eulogia totum noſtrum corpus in ſe miſcet, propriaque replet efficacia; atque ita Chriſtus in nobis exiſtit, & nos viciſſim in ipſo.

me Pater vivens , & ego vivo propter Patrem , & qui manducat me , & ipſe vivet propter me . Quamvis , inquit , caro mea comedatur , & ſanguis meus bibatur , ego tamen immortalis ſum , ſemperque vivo , & mori non poſſum . Sicut enim Pater , qui miſit me , ſemper vivit , & numquam moritur , ita & ego ſemper vivo , non propter matrem , ſed propter Patrem , id eſt , propter divinitatem , quam habeo de Patre . Et qui manducat me , quoniam ego ſum via , veritas , & vita , ipſe quoque non morietur , ſed ſemper vivet propter me . Quomodo enim poteſt mori , in quo ſemper eſt vita (1) ? Hic eſt , id eſt , talis eſt panis , qui de cœlo deſcendit . *Non ſicut manducaverunt Patres veſtri manna , & mortui ſunt* , ita moriuntur , qui hunc panem manducant . *Qui* enim *hunc panem manducat , vivet in æternum* . Patres , inquit , veſtri , quorum vos malitiam imitamini , & quibus ſimiles eſtis , manducaverunt manna , & mortui ſunt . Hunc vero panem qui digne manducat , vivet in æternum . *Hæc dixit in Synagoga docens in Capharnaum . Multi ergo audientes ex diſcipulis ejus dixerunt : Durus eſt hic ſermo , & quis poteſt eum audire ?* Hoc enim præviderat Dominus , quando dicebat (2) : *Nemo venit*

(1) *Ita plane idem Cyrill.* p. 363. Fieri enim prorſus nequit, ut qui ſecundum naturam vita eſt corruptionem non ſuperet ac vincat mortem : *& rurſus* ; Incredibile enim eſt , imo vero impoſſibile , ut vita eos , in quibus fuerit , non vivificet .

(2) *Supra* v. 44.

venit ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum. Iſti enim, ut in ſequentibus legitur, abiere retrorſum, & amplius eum non ſunt ſecuti. *Sciens autem Jeſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli ejus, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?* Non vos, inquit, hoc ſcandalizet, quia non eſt, ut vos intelligitis. Intelligite prius, & tunc judicate. *Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat prius, Spiritus eſt, qui vivificat, caro non prodeſt quicquam. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus, & vita ſunt*. Hæc, inquit, verba ſpiritualia ſunt, quæ carnaliter intellecta generant mortem; ſi vero ſpiritualiter intelligantur, vitam parant æternam. Carnaliter enim ea intelligebant, qui Chriſti carnem in fruſta concidendam, & ſic comedendam eſſe, putabant. Spiritualiter vero ea intelligunt, qui panem, & vinum in Chriſti carnem, & ſanguinem divinitus commutata ſe comedere, & bibere credunt. Quod enim in proprietate ſui, caro, & ſanguis viſibiliter oculis non apparet, & guſtu non ſentitur, ſolus horror hoc facit. Quis enim ea videret, quis ſuſcipere non horreret? Ait ergo: *Si videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat prius*, tunc, ſubauditur, intelligetis, quia hæc *verba, quæ ego locutus ſum vobis, Spiritus, & vita ſunt*. Spiritus enim, id eſt, ſpiritualis intellectus eſt, qui vivificat; caro autem, id eſt, carnalis intellectus in hujuſmodi verbis nihil pro-

prodeſt. Sic enim ſe habet ordo. Si ergo videritis, inquit, Filium hominis vivum, & integrum aſcendentem, ubi ſecundum Divinitatem prius erat, tunc hæc verba ſpiritualia eſſe ſcietis. Non enim integer illuc aſcendiſſet, ſi ſecundum iſtorum intelligentiam, in fruſta conciſus, penituſque devoratus fuiſſet (1). Sequitur: *Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jeſus, qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum a Patre meo.* Quur propterea? Quia videtis me, quia auditis me, & tamen non creditis in me. Crederetis enim, ſi datum eſſet vobis a Patre meo. Stabat in medio eorum Jeſus, videbat omnes, cognoſcebat omnes, ſciebat, qui ad vitam, & qui ad mortem prædeſtinati erant. Multos vocabat, ſed paucos eligebat. *Ex hoc multi diſcipulorum ejus abierunt retrò, & jam non cum illo ambulabant. Dixit ergo Jeſus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire? Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Et nos credimus, & cognovimus, quia*

(1) *Ita prorſus Auguſtinus* ſerm. 131. Cogitantibus, nec ſonantibus voce reſpondit, ut ſe auditos eſſe cognoſcerent, & talia cogitare deſinerent. Quid ſibi vult? Hoc vos ſcandalizat? Putatis, quia de hoc corpore quod videtis, partes facturus ſum, & membra mea conciſurus, & vobis daturus? Quid ſi ergo videritis filium hominis aſcendentem ubi erat prius? certe qui integer aſcendere potuit, conſumi non potuit.

Digitized by Google

quia tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Ad quem, inquit, ibimus, ſi te relinquimus? Tu enim ſolus es, & nemo alius, per quem mundus ſalvari poſſit. Verba vitæ æternæ habes, quibus qui non crediderit, in æternum peribit. Nos autem credimus, & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei. *Reſpondit eis Jeſus: Nonne ego vos duodecim elegi? Et unus ex vobis Diabolus eſt. Dicebat autem de Juda Simonis Scariothis. Hic enim erat traditurus eum, cum eſſet unus ex duodecim.* Elegerat enim Dominus Judam non ad felicitatem, ſed ad Apoſtolatum (1). Et ipſe quidem Diabolus

(1) *Quæſtionem movet Aug.* qu. 117. in Geneſ. *propter verbum* elegi. Non enim, *ait*, facile invenitur electorum nomen in malo. Quod ſi putaverimus & illud [*Judam*] electum, ut per ejus traditionem Domini paſſio compleretur, ideſt malitiam ejus ad aliquid electam, bene utente Deo etiam malis; illud attendamus ubi ait „ Non de omnibus vobis dico: ego ſcio quos elegi „: ubi declarat, ad electionem non pertinere niſi bonos. Ac per hoc illud quod dictum eſt „ Ego vos duodecim elegi „ per ſynedochen dictum eſt, ut nomine majoris melioriſque partis, etiam illud complecteretur, quod ad ipſum nomen non pertinet. *Eamdem quæſtionem proponit* tract. 27. *&* *duas adhibet reſponſiones; primam* [quam l. all. rejecit] *de electione ad aliquid, quo bene utatur Deus*: Ego undecim elegi diceret. An eligitur & Zabulus, & in electis eſt Zabulus? Electi in laude ſolent dici. An electus eſt iſte, de quo nolente & neſciente magnum aliquid boni fieret? *Secundo reſpondet*: Poteſt & ſic intelligi quod ait „ Duodecim elegi „, quia ſacratus eſt numerus. Non enim quia periit inde unus, ideo illius numeri honos demptus eſt: nam in locum pereuntis alius ſubrogatus eſt: manſit numerus conſecratus, numerus duodenarius. *Hoc tamen ſcrupulo Aug. exemptus erat ſcribens* lib. de cor-

lus erat; non tamen natura, ſed imitatione. Nam ipſe quoque Diabolus, non natura, ſed vitio (1) Diabolus eſt. Diabolus enim *defluens* (2) interpretatur. Quod nomen bene Judæ traditori convenit, qui ex tanta ſublimitate in tantum præcipitium defluens ruit.

XX. (3) *Poſt hæc ambulabat Jeſus in Galilæa; non enim volebat in Judæa ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere* (4). Hoc enim faciebat Jeſus, non quod mortem, vel Judæos timeret, ſed ut fidelibus ſuis exemplum præberet. Unde & alibi ait (5): *Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum Scenopegia*. Scenopegia namque feſti-vi-

corrept. & grat. c. 7. Cum audimus „ Nonne ego vos duodecim elegi &c. „ , illos debemus intelligere electos per miſericordiam, illum per judicium. Illos ergo elegit ad obtinendum regnum ſuum; illum ad effundendum ſanguinem ſuum. *Commodiſſime omnino A. nominat Judæ* electionem ad Apoſtolatum: *immo Janſenius* Concord. cap. 59. *Maldonatus &c. agi hic de electione* ad Apoſtolatum *omnium illorum duodecim putant; atque ita ſolvunt quod Aug. objecerat ex verbis* „ Non de omnibus vobis dico &c.: *quod ibi ſermo ſit* de electione ſimpliciter, qua aliqui dicuntur abſolute electi, alii vero reprobi.

(1) *Epiphanius* hær. 38. Diabolus eſt non natura, ſed mente.

(2) Diabolus *dictio Græca* Διάβολος *exponitur* calumniator, accuſator, a διαβάλλω trajicio id. *culpam in alterum* A. ſive is quem ſequitur διαβάλλω pro ἀποβάλλω ſumpſiſſe videtur.

(3) Jo. VII. 1.

(4) *Eſt homil. Emiſeni Fer. III. poſt Dominicam in Paſſione pag.* 98.

(5) Matth. x. 23.

vitas erat tabernaculorum (1). Et habitabant filii Iſrael in umbraculis ſeptem diebus. Sed, ſicut Apoſtolus ait, (2) *omnia hæc in figura contingebant illis*. Illa enim feſtivitas hanc noſtram feſtivitatem ſignificabat (3), in qua viri ſancti a Chriſti reſurrectione uſque ad ſæculi conſumationem a ſervili, & iniquo opere quieſcentes, in bono opere perſeverant. Bene autem fiebat diebus ſeptem, per quos ex tunc omnes dies iſti ſignificantur; ſiquidem non ſunt dies niſi ſeptem. Sed quur in umbraculis habitabant, niſi quia umbracula cito deficiunt, utpote non habentia fundamentum, parvoque tempore in eis habitatur? Unde & Apoſto-

(1) *Auguſtin.* tract. 28. ad h. l. Quid ſit ſcenopegia, Scripturas qui legerunt, noverunt. Faciebant die feſto tabernacula ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitaverunt, cum ex Ægypto educti peregrinarentur in eremo. Iſte erat dies feſtus, magna ſolemnitas. Celebrabant hoc Judæi, velut reminiſcentes beneficia Domini (*quæ hactenus verba deſcribit Beda*) qui occiſuri erant Dominum. Hoc ergo die feſto, quia plures erant dies feſti: ſic enim appellabatur apud Judæos, dies feſtus, ut non eſſet dies unus, ſed plures. *Hieron.* ad c. 12. Oſee v. 9. *ubi Oſeas*: Adhuc ſedere te faciam in tabernaculis ſicut in diebus feſtivitatis,,. Diem feſtivitatis Scenopegiam vocat VII. menſe, 15. die menſis, quando de Ægypto egreſſi ſunt filii Iſrael. *Vid.* Levit. cap. 23.

(2) I. Corinth. x. 11.

(3) *Theophylactus* ad h. l. Feſtum Scenopegiæ, quod celebrabant in gratiarum actionem, propter convectas fruges menſe Septembris (tunc enim gratias agebant Domino, convectis omnibus frugibus; ideoque tabernacula fiebant, & quaſi ſub dio agentes lætabantur)... ſignificat reſurrectionem, quando omnes quidem fructus noſtrorum operum conſummantur, tabernaculaque noſtra per mortem deſtructa, iterum conſtruuntur.

poſtolus ait: (1) *Non enim habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus*. Et Pſalmiſta: (2) *Quoniam incola ego ſum apud te in terra, & peregrinus, ſicut omnes patres mei Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Tranſi hinc, & vade in Judæam, ut diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis. Nemo quippe in occulto aliquid facit, & quærit ipſe in palam eſſe*. Qui ſint autem iſti fratres, ſæpe jam diximus; iſti enim ſunt, qui ejus propinqui erant ſecundum carnem, conſanguinei videlicet Virginis Mariæ (3). Mos etenim eſt Sanctarum Scripturarum quoslibet valde propinquos, fratres vocare. Carnales igitur fratres carnale conſilium dabant, quo Salvator noſter mundi gloriam adquireret, & ſuum nomen longius dilataret. Ideoque non in occulto, ſed palam, & in conventu multorum, miracula Chriſtum Dominum facere admonebant. Oſtendunt autem, plures diſcipulos in Judæa eum habuiſſe, qualis Nicodemus fuit, & multi alii, qui ejus opera videre cupiebant, in eo, quod dicunt, *ut & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis. Si hæc facis, manifeſta te ipſum mundo*. Hoc autem tale eſt, ac ſi dicerent: Aut ceſſa a miraculis, aut ſi ea facis, ita fac, ut mundo per miracula manifeſteris. *Neque enim fratres ejus credebant*

(1) Ad Hebræ. XIII. 14. (2) Pſ. XXXVIII. 13.
(3) *Beda* ad h. l. Fratres Domini uſitatiſſimo S. Scripturæ more conſanguinei S. Mariæ ſemper Virginis dicebantur. *ex Auguſtino* ad h. l.

in eum. Quamvis enim credebant, eum eſſe Prophetam, nondum tamen Dei Filium eum eſſe credebant (1). *Dicit ergo eis Jeſus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum*. Dicitis, inquit, mihi, ut me mundo manifeſtem. Dicitis, ut laudem, & gloriam quæram. Sed tempus gloriæ meæ nondum advenit. Veniet autem in judicio, quando mihi *curvabitur omne genu, & confitebitur omnis lingua* (2). *Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum*, quo & mundi laude, hominumque favore, & vana gloria decipiamini (3). *Non poteſt mundus odiſſe vos. Me au-*

(1) *Cyrillus* ad h. l. pag. 397. Cum nondum in ſancta carne inhabitare Deum Verbum agnoſcerent qui crediti ſunt fratres Salvatoris ... anguſte adhuc de eo ſentiunt ... quippe qui nihil amplius quam reliqui cernebant, & vulgari opinione de ipſo deluſi ſuſpicabantur, & revera ipſum natum ex patre Joſeph exiſtimabant. *Vid. & Chryſoſt.* hom. 48.

(2) Iſaiæ XLV. 24.

(3) *Ita etiam explicat hunc locum Auguſtin.* tract. 28. in Jo. Tempus meum nondum venit, illis reſpondit, qui ei conſilium de gloria dabant. Tempus gloriæ meæ nondum venit. Videte, quam profundum ſit. De gloria illi admonebant: Sed ille voluit altitudini humilitatem præcedere ... Attendebant quò, & non videbant qua via. Dominus eos, ut ordinate venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelſa eſt enim patria, humilis via. Patria eſt vita Chriſti, via eſt mors Chriſti. Patria eſt manſio Chriſti; via paſſio Chriſti ... „ Tempus meum nondum venit „, tempus autem veſtrum „, id eſt mundi gloria „, ſemper eſt paratum „. Hoc eſt tempus, de quo in Prophetia loquitur Chriſtus „ cum accepero tempus, ego juſtitias judicabo „. Modo enim non eſt tempus judicandi, ſed iniquos tolerandi. *Aliter explicat Chyſoſt.* hom. 48. n. 2. „ Tempus

autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala ſunt. Quid eſt enim, quod ait: *Non poteſt mundus odiſſe vos*, cum ipſos mundi amatores, qui per iſtos ſignificantur, tam multa per odium inter ſe bella, lites, & contentiones habere videamus? Quod igitur ait: *non poteſt mundus odiſſe vos*, tale eſt, ac ſi diceret: non poteſt mundus odiſſe mores veſtros, opera veſtra, & malitiam veſtram. Si enim odiſſet, non feciſſet, ac per hoc de hoc mundo mundus non eſſet. Me autem odit, *quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala ſunt*. Hæc eſt enim maxima, & principalis cauſa, quur omnes iniqui & ipſum Chriſtum, & membra Chriſti odio habent. Hinc eſt, quod tyranni, ſacrilegi, adulteri, & perjuri, omneſque facinoroſi in Eccleſiam inſurgunt. *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Ego enim non aſcendo ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt*. Vos, inquit, qui hominum laudem quæritis, qui populi favorem concupiſcitis, qui mundi gloriam deſideratis, vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ubi non miſeri-

pus meum nondum advenit ,,, ideſt crucis & mortis. Cur me ante tempus occidere properatis? ,, Tempus autem veſtrum ſemper paratum eſt ,, : hoc eſt: Vos Judæi, etſi ſemper cum illis verſemini, nunquam occident, utpote eadem ſentientes; me vero ſtatim occidere tentabunt. Itaque vobis ſemper licet cum illis eſſe ſine periculo: mihi vero tunc tempus erit, cum crucifigi & mori oportebit. Nam quod hoc intelligat, ex ſequentibus liquet. ,, Non poteſt mundus odiſſe vos &c. ,,

cordia, non Dei gratia, non peccatorum remiſſio, ſed laus ſola, & inanis gloria quæritur. Ego enim, qui talibus non delector, qui hujuſmodi gloriam non appeto, non aſcendo ad diem feſtum iſtum. Quur? *Quia tempus meum nondum impletum eſt*. Prius enim plenitudo Gentium intrabit, prius omnis Iſrael ſalvus fiet, prius ad judicium veniam, quam hujus tantæ gloriæ tempus adveniat. *Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. Ut autem aſcenderunt fratres, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum*. Aſcendit utique ad diem feſtum, ſed non ad illum, ad quem fratres ejus aſcenderunt. Alioquin verum non eſſet, quod ipſe ait: *Ego non aſcendo ad diem feſtum iſtum* (1). Dies feſtus Domini

(1) *Aliud ſenſit, & totum hunc locum aliter explicavit Chryſoſt* hom. 48. in Jo. n. 2. Cur ergo aſcendit, cum dixiſſet „ Non aſcendam „? Non dixit ſimpliciter non aſcendam, ſed addit „ nunc „, ideſt vobiſcum „ quia tempus meum nondum impletum eſt „. *Eodem ferme modo explanat illa verba Cyrillus, etſi ad myſticum ſenſum deflectit* pag. 401. Negat Dominus aperte tandem ſe cum Judæis feſtum celebrare velle, aut una proficiſci, umbraticam lætitiam ſimul cum ullis percepturum ... Vos igitur, inquit, qui umbram adhuc diligitis, quique craſſius & Judaico more de his ſentitis, aſcendite ad celebritatem typicam & umbratilem: mihi non placet hoc modo feſtum agere. *Propius ad A. Auguſtin.* tract. 28. Priores fratres aſcenderunt, & non tunc aſcendit ille, quando illi putabant, & volebant; ut etiam hoc impleretur, quod ait „ non ad hunc „ ideſt ad quem vos vultis, primum & ſecundum diem. Aſcendit autem poſtea, ut Evangelium loquitur, mediato die feſto; ideſt cum jam illius diei feſti tot dies præteriiſſent, quot remanſiſſent. Ipſam enim feſtivitatem, quantum intelligendum eſt, diebus pluribus celebrabant. *Auguſtinum more ſuo deſcribit Beda*.

mini non exterius, ſed interius, non in facie, ſed in mente agitur. De quo Pſalmiſta, (1) *Quia cogitatio*, inquit, *hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationum diem feſtum agent tibi*. Sic igitur age diem feſtum, ſi ad tuam feſtivitatem vis venire. Noli hoc agere in manifeſto, neque ut ab hominibus videaris. Qui enim hoc agunt, receperunt mercedem ſuam. Nonne audis, quia ipſe Dominus non *in manifeſto, ſed quaſi in occulto* venit ad diem feſtum? Venit enim Dominus in occulto ad diem feſtum, quia quamvis tota illa feſtivitas in ejus honore, & gloria agebatur, ipſe tamen a paucis, vel a nullis ibi intelligebatur. Erat igitur in die feſto, ſed occultus. Miſeri Judæi, in quorum feſtivitatibus ſemper Chriſtus manet occultus. Hoc enim ſignificabat Iſaac, qui Jacob filium ſuum benedicebat, & eum non cognoſcebat. *Judæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Ubi eſt ille?* Uſque hodie namque in omni ſabbato, & in omni ſua feſtivitate legunt Judæi, & quærunt Jeſum. Non tamen inveniunt, quia non bene quærunt. Quærunt enim cum invidia, & murmuratione. Unde & ſubditur: *Et murmur multum erat de eo in turba. Quidam enim dicebant, quia bonus eſt. Alii autem dicebant, non, ſed ſeducit turbas*. Quid igitur mirum, ſi de viris ſanctis, & religioſis iniqui homines aliquando male loquuntur, cum de ipſo Dei filio talia loqueren-

(1) Pſ. LXXV. 11.

rentur? *Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Judæorum*. Iidem igitur ipſi, qui bonum eum eſſe dicebant, palam hoc dicere non audebant, quia magis homines, quam Deum timebant (1).

XXI. (2) *Jam autem die feſto mediante, aſcendit Jeſus in templum, & docebat. Et mirabantur Judæi dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit?* Diximus ſuperius (3), hanc feſtivitatem ſeptem diebus celebrari. Quod igitur ait: Jam *die feſto mediante*, tale eſt, ac ſi diceret; cum adhuc media pars dierum ſupereſſet de tota feſtivitate (4), aſcendit Jeſus in templum, & docebat. Mirabantur autem Judæi eum audientes, quoniam mira loquendi ſuavitate de Lege, & Prophetis eum ſcholaſtice diſputare audiebant, quem numquam in ſcholis litteras didiciſſe cognoverant. Quia enim ſolum hominem videbant, nihil niſi hominem eum eſſe credebant. Sed latebat Divinitas omnis hujus doctrinæ informatrix, atque magiſtra. Unde & ipſe Dominus ſubinferens ait: *Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus, qui miſit me*. Sed ſi ſua erat, quomodo ſua non erat? Et ſi ſua non erat,

(1) *Hactenus homil.*

(2) Jo. VII. 14. *Eſt homil. Emiſeni feria III. poſt Dom.* IV. *Quadr. pag.* 86.

(3) *Ubi hoc in homiliis dixit? Quare eſt hic ex iis locis, quæ indicant, homilias Brunonis ex aliquo ejus opere deſumptas, ut in Præf. diſſeruimus. Dixit in Comment.* ſuperius num. XXI.

(4) *Eadem eſt explicatio Aug. verbis mox allatis: Græc.* τῆς ἑορτῆς μεσούσης.

erat, quomodo ſua erat? Ipſe enim utrumque dicit, & ſuam, & non ſuam. Sed ſua erat, quia divinitatis erat: & ſua non erat, quia humanitatis non erat. Sic igitur & ſua erat, & ſua non erat (1). Similiter enim & illud intelligitur, quod ſuperius ait (2), quia *deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me*. Et quidem unum ſunt & Pater, & Filius. Hoc enim ipſe ait: (3) *Ego, & Pater unum ſumus*. Una igitur voluntas utriuſque. Si igitur facit voluntatem Patris, facit & voluntatem ſuam: facit igitur voluntatem ſuam, & non facit voluntatem ſuam. Facit enim voluntatem ſuam ſecundum divinitatem; ſed non facit voluntatem ſuam ſecundum naturam humanitatis. Dicebat igitur Dominus Judæis admirantibus in doctrina ejus: *Mea doctrina non eſt mea*: mea doctrina non eſt hominis: mea doctrina non eſt humanæ Sapientiæ. Neque ego ab homine didici eam. Nolite mirari. Divinitatis eſt. Intus eſt magiſter,

(1) *Ita ferme proponit hanc quæſtionem & ſolvit Auguſtin.* tract. 29. in Jo. & lib. I. de Trinit. cap. 11I. n. 12. Quid illic dicemus, ubi ait: mea doctrina non eſt mea? quomodo mea, quomodo non mea? Non enim dixit; iſta doctrina non eſt mea, ſed mea doctrina non eſt mea. Quam dixit ſuam, eamdem dixit non ſuam. Quomodo iſtud verum eſt; niſi ſecundum aliud ſuam dixerit, ſecundum aliud non ſuam? Secundum formam Dei, ſuam; ſecundum formam ſervi, non ſuam. *Vid. & lib. II. c. 2. Ambroſ.* lib. II. de Fid. c. 4.

(2) Cap. VI. v. 38.

(3) Joan. X. 29.

qui me talia docuit. De quo ſuo Magiſtro per Iſaiam ſic ait: (1) *Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quaſi Magiſtrum*. Idem igitur ipſe & Magiſter, & diſcipulus eſt. Magiſter ſecundum Divinitatem: diſcipulus ſecundum humanitatem. Planum eſt itaque, quod ait: *mea doctrina non eſt mea, ſed ejus, qui miſit me*. Tale quid etiam diſcipulis ait: (2) *Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoſcet ex doctrina, utrum ex Deo ſit, an ego a me ipſo loquar*. Soli igitur illi hanc doctrinam intelligere, & cognoſcere poſſunt, qui Patris voluntatem faciunt. Eſt autem voluntas Patris, ut credamus in eum, quem ipſe miſit. Niſi enim crediderimus, non intelligemus. Unde & Iſaias ait: (3) *Niſi credideritis, non intelligetis*. Fides igitur nobis eſt neceſſaria, ut ad hanc doctrinam pervenire valeamus (4). Sed quid eſt, quod ait: *utrum*

(1) Iſaiæ L. 4.

(2) Matth. x. 20. (3) Iſaiæ VII. 9.

(4) *Auguſtin.* tract. 29. in Jo. Quis neſciat, hoc eſſe facere voluntatem Dei, operari opus ejus, ideſt, quod illi placet? Ipſe autem Dominus aperte alio loco dicit; „ Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum, quem ille miſit „. Hæc in te ſit, & intelliges de doctrina Dei. *Egregie & maxime juxta litteralem ſenſum Chryſoſt.* hom. 49. n. 1. *ita explicat*: Nequitiam, iram, invidiam ejicite, necnon odium quod contra me ſine cauſa ſuſcepiſtis, & nihil impediet, quin cognoſcatis verba mea, vere Dei eſſe. Nunc hæc vos tenebris offundunt, & rectum apud vos judicium pervertunt: ſi hæc eliminetis, non illud patiemini. Sed non ita locutus eſt, ne nimis illos perſtringeret.

utrum ex Deo ſit, an ego a me ipſo loquar, niſi, utrum ſecundum divinitatem, an ſecundum humanitatem loquar? Loquitur enim Dominus a ſe ipſo, ſed ſecundum alteram partem ſui ipſius. *Qui a ſe ipſo loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam ejus, qui miſit illum, hic verax eſt, & injuſtitia in illo non eſt*. Non generaliter de omnibus, ſed ſpecialiter de ſe ipſo, & de Anti-Chriſto hoc dicit Jeſus (1). Ille enim non a Spiritu ſancto loquetur, ſed a ſemetipſo. Ille non Dei, ſed ſuam gloriam quæret, qui *ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ſe exaltabit, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe, tamquam ſit Deus* (2). E contrario Chriſtus Jeſus, qui verax eſt, immo qui Veritas eſt, & in quo injuſtitia eſt nulla, ubique Patris, qui miſit illum, & non ſuam gloriam quærit. Unde ipſe ait: (3) *Zelus domus tuæ comedit me, & obprobria exprobantium tibi ceciderunt ſuper me. Nonne Moyſes dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem?* Hoc autem quur dixerit, ſubjungens oſtendit: *Quid me quæritis interficere?* Si enim Legem feciſſent, ſi Legis mandata cuſtodiſſent, numquam innocentem, & juſtum interficere quæſiſſent (4). *Reſpondit turba, & di-*

(1) *Hoc pariter de Antichriſto explicat Beda*.
(2) II. Theſſal. II. 4. (3) Pſ. LXVIII. 10.
(4) *Quomodo hæc reſpondeant & nectantur ſuperioribus, explicat fuſe Chryſoſt.* hom. 49. n. 2. *Beda, ut A. noſter, ex eo, ut puto*, Ideo enim quæritis interficere, quia nemo ex vobis fa-

& dixit: Dæmonium habes. Quis te quærit interficere? Sic enim reſpondit turba, ſicut ſordida, & turbata, ſicut turbulenta, & turbida. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini.* Non eorum reſponſione movetur, non convitiis convitia reddit. *Unum*, inquit, *opus feci, & omnes miramini.* Miramini quidem, non quia magnum aliquid feci; talis enim admiratio bona eſſet; ſed quia in Sabbato feci. Quur ergo & vobis ipſis non indignamini, qui in ſabbato circumciditis hominem? *Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, ut non ſolvatur Lex Moyſi, mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbato? Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem, videlicet ut vos ab infirmitate ſanaret. Non quia ex Moyſe eſt circumciſio, ſed ex Patribus.* Prius enim, quam de circumciſione aliquid diceret Moyſes, circumciſi ſunt Abraham, Iſaac, & Jacob, & multi alii. Omni ergo die fieri licet quicquid ad ſalutem pertinet. *Et idcirco in ſabbato circumciditis hominem.* Injuſtum eſt igitur, ut mihi indignemini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbato. Si enim mihi non licet, non vobis licet. Licet autem. Si enim non licuiſſet, Moyſes non dixiſſet. Præcepit enim Moyſes, ut octavo die

cir-

facit Legem. Nam ſi Legem feciſſetis, in ipſis litteris Chriſtum agnoſceretis, & præſentem non occideretis. *Arbitror locum hic habere ſuperiorem explanationem Chryſoſtomi: Si Legem faceretis, eſſetis ab odio & invidia liberi, quæ vos impediunt quominus Chriſtum agnoſcatis.*

circumcidatur infantulus, ſive ipſum Sabbatum, ſive alius quilibet dies occurrat. *Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſtum judicium judicate*; aut ſimul mecum Moyſem reprehendite, aut me quoque ſimul cum Moyſe juſtificate. Ambo enim idem facimus. Ambo in Sabbato ſalutem operamur. Sed illum non reprehenditis, quia timetis. Hoc etenim eſt ſecundum faciem judicare (1). *Dicebant ergo quidam ex Jeroſolymis: Nonne hic eſt, quem quærunt interficere? Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt Principes, quia hic eſt Chriſtus? Sed hunc ſcimus, unde ſit. Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit, unde ſit.* Hoc autem tale eſt, ac ſi dicerent: Decepti ſunt Principes noſtri, ſi Chriſtum hunc eſſe putant, cujus nos & nativitatis locum, & parentes cognovimus. Quod enim dicunt: *Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit, unde ſit*, ex eo loco hoc teſtimonium ſumpſiſſe videntur, ubi dicitur: (2) *Generationem ejus quis enarrabit*? Sciebant tamen Ju-

(1) *Ita ferme Chryſoſtomus*: Quid eſt ſecundum faciem? Ne, quia Moyſes in majore apud vos exiſtimatione eſt, a perſonarum dignitate calculum feratis, ſed a rerum natura: illud namque eſt juſte judicare. *Nec aliter Aug.* (*qui* hic & de agon. Chriſt. *legit* nolite judicare perſonaliter: *Lucifer Calarit.* l. 2. pro Ath. nolite judicare ſecundum perſonam: Græc. κατ' ὄψιν), *qui etiam ſubdit, quod Beda exſcripſit*: Hoc vitium, fratres, quod Dominus notavit hoc loco, evadere in hoc ſæculo, magni laboris eſt; non perſonaliter judicare, ſed rectum judicium judicare. *Vid. S. Bernardum* ſerm. 5. in Quadrag., & epiſt. 247. (2) Iſaiæ LIII. 8.

Judæi, in Bethleem Juda Chriſtum Dominum naſciturum eſſe, ſecundum illud: (1) *Et tu Bethleem terra Juda non eris minima in principibus Juda; ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael. Clamabat ergo docens in templo Jeſus, dicens: Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis: & a me ipſo non veni, ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos non ſcitis.* Quid autem his verbis aliud ſignificatur, niſi quia & me ſcitis, & me neſcitis? Cum enim unum ſit & Pater, & Filius; qui Patrem neſcit, & Filium neſcit. Sciebant igitur eum, quia hominem eum eſſe credebant: & neſciebant eum, quia Deum eſſe ignorabant (2). Sciebant quoque, eum eſſe de Nazareth, ſed non ſciebant, eum eſſe de Patre. Dicat igitur. *Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis, & a me ipſo non veni*, ſicut ille, de quo ſupra dixi:

(1) Matth. 1I. 6.

(2) *Ex Auguſtin. & Beda mutuatus hæc videtur A.* Aug. tract. 31. Hæc opinio apud Judæos unde nata fuerit, quod Chriſtus cum venerit, nemo ſcit, unde ſit (non enim inaniter nata eſt), ſi conſideremus Scripturas, invenimus fratres quomodo ſanctæ Scripturæ dixerunt de Chriſto, quoniam Nazaræus vocabitur. Ergo prædixerunt unde ſit. Rurſus ſi locum nativitatis ejus quæramus, tamquam inde ſit, ubi natus eſt; nec hoc latebat Judæos, propter Scripturas, quæ illa prædixerant &c. Unde nata eſt illa opinio apud Judæos, quam modo audivimus... niſi quia utrumque prædicaverant, & prænuntiaverant Scripturæ? Secundum hominem prædixerant Scripturæ unde eſſet: Secundum Deum latebat impios, & quærebat pios... quia hanc illis opinionem generaverat, quod per Eſaiam dictum eſt, „ Generationem autem ejus quis enarrabit „? *Ita ferme & Cyrillus* pag. 445.

xi: (1) *Alius veniet in nomine ſuo, & illum accipietis. Sed eſt verus, qui miſit me,* Pater: verus igitur & ego. *Ego enim, & Pater unum ſumus* (2). *Quem vos neſcitis. Ego ſcio eum.* Et ſi dixero, quia neſcio eum, ero ſimilis vobis, mendax. *Ego* enim *eum ſcio, quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.* Ab ipſo enim eſt, quia Deus de Deo, lumen de lumine, ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ eſt. Pater enim de nullo: Filius ex Patre: Spiritus vero Sanctus ab utroque procedit. Quid eſt autem, quod ait: *Qui miſit me,* niſi qui me hominem fieri, & carnem ſuſcipere voluit? Hæc autem operatio, totius Trinitatis, & non Patris ſolummodo eſt. Notandum igitur, quomodo ubique Patrem honorat, atque glorificat. *Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus:* illa videlicet, qua tradendus, comprehendendus erat, & crucifigendus. Hæc autem hora, niſi eo volente, venire non poterat. Poteſtatem enim habebat, ſicut ipſe ait (3), ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam. *De turba autem multi crediderunt in eum.* Hoc enim eſt, quod ipſe alibi ait: (4) *Confiteor tibi, Domine, Pater cœli, & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus, & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Et dicebant: Chriſtus cum venerit, numquid plura ſigna faciet, quam quæ hic facit?*

(1) Joan. v. 43. (2) Joan. x. 29.
(3) Joan. x. 18. (4) Matth. xi. 25.

cit? Optimum argumentum, & huic aſſertioni valde idoneum. Sic enim & ipſe Dominus ait: (1) *Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me* (2).

XXII. (3) *Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo, & miſerunt Principes. & Phariſæi miniſtros, ut apprehenderent eum. Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum, qui miſit me.* (4) In vanum, inquit, laboratis & vos, & principes veſtri. Ad hoc miſſi eſtis, & ad hoc veniſtis, ut me apprehendatis. Hoc autem non in veſtra, ſed in mea eſt poteſtate (5). *Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.* Expectate, dum tempus adveniat, ut ſuo ordine omnia compleantur. Cito vos relinquam: non diutius vobiſcum morabor. Prope eſt, ut ad eum revertar, qui miſit me. *Quæretis me, & non invenietis, & ubi ſum ego, vos non poteſtis venire.* Quærebant enim Judæi Jeſum, & male quærebant, & quia male quærebant, non inveniebant. Quærunt enim adhuc, & non inveniunt. Scripturas legunt, & non intelligunt. Ibi quærunt Jeſum, ſed quia carnaliter quærunt, non inveniunt. Vis invenire Jeſum? Vade ad templum, vade ad Eccleſiam. Ibi ſedet in medio Doctorum,

in

(1) Joan. v. 36.
(2) *Hactenus homil.* (3) Jo. vii. 32.
(4) *Eſt homil. Emiſeni* Fer. 2. poſt Dom. in Paſſione pag. 96.
(5) *Auguſtin.* tract. 31. & *Beda* ad h. l. „ Nondum venerat hora ejus „; hoc eſt quia nolebat. *Ita & Cyrillus* pag. 451.

in conventu Epiſcoporum, & Presbyterorum. Sed quid eſt, quod ait: *Ubi ego ſum, vos non poteſtis venire?* Ubi enim tunc erat Jeſus? Nonne inter eos? Quomodo ergo venire non poterant, ubi ipſe erat? Erat enim in cœlis Jeſus ſecundum Divinitatem (1), quò utique venire non poſſunt, quicumque in eum credere nolunt. *Dixerunt ergo Judæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inveniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes? Quis eſt hic ſermo, quem dixit: Quæretis me, & non invenietis, & ubi ego ſum, vos non poteſtis venire?* Non poſſunt Judæi verba Chriſti intelligere, quia *animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt* (2). Putant eum ad Gentilem populum corporaliter pergere velle, quaſi illuc eum ſequi non potuiſſent, ſi illuc ire Dominus voluiſſet. *In noviſſimo autem die magno feſtivitatis ſtabat Jeſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Invitat eos Dominus ad bibendum, quia fons eſt. De quo Pſalmiſta ad Dominum (3): *Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Invitat utique, ſed ſitientes, & bi-

(1) *Auguſtin.* ib. Erat Chriſtus ſecundum viſibilem carnem in terra, ſecundum inviſibilem Majeſtatem in cœlo & in terra: ideo ait „ ubi ego ſum vos non poteſtis venire „: nec dixit „ non poteritis „.

(2) I. Corinth. II. 14.

(3) Pſ. xxxv. 10.

bibere, & credere cupientes. Quod autem ait: *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ*, Evangeliſta expoſuit dicens: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*. Viva igitur aqua, Spiritus ſanctus. Hac enim aqua & lavamur, & vivificamur. Proxima ſibi ſunt Spiritus, & aqua. Unde & *Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas* (1). Hinc eſt etiam, quod dicitur (2): *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum*. Merito igitur Spiritus ſanctus aqua vocatur, & non qualiſcumque, ſed viva aqua (3). Hac autem aqua plenus eſt, qui in Chriſtum credit. Hac Apoſtoli abundabant. Hujus flumina de eorum ventre fluebant. Vide modo, quam magnum flumen de iſtius, qui hìc loquitur, pectore fluit. Cujus *fluminis impetus lætificat civitatem*

(1) Geneſ. I. 2. (2) Joan. III. 5.

(3) *Hieronymus* ad c. 14. Zachariæ *aquam interpretatus* doctrinam, *eorum opinionem refert, qui hoc explicant de baptiſmo. Hanc interpretationem rejicit Aug.* lib. II. contr. Creſcon. c. 13. *quod iſtiuſmodi aquam* & boni & mali habere poſſunt, quamvis ſine illa, boni ſalvi fieri non poſſunt: quæ quamvis Eccleſiæ ſit, tamen etiam foras profluit. *Quare* c.14. *interpretationem eam aſſignat, quam noſter ſecutus eſt*: Non ergo hanc aquam, ſed aquæ nomine, inviſibile Dei donum, ſanctum Spiritum commendabat, dicens; „ Siquis ſitit, veniat & bibat „: ſicut evidenter Evangeliſta teſtatur, adjungens; „ Hoc autem dicebat de Spiritu &c. „ *Chryſoſt.* hom. 51. n. 1. Vivam vocat eam, quæ ſemper operatur. Spiritus enim gratia cum in animam ingreſſa & ſtabilita fuerit pluſquam fons quivis ſcaturit, neque ceſſat, vel evacuatur, neque deſinit. *Cur aquæ nominæ utatur hoc loco Chriſtus, quærit & explicat Cyrillus* pag. 468.

tem Dei. Omnia igitur flumina, omnia ſanctarum Scripturarum volumina ex hac aqua fluunt. Sed quur dixit, *Quem accepturi erant*, & non dixit, *Quem acceperant credentes in eum*? Vis audire, quur? *Quoniam nondum erat Spiritus datus, quia Jeſus nondum fuerat glorificatus*. Poſt Chriſti namque glorificationem, & aſcenſionem viſibiliter in linguis ignis Spiritus ſanctus Apoſtolis datus eſt. Quod numquam antea factum eſt. Unde & Salvator noſter eiſdem ſuis Diſcipulis dicebat (1): *Niſi ego abiero; Paraclitus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos* (2). Oportebat igitur prius glorificari Jeſum, ut Spiritus Sanctus daretur credentibus. *Ex illa ergo turba cum audiſſent hos ſermones ejus, dicebant: Hic eſt vere Propheta. Alii dicebant: Hic eſt Chriſtus*. Et illi, & illi bene dicebant. Sed melius illi, qui dicebant, eum eſſe Chriſtum; & ideo melius, quia pluſquam Prophetam eum eſſe credebant. *Quidam autem dicebant: Numquid a Galilæa Chriſtus venit? Nonne Scriptura dicit, quia ex ſemine David, & de Bethleem caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus?* Vides ergo, quam neceſſarium fuit, ut Chriſtus na-

(1) Joan. XVI. 7.

(2) *Ita ſolverat hanc quæſtionem Auguſtin.* tract. 52. in Jo. Non enim ſine Spiritu S. futura prænunciaverunt Prophetæ &c. Sed „ Spiritus nondum erat datus „, ideſt illa abundantia gratiæ ſpiritalis, qua congregati linguis omnium loquerentur; ac ſic in linguis omnium gentium futura prænuntiaretur Eccleſia. *Eadem fuſius* lib. IV. de Trin. c. 20. & qu. 62. lib. 83. QQ.

naſceretur in Bethleem. Puto enim, iſtos ignoraſſe, Salvatorem noſtrum in Bethleem natum fuiſſe (1). *Diſſenſio igitur facta eſt in turba propter eum*. Hoc eſt enim, quod Dominus ait (2): *Nolite putare, quia veni pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, ſed gladium. Quidam autem ex ipſis volebant apprehendere eum; ſed nemo miſit ſuper illum manus*. Volebant illi apprehendere eum, ſed ille nolebat, & quia nolebat, nemo miſit ſuper illum manus. *Oblatus eſt* igitur, *quia ipſe voluit* (3). Unde ipſe quoque ait (4): *Nemo tollit a me animam meam, ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam. Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices, & Phariſæos, & dixerunt eis: Quur non adduxiſtis eum? Reſponderunt miniſtri: Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo*. Ac ſi dicerent: Utinam & vos præſentes fuiſſetis: Utinam & vos ejus verba audiſſetis. Numquam fortaſſe ulterius adverſus eum aliquid ageretis. Nunquam enim ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo, qui magis videtur eſſe, quam homo. Ipſe enim eſt Deus, & homo. *Reſponderunt ergo eis Phariſæi: Numquid & vos ſeducti eſtis?* Seducti utique, ſed bene. Bene enim ſeducuntur, qui de malo ad bonum du-

(1) *Cyrillus* pag. 477. Errabat Judæorum ſine ductore opinio propter ſolam Nazareth in Galilæa ſitam, ubi Chriſtus educatus perhibebatur ... Minime gnari eum genitum eſſe in Bethleem Judææ ex S. Virgine, quæ erat ex ſemine David.

(2) Matth. x. 34.

(3) Iſaiæ LIII. 7. (4) Joan. x. 46.

Digitized by Google

ducuntur. *At illi: Numquid aliquis ex Principibus credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc, quæ non novit Legem, maledicti ſunt.* Non enim iſti maledicti ſunt, ſed vos potius maledicti eſtis, qui in eum credere noluiſtis, per quem a Legis maledictione ſolvi debuiſtis (1). Excæcantur igitur ſapientes: inluminantur inſipientes, ſicut ipſe Dominus ait (2): *In judicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Dicit Nicodemus ad eos, ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipſis: Numquid Lex noſtra judicat hominem, niſi audierit ab ipſo prius, & cognoverit, quid faciat?* Nemo enim ſecundum Legem dampnatur, niſi a ſe ipſo confeſſus, vel ab aliis convictus (3). Reſponderunt, & dixerunt ei: *Numquid & tu Galilæus es? Scrutare, & vide, quia Propheta a Galilæa non ſurgit.* Hoc igitur de Chriſto intelligunt, quem in Bethleem, & non alibi, Prophetæ prædixerant naſciturum. *Et reverſi ſunt unuſquiſque in domum ſuam,* valde dolentes, quia facere non potuerunt voluntatem ſuam (4).

 XXIII.

(1) Quomodo maledicti ſunt? *ait Chryſoſt.* hom. 52. n. 1. Vos, qui Legem non ſervatis, maledicti eſtis. *Et præclare Cyrillus* pag. 431. Hoc familiare eſt iis, qui non poſſunt quæſitis ſatisfacere, inquiſitores iracunde repellere. Maledictos vero exiſtimant eos, qui credunt; cum de ſe ipſi multo juſtius id dicerent.

(2) Joan. IX. 39.

(3) *Vid. Chryſoſtomum, & Cyrillum* l. all.

(4) *Hactenus homil.*

XXIII. (1) *Jeſus autem perrexit in montem Oliveti, & diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos* (2). Quod enim Jeſus in montem Oliveti ire, & orare, & pernoctare ſolebat, Sanctam Eccleſiam, olivarum arboribus conſitam ſe diligere, ſemperque inhabitare ſignificabat. De his enim olivis ille erat, qui dicebat (3): *Ego autem ſicut oliva fructifera in domo Dei ſperabo in miſericordia Dei mei in æternum, & in ſæculum ſæculi*. Tales olivæ ſunt, quicumque pacem, & miſericordiam diligunt (4). Sed cum iterum Jeſus veniret in templum, & ſedens doceret populum, ecce inimici ejus Scribæ, & Phariſæi, qui ſemper ei inſidiantes iniquo odio eum perſequebantur; *Adducunt mulierem quamdam in adulterio deprehenſam, & ſtatuunt eam in medio, & dicunt ei: Magiſter: hæc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio. In Lege autem mandavit Moyſes hujuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?* Sciebant enim eum miſericordem, & pium eſſe. Unde potius eum ad miſericordiam, & pietatem, quam ad Legis verba adtendere ſperabant. Quod ſi feciſſet, illico eum de Legis tranſ-

(1) Jo. VIII. 1.

(2) *Eſt homil. Emiſeni Sabbatho poſt III. Dom. Quadr. pag.* 82.

(3) Pſ. LI. 10.

(4) Mons quippe Oliveti (*ait* hic *Beda*) ſublimitatem Dominicæ pietatis & miſericordiæ deſignat, quia & Græce ἔλεος miſericordia, & ἔλαιον oleum vocatur, & ipſa unctio olei feſſis ac dolentibus membris ſolet afferre levamen.

tranſgreſſione accuſare volebant (1). Unde & ſubditur: *Hæc autem dicebant temptantes, ut poſſent accuſare eum. Jeſus autem inclinans ſe deorſum digito ſcribebat in terra. Cum autem perſeverarent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.* Quod enim Jeſus digito ſcribebat in terra, tale erat, ac ſi diceret: Vos Legis mihi teſtimonia affertis, vel Legis verba mihi narratis, qui Legem ipſam non intelligitis. Hic eſt ille digitus, qui eam ſcripſit. Hoc digito illæ tabulæ exaratæ ſunt, de quibus dicitur (2): *Deſcendit Moyſes de monte ferens duas tabulas lapideas in manibus ſuis, ſcriptas utraſque digito Dei.* Ego igitur Legem compoſui, & vos Legis exemplis me irretire nitimini? Stulti eſtis, ſi meis argumentis me capere, & ſuperare ſperatis. Præcipit enim Lex, mulierem ejuſmodi lapidare, ſed non ſicut vos intelligitis, neque a talibus, quales vos eſtis (3). Ego enim ſum finis Legis. In me Legis lit-

(1) *Auguſtin.* tract. 33. Dixerunt apud ſemetipſos: verax putatur, manſuetus videtur; de juſtitia illi quærenda calumnia eſt. Offeramus ei mulierem in adulterio deprehenſam; dicamus, quid de illa in Lege præceptum ſit. Si eam juſſerit lapidari, manſuetudinem non habebit; ſi eam dimitti cenſuerit, juſtitiam non tenebit. Ut autem manſuetudinem, inquiunt, non perdat, in qua jam populis amabilis factus eſt, ſine dubio eam dimitti debere, dicturus eſt. Hinc nos invenimus accuſandi occaſionem. *Vid. Ambroſium* Cl. I. ep. 25. & 26.

(2) Exodi XXXII. 15.

(3) *Idem Aug.* ibid. O reſponſio Sapientiæ! Quomodo eos

tera complera eſt. *Ecce nova facio omnia*. Spiritualiter intelligantur, quæ hactenus ad litteram intelligebantur. *Qui igitur ſine peccato eſt, primus in illam lapidem mittat*. Quis enim ſine peccato? (1) *Si enim dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*. Poteſt enim aliquis ſine crimine eſſe; ſed ſine peccato quis erit (2)? Peccatum igitur in hoc loco pro crimine ponitur. Alioquin impoſſibilia juberet Jeſus. Et Apoſtolus (3) quidem tales ad Epiſcopatum eligi præcipit, qui *ſine crimine* ſint. Iſti igitur ſunt, qui in hujuſmodi mulierem primi lapidem mittere debent. Dicendum eſt itaque, quid mulier adultera, & quid lapides iſti ſignificent. Eſt enim mulier adultera omnis anima hæretica

intromiſit in ſe? foris enim calumniabantur, ſeipſos intrinſecus non perſcrutabantur... Audiſtis Judæi, audiſtis Phariſæi, audiſtis Legis doctores Legis cuſtodem, ſed nondum intellexiſtis Legislatorem. Quid vobis aliud ſignificat, cum digito ſcribit in terra? Digito enim Dei Lex ſcripta eſt... impleatur Lex, lapidetur adultera: Sed numquid in illa punienda Lex implenda eſt a puniendis &c.? *V. Ambroſium* lib. 1 I. de Sp. S. c. 2.

(1) I. Jo. I. 8.

(2) *Diſtinguit hæc quoque Auguſtin.* tract. 41. in Jo. n. 9. *ad illud* ,, Si ergo vos Filius liberaverit. vere liberi eritis ,, *ſcribens*; Prima libertas eſt carere criminibus... Quemlibet valde juſtum diſcutias in hac vita; quamvis jam ſit dignus juſti vocabulo, non eſt tamen ſine peccato. Audi ipſum S. Jo.... ,, Si dixerimus &c. ,, ... Sed plane multi juſti ſunt ſine querela, quod intelligitur ſine crimine: nulla enim querela juſta eſt de his in rebus humanis, qui non habent crimen. Crimen autem eſt peccatum grave, accuſatione & damnatione digniſſimum.

(3) Ad Tit. I. 7.

retica pravitate corrupta. Hæc autem tunc lapidatur, quando ad Epiſcoporum, & Sacerdotum concilium ducta, & de ſua iniquitate convicta a toto concilio excommunicatur. Sed primus in illam lapidem mittit ille, qui ſine peccato eſt; per quem Epiſcopum intelligimus, quem Apoſtolus ſine crimine eſſe præcipit. Deinde autem quicumque illi ſunt, qui excommunicationem confirmant, omnes in illam lapidem mittunt. Hoc igitur ſignificavit Moyſes, quando mulierem adulteram lapidare præcepit. Hoc & Dominus expoſuit, quando eum, qui ſine peccato eſſet, primum mittere in illam lapidem juſſit. Sed hoc Judæi non intelligebant, & quid contradicerent non habebant. Sic enim ſuum ſermonem temperavit Jeſus, ut Legi non contradiceret, & pietatem non amitteret (1). *Audientes autem unus poſt unum exibant, incipientes a Senioribus, & remanſit ſolus Jeſus, & mulier in medio ſtans*. Quur exibant? Quia omnes ſe peccatores eſſe ſciebant. Ille autem ſolus remanſit, quia ſolus erat ſine peccato (2). Adhuc mulier timebat, adhuc mulier in medio ſtabat. Hinc miſericordiam, &

 inde

(1) *Aug*. epiſt. 153. cap. 4. n. 9. Ita nec Legem improbavit, quæ hujuſmodi ream juſſit occidi, & illos tenendo, ad miſericordiam revocavit, quorum judicio hæc poſſet occidi.

(2) *Auguſtin.* tract. 33. Relicti ſunt duo, miſeria, & miſericordia ... Illi ergo attendentes ſe, & abſceſſu ipſo confeſſi de ſe, reliquerant mulierem cum grandi peccato ei, qui erat ſine peccato.

tera complera eſt . *Ecce nova facio omnia* . Spiritualiter intelligantur , quæ hactenus ad litteram intelligebantur . *Qui igitur ſine peccato eſt , primus in illam lapidem mittat* . Quis enim ſine peccato ? (1) *Si enim dixerimus , quia peccatum non habemus , nos ipſos ſeducimus , & veritas in nobis non eſt* . Poteſt enim aliquis ſine crimine eſſe ; ſed ſine peccato quis erit (2) ? Peccatum igitur in hoc loco pro crimine ponitur . Alioquin impoſſibilia juberet Jeſus . Et Apoſtolus (3) quidem tales ad Epiſcopatum eligi præcipit , qui *ſine crimine* ſint . Iſti igitur ſunt , qui in hujuſmodi mulierem primi lapidem mittere debent . Dicendum eſt itaque , quid mulier adultera , & quid lapides iſti ſignificent . Eſt enim mulier adultera omnis anima hæretica

intromiſit in ſe ? foris enim calumniabantur , ſeipſos intrinſecus non perſcrutabantur ... Audiſtis Judæi , audiſtis Phariſæi , audiſtis Legis doctores Legis cuſtodem , ſed nondum intellexiſtis Legislatorem . Quid vobis aliud ſignificat , cum digito ſcribit in terra? Digito enim Dei Lex ſcripta eſt ... impleatur Lex, lapidetur adultera : Sed numquid in illa punienda Lex implenda eſt a puniendis &c. ? *V. Ambroſium* lib. 11I. de Sp. S. c. 2.

(1) I. Jo. I. 8.

(2) *Diſtinguit hæc quoque Auguſtin.* tract. 41. in Jo. n. 9. *ad illud* ,, Si ergo vos Filius liberaverit . vere liberi eritis ,, *ſcribens* ; Prima libertas eſt carere criminibus ... Quemlibet valde juſtum diſcutias in hac vita ; quamvis jam ſit dignus juſti vocabulo , non eſt tamen ſine peccato . Audi ipſum S. Jo.... ,, Si dixerimus &c. ,, ... Sed plane multi juſti ſunt ſine querela , quod intelligitur ſine crimine : nulla enim querela juſta eſt de his in rebus humanis, qui non habent crimen . Crimen autem eſt peccatum grave , accuſatione & damnatione digniſſimum .

(3) Ad Tit. I. 7.

retica pravitate corrupta. Hæc autem tunc lapidatur, quando ad Epiſcoporum, & Sacerdotum concilium ducta, & de ſua iniquitate convicta a toto concilio excommunicatur. Sed primus in illam lapidem mittit ille, qui ſine peccato eſt; per quem Epiſcopum intelligimus, quem Apoſtolus ſine crimine eſſe præcipit. Deinde autem quicumque illi ſunt, qui excommunicationem confirmant, omnes in illam lapidem mittunt. Hoc igitur ſignificavit Moyſes, quando mulierem adulteram lapidare præcepit. Hoc & Dominus expoſuit, quando eum, qui ſine peccato eſſet, primum mittere in illam lapidem juſſit. Sed hoc Judæi non intelligebant, & quid contradicerent non habebant. Sic enim ſuum ſermonem temperavit Jeſus, ut Legi non contradiceret, & pietatem non amitteret (1). *Audientes autem unus poſt unum exibant, incipientes a Senioribus, & remanſit ſolus Jeſus, & mulier in medio ſtans*. Quur exibant? Quia omnes ſe peccatores eſſe ſciebant. Ille autem ſolus remanſit, quia ſolus erat ſine peccato (2). Adhuc mulier timebat, adhuc mulier in medio ſtabat. Hinc miſericordiam, &

(1) *Aug.* epiſt. 153. cap. 4. n. 9. Ita nec Legem improbavit, quæ hujuſmodi ream juſſit occidi, & illos tenendo, ad miſericordiam revocavit, quorum judicio hæc poſſet occidi.

(2) *Auguſtin.* tract. 33. Relicti ſunt duo, miſeria, & miſericordia ... Illi ergo attendentes ſe, & abſceſſu ipſo confeſſi de ſe, reliquerant mulierem cum grandi peccato ei, qui erat ſine peccato.

inde judicium expectabat. Quid eſt enim in medio, niſi inter miſericordiam, & judicium? Bene igitur Pſalmiſta ait (1): *Miſericordiam, & judicium cantabo tibi, Domine. Erigens autem ſe Jeſus dixit ei: Mulier, ubi ſunt, qui te accuſabant? Nemo te condempnavit. Quæ dixit: Nemo, Domine.* Non ergo condempnavit eam Jeſus in eo, quod ait: *Qui ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat.* Si enim eam condempnaſſet, nequaquam ei dixiſſet: *Nemo te condempnavit. Dixit autem ei Jeſus: Nec ego te condempnabo.* Noli timere. Eſto ſecura. Crede tantummodo conſiliis meis. Non abjicio peccatores. Pœnitentes ſuſcipio. *Vade, & amplius noli peccare.* Sic igitur liberata eſt miſera, jubente miſericordia (2).

Explicit pars prima.

In-

(1) Pſ. C. 1. (2) *Hactenus homilia.*

Digitized by Google

INCIPIT PARS SECUNDA.

XXIV. (1) I*Terum igitur locutus eſt Jeſus dicens: Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ* (2). Ego, inquit, ſum lux mundi. Ego ſum illa lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ego ſum illa lux, quæ Soli ſplendorem, oculis viſum, & menti tribuit intellectum. Per me Sol ſplendet, oculi vident, & anima intelligit. Ego igitur ſum vera lux, per quem illuminantur cuncta, & ſine quo tenebreſcunt omnia. Hac luce illuminantur cæci, reſurgunt mortui, & ad videndum Deum mentis oculi aperiuntur. Merito itaque hac luce abeunte, *tenebræ factæ ſunt in univerſa terra* (3). *Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris*. In quibus tenebris? Sunt enim tenebræ noctis: ſunt & tenebræ ignorantiæ, & erroris (4). Si enim de noctis tenebris intelligamus, nemo in nocte ſequitur lucem. Qui vero hanc lucem non ſequitur, non eſt Chriſtianus. Numquid igitur in nocte

(1) Jo. VIII. 12.
(2) *Eſt homil. Emiſeni Sabbatho poſt* IV. *Dom. Quadr. p.* 93.
(3) Lucæ XXIII. 44.
(4) *Auguſtin.* tract. 35. n. 1. Tenebræ metuendæ ſunt morum, non oculorum; & ſi oculorum, non exteriorum, ſed interiorum, unde diſcernitur non album & nigrum, ſed juſtum & injuſtum. *Vid.* in Pſ. 34. n. 9. *Chryſoſt.* hom. 52. n. 2. tenebras ſpiritales dicit: hoc eſt, non manet in errore.

nocte Chriſtiani non ſumus, quia in nocte ambulamus in tenebris, & nemo, qui Chriſtum ſequitur, ambulat in tenebris? Non eſt igitur hoc intelligendum de tenebris noctis, ſed potius de tenebris ignorantiæ. Chriſtus enim & ſapientia, & veritas eſt. Ubi autem ſapientia, & veritas; ibi error, & ignorantia eſſe non poteſt. Non ambulat igitur in tenebris ignorantiæ, & erroris, qui Chriſtum ſequitur. In his autem tenebris totus mundus ſedebat, quando lux mundi Chriſtus apparuit. Unde ſcriptum eſt (1): *Populus, qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam*. Dicat igitur Salvator noſter: *Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ*. Sequi autem, imitari eſt. At vero lumen vitæ illud eſt, quod vitam parat æternam. Per quod nimirum doctrinam fidei, & cognitionem veritatis intelligimus. *Dixerunt ergo Phariſæi: Tu de te ipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum*. Miſeri Phariſæi, qui teſtimonium veritatis verum non eſſe dicunt. Veritas enim mentiri non poteſt. Sed fortaſſe hoc ideo dicebant, quia ſcriptum eſt (2): *Laudet te os alienum, & non tuum*. Non enim ad laudem ſui, neque pro vanagloria talia Dominus loquebatur, ſed ut eos inſtrueret, quid credere debuiſſent. Unde & ipſe ait (3): *Si*

(1) Matth. IV. 16.
(2) Proverb. XXVII. 2. *Vide dicta ad* cap. V. Jo. *&* *Cyrillum* hic pag. 487. *&* Aug. tract. 36.
(3) Joan. VIII. 54.

Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt. Sequitur: *Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum*. Unde hoc? *Quia ſcio, unde venio, & quò vado*. Mirabilis argumentatio. Ideo ergo verum eſt teſtimonium tuum, Domine, quia ſcis, unde venis, & quò vadis? Dic igitur nobis, unde venis, & quò vadis. *Exivi*, inquit (1), *a Patre, & veni in mundum; iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem*. Si enim a Patre exiſti, & ad Patrem vadis, Filius Dei es. Si Filius Dei es, mentiri non potes. Verum igitur eſt teſtimonium tuum, quia ſcis, unde venis, & quò vadis, id eſt, quia Filius Dei es (2). *Vos autem neſcitis, unde venio, & quò vado*. Quur neſcitis? Quia non creditis, me eſſe Filium Dei. Illi enim ſoli hoc ſciunt, qui Dei Filium me eſſe credunt. Scimus igitur nos, quia a Patre exivit, & ad Patrem vadit. Qualiter tamen a Patre exivit, & qualiter ad Patrem ivit, neſcimus. Quomodo enim vadit, vel venit, qui ubique eſt? Qui enim vadit, illuc vadit, ubi non eſt. Aut quomodo exit a Patre, & vadit ad Patrem, qui ſemper eſt in Patre, & in

(1) Joan. XVI. 28.

(2) *Cyrillus* pag. 489. Cujus rei argumento eſt certiſſimo, quod ſcio quò vadam; aſcendam enim in cœlum ad eum, ex quo ſum, Patrem: quod nemo dixerit unquam, competere uni e nobis homini, ſed vero natura ſua Deo, quamvis homo factus ſit. Itaque illud „ unde ſum „ filium eſſe ex Patre per naturam, indicat.

in quo ſemper eſt Pater? Hoc enim ipſe ait (1): *Ego ſum in Patre, & Pater in me eſt. Vos ſecundum carnem judicatis: Ego non judico quemquam.* Quid eſt ergo, quod alibi dicit (2): *Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*, ſi Filius quoque non judicat quemquam? Judicat igitur Filius, ſed non ſicut Phariſæi: non ſecundum carnem (3). Unde & ſubditur: *Et ſi judico ego, judicium meum verum eſt*. Unde hoc? *Quia ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me, Pater*. Eadem argumentatione judicium ſuum verum eſſe probat, qua teſtimonium ſuum verum eſſe probavit. Videlicet, quia Dei Filius eſt. Ideo, inquit, verum eſt judicium meum, quia ſolus non ſum, quia homo ſolummodo non ſum; omnis enim homo mendax. Sed Deus, & homo ſum, & cum Patre ſimul unum idemque ſum, quamvis in perſona alius ſum. *Et in Lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt*. Hoc enim non ſemper fit, ut duorum hominum teſtimonium

(1) Joan. x. 38. (2) Joan. v. 22.

(3) *Aug.* tract. 36. „ Ego non judico quemquam „ ſive propter hoc, quod non venerat judicare mundum, ſed ſalvare mundum; „.. ſive, quoniam dixerat, „ Vos ſecundum carnem judicatis „ ... ut intelligamus, Chriſtum non ſecundum carnem judicare, ſicut ab hominibus judicatus eſt. *Etſi Cyrillus aliis modis duobus explicat* p. 490. I. Ego impræſens judicandis vobis ſuperſedebo, atque in noviſſimum tempus differam. II. vos propter carnem me contemnitis, quia homo ſecundum vos conſpicior. At ego vos non condemnabo, quia homines eſtis ... non accuſo naturam, non condemno mea opera.

nium verum ſit. Alioquin injuſte dampnati ſunt illi duo Senes, quos Daniel occidere juſſit. Quid igitur? Mentitur Lex, quæ duorum hominum teſtimonium verum eſſe dicit? Abſit. Si enim tales fuerint teſtes, quales Leges, & Canones quærunt, duorum hominum teſtimonium verum eſt (1). Quod ſi ſpiritualiter intelligatur, per duos homines duorum Teſtamentorum viri Catholici ſignificantur, quorum utique teſtimonium verum eſt. Si vero duorum hominum teſtimonium verum eſt, quis contradicere audeat, quod Pater teſtatur, & Filius? Hoc eſt enim, quod ait (2): *Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater.* Perhibet Pater de Filio teſtimonium, ubi ait: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* (3). *Dicebant ergo ei: Ubi eſt Pater tuus? Reſpondit Jeſus: Neque ſcitis me, neque Patrem meum.* De Patre, inquit, me interrogatis, quaſi jam mei notitiam habeatis. Prius me, quem videtis,

(1) Magnam 'quæſtionem *vocat hanc Auguſtin.* tract. 36. *nam* Suſanna caſta, *inquit*, duobus falſis teſtibus urgebatur ... univerſus populus mentitus eſt contra Chriſtum. *Ita vero hoc ille explicat, ut dicat* in myſterio rem eſſe conſtitutam ... quia hoc modo per myſterium Trinitas commendata eſt, in qua eſt perpetua ſtabilitas veritatis. *Litteralis ſolutio apud Janſenium* Concord. cap. 77. *Maldonatum* hic, & ad c. 5. *Eſtium, Natalem Alex. Calmet &c. verum eſſe duorum teſtimonium, ideſt pro vero legitimoque habendum, juxta humani juris conſtitutionem.*

(2) Matth. XVII. 5. (3) Matth. XI. 27.

detis, agnoſcite, & ſic poſtea, ſi poteſtis, ad Patris notitiam pervenite. *Nemo enim novit Patrem, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare. Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.* Quod enim *forſitan* dicit, non dubitando, ſed increpando dicit (1). Malus enim ſervus Dominum ſuum non cognoſcit, niſi eum iratum videat. Verum eſt igitur, quod dicitur (2): *Cognoſcetur Dominus judicia faciens.* Sic enim protervo Diſcipulo Magiſter dicere ſolet: Si ea, quæ tibi parantur, ſcires, tu forſitan legeres. *Hæc verba locutus eſt Jeſus in gazophylatio, docens in templo.* Reponamus igitur hæc verba in gazophylatio pectoris noſtri. Servemus hunc theſaurum in ſecretario cordis noſtri, quatenus cum Apoſtolo dicere poſſimus (3): *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus.* Ideo enim in gazophylatio hæc verba dicta ſunt, quia valde cuſtodienda, ſervanda, & memoriæ commendanda ſunt. *Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora ejus.* Quur non venerat? Quia ipſe nolebat. Non igitur ipſe horam, ſed hora ipſum expectabat. Omnia enim in ejus poteſtate poſita ſunt. Erat igitur

(1) *Auguſtin.* tract. 37. Ille, qui omnia ſcit, quando dicit forſitan, non dubitat, ſed increpat... Dubitationis verbum eſt quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia neſciente: cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas. *De Græca particula ἂν, quæ hic quoque eſt in Græco, alibi diximus.*

(2) Pſ. IX. 17. (3) II. Corinth. IV. 7.

igitur & hora ejus in ejus poteſtate, ut tunc, & non antea veniret, quam ipſe juberet (1).

XXV. (2) *Dixit ergo iterum Jeſus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini*. Ego vado, inquit. Ego ad Patrem redeo. Vos autem quæretis me, non ut in me credatis, ſed ut me occidatis. Et idcirco in peccato veſtro moriemini. *Quò ego vado, vos non poteſtis venire*. Quur? Quia non creditis. Quia me occidere quæritis. Quia ad vitam prædeſtinati non eſtis. Nemo enim venit ad Patrem, niſi per me. *Dicebant ergo Judæi: Numquid interficiet ſemetipſum, quia dicit, quò ego vado, vos non poteſtis venire?* Non ipſe interficiet ſemetipſum; ſed vos, quia interficietis ipſum, interficietis etiam voſmetipſos, & idcirco non venietis ad ipſum. *Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis: Ego de ſuperius ſum*. Vos, inquit, de deorſum eſtis, de terra eſtis, terram diligitis, & terram ſapitis. Ego vero de ſuperius ſum, de cœlis, de Patre, qui cunctis ſuperioribus ſuperior eſt. *Vos de mundo hoc eſtis. Ego non ſum de hoc mundo.* Quantum enim ad humanitatem, ſicut ceteri homines, ita & Chriſtus, de mundo eſt. Quantum vero ad Divinitatem, non ipſe eſt de mundo, ſed mundus de ipſo, quia non ipſe a mundo cœpit, ſed mundus ab ipſo. *Omnia* enim *per ipſum facta ſunt*,

(1) *Hactenus Homil.*
(2) Jo. VIII. 21. *Eſt hom. Emiſeni ſer. II. poſt Dom. II Quadr. pag.* 642.

ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil (1). Unde & ſuperius dicitur (2): *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit* (3). *Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris.* Nunc autem audite rationem, quur in peccatis veſtris moriemini. *Si enim non credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.* Quid eſt *Ego ſum*? Numquid enim eum Judæi eſſe non credebant, quem & videbant, & audiebant? Numquid ipſe ſolus eſt, & alia non ſunt, quia dicit, Niſi credideritis, quia Ego ſum? Ille enim ſolus eſt,

(1) Joan. I. 3. (2) Ibid. v. 10.

(3) *Duas interpretationes verborum illorum* ,, Vos de deorſum eſtis: ego de ſupernis ſum ,, *A. complectitur*; *quæ ſunt antiquorum Patrum*. *Chryſoſtomus* hom. 53. n. 1. ,, Vos deorſum eſtis ,,; ideſt, nihil mirum ſi vos homines carnales talia cogitatis qui nihil ſpirituale concipitis: at ego nihil ſimile quidpiam faciam; ,, de ſupernis enim ſum ,, ... Ego non ſum de hoc mundo ,, non ſignificat, ipſum non accepiſſe carnem, ſed procul eſſe ab eorum nequitia. Etenim diſcipulos ex mundo non eſſe dicit; habebant tamen illi carnem. *At Cyrillus* p.502. Sum de ſurſum ,, , hoc eſt Deus de Deo: quod enim eſt ſuper omnia, Deus eſt. At vobis hoc magis conveniet; eſtis enim ex infimo, nempe naturæ morti ſubditæ, corruptionique & timori ſubjacenti ... Quod vero ,, de ſupernis ,, generationem Filii ex Deo & Patre ſignificet, perſpicuum eſt recte ſentientibus. *Utramque explicationem habet Auguſtinus* tract. 38. *ſcribens*; Quomodo enim erat de mundo, per quem factus eſt mundus? Omnes de mundo poſt mundum, quia prius mundus, & ſic homo de mundo. Prius autem Chriſtus, deinde mundus, quoniam ante mundum Chriſtus, ante Chriſtum nihil: quia in principio erat Verbum, omnia per ipſum facta ſunt. Sic ergo erat ille de ſupernis ... Ideo quippe dixit ,, Vos de hoc mundo eſtis, quia peccatores erant ... omnes enim cum peccato nati ſumus &c.

eſt, qui ſemper eſt, qui immutabilis eſt, qui idem ipſe eſt, qui numquam cœpit eſſe, qui numquam deſinit eſſe, qui omnibus dat eſſe, qui de proprio eſſe non mutatur in eſſe, vel non eſſe. De quo per Moyſem dicitur filiis Iſrael (1): *Qui eſt, miſit me ad vos* (2). Qui igitur ſic eum eſſe non crediderit, morietur in peccato ſuo. *Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Jeſus: Principium, qui & loquor vobis*. Ego, inquit, ſum principium, qui propter vos ſecundum humanitatem & factus, & creatus, & appareo vobis, & loquor vobis. Quidam autem codices habent (3),

(1) Exo.l. III. 14.

(2) *Auguſtin.* ib. Multum eſt quod ait ipſe „ Ego ſum „, quia ſic dixerat Dominus Moyſi „ Ego ſum qui ſum „ &c. *Eadem ferme Auguſtini habet Beda*.

(3) Principium, qui & loquor vobis *habet* Vulgata, legitque *Auguſtinus* tract. 39. in Jo. *& lib.* V. de Trin. cap. 13. *& libri Latini fere omnes, ut teſtatur Franciſcus Lucas*. Principium, quod & loquor vobis „ legit Ambroſius lib. III. de Fid. c. 4. *Fulgentius* l. II. ad Traſ. c. 5. „ Initium, quod & loquor vobis „ *habet vetus Itala* ex mss. Colb. ap. Sabatier. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν Græc. *ap. Chryſoſt.* hom. 53. n. 1., *Cyrill.* pag. 511. &c. *Cod. Vercellenſ. ap. Blanchin.* Evang. p. CCC. XLVIII. c. 1. Initium, quod loquod vobis: *Veronenſis in primis quia loquor vobis. Sunt aliæ lectiones apud Franciſcum Lucam & Jo. de la Haye atque hæc quoque Auctoris* quia. *Haye aliique hic putant,* ὅτι *eſſe pro* quia, & *eamdem poteſtatem habere* quòd. *quaſi ſit ſenſus* propterea quod. *Millius ſcribit* ὅ τι, *ſed conjunctim* ὅτι *habent ex Franc. Luca ferme codd. Obſcuriſſimum locum fuſe explicant Janſenius* Concord. c. 77. *Toletus* Adn. 14. *Maldonatus, Calmet* &c. *Primo ſenſui A. obſtare videtur* τὴν ἀρχὴν *in quincto caſu: alteram explicationem, quæ eſt Auguſtini & Bedæ*: Principium me

quia & loquor vobis. Et tale eſt, ac ſi diceret: Ego ſum principium. Principium me eſſe credite; quia ut vos me credatis eſſe principium, homo factus ſum, & loquor vobis, & loquendo viam veritatis, & ſalutis oſtendo vobis. *Multa habeo de vobis dicere, & judicare; ſed, qui miſit me, verax eſt*. Modo non, inquit, vos judico, etſi judicio digni ſitis. Quur? Quia non venit modo Filius hominis, *ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum* (1). Judicabit tamen quandoque, & vero judicio judicabit; quia veracis Patris verax Filius eſt. Et hoc eſt, quod ait: *Qui me miſit, verax eſt. Et ego, quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo*. Si ergo Pater verax eſt, & Filius quæ a Patre audivit, hæc loquitur, veritatem utique loquitur. Verax igitur Pater, verax & Filius. Quod autem ait, quæ audivi ab eo, non ſic accipiendum, quaſi alter alteri loquatur; ſed audivi, hoc eſt, cognovi. Ab eo autem habet Filius cognitionem, a quo & eſſe habet. Sicut enim dicitur Verbum, & Sapientia Dei, ſic dicitur

me eſſe credite „ *duram judicant*. *Itaque* plerique hodie ex Græco tranſlatores, *ut ait Franc. Lucas*, Græceque periti enarratores, *&* notæ melioris *Interpretes*, *teſte Calmet*, *vocem illam, Principium intelligunt quaſi eſſet adverbium*, *Toletus*: In principio ego ſum, qui hoc ipſum vobis dico: *Janſenius*; omnino ſic eſt, ut loquor vobis: *Maldonatus*, *Calmet &c. cum Vet. A. Nonne*, ſic nunc loquor, ut ab initio dixi. *Nihilominus primam interpretationem Aug. tuetur Natalis Alex.*, *& exponit a Lapide*.

(1) Joan. 11I. 17.

tur & cognitio Dei. *Et non cognoverunt, quia Patrem ejus dicebat Deum. Dixit ergo eis Jeſus: Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoſcetis, quia Ego ſum, & a me ipſo facio nihil; ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor*. Non omnibus, qui ibi erant, ſed quibuſdam hæc loquitur Jeſus. Videbat enim aliquos ibi, qui poſt ejus paſſionem credituri erant. Multi enim ex his, qui eum crucifixerunt, poſtea corde compuncti, ad fidem converſi, in eum crediderunt, & eum veraciter cognoſcentes, ſicut Dei Flium coluerunt, & adoraverunt. In eo vero, quod ait: *Sicut docuit me Pater, hæc loquor*, Patris doctrinam ſe eſſe oſtendit. Quid eſt enim doctrina Patris, niſi Sapientia Patris? Dicat ergo: *Et a me ipſo facio nihil*. Non ſecundum humanitatem loquor. Hæc doctrina non eſt hominis. Hæc doctrina Divinitatis eſt. *Sicut docuit me Pater, hæc loquor*, ideſt, ſecundum ſcientiam, & doctrinam Divinitatis loquor. Ipſum enim genuiſſe, docuiſſe fuit. *Et qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum, quia ego, quæ placita ſunt ei, facio ſemper*. Quamvis enim Filius a Patre miſſus eſt, quamvis incarnatus, & homo factus eſt (hoc eſt miſſio, quod incarnatio); ſemper tamen in Filio Pater, & ſemper in Patre Filius eſt. Hic eſt enim Filius ille dilectus, in quo ipſe ſibi complacuit. *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum* (1). *Dicebat ergo Jeſus ad eos, qui cre-*

(1) *Hactenus homil.*

crediderunt ex Judæis: *Si vos manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos*. Si manſeritis, inquit, in ſermone meo, ſi doctrinam meam tenueritis, ſi ea, quæ a me didiciſtis, cuſtodieritis, ſi fidem, quam prædico, credideritis, vere diſcipuli mei eritis. Nam & diſcipulus tuus, o homo, tamdiu diſcipulus tuus eſt, quamdiu a tua doctrina, & diſciplina non recedit. Qui enim non tenet diſciplinam tuam, non eſt diſcipulus tuus. Recte ergo Dominus ait: *Si manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eritis*. Sed quo fructu? *Et cognoſcetis veritatem*. Et quid vobis veritas faciet? *Et veritas liberabit vos* (1). Nemo igitur liberabitur, niſi ille, qui veritatem cognoſcit, id eſt, niſi ille, qui in eum credit, quia eſt veritas, & vita. Sed hanc veritatem non cognoſcit,

(1) *Auguſtin.* ſerm. 134. Ad diſcipulum parum eſt accederei, ſed manere. Non ergo ait „ Si audieritis verbum meum,„ aut „ ſi laudaveritis verbum meum „, ſed videte quid dixerit „ ſi manſeritis &c. „ Quid dicimus fratres, manere in verbo Dei, labor eſt, an non eſt? Si labor eſt, attende magnum præmium: ſi labor non eſt, gratis accipe præmium ... Quid eſt ergo in verbo Dei manere, niſi nullis tentationibus cedere? Præmium quod eſt? „ Cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos „. *Vid. eumd.* lib. IV. de Trinit. cap. 18. & *Ambroſium* ſerm. 10. in Pſ. 118. *Cyrill.* pag. 533. A fidelibus conſtantem ac firmum in ſervando bono, quod ſemel amplexi ſunt, animum requirit ... Cognoſcetis igitur, inquit, veritatem, ſi in meis ſermonibus perſtiteritis, & veritate cognita, invenietis ejus utilitatem, *ideſt liberationem a legalibus umbris, & typo futurorum*.

ſcit, qui Chriſti diſcipulus non eſt. Hæc enim doctrina non diſcitur in aliis ſcholis. Chriſti vero diſcipulus non eſt, qui non manet in ſermone Chriſti. Hoc autem Judæi audientes indignati ſunt, & *reſponderunt ei*: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus umquam. Quomodo tu dicis, liberi eritis?* Nemo enim fit liber, niſi ille, qui ſervus fuerat. Quam igitur libertatem nobis promittis, qui numquam cujuſquam ſervi fuimus? *Reſpondit Jeſus, & dixit eis*: *Amen amen dico vobis, quia omnis, qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*. Talis autem *ſervus*, niſi ea, quam modo dixit, veritas eum liberaverit, *non manet in domo in æternum*. In qua domo? In domo Domini, in cæleſti Jeruſalem. Non igitur intrabit in eam in æternum; quoniam quicumque in eam intrat, manet in ea in æternum. *Filius autem manet in æternum. Si ergo Filius vos liberaverit, vere liberi eritis*. Peccavit enim primus homo, & factus eſt ſervus peccati. Ejectus igitur de Paradiſo, ejectus de domo Domini, non manſit ibi in æternum. Qui ſimul cum tota ſua poſteritate, niſi per Dei Filium, ab originali peccato liberari non potuit. Vere igitur liberi ſunt, qui per Filium liberantur. *Scio, quia filii Abrahæ eſtis; ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis*. Dicitis mihi: Semen Abrahæ ſumus. Hoc ego ſcio, quia filii Abrahæ eſtis, & ſecundum hoc quidem liberi eſtis. Sed alium Patrem habetis,
 ſe-

ſecundum quem liberi non eſtis. Si enim alium Patrem non haberetis, me interficere non quæreretis. Sed quæritis me interficere, & hoc ideo, quia ſermo meus non capit in vobis: quoniam pater veſter Diabolus, qui habitat in vobis, repellit eum a vobis. *Ego, quod vidi apud Patrem, loquor: & vos, quæ vidiſtis apud Patrem veſtrum, facitis.* Intus habetis Patrem. Intus habetis Magiſtrum, & Conſiliatorem, qui vos talia facere docet. *Reſponderunt, & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Jeſus: Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facitis.* Hoc enim non conſequitur, ſi de filiis carnis intelligatur. De illis igitur filiis dicit, qui imitatione filii dicuntur. Unde Apoſtolus: (1) *Non enim, qui filii carnis ſunt, hi ſunt filii, ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine. Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audivi a Deo. Hoc Abraham non fecit.* Non igitur filii Abrahæ eſtis, ſiquidem non facitis opera Abrahæ. *Vos facitis opera Patris veſtri,* quia & ipſe ab initio homicida fuit, cujus nunc perſuaſionibus me quæritis interficere. *Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non ſumus nati. Unum Patrem habemus Deum.* Ac ſi dicant: Quid nobis totiens Patrem improperas? Nos ex fornicatione non ſumus nati, ut nobis Patrem objicere (2) debeas.

(1) Ad Rom. IX. 8.

(2) *Auguſtin.* tract. 42. Mutaverunt reſponſionem, credo, dicentes apud ſemetipſos; quotieſcumque nominaverimus Ab-

beas. Aut ſi forte Abraham calumpniaris, quem nobis Patrem eſſe diximus, ſcias, quia unum Patrem habemus Deum, quem contra nil dicere audes. Qui etiam de nobis loquitur dicens (1): *Filius meus primogenitus Iſrael. Dixit ergo eis Jeſus: Si Deus Pater veſter eſſet, diligeretis utique me. Ego enim ex Deo proceſſi, & veni. Neque enim a me ipſo veni, ſed ille me miſit.* Si Deus, inquit, Pater veſter eſſet, diligeretis utique me, qui illius Filius ſum. Ipſe enim me genuit, ego ex eo proceſſi, & veni. *Ego* Sapientia *ex ore Altiſſimi prodivi* (2), *attingens a fine uſque ad finem* (3). *Neque enim a me ipſo veni*, id eſt, a me ipſo non ſum, *ſed ille me miſit*. Quid eſt, *ille me miſit*? Ille me de ſe ipſo ineffabiliter ante tempora genuit. Et nunc ut homo fierem, & carnem ſuſciperem, voluit (4). *Quur loquelam meam non cognoſcitis?*

 Vul-

Abraham, dicturus eſt nobis: Quare non imitamini eum, de cujus genere gloriamini? Nos ſanctum, juſtum, innocentem tantum virum imitari non poſſumus: Deum dicamus Patrem noſtrum; videamus quid nobis dicturus eſt. Prorſus falſitas invenit quod diceret: & non inveniret veritas quid reſponderet?

(1) Exod. IV. 22. (2) Eccli. XXIV. 5. (3) Sap. VIII. 1.

(4) *Auguſtin.* tract. 42. Chriſti ergo miſſio, eſt Incarnatio. Quod vero de Deo proceſſit Verbum, æterna proceſſio eſt: non habet tempus, per quem factum eſt tempus ... Ergo ab illo proceſſit ut Deus, ut æqualis, ut filius unicus, ut Verbum Patris; & venit ad nos, quia Verbum caro factum eſt, ut habitaret in nobis. *Vid.* libr. contr. ſermon. Arian. cap. 3. & c. 4. *Cyrillus* pag. 553. Cum ergo dicit; „ Ego ex Deo proceſſi, ineffabilem & principii expertem ſuam ex Patre nativitatem ſignificat. Cum autem addit „ veni „, ſuum in hunc mundum cum carne adventum denotat.

Vultis audire quur? *Quia non poteſtis audire ſermonem meum*. Sic vos, inquit, pater veſter Diabolus excæcavit, ſic vos contra me in odium incitavit, & tanto deſiderio meæ mortis vos inflammavit, ut meum ſermonem audire non poſſitis, & ea, quæ dico, intelligere nolitis. Ideoque loquelam meam non cognoſcitis, & verba veritatis non advertitis. *Vos* enim *ex Patre Diabolo eſtis, & deſideria Patris veſtri vultis facere*; quia ſicut ille, ita & vos me quæritis interficere. Hoc eſt enim deſiderium ejus, hoc eſt & deſiderium veſtrum. *Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo.* Erat enim homicida Diabolus ab initio, quia in ipſo mundi exordio primos homines temptavit, temptando occidit, & immortalitatem eis ademit (1). *In veritate autem non ſtetit*, quia ſtatim ut creatus eſt, in ſuperbiam elevatus dixit (2): *In cœlum aſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, & ſimilis ero Altiſſimo* (3). Nam etſi verum aliquando dicat, tamen veritas in eo non eſt, quia aut

(1) *Auguſtin.* lib. II. contra litt. Petilian. c. 13. Quærimus autem unde fuerit Diabolus homicida ab initio; & invenimus, quod primum hominem occiderit, non gladium ſtringendo, aut aliquam vim corporaliter infligendo, ſed perſuadendo peccatum, & a paradiſi felicitate dejiciendo.

(2) Iſai. XIV. 13.

(3) *Aug.* lib. XI. de Civ. D. c. 13. Quod Dominus ait de Diabolo in Evangelio,,, Ille homicida erat ab initio, & in ve-

aut neſciens, aut coactus dicit (1). Ante ipſum non erat mendacium; ab ipſo, & per ipſum factum eſt, ut ſit omnis homo mendax. *Qui loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater ejus.* Hanc igitur proprietatem, hanc nefandam hæreditatem filiis ſuis Diabolus dereliquit, ut mentiantur, & Patrem mentiendo ſequantur. Poteſt autem & ſic intelligi; quod Diabolus ex propriis loquatur mendacium, quia mendax eſt ipſe, & Pater mendacii (2). *Ego autem, qui*

veritate non ſtetit „, ſic eſſe capiendum, ut non ſolum homicida fuerit ab initio, ideſt in initio humani generis, ex quo utique homo factus eſt, quem decipiendo poſſet occidere, verum etiam ab initio ſuæ conditionis, in veritate non ſteterit ... ſuo recuſans eſſe ſubditus Creatori, & ſuperbia ſua, velut privata poteſtate elatus, ac per hoc fallus & fallax. *V. S. Leon.* ſerm. 6. de paſs. D. cap. 5.

(1) *Diligentem hujus Evangelici loci explicationem habes ap. Janſenium* Concord. cap. 77.

(2) *Duas explicationes offert A. noſter 1. de mendacibus omnibus, 2. de Diabolo: 1. eſt etiam Eucherii, ſive A.* QQ. V. & N. T. t. 6. Bibl. PP. Lugd. p. 850. „ Cum loquitur mendacium „, ſubaudiendum, unuſquiſque veſtrum; *quam neſcio cur Maldonatus* admirabilem *vocet; eſt enim conformis vet. lectioni* qui [*non* cum] loquitur &c. *quam habet etiam Aug.* t. 1. 5. in Jo. n. 1. *etſi hic communem ſequitur, & præclare commentatur* „ Diabolus homicida erat ab initio „. Agnoſcimus; occidit Adam. „ Et in veritate non ſtetit „. Agnoſcimus, quia de veritate lapſus eſt „. Quia veritas in eo non eſt. „ Verum eſt, quia recedendo a veritate, non habet veritatem. „ Cum loquitur mendacium, de propriis loquitur „. Non aliunde accipit unde loquatur. „ Cum loquitur mendacium, de propriis loquitur „ quia mendax eſt, & pater ejus „. Et mendax eſt, & pater mendacii. Nam tu forte mendax es, quia mendacium lo-

qui veritatem dico, non creditis mihi. Creditis, inquit Diabolo mentienti; mihi autem non creditis vera dicenti, ſalutis viam oſtendenti, & in patriam vos reducenti.

XXVI. (1) *Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quur vos non creditis mihi?* Quis, inquit, ex vobis arguet me de peccato? Quid vidiſtis in me, quod meritò reprehendere debeatis? Si veritatem dico, quur vos non creditis mihi, niſi quia ex Deo non eſtis? *Qui* enim *eſt ex Deo, verba Dei audit, & propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis*. Si enim omnia ex Deo ſunt, quomodo iſti ex Deo non ſunt? Omnia enim ex Deo ſunt, quia ab eo creata ſunt. Unde & de Salvatore noſtro ſuperius dicitur (2): *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. Sunt igitur iſti ex Deo ſecundum naturam, ſed non ſunt ex Deo ſecundum malitiam. Sunt ex Deo ſecundum creationem, ſed non ſunt ex Deo ſecundum corruptionem. Quicquid enim ex Deo eſt, bonum eſt; & quicquid bonum non eſt, a Deo non eſt (3). Sic igitur mali & ex

loqueris, ſed non es pater ejus. Si enim quod dicis a Diabolo accepiſti, & Diabolo credidiſti, mendax es; pater mendacii non es. Ille vero, quia non aliunde accepit, quo mendacio, tamquam veneno ſerpens hominem occideret, pater eſt mendacii; ſicut Deus pater eſt veritatis.

(1) Jo. VIII. 46. (2) Cap. I. 3.

(3) *Cyrillus* pag. 567. His vocibus „ ex Deo eſſe „ cogitandum non eſt, ſignificari ... ſecundum illud quod a Paulo dicitur

& ex Deo ſunt, & ex Deo non ſunt. *Reſponderunt igitur Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Miſeri Judæi, vos ipſi verum eſſe probatis id, quod modo Dominus ait, quia ex Deo non eſtis. Si enim ex Deo eſſetis, hæc Dei Filio non diceretis. Ideo enim hæc dicitis, quia ex patre Diabolo eſtis. *Reſpondit Jeſus: Ego Dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraſtis me.* Utique Dominus ad patientiæ, & manſuetudinis exemplum nos provocat. Accepta injuria, non iraſcitur, neque convitiis convitia reddit. Dæmonium ſe non habere, reſpondet; ſe tamen Samaritanum eſſe non negat. Si enim Samaritanum ſe eſſe negaſſet, ipſemet ſuis verbis contradixiſſet, qui alibi ſe ipſum Samaritanum vocat. Recordare illius Evangelii, ubi Samaritanus ſanat hominem vulneratum a latronibus, qui deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho (1). Et quia Samaritanus interpretatur cuſtos, merito Dominus Samaritanus vocatur, de quo ſcriptum eſt (2): *Cuſtos quid de nocte, Cuſtos quid*

tur,, omnia ex Deo ſunt ,,. Quia enim opifex, & parens omnium eſt qui omnibus eſſe dat, propterea omnia ex Deo eſſe, ait divinus Paulus. Sed hoc loco non ita intelligendum eſt: quippe omnes ex Deo ſunt, ſive boni, ſive mali, quatenus omnium eſt auctor & artifex. Ex Deo igitur eſſe ait eum, qui per virtutem & vitæ probitatem Deo conciliatus ſit, dignuſque habitus aliqua velut cum illo affinitate, quomodo etiam tales in liberis computandos cenſet.

(1) Lucæ x. 33. (2) Iſaiæ xxi. 11.

quid de nocte ? Et Pſalmiſta (1): *Niſi Dominus*, inquit, *cuſtodierit Civitatem, in vanum vigilant, qui cuſtodiunt eam* (2). *Ego non quæro gloriam meam. Eſt qui quærat, & judicet*. Non enim quærebat Dominus gloriam ſuam, qui de tanta ſublimitate ſe humiliando, factus eſt opprobrium hominum, & abjectio plebis. Sed eſt Pater, qui quærat, & judicet. Quærebat enim Pater gloriam Filii, ipſumque ſuper omnia glorioſum judicabat, quando dicebat (3): *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite.*

Hæc

(1) Pſ. CXXVI. 1.

(2) *S. Gregorius* hom. 18. in Ev. Penſate, fratres cariſſimi; manſuetudinem Dei ... Accepta tanta contumelia, quid Dominus reſpondeat, audiamus; „ Ego dæmonium non habeo &c. „ Quia enim Samaritanus interpretatur cuſtos, & ipſe veraciter cuſtos eſt; de quo Pſalmiſta „ Niſi Dominus cuſtodierit civitatem &c. „: & cui per Iſaiam dicitur „ Cuſtos quid de nocte &c. „ reſpondere noluit Dominus, Samaritanus non ſum, ſed „ Ego Dæmonium non habeo „. Duo quippe ei illata fuerunt: unum negavit, aliud tacendo conſenſit. Cuſtos namque humani generis venerat: & ſi Samaritanum ſe non eſſe diceret, eſſe ſe cuſtodem negaret. Sed tacuit quod recognovit, & patienter repulit quod dictum fallaciter audivit, dicens „ Ego Dæmonium non habeo „. In quibus verbis quid aliud niſi ſuperbia noſtra confunditur, quæ ſi exagitata vel leviter fuerit, atrociores injurias reddit, quam acceperat; facit mala quæ poteſt; minatur & quæ facere non poteſt. Ecce injuriam ſuſcipiens Dominus non iraſcitur, non contumelioſa verba reſpondet ... accepta injuria, etiam quod verum erat dicere Veritas noluit, ne non dixiſſe veritatem, ſed provocatus contumeliam reddidiſſe videretur. *Hoc ille, opinor, ex Auguſtino, quem Vide* tract. 43.

(3) Matth. XVII. 5.

Hæc enim gloria ſuper omnem gloriam eſt. Sequitur: *Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non guſtabit in æternum.* Quur igitur non creditis mihi? Quur ſermonem meum non ſervatis? Amen amen dico vobis, ſi quis mihi crediderit, & ſermonem meum ſervaverit, mortem non guſtabit in æternum. Quid eſt mortem non guſtabit? Mortis dolores, & amaritudinem non ſentiet. Mortis utique non temporalis, ſed æternæ. Quod enim dixit in æternum, tale fuit, ac ſi diceret, mortem non guſtabit æternam (1). *Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ, & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non guſtabit in æternum? Numquid tu major es Patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? Et Prophetæ mortui ſunt. Quem te ipſum facis?* Ac ſi dicant: Talis homo numquam fuit, qualis tu es, ſi verum eſt hoc, quod tu dicis; ſi verum eſt, ut illi non moriantur, qui ſermonem tuum ſervaverint. Major tu es, quam Abraham, & omnibus Prophetis major es tu? Illi enim mortui ſunt. Tu vero non ſolum immortalis es, ſed eos etiam immortales facis, qui tibi credunt, & obediunt. Nimium te exaltas, nimium te glorificas. *Reſpondit Jeſus: Si ego*

(1) *Cyrill.* pag. 573. Non quaſi omnino tollat mortem ſecundum carnem, aut quaſi mortem non ducat eſſe mortem ... Sed mortem nominat, pœnas æternas, & paratum impiis ſupplicium.

ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus noſter eſt, & non cognoviſtis eum. Ego autem novi eum. Et ſi dixero, quia non novi eum, ero ſimilis vobis mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo. Sed dicit aliquis: Quomodo ipſe non glorificat ſe ipſum, ſi Pater glorificat ipſum, cum idem ſit & Pater, & ipſe? Ipſe enim dicit (1): *Ego, & Pater unum ſumus.* Si enim unum ſunt, quem Pater glorificat, & Filius quem glorificat, glorificat igitur & ipſe Filius ſe ipſum. Quid eſt ergo, quod ait: *Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt?* Quia enim Salvator noſter & Deus, & homo eſt, ſi ſecundum Divinitatem glorificat ſe ipſum, magna eſt gloria ejus. Magna quippe gloria eſt paralyticos curare, cæcos illuminare, leproſos mundare, ventis imperare, ſuper mare ſiccis pedibus ambulare, & mortuos reſuſcitare. Sed omnis iſta gloria Divinitatis eſt. Si vero ſecundum humanitatem glorificat ſe ipſum, gloria ejus nihil eſt (2). Glorificantur enim homines, non quia homines ſunt, ſed quia ſapientia, & fortitudine, aliiſque virtutibus præditi ſunt. Hæc autem ubicumque ſunt, non hominis, ſed Dei ſunt.

(1) Joan. x. 30.
(2) *Auguſtin.* tract. 44. Hoc ait propter illud quod dixerunt: „ Quem te ipſum facis? „ Refert enim gloriam ſuam ad Patrem, de quo eſt, quod Deus eſt. *Hunc locum Interpretes eo modo explanare ſolent, quo ſuperiorem* „ Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum „.

ſunt. Ideoque Apoſtolus ait (1): *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.* Itemque (2): *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Sequitur: *Abraham Pater veſter exultavit, ut videret diem meum, & vidit, & gaviſus eſt.* Omnes enim Patriarchæ, & Prophetæ Chriſti nativitatis diem cum magno deſiderio expectabant, per quem ad ſupernæ beatitudinis gloriam ſe venturos eſſe ſciebant. Poteſt tamen per hunc diem illus temporis dies intelligi, quo dum ſtaret Abraham ad ilicem Mambre vidit tres viros, in quibus per Spiritum Sanctum, Chriſtum cognoſcens, unum adoravit (3). Sed quid mirum, ſi priuſquam Chriſtus homo fieret, Abraham eum vidit, cum ipſe quoque Nabuchodonoſor in fornace ignis eum ſe vidiſſe teſtetur (4)? *Dixerunt ergo Judæi ad eum. Quinquaginta*

(1) Ad Galat. VI. 14.
(2) II. Corinth. I. 12.
(3) Geneſ. XVIII. 2. 3. *S. Gregorius* hom. 8. n. 3. Tunc quippe diem Domini Abraham vidit, cum in figura ſummæ Trinitatis tres Angelos hoſpitio ſuſcepit.
(4) Daniel. III. 92. Tunc Nabuchodonoſor ... ait optimatibus ſuis: Monne tres viros miſimus in medium ignis compeditos? ... Ecce ego video quatuor viros ſolutos & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quarti, ſimilis Filio Dei. *Vid. Irenæum* lib. IV. c. 20. & lib. V. cap. 5. *Tertullianum* lib. IV. contr. Marc. c. 20. & 21. *Hieron.* ad h. l. Dan. Speciem autem quarti, quem ſimilem dicit Filio Dei, vel Angelum debemus accipere, ut LXX. tranſtulerunt; vel, ut plerique arbitrantur, Dominum Salvatorem.

ginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Dixit eis Jeſus: Amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum. Secundum Divinitatem loquitur: ſed illi hoc non intelligunt, quia non Deum, ſed hominem vident, hominem utique parvæ ætatis, & longe a temporibus Abrahæ. Et cum verborum rationem quærere ab eo debuiſſent, cujus verba non vana, & otioſa eſſe ſciebant, ut quia ipſi per ſe eum intelligere non poterant, ipſe eis verba ſua expoſuiſſet, ad lapides currant, & eum occidere volunt. Unde & ſubditur: *Tulerunt igitur lapides, ut jacerent in eum. Jeſus autem abſcondit ſe, & exivit de templo.* Abſcondit ſe Jeſus, & exivit de templo, non ſecundum hoc, quod eſt, antequam Abraham, ſed ſecundum hoc, quod filius eſt Abrahæ. Facile itaque eſt duas naturas in Chriſto cognoſcere: unam, ſecundum quam omnis creatura ei obedit: alteram, ſuper quam turba iniquorum impia ſævit.

XXVII. (1) *Et præteriens Jeſus vidit hominem cœcum a nativitate. Et interrogaverunt eum diſcipuli ejus: Rabbi quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cœcus naſceretur* (2)? Ipſe Salvator noſter apertiſſime oſtendit, quod ejus miracula aliquid ſignificent, dum ea faciendo aliquid agit, quod ratione carere videatur. Niſi enim aliquid ſignificaret,

(1) Jo. IX. 1.
(2) *Eſt homil. Emiſeni feria* V. *poſt. Dom.* IV. *Quadr. pag.* 87.

caret, quid neceſſarium fuit in hujus cœci illuminatione, ut lutum faceret, quo ejus oculos liniret, cui ſolum dicere ſufficiens erat? *Ipſe* enim *dixit, & facta ſunt, ipſe mandavit, & creata ſunt* (1) omnia. Quæramus igitur ſignificationem, & videamus, quid cæcus iſte ſignificet. Cæcus iſte, & a nativitate cæcus, genus humanum eſſe videtur. Sed quur a nativitate, niſi quia a primo homine? Cum enim primo homini lignum vetitum comedere Diabolus ſuaderet dicens (2): *Comedite, & aperientur oculi veſtri*, nonne cæcum eum eſſe monſtrabat? Cæcus tamen adhuc non erat, ſed comedendo factus eſt cæcus. Ab hoc igitur uno cæco omnes homines naſcuntur cæci. Hæc autem cæcitas non corporis, ſed animæ eſt. Hæc cæcitas facit, ut homines non cognoſcant Creatorem ſuum (3). Sed audiamus, quid Diſcipulis interrogantibus Dominus reſponderit: *Neque hic peccavit*, inquit, *neque parentes ejus*, ut propter hoc cæcus naſceretur. Quur ergo cæcus natus eſt? *Ut manifeſtentur opera Dei in illo*. Peccaverat enim & iſte, & parentes ejus; ſed non propter ſua, vel illorum peccata cæcus natus eſt;

(1) Pſ. CXLVIII. 5.

(2) Geneſ. 111. 5. Quocumque die comederitis aperientur oculi veſtri.

(3) *Auguſtin.* tract. 44. Si ergo quid ſignificet hoc quod factum eſt cogitemus, genus humanum eſt iſte cœcus: hæc enim cœcitas contigit in primo homine per peccatum, de quo omnes originem duximus, non ſolum mortis, ſed etiam iniquitatis.

eſt; ſed potius ut manifeſtentur opera Dei in illo (1). Sequitur: *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt. Venit nox, quando nemo poteſt operari. Quamdiu in mundo ſum, lux ſum mundi*. Adhuc igitur operatur Dominus, quia adhuc dies eſt. Operatus eſt enim per ſe, operatus eſt & per diſcipulos ſuos. Operatur nunc quoque. Operabitur uſque ad ſæculi conſummationem per fideles ſuos. Poſtea vero ſequetur nox, in qua nemo poterit operari. Igitur (2) *dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei*. Et ne putes, hunc diem cito finiri, audi, quid ipſe Dominus dicat (3): *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Sed quamdiu in mundo eſt, lux eſt mundi (4). Eſt igitur & modo lux mundi, quia modo eſt in mundo. Si enim nobiſcum eſt, & in mundo eſt, quia & nos in mundo ſumus. *Hæc cum dixiſſet, expuit in*

(1) *Animadvertit hoc quoque Chryſoſtom.* hom. 56. in Jo. n. 1. Hoc non dicit, ut eos prorſus peccatis liberos indicet. Neque enim ſimpliciter dixit „ Neque hic peccavit, neque parentes ejus „ ſed addidit „ ut cæcus naſceretur &c. „ : peccavit namque hic & parentes ejus; ſed non inde cæcitas venit.

(2) Ad Galat. VI. 10.

(3) Matth. XXVIII. 20.

(4) *Beda* ad h. l. Conſtat expreſſum ac definitum diem commemoraſſe Dominum hoc loco ſeipſum, ideſt lumen mundi. Quamdiu, inquit, ſum in hoc mundo, lumen ſum mundi. Ergo ipſe operatur. Quamdiu eſt autem in mundo? Putamus, fratres, eum fuiſſe hic tunc, & modo non hic eſſe?... Quid eſt quod ait diſcipulis aſcendens in cœlum „ Ecce ego vobiſcum ſum &c.? „

in terram, *& linivit lutum ſuper oculos ejus*, *& dixit ei*: *Vade*, *& lava in natatoria Siloe*. Quid autem interpretetur Siloe, Evangeliſta ſubdidit, dicens, *quod interpretatur Miſſus*. Diximus jam, quid cæcus iſte ſignificet. Nunc autem, quomodo, & quo medicamine cæci illuminentur, videamus. Sputum enim, quod naturaliter ex capite deſcendit, Chriſti Divinitas eſt. Cujus *caput*, ut ait Apoſtolus (1), *Deus eſt*. Hæc autem in terram cecidit, in Virginem venit, & factum eſt lutum; quia *Verbum caro factum eſt*, *& habitavit in nobis*. (2) Hoc eſt igitur illud medicamen, id eſt, Incarnatio Filii Dei, quo cæci illuminantur (3). Cæci enim ſunt illi oculi, qui hoc luto non tanguntur. Hoc enim luto illi tanguntur, qui Deum, & hominem Chriſtum eſſe credunt. Non ſufficit tangere terram, non ſufficit tangere ſputum. Sufficit autem tangere, & credere lutum, quod ex utroque factum eſt. Sic tamen, ſi ille, qui lutum tetigit, & Deum, & hominem Chriſtum eſſe credidit,

(1) I. Corinth. XI. 3. (2) Joan. I. 14.

(3) *S. Auguſtin.* tract. 44. Venit Dominus, quid fecit? Magnum myſterium commendavit; „ Expuit in terram &c. „: quia Verbum caro factum eſt ... „ miſit illum ad piſcinam, quæ vocatur Siloe „. Pertinuit autem ad Evangeliſtam commendare nobis nomen hujus piſcinæ, & ait; „ quod interpretatur miſſus „. Jam quis ſit miſſus agnoſcitis: niſi enim ille fuiſſet miſſus, nemo noſtrum eſſet ab iniquitate dimiſſus. Lavit ergo oculos in ea piſcina, quæ interpretatur miſſus; baptizatus eſt in Chriſto &c. *Eadem verba habet Beda*. *Vide adnotata* ad cap. VII. Marc. n. 4. pag. 17.

dit, vadat ad natatoria Siloe, feſtinet ad Baptiſmum, ibique lavetur, & regeneretur: (1) *Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei*. Utrumque enim neceſſarium eſt, & credere, & baptizari, neque alterum ſine altero valet. Non autem vacat a myſterio, quod Siloe interpretatur *miſſus*. In Jordane enim cœpit Baptiſmus, qui per Apoſtolos regenerandis hominibus ubique gentium miſſus eſt (2). *Abiit ergo, & lavit, & venit videns. Itaque vicini, & qui viderant eum prius, quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic eſt, qui ſedebat, & mendicabat? Alii dicebant, quia hic eſt. Alii autem, nequaquam, ſed ſimilis eſt ei. Ille vero dicebat, quia ego ſum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti*

(1) Jo. III. 5.

(2) *Ambroſius* Cl. II. epiſt. 80. n. 4. „ Vade & lava in Siloam &c. „ Quæ iſta ratio eſt? Magna, ni fallor: plus enim videt quem Jeſus tangit. Simul & Divinitatem, & ſanctificationem ejus adverte. Quaſi Lux tetigit, & lumen infudit; quaſi Sacerdos per figuram baptiſmatis myſteria gratiæ ſpiritalis implevit. Expuit, ut adverteres, quia interiora Chriſti lumen ſunt. Et vere videt qui Chriſti mundatur internis. Lavat ſaliva ejus, lavat ſermo ejus... Quod autem lutum fecit, & ſuperunxit oculos cæci, quid aliud ſignificat, niſi ut intelligeres, quia ipſe hominem, luto illito, reddidit ſanitati qui de luto hominem figuravit; & quod hæc caro luti noſtri per Baptiſmatis Sacramentum æternæ vitæ lumen accipiat. Accede & tu ad Siloam, hoc eſt ad eum qui miſſus eſt a Patre... veni ad baptiſmum &c. *Vid. & Irenæum* lib. v. c. 15. *Tertullianum, Ambroſium eumdem* lib. 3. de Sacr. c. 2. *Nyſſenum* de Bap.. *Auguſtin. Cyrillum, & PP. alios, qui Baptiſmi Sacramentum hic agnoſcunt*.

perti ſunt tibi oculi? Reſpondit: Ille homo, qui dicitur Jeſus, lutum fecit, & linivit oculos meos. Quid eſt enim lutum fecit; niſi Verbum caro factum eſt? Tetigit autem oculos mentis noſtræ, ut eum videamus, & veritatem intelligamus. *Et dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & lava: & abii, & lavi, & vidi.* Conſidera modo, quanta lætitia hæc verba plena ſunt; quanta exultatione redundant. *Dixerunt illi: Ubi eſt ille? Ait; neſcio.* De homine illi interrogabant: de homine ille reſpondit. Non eſt igitur inconveniens, quod ait, *Neſcio*; quia etſi jam Chriſtianus erat, Propheta tamen non erat. *Adducunt eum ad Phariſæos, qui cæcus fuerat. Erat autem Sabbatum, quando lutum fecit Jeſus, & aperuit oculos ejus.* Qui igitur illuminari volunt, ſabbatizent a peccato, & a ſervili opere requiem habeant. Tale namque Sabbatum colit Eccleſia, ex quo Dominum cognovit, & vidit. *Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi, quomodo vidiſſet. Ille autem dixit eis: Lutum poſuit mihi ſuper oculos, & lavi, & video. Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo ex Deo, qui Sabbatum non cuſtodit.* Nondum enim iſti illuminati erant, qui Sabbati obſervantiam ſic intelligebant. Nondum enim tetigerant lutum, nondum enim venerant ad lavacrum. *Alii dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?* Iſti enim jam quodammodo propinquabant ad lucem, & videre incipiebant. *Et ſchiſma*

erat inter eos. Dicunt cæco iterum: Tu quid dicis de eo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia Propheta eſt. Bene quidem dixit; ſed melius dicere poterat, niſi timuiſſet. Nam ipſe quoque Dominus, Prophetam ſe eſſe oſtendit, dicens (1): *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua. Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuiſſet, & vidiſſet, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat, & interrogaverunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis, quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt? Reſponderunt parentes ejus, & dixerunt: Scimus, quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt. Quomodo autem nunc videat, neſcimus. Et quis ejus aperuit oculos, nos neſcimus. Ipſum interrogate: ætatem habet, ipſe de ſe loquatur.* Hæc autem quur illi dixerint, Evangeliſta exponens ait: *Hæc dicebant parentes ejus, quia timebant Judæos. Jam enim conſpiraverant Judæi, ut ſiquis eum confiteretur Chriſtum, extra Synagogam fieret. Propterea parentes ejus dixerunt: Ætatem habet, ipſum interrogate. Vocaverunt ergo rurſum hominem, qui cæcus fuerat, & dixerunt ei: Da gloriam Deo.* Quid eſt da gloriam Deo? Nega, hunc eſſe Chriſtum (2): nega, te eſſe Chriſtia-

(1) Matth. XIII. 57.

(2) *Gregorius* lib. II. in lib. Reg. c. 2. Quid eſt dicere „ Da gloriam Deo? „, niſi non huic curationis tuæ laudes tribuas, quia Deus non eſt. Et quia peccator aſſeritur, non ſolum Deus eſſe negatur „ ſed etiam homo juſtus. *Chryſoſt.* hom. 58. „ Da gloriam Deo „, ideſt confitere ipſum nihil feciſſe.

ſtianum. Hoc autem non eſt dare, ſed auferre gloriam Deo *Nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt. Dixit ergo ille: Si peccator eſt, neſcio: unum ſcio, quia cæcus cum eſſem, modo video.* Ego, inquit, ejus peccata ignoro; Ego eum de peccatis non accuſo. Unum ſcio, illud dico, & prædico: cæcus eram, & eo jubente modo video. *Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?* At ille indignatus, quia totiens eum eadem verba dicere cogebant, *ait: Dixi vobis jam, & audiſtis. Quid iterum vultis audire?* Quid totiens eadem repetere juvat? *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* Si ſcirem, vos quoque ejus diſcipulos fieri velle, ſicut & ego ſum, iterum, atque iterum, & adhuc multotiens eadem dicere non recuſarem. *Maledixerunt ergo illi, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.* Beati illi, ſuper quos talis maledictio cadit. Utinam & ſuper nos iſta maledictio veniat (1). Sequitur: *Nos ſcimus, quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus, unde ſit. Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis, unde ſit, & aperuit meos oculos.* Ubi eſt ergo ſapientia veſtra? Ubi eſt doctrina, quam prædicatis? Cur Legem legitis, ſi non intelligitis? Dicitis, peccatorem hunc eſſe.

(1) *Ambroſius* l. all. Maledictio eorum, benedictio eſt. „ Tu ſis, inquiunt, diſcipulus ejus „. Tunc proſunt, quando nocere ſe credunt.

Inauditum, & inuſitatum eſt, ut peccatores talia operentur. *Scimus* enim, *quia peccatores Deus non audit: ſed ſiquis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit*. Non eſt mirandum, ſi rudis adhuc, noviterque illuminatus contra Eccleſiæ doctrinam (1) aliquid ignoranter loquatur. Neque enim verum eſt, ut peccatores Deus non audiat. *A ſæculo non eſt auditum, quia aperuit quis oculos cæci nati. Niſi eſſet hic a Deo, non poterat facere quicquam. Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos?* Quia enim cæcus natus fuerat, plus ceteris eum peccatorem eſſe putabant. Quod ipſos quoque Chriſti diſcipulos ſenſiſſe intelligi poteſt, qui Dominum interrogantes dicebant; *Quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur? Et ejecerunt eum foras*. Multum ei profuit, quod foras ejecerunt eum;

(1) *Auguſtin.* lib. II. contr. epiſt. Parmen. c. 8. n.17. Quod ſcriptum eſt in Evangelio. „ Deus peccatores non audit &c.„ non a Domino dictum eſt, ſed ab illo, qui oculos corporis jam quidem reſtitutos habebat, ſed ei oculi cordis nondum patebant, unde ipſum Dominum adhuc Prophetam putabat ... Ipſe autem Dominus, cum in uno templo orarent Pharitæus & Publicanus, Publicanum confitentem peccata ſua magis juſtificatum dicit, quam Phariſæum jactantem merita ſua. *Et* tract. 44. in Jo. n. 13. Adhuc inunctus loquitur. Nam & peccatores exaudit Deus. Si enim peccatores Deus non exaudiret, fruſtra ille Publicanus &c. *Vid.* ſerm. 135. n.6. & ſerm. 136. n.2. Gravem eſſe difficultatem *in hac ſententia intelligenda*, Deus peccatores non audit, *ait Toletus* adnot. 9. *De ea re Janſenius* Conc. cap.78. & Interpretes. *Vid. S. Thomam* 2. 2. qu.83. art. 16. Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 1. c. 25. & TT. alios*.

eum ; quia foras ejectus, Jeſum videre, & cognoſcere meruit. Non enim poſſunt Judæi videre Jeſum, niſi prius a Synagoga exeant. *Audivit Jeſus, quia ejecerunt eum foras, & cum inveniſſet eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei? Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt, Domine, ut credam in eum?* Non de eſſentia dubitat; ſed de perſona interrogat. Nondum enim perſonaliter eum cognoſcebat, quem tamen Dei Filium eſſe credebat. *Dixit ei Jeſus: Et vidiſti eum, & loquitur tecum: ipſe eſt. At ille ait: Credo, Domine, & procidens adoravit eum. Dixit ei Jeſus: In judicium in hunc mundum ego veni, ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* His enim verbis, quid hæc illius cæci illuminatio ſignificaret, oſtendit. In judicium, inquit, ego veni in hunc mundum. In quod judicium? Juſtificationis, & dampnationis. Juſtificantur inſipientes: dampnantur ſapientes. Iſti illuminantur: illi excæcantur. Iſti lucem ſequuntur: & illi in tenebras demerguntur (1). *Et audierunt quidam ex Phariſæis, qui cum ipſo*

(1) *Chryſoſt.* hom. 59. n. 1. In judicium porro, eſt in majus ſupplicium, oſtendens, eos qui ſe damnarent, eſſe damnatos, & qui ſe peccatorem pronuntiarent, ipſos eſſe peccato obnoxios. *Hieron.* in c. 6. Iſai. Non eſt crudelitas Dei, ſed miſericordia, unam perire gentem, ut omnes ſalvæ fiant, Judæorum partem non videre, ut omnis mundus lucem accipiat. Unde & ipſe Dominus in Evangelio ſacramentum cæci a nativitate qui receperat oculos vertit ad tropologiam, & dicit; In judicium ego veni in mundum &c. „ *Aug.* tract. 44. Quid eſt „ ut qui non

ipſo erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci ſumus? Si illi, inquiunt, qui vident, cæci fiunt, numquid & nos, quia videmus, cæcos eſſe dicis? *Dixit eis Jeſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc autem dicitis, quia videmus: peccatum veſtrum manet.* Ideo, inquit, manet peccatum veſtrum, quia dum vos videre putatis, non quæritis ut videatis. Si enim apud vos cæci eſſetis, id eſt, ſi vos cæcos eſſe intelligeretis, peccatum non haberetis, quia lucem quæreretis (1).

XXVIII. (2) *Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro.* Quid ſit autem hoc oſtium, ipſe in ſequentibus (3) exponit, dicens: *Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit, ſalvabitur.* Ipſe igitur oſtium, qui oſtiarius, ipſe & paſtor eſt ovium. Ipſe eſt *via veritas, & vita* (4). Per eum intramus, quia via, & oſtium eſt. Ipſe nos introducit, quia veritas eſt. Ipſe nos paſcit, quia vita eſt. Si igitur intrare per oſtium, hoc eſt intrare per Chriſtum, Chriſtus autem juſtitia, & veritas eſt; qui per juſtitiam, & veritatem non intrat, per Chriſtum non intrat. Non intrat ergo per oſtium, qui non intrat

non vident videant? „ Qui ſe non videre confitentur & medicum quærunt, ut videant. Quid eſt „ qui vident cæci fiant?„ Qui ſe putant videre, & medicum non quærunt, ut in ſua cæcitate permaneant. Ergo iſtam diſcretionem vocavit judicium.

(1) *Hactenus homil.*

(2) Jo. x. 1. (3) V. 7. 9. (4) Joan. xiv. 6.

trat per juſtitiam, & veritatem. At vero per juſtitiam, & veritatem non intrat, qui ſecundum Canones, & decreta Pontificum non eligitur, & ordinatur. Omnes igitur Simoniaci (1), & invaſores, non paſtores ſunt, ſed fures, & latrones. Quur? Quia non intrant per oſtium, quia non intrant per Chriſtum, quia non intrant per juſtitiam, & veritatem, quia non intrant per Verbum Dei, & ſecundum Canonum inſtituta. Quid igitur in Eccleſia faciunt? Dicat ipſe Dominus (2): *Fur*, inquit, *non venit, niſi ut furetur, & mactet, & perdat*. Quicquid igitur in Eccleſia faciunt, vanum, & inutile eſt (3). Sed

(1) *Simoniacos inſectatur, ut fecerat ſuperius* in Luc. p.196. p.265., *&* in Matthæum tom. 1. pag. 370. &c. *Vid. Præf.* pag. v.

(2) V. 10.

(3) *Hæc verba, cum aliis quæ ſequuntur, indicare videntur, in ea fuiſſe opinione A. noſtrum, ut Simoniacorum Ordinationes & intruſorum, invalidas fuiſſe exiſtimarit. Viguiſſe hanc opinionem illo ſæculo, ideſt* XI., *intelligere poſſumus ex Petro Damiani, qui ut contrarium perſuaderet, ideo opuſculum ſcripſit [ex rec. Conſt. Cajet. VI.] cui nomen fecit* Gratiſſimus, *ubi* in proœm. De iis itaque qui gratis ſunt a Simoniacis conſecrati, quanta jam per triennium in tribus Romanis conciliis fuerit diſceptatio, quamque perplexa & confuſa dubietas, & iis partibus quotidie ventiletur, Sanctitatem veſtram latuiſſe non arbitror: præſertim cum creſcente fluctuationis ambiguo, eatenus ſit proceſſum, ut nonnullos conſtet Epiſcopos, ab illis ordinatos, clericos denuo ordinaſſe. *Rem maxime dubiam fuiſſe, deinde etiam ſignificat*: Cum mihi recurreret in memoriam, quia jam Venerabilis Papa in poſtrema Synodo omnes Epiſcopos ex Divina obteſtatione rogaverit, quatenus Dei miſericordiam in commune depoſcerent, ut quod ſuper hoc ſcrupuloſo negotio

Sed quid de illis dicemus, qui per oſtium quidem intrant, ſed poſtea per hæreſes, per lites, & contentiones, & ſchiſmata de Eccleſia exeunt? Iſti enim & quando in Eccleſia ſunt, & quando extra Eccleſiam ſunt, quamvis adpericulum ſuum, Eccle-

negotio decernendum eſſet, nutantibus revelaret. *Nec rem omnino conſtitiſſe ſæculo ſequ. quo vixere Scholaſticorum DD. lumina Petrus Lombardus, Petrus Pictavienſis, Hugo a S. Victore, Robertus Pullus &c., multis contendit Jo. Morinus* exerc. v. de Sacr. Ord. *&* in Prefat. ad libr. Auxil. *Rectam, ſinceramque doctrinam perſtitiſſe ſemper in Eccleſia de validitate harum Ordinationum, oſtendit Witaſſe* de Sacr. Ord. part. 1. qu. IV. *de Simoniacis ſigillatim* ſect. 3. *de intruſis & invaſoribus* ſect. IV. *Tournely* de Ord. Qv. v. art. 1. [*quos ambos laudat Chardon* de Ord. cap. *6.*], *Drouet* de re Sacram. lib. VIII. cap. 4. *Chardon ipſe, aliique paſſim TT.* Veram *tamen iſtam Catholicamque doctrinam obſcuriorem aliquanto factam a ſæc. VIII. idem Chardon fatetur, & nonnullorum AA. ſequentium ætatum teſtimonia probare videntur. Adde Ordines apud Martene ex mss. nongentorum annorum, in quibus idem indicatur* tom. 2. vet. edit. p. 345. 360. &c. *Quid vero ſit, quod Simoniacorum & intruſorum cauſam A. noſter diſcernat ab alia illorum, qui in Catholica Eccleſia fuerant, ſed* per lites, & contentiones, & ſchiſmata *ſe ab ea ſejunxerant; non aliam rationem habuiſſe videtur, niſi, quod iſti veram, cum in Eccleſia Catholica eſſent, nullo impedimeto prohibiti,, odinationem acceperant; non item alii; ſed* [*ſimoniaci præſertim*] maledictionem, quam Simon Magus a Simone *Petro recepit. Hinc ejus illud quoque de ſimoniacis & intruſis*: illi, quia non habent, dare non poſſunt: *quod ſumpſiſſe videtur ab effato illo S. Leonis nomine, relato a Gratiano* 2. p. cauſ. 1. qu. 1. c. 1. Gratia, ſi non gratis datur vel accipitur, gratia non eſt: ſimoniaci autem gratis non accipiunt: igitur gratiam, quæ maxime in Eccleſiaſticis Ordinibus operatur, non accipiunt: ſi autem non accipiunt, non habent, ſi autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare poſſunt.

Eccleſiæ tamen Sacramenta dare poſſunt. Illi vero, quia non habent, dare non poſſunt. Quid enim habent, niſi maledictionem, quam Simon Magus a Simone Petro recepit? Et illi quidem, ſi ad Eccleſiam redeunt, aut omnino a ſuis officiis ſuſpenduntur, aut ſi in eis permanent, nihil reiteratur in eis. Nulli enim Sacramento injuria facienda eſt. Quidam tamen Sanctorum dicunt, eos, qui ab hæreticis baptizantur, a Catholicis debere Confirmari, quia hæretici dare non poſſunt Spiritum Sanctum (1). Sequitur: *Qui autem in-*

(1) *Conſtat, Hæreticos nonnullos iiſdem ferme ritibus Eccleſiæ reconciliatos, quibus Sacramentum Confirmationis conferebatur; de quibus S. Gregorius* lib. XI. Ind. IV. ep. *6. 7.* *Et notiſſima verba ſunt S. Leonis* ad Nicetam: Qui Baptiſmum ab Hæreticis acceperunt, cum baptizati antea non fuiſſent, ſola invocatione Spiritus S. per impoſitionem manuum confirmandi ſunt, quia formam tantum Baptiſmi ſine ſanctificationis virtute ſumpſerunt; *& antiquiora Siricii* ad Himerium, *ubi vetat Arianos baptizari*: quos, *ait*, nos cum Novatianis aliiſque Hæreticis, ſicut eſt in Synodo conſtitutum, per invocationem ſolam ſeptiformis Spiritus, Epiſcopalis manus impoſitione, Catholicorum conventui ſociamus; quod etiam totus Oriens Occidenſque cuſtodit. *Atque hinc quæſtio Theologica de natura hujus unctionis ſive impoſitionis manuum. Confirmatoriam tueri videntur Petrus de Marca* ad C. Claromont. & *Sirmondus* Antirrh. 2. *Negant ii, quos antea laudavimus, Chardon præſertim, qui tamen* de Conf. c. 5. *ex ſolius intentionis defectu aſſerit, Confirmationis Sacramentum non fuiſſe. Sequioribus ætatibus, in Oriente per Sacramentum Confirmationis Hæreticos fuiſſe reconciliatos, ex eorum Euchologio [ut ut explicare aliter rem Goarius conetur], aliiſque monumentis eorum temporum, permulti contendunt. Vid. TT. & Holſtenium* Diſſ. II. de forma Sacramenti Confirmat. ap. Græc.

intrat per oſtium, paſtor eſt ovium. Dictum eſt enim, quid ſit oſtium, & quid ſit intrare per oſtium. *Huic oſtiarius aperit, & oves vocem ejus audiunt*. Chriſtus enim & oſtium eſt, & oſtiarius. Oſtium bonis. Oſtiarius & malis, & bonis. Non enim intrant per hoc oſtium, niſi boni. Sed quia hic oſtiarius & repellit malos, & ſuſcipit bonos, oſtiarius eſt & malis, & bonis. Sed audiant ſubjecti, quid dicitur: *Et oves vocem ejus audiunt*. Qui igitur non audiunt vocem Paſtoris per oſtium intrantis, non ſunt oves. Et iſte quidem Paſtor, qui per oſtium intrat, *proprias oves vocat nominatim, & educit eas*. His autem verbis apertiſſime oſtendit, quia compaſſionem, & humanitatem unuſquiſque Epiſcopus in ſuis ſubditis habere debeat. *Et cum proprias oves emiſerit, ante eas vadit, & oves illum ſequuntur, quia ſciunt vocem ejus*. Proprias enim oves Paſtor emittit, quando ad vitæ paſcua per viam mandatorum Dei feſtinare docet. Vadit autem ante eas, ſi id, quod prædicat, operatur. Et oves illum ſequuntur, ſecundum hoc, quod Apoſtolus ait (1): *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti*. Sequuntur autem, quia ſciunt vocem ejus, quia cognoſcunt verba ejus, quia ſciunt, veros, & catholicos eſſe ſermones ejus. *Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum*. Alienus eſt enim omnis hæreticus, & qui-

(1) II. Cor. IV. 16.

& quicumque in Eccleſia non eſt. Non ſunt igitur de ovibus Eccleſiæ, qui hos tales ſequuntur, & in eorum voce, & doctrina delectantur. Unde Apoſtolus ait (1): *Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci. Hoc proverbium dixit eis Jeſus. Illi autem non cognoverunt, quid loqueretur eis.*

XXIX. (2) *Dixit ergo eis iterum Jeſus: Amen amen dico vobis quia ego ſum oſtium ovium.* Hoc autem ſuperius expoſitum eſt. *Omnes, quotquot venerunt, fures ſunt, & latrones, ſed non audieruut eos oves.* Nota, quod ait, *venerunt*. Non enim dixit, qui miſſi ſunt. De ſe autem ſuperius ait (3): *Ego non veni a me ipſo, ſed Pater meus miſit me.* Iſaias quoque Propheta (4), cum Dominus diceret: *Quem mittam, & quis ibit?* reſpondit: *Ecce ego, mitte me.* Qui igitur venerunt a ſe ipſis, & a Deo miſſi non ſunt, fures fuerunt, & latrones. Hinc eſt enim, quod Dominus ait (5): *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me. Alius veniet in nomine ſuo, & illum accipietis.* Ille enim non mittitur, qui ſuo nomine venit (6). Et tales quidem non audiunt oves.

(1) Ad Hebr. XIII. 9. (2) Jo. X. 7.
(3) Joan. VIII. 42. (4) Eſaiæ VI. 8.
(5) Joan. V. 43.
(6) *Vid. Aug.* tract. 45. *hæc explicantem de Hæreticis, concluditque*: Hoc tenete, ovile Chriſti eſſe Catholicam Eccleſiam. Quicumque vult intrare ad ovile, per oſtium intret; Chriſtum verum prædicet. Non ſolum Chriſtum verum prædicet, ſed Chriſti gloriam quærat, non ſuam &c. *Idem ferme* Gre-

oves. Si enim audiunt, jam non ſunt oves. *Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit, ſalvabitur, & ingredietur, & paſcua inveniet*. Salvabitur, inquit, qui per me introierit. Sic tamen, ſi per me & ingredietur, & egredietur. Qui enim legaliter Ordinatur, per ipſum Eccleſiam ingreditur. Et ſi in bono perſeverat, per ipſum quoque de hac vita egreditur. Et iſte quidem paſcua inveniet, ſive ingrediens, ſive egrediens. Ingrediens quidem, temporalia: egrediens, vitam æternam. Unde Pſalmiſta (1): *Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocavit*. Multi enim per ipſum ingrediuntur, qui non per ipſum egrediuntur, quia in peccato, & non in Domino moriuntur (2). Sequitur: *Fur non venit, niſi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant*. Quomodo abundantius habeant, niſi,præter hanc vitam temporalem, quam cum aliis communiter habent, vitam quoque æternam aliis omnibus amplius habeant?

XXX.

Gregorius lib. IX. Ind. II. epiſt. 49. & lib. XI. ep. 46. Ind. IV. *Vide etiam Hieron.* ad c. 7. Oſee.

(1) Pſ. XXII. 1.

(2) *S. Gregor.* hom. 14. in Ev. & *Beda* ad h. l. Ingredietur quippe ad fidem, egredietur vero a fide ad ſpeciem, a credulitate ad contemplationem; paſcua autem inveniet in æterna refectione &c. *Auguſtin.* tract. 48. Oves credendo ſunt, oves paſtorem ſequendo ſunt ... oves per oſtium intrando ſunt, oves exeundo & paſcua inveniendo ſunt, oves vita æterna perfruendo ſunt.

XXX. (1) *Ego ſum Paſtor bonus. Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis* (2). Ego, inquit, ſum Paſtor bonus. Audite hoc, Paſtores, & a me uno Paſtore boni Paſtores eſſe diſcite. *Bonus* enim *Paſtor* eſt, qui *animam ſuam dat pro ovibus ſuis*. Hæc eſt definitio boni Paſtoris. Hoc ergo fecit. Hoc & vos facite, ſi neceſſe fuerit. *Majorem* enim *dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis* (3). *Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit*. (4) Mercenarius autem eſt ille Epiſcopus, qui in paſcendis, & regendis ovibus ſola temporalia, & tranſitoria quærit. Qui non amore cæleſtis patriæ, ſed pro lucro, & mercede rerum temporalium oves dominicas paſcit. Et iſte quidem apud Deum paſtor non eſt, etſi ab hominibus paſtor dicatur. Hic autem non habet oves proprias, ſed mercede conductas. Si enim ejus propriæ eſſent, diligeret ut proprias, & ſe pro eis periculis objicere non dubitaret. Sed *videt lupum venientem*, videt Diabolum, ejuſque ſatellites imminentes: ſatellites namque Diaboli hæretici, & ſchiſmatici ſunt, omneſque decepto-

T. II. Gg res

(1) Jo. x. 11.
(2) *Eſt hom. Emiſeni Dom. II. poſt Paſcha pag.* 130.
(3) Joan. xv. 13.
(4) *Quædam hic interjicit in homil. de Jacobo bono paſtore, Moyſe, Davide &c.*

res (1), *& dimittit oves, & fugit*. Dimittit utique, non auxiliando, veritatem non prædicando, conſtantiam, & patientiam non admonendo, & hæreſi non reſiſtendo. Unde per Ezechielem a Domino dicitur (2): *Non aſcendiſtis ex adverſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, ut ſtaretis in prœlio in die Domini*. Omnia enim hæc verba, murus quidam ſunt, quo ab hæreticis oves Eccle-

(1) *De utroque hoc luporum genere S. Gregorius* hom. 14. in Eu. n. 2. Non paſtor, ſed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oves Dominicas, ſed ad temporales mercedes paſcit ... terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris paſcitur, impenſa ſibi ab hominibus reverentia lætatur ... Utrum vero paſtor ſit, an mercenarius, cognoſci veraciter non poteſt, ſi occaſio neceſſitatis deeſt ... Lupus veniens indicat, quo quiſque animo ſuper gregis cuſtodiam ſtabat. Lupus etenim ſuper oves venit, cum quilibet juſtus & raptor fideles quoſque atque humiles opprimit. Sed is, qui paſtor eſſe videbatur, & non erat, relinquit oves & fugit: quia dum ſibi ab eo periculum metuit, reſiſtere ejus injuſtitiæ non præſumit ... Sed eſt alius lupus ... malignus videlicet ſpiritus... mentes fidelium in tentatione dilaniat; & is, qui locum paſtoris tenet, curam ſollicitudinis non habet. Animæ pereunt, & ipſe de terrenis commodis lætatur &c. *Expreſſiſſe credo Aug.* tract. 46. Sunt quidam Eccleſiæ præpoſiti ... temporalia commoda ſectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes ... Quis eſt mercenarius? Qui lupum videt venientem & fugit, qui ſua quærit, non quæ Jeſu. Peccantem non libere audet arguere. Ecce neſcio quis peccavit, peccavit graviter; increpandus eſt, excommunicandus eſt: ſed excommunicatus inimicus erit, inſidiabitur, nocebit cum potuerit. Jam ille qui ſua quærit, non quæ J. C., ne perdat quod ſectatur, humanæ amicitiæ commoditatem, & inimicitiarum humanarum incurrat moleſtiam, tacet, non corripit. Ecce lupus ... Diabolus Fideli adulterium perſuaſit &c.

(2) Ezech. XIII. 5.

Eccleſiæ defenduntur. His lupus pellitur, his vincitur, & fugatur. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ovibus*. Non enim fugeret, ſi mercenarius non eſſet. Non fugeret, ſi pro amore, & charitate, & non pro mercede ſerviret. *Perfecta* enim *charitas foras mittit timorem* (1). Et ideo quidem fugit, quia non pertinet ad eum de ovibus. *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ*. *Novit enim Dominus, qui ſunt ejus* (2). Cognoſcere autem Dei, diligere eſt (3). Unde & quibuſdam in judicio dicturus eſt (4): *Amen dico vobis, neſcio vos*, id eſt, non diligo vos. Alioquin, qui omnia ſcit, quomodo ignorare aliquid poteſt? Quod igitur ait: *& cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ*, tale eſt, ac ſi diceret, & diligo meas, & diligor a meis. Sed quomodo cognoſco? Vis audire, quomodo? *Sicut novit me Pater, & ego agnoſco Patrem*. Sic, inquit, cognoſco, id eſt, diligo meas, & diligor a meis, ſicut diligor a Patre, & diligo Patrem. Unde & in ſequentibus ait (5): *Sicut dilexit me Pater, & ego diligo vos*. Itemque (6): *Non pro his rogo tantum, ſed & pro his, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut & tu Pater in me,*

Gg 2 *& ego*

(1) I. Joan. IV. 18.
(2) II. Timoth. II. 19. Cognovit Dominus &c.
(3) Gregor. l.all., Et cognoſco oves meas,, hoc eſt diligo.
(4) Matth. XXV. 12. (5) Joan. XV. 9.
(6) Joan. XVII. 20. 21.

& ego in te, ut ipſi in nobis unum ſint. Et animam meam pono pro ovibus meis. Inde, inquit, probatur, quod diligo eas, quia animam meam pono pro ovibus meis. Niſi enim eas dilexiſſet, animam pro eis non poſuiſſet (1). *Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili. Et illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus Paſtor.* Hoc eſt enim, quod Apoſtolus ait (2): *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum.* Junxit enim duos parietes, unum ex circumciſione, & alterum ex præputio venientem. Judæis enim loquebatur Dominus, quibus ſe Gentiles jungere promittebat, ut ex duobus populis (3) una domus ædificaretur, & una Eccleſia conſtrueretur. Facta eſt igitur pax inter Judæos, & Gentiles. Unum eſt ovile, unus eſt Paſtor, unam legem tenent, unum Deum adorant, & unius Paſtoris vocem ſequuntur (4). *Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam.* Quid eſt hoc? Numquid enim, priuſquam animam ſuſcepiſſet, vel poſuiſſet Jeſus, eum Pater non diligebat? Diligebat utique. Sed hæc ad hominem referenda ſunt, qui inde merito a Deo diligitur, quia *factus eſt ei obediens uſque*

(1) *Vid. Gregor.* l. all.
(2) Ad Epheſ. 1I. 14.
(3) *Auguſtin.* tract. 47. Duobus iſtis gregibus, tamquam duobus parietibus factus eſt lapis angularis.
(4) *Hic rurſus in homil. nonnulla adjicit de decem cortinis tabernaculi; in qua allegoria homilia deſinit.*

uſque ad mortem (1). Poteſt autem & aliter intelligi, ut ſic dicatur: Quanta erga me ſit Patris dilectio, in eo maxime intelligi poteſt, quod ego ipſe, ſicut volo, pono animam, & iterum ſumo eam. Hæc enim poteſtas nulli alii data eſt. *Nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam a me ipſo. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc mandatum accepi a Patre meo.* Habebat enim in poteſtate Jeſus, & vivere, quantum volebat, & mori, quando volebat. Tantum vixit, quantum voluit: mortuus eſt, quando voluit. Sæpe Judæi voluerunt apprehendere eum, & non potuerunt. Et hoc ideo, quia nolebat. Tantum igitur in eum potuerunt Judæi, quantum ipſe eis conceſſit (2). Quod autem ait: *Hoc mandatum accepi a Patre meo*, Patrem honorando dicit. Hoc enim donum, & mandatum, ſecundum humanitatem Domino datum, totius Trinitatis eſt. *Diſſenſio iterum facta eſt inter Judæos propter ſermones hos.*

 Dice-

(1) Ad Philip. II. 8.

(2) *Auguſt.* tract. 47. Quid eſt ego pono? Ego illam pono: non glorientur Judæi; ſævire potuerunt, poteſtatem habere non potuerunt. Sæviant quantum poſſunt. Si ego noluero, quid ſæviendo facturi ſunt? *Ita etiam Chryſoſt.* hom. 72. in Jo. n. 2. „ Poteſtatem habeo &c. „: Quamdiu ergo retinere voluit, nemo contra potuit: cum permiſit autem, tunc facile fuit. *Vid. &* hom. LX. n. 2. *ubi & de præcepto, ſeu mandato Chriſto dato, de quo fuſe Cyrillus* pag. 661. concordiam cum Patre *interpretantes. Aliter Latini PP. nonnulli, de quibus Petav.* De Incarn. lib. IX. cap. 8. & TT. paſſim. *Utris A. aſſentiatur, non ſatis ſe ipſe explicat.*

Dicebant autem multi ex ipſis: Dæmonium habet, & inſanit. Quid eum auditis? Et iſti quidem non erant de ovibus ejus. *Alii dicebant, hæc verba non ſunt dæmonium habentis. Numquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?* Iſti autem jam ad ovile propinquabant, & ejus oves fieri incipiebant.

XXXI. (1) *Facta ſunt Encænia in Jeroſolymis, & hyems erat. Et ambulabat Jeſus in templo in porticu Salomonis* (2). Encænia dicebant Judæi illam feſtivitatem, quam celebrant pro templi ædificatione, ſive innovatione (3). In hac autem feſtivitate ambulabat Jeſus in templo in porticu Salomonis, oſtendens, ſe illam Sapientiam eſſe, quæ laudatur in libris Sapientiæ Salomonis. Sed quia hyems erat, & quia invidiæ gelu Judæi congelati erant, & charitatis ignem non habebant, Regem, & Dominum ſuum occidere cupiebant (4). Proxima enim

(1) Jo. x. 22.

(2) *Eſt homil. Emiſeni Fer. IV. poſt Dom. in Paſ. pag. 99.*

(3) *Auguſtin.* tract. 48. Encænia feſtivitas erat dedicationis templi. Græce enim καινὸν dicitur novum &c.

(4) *Aug.* ib. Hyems erat, & frigidi erant: ad illum enim divinum ignem accedere, pigri erant, ſi accedere eſt, credere ... friguerant a diligendi charitate, & ardebant nocendi cupiditate. *Gregorius* lib. 1I. Moral. c. 2. Intueri libet, quomodo ſacra eloquia in exordiis narrationum qualitates exprimant terminoſque cauſarum. Aliquando namque a poſitione loci, aliquando a poſitione corporis, aliquando a qualitate aeris, aliquando a qualitate temporis ſignant, quid de ventura actione ſubjiciant ... A qualitate aeris res ſubſequens demon-

enim ſunt frigus, & mors. *Circumdederunt ergo eum Judæi*, non ut in eum crederent, ſed ut eum perderent. *Et dicebant ei*: *Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*. Quem nos Regem dicimus, Judæi Chriſtum appellant Dolo igitur loquebantur, ut ſi ſe Chriſtum eſſe Dominus reſponderet, quaſi qui Cæſari contradixiſſet, mox Romanorum miniſtris occidendum traderent. Hinc eſt enim, quod Pilato dicunt (1): *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim, qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari* (2). *Reſpondit eis Jeſus*: *Loquor vobis, & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me*. Cur me, inquit, interrogatis? Loquor vobis, & non creditis. Sed quia verbis non creditis, vel operibus credite. Opera non mentiuntur. Sed vos non creditis verbis meis, neque operibus meis, quia non eſtis ex ovibus meis. Manifeſtum eſt igitur, quod ex ovibus Chriſti non ſunt, quicumque verbis evangelicis credere nolunt. *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur*

monſtratur: ſicut Evangeliſta, cum prædicante Domino, nullos tunc ex Judæis credituros diceret; præmiſit, dicens: „ Hyems autem erat „. Scriptum namque eſt: „ Quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum „. Idcirco ergo hyemis curavit tempus exprimere, ut ineſſe auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret.

(1) Joan. XIX. 12.

(2) *Hic Bedæ verba A. ferme exſcripſit.*

tur me, & ego vitam æternam do eis, & non rapiet eas quiſquam de manu mea. Et de his quidem ſatis jam ſuperius diximus. Probat autem, quod non rapit eas quiſquam de manu ſua, dum dicit: *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei.* Sed ne aliquis diceret, quia non inde conſequitur, ut de ejus manu rapi non poſſint, addidit dicens: *Ego, & Pater unum ſumus.* Si enim ipſe, & Pater unum ſunt, cum nemo eas rapere poſſit de manu Patris, nemo poteſt rapere eas de manu Filii. Sed unde vel ille, Pater; vel iſte, Filius eſſe probatur? Ex eo utique, quod ait: *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt.* Ipſum enim dediſſe, genuiſſe fuit (1). Non enim prius fuit ille, qui dedit, quam ille, cui dedit; quia non prius fuit ille, qui genuit, quam ille, quem genuit. Neque enim aliquando Pater ſine Filio fuit; quia ſine Verbo, ſine virtute, & ſapientia, ſine vita, & veritate numquam eſſe potuit. Hoc enim totum eſt

(1) *Hieron.* ad Ezechiel. c. 18. Et ipſe dicit: „ Pater quod dedit mihi, omnibus majus eſt, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei „: ex quo perſpicitur una Patris Filiique poteſtas, virtus, atque ſubſtantia. Si enim de Filii manu quæ dedit Pater nemo poteſt rapere; & hæc eadem in Patris manu ſunt, quæ non rapiuntur ab eo; liquide comprobatur, omnia Patris & Filii eſſe communia. *Aug.* tract. 47. Pater non quaſi ei Filio qui imperfectus eſt natus, aliquid addidit: ſed ei, quem perfectum genuit, omnia gignendo dedit. *Vid. etiam* tract. 48. & *Ambroſ.* lib. 11I. de Sp. S. cap. 18. *Chryſoſtom.* hom. 61. in Jo. *Baſil.* lib. 1. adv. Eunom. &c.

Google

eſt Filius Dei. Ipſe enim eſt *Veritas*, *& Vita* (1). Ipſe eſt Verbum, virtus, & ſapientia Patris. Sapientia utique, quam ipſe genuit, non quæ ſapientem eum fecerit. Eſt igitur Pater ſapiens, quia Sapientiam genuit. Eſt & verax, quia Veritatem genuit. Sed quia numquam fuit non ſapiens, & non verax, numquam fuit ante Sapientiam, & Veritatem. Numquam enim ſapiens ſine ſapientia eſſe poteſt. *Suſtulerunt ergo lapides, ut lapidarent eum. Reſpondit eis Jeſus: Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo: propter quod eorum opus me lapidatis?* An quia ad veritatis viam vos revoco? An quia vos ab æternæ mortis periculis eruo? An ideo fortaſſe, quia infirmos veſtros ſanavi, cæcos illuminavi, leproſos mundavi, paralyticos curavi, & mortuos ſuſcitavi? Hæc enim opera non lapidatione, ſed honore digna ſunt. *Reſponderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia; & quia tu, homo cum ſis, facis te ipſum Deum.* Stulti Judæi interrogant eum, quis ſit, & palam eum reſpondere rogant, & quia veritatem eis reſpondet, eum occidere volunt. *Reſpondit eis Jeſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi Dii eſtis?* Legem, hoc in loco Pſalmos vocat (2), quia & ipſi judicant, dum

(1) Jo. XIV. 6.

(2) *Aug.* tract. 48. Legem appellavit Dominus generaliter omnes illas Scripturas, quamvis alibi ſpecialiter dicat Legem, a Prophetis eam diſtinguens, ſicuti eſt; „ Lex & Prophetæ uſ-

dum & nocentes dampnant, & bonos juſtificant. *Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolvi Scriptura; quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum.* Si, inquit, adoptivi filii, Dii dicuntur, quur naturalis Filius, Deus non dicatur? Si illi dicuntur Dii, ad quos ſermo Dei factus eſt, & ideo quidem dicuntur, quia ſermonem Dei cuſtodiunt, quur non magis ipſe ſermo Dei dicatur Deus? *Non* enim *poteſt ſolvi Scriptura*, quia *non præteribit ex ea unum jota, neque unus apex*, donec tota compleatur (1). Quod autem ait, *quem Pater ſanctificavit*, tale eſt, ac ſi diceret, Quem Pater ſanctum genuit. Idem enim fuit & ſanctificaſſe, & genuiſſe (2). *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi*. Mirabilia ſunt opera Patris. Mirabilia ſunt opera & Filii. Facit ille, quod vult. Facit & iſte quicquid vult. Sequitur: *Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoſcatis, & credatis, quia*

uſque ad Joannem „: In his duobus præceptis tota Lex pendet, & Prophetæ „. Aliquando autem in tria diſtribuit eaſdem Scripturas, ubi ait: „ Oportebat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege, & Prophetis, & Pſalmis de me „.

(1) *Vid.* Matth. v. 18.

(2) *Auguſtin.* tract. 48. Sic ſanctificavit, quomodo genuit. Ut enim ſanctus eſſet, gignendo ei dedit, quia ſanctum eum genuit. *Vid. eumd.* lib. 11. de Trin. c. 5. *Cyrillum, & PP. alios apud Petavium* lib. x1. de Incarn. c. 6. *Elias Cretenſ.* ad orat. 4. Naz. *de* ſanctificandi *verbo differit, quot modis in Scripturis uſurpetur*.

quia in me eſt Pater, & ego in Patre. Quia enim unum ſunt Pater, & Filius, & Filius eſt in Patre, & Pater in Filio (1). *Quærebant ergo eum apprehendere, & exivit de manibus eorum*. Quæramus igitur & nos, ſed non ſicut illi. Quæramus fide, & pietate, & non effugiet de manibus noſtris. His enim manibus apprehenditur, & tenetur Jeſus. *Et abiit iterum trans Jordanem, in eum locum, ubi fuerat Joannes baptizans primum, & manſit illic. Et multi venerunt ad eum, & dicebant: quia Joannes quidem ſignum fecit nullum. Omnia autem, quæcumque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum*. Fortaſſe ad hoc iverat Dominus illuc, ut iſti ad eum venirent, eum viderent, & in eum crederent (2).

XXXII. (3) *Erat quidam languens Lazarus a Bethania, de caſtello Mariæ, & Marthæ ſororis ejus. Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis. Cujus frater Lazarus infirmabatur* (4). In magnis laudibus Mariæ ſcripſit hæc Evangeliſta, quæ Dominum ungere, ejuſque pedes tangere meruit. Beatæ illæ animæ, quæ ad ſimilitudinem hujus Mariæ cum

(1) *Ex hoc Jo. loco eruunt TT. Divinarum Perſonarum* circuminſeſſionem *quam vocant; de qua Petavius* lib. IV. de Trin. cap. 16.

(2) *Hactenus homilia*.

(3) Jo. XI. 1.

(4) *Eſt homil. Emiſeni Fer. VI. poſt IV. Dom. Quadr. pag. 90.*

cum aromatibus, cum unguento; & bono odore ad Dominum accedunt! Hæc eſt illa, quæ in Canticis Canticorum loquitur, dicens (1): *Cum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum*. Tres mortuos Dominum ſuſcitaſſe legimus. Filiam ſcilicet Principis Synagogæ in domo: filium mulieris viduæ extra portam civitatis; & hunc Lazarum in ſepulchro quatriduanum. Per hos enim tres mortuos tria mortis genera ſignificantur (2). Moritur enim homo prava, & illicita cogitando: moritur male operando: moritur in peccatis perſeverando. Cogitas aliquid agere, quod non licet? mortua eſt anima tua; ſed in domo adhuc, & in occulto jacet, quia latet peccatum, & nondum divulgatum eſt. Si vero cogitationem ad effectum perducas; non ſolum mortua eſt, ſed jam eſt extra civitatis portam elata, & per peccatum ab Eccleſia ſeparata, ſepulchro, & perditioni proxima eſt. At vero ille, qui peccatum aliquod magnum commiſit, & multo tempore in eo perſeverat; non ſolum mortuus eſt, & ſepultus, verum etiam jam fœtet, quia ejus turpiſſimam famam omnes circumquaque audire abhorrent. Omnes tamen hos ſuſcitat Jeſus, ſi a peccato ceſſent, & ex corde pœniteant, & pro eis parentes, & ſorores, & mater vidua

(1) Cantic. I. 11.
(2) *Hæc ex Aug.* tract. 40. in Jo. n. 3. *quæ attulerat etiam* ad Luc. cap. 7. n. XVII. *Vid.* pag. 136.

vidua deprecetur. Unde ſcriptum eſt (1): *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro invicem, ut ſalvemini. Multum enim valet deprecatio juſti aſſidua* (2). Sed quid per quatuor dies, quibus Lazarus in ſepulchro mortuus jacuit, niſi quatuor ætates intelliguntur? Quatuor enim ætatibus, quaſi quatuor diebus fœtens in peccati ſepulchro mortuus jacet ille, qui in pueritia, & adoleſcentia, in juventute, & ſenectute in malo, quod cœperat, perſeverat (3). Infantia enim, quia ignorantiæ plena eſt, his diebus non annumeratur. Conſidera igitur, quanta ſit benignitas Salvatoris noſtri, qui poſt tantam perſeverantiam in malo, putridum, & fœtentem reſuſcitare non dedignatur. *Miſerunt ergo ſorores ejus ad eum dicentes: Domine, ecce, quem amas, infirmatur.* Audis igitur, quia Dominus amat peccatores utique jam pœnitentes. Tales enim peccatores ſignificat Lazarus. De qualibus ipſe (4) Dominus ait: *Gaudeo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſupra nonaginta novem juſtis, qui*

non

(1) Jacobi v. 16.

(2) *Videtur A. Jacobi verba ita intellexiſſe, ut primam etiam eorum partem, de confeſſione peccatorum [quoniam eam attulit] acceperit de privata confeſſione non Sacramentali, qua laicis etiam hominibus peccatorem ſe aliquis profeſſus, eorum ad Deum preces implorat. Atque Eſtius quidem* ad h. Jacobi locum *ſatis hanc probabilem eſſe explanationem aſſeverat.*

(3) *Beda intelligit hic quatuor veluti mortis genera hominis 1. ab Adami peccato 2. a tranſgreſſione Legis naturalis 3. a tranſgreſſione Legis ſcriptæ 4. a violatione doctrinæ Evangelicæ.*

(4) Lucæ xv. 7. gaudium erit &c.

non indigent pœnitentia. Audiens autem Jeſus dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam. Non ideo, inquit, moritur Lazarus, ut in morte maneat, ſed ut pro gloria Dei a mortuis reſurgat. *Diligebat Jeſus Martham, & ſororem ejus Mariam, & Lazarum.* Diligit enim Dominus & activam vitam, & contemplativam, & peccatores ad pœnitentiam converſos (1). De his autem aliàs diſputabitur. *Ut ergo audivit, quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco duobus diebus. Deinde poſt hæc dicit Diſcipulis ſuis: Eamus in Judæam iterum. Dicunt ei Diſcipuli: Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare, & iterum vadis illuc? Reſpondit Jeſus: Nonne duodecim horæ ſunt diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo.* Quid eſt, inquit, quod dicitis? Me ſequimini, poſt me venite. *Ego ſum lux mundi* (2). Ego ſum dies. Vos horæ. *Nonne duodecim horæ ſunt diei?* Ideo ego vos duodecim elegi, quia ſunt duodecim horæ diei. Quia igitur horæ eſtis, diem ſequimini (3). Hoc enim ho-

(1) *Alibi, ideſt* ad cap. x. Luc. n. 22. pag. 362. *cum multis interpretibus vitam activam & contemplativam in Martha & Maria præmonſtratas dixerat. In Lazaro vero peccatores deſignatos iidem ferme PP. agnoſcunt. Præter Aug. all. v. Gregor.* l. xxii. Mor. c. 13. & hom. 26. in Eu.

(2) Joan. viii. 12.

(3) *Vid. dicta ad* Marc. c. 3. n. 2. pag. 8. 9.

horarum proprium eſt. Si quis autem hunc diem ſequatur, ſi quis in eo ambulaverit, ſi quis mihi crediderit, non offendet. Quur? *Quia lucem hujus mundi videt. Ego ſum lux mundi. Si vero in nocte ambulaverit,* ſi errorem, & tenebrarum principem ſequutus fuerit (hoc eſt enim in nocte ambulare) offendet, & cadet. Quur? *Quia lux non eſt in eo*, quia erroris tenebræ excæcaverunt oculos ejus. *Hæc ait, & poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, ut a ſomno excitem eum. Dixerunt ergo Diſcipuli ejus: Domine, ſi dormit, ſalvus erit.* Aſſolet infirmis ſomnus ſignum eſſe ſalutis. *Dixerat autem*, ait Evangeliſta, *Jeſus de morte ejus. Illi autem putaverunt, quia de ſomni dormitione diceret*. Et tale erat, ac ſi diceret: Dormit Lazarus, ſed mihi: aliis autem mortuus eſt. Facilius ego de morte eum reſuſcitare poſſum, quam aliquis homo eum de ſomno excitare valeat. Vado igitur, ut a ſomno excitem eum. *Tunc ergo dixit eis Jeſus manifeſte: Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum*. Gaudeo, inquit, quoniam non eram ibi. Si enim Jeſus ibi eſſet, ille mortuus non eſſet. Ubi enim eſt vita, mors eſſe non poteſt. *Ego*, inquit Dominus (1), *ſum reſurrectio, & vita*. Gaudeo igitur, ſed propter vos. Quur propter vos? Ut credatis, ut illius reſurrectione fides veſtra roboretur, cujus mortem ego

(1) Joan. XI. 25.

ego abſens vobis annuntio: *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiſcipulos: Eamus & nos, & moriamur cum eo.* Hoc enim dicit Thomas, quia tanto odio adverſus Jeſum, & Diſcipulos ejus, Judæos inflammatos eſſe ſciebat, ut nihil niſi mortem, & pœnam ab eis expectaret. *Venit itaque Jeſus, & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.* Quid autem quatuor dies ſignificent, jam ſuperius diximus: *Erat autem Bethania juxta Jeroſolymam quaſi ſtadiis duodecim.* Non erat igitur valde difficile, ad Martham, & Mariam conſolandam inde Judæos Bethaniam adveniſſe. De quibus ſubditur: *Multi autem venerant ad Martham, & Mariam, ut conſolarentur eas de fratre ſuo. Martha ergo, ut audivit, quia Jeſus venit, occurrit illi. Maria autem domi ſedebat.* Quur autem ubique Martha ſollicita ſit, & Maria quieta; illi ſciunt, qui per eas activam, & contemplativam vitam glorificari intelligunt. *Dixit ergo Martha ad Jeſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.* Quomodo enim mori poſſet, ſi vita illi affuiſſet? De ſe enim Dominus ait (1): *Ego ſum via, veritas, & vita. Sed & nunc ſcio, quia quæcumque popoſceris a Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Jeſus: Reſurget frater tuus.* At illa: *Scio*, inquit, *quia reſurget in reſurrectione in noviſſimo die.* De illa reſurrectione certa ſum. Hanc autem te facere poſſe non dubito; ſed utrum fa-

(1) Joan. XIV. 6.

ſacias, certa non ſum. *Dicit ei Jeſus*: *Ego ſum reſurrectio, & vita*. Per me reſurgunt, & vivunt, quicumque vivunt, & reſurgunt. *Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, vivet*. Qui igitur non credit, non vivet. Vivet autem, ſed in pœnis. Talis autem vita mors eſt potius dicenda, quam vita. Vera enim vita mortis amaritudinem non habet. Qui igitur credit in Chriſtum, quamvis temporaliter moriatur, vivet tamen in æternum. Similiter autem ille, qui vivit, & credit in eum; credere enim vivere eſt, quia vita animæ fides eſt (1), quamquam moriatur. *Credis hoc? Ait illi*: *Utique, Domine. Ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei, qui in hunc mundum veniſti. Et cum hæc dixiſſet, abiit, & vocavit*

(1) *Aug.* tract. 49. n. 15. [*quem Beda exſcribit*]; Unde mors in anima? Quia non eſt fides. Unde mors in corpore? Quia non eſt ibi anima. Ergo animæ tuæ vita, fides eſt: Qui credit in me, inquit, etiamſi mortuus fuerit in carne, vivet in anima, donec reſurgat & caro, numquam poſtea moritura. Hoc eſt, qui credit in me, licet moriatur, vivet. Et omnis qui vivit in carne & credit in me, etſi moriatur ad tempus, propter mortem carnis, non morietur in æternum, propter vitam ſpiritus, & immortalitatem reſurrectionis. *Ita &* tract. 22. n. 6. Quæ eſt vita tua? Fides. „ Juſtus ex fide vivit „ Infideles quid? mortui ſunt. *Quod explicat* tract. 45. n. 15. Non autem poteſt quiſque per oſtium, ideſt per Chriſtum egredi ad vitam æternam, quæ erit in ſpecie, niſi per ipſum oſtium, h. e. per eumdem Chriſtum in Eccleſiam ejus, quod eſt ovile ejus, initiaverit ad vitam temporalem, quæ eſt in fide. Ideo ait „ Ego veni ut vitam habeant „ hoc eſt fidem, quæ per dilectionem operatur, per quam fidem in ovile ingrediuntur ut vivant, quia „ Juſtus ex fide vivit. „.

vit Mariam ſororem ſuam ſilentio dicens: Magiſter, adeſt, & vocat te. Illa, ut audivit, ſurrexit cito, & venit ad eum. Nondum enim venerat Jeſus in Caſtellum, ſed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha. Judæi igitur, qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, cum vidiſſent Mariam, quia cito ſurrexit, & exiit, ſecuti ſunt eam dicentes; quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Maria ergo cum veniſſet, ubi erat Jeſus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dixit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus. Ambæ ſorores idem dicunt, idem intelligunt, & veram vitam Chriſtum eſſe credunt, quo præſente, & volente, nemo moriatur. *Jeſus ergo videns eam plorantem, & Judæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit ſpiritu, & turbavit ſe ipſum.* Non igitur aliunde turbatus eſt, ſed ipſe turbavit ſe ipſum, & magnum aliquid ſignificavit nobis per hoc ipſum (1). Iſte enim fremitus, & hæc turbatio nos docet, quid nos

(1) *Auguſt.* l. all. Neſcio quid nobis inſinuaverit, fremendo Spiritu, & turbando ſe ipſum. Quis enim eum poſſet, niſi ſe ipſe turbare? ... Anima & caro Chriſti cum Verbo Dei una perſona eſt, unus Chriſtus eſt: Ac per hoc ubi ſumma poteſtas eſt, ſecundum voluntatis nutum tractatur infirmitas: hoc eſt turbavit ſemetipſum. Dixi poteſtatem; attende ſignificationem. Magnus reus eſt, quem mortis quatriduum, & illa ſignificat ſepultura. Quid eſt ergo quod turbat ſemetipſum Chriſtus, niſi ut ſignificet tibi, quomodo turbari tu debeas, cum tanta mole peccati gravaris & premeris? *Hæc eadem verba uſurpat ad h. l. Beda.*

nos quoque in tali re agere debeamus, quando vel pro nobis ipſis, vel pro aliis in peccatis turpiter degentibus, & fœtentibus Deum oramus. *Nos* enim, ait Apoſtolus (1), *quid oremus, neſcimus; ſed Spiritus Sanctus orat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus*. Unde & Pſalmiſta (2): *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: Cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Et dixit Jeſus: Ubi poſuiſtis eum?* Sic enim & primo homini a Deo dicitur (3): *Adam, ubi es?* Quod quidem tale fuit, ac ſi diceret: Conſidera modo, de quanta gloria in quantam miſeriam devolutus es. Et taliter quidem illi ponuntur, qui per Lazarum ſignificantur. Sed a quibus ponuntur, niſi a mulieribus? Mulierum namque conſilio factum eſt, ut omnis homo moriatur, & in ſepulchro ponatur. *Et lacrimatus eſt Jeſus*. Lacrimemur igitur & nos pro omnibus illis, quos in fœtore vitiorum jacere ſentimus, ſi forte noſtris lacrimis eos Dominus reſuſcitare dignetur. *Dixerunt ergo Judæi: Ecce, quomodo amabat eum. Quidam autem dixerunt ex ipſis: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic non moreretur? Jeſus ergo rurſus fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait Jeſus: Tollite lapidem*. Non enim poſ-

Hh 2

(1) Ad Rom. VIII. 26.
(2) Pſ. L. 19.
(3) Geneſ. III. 9.

poſſunt reſurgere, qui lapide premuntur, & clauduntur. Lapis iſte, littera Legis eſt, quoniam in lapide ſcripta, & data eſt. *Littera* enim (1) *occidit; ſpiritus autem vivificat*. Tollatur ergo lapis, removeatur littera, quæ occidit, & accedat ſpiritus, qui vivificat (2). *Dicit ei Martha, ſoror ejus, qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet, quatriduanus enim eſt*. Quid enim fœtor, & quid dies quatuor ſignificent, ſuperius diximus. *Dicit ei Jeſus: Nonne dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem. Jeſus autem, elevatis ſurſum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me. Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis*. Jeſus enim ſecundum eam partem, qua homo eſt, fremit, turbatur, lacrimatur, orat, exauditur, & gratias agit (3). Hæc autem quur dixerit, quur oraverit, & gratias

(1) II. Cor. III. 6.

(2) *Hoc quoque, ut videtur A. ex Auguſtino* l. all. *ſeu ex Beda*: Mortuus ſub lapide, reus ſub Lege; ſcitis enim quia Lex quæ data eſt Judæis, in lapide ſcripta eſt. Omnes autem rei ſub Lege ſunt; bene viventes cum Lege ſunt. Juſto Lex poſita non eſt. Quid eſt ergo lapidem removete? Gratiam prædicate. Apoſtolus enim Paulus miniſtrum ſe dicit novi Teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu: Nam litera, inquit, occidit, ſpiritus vivificat. Litera occidens quaſi lapis eſt premens. Removete, inquit, lapidem, removete legis pondus, gratiam prædicate.

(3) Chryſoſt. hom. 63. n. 1. Humanam exhibet naturam: lacrymatur enim & turbatur. Solet quippe luctum humanus affectus excitare: deinde affectum corripiens (illud enim „ infremuit Spiritu „ hoc ſignificat) turbationem cohibuit. *Vid. Cyrill.* pag. 685. 686.

tias egerit, mox reddidit cauſam dicens: *Propter populum, qui circumſtat; dixi, ut credant, quia tu me miſiſti*. Hinc eſt enim, quod alibi ait (1): *Ego a me ipſo non veni; ſed Pater meus miſit me*. *Hæc cum dixiſſet, voce magna clamavit: Lazare, veni foras*. Qui magno ſomno premitur, magna voce clamandus eſt. Magno enim ſomno gravatur, qui in peccato ſepultus, neque in pueritia, neque in adoleſcentia, neque in juventute, neque in ſenectute excitatur. Hoc enim ſignificant illi quatuor dies, quibus Lazarus jam fœtens jacuit in ſepulcro. *Et ſtatim prodiit, qui erat mortuus, ligatus pedes, & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata*. Nulla deſperationi datur occaſio, cum Lazarus jam fœtens, & quatriduanus a mortuis reſurgat. Et valde quidem mirabile, non ſolum quia mortuus reſurrexit, verum etiam quia pedibus, manibuſque ligatus foras proceſſit. Et hæc fortaſſe ſignificatio eſt, ut intelligamus, quia *peccator*, quacumque hora *converſus fuerit*, & ingemuerit, *vita vivet, & non morietur* (2). Ligatus tamen adhuc eſſe videtur, donec ab Epiſcopis ſolutus, Eccleſiæ Sacramentis (3) reconcilie-

(1) Joan. VIII. 42.

(2) Ezech. XVIII. 21. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet, & non morietur.

(3) *Auguſtin.* tract. 49. Quid eſt „ ſolvite & ſinite abire„ ? Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo. *Beda hæc verba*

lietur. Iſte enim talis, quamvis foris appareat, intus tamen ligatus non eſt, quia peccatorum vinculis ſolutus, jam Deo per pœnitentiam vinctus eſt. Unde & Lazarus, ac ſi penitus ligatus non eſſet, de ſepulchro liber exivit. Quem tamen Dominus ſolvere juſſit, quatenus & nos eos oſtendamus eſſe ſolutos, qui, audita voce Evangelii, in anima per pœnitentiam reſuſcitari meruerunt. *Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant, quæ fecit Jeſus, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis, quæ fecit Jeſus.* Hoc autem, utrum ejus gloriam prædicando, an eum accuſando dixerint, dubitari poteſt (1).

XXXIII. (2) *Collegerunt ergo Pontifices, & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus? Quia hic homo multa ſigna facit* (3). Audierant Pontifices, & Phariſæi, Salvatorem noſtrum Lazarum qua-

ba Aug. exſcribit, atque addit: Potuit enim ligamenta ſolvere qui mortuum reſuſcitavit: Sed propter unitatem ſanctæ Dei Eccleſiæ & individuam charitatem, dicitur Miniſtris, ideſt diſcipulis Chriſti: ſolvite eum; quia ſine unitate Eccleſiæ Catholicæ fidei, & charitate Eccleſiaſticæ ſanctitatis peccata non ſolvuntur.

(1) *De hoc quoque dubitavit Aug. ſcribens* tract. 49. Quidam vero ex eis, ſive ex Judæis qui convenerant, ſive ex eis qui crediderant, abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Jeſus: ſive annunciando, ut & ipſi crederent; ſive potius prodendo, ut ſævirent. *Atque hactenus homil.*

(2) Jo. xi. 47.

(3) *Eſt homil. Emiſeni Fer.* VI. *poſt Dom. in Paſ.* pag. 102.

quatriduanum reſuſcitaſſe. Cujus miraculi magnitudine territi, inter ſe conſiliantes, dicebant: Quid facimus? Occidamus Jeſum. Quur? *Quia multa ſigna facit. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum*, videntes ſigna, & virtutes, quæ fiunt per eum. Quod ſi fecerint, *venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem*. Timebant enim, ne Regem eum conſtituerent, & ob hoc contra ſe Romanorum exercitum concitarent, quorum imperio, ſicut ceteræ gentes, Judæi quoque ſubditi erant. Sed ſicut Pſalmiſta ait (1): *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor*. Si enim Chriſto credidiſſent, ſi Jeſum non occidiſſent, nec locum, nec gentem amiſiſſent (2). Sed quia Chriſtum occidere non timuerunt, &

 locum,

(1) Pſ. XIII. 5.

(2) *Auguſtin.* tract. 50. Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt: ac ſic utrumque amiſerunt. *Et* in Pſ. LII. O ſtultitia & impudentia! ... timuiſti perdere terram, & perdidiſti cœlum: timuiſti ne venirent Romani, & tollerent tibi locum & gentem: numquid tibi tollerent Deum? Quid ergo reſtat? Quid? niſi ut jam fatearis; quia tenere voluiſti, & tenendo male amiſiſti: perdidiſti enim locum & gentem occidendo Chriſtum: & perdidiſti locum, gentem, & Chriſtum. *Et* in Pſ. XIII. „ Illic trepidaverunt timore &c. „ id. in damno rerum temporalium. Dixerunt enim „ ſi relinquimus eum ſic &c. „ Timuerunt regnum terrenum amittere, ubi non erat timor, & amiſerunt regnum cœlorum, quod timere debuerant &c. *Chryſ.* hom. 65. n. 1. „ Infixæ ſunt gentes in interitu quem fecerunt &c. „ Hoc Judæis contigit. Ipſi namque dicebant, occidendum eſſe Jeſum, ne venirent Romani, & tollerent ipſorum gentem & civitatem. Poſtquam autem occiderunt eum, hæc paſſi ſunt.

locum, & gentem perdiderunt. *Unus autem ex ipſis Caiphas, cum eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* *Hoc autem*, ait Evangeliſta, *a ſemetipſo non dixit; ſed, cum eſſet Pontifex anni illius, prophetàvit, quia Jeſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, ſed ut filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum. Vos*, inquit, *neſcitis quicquam*, neque cogitatis ea, quæ neceſſaria ſunt. Ego autem ſcio, & cognovi, quia neceſſe eſt, *ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem non dixit a ſemetipſo*, ſed a Spiritu ſancto, qui aliter, quam ipſe intelligebat, verba illius dirigebat in ipſo. Aliud Caiphas ſe dicere putabat, atque aliter ſua verba intelligebat. Tota enim ejus intentio erat, ut Judæi Chriſtum occiderent, ne ipſi a Romanis occiderentur. Prophetabat tamen (1), quia Jeſus moriturus erat pro Judæorum gente, & non tan-

(1) *Chryſoſtom.* l. all. Vides quanta ſit Pontificalis poteſtas? Quia enim Pontificatum ſortitus erat, licet indignus, prophetavit, quid diceret, ignorans. Multi alii quoque futura prædixerunt, indigni licet &c. *Auguſtin.* tract. 50. Hic docemur etiam homines malos Prophetiæ ſpiritu futura prædicere; quod tamen Evangeliſta Divino tribuit Sacramento, quia Pontifex fuit, ideſt ſummus Sacerdos. *Vid. eumd.* in QQ. ad lib. Jud. qu. 49. lib. 1I. de conſ. c. 70. lib. 1I. ad Simplic. qu. 1. de Trin. c. 7. &c. *Hieronymum* ad cap. 1. Jonæ, *Ambroſium* ſerm. 14. & 15. in Pſ. 118. epiſt. 50. n.5. *Gregorium* hom. 10. in Ezech. &c.

tantum pro illa gente, ſed ut filios Dei, qui ubique gentium diſperſi erant, in unam fidem, & Eccleſiam congregaret, ut fieret unum ovile, & unus Paſtor. *Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficerent eum*. Quaſi enim utili accepto conſilio, ex quo Caiphas hæc locutus eſt, tota illa Phariſæorum multitudo, quomodo Chriſtum interficeret, cogitabat. *Jeſus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos, ſed abiit in regionem juxta deſertum, in civitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis*. Hoc enim non timore fecit Jeſus, qui ubique ſecurus erat, qui ipſos quoque ſuos inimicos in poteſtate habebat, qui nec videri, nec teneri, nec occidi poſſet, ſi nollet. Qur ergo? Ut nos doceret, ut providos redderet, ut nos quoque iniquorum hominum furori, & iræ cedamus, ſi eos fortaſſe noſtra præſentia, & allocutione non corrigi, ſed deteriores fieri videamus (1). *Proximum autem erat Paſcha Judæorum, & aſcenderunt multi Jeroſolymam de regione, ante Paſcha, ut ſanctificarent ſe ipſos*. Hoc Paſcha miſeri Judæi cruentum habuerunt. Hoc Regem, & Dominum ſuum interfecerunt. Hoc multi

(1) *Auguſt.* tract. 49. Non quia potentia ejus defecerat, in qua utique ſi vellet & palam Judæis converſaretur, & nihil ei facerent; ſed in hominis infirmitate vivendi exemplum diſcipulis demonſtrabat, in quo appareret, non eſſe peccatum, ſi fideles ejus, qui ſunt membra ejus, oculis perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorum, latendo potius devitarent, quam ſe offerendo magis accenderent.

multi Jeroſolymam undique confluxerunt. Et qui ſe ipſos ſanctificare venerant, Chriſto Domino interfecto, valde deteriores ad propria remearunt. *Quærebant ergo Jeſum, & colloquebantur in templo ſtantes: Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum?* Quærebant, inquit, Jeſum. Et ideo quærebant, quia eum occidere volebant (1). In templo ſtabant, non orabant, ſed de Salvatoris morte inter ſe tractabant. Mirabantur, quia non venerat ad diem feſtum, qui eos docere ſolebat in diebus feſtis. Et eum perdidiſſe timebant, quem occidere quærebant. *Dederant autem Pontifices, & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognoverit, ubi ſit, indicet, ut apprehendant eum.* Qui enim ita quærunt Jeſum, non poſſunt ſcire, ubi ſit, neque inveniunt eum. Si vultis ſcire, Judæi, & invenire Jeſum, venite ad Eccleſiam, venite ad nos, & indicabimus eum vobis, non prodendo, ſed credendo; non ut eum occidatis, ſed ut nobiſcum in eum credatis (2).

XXXIV. (3) *Jeſus ergo ante ſex dies Paſcha venit Bethaniam, ubi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitavit Jeſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Mar-*

(1) *Id.* tract. 50. Quærebant ergo Jeſum, ſed male. Beati enim qui quærunt Jeſum, ſed bene. Illi quærebant Jeſum, ut nec ipſi haberent eum, nec nos; ſed ab ipſis abſcedentem ſuſcepimus nos. Reprehenduntur qui quærunt; laudantur qui quærunt: animus enim quærentis, aut laudem invenit, aut damnationem.

(2) *Hactenus homil.*

(3) Jo. XII. 1.

Martha miniſtrabat (1). Mirum ſi Evangeliſta omnia hæc ſine aliqua ſignificatione tam officioſe dicere voluit. Bethania enim domus obedientiæ interpretatur (2). Eſto igitur Bethania: ſis Deo obediens, quatenus ad te Dominus veniens in domo pectoris tui hoſpitari dignetur. Præpara ei cœnam. Crede in eum. Obſerva mandata ejus. Tali enim cœna delectatur Dominus. Unde ipſe ait (3): *Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Si quis aperuerit mihi, intrabo, & cœnabo cum ipſo, & ipſe mecum*. Noli iſta quærere extra te. Tu enim ipſe & Bethania, & Martha, & Lazarus, & Maria eſſe potes. Si bene miniſtraveris, ſi eleemoſynas dederis, nudos veſtieris, infirmos viſitaveris, aliaque his ſimilia feceris, eris Martha. Omnia enim hæc ad activam vitam pertinent, quæ per Martham ſignificatur. Vis eſſe Lazarus? Fuge mortem, veni ad vitam, age pœnitentiam, & reſuſcitaberis, & inter Chriſti convivas connumeraberis. Ideo enim hic dicitur, quia *Lazarus unus erat ex diſcumbentibus cum eo. Peccator enim, quacumque hora converſus fuerit, & ingemuerit, vita vivet, & non morietur* (4). Quod ſi hoc tibi fortaſſe non ſufficit, ſed altius aſcendere volens, vis eſſe

(1) *Eſt homil. Emiſeni Fer.* II. *poſt Dom. in Paſ. pag.* 112.

(2) *Hieron.* ad c.21. Matth. Reliquit incredulos, & urbem egreſſus contradicentium, ivit Bethaniam, quod interpretatur domus obedientiæ.

(3) Apocal. III. 20.

(4) Ezech. XVIII. 21.

eſſe Maria, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ſpretis omnibus, quæ mundi ſunt, ſoli lectioni, & orationi, & divinæ contemplationi vacare ſtudeas. *Hanc* enim *partem elegit Maria, quæ non auferetur ab ea* (1). Sequitur: *Maria ergo accepit libram unguenti, nardi piſtici pretioſi, & unxit pedes Jeſu, & exterſit capillis ſuis pedes ejus, & domus impleta eſt ex odore unguenti*. Hoc enim unguentum fidem ſignificat (2). Unde & merito *piſticum* vocatur, quoniam piſtis *fides* interpretatur. Nullo unguento magis, quam hoc, delectatur Jeſus. Sine hoc unguento ad eum accedere, & eum tangere non licet. *Impoſſibile eſt enim ſine fide placere Deo* (3). Hoc unguento impletur domus. Hoc tota Eccleſia redolet. Fœtent igitur Domino infideles, quia hoc unguentum non ferunt. Quod autem pedes ungit, & capillis tergit, principium, & finem, Deum, & hominem, eum eſſe intelligit. Caput enim pedibus quodammodo jungit, qui Deum, & hominem eum eſſe credit. Unde non ſolum pedes, ſed & caput Salvatori noſtro hæc mulier unxiſſe narratur (4). *Dicit ergo unus ex Diſcipulis ejus*,

(1) Lucæ x. 42.

(2) *Vid. dicta ad* cap. xxvi. Matth. n.civ. pag. 457. *Beda* hic: Hoc unguentum ex nardo piſtica ideſt fideli... Sine fide enim Deo placere impoſſibile eſt.

(3) Ad Hebr. xi. 6.

(4) *V. Bernardum* ſerm. 90. de diverſ. Caput Chriſti Deus. Deitas ergo in Chriſto tangitur, quoties ad laudem ipſius ejus bene-

ejus, Judas Simonis Scariothis, qui erat eum traditurus: Quur hoc unguentum non vendit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Hoc autem ne pietatis affectu, & miſericordiæ ſtudio dixiſſe putaretur, Evangeliſta ſubdidit, dicens: *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea, quæ mittebantur, portabat.* Nemo igitur nos reprehendat, ſi iniquos homines toleramus, & cito ab Eccleſiæ communione non ſeparamus, cum ipſe Salvator noſter Judam pateretur, quem non ſolum proditorem, ſed furem quoque, & ſacrilegum eſſe ſciebat. *Dixit ergo Jeſus: Sine illam, ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud.* Hoc autem tale eſt, ac ſi diceret: Myſterium eſt, quod agitur, in quo mors, & ſepultura mea cito fieri ſignificatur. Unde & alius Evangeliſta dicit (1): *Prævenit ungere corpus meum in ſepulturam. Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.* Quid eſt igitur, quod alibi ait (2): *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi?* Si enim omnibus diebus cum eis eſt, quomodo eum non ſemper habebunt? Facilis eſt ſolutio, ſi dua-

beneficia memoramus: Sicut non tam Deitas, quam humanitas neceſſe eſt ut cogitetur ... Nam in carnis aſſumptione duos illos pedes ad hoc accepiſſe cognoſcitur, ideſt miſericordiam & judicium; ut peccator qui ad caput ideſt ad Deitatem acceſſum non habebat, ad pedes, ideſt ad humanitatem accederet.

(1) Marci xiv. 7. 8.

(2) Matth. xxviii. 20.

duarum in Chriſto naturarum memores ſimus. Quod enim ait, *me autem non ſemper habebitis*, de præſentia carnis intelligere debemus, quæ poſt reſurrectionem die quadrageſimo Cœlos aſcendit (1). *Cognovit ergo turba multa ex Judæis, quia illic eſſet, & venerunt, non propter Jeſum tantum, ſed ut Lazarum viderent, quem ſuſcitavit a mortuis*. Iſti non amore, ſed admiratione ducebantur, & ſicut ſe habet cupiditas hominum, nova videre, & audire cupiebant (2). *Cogitaverunt autem Principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerent; quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jeſum*. Stulti Judæi eum occidere volebant, quem nuper Dominus ſuſcitaverat, ac ſi iterum eum reſuſcitare non poſſet.

XXXV. (3) *In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſet, quia venit Jeſus Jeroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei*. Rami palmarum victoriam ſignificabant, quam Dominus illis diebus de hoſte triumphans ſuſcepturus erat. Palma enim in Scripturis ſæpiſſime pro victoria ponitur (4). *Et clamabant, Hoſanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael*. Hoſanna interjectio

(1) *Vid. Chryſoſtom.* hom. L. in Matth. num. 4.
(2) *Hactenus homil.*
(3) Jo. XII. 12.
(4) *Beda* ad h. l. Rami palmarum laudes ſunt ſignificantes victoriam, qui erat Dominus mortem moriendo ſuperaturus; & tropæo Crucis, de Diabolo mortis Principe triumphaturus.

jectio eſt, nihilque aliud ſignificat, niſi quemdam populi affectum congratulantis, & Deum laudantis (1). Venit autem Dominus in nomine Domini, ſecundum quod ipſe ait (2): *Ego veni in nomine Patris mei, & non recepiſtis me; alius veniet in nomine ſuo, & illum accipietis. Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere, filia Sion. Ecce Rex tuus venit, ſedens ſuper pullum aſinæ.* Hæc autem in Matthæo expoſuimus (3). De hac enim aſina, & pullo Jacob Patriarcha loquitur dicens (4): *Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum. Catulus leonis Juda. Ad prædam, fili mi, aſcendiſti. Accubuiſti ut leo, & quaſi leæna. Quis ſuſcitabit eum?* Et paulo poſt (5): *Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, o fili mi, aſinam meam.* Hæc enim aſina, Synagoga eſt, quæ alio nomine vinea vocatur. Pullus vero, populus Gentium indomitus, & laſcivus (6). Vitis autem Chriſtus, qui ait (7): *Ego ſum vitis vera.* Ligavit igitur ad vineam pullum ſuum, quia gentilem populum Synagogæ conjunxit, ut fieret unum ovile, & unus Paſtor. Sed quia prius ſecun-

(1) *Vide dicta* ad Matth. cap. XXI. num. LXXXV. pag. 369. *Vid. & Bedam ad* Marc. cap. XI.
(2) Jo. v. 42.
(3) *Vid. loc. indicat.*
(4) Geneſ. XLIX. 8. (5) V. II.
(6) *Vid.* ad Matth. pag. 366.
(7) Joan. XV. 1.

ſecundum quamdam partem, Synagogam ſibi conjunxerat, aſinam quoque ligavit ad vitem. Per ſe enim, Synagogam, & per Synagogam, nos prædicavit, & prædicando, nos Synagogæ, ſibique ligavit. Sequitur: *Hæc non cognoverunt Diſcipuli ejus primum, ſed quando glorificatus eſt Jeſus, tunc recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei.* Quid hæc, inquit, ſignificarent, non cognoverunt Diſcipuli ejus primum; ſed quando glorificatus eſt, ideſt, poſtquam cœlos aſcendit, poſtquam eorum ſenſus aperuit, ut Scripturas intelligerent, tunc recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, & quia hæc fecerunt ei, non alio modo, niſi eo, quo ante per Prophetam fuerant prænuntiata de eo. *Teſtimonium igitur perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & ſuſcitavit eum a mortuis. Propterea & obviam venit ei turba, quia audierant, eum feciſſe hoc ſignum.* Miraculis igitur trahebantur, qui verbis non movebantur. *Phariſæi ergo dixerunt inter ſe, & ad ſemetipſos: Videtis, quia nihil proficimus. Ecce mundus totus poſt eum vadit.* Deficimus, inquiunt, & non proficimus. Totus mundus poſt eum vadit, cujus nomen delere cogitavimus. Quæ ſunt enim iſtæ voces, quæ in ejus gloria reſonant? Quid eſt *Hoſanna filio David*? Quid eſt, quod populus dicit, *Benedictus, qui venit in nomine Domini*? Proximum eſt, ut Rex ab omni populo conſtituatur,

tur, & Romanis venientibus, locus iſte funditus deſtruatur. *Erant autem Gentiles quidam ex his, qui aſcenderant, ut adorarent die feſto*. De talibus enim fuit Centurio, de quo ipſe Dominus ait (1): *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Iſrael. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat a Bethſaida Galilaeae, & rogabant eum dicentes: Domine, volumus Jeſum videre*. Et Judaei, & Gentiles quaerunt Jeſum. Judaei, ut perdant: Gentiles, ut credant. *Venit Philippus, & dicit Andreae. Andreas rurſum, & Philippus dixerunt Jeſu. Jeſus autem reſpondit eis dicens: Venit hora, ut clarificetur filius hominis*. Modo, inquit, occidetur filius hominis: modo cum iniquis reputabitur: modo Sol juſtitiae obſcurabitur; ſed venit hora poſt haec, ut clarificetur, & non tantum ab his, ſed a cunctis gentibus adoretur. Hoc autem factum eſt poſt Chriſti Reſurrectionem, ubique Apoſtolis praedicantibus, & Chriſti nomen in ſignis, & miraculis declarantibus.

XXXVI. (2) *Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert* (3). Hoc eſt enim illud granum frumenti, quod virgo, & inarata terra produxit. De quo Pſalmiſta (4) ait: *Veritas de terra*

(1) Matth. VIII. 10.
(2) Jo. XII. 24.
(3) *Eſt homil. Emiſeni in feſto S. Laurentii M.* pag. 191.
(4) Pſ. LXXXIV. 12. 13.

orta eſt, & juſtitia de Cælo proſpexit. Etenim Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Hujus autem grani immenſa multiplicatione omnia Eccleſiæ horrea impleta ſunt. De hoc frumenti grano ille panis conficitur, de quo ipſe Dominus ait (1): *Ego ſum panis vivus, qui de Cœlo deſcendi* (2). Conſtat autem hoc & ad litteram verum eſſe, quod frumenti granum, ſi in arca ſervetur, non creſcit; ſi autem ſeminetur, ſi in terra ſolvatur, & moriatur, multum fructum affert. *Qui amat animam ſuam, perdet eam, & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Hoc enim Dominus non dixiſſet, ſi animas noſtras & bene, & male amare, & iterum bene, & male odiſſe non poſſemus. Ipſe enim exponit, quid ſit male amare, & ipſe exponit, quid ſit bene odiſſe. Male enim amat animam ſuam, qui in hoc mundo, qui propter hunc mundum, & propter hanc vitam præſentem eam amat (3). Iſte enim perdet eam: quia ſic

(1) Joan. VI. 51.

(2) *S. Ambroſ.* in Pſ. XXXVI. Ipſe granum pro nobis corpore ſolutus & mortuus eſt, ut fructum multnm afferret in nobis. *Hi.ron.* ad cap. IX. Zach. Nos, frumentum electorum... intelligimus Dominum Salvatorem, qui loquitur in Evangelio; „ Niſi granum tritici cadens in terram &c. mortuum fuerit, ipſum ſolum permanet &c. „ De hoc tritico efficitur ille panis, qui de cœlo deſcendit.

(3) *Auguſtin.* lib. III. de Doctr. Chr. c. 16. Cum ait Dominus; „ Qui amat animam ſuam, perdet eam „, non utilitatem vetare putandus eſt, qua debet quiſque conſervare animam ſuam;

ſic amando & æternæ morti, & perditioni tradet eam. Qui enim bene amat animam ſuam, ſic eam amat, ut in æternum vivat, non ut brevi tempore in deliciis vivat. Unde & in vitam æternam eam cuſtodit, qui ſic in hoc mundo ſuam animam odit. Ille enim animam ſuam, & vitam ſuam odiſſe videtur, qui mori non timet, qui jejuniis, & vigiliis, qui paupertate, & nuditate, aliiſque ſimilibus eam affligit. Ille denique, qui ſic amat animam ſuam, ut eam, ſi neceſſe ſit, pro Chriſti fide ponere nolit, perdet eam. Qui vero ſic odit, ut eam in tali neceſſitate ponere non recuſet, in vitam æternam cuſtodit eam. *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur*, ut ſicut ego pro ipſo, ita & ipſe, ſi neceſſe fuerit, pro me moriatur. Sequi enim, imitari eſt. Miniſtrant Domino non ſolum Epiſcopi, & Sacerdotes, ceterique illius ordinis, verum etiam qui facit eleemo-

 ſynas,

ſuam; ſed figurate dictum „ perdat animam „ ideſt perimat atque amittat uſum ejus, quem nunc habet, perverſum ſcilicet atque præpoſterum, quo inclinatur temporalibus, ut æterna non quærat. *Idem* tract. 51. in Jo. „ Qui amat, inquit, animam ſuam. perdet eam, „. Quod duobus modis intelligi poteſt: Qui amat, perdet; ideſt, ſi amas, perde: ſi cupis vitam tenere in Chriſto, noli mortem timere pro Chriſto. Item, alio modo: „ Qui amat animam ſuam, perdet eam „: Noli amare ne perdas; noli amare in hac vita, ne perdas in æterna vita „. Magna & mira ſententia; quemadmodum ſit hominis in vitam ſuam amor, ut pereat; odium, ne pereat. Si male amaveris, tunc odiſti: ſi bene oderis, tunc amaſti. Felices qui oderunt cuſtodiendo, ne perdant amando. Si male amaveris, tunc odiſti: Si bene oderis, tunc amaſti.

ſynas, veſtit nudos, viſitat infirmos, alia his ſimilia miſericordiæ, & pietatis opera facit, Domino miniſtrat. Unde ipſe quoque Dominus ait (1): *Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*. Oſtendens, eos miniſtrare ſibi, qui ipſius membris miniſtrant. Sed quid eis ſibi miniſtraſſe proderit? Sequitur: *Et ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit*. Dicis fortaſſe, non hoc tibi ſufficit. Audi, quod ſequitur: *Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus*. Magnus honor, magna gratia, immenſæ & divitiæ. Beatus ille, quem Deus honorificabit. Ille enim ditabitur illis bonis, quæ *oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe* (2). Denique, qui ibi erit, ubi ipſe eſt, quid melius umquam habere poteſt? Hoc enim Pſalmiſta deſiderans ait (3): *Beati, qui habitant in domo tua, Domine. In ſæculum ſæculi laudabunt te*. Itemque (4): *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ*. Et Apoſtolus (5): *Cupio*, inquit, *diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*. Sequitur: *Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſalvum me fac ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc. Pater, clarifica nomen*

(1) Matth. xxv. 40. (2) I. Corinth. 1I. 9.
(3) Pſ. LXXXIII. 5.
(4) Pſ. xxvi. 4.
(5) Ad Philip. I. 23.

nomen tuum (1). Dixit ſuperius (2): *Venit hora, ut clarificetur filius hominis*. Nunc autem dicit, quod anima ejus turbata eſt. Sed unde turbata, niſi quia ex ipſa ſua clarificatione multos ubique terrarum non ſolum turbari, verum etiam flagellari, & occidi, cunctiſque tormentorum generibus affligi videbat? Quis enim in eum crediidiſſet, ſi clarificatus non fuiſſet? Niſi enim a mortuis reſurrexiſſet, Cœlos aſcendiſſet, tantaque fideles ſui in ipſius nomine miracula feciſſent, nemo in eum credidiſſet. Dicat ergo: *Nunc anima mea turbata eſt*, non meæ mortis timore, ſed meorum fidelium compaſſione. Homo enim ſum, & humanis affectionibus moveor. Et quid dicam; cum pro meo nomine fideles meos ſic affligi, & cruciari videam? *Pater ſalvum me fac*, ſalva membra mea, ſalva & cuſtodi fideles meos ex hac hora, ex hoc tempore meæ paſſionis, & illorum perturbationis (3). Simul enim & paſſio Chriſti, & Eccleſiæ perſecutio cœpit; quia dum ipſe capitur; Apoſtoli fugiunt, Petrus negat, & ſcandalum patiuntur omnes. *Sed propterea veni in horam hanc*, ut ex hac hora fideles mei ſalventur, & meo ſanguine mundentur. Tu vero, *Pater, clarifica nomen tuum*, ut, me die tertia reſurgente,

(1) *Hactenus homil.* (2) V. 23.
(3) *Chryſoſt*. hom. 67. *Auguſtinus, Beda, & ceteri ferme Interpretes de ſe hæc dixiſſe J. C. putant, eo modo quo illud;* Pater mi, ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte.

te, clarum, & manifeſtum fiat, quod tu Pater, & ego Filius vocor (1). Si enim cognoverunt nomen tuum, cognoſcent & nomen meum, quia Pater ſine filio eſſe non poteſt. *Venit ergo vox de Cœlo: Et clarificavi, & iterum clarificabo*. Clarificavi per miracula, & iterum clarificabo per reſurrectionem, & aſcenſionem. Clarificavi paucis: clarificabo multis, & demum clarificabo omnibus. Pauci enim fuerunt illi, qui eum dicentem audierunt (2): *Hic eſt Filius meus dilectus*. Multi vero ſunt, qui Dei Filium eum eſſe credunt. Sed hoc in Judicio plenius declarabitur, quando *omnis lingua confitebitur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris* (3). *Turba, quæ ſtabat, & audierat, dicebat, tonitrum factum eſſe. Alii dicebant, Angelus ei locutus eſt*. Illi igitur, & illi vocem audierunt; ſed neque illi, neque illi eam intellexerunt. *Reſpondit Jeſus, & dixit: Non propter me vox hæc venit, ſed propter vos*. Nulla enim tali collocutione indigebat, qui Patris voluntatem per omnia ſciebat. *Linguæ* enim, ut ait Apoſtolus (4), *in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus. Nunc judicium eſt mundi: nunc princeps mundi ejicietur foras*. Hoc enim in judicio agitur, ut bonum a malo, & juſtum ab in-

(1) *Auguſtin.* tract. 52. Quid eſt autem „ Clarifica tuum nomen „, niſi in ſua paſſione & reſurrectione?
(2) Math. XVII. 5. (3) Ad Philip. II. 11.
(4) I. Corinth. XIV. 22.

ab injuſto diſcernatur (1). Ex eo igitur tempore mundus judicari, & judicare cæpit, ex quo Chriſti doctrinam ſuſcepit, quia tunc primum veritatem a mendacio diſcernere novit. Et tunc princeps mundi hujus, id eſt, Diabolus, Rex, & Dominus iniquorum ejectus eſt foras. Non foras utique de mundo, ſed foras de populo baptiſmate mundo. Quem Chriſtus ſuo ſanguine lavit, & baptiſmatis aqua mundavit. *Et ego, ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipſum.* Ille, inquit, foras ejectus amittet principatum. Ego autem exaltatus ad me ipſum omnia traham. Omnia videlicet, quæ trahenda ſunt (2). *Hoc autem dicebat*, ait Evangeliſta, *ſignificans, qua morte erat moriturus. Reſpondit ei turba: Nos audivimus ex Lege, quia Chriſtus manet in æternum. Et quomodo tu dicis: oportet exaltari filium hominis?*

(1) *Auguſtin.* tract. 52. In fine quod expectatur judicium, erit judicandorum vivorum & mortuorum, judicium erit præmiorum pœnarumque æternarum. Quale ergo nunc judicium eſt? ... Commonui charitatem veſtram, dici etiam judicium, non damnationis, ſed diſcretionis ... Multa ſunt judicia Dei... Ex quibus judiciis etiam hoc eſt quod hic ait Dominus „ nunc judicium eſt mundi „ ſervato illo judicio in fine, ubi noviſſime vivi & mortui judicandi ſunt. Poſſidebat ergo Diabolus genus humanum ... Per Chriſti autem fidem, quæ morte ejus & reſurrectione firmata eſt ... millia credentium a dominatu liberantur Diaboli ... hoc vocabat judicium, hanc diſcretionem, hanc a ſuis redemptis Diaboli expulſionem. *Vid. Chryſoſt.* hom. 67. n. 2. *idem eleganti exemplo declarantem.*

(2) *Auguſt.* tract. 52. Quæ omnia, niſi ex quibus ille ejicitur foras?

niſ? Quis eſt iſte filius hominis? Videntur Judæi hoc in loco intellexiſſe, quid hac tali exaltatione Dominus ſignificaverit, dum intelligunt, eum, ſic exaltatum, non poſſe manere in æternum. *Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate, dum lucem habetis, ut non tenebræ vos comprehendant. Qui ambulat in tenebris, neſcit, quo vadit. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis ſitis.* Adhuc, inquit, modicum lumen intelligentiæ in vobis eſt, dum neſcitis, quis ſit iſte filius hominis. Illi enim ſoli illuminati ſunt, qui eum cognoſcunt, & qui eum eſſe credunt filium Dei, & filium hominis. Ambulate, feſtinate, currite ad lucem, dum poteſtis, dum proxima eſt, dum eam videtis, & ante oculos eam habetis, ut non tenebræ erroris, & mortis vos comprehendant. *Qui enim ambulat in tenebris* ignorantiæ, & erroris, *neſcit, quo vadat. Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ* (1). Ergo, dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis ſitis. *Hæc locutus eſt Jeſus, & abiit, & abſcondit ſe ab eis.* Et hoc quidem ſignificatio eſt. Ideo enim Dominus tunc ſe ab eis abſcondit, quia uſque hodie ab eis non invenitur. Cotidie enim in Lege, & Prophetis loquitur eis, & tamen non invenitur ab eis. Et hoc erat, quod ſignificabat, quando ſe abſcondit ab eis. *Cum autem tanta ſigna feciſ-*

(1) Joan. VIII. 12.

feciſſet coram eis, non credebant in eum, ut ſermo Iſaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? Brachium Domini, Chriſtus eſt, quod nondum Judæis revelatum eſt. *Cæcitas enim ex parte contigit in Iſrael* (1). Hoc autem brachio facta ſunt omnia, & *ſine ipſo factum eſt nihil* (2). *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit eorum cor, ut non videant oculis, & non intelligant corde; & convertantur, & ſanem eos. Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus eſt de eo.* De quo? De Chriſto: Ait enim (3): *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & elevatum, & ea, quæ ſub ipſo erant, implebant templum.* Et paulo poſt (4): *Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere, & videte viſum, & nolite cognoſcere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude, ne forte videat oculis ſuis, & auribus audiat, & corde intelligat, & convertatur, & ſanetur.* Sed quoniam, ſicut hic dicitur, populus iſte credere non potuit, quia hoc Iſaias de eo prædixit, numquid Iſaias ejus incredulitatis cauſa fuit? Abſit. Ejus namque iniquitas, & cor impœnitens fuit cauſa, ut credere non poſſet (5). Quod quidem Pro-

(1) Ad Rom. XI. 25. (2) Joan. I. 3.
(3) Iſaiæ VI. 1. (4) Verſ. 9.
(5) *Eamdem quæſtionem proponit & ſolvit S. Auguſtinus* tract.

Propheta prævidit, & prædixit, & ſicut prædixit, non evenire non potuit. Numquam enim Propheta hoc prævidiſſet, niſi futurum fuiſſet. Nam, etſi Propheta hoc non prædixiſſet, tamen nihilominus eveniſſet. Sequitur: *Verumtamen ex Principibus multi crediderunt in eum. Sed propter Phariſæos non confitebantur; ut de Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam Dei.*

XXXVII. (1) *Jeſus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum, qui miſit me.* Quomodo enim non credit in te, qui credit in te? aut quomodo non credit in te, qui credit in eum, qui miſit te? Tu enim dixiſti (2): *Ego, & Pater unum ſumus.* Quicumque igitur credit in Patrem, credit & in Filium, & e converſo. Aliquid igitur ſubaudiendum eſt, ut ſic dicatur: Qui credit in me, non ſolummodo in me, ſed etiam in eum, qui miſit me (3). *Et qui*

tract. 53. Quare autem non poterant, ſi a me quæratur; cito reſpondeo, quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænunciavit ille, cui abſcondi futura non poſſunt.

(1) Jo. XII. 44.

(2) Joan. X. 30.

(3) *Auguſtin.* tract. 54. „ Qui credit in me, inquit, non credit in me, ideſt in hoc quod videt, ſed in eum qui miſit me, ideſt in Patrem. Sed qui credit in Patrem, neceſſe eſt, eum credat, eſſe patrem: qui autem credit eum patrem, neceſſe eſt ut credat eum habere filium: ac per hoc qui credit in Patrem, neceſſe eſt ut credat in Filium.

qui videt me, videt eum, qui miſit me. Sic enim & Philippo Dominus ait (1): *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Quod quid ſignificet, mox expoſuit dicens: *Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt*? Item: *Ego, & Pater unum ſumus*. *Ego lux in mundum veni, ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat*. Quid eſt, *ego lux in mundum veni*, niſi mundum illuminare veni? Quur? *Ut omnis, qui credit, in tenebris non maneat*. Ipſum igitur in Chriſtum credere, illuminari eſt. Qui igitur in Chriſtum non credit, in tenebris manet. In tenebris utique cæcitatis, & erroris. Non enim cognoſcit veritatem, quia veritas Chriſtus. *Et ſi quis audierit verba mea, & non cuſtodierit ea, ego non judico eum*. Quur? *Quia non veni, ut judicem mundum, ſed ut ſalvum faciam mundum*. Planum eſt, quod dicitur, ſi *modo*, vel *nunc* ſubaudiatur (2). Judicabit enim Dominus, ſed non modo. Alioquin quomodo verum eſſet, quod ait (3): *Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*? *Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet, qui judicet eum*. *Sermo, quem locutus ſum, ipſe judicabit eum in noviſſimo die*. Quis igitur, niſi Chriſtus, judicabit, ſi ſermo Chriſti judicabit? Omnia enim hæc Evan-

(1) Jo XIV. 9.

(2) *Hoc quoque ex Auguſtino* ib. Audite, quomodo dicit Filius „ Ego non judico eum „ ; cum dicat alio loco, Pater non judicat quemquam &c. „ niſi quia intelligendum eſt: modo non judico eum. (3) Joan. V. 22.

Evangelii verba, ſermo Chriſti ſunt. Hæc autem, judicabunt, ideſt, dampnabunt. Et hoc merito. Unde hoc? Jeſum audi: *Quia ego ex me ipſo non ſum locutus, ſed, qui miſit me, Pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Sicut dixit mihi Pater, ſic loquor.* Quia enim veritas eſt, quia Dei Filius eſt, quia a Patre miſſus eſt, quia a ſe ipſo locutus non eſt, ideo merito judicabuntur, & dampnabuntur, qui eum ſpernentes ejus verba recipere noluerunt. Omnia autem hæc ad hominem referenda ſunt. Quamvis enim Chriſtus, Dei Sapientia in homine loquebatur, non tamen ſecundum humanitatem loquebatur a ſe ipſo. Secundum Divinitatem vero loquebatur a ſe ipſo, quia ſecundum Divinitatem unum eſt Pater, & ipſe. Loquebatur igitur a ſe ipſo, & non loquebatur a ſe ipſo. Hæc autem, & ſimilia facile intelligere poſſunt, qui duarum in Chriſto naturarum non obliviſcuntur.

XXXVIII. (1) *Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens Jeſus, quia venit ejus hora, ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Sciens, inquit, Jeſus, quia venit ejus hora. Sciebat enim, quando veniret, quia ante mundi conſtitutionem, & tempus, & annum, & diem diſpoſuit, quando veniret. Sed quæ hora? *Ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem.* Ab hoc enim tranſitu Paſcha, tranſitus interpre-

(1) Jo. XIII. 1.

pretatur (1). *Cum* ſemper *dilexiſſet ſuos, qui erant in hoc mundo, in finem dilexit eos*, id eſt, in finem oſtendit, quanto amore dilexerit eos. *Majorem* enim hac *dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis* (2). Hoc enim ipſe dixit. Et hanc tantam dilectionem & dicendo ſignificavit, & patiendo monſtravit. *Et cœna facta, cum Diabolus jam miſiſſet in corde, ut traderet eum Judas Simonis Scariothis, ſciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia a Deo exivit, & ad Deum vadit, ſurgit a cœna, & ponit veſtimenta ſua*. Et cœna facta, id eſt, præparata (3), & ante poſita, ſed nondum finita, cum Judas diabolica perſuaſione jam victus, & deceptus erat, ut Dominum traderet. *Sciens Jeſus, quia omnia dedit ei Pater in manus*, ſciens, ſe eſſe Regem Regum, & Dominum Dominantium, neque oblitus, ſe eſſe Filium Dei, *& quia a Deo exivit, & ad Deum vadit*, quamvis talis eſſet, quamvis talem ſe eſſe ſciret, *ſurgit tamen a cœna*, & uſque ad diſcipulorum pedes lavandos ſe ipſum humiliat. *Ponit veſtimenta ſua*, accipit linteum, *præcingit ſe, mittit aquam in pelvem*, & tam charitati-

(1) *Vid. Auguſtin.* tract. 55. Ecce Paſcha, ecce tranſitus &c. *cujus verba exſcribit Beda*.

(2) Joan. xv. 13. *Atque* ad h. loc. *Auguſtin.* Quia tantum dilexit eos, ut moreretur pro eis: hoc enim teſtatus eſt dicens „ Majorem hoc charitatem nemo habet &c. „

(3) *Beda* ad h. l. Cœna ergo facta dictum eſt, jam parata & ad convivantium menſam uſumque perducta.

tative, tam modeſte, tam officioſe præparatus, venit *lavare, & tergere pedes Diſcipulorum*. Et ut omnia ratione, & ordine faceret, & faciendo nos inſtrueret, *venit* prius *ad Simonem Petrum*. Ipſe enim inter alios major erat (1). *Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?* Non decet, non convenit. Tu Dominus: ego ſervus. Tu Deus: ego homo. Tu Creator; ego creatura. Et tu mihi lavas pedes? *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis modo; ſcies autem poſtea*. Hæc mea humiliatio, magni Sacramenti eſt ſignificatio, quam, me docente, & exponente, poſtea ſcies. At ille de tanta Filii Dei inclinatione perterritus, adhuc in eadem voluntate perſiſtens, reſpondit: *Non lavabis mihi pedes in æternum*. Numquam hoc patiar, numquam hoc feram, numquam de manibus Domini mei hoc tale ſervitium recipiam. *Reſpondit ei Jeſus: Si non lavero te, non habebis partem mecum*. Illi igitur partem habebunt cum Chriſto in Regno ſuo, quos ipſe dilexit, & lavit a peccatis in ſanguine ſuo. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, ſed & manus, & caput*. Si tibi, inquit, pla-

(1) *Beda* ad h. l. „ Venit ergo ad Simonem Petrum „ , quaſi aliquibus jam laviſſet, & poſt eos veniſſet ad primum. Quis enim neſciat, primum Apoſtolorum eſſe Beatiſſimum Petrum? Sed non ita intelligendum eſt, quod poſt aliquos ad eum venerit, ſed quod ab illo cœperit. Quando ergo pedes diſcipulorum lavare cœpit, venit ad eum, a quo cœpit, ideſt ad Petrum.

placet, ſi id ſedet animo, ſi aliter fieri non poteſt, ſervus tuus ſum, totum me tuæ voluntati ſubjicio, & non pedes tantum, ſed & manus, & caput tibi offero. Dicit ei Jeſus: *Qui lotus eſt, non indiget, niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus*. Qui enim ſemel lotus eſt, non indiget, ut iterum lavet, niſi pedes, qui, quoniam ſemper terram calcant, frequenter pulvere maculantur (1). *Sed eſt mundus totus*. Subauditur: præter pedes. Et ego quidem per hos pedes,ſenſus corporis, & animæ affectiones ſignificari puto. Ipſi enim nos ferunt extra nos, & ipſi frequenter maculantur in nobis (2).Portat te viſus ad mulieris ſpeciem contemplandam. Ibi maculatur; indiget lavatione. Portat te auditus ad audiendam detractionem, & conſilium vanitatis. Ibi maculatur; indiget lavatio-

(1) *Hieron*. ep. 18. ad Damaſ. n. 12. Quid eſt quod ... ille reſpondit „ Domine, non ſolum pedes &c. „ Aſcenſurus ergo Dominus ad cœlum; quia Apoſtoli, ut homines terræ inſiſtentes, adhuc habebant peccatorum ſordibus pedes pollutos, vult eos a delictis penitus liberare. *Auguſtinus, de Eccleſia* tract.56. n.5. In his autem qui hic demorantur, etiamſi munda ſit, quoniam juſte vivunt; opus tamen habet pedes lavare, quoniam ſine peccato utique non ſunt.

(2) *Beda* ad h. l. Quid fratres mei, quid putatis? niſi quia homo in ſancto quidem baptiſmo totus abluitur, non præter pedes, ſed totus omnino: verumtamen cum in rebus humanis poſtea vivitur, utique terra calcatur. Ipſi igitur humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate non vivitur, quaſi pedes ſunt, ubi ex humanis rebus afficimur, & ſic afficimur, ut ſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos decipiamus, & veritas in nobis non ſit: *quæ ſunt verba Auguſtini* tract. 56.

vatione. Portat te guſtus ad crapulam, & ebrietatem. Ibi maculatur: indiget lavatione. Sic & in aliis. Iſti igitur ſunt illi pedes, quos etiam illos, qui jam loti, & baptizati ſunt, frequenter lavare oportet. Sed quid de animæ affectionibus dicam, cum ipſis quoque bonis actionibus ſuperbia, & vanagloria ſæpe ſe immiſceat? Et hic igitur lavatio neceſſaria eſt. Sequitur: *Et vos mundi eſtis, ſed non omnes.* Hoc autem, quia Evangeliſta expoſuit, nobis aliter exponere non licet. *Sciebat enim*, ait Evangeliſta, *quiſnam eſſet, qui traderet eum; propterea dixit, non eſtis mundi omnes. Poſtquam ergo lavit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua, cum recubuiſſet iterum, dixit eis: Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & bene dicitis; ſum etenim.* Bene, inquit, dicitis, quia me Magiſtrum, & Dominum vocatis. Sicut enim dicitis, ita eſt. Sed quia Magiſter ſum, meam doctrinam recipite, & quia Dominus, meum mandatum cuſtodite. Quod mandatum? Vultis audire, quod? *Si ego lavi pedes veſtros Dominus, & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Quamvis enim hoc ad litteram cuſtodire, plenum ſit charitate, & humilitate, majus tamen aliquid ſignificare videtur, ſicut & cetera, quæ Salvator noſter ſimiliter egit. Et hoc eſt fortaſſe, quod Apoſtolus ait. Hæc eſt forſitan illa Lex, quam nos adim-
plere

plere præcepit, quando dixit: *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis Legem Chriſti* (1), ideſt, mandatum Chriſti. Unde & Jacobus Apoſtolus ait (2): *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro invicem, ut ſalvemini*. Dum enim pro ſe invicem Sancti orant (3), alter alterius pedes lavat. *Amen amen dico vobis, non eſt major ſervus Domino ſuo, neque Apoſtolus major eo, qui miſit illum. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea*. Si, inquit, ſcitis, & intelligitis, quæ fecerim vobis, & hoc exemplum ſecuti, feceritis ſimiliter aliis, quemadmodum ego feci vobis; beati eritis. Sed quur veſtris æqualibus non facitis, quod me vobis meis ſervis, & diſcipulis facere videtis? *Non de vobis omnibus dico. Ego ſcio, quos elegerim*. Dixi, inquit, vobis, Beati eritis; ſed non omnibus dixi. Illis dixi, qui facturi ſunt ea; illis dixi, quos elegi non tantum ad Apoſtolatum, verum etiam ad beatitudinem (4). Ad Apoſtolatum

(1) Ad Galat. VI. 2. (2) Jacob. V. 16.

(3) *Auguſtin.* tract. 68. *& Beda*: Immo vero id etiam nos eſſe admonitos in hujus Dominici operis altitudine noverimus, ut confeſſi invicem delicta noſtra oremus pro nobis, ſicut & Chriſtus interpellat pro nobis. Audiamus Apoſtolum Jacobum, hoc ipſum evidentiſſime præcipientem, & dicentem ,, Confitemini &c. ,, Quid enim videtur in hac altitudine ſacramenti Dominus ſignificare, cum dicit ,, Exemplum enim dedi vobis &c. ,, niſi quod apertiſſime dicit Apoſtolus,, Donantes vobiſmetipſis &c. ? ,, Invicem itaque nobis delicta donemus, & pro noſtris delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invicem pedes noſtros lavemus.

(4) *Vid. de hoc dicta ſuperius* pag. 399.

enim & Judas electus eſt. Unde & ſuperius (1) Dominus ait: *Nonne ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis Diabolus eſt? Sed ut adimpleatur Scriptura: Qui manducat meum panem, levabit contra me calcaneum ſuum*. Sic enim ſcriptum eſt. (2) *Homo pacis meæ, in quo ſperabam, qui edebat panes meos, ampliavit adverſus me ſupplantationem. Amodo dico vobis, priuſquam fiat; ut credatis, cum factum fuerit, quia ego ſum*. Ille, ſubauditur, de quo illa Scriptura hæc dicit. *Amen amen dico vobis, qui accipit, ſi quem miſero, me accipit, & qui me accipit, accipit eum, qui me miſit*. Quamvis enim ſit aliter Pater in Filio, & aliter Filius in Apoſtolis; tamen, quia Chriſtus in eis eſt, quicumque Apoſtolos accipit, accipit & Chriſtum. *Cum hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, & dixit: Amen amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me*. Spiritus enim turbatur, quia ſpiritualiter turbatur. Spiritualis enim turbatio ad pietatem, & miſericordiam ſpectat. Carnalis autem turbatio iram excitat, & furorem. Spiritu igitur turbatur Jeſus, ſive quia diſcipulus eum tradit, & tradendo perit, ſive ut nos doceat, quid agere debeamus, quando in magnum facinus, & ſcelus aliquem hominem ruere videmus (3). Erat autem Judas unus ex eis, quia

(1) Joan. VI. 71. (2) Pſ. XL. 10.

(3) *Athanaſ.* de Incarnat. Quod ſic animæ ſuæ ſenſum Dominus oſtendit, in compaſſionem noſtræ animæ; ut ita & ipſius

quia carnaliter converſabatur cum eis, quamvis mente, & fide jam receſſiſſet ab eis. Inter eos ad Apoſtolatum electus fuerat; ſed cum eis ad vitam æternam prædeſtinatus non fuerat. *Aſpiciebant ergo ad invicem diſcipuli hæſitantes, de quo diceret.* Unuſquiſque ſibi timebat, quod in conſcientia non habebat; quia eum mentiri non poſſe ſciebant. *Erat ergo recumbens unus ex diſcipulis in ſinu Jeſu. quem diligebat Jeſus.* Quis eſt enim iſte diſcipulus, niſi idem ipſe, qui hæc ſcribit, Beatus Joannes? Qui ſecundum conſuetudinem ſanctarum Scripturarum ſic de ſe, quaſi de alio loquitur. Sic enim Moyſes frequenter dicit (1): *Locutus eſt Dominus ad Moyſem.* Et alii Prophetæ ſimiliter. Recumbebat autem diſcipulus iſte in ſinu,

 id eſt,

ipſius intelligeremus paſſionem, & eum tamen impatibilem confiteremur. *Auguſtin.* tract. LX. Hincne turbatus eſt Jeſus, non carne, ſed ſpiritu, quia dicturus fuerat; Unus ex vobis tradet me? ... An potius in eo noſtra turbatur infirmitas? Ita vero nihil indignum credant ſervi de Domino ſuo, ſed agnoſcant ſe membra in capite ſuo ... Proinde quando turbatur magnus, fortis, certus, invictus, non ei timeamus, quaſi deficiat; non perit, ſed nos quærit. Nos, inquam, nos omnino ſic quærit. Nos ipſos in illius perturbatione videamus, ut quando turbamur, non deſperatione pereamus. Quando turbatur, qui non turbaretur niſi volens, eum conſolatur qui turbatur & nolens ... Turbetur plane animus Chriſtianus non miſeria, ſed miſericordia: timeat, ne pereant homines Chriſto; contriſtetur, cum perit aliquis Chriſto; concupiſcat acquirere homines Chriſto: lætetur cum acquiruntur homines Chriſto: timeat & ſibi ne pereat Chriſto &c. *Eadem verba habet Beda. Vid. Cyrill.* pag. 734.

(1) Exod. VI. 2. 10. 13. Deuter. XXXII. 48. &c.

ideſt, in pectore Jeſu, & ſuper illum fontem ſapientiæ, & ſcientiæ, de quo hæc omnia haurire promeruit, quæ per totum hoc Euangelium tam affluenter nobis eructat (1). *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dicit ei: Quis eſt, de quo dicit?* Innuit, inquit, ideſt, ſecrete admonuit, ut, de quo diceret, interrogaret. *Itaque, cum recubuiſſet ſupra pectus Jeſu, dicit ei: Domine, quis eſt? Reſpondit Jeſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intincxiſſet panem, dedit Judæ Simonis Scariothis.* In eo fortaſſe, quod panem intinctum ei dabat, eum diabolica nigredine tinctum jam, & infectum ſignificabat. *Et poſt buccellam, tunc introivit in illum Sathanas.* Introiverat enim jam antea in eum Sathanas ad temptandum, & decipiendum; ſed tunc primum intravit in eum ad poſſidendum. Et forſitan adhuc dubitabat, atque timebat, ne Judas reſipiſceret, & a perditione quieſceret. Sed poſtquam per buccellam deſignatum vidit, quaſi proprium invaſit, & ſuæ ſervituti eum ſubjugavit. *Dicit ei Jeſus: Quod facis, fac citius.* Non præcipiendo hoc dixit, ſed prædicendo (2), quia videbat ejus ani-

(1) *S. Gregorius* lib. xxvii. Moral. cap. 6. Quid charius Joanne? Iſte per amorem in ipſo auctoris noſtri pectore requievit; & qui ad corporalis cœnæ refectionem venerat, ſpiritale pabulum de ſinu Redemptoris ſumpſit.

(2) *Auguſtin.* trat. 62. Non præcepit facinus, ſed prædixit. *S. Leo* ſerm. 58. de Paſs. Dom. 7. cap. iv. Vox hæc non jubentis eſt, ſed ſinentis; nec trepidi, ſed parati: qui habens omnium

animum præ nimio deſiderio accelerandi, quod cœperat, non poſſe quieſcere. *Hoc autem nemo ſcivit diſcumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixiſſet ei Jeſus: Eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepiſſet buccellam, exivit continuo. Erat autem nox.* Bene quia nox erat, quoniam in noctem, & in mortem, & in tenebras ibat (1). *Cum ergo exiſſet, dicit Jeſus: Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo. Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificavit eum in ſemetipſo, & continuo clarificavit eum.* Nunc, inquit, quia filius noctis, & tenebrarum receſſit a diſcipulis meis, nunc filius hominis clarificatus eſt in eis. Nunc nihil caliginis, & tenebrarum ſentit in eis (2). Et Deus clarificatus eſt in eo; quia nihil tenebrarum aliquando Divinitas ſenſit in eo. Ipſe eſt enim illa *lux*, quæ *in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt* (3). Quamvis igi-

omnium temporum poteſtatem, oſtendit ſe & moram non facere traditori; & ſic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus quod a perſequentibus parabatur nec impelleret, nec timeret.

(1) *Auguſtin.* ad h. l. Et ipſe qui exivit erat nox.

(2) *Auguſtin.* tract. 63. Exiit Judas, & clarificatus eſt Jeſus: exiit filius perditionis, & clarificatus eſt filius hominis. Ille quippe exierat, propter quem dictum erat eis; „ Et vos mundi eſtis, ſed non omnes „. Exeunte itaque immundo, omnes mundi remanſerunt, & cum ſuo mundatore manſerunt.

(3) Jo. I. 5.

tur clarificetur in aliis, in ſe tamen clariſſimus eſt. In aliis enim clarificatur, dum illi clarificantur, qui ejus membra ſunt. Similiter autem & Deus clarificatus eſt in eo, quia clarum fecit eum. Et hoc eſt, quod ait: *Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificavit eum*. In quo? *In ſemetipſo.* Quando? *Continuo*. Quid eſt *continuo*? Statim ut genitus eſt. Ceteri enim homines prius generantur, & naſcuntur. Deinde per pœnitentiam, per baptiſmum, per miniſterium Sacerdotum regenerantur, & clarificantur. Filius autem hominis non prius genitus eſt, quam clarificatus. Divinitas enim Humanitati conjuncta, ſtatim in ipſa unitione, hominem illum aſſumptum ſanctificavit, & clarificavit, & ab omni corruptela primæ prævaricationis mundavit (1). Dicatur ergo: Nunc filius hominis clarificatus eſt in diſcipulis ſuis. In quo filio hominis Deus clarificatus eſt continuo, ut ſe humanitati conjuncxit, quam ipſe in ſemetipſo clarificavit, & ſanctificavit. *Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum*. Hoc autem de carnis præſentia dixit, quæ non poſt multos dies cœlos aſcendit. *Quæretis me, & ſicut dixi Judæis, quò ego vado, vos non poteſtis venire, & vobis dico, modo*. Quærebant enim Diſcipuli videre Je-

(1) *Auguſtin.* tract. 63. *explicat de claritate & gloria poſt paſſionem. Quod autem dicitur* continuo; *interpretatur*; reſurrectionem ſuam, non ſicut noſtram in fine ſæculi, ſed continuo futuram. *Vid. S. Cyrill.* pag. 745.

re Jeſum, & deſiderio quærebant, quia ſemper cum eo eſſe cupiebant. Unde Apoſtolus ait (1): *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*. Sed non poterant tunc venire, quò ipſe ibat, quamvis illuc poſtea ituri erant. Unde & ſubdidit: *Et vobis dico, modo*. Judæis, inquit, abſolute dixi, *Quò ego vado, vos non poteſtis venire* (2). Vobis autem dico, quia modo non poteſtis venire, quò ego vado. Prius enim oportet vos ire, & prædicare Evangelium omni creaturæ. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos*. Diligere namque non eſt novum mandatum; ſed ſic diligere, ſicut ipſe dilexit, novum mandatum eſt (3). Lex enim proximos diligere præcepit; ſed non pro eis mori præcipit. *In hoc cognoſcent omnes, quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Reſpondit ei Jeſus: Quò ego vado, non potes me modo ſequi. Sequeris autem poſtea. Dicit ei Petrus: Quur non poſſum te ſequi modo? Animam meam pro te ponam. Reſpondit Jeſus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges*. Solus Marcus di-

 cit,

(1) Ad Philip. I. 23.

(2) *Auguſtin.* tract. 64. Hoc eſt, modo non poteſtis venire. Judæis autem cum hoc diceret, non addidit, modo „.

(3) *Auguſtin.* tract. 65. Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis, non ſicut ſe diligunt qui corrumpunt, nec ſicut ſe diligunt homines, quoniam homines ſunt; ſed ſicut ſe diligunt filii ejus unici fratres, ea dilectione invicem diligentes, qua ipſe dilexit eos.

cit, *Non cantabit gallus*. Ut igitur Evangelia conveniant, ſic dicatur: Non cantabit, id eſt, non complebit cantum, donec me ter neges. Huic autem ſimile eſſet, ſi diceremus: Non prius cœnavit Jeſus, quam lavit pedes diſcipulorum, id eſt, non prius cœnam complevit, etſi prius cœnare cœpit (1).

XXXIX. (2) *Et ait diſcipulis ſuis: Non turbetur cor veſtrum*, neque formidet. *Creditis in Deum, & in me credite. Ego*, inquit, *vado, & quò ego vado, vos non poteſtis venire modo; venietis autem poſtea*. Sed *non turbetur cor veſtrum* propter hoc, neque formidet. Nam etſi vado, vos tamen non relinquo: (3) *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi. Creditis in Deum, & in me credite*. Non enim ſufficit vobis credere in Patrem, niſi & in Filium credatis. *Ego* enim, *& Pater unum ſumus* (4). *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*. Ex quibus eas, quæ nobiliores, & clariores ſunt, vobis præparare, & dare diſpoſui. *Vos enim* eſtis, qui *permanſiſtis mecum in* tem-

(1) *Proponit & ſolvit hanc quæſtionem* Aug. lib. III. de Conſens. Evang. *cap.* 2. *Quæſtio naſcitur ex Evangeliſtarum verbis aliquanto diverſis. Matthæus*; Antequam gallus cantet, ter me negabis: *Marcus*; Priuſquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus. *Luc. & Io. iiſdem ferme verbis*: non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me. Non cantabit gallus, donec ter me neges. *Solverat vero Auguſtinus eodem ferme modo, ac A. ſed pluribus*.

(2) Jo. XIV. 1.

(3) Matth. XXVIII. 20. (4) Joan. X. 30.

temptationibus meis (1). *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam iu regno meo, & ſedeatis ſuper thronos, judicantes duodecim tribus Iſrael. Si quo minus dixiſſem vobis, quia vado præparare vobis locum*, tamen non turbari, ſed lætari deberetis. Si, inquit, minus in aliquo, & non tam ſufficienter dixiſſem vobis, quia vado præparare vobis locum, valde tamen deſiderare debuiſtis, ut quantocius illuc irem, & in illius tantæ beatitudinis gloriam vos introducerem. Nunc autem, cum totiens vobis id dixerim, atque promiſerim, quid trepidatis? Certi igitur eſtote, & nolite dubitare, quia *ſi* ego *abiero, & præparavero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad me ipſum*. Quur? *Ut ubi ego ſum, & vos ſitis*. Unde & ſuperius (2) dixi, quia *ubi ego ſum, ibi & miniſter meus erit*. Accipit enim Dominus Sanctorum animas cotidie ad ſe ipſum, Angelorum miniſterio, & ineffabili potentia ſua. Hoc tamen tunc plenius, & abundantius faciet, quando ad judicium veniens, corporibus animabus conjunctis, ſuis fidelibus loquetur dicens (3): *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi*. Neceſſe autem fuit, ut ipſe prius iret, & cœli januas aperiret, ſuoque introitu ſingulis quibuſque convenientia loca

(1) Lucæ XXII. 29. 30.
(2) Joan. XII. 26. (3) Matth. XXV. 34.

loca pararet. Multæ enim ibi ſunt manſiones; quia, ut Apoſtolus ait (1), *ſtella differt a ſtella in claritate*. Sequitur: *Et quò ego vado, ſcitis, & viam ſcitis*. Quò enim ibat, niſi ad Patrem? Sciebant autem Apoſtoli & Patrem, & ipſum; non ſpecie tamen, ſed fide. Credendo enim ſciebant, non videndo. Qui igitur & Patrem ſciebant, & ipſum, ſciebant utique & quò ibat, quia Patrem ſciebant, & viam ipſam ſciebant, quia ipſum ſciebant. Sed quia hæc verba nondum intelligebant, id ipſum, quod ſciebant, ſe ſcire neſciebant. Unde & Thomas reſpondens ait: *Domine, neſcimus, quò vadis: & quomodo poſſumus viam ſcire?* Quidam enim ex ipſis putabant, quod de morte diceret: ſicut Petrus, qui modo ſuperius ait (2): *Domine, quò vadis?* Cui Dominus: *Quò ego vado, non potes me modo ſequi; ſequeris autem poſtea*. At ille: *Quur*, inquit, *non poſſum te ſequi modo? Animam meam pro te pono*. Vides igitur, quia de morte intelligebat, qui ſe ſimul cum ipſo animam ſuam ponere dicebat. Hinc eſt itaque, quod ait Thomas: *Neſcimus, quò vadis*; quia adhuc ignorabat, de quo itinere loqueretur, an mortis, an cœli. Et Dominus continuo ſua reſponſione eis expoſuit, qualiter hæc verba intelligere debuiſſent. Ait enim: *Ego ſum*

(1) I. Corinth. xv. 41. *Vid. S. Gregorium* lib. III. Moral. cap. 42. & lib. xxxv. cap. 24. & homil. xvi. in Ezechiel.
(2) Joan. xiii. 36.

ſum via, *veritas*, *&* *vita*. *Nemo venit ad Patrem*, *niſi per me*. Si me, inquit, ſcitis, & viam ſcitis; quia ego ſum via. Et ſi me ſcitis, Patrem quoque ſcitis; quia *ego*, *&* *Pater unum ſumus* (1), Si vero Patrem ſcitis, & quò ego vado, ſcitis; quia ego ad Patrem vado. *Ego*, inquit, *ſum via*. Sed quur via? *Quia nemo venit ad Patrem*, *niſi per me*. Ego ſum *veritas*. Unde hoc? Quia nemo cognoſcit Patrem, niſi per me. (2) *Nemo* enim *novit Patrem*, *niſi Filius*, *&* *cui voluerit Filius revelare*. Nihil enim niſi veritate cognoſcitur. Ego ſum *vita*; quia nemo vivit, niſi per me. *Si cognoviſſetis me*, *&* *Patrem meum utique cognoviſſetis*. *Et amodo cognoſcetis eum*, *&* *vidiſtis eum*. Vultis, inquit, venire ad Patrem? Vultis eum cognoſcere? Prius me cognoſcite, quem videtis, & ſic poſtea cognoſcetis eum, quem nondum videtis. Jam enim vidiſtis eum, ſed non in ſe. Vidiſtis autem eum, ſed in me. Vidiſtis quidem, ſed mente, & fide. Ipſe enim loquitur in me, quia ego a me ipſo non loquor. Quem, dum auditis, videtis. Qui enim mente audit, videt

(1) Joan. x. 30. *Auguſtinus* de Doctr. Chriſt. lib.I. cap.34. „ Ego ſum via, veritas, & vita „: hoc eſt, per me venitur, ad me pervenitur, in me permanetur. Cum enim ad ipſum pervenitur, etiam ad ipſum Patrem pervenitur; quia per æqualem ille qui eſt æqualis agnoſcitur. *De his verbis Evangelicis fuſe Aug. idem* ſerm. 141. & 142. *Vide etiam Cyrillum* pag. 768.

(2) Matth. xi. 27.

videt utique, quod audit; quia idem ſunt & viſus, & auditus in mente; & non ſolum iſti, ſed & guſtus quoque, & odoratus, & tactus. Unde eſt illud (1): *Guſtate, & videte*, id eſt, guſtando videte. Sic igitur eum vidiſtis, dum eum in me loquentem audiſtis. Et amodo cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. *Dicit ei Philippus: Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis*. Iſte enim non mente ſolummodo, & fide, ſed carnis etiam oculis eum videre deſiderabat. Sicut & Moyſes, qui ait (2): *Si inveni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, ut ſciam te*. Cui Dominus (3): *Non me*, inquit, *videbit homo, & vivet*. *Dicit ei Jeſus: Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognoviſtis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Ille de exteriori viſu loquebatur: Chriſtus autem ad interiorem, id eſt, ad intelligentiam, & mentis oculos eos provocabat. *Tanto tempore vobiſcum ſum*, tanto tempore inter vos converſatus ſum, vobiſque in doctrina, in ſignis, in miraculis divinitatem, & potentiam meam revelavi, *& non cognoviſtis me? Philippe, qui videt me*, non, ſicut tu intelligis, oculis carnis, ſed ſicut ego dico, oculis mentis, *videt & Patrem*. *Non credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* Si enim hoc credis; & me, & Patrem vides. Si hoc non credis; neque

(1) Pſ. xxxiii. 9.
(2) Exodi xxxiii. 13. (3) V. 20.

neque me, neque Patrem vides. *Verba, quæ ego loquor vobis, a me ipſo non loquor.* A quo igitur? A Patre. Ubi eſt? Audi, ubi eſt. *Pater autem in me manens, ipſe facit opera.* Quid eſt, *ipſe facit opera?* *Ipſe loquitur in me.* Loquendo enim operatur Deus. *Ipſe* enim *dixit, & facta ſunt* (1). Verbis enim, & non herbis ſanat infirmos Jeſus. Sed notandum valde, cum ipſe, & Pater unum ſint, ubique tamen Patrem glorificat. Si enim dixiſſet, ego a me ipſo, ſecundum humanitatem non loquor, ſed Divinitas in me manens ipſa facit opera; bene quidem dixiſſet. Hoc tamen non dixit, ut omnem ad Patrem gloriam referat. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Alioquin propter opera ipſa credite.* Si verbis, inquit, non creditis, operibus credite. Opera enim, quæ ego facio, ipſa manifeſte oſtendunt, quia ego ſum in Patre, & Pater in me eſt. Sed audite adhuc majus argumentum, & cui nemo contradicere poſſit. *Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado.* In hoc, inquit, apparet, quod Dei Filius ego ſum; quia non ſolum ego hæc omnibus admiranda opera facio, verum etiam illi, qui in me credunt, ſimilia, & majora opera facient (2). Et hoc

(1) Pſ. XXXII. 9.
(2) *Vid. Auguſtin.* tract. 72. & *Cyrillum* pag. 804. & *præcipue Chryſoſtomum* hom. 62. in Jo.

hoc merito; quia ego ad Patrem vado, ideſt, quia Dei Filius ſum, & ille mihi Pater eſt, ad quem vado. Et multum quidem convenit, ut illi talia operentur, qui credunt in Filium Dei. Sequitur: *Et quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio*. Multum enim glorificatur Pater in Filio, dum talia fiunt in nomine Filii.

XL. (1) *Si diligitis me, mandata mea ſervate*. In hoc enim & mundi hujus Poteſtates ſuos amicos, atque fideles probant, & cognoſcunt, ſi eis obediunt, & eorum mandata cuſtodiunt. *Probatio* igitur *dilectionis exhibitio eſt operis* (2). Qui mandatum ſpernit, dilectionem abnegat. Sed quo fructu Deum diligimus? Qua mercede ejus mandata ſervamus? Vis audire, qua? *Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum*. Rogat enim Filius Pa-

(1) Jo. XIV. 16.

(2) *Notiſſima ſunt hæc verba S. Greg.* hom. 30. in Ev. n. 1. *ad* Jo XIV. 23. *quibus ſubjicit*: Vere etenim Deum diligimus, ſi ad mandata ejus nos a noſtris voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita deſideria diffluit, profecto Deum non amat, quia ei in ſua voluntate contradicit ... Ad voſmetipſos ergo, fratres cariſſimi, introrſus redite; ſi Deum vere amatis, exquirite: nec tamen ſibi aliquis credat, quicquid ſibi animus ſine operis atteſtatione reſponderit. De dilectione conditoris, lingua, mens, & vita requiratur. Numquam eſt Dei amor otioſus. *Præclara etiam verba Chryſoſtomi* init. hom. 75. in Jo. Operibus ſemper egemus, non verborum oſtentatione: loqui enim & promittere cuivis facile eſt; operari non item.

Patrem, non ſecundum Divinitatem, qua per omnia eſt æqualis Patri, ſed ſecundum humanitatem, qua minor eſt Patre (1). Alium autem Paraclitum, Spiritum Sanctum appellat. Alius enim eſt Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus. Sed non eſt aliud Pater, aliud Filius, & aliud Spiritus Sanctus. Omnes enim unum ſunt, ſed unus non ſunt. Unum enim, ad eſſentiam ſpectat: Unus vero, ad Perſonam, & numerum refertur. Dat igitur Deus Apoſtolis alium Paraclitum, id eſt alium Conſolatorem; Paraclitus enim *Conſolator* interpretatur (2); per quem Spiritum Sanctum intelligimus; quoniam ille, qui eos conſolari ſolebat, non amplius inter eos corporaliter converſari habebat. Verumtamen, quamvis ſecundum humanitatem inter eos non erat, tamen ſecundum divinitatem ab eis non recedebat. Unde ipſe ait: *Non vos* deſeram, neque *derelinquam*. Ubi enim eſt Spiritus Sanctus, ibi eſt Pater, & Filius. Sciendum eſt autem, quia ſicut Pater, ita & Filius dat Spiritum Sanctum, quoniam a Patre, Filioque procedit. Sequitur: *Spiritum veri-*

(1) *Vid. Cyrillum* pag. 809.

(2) *Auguſtinus* tract. 74. n. 4. Quod vero ait „ Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, oſtendit & ſe ipſum eſſe paracletum. Paracletus enim latine dicitur Advocatus; & dictum eſt de Chriſto; „ Advocatum habemus &c.; *Idem* Tract. 94. Conſolator ergo ille vel advocatus. Utrumque enim interpretatur quod eſt Græce Paracletus. *Vid. de hoc nomine Eſtium, Maldonatum, & ceteros Interpretes, & Ciampini diſſertat. de hac voce.*

veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum. Vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Vocatur enim Spiritus veritatis (1), quia nihil docet, niſi veritatem. Vera ſunt igitur Prophetarum dicta, & quæcumque a Spiritu Sancto compoſita ſunt. Hunc autem mundus non poteſt accipere, quia mundi hujus amatores eum habere, & tenere non poſſunt. Unde hic idem Joannes Apoſtolus ait (2): *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt Charitas Patris in eo. Quoniam omne, quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Si igitur in his, qui mundum diligunt, charitas non eſt, Deus autem charitas eſt, quomodo in his, qui mundum diligunt, Spiritus Sanctus eſſe poteſt? Qui igitur charitatem habent, & ſpem ſuam non in incerto divitiarum, ſed in Deum ponunt, & virtuti operam dant, quamvis in hoc mundo divites ſint, mundi tamen amatores non ſunt. Sed quur mundus non poteſt accipere Spiritum Sanctum? Quid eſt accipere? Tenere utique, & poſſidere. Venit enim multotiens Spiritus Sanctus etiam in aliquem ini-

(1) *Cyrill.* pag. 810. Spiritus enim ejus eſt; unde veritatis ſpiritum illum nominavit. *Chryſoſt.* hom. 75. Spiritum veritatis appellat, figuras veteris Legis denotans.

(2) I. Joan. II. 15. 16.

iniquum, qualis fuit Balaam, & Caiphas, quales & illi, qui Domino in judicio dicturi ſunt (1): *Nonne in nomine tuo prophetavimus?* Venit quidem, ſed in eis non manet (2), ſicut manet in iſtis, quibus modo Dominus ait, *ut maneat vobiſcum in æternum*. Numquam enim ſeparatur ab eis, quod in æternum manet in eis. Audiamus modo, quur mundus non poſſit accipere Spiritum Sanctum. Dicat ipſe Dominus: *Quia non videt eum, nec ſcit eum*. Quid eſt, non videt eum, nec ſcit eum, niſi quia non cognoſcit, neque intelligit dulcedinem ejus, bonitatem ejus, gratias ejus, miſericordiam, & pietatem ejus, & cetera, quæ illius ſunt? Hinc eſt enim, quod Apoſtolus ait (3): *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei. Vos autem cognoſcetis, quia apud vos manebit, & in vobis erit*. Illi eum cognoſcunt, qui cum eo manent, & ejus voluntatem faciunt. *Non relinquam vos orphanos. Veniam ad vos*. Orphani ſunt, qui patrem non habent. Non ſunt orphani Chriſtiani, quia Chriſtus reſurrexit. *Adhuc modicum, & mundus me jam non videt*. Non enim iniquis hominibus, & mundi

(1) Matth. VII. 22.

(2) *S. Gregorius* l. all. *explicans verba Jo.* „ Veniemus & manſionem apud eum faciemus „: In quorumdam etenim corda venit, & manſionem non facit: quia per compunctionem quidem, Dei reſpectum percipiunt, ſed tentationis tempore hoc ipſum, quod compuncti fuerant, obliviſcuntur; ſicque ad perpetranda peccata redeunt, ac ſi hæc minime planxiſſent.

(3) I. Corinth. II. 14.

hujus amatoribus, ſed ſolis Apoſtolis, aliiſque fidelibus poſt reſurrectionem ſuam Salvatorem noſtrum apparuiſſe legimus. De quibus ſubditur: *Vos autem videbitis me, quia ego vivo, & vos vivetis*. Neque enim conveniens erat, ut Chriſtus a mortuis reſurgens, factuſque jam æternus, & immortalis, iniquis hominibus Deo mortuis, & a vita, quæ Chriſtus eſt, ſeparatis ſe manifeſtaret. Manifeſtavit autem ſe diſcipulis ſuis, ut vivus a viventibus videretur. *In illo die vos cognoſcetis, quia ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis*. In quo die? In illo, in quo ego *mittam vobis Spiritum veritatis, ut maneat vobiſcum in æternum*. Ipſe enim eos docuit, ipſe eis fidei myſteria revelavit. Unde ipſe Dominus ait (1): *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Eſt autem Filius in Patre, quia unum idemque eſt cum Patre. Sumus & nos in Chriſto, quia membra ejus. Eſt ipſe in nobis, quia vita noſtra. Illa igitur anima mortua eſt, & Deum videre non poteſt, quæ hanc vitam non habet. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ipſe eſt, qui diligit me*. Quo fructu? *Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo*. Quid inde? *Et ego diligam eum*. Qua utilitate? *Et manifeſtabo ei me ipſum*. Si ergo non ſufficit tibi, ut diligaris a Patre, ſi non ſufficit tibi, ut te Filius diligat, ſufficiat tibi, quod ille, qui ſapientia eſt,

(1) Jo. XVI. 13.

eſt, qui veritas eſt, qui juſtitia eſt, manifeſtabit ſe ipſum tibi. In his enim omnis animæ beatitudo conſiſtit. Hoc ſolum deſiderabat Moyſes, cum Domino diceret (1): *Si inveni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi faciem tuam, ut videam te*. Beatus igitur ille, cui ille manifeſtabitur, quo manifeſtato, nihil deerit ad beatitudinem. *Scimus* enim, *quia cum apparuerit*, & revelabitur nobis, *ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt* (2). Sed cui non ſufficit, ut ſit ſimilis Filio Dei? Similis autem ejus eſt, qui eum videt ſicuti eſt. Sufficiat igitur nobis hoc, quod ſe ipſum manifeſtabit nobis. *Dicit ei Judas, non ille Scariothes: Domine, quid factum eſt, quia nobis manifeſtaturus es te ipſum, & non mundo? Reſpondit Jeſus, & dixit ei:*

XLI. (3) *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermonem meum non ſervat*. Hæc enim reſpondit Dominus cuidam diſcipulo interroganti, quur ſuis tantum diſcipulis, & fidelibus, & non univerſo mundo ſe manifeſtaret? (4) Magna quæſtio, magnæque quæſtionis nobiliſſima ſolutio. Ideo, inquit, mundo, ideſt, mundi

 ama-

(1) Exodi XXXIII. 13.
(2) I. Joan. III. 2.
(3) Jo. XIV. 23.
(4) *Eſt hom. Emiſeni Dom. in Pentecoſte*, pag. 147. *præmiſſis in ea nonnullis, quæ ſuperiori numero continentur*.

amatoribus, me non manifeſto, quia me non diligunt. Quod ex eo quidem apertiſſime probatur; quia ſermonem meum non ſervant. Mei autem diſcipuli, & fideles, quia diligunt me, & quia mandata mea cuſtodiunt, digni ſunt, quibus me ipſum manifeſtare debeam; ut cognita ſapientia, ſint ſapientes, cognita juſtitia ſint juſti, cognita veritate ſint veraces, & vita cognita in æternum vivant. Hæc enim omnia Chriſtus eſt. Omnia hæc manifeſtantur in Chriſto. Et non ſolum hæc, inquit, habebit ille, qui diligit me, ſed & *Pater meus diliget eum*. Quanta dilectione? Vis audire, quanta? *Et ad eum veniemus, & non tantum veniemus, ſed & manſionem quoque apud eum faciemus*. In illis enim manſionem Dominus facit, in quibus veniens manet, & a quibus, poſtquam venit, non recedit. Venit enim Dominus in eos, ſed manſionem non facit in eis, qui ad tempus credunt, & in tempore temptationis recedunt. Sequitur: *Et ſermo, quem audiſtis, non eſt meus, ſed ejus qui miſit me, Patris*. In hoc enim apertiſſime monſtrat, omnia hæc verba, quæ diſcipulis audientibus locutus eſt, non humanitatis, ſed divinitatis eſſe. Et ejus igitur erat ſermo iſte ſecundum Divinitatem, & ejus non erat ſecundum humanitatem (1). Poteſt autem

(1) *S. Jo Chryſoſtomus* hom. 75. n. 3. Quomodo ſermo tuus eſt, & non tuus? Ideſt nihil extra Patrem loquor, neque proprium quicquam, præter placitum ejus.

tem & altius intelligi, ut ſic dicatur. Et ſermo, quem audiſtis, non eſt meus, ſed ejus qui miſit me Patris: ideſt, ego non ſum a me ipſo, ſed a Patre, qui miſit me, cujus utique Verbum, & ſermo, & ſapientia ego ſum (1). Me igitur loquente, quid audiſtis, niſi Verbum Patris, quod in principio erat Verbum, & ſermonem, & ſapientiam Patris? Verbum autem, ſermo, & ſapientia non a ſe, ſed ab alio ſunt. *Sermo igitur, quem audiſtis, non eſt meus*, quia ego non ſum a me ipſo. *Hæc locutus ſum vobis apud vos manens*. Hæc, inquit, omnia verba locutus ſum ego Verbum. Mea igitur ſunt hæc verba; ſed ego non ſum meum Verbum. Cujus ergo? Illius, de quo dicitur (2): *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum. Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis*. Doletis, inquit, quia non ſemper vobiſcum corporaliter maneo, & quia hæc verba, meæque carnis præſentiam ſubtraho vobis; ſed nolite contriſtari, quia mea

(1) *S. Auguſtin.* tract. 76. Ubi ſermonem, hoc eſt Verbum. non ſuum dixit eſſe, ſed Patris, ſeipſum intelligi voluit. In principio enim erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Non itaque ſuum, ſed Patris eſt Verbum: quomodo nec ſua imago, ſed Patris; nec ſuus filius idem ipſe, ſed Patris. Recte igitur tribuit auctori quicquid facit æqualis, a quo habet hoc ipſum, quod illi eſt indifferenter æqualis. *Eadem verba habet Beda*. (2) Pſ. XXXII. 6.

vice, & in meo nomine magnus conſolator, & doctor ſapientiſſimus dabitur vobis. Ille vos conſolabitur. Ille vos docebit. Ille vobis omnia ſuggeret, & miniſtrabit, quæcumque dixero vobis. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Sed non quomodo mundus dat, ego do vobis.* Mundus enim non dat pacem, niſi his, a quibus accipit pacem. Sed quid dicit Apoſtolus? *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes* (1). Et Pſalmiſta (2): *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis.* Et talem quidem pacem dedit Jeſus Diſcipulis ſuis, dicens eis (3): *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos.* Hanc autem pacem debemus habere cum malis, non ut eis in malitia conſentiamus, ſed ut ab iniquitate eos ad juſtitiæ viam trahamus. Inde eſt enim, quod Dominus ait (4): *Nolite putare, quia pacem veni mittere in terram: non veni pacem mittere, ſed gladium. Non turbetur cor veſtrum, neque formidet: audiſtis, quia ego dixi vobis, vado, & venio ad vos. Non turbetur*, inquit, *cor veſtrum* de morte mea, *neque formidet* de abſentia mea. Eſtote ſemper memores, quia ego dixi vobis, *Vado, & venio ad vos.* Non dixi ſolummodo: Vado; ſed *Vado, & venio.* Sicut igitur turbamini, quia dixi, *Vado*; ita confortami-

(1) Ad Rom. XII. 18. (2) Pſ. CXIX. 7.
(3) Lucæ VI. 27. (4) Matth. X. 34.

tamini, quia dixi, *Venio*. Ad Patrem vado, ſed vos non relinquo. Major eſt Divinitas, quæ vobiſcum remanet, quam humanitas, quæ cœlos aſcendet. Jam enim & illius imbecillitatem, & hujus potentiam cognoviſtis. Vadit igitur Chriſtus ad Patrem per humanitatem, qui ubique eſt per Divinitatem (1). Quomodo ergo venit? Ipſe enim utrumque dicit, & *Vado*, & *Venio*. Venit enim, & inviſibiliter venit, præbendo auxilium, dando ſolatium, corroborando fidem, & confirmando charitatem. Sic enim Dominus ad Apoſtolum venerat, qui ait (2): *An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Chriſtus?* Hoc autem modo, non Filius, ſed Pater quoque vadit, & venit. Unde & modo ſuperius (3): *Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia ego ad Patrem vado, quia Pater major me eſt.* Diligebant enim eum Apoſtoli, ſed nondum ſpirituali, perfectoque amore, dum ſolam carnis præſentiam ſe amittere dolebant. Hoc enim non fecit Joannes Baptiſta, neque corporaliter cum eo converſatus eſt, quem ſecundum Divinitatem apud ſe ſemper habebat, ſemperque mentis oculis inſpicie-

(1) *Auguſtinus* tract. 78. Per quod ergo Filius non eſt æqualis Patri, per hoc iturus erat ad Patrem, a quo & venturus eſt vivos judicaturus & mortuos: per illum autem, in quo æqualis eſt gignenti unigenitus, numquam recedit a Patre, ſed cum illo eſt ubique totus pari divinitate, quam nullus continet locus.
(2) II. Corinth. XIII, 3. (3) V. 23.

ciebat. Si diligeretis me, inquit, ſicut me diligere debetis, & ſicut poſt adventum Spiritus Sancti me diligetis; unde vos modo doletis, inde utique gauderetis. Doletis igitur, quia ad Patrem vado, quia portas Paradiſi aperio, quia Cœli januas pando, quia vitæ ſemitam vobis oſtendo, & Spiritum Paraclitum vobis mando? *Niſi enim ego abiero, Paraclitus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos* (1). Vado igitur ad Patrem, quia Pater major me eſt, id-eſt, ſecundum hoc vado ad Patrem, ſecundum quod major eſt Pater. Æqualis eſt enim Patri ſecundum Divinitatem, minor vero ſecundum humanitatem. *Et nunc dixi vobis, priuſquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis.* Quid credatis? Quæcumque vobis dixi, & credere juſſi. *Jam non multa loquar vobiſcum.* Quur? Vultis audire, quur? Quia jam Paſſioni appropinquo. Jam cum ſatellitibus ſuis Princeps hujus mundi ad prædam occurrit. Et hoc eſt, quod ait: *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quicquam.* Venit adverſus me, ſævit, & fremit contra me, ſed nihil habet in me (2). *Poteſtatem enim habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam. Nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam a me ipſo.* Conſidera modo, quid in aliorum exitu facit, qui contra ipſum mundi Salvatorem, & Dominum

(1) Joan. xvi. 7.
(2) Joan. x. 18.

num venire præſumpſit. Sed quur Princeps mundi dicitur Diabolus? Quur *hujus*? Non enim ſine cauſa dictum eſt *hujus*. Aliquid enim determinatur, dum dicitur *hujus*. Non enim diceretur Princeps mundi hujus, ſi totius mundi Princeps eſſet. Eſt igitur Princeps mundi hujus, hujus nequam, & præſentis, & Chriſtum occidere cupientis (1). Eſt denique Princeps mundi hujus, ideſt, omnium illorum, qui non habent curam alterius, niſi ſæculi hujus. Et quaſi aliquis diceret: Si Princeps mundi hujus non habet quicquam in te, & ſi nihil poteſt adverſum te, quur te non defendis? Quur te occidi permittis? Ait: *Sed ut cognoſcat mundus, quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio*. Amodo, inquit, eſt non impotentia, non ex defectu, ſed obedientia. Poteram me defendere, ſi voluiſſem. *Sed ut cognoſcat mundus, quia diligo Patrem*, & cognoſcendo, me imite-

(1) *Aug.* l.all. Quemadmodum autem ſit intelligendus Princeps mundi Diabolus, evidentius aperuit Paulus Apoſtolus, qui cum dixiſſet: „ Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem „ ideſt adverſus homines; ſubjecit atque ait; „ Sed adverſus Principes & poteſtates & rectores mundi tenebrarum harum „ne quiſquam mundi nomine intelligeret univerſam creaturam ... Tenebrarum, inquit, harum, ideſt mundi hujus amatorum. *Chryſoſt.* hom.75. n.4. Principem mundi Diabolum dicit, & improbos homines. Non enim cœlo & terræ imperat; nam omnia evertiſſet & proſtraviſſet; ſed illis dominatur, qui ſe illi dediderunt: ideo vocat illum Principem tenebrarum hujus ſæculi; tenebras autem hic dicit, mala opera.

imitetur, *factus* ſum *obediens* Patri *uſque ad mortem* (1). *Et ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio*, ideſt, ſicut voluit Pater, ita facio. Ipſum enim voluiſſe, mandaſſe fuit, quoniam una, eademque voluntas eſt in utroque. *Surgite: eamus hinc*. Non eſt hic locus noſtræ habitationis. Cœlum adtendite, quia inde originem habetis (2).

Explicit pars ſecunda ſecundum Joannem.

Inci-

(1) Ad Philipp. II. 8.
(2) *Hactenus homilia.*

Digitized by Google

INCIPIT PARS TERTIA SECUNDUM JOANNEM.

XLII. (1) E*Go ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum; & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat* (2). Ecce vitis vocatur Chriſtus, & vitis vera. Sed quur vitis, & quur vera? Vitis enim vocatur, quia vinum fecit. Omnia enim hæc Evangeliorum verba vinum ſunt, & non qualecumque, ſed optimum vinum, non de alia, niſi de hac vite vindemiatum, & expreſſum. Inde eſt enim, quod in ſuæ prædicationis initio aquas Dominus convertit in vinum, quatenus nova vitis novum vinum funderet, quo illas nuptias, & Architriclinum inebriaret. Dicitur autem vitis vera. Fortaſſe ad illius vitis diſtinctionem, quæ & pro vuis labruſcas, & pro vino dedit acetum (3). Hujus vinum dulce, ſemperque ſuave. Hujus verba ſemper vera, & nullius falſitatis admiſtione corrupta, Dicat ergo: *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt*. Sed quid facit iſte

(1) Jo. xv. 1.
(2) *Eſt hom. Emiſeni in Nat. unius M.* pag. 119.
(3) *Auguſt.* tract. 70. & *Beda*. Sed cum ſe dicit: „ Ego ſum vitis vera, „ ab illa ſe utique diſcernit, cui dicitur; „ Quomodo converſa es in amaritudinem vitis aliena? „ Nam quo pacto eſt vitis vera, quæ expectata eſt, ut faceret uvam, fecit autem ſpinas?

iſte agricola? Vis audire, quid? *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Quot ſunt Chriſtiani, tot ſunt & palmites hujus vitis. Alii quidem boni, alii autem mali: & boni quidem fructiferi; mali autem infructuoſi. Tolluntur infructuoſi, & incenduntur: fructiferi vero purgantur, & gladio ſpiritus amputantur, ut fructum plus afferant. Gladius ſpiritus, eſt Verbum Dei, & iſte ſermo ſancti Evangelii. De quo & ſubditur: *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis.* Audis igitur, quia ſermo Dei gladius eſt, & ferramentum, quo ab omni nociva ſuperfluitate iſti & mundati, & purgati ſunt. Primi enim palmites hujus vitis fuerunt Apoſtoli. Quibus modo Dominus ait: *Manete in me, & ego in vobis.* Et quur maneant, reddit cauſam. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis, & vos palmites.* Ipſe Dominus exponit, qualiter ejus verba intelligere debeamus. Siccatur enim palmes, ſi ſeparetur a vite, quoniam humorem, totamque vitam habet in vite. Ita & Chriſtianus, ſi a Chriſto ſeparetur, moritur, quia ſeparatur a vita. *Qui manet in me, & ego in eo, hic affert fructum multum.* Ille, inquit, affert fructum multum, qui manet in me, & quaſi membrum meum mihi adhæret, & in quo

ego maneo, qui ſapientia ſum, & veritas, & vita. Ideo enim Apoſtoli tantum fructum de ſuæ prædicationis ſemine Domino attulerunt, quia ab ejus fide, & dilectione nullatenus ſeparari potuerunt. Inſuper & ipſe Dominus in eis erat, qui eorum ſemini incrementum dabat. Nam, ut Apoſtolus ait (1), *neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*. Unde & ſubditur: *Quia ſine me nihil poteſtis facere. Et ſiquis in me non manſerit, mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet*. Qui enim in Chriſti fide non manet, de Eccleſia, & Sanctorum collegio foras ejicitur, areſcit, & moritur, & a malignis ſpiritibus rapitur, in ignem æternum, & inextinguibilem mittitur, & ibi ſine fine cruciatur, & ardet. *Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis*. Magna promiſſio, magnum, & incomparabile donum. Qui manet in Chriſto, & in quibus manent verba Chriſti, petant, quod volunt, & fiet eis. Si enim male voluerint, & male petierint, jam nec ipſi manent in Chriſto, nec in ipſis manent verba Chriſti (2). Recordentur

(1) I. Corinth. 11I. 7.

(2) *Auguſtin.* tract. 81. Manentes ergo in eo, cum verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus petimus, & fiet nobis. Quia ſi petimus & non fit, non hoc petimus quod habet manſio in eo, nec quod habent verba ejus, quæ manent in no-

tur igitur verborum Chriſti; immo non recordentur, ſed firmiter teneant, ſemperque in memoria habeant, & ſic petant, ſicut verba Chriſti petere docent. Quærant igitur Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & omnia adjicientur eis (1). Petant in fide nihil hæſitantes, & ea petant, quæ ad ſalutem pertinent, & quæ Dei diſpoſitioni, & verbis Evangelicis non ſint contraria. Sed hæc ſpecialiter dicuntur Apoſtolis, quorum ſanctas petitiones ſemper, & ubique Dominus exaudivit. Rogavit enim Apoſtolus Dominum, & ter rogavit, ſeque bene a Domino exauditum intellexit, poſtquam ſe contra ſe ipſum petiſſe cognovit. Exauditur enim homo, ſi fiat, quod vult. Factum eſt autem, quod Apoſtolus voluit, quia poſtquam ſuam petitionem contra ſe ipſum eſſe cognovit, jam exaudiri noluit. Unde & ait (2): *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Chriſti*. Nam neque hic ſimpliciter dicitur, quodcumque petetis, ſed *quodcumque volueritis, & petetis, fiet vobis*. *In hoc clarificatus eſt Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli*. In hoc, inquit, & propter hoc, me revelante, & docente, Pater meus manifeſtatus, & clarificatus eſt

in nobis, ſed quod habet infirmitas & cupiditas carnis, quæ non eſt in eo, & in qua non manent verba ejus.

(1) Matth. VI. 33.

(2) II. Corinth. XII. 19.

eſt in vobis, ut vos quoque eum ubique prædicando, & clarificando, fructum plurimum afferatis, & multas gentes ad eum convertatis, & efficiamini mei diſcipuli, me imitando, non ſolum vita, & doctrina, verum etiam miraculorum operatione. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Multum enim debet diligere, qui multum diligitur. *Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſervavi, & maneo in ejus dilectione. Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum in vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur.* In illis eſt gaudium Chriſti, qui tale gaudium habent, quale habet Chriſtus; ſive etiam de quorum ſancta converſatione gaudet Chriſtus (1).

XLIII. (2) *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos* (3). Multa ſunt præcepta Domini, ſed omnia in hoc uno præcepto concluduntur. Unde Apoſtolus ait (4), *quia plenitudo legis eſt dilectio.* Dilectio utique, qua & Deum, & proximum diligamus. *In his* enim *duobus præceptis univerſa Lex pendet, & Prophetæ* (5). Sed hæc ideo unum ſunt, quia quicumque diligit Deum, diligit & proximum, ſecundum illud (6): *Qui enim non diligit fratrem ſuum, quem videt, Deum,*

(1) *Hactenus Homil.*
(2) Jo. xv. 12.
(3) *Eſt hom. Emiſeni in Nat. Apoſtolorum* pag. 201.
(4) Ad Rom. xiii. 10. (5) Matth. xxii. 40.
(6) I. Joan. iv. 20. 21.

Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. Similiter autem, qui proximum diligit, & Deum diligit, ſi tamen vera dilectione eum diligat. Non eſt enim vera dilectio, quæ temporales utilitates attendit, & non ad æternæ beatitudinis gloriam tendit. Si enim pro talibus utilitatibus diligas fratrem tuum, ſic diligis eum, ſicut equum tuum, & aſinum tuum. In his enim ſimul cum ipſis utilitatibus deficit amor. At vero charitas numquam deficit. Unde ſcriptum eſt (1): *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruunt eam. Quia fortis eſt, ut mors, dilectio, dura ſicut infernus æmulatio*. De qua æmulatione Apoſtolus ait (2): *Æmulor enim vos Dei æmulatione*. Vera igitur dilectione proximum diligit, qui non carnis affectione, nec terreno commodo eum diligit, ſed propter Deum, & præcepta Dei. Talem enim dilectionem ſe habere Dominus oſtendebat, cum diceret (3): *Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe mea mater, & ſoror, & frater eſt*. Diligo, inquit, matrem meam, & fratres meos, non quia mater mea eſt, & fratres mei; ſed quia faciunt voluntatem Patris mei. Apparet igitur, quod quicumque diligit proximum, diligit & Deum, ſi qui-

(1) Cantic. VIII. 7. 6. (2) II. Corinth. XI. 2.
(3) Matth. XII. 48. 50.

ſi quidem proximum diligit propter Deum. Similiter autem & qui Deum diligit, proximum diligit; quoniam, qui Deum diligit, præceptum ejus cuſtodit. Et hoc eſt præceptum ejus, ut nos invicem diligamus, ſicut ipſe dilexit nos. Quomodo ipſe dilexit nos? Plena, & perfecta dilectione. *Majorem enim hac dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Hanc autem dilectionem erga nos habuit Jeſus. Hanc igitur & nos habeamus. *Vos amici mei eſtis*, ſic tamen *ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis*. Non ſunt igitur ejus amici, qui ejus præcepta non cuſtodiunt. *Jam non dicam vos ſervos*. Quur? *Quia ſervus neſcit, quid faciat Dominus ejus*. Quid igitur? *Vos autem dixi amicos*. Et hoc quur? *Quia omnia, quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis*. Merito eis mutat nomina, quibus mutat officia. Non quia ſervi eſſe deſierint, ſed quod magis familiares eſſe cœperint. Jam non ſolum ad laborem mittuntur, ut ſervi; ſed ad ſecreta conſilia vocantur, ut amici. Quæcumque enim audivit a Patre ſuo, nota fecit eis; illo tamen tempore notificanda eis, & neceſſaria eis. Unde & in ſequentibus ait (1): *Adhuc multa habeo vobis dicere; ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Sic enim multa determinanda ſunt, quæ univerſaliter dici videntur. Quale eſt illud (2):

(1) Joan. XVI. 12. (2) Joan. XII. 32.

Cum exaltatus fuero a terris, omnia traham ad me ipſum. Itemque (1): *Prædicate Evangelium omni creaturæ*. Et Apoſtolus de caritate (2): *Omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet*. Et multa his ſimilia. Nam & id, quod modo diximus, *docebit vos omnem veritatem*, ſimiliter determinandum eſt: alioquin verum non eſſet, quod Apoſtolus ait (3): *Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum*. Nemo enim in hac vita cognoſcit omnem veritatem. Dicat ergo Jeſus diſcipulis ſuis: *Quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis*. Hoc tempore, ſubauditur, neceſſaria vobis, & revelanda vobis. Non enim ſunt modo omnia dicenda vobis; quia non eſt veſtrum noſſe tempora, & momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate (4). *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat*. Quid eſt igitur, quod in Canticis Canticorum Eccleſia dicit (5): *Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus*, ſi ipſi eum non elegerunt? Quid eſt etiam, quod Pſalmiſta ait (6): *Et cum electo electus eris*? Elegit igitur Dominus diſcipulos

(1) Mar. xv. 16. (2) I. Corinth. XIII. 7.

(3) I. Corinth. XIII. 12.

(4) *Hanc quæſtionem & Auguſtinus propoſuit* tract. 86. *& ita ſolvit, ut dicat; in futura beata vita fore, ut omnia nota ſint Dei amicis. Aliter Chryſoſtomus* homil. 77. n. 1. Cum dicit ,, omnia quæ audivi ,, nihil aliud vult ſignificari, quam quod nihil alienum loquatur, ſed quæ a Patre audivit.

(5) Cantic. v. 10. (6) Pſ. XVII. 27.

los ſuos, elegerunt & diſcipuli Dominum. Sed ipſe prius elegit eos, & ipſi poſtea elegerunt eum. Quod illi utique non feciſſent, niſi ipſe prius eos elegiſſet. Et ipſe quidem elegit eos, ut ejus diſcipuli eſſent. Ipſi vero elegerunt eum, ut eorum Dominus eſſet. *Ego*, inquit, *elegi vos*. Ad quid? *Ut eatis in univerſum mundum, & prædicetis Evangelium omni creaturæ. Et fructum afferatis*. Iſte fructus, omnium fidelium multitudo intelligitur. De quo bene ſubditur: *& fructus veſter maneat*. Hoc eſt enim, quod alibi ait (1): *Qui credit in me, non morietur in æternum*: & *quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* (2). Quod Dominus promiſit futurum, nos videmus, eſſe completum. Scimus enim, Apoſtolos in nomine Jeſu Chriſti cæcos illuminaſſe, paralyticos curaſſe, leproſos mundaſſe, mortuos ſuſcitaſſe, & alia omnia ſuſcepiſſe, pro quibus Patrem deprecati ſunt in nomine Filii: Apoſtolus tamen dicit (3): *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Sathanæ, ut me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut diſcederet a me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia. Nam virtus in infirmitate perficitur*. Ac ſi diceret: adverſum te rogas tibi: contraria poſtulas: virtutis lorica expoliari petis. Et mox Apoſtolus, cognita ratione, lætus

 valde,

(1) Joan. XI. 26. (2) Joan. XVI. 23.
(3) II. Corinth. XII. 7. 8. 9.

valde, quod exauditus non fuerat, ait: *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Chriſti*. Bene igitur exauditus eſt, qui inde lætatur, quod exauditus non eſt (1).

XLIV. (2) *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem* (3). Magna eſt virtus Charitatis, quæ totiens diſcipulis a Domino commendatur. Qui hoc unum mandatum cuſtodit, Legem, & Prophetas adimplet. De hoc enim per Prophetam (4) dicitur; quia *Verbum breviatum faciet Deus ſuper terram*. *Si vos mundus odit, ſcitote, quia me priorem vobis odio habuit*. Nolite, inquit, mirari, ſi mundus vos odit. Nolite mirari, ſi mundi amatores vos perſecuntur, & perdere nituntur. Sed potius ſcitote, & memores eſtote, quia me priorem vobis, quia me omnium majorem, & Dominum, non ſolum odio habuerunt, verum etiam occiderunt. *Si de mundo fuiſſetis, mundus, quod ſuum erat, diligeret*. Quomodo enim de mundo non ſunt, qui de hominibus nati ſunt, & de terra facti ſunt (5)? Fuerunt utique de mundo; ſed jam tunc non erant de mundo, quia nullum amorem habebant in gloria, & voluptatibus mundi. Unde

(1) *Hactenus homil.*
(2) Jo. xv. 17.
(3) *Eſt homil. Emiſeni in Nat. Apoſtolorum* pag. 203.
(4) Iſaiæ x. 22. & ad Rom. ix. 28.
(5) *S. Gregorius* lib. xi. epiſt. 2. Mundum videlicet, corda carnalia deſignans, quæ diligunt mundum. *S. Aug.* tract. 87. Et ipſi inde erant, unde ut non eſſent electi ſunt.

Unde & ſubditur: *Quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*. Non enim dixit, *quia de mundo non fuiſtis*; ſed potius, *quia de mundo non eſtis*; quoniam etſi tunc de mundi hujus amatoribus non erant, de mundo tamen aſſumpti, & electi erant. Et idcirco mundus, id eſt, mundi amatores, eos non diligebant, quia ſibi, operibuſque ſuis contrarios eſſe videbant. Unde & de Salvatore noſtro dicebant (1): *Venite, interficiamus juſtum, quoniam contrarius eſt operibus noſtris*. *Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: Non eſt ſervus major Domino ſuo*. Hoc autem ad quid dixerit, audiamus. *Si me*, inquit, *perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Si ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt*. Nec in vobis fieri dubitetis, quod in me fieri videtis. *Sed hæc omnia facient vobis, non propter vos, ſed propter nomen meum*, quod prædicabitur a vobis. Et hoc ideo, *quia neſciunt eum, qui miſit me*. Si enim ſcirent Patrem, ſcirent & Filium, cujus eſt Pater. Sed quur neſciunt? Quia ſcire nolunt. Scire autem, credere eſt. Venit ad eos, locutus eſt eis, ſcripturas aperuit, veritatem revelavit, ſigna multa, & inaudita miracula fecit. Ei tamen credere noluerunt. Nulla igitur eis eſt excuſatio. Et hoc eſt, quod ait: *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent; nunc autem excuſatio-*

(1) Sap. II. 12.

nem non habent de peccato ſuo. Quid eſt hoc? Si non veniſſet, peccatum non haberent. Ergo non habebant Judæi peccatum, priuſquam veniret ille, qui venit tollere peccata? Habebant quidem peccata; hoc tamen peccatum non habuiſſent, ſi Chriſtus non veniſſet. Non enim de omni peccato hoc debet intelligi, ſed de peccato infidelitatis, quod Chriſto credere noluerunt, quod eum oderunt, & occiderunt(1). Unde & ſubditur: *Qui me odit, & Patrem meum odit*. Non parum igitur, & leve videatur eis, quod me oderunt, qui ſimul mecum & Patrem oderunt. *Ego* enim, *& Pater unum ſumus*. *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Hoc enim ſolum Judæis ſufficere debuit, quod & Dei Filium ſe eſſe dicebat, & tanta miracula faciebat. Quæ utique facere non poſſet, ſi mentiretur. *Nunc autem & viderunt, & oderunt, & me, & Patrem meum*. Sed hoc totum *factum eſt, ut adimpleatur ſermo, qui in Lege eorum ſcriptus eſt*: *Quia odio habuerunt me gratis*. Sed dicit aliquis: Quid igitur ad eos, ſi ideo hoc Judæi fecerunt, ut ſermo Legis

(1) S. Auguſtinus tract. 89. Quid eſt ergo „ ſi non veniſſem, & locutus eis fuiſſem peccatum non haberent „ ? Numquid ſine peccato erant Judæi, antequam Chriſtus ad eos in carne veniſſet? Quis hoc vel ſtultiſſimus dixerit? Sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum quaſi ſub generali nomine vult intelligi „. Hoc eſt autem, quia non crediderunt in Chriſtum, qui propterea venit, ut credatur in eum. Hoc peccatum, ſi non veniſſet, utique non haberent. *Ita & Beda.*

Digitized by Google

gis adimpleretur? Multum quidem. Eorum enim iniquitas fuit cauſa, ut hoc de eis Propheta prædiceret (1). Quod ſi ille non prædixiſſet, tamen nihilominus eveniſſet. Quamvis igitur, quod ille prædixit, non evenire non potuit, non tamen propheticus ſermo, ſed eorum iniquitas hujus tanti mali cauſa fuit (2).

XLV. (3) *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis* (4). Semper Salvator noſter triſtibus miſcet læta, ut diſcipulorum corda mœrentia conſoletur. *Cum*, inquit, *venerit Paraclitus*, qui *Conſolator* interpretatur, *ille teſtimonium perhibebit de me*. Ille & vos, & alios multos perfectiſſime intelligere faciet, quis, & qualis ego ſim. Ipſe enim in vobis loquitur, & per vos. Cum igitur ſteteritis *ante Reges, & Præſides, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis* (5). Et ipſe quidem *teſtimonium perhibebit de me*, ejuſque virtute, & inſpiratione innumerabilis multitudo hominum convertetur ad

 me.

(1) Pſ. xxiv. 19.
(2) *Hactenus homil.*
(3) Jo. xv. 26.
(4) *Eſt hom. Emiſeni Dom. I. poſt Aſcenſionem* pag. 145.
(5) Matth. x. 19. 20.

me. Et non ſolum ipſe, ſed *vos* quoque *teſtimonium* mihi *perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis*. Multa (quaſi diceret) jam ſcitis, quæ ab initio a me audiſtis, quoniam ex tunc mecum fuiſtis, in quibus mihi teſtimonium perhibebitis. Non enim habebant neceſſarium iterum diſcere, quæ ab ipſa Sapientia didicerant, & memoriæ jam commendaverant. Una enim, eademque doctrina eſt & Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Et quamvis quædam perſonaliter agere videatur, una tamen omnium trium eſt operatio. Quos igitur docet Filius, docet & Pater, & Spiritus Sanctus. Sic & in aliis. Unum enim ſunt, ſimul ubique, & inſeparabiles. Paucis autem verbis hoc in loco Spiritus Sanctus & a ſe venire, & a Patre, Filioque procedere oſtenditur. In eo enim, quod dicitur: *Cum venerit*, a ſe ipſo venire oſtenditur. In eo vero, quod Dominus ait, *quem ego mittam vobis a Patre*, ab utroque procedere monſtratur (1). Quid eſt enim, quem ego mittam vobis a Patre, niſi quem Pater, & ego mittam vobis? Ab utroque enim mittitur, quia ab utroque procedit. Sed quia Pater a nullo, Filius a Patre, Spiritus Sanctus a Patre, & Filio; ideo Dominus ait: *qui a Patre procedit*. Et tale eſt, ac ſi diceret: Ab illo procedit Spiritus Sanctus, a quo & ego genitus ſum, a quo & ego exivi, & veni in mundum. Multa enim, ut in hoc libro apparet, habet

(1) *Concil. Florentin. ſeſs. 23. Et Inter. Tolet.* ad n. 25. *&* TT.

habet Filius cum Patre communia, quæ tamen non ad ſe, ſed ad Patrem honorandum refert. Quomodo autem, & quando Spiritus Sanctus ſuper Chriſti diſcipulos venerit, Lucas Evangeliſta in Actibus Apoſtolorum pleniſſime narrat. Ait enim (1): *Cum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes diſcipuli pariter in eodem loco, & factus eſt repente de Cœlo ſonus, tamquam advenientis ſpiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum* Spiritus Sanctus. *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*. Et merito quidem die quinquageſimo venit Spiritus Sanctus, quia ipſe eſt remiſſio omnium peccatorum. Annus enim quinquageſimus, qui hunc diem ſignificabat, Jubilæus vocatur, id eſt, annus remiſſionis: in quo & ſervis dabatur libertas, & omnis hæreditas ad proprios dominos revertebatur. Quod quidem tunc completum eſt, quando Eccleſiæ duces in Spiritu Sancto baptizati, & ab omni vitiorum ſervitute liberati ſunt (2). Unde ipſe Dominus ait (3): quia *Joannes baptizavit quidem aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu Sancto non poſt multos hos dies*. *Niſi* enim *quis renatus fuerit ex aqua, & Spi-*

(1) Actor. 1. 1. 2. 3. &c.

(2) *Idem fuſe habet, & obſervavit Nazianzenus* orat. XLIV. in S. Pentecoſtem pag. 706. edit. Pariſ. a. 1630.

(3) Actor. I. 5.

& Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei (1). Hac igitur die & hæreditas, & libertas reddita eſt nobis; quia ille, ſine quo hæreditas, & libertas haberi non poteſt, datus eſt nobis. Hæreditas noſtra, regnum Dei eſt: in quod non intratur, niſi per aquam, & Spiritum Sanctum. Hac itaque die genus humanum venit ad jubilæum. Hac die venit ad annum libertatis, & remiſſionis. Hoc anno cœperunt Apoſtoli clangere tuba, & loqui, & prædicare omnibus linguis. Has enim tubas illæ tubæ ſignificabant, quibus tunc, incipiente jubilæo, tota illa terra ad feſtivitatem parabatur. Apparuit autem in igne Spiritus Sanctus, ut manifeſtiſſime intelligamus, quia ejus præſentia mentis oculi illuminantur, peccata uruntur, & corda fidelium igne charitatis accenduntur. Sed quia ignis iſte linguarum ſpeciem habebat, ipſum, qui in Sanctis loquitur, ſe eſſe oſtendebat, & linguis quodammodo linguas tangebat, & ſic ad loquendum Apoſtolos inſtruebat. Sequitur (2): *Hæc locutus ſum vobis, ut non ſcandalizemini*. Unde? Vultis audire, unde? *Abſque Synagogis facient vos*, & quaſi iniquos, & contra Legem facientes a ſe repellent, & a Synagogis ejicient. Vos autem verborum meorum memores, non ſcandalizemini, ſed patienter, & fiducialiter omnia ſuſtinete. Dixi vobis, quia *abſque Synagogis facient vos*. Ecce plus dico: *Venit hora*, ut

(1) Joan. III. 5. (2) Joan. XVI. 1.

ut omnis, qui interficit vos, arbitretur, obſequium ſe præſtare Deo. Totus contra vos mundus conjurabit. Totus exercitus Sathanæ contra vos armabitur. Hinc Judæi, inde Gentiles; iſti propter Legis obſervationem, illi propter Deorum religionem. Et in tantum omnes abominabuntur vos, ut magnum ſe arbitretur obſequium præſtare Deo, quicumque interfecerit vos. *Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me*. Si enim Patrem, & Filium cognoviſſent, ſe erraſſe utique intellexiſſent, & ſic errorem reliquiſſent, & ad fidem veniſſent. *Sed hæc locutus ſum vobis, ut, cum venerit hora eorum, reminiſcamini, quia ego dixi vobis*. Quur reminiſcamini? Ut in ipſis tribulationibus, & anguſtiis conſtantius, firmiuſque pugnetis, cum me omnia præſciſſe, & prædixiſſe cognoſcetis. *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram*. Si enim ſemper cum eis corporaliter eſſet, hac tali conſolatione eos præmunire neceſſarium non eſſet (1). Unde & ſubditur;

XLVI. (2) *At nunc vado ad eum, qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me: Quò vadis* (3)? Dixerat ſuperius beatus Petrus (4); *Domine, quò vadis?* Sed jam nunc ejus ſermonibus omnes edocti, & inſtructi, nemo eum interrogat, quò vadit;

(1) *Hactenus homil*.
(2) Jo. XVI. 5.
(3) *Eſt homil. Emiſeni Dom.* IV. *poſt Paſcha* pag. 134.
(4) Joan. XIII. 36.

dit; quoniam certiſſime ſciunt, quia ad Patrem vadit. Ut quid enim interrogarent, quod ſciebant, & unde non dubitabant? *Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum*. Videbat enim eos contriſtatos de receſſu ſuo, quem modo audierunt, & cognoverunt in ſermone ſuo. Quis enim non doleret, a tali, tam bono, tam dulci, tamque ſuavi Domino ſeparari? *Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis, ut ego vadam*. Quid enim veritas niſi veritatem dicere poteſt? Dicit igitur hoc, non tatum ſermonem ſuum confirmando, quantum illorum corda conſolando. *Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos*. Quamvis enim & ibi, & ubique Spiritus Paraclitus erat: ſiquidem *Spiritus Domini replevit orbem terrarum* (1); aliter tamen venturus erat. Sic enim ante tempora prædeſtinatum fuerat, ut prius Dei Filius de Virgine naſceretur, moreretur, reſurgeret, Cœlos aſcenderet, & ſic tandem Spiritum Sanctum conſolandis Diſcipulis mitteret. Sic erat diſpoſitum, ſic præfinitum, & aliter evenire non poterat (2). *Et cum venerit ille*,

(1) Sap. I. 7.

(2) *Cauſam dat, & explicationem Auguſtin.* tract.94. Quid eſt ergo „ Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos „: niſi non poteſtis capere Spiritum, quamdiu ſecundum carnem perſiſtitis noſſe Chriſtum? *Sic etiam S. Gregorius* lib.VIII. Moral. cap. 17. „ Si ego non abiero, Paracletus non veniet „, ac ſi aperte diceret; ſi ab intentionis veſtræ oculis corpus non ſubtraho,

ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. Hoc autem exponit: *De peccato quidem, quia non credunt in me. De juſtitia vero, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me. De judicio autem, quia Princeps hujus mundi jam judicatus eſt*. Ecce tria poſuit, in quibus Spiritus Sanctus mundum redarguit. De quibus ipſe quoque Dei Filius eum prius redarguerat. Tale eſt igitur, ac ſi diceret: Ego quidem ad Patrem vado; ſed Spiritum vobis Paraclitum mitto, qui mea vice vos doceat, confirmet, & corroboret, qui in vobis, & per vos arguat mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. De peccato quidem infidelitatis (1), quia non credunt in me. Et quia non credunt in me, juſtitiam non operantur. Et ideo arguet eos Spiritus Sanctus etiam de juſtitia (2). Sed

traho, ad intellectum vos inviſibilem, per conſolatorem Spiritum non perduco: *& S. Bernard.* ſerm. 4. in Aſcenſ. D. Quid eſt ergo „ Niſi ego abiero &c. „ niſi carnis præſentia veſtris ſubtrahatur aſpectibus, ſpiritualis gratiæ plenitudinem occupata mens non admittit, non recipit animus, non capit affectus?

(1) *Auguſtin.* lib. 1 I. contr. 2. ep. Pelag. c. 3. Filios autem Diaboli infidelitas facit; quod peccatum proprium vocatur, quaſi ſolum ſit, ſi non exprimatur quale peccatum ſit ... Unde quod ait Dominus de Sp. S. Ipſe arguet mundum de peccato, infidelitatem intelligi voluit. *Et* tract. 95. Hoc enim peccatum, quaſi ſolum ſit, præ ceteris poſuit: quia hoc manente, cetera detinentur, & hoc diſcedente, cetera remittuntur. *At Chryſoſtom.* hom. 78. n. 2. Arguet de peccato, ideſt omnem excuſationem eis auferet, oſtendetque illorum ſcelera, ſine venia eſſe.

(2) *Chryſoſt.* l. all. „ De juſtitia „ quia irreprehenſibilem viam

Sed quur ipſe vice mea, & non ego per me ipſum? *Quia ego ad Patrem vado, & jam non videbitis me*. Ipſe enim hanc redargutionem facere non poterat, niſi quia ſecundum carnem Cœlos aſcendebat, & quia corporaliter in hoc mundo ulterius non manebat. Et non ſolum de peccato, & de juſtitia, verum etiam de judicio arguet mundum Spiritus Sanctus. De quo judicio? De illo quidem, de quo ſuperius ait (1): *Nunc judicium eſt mundi. Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras*. Unde & bene hic dicitur: *De judicio quidem, quia Princeps mundi hujus jam judicatus eſt*, id eſt, foras ejectus eſt (2). De tali namque judicio ait Pſalmiſta:

viam duxi, cujus rei indicium eſt, quod ad Patrem vadam. *Au.* qu. vet. & nov. Teſt. qu. 89. Hoc eſt arguere mundum, oſtendere illi vera eſſe quæ credere noluit; credere enim noluit a Deo veniſſe Salvatorem; Salvator autem, ſervata juſtitia, non trepidavit reverti ad eum qui ſe miſerat, & per id quod regreſſus eſt, probavit ſe inde veniſſe: quia „ nemo, inquit, aſcendit ad Deum, niſi qui deſcendit a Deo „. Videntes ergo Poteſtates aſcendere eum, confuſæ ſunt, videntes verum eſſe, quod velut falſum ſperaverant. Itaque iſta juſtitia arguit eos, quia juſtum eſſe, probatum eſt, quia regreſſus eſt, unde venerat. *Aliter Aug.* tract. 95. Quo pacto igitur mundus arguendus eſt de juſtitia, niſi de juſtitia credentium? ... Arguitur de juſtitia eorum qui credunt: ipſa quippe fidelium comparatio, infidelium eſt vituperatio ... Quapropter mundus de peccato quidem ſuo, de juſtitia vero arguitur aliena; ſicut arguuntur de lumine tenebræ ... Quantum enim malum ſit eorum qui non credunt, non ſolum per ſe ipſum, verum etiam ex bono poteſt eorum apparere qui credunt.

(1) Jo. XII. 31.

(2) *Auguſtin.* l. all. De hoc itaque judicio, quo Princeps judi-

miſta: Judica, Domine, judicium meum, & cauſam meam. Itemque (1): *Judica judicium meum, & redime me*. Quid igitur judicium mundi, niſi redemptio mundi? Quid eſt judicium mundi, niſi judicium, in quo judicatur, dampnatur, & de cordibus fidelium ejicitur Princeps mundi? De hoc igitur judicio arguitur mundus; quia tanti beneficii ingratus adhuc ſequitur Principem mundi. Arguitur ergo mundus de peccato, quia in Chriſtum credere noluit. Arguitur & de juſtitia, quam eo docente audivit, & ſervare noluit. Arguitur & de judicio, quo Princeps mundi eſt dampnatus, & mundus ipſe liberatus; ſed tanti beneficii ingratus nondum Chriſtum ſequitur ſuæ ſalutis auctorem, ſed potius Diabolum deceptorem. *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Multa, inquit, jam dixi vobis. Multa adhuc habeo vobis dicere, quæ ideo non poteſtis portare modo, quia illam tantam mei Spiritus plenitudinem nondum vobis infundere volo.

Quur?

judicatus eſt mundi [*Diabolus*] arguitur a Spiritu S. mundus; quoniam cum ſuo Principe judicatur, quem ſuperbum atque impium imitatur ... Credant itaque homines in Chriſtum, ne arguantur de peccato infidelitatis ſuæ, quo peccata omnia detinentur: tranſeant in numerum fidelium, ne arguantur de juſtitia eorum, quos juſtificatos non imitantur: caveant futurum judicium, ne cum mundi Principe judicentur, quem judicatum imitantur. *Auguſtini hæc verba recitat* ad h. l. *Beda*.

(1) Pſ. CXVIII. 154.

Quur? Ut omnia ſuo tempore fiant, ut prius Cœlos aſcendam, & tunc tandem *effundam de Spiritu meo ſuper* omnem carnem, *& prophetabunt* (1). Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, qui nihil docet, niſi veritatem, de quibuſcumque rebus vos docuerit ſine alicujus falſitatis admiſtione; integram, & perfectam, omnemque veritatem vos docebit. *Non enim loquitur a ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt, annuntiabit vobis*. Sic enim & de ſe ipſo Dominus ait (2): *Ego a me ipſo non loquor*. Itemque (3): *Et ſermonem, quem audiſtis, non eſt meus*. Quod quidem, ſicut ſuperius expoſuimus, tale eſt, ac ſi diceret: *Ego non ſum a me ipſo* (4). Pater enim a nullo, Filius a Patre, Spiritus Sanctus a Patre, Filioque procedit. Non igitur loquitur a ſemetipſo, quia non eſt a ſemetipſo. Loquitur tamen & a ſemetipſo, quia *Spiritus ubi vult ſpirat* (5). Sed non tantum a ſemetipſo, quia unum ſunt Pater, & Filius cum ipſo. Tres igitur in uno loquuntur, quia tres unum ſunt. Dicat ergo: *Non enim loquitur a ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquitur* (6). Quid eſt audiet? Neque

(1) Actor. II. 18.
(2) Joan. XIV. 10. (3) Ibid. v. 24.
(4) Joan. XII. 49. (5) Joan. III. 8.
(6) *Auguſtin.* tract. 99. Sic itaque debemus accipere quod de Spiritu S. dictum eſt; „Non enim loquetur a ſemetipſo &c.„ ut intelligamus, non eum eſſe a ſemetipſo ... Non ergo loquetur a ſemetipſo; quia non eſt a ſemetipſo: ſed quæcumque audiet

que enim intelligendum eſt, ut in illa Trinitate inviſibili, & inſeparabili vocalis aliqua, & clamoſa collocutio fiat. In eo ergo ſe audiunt, quo idem ſciunt, & volunt. Loquitur igitur Spiritus Sanctus quæcumque audiet, id eſt, quæcumque Patrem, & Filium velle cognoſcet. Sicut enim voluntas communis eſt, ſic & auditus. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Et hoc exponit: *Omnia, quæcumque habet Pater, mea ſunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis*. Ille me, inquit, clarificabit, id eſt, meam claritatem vobis revelabit; & per vos multis aliis me Dei eſſe Filium manifeſtabit. Et hoc ideo, quia de meo accipiet. Si enim Spiritus Sanctus accipit de his, quæ Patris ſunt, accipit utique & de his, quæ Filii ſunt, quoniam omnia quæcumque habet Pater, Filii ſunt. Eſt igitur Spiritus Sanctus, Spiritus Filii, ſiquidem eſt Spiritus Patris (1). Pater enim ad Filium refertur, & Filius ad Patrem. Spiritus enim Sanctus ad Patrem, & ad Filium; ſed ad Spiritum Sanctum nihil refertur. Eſt enim Pater Filii Pater, & Filius Patris Filius; Spiritus vero Sanctus, Spiritus eſt Patris, & Filii. Sed neque

audiet loquetur: ab illo audiet, a quo procedit: a quo illi eſt eſſentia, ab eo ſcientia; ab illo igitur audientia, quod nihil eſt aliud, quam ſcientia.

(1) *Auguſtin.* tract. 99. Spiritus S. non eſt unius eorum Spiritus, ſed amborum ... Et multa ſunt teſtimonia, quibus hoc evidenter oſtenditur, & Patris & Filii ipſum eſſe Spiritum.

Pater, Spiritû; Pater eſt: neque Filius, Sancti Spiritus Filius eſt. Nihil igitur refertur ad Spiritum Sanctum. Quoniam autem Spiritus Sanctus,& Patris, & Filii Spiritus eſt, unde habet eſſe, inde habet & ſapientem, & veracem eſſe. Quod enim eſt ei eſſe, hoc eſt ei ſapientem, & veracem eſſe, & ſimilia. Eſt enim Spiritus ſapientiæ, & intellectus. Eſt & Spiritus omnis veritatis. Sed hoc de Patre, Filioque habet, & accipit. Et hoc eſt, unde Dominus ait: *Quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis*. Hæc autem, quia omnium trium communia ſunt, & ſubſtantialiter communia, poterat dixiſſe Dominus, ſi voluiſſet, quia de meo, & de ſuo accipiet, & annuntiabit vobis. Nam & Filius, quando prædicabat, & de ſuo, & de his, quæ Patris, & Spiritus Sancti ſunt, accipiebat; quoniam una eſt ſapientia, & veritas omnium trium. Unde & ipſe dicebat (1): *Mea doctrina non eſt mea* (2).

XLVII. (3) *Modicum, & jam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem* (4). Modico enim tempore in ſepulchro Dominus jacuit, quo eum Diſcipuli videre non potuerunt. Et iterum modico tempore poſt reſurrectionem eum viderunt; quia, ut Lucas ait (5), *per dies quadraginta apparuit eis loquens de regno*

(1) Joan. VII. 16. (2) *Hactenus homil.*
(3) Jo. XVI. 16.
(4) *Eſt hom. Emiſeni Dom. II. poſt Paſcha* pag. 131.
(5) Actor. I. 3.

regno Dei. Et hoc eſt, quod ait: *Modicum, & jam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me*. Sed quur modicum? *Quia ad Patrem vado*. Si enim ad Patrem non iſſet, non modico, ſed multo tempore eum vidiſſent. Hæc autem diſcipuli non intelligentes, dicebant: *Quid eſt hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem? Quid eſt hoc, quod dicit: Modicum? Neſcimus, quid loquitur*. Sciebant enim diſcipuli, quod ad Patrem Dominus iret, quia jam multotiens hoc eis nuntiaverat. Unde & modo ſuperius (1): *Vado ad eum, qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis*. Et ideo nemo me modo interrogat, quò vadis, quoniam certiſſime ſcitis, quia ad Patrem vado. Hoc igitur ſolum erat, quod Apoſtoli intelligere non poterant, & hoc diſcere cupiebant: Quid illud *modicum* ſignificaret, quo eum & viderent, & non viderent (2): *Cognovit autem Jeſus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi: Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit; Vos autem contriſtabimi-*

(1) Joan. XVI. 5.

(2) *Auguſtin.* tract. CI. Hoc enim eſt quod eos movebat, quia dixit, modicum &c. Nam in præcedentibus, quia non dixerat, modicum, ſed dixerat, ad Patrem vado &c. tamquam aperte illis viſus eſt locutus.

biminí ; ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Hæc eſt igitur expoſitio, ſed obſcura, & tale eſt, ac ſi diceret: Modo quidem non intelligitis, quid ſignificet, *Modicum, & non videbitis me*, ſed me poſt modicum mortuo, & ſepulto, veſtriſque ab oculis ſublato, quando pro morte mea plorabitis, & flebitis, quando & mundi amatores, Scribæ videlicet, & Phariſæi, de mea morte gaudebunt, tunc utique intelligetis, quid ſignificet, *modicum, & non videbitis*. Intelligetis etiam quid ſignificet illud, quod ſequitur: *Et iterum modicum & videbitis me*, quando, me tertia die reſurgente, triſtitia veſtra vertetur in gaudium (1). *Gaviſi ſunt* enim *diſcipuli, viſo Domino* (2). Unde & Pſalmiſta (3): *Ad veſperum*, inquit, *demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Mulier, cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora ejus: Cum autem pepererit puerum, jam non meminit preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mundo. Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habebitis.* Sic, inquit, fiet vobis, ſicut fit mulieri prægnanti, & parturienti. Quæ quidem, cum parit, triſtitiam habet, quia mortis horam adveniſſe timet. Sed tanta lætitia ſequitur poſt partum, ut totius illius triſtitiæ non recordetur,

(1) *Auguſtin.* l. all. Nunc ergo quod illis tunc obſcurum fuit, & mox manifeſtatum eſt, jam nobis utique manifeſtum eſt: poſt paululum enim paſſus eſt, & non viderunt eum: rurſus poſt paulum reſurrexit, & viderunt eum.

(2) Joan. xx. 20. (3) Pſ. xxix. 6.

detur, propter pueri nativitatem. Sic igitur & Apoſtoli, quando pariebant, & baptizabant, quando per fidem adoptionis filios generabant, tunc quidem triſtitiam habebant, quia moriendo pariebant. Pariebant utique, ut Apoſtolus ait (1): *Filioli mei, quos iterum parturio, donec Chriſtus formetur in vobis*. Itemque (2): *Nam etſi multos pædagogos habeatis, ſed non multos Patres. In Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui*. Hoc autem ſignificabat Rachel, quæ pariendo mortua eſt. Unde & filium moriens *vocavit Benoni, id eſt, Filium doloris mei* (3). Pariebant igitur Apoſtoli in dolore, quia propter hunc talem partum occidebantur, cruciabantur, & multos dolores, multaſque anguſtias patiebantur. Beatus iſte partus, quo tanta ſoboles tam nobilium filiorum ubique gentium germinavit (4). Sequitur: *Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis*. Quando enim eos non videat, qui ſemper, & ubique, & omnia videt? De illa igitur viſione dicit, quæ æterna eſt, & finem non habet, quæ ſemper in gaudio eſt, cujus lætitia, & beatitudo auferri non poteſt. Unde & ait: *Et gaudium veſtrum nomo tollet a vobis. Et in illo die me non rogabitis quicquam*.

(1) Ad Galat. IV. 19.
(2) I. Corinth. IV. 15.
(3) Geneſ. XXXV. 18.
(4) *Hactenus homil.*

In quo die (1)? In illo utique, in quo hoc veſtrum tantum, taleque complebitur gaudium. Manifeſtum eſt igitur, quia poſt judicium, & jam ſuſceptam beatitudinem nullæ preces neceſſariæ erunt. Modo enim Sanctorum interceſſiones neceſſariæ ſunt & his, qui in hoc ſæculo ſunt, & his, qui in purgatoriis ſunt. Hic eſt autem ille dies, de quo ſcriptum eſt (2): *Quia melior eſt dies una in atriis tuis ſuper millia*. In hoc die ceſſabunt preces, quia nemo erit, cui miſericordia, & indulgentia fieri poſſit, aliis in æternum dampnatis, aliis ad æternam beatitudinem vocatis.

XLVIII. (3) *Amen amen dico vobis, ſiquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* (4). Si conſideremus, quibus hæc verba ſpecialiter, proprieque dicantur, facilis eſt ſolutio. Apoſtolis enim loquebatur Dominus, quos in nomine Chriſti Jeſu cæcos illuminaſſe, paralyticos curaſſe, mortuos ſuſcitaſſe, & alia multa miracula feciſſe, legimus. Nihilque Patrem in nomine Filii eos petiſſe audivimus, quod non acceperint. Unde & quoſdam male petentes Jacobus Apoſtolus redarguens ait (5): *Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis*. Itemque (6): *Siquis indiget Sapientia*,

(1) *Hanc quæſtionem movet, eodemque modo componit Auguſtinus* tract. CI.
(2) Pſ. LXXXIII. 11.
(3) Jo. xvi. 23.
(4) *Eſt hom. Emiſeni Dom.* v. *poſt Paſcha* pag. 136.
(5) Jacobi iv. 3. (6) Jacobi I. 5.

tia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Apparet igitur his verbis, Apoſtolum quoque ideo exauditum non eſſe, eo quod in nomine Jeſu, & bene non petiſſet (1): ſi tamen eum non exauditum dicamus, qui, quaſi melius exauditus, ſe quod petebat non accepiſſe lætatur. Noluit enim exaudiri, poſtquam ſe male petiſſe cognovit. Atque in eo exauditus melius eſt, quod de his quæ petebat exauditus non eſt. Eſt enim exauditus, non de his, quæ petebat, ſed de his, quæ volebat. Nemo autem ſic exauditur, ſicut ille, qui utiliter accipit, quod vult. Sequitur: *Uſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo*. Quid eſt hoc? Legimus enim, Chriſti diſcipulos, prius etiam, quam eis hæc Dominus diceret, in nomine Jeſu Chriſti infirmos multos ſanaſſe, & dæmonia ejeciſſe. Unde & ad eum reverſi, ut Lucas ait (2), cum gaudio dicebant: *Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo*. Legimus etiam, eos increpaſſe quemdam, qui eos non ſequebatur, eo quod in nomine Jeſu dæmonia ejeciſſet. Quid eſt igitur, quod ait: *Uſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo*? Cum manifeſtum ſit,

 eos

(1) *Notiſſima verba Auguſtini, quæ repetit* ad h. l. tract. CII. Jam dictum eſt in ſuperioribus ... non peti in nomine Salvatoris quicquid petitur contra rationem ſalutis: *quibus ſimilia habet S. Gregorius* homil. 27. in Evang.

(2) Lucæ x. 17.

eos in nomine Jeſu tam multa petiſſe ? Dicit fortaſſe, eos non petiſſe in nomine Jeſu, id eſt, non petiſſe ea,quæ pertinent ad ſalutem. Sic enim hoc quidam intelligere volunt (1). Sed non eſt verum. Quid igitur dicemus ? Dicunt diſcipuli: *Etiam Dæmonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo.* Dicit Magiſter: *Uſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo.* Tene igitur, quod ſuperius ait: *Siquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Deinde junge, quod ſequitur: *Uſque modo non petiſtis quicquam*, ſubauditur *a Patre, in nomine meo.* Quia enim non Patrem, ſed Filium videbant, ad Filium ſolummodo reſpiciebant. Sed poſtquam Filius Cœlos aſcendit, melius inſtructi, & a Spiritu veritatis edocti, & Patrem, & Filium rogare cœperunt. Vult igitur Filius, ut, quod in ejus nomine petitur, a Patre petatur, ſemperque Pater in Filio honoretur (2). Sequitur adhuc de ipſa petitione: *Petite, & accipietis, ut gau-*

(1) *Ita S. Gregorius* hom. 27. in Evang. Nam ſi id quod non expedit petitur: non in nomine Jeſu petitur Pater: unde & eiſdem Apoſtolis adhuc infirmantibus Dominus dicit;„Uſque modo non petiſtis in nomine meo „: ac ſi aperte diceretur; non petiſtis in nomine Salvatoris,qui neſcitis quærere æternam ſalutem.

(2) *Auguſtin.* tract. CII. *duas habet explicationes*: Vel quia non in nomine meo petiſtis, quod nomen,non ſicut cognoſcendum eſt cognoviſtis: vel non petiſtis quicquam; quoniam in comparationem rei quam petere debuiſtis, pro nihilo habendum eſt, quod petiſtis. *Prima harum accedit ad explicationem A.*

gaudium veſtrum plenum ſit. Dixit, ut peterent, & ut a Patre peterent, & in ſuo nomine peterent. Nunc autem eos docet, quod petere debeant. *Petite*, ait. Quid? *Ut gaudium veſtrum ſit plenum*. Illud enim gaudium plenum eſt, quod perfectum, & integrum eſt, quod numquam finitur, & æternum eſt (1). Hoc igitur petendum eſt, ut ad tale gaudium perveniatur. Quæ vero ab iſto gaudio hominem ſeparant, ea petenda non ſunt. Sic igitur temporalia quæramus, ut mens, & deſiderium ab æterno gaudio non ſeparetur. Sic tranſeamus per bona temporalia, ut non amittamus æterna. Audiamus ſemper, quod hìc dicitur: *Petite, ut gaudium veſtrum plenum ſit. Et accipietis*. Accipietis utique, ſed non modo accipietis, ſed non in hac vita. Hoc enim gaudium non accipitur, niſi poſt hanc vitam. *Quærite igitur primum regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis* (2). *Hæc in proverbiis locutus ſum vobis. Venit hora, cum jam non in proverbiis loquar vobis, ſed palam de Patre nuntiabo vobis*: Hoc eſt enim, quod alius Evangeliſta ait (3); *Quia in parabolis loquebatur Jeſus, & ſine parabolis non loquebatur eis*. In proverbiis enim aliud auditur, & aliud intelligitur. Per illam

(1) *Aug.* l. all. Hoc quod dicit gaudium plenum, profecto non carnale, ſed ſpiritale gaudium eſt: & quando tantum erit, ut aliquid ei jam non ſit addendum, procul dubio tunc erit plenum.

(2) Matth. VI. 33. (3) Matth. XIII. 34.

lam autem horam, qua non in proverbiis, ſed palam ſe de Patre locuturum dicit, ab ejus reſurrectione omne tempus futurum ſignificatur, ſive per ſe viſibiliter; ſive per Spiritum Sanctum inviſibiliter eis loquatur (1). Adveniente enim Spiritu Sancto, tunc palam, & manifeſte nuntiatum, & revelatum eſt eis, quod prius de Patre ignorabant. Neque fuit neceſſarium, ut ulterius dicerent: *Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis*. Videntes in Patre Filium, & in Filio Patrem, & in utroque Spiritum Sauctum. *In illo die in nomine meo petetis*. In illo, inquit, die, petetis in nomine meo, ut in virtutibus, quæ per vos fient, glorificetur nomen meum, glorificetur & Pater, quem vos petetis in nomine meo. Non enim dixit: Petetis nomen meum; ſed *petetis in nomine meo*, ut oſtenderet nobis, a quo, & in quo petere debeamus. Superius dixerat: *In*

(1) *Ita Chryſoſt.* hom. 79. n. 2. Hoc eſt reſurrectionis tempus ... Nam quadraginta diebus verſabatur, loquebaturque cum illis, conveſcens & exponens ea, quæ ad Reguum Dei pertinebant. *Auguſtin.* lib. I. de Trinit. cap. 10. *Gregorius* lib. xxx. Moral. cap. 22. *de futura beata vita hoc exponunt*. *Auguſtinus tamen* tract. CII. *improbat hanc explicationem alteram, quod ſequatur*. „ Illo die in nomine meo petetis „: in futuro enim ſæculo cum pervenerimus ad regnum ... quid petituri ſumus, quando ſatiabitur bonis deſiderium noſtrum? ... Petitio namque alicujus eſt indigentiæ, quæ ibi nulla erit, ubi hæc ſatietas erit: *Ergo explicat*, ut intelligatur Jeſus diſcipulos ſuos de carnalibus vel animalibus ſe ſpiritales promiſiſſe facturum ... qualis erat qui dicebat „ ſapientiam loquimur inter perfectos „; & „ non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus &c. „

In illo die me non rogabitis quicquam. Nunc autem dicit: *In illo die in nomine meo petetis*. Quod utique contrarium eſſet, ſi de eodem die intelligeretur. Hic igitur dies eſt hujus ſæculi. Ille vero alterius ſæculi. Hic ante judicium: ille poſt judicium. *Et non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis. Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia a Deo exivi*. Poſtquam, inquit, Cœlos aſcendero, non dico, me rogare Patrem de vobis. Sed vos ipſi eum rogate in nomine meo, & quod volueritis, dabit vobis. Diligit enim vos, *quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia a Deo exivi. Exivi a Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem*. A Patre exivit, quia a Patre genitus eſt (1). In mundum venit, quia per ſuſceptam humanitatem mundo ſe viſibilem præbuit. Quomodo exivit, neſcitur; quia, quomodo genitus eſt, ignoratur. Mundum vero relinquit, & ad Patrem vadit, non ſecundum Divinitatem, qua ubique eſt, ſed ſecundum humanitatem, qua localis eſt. Dicunt ei diſcipuli ejus: *Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis. Nunc ſcimus, quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi, ut quis te interroget*. Volebamus, inquiunt, te interro-

(1) *Auguſtin.* tract. 102. Exiit enim a Patre, quia de Patre eſt; & in mundum venit, quia mundo ſuum corpus oſtendit, quod de Virgine aſſumpſit. Reliquit mundum corporali deſcenſione; perrexit ad Patrem hominis aſcenſione; nec mundum deſeruit providentiæ gubernatione.

terrogare, quia illa, quæ dicebas, minime intelligebamus; ſed ſine omni noſtra interrogatione tu ipſe nobis ea expoſuiſti, de quibus te interrogare volebamus. Unde pro certo ſcimus, *quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi, ut quis te interroget*. Et hoc modo credimus, quia a Deo exiſti (1). *Reſpondit eis Jeſus: Modo creditis? Ecce venit hora, & jam venit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis. Et non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt.* Vobis, inquit, fugientibus, & propria latibula ſingulis petentibus, me veſtro ſolatio ſolum, ſed non Patris auxilio relinquetis ſolum; quia Pater mecum eſt; & non relinquit me ſolum. *Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis*. Pacem vobis commendavi. Pacem vobis relinquo. Volo, ut in me, & propter me pacem cum omnibus habeatis. Sic tamen ut me non relinquatis. *In mundo preſſuram habebitis; ſed confidite: Ego vici mundum*. Bella nuntiaturus pacem præmiſit, ut non odio pugnent, ſed amore, neque inimicos eos reputent, a quibus cruciantur; ſed pro eis orent, ut convertantur. Confidant, & non timeant mundum, quia victus eſt cum Principe mundi. Ille exercitus timendus non eſt, qui jam cum ſuo Principe ſuperatus eſt (2).

XLIX.

(1) *Hactenus homil.*

(2) *S. Leo* ſerm. 72. 2. de Reſurrect. cap. 4. Quia miſericordia Domini plena eſt terra, adeſt nobis utique Chriſti victoria,

XLIX. (1) *Hæc locutus eſt Jeſus, & ſublevatis oculis in Cœlum, dixit: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut & Filius tuus clarificet te.* Non de hora paſſionis, quæ jam imminebat, ſed de hora reſurrectionis hoc dicit, quæ non longe erat (2). Non enim in paſſione, ſed in reſurrectione & Pater, & Filius clarificatus eſt. Niſi enim reſurrexiſſet, nemo in Filium, aut in Patrem per Filium credidiſſet. Orat Jeſus non pro ſe, ſed pro nobis. Ut quid enim loquendo oret Patrem, qui ſemper in Patre eſt, & in quo ſemper eſt Pater? Orat igitur, ut nos orare doceat, ſemperque non in noſtris viribus, ſed in Dei auxilio ſpem habeamus. *Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, ut omne, quod dediſti ei, det ei vitam æternam.* Sic, inquit, clarifica Filium tuum, ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis. Habet enim hanc poteſtatem in omni carne, ut omne, quod datum eſt ei, omne, quod ad vitam prædeſtinatum eſt, det ei vitam æternam, & per ipſum,

ctoria, ut impleatur quod ait; „ Nolite timere, quia ego vici mundum „. Sive ergo contra ambitionem ſæculi, ſive contra concupiſcentias carnis, ſive contra hæreticorum jacula dimicemus, Dominica Cruce ſemper armemur.

(1) Jo. XVII. 1.

(2) *Auguſtinus* tract. 104. Clarificatum a Patre Filium nonnulli accipiunt in hoc, quod ei non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum. Sed ſi paſſione clarificatus dicitur, quanto magis reſurrectione? Nam in paſſione magis ejus humilitas, quam claritas commendatur. *Eſt prior illa interpretatio de Chriſto clarificato in Paſſione, Chryſoſtomi* hom. 80. n. 1. *Fuſe hunc locum explicat Hilarius* lib. III. de Trinit.

ipſum, & non per alium ſalvetur. Totum autem hoc ad humanitatem referri debet (1). Ipſa enim eſt, cui omnis carnis eſt data poteſtas. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Ideo enim ſic cognoſcere, & ita credere dicitur *vita æterna*, quia, qui ita non cognoſcit, & ita non credit, non habebit vitam æternam. Et eſt cauſa pro effectu. *Ego te clarificavi ſuper terram. Opus conſummavi, quod dediſti mihi, ut faciam*. Clarificavit enim Filius Patrem, eum laudando, & prædicando, & in ejus nomine ſigna multa, & miracula faciendo. Unde ipſe dicebat (2): *Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, illa teſtimonium perhibent de me*. Et hoc eſt opus ejus, quod jam conſummaverat. Sola enim mors reſtabat, qua vitam mundo redderet. *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipſum, claritate, quam habui, priusquam mundus eſſet, apud te*. Da, inquit, mihi, Pater, illam claritatem, quam habui apud te, priuſquam mundus eſſet. Sic enim ſe habet ordo. Quid eſt enim *apud temetipſum*, niſi vocando ad te ipſum (3)? Quia enim carnem ſuſcepit, & cum hominibus converſatus eſt, mortuus ut homo, atque ſepultus, niſi reſurgeret, & cœlos

(1) *Vid. Epiphanium* hæreſ. *69.*

(2) Jo. v. 36.

(3) *Auguſtin.* tract. 105. Ipſe quippe Patrem clarificavit ſuper terram, cum gentibus prædicando; Pater vero ipſum apud ſemetipſum ad ſuam dexteram collocando.

los aſcenderet, non ſolum ſimpliciter homo, verum etiam Magus, & Seductor fuiſſe putaretur. Sed quia ſurrexit, & cœlos aſcendit, ſic clarificatus eſt in mentibus noſtris, ut talem eum eſſe credamus, qualis erat apud Patrem, priuſquam mundus fieret. *Manifeſtavi nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo.* Hoc enim nomen illis ſolum manifeſtum eſt, qui hunc credunt eſſe Filium, & illum credunt eſſe Patrem. Neſciebant Judæi hoc nomen, qui dicebant (1): *Secundum Legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit. Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſervaverunt.* Tui, inquit, erant; quia ad vitam prædeſtinati erant. Et mihi eos dediſti ad docendum, ad redimendum, ad ſanctificandum. Et ſermonem tuum ſervaverunt, quem, me docente, audierunt. *Nunc cognoverunt, quia omnia, quæ dediſti mihi, abs te ſunt.* Quomodo, vel unde cognoverunt? *Quia verba, quæ dediſti mihi, dedi eis, & ipſi acceperunt ea.* Et in ipſis *cognoverunt vere, quia a te exivi,* id eſt, quia tu me genuiſti: *& crediderunt, quia tu me miſiſti,* id eſt, ut carnem ſuſciperem, & homo fierem, voluiſti. *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi, quia tui ſunt; & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt.* Hæc autem illis difficilia non ſunt, qui duarum in Chriſto naturarum ſemper memores ſunt. Quod enim rogat, & quod ſibi aliquid datum dicit, humanitatis eſt.
Quod

(1) Jo. XIX. 8.

Quod verò æqualis eſt Patri,& communiter omnia habet cum Patre,Divinitatis eſt(1). Sed nota, quod pro mundo, id eſt, pro amatoribus mundi ſe non rogare, Dominus dicit. Quid autem hìc dicemus, niſi id, quod Apoſtolus ait (2): *O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, cur me feciſti ſic? Annon habet poteſtatem figulus luti facere aliud vas in honorem, & aliud in contumeliam?* Quod autem ait: *& clarificatus ſum in eis*, diſcipulorum fidem commendare videtur. *Et jam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio.* Jam non ſe deputat eſſe in mundo; quia ſubito, & poſt modicum diſponit exire de mundo. Unde & ſubinferens ait; *Et ego ad te venio.* Illos vero in mundo eſſe dicit, quos hinc abiens, in mundo relinquit. Sive etiam in mundo non erat, quia mundi adverſitates non timebat, mundi gloriam non quærebat, & mundi voluptates non ſentiebat. *Pater Sancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, ut ſint unum, ſicut & nos.* Serva, inquit, eos, Pater Sancte, in nomine tuo, ut numquam in eis deficiat nomen tuum, ſed ſemper ſis illorum Pater, & ipſi ſint filii tui. In illis enim perit nomen Pa-

(1) *Vid. Cyrillum* pag.966. Qui rogat igitur, ut homo, ſimul diſtribuit rurſus, ut Deus. *Vid. Chryſoſtomum* hom. 81. *ubi fuſe docet, diſcipulorum ſe infirmitati attemperantem loqui ut hominem*. Si enim dixiſſet „ Ego ſervo illos „ , non crediſſent &c.

(2) Ad Rom. IX. 20.

Patris, qui peccando deſinunt eſſe filii. *Ut ſint unum, ſicut & nos*, ut numquam recedant a fidei veritate, ſemperque ſint ſtabiles, & unanimes in charitate (1). *Cum eſſem cum eis, ego ſervabam eos in nomine tuo*. Quamvis adhuc corporaliter cum eis eſſet, tamen ſic loquitur, ac ſi jam cum eis non eſſet. Sed quid eſt, *Ego ſervabam eos in nomine tuo*, niſi tales eos componebam, qui nomen tuum ſemper tenerent, & glorificarent? Inde eſt, quod ipſe ait: *Ego veni in nomine Patris mei*, id eſt, ut glorificarem non me ipſum, ſed nomen Patris mei. *Quos dediſti mihi, cuſtodivi, & nemo ex his periit, niſi filius perditionis, ut Scriptura impleatur*. Hoc autem de Juda dicitur, qui ſolus periit de duodeno Apoſtolorum numero. *Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis*. Quod enim ait, *nunc venio ad te*, tale eſt, ac ſi diceret: Poſt paucos dies venio ad te. Sed quomodo hæc loquitur in mundo, ſi, ut ſuperius dixit, non eſt in mundo? Per hoc enim datur in-

(1) *S. Cyrill.* pag. 972. Servari vult diſcipulos in benevolentiæ & voluntatum unione, animo & ſpiritu inter ſe quodammodo commixtos, & ad eam unionem progredi, ut voluntatum illa conjunctio, imago ſit naturalis in Patre & Filio unitatis. *Ita S. Ambroſ.* lib. IV. de Fid. c. 7. S. *Jo. Chryſoſt.* hom. 82. n. 2. &c. *Innocentius* III. in Gen. Conc. Lateran. Cum ergo Veritas pro fidelibus ſuis orat ad Patrem: Volo, inquiens, ut ipſi ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus; hoc nomen „ unum „ pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia.

telligi, quia ſecundum aliquid in mundo erat, & ſecundum aliquid in mundo non erat. Quomodo enim in mundo erat, manifeſtum eſt. Quomodo etiam in mundo non erat, jam dictum eſt. Non enim erat in mundo, quia non erat in voluptatibus mundi (1). *Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit*. Ego, inquit, dedi eis ſermonem tuum. Ego dedi eis verba tua, & doctrinam tuam. Et mundus eos odio habuit. Quur? *Quia non ſunt de mundo*, quia non ſunt de amatoribus mundi. *Si enim de mundo eſſent, mundus, quod ſuum erat, diligeret*. Sed quomodo non ſunt de mundo? *Sicut & ego non ſum de mundo*. Secundum creationem igitur, de mundo ſunt; ſed ſecundum ſanctam converſationem, de mundo non ſunt. Nam & ipſe Dominus ſecundum carnem de mundo erat; quia & caro de terra, & terra de mundo erat. *Non rogo, ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerves eos a malo*; ne de mundo fieri incipiant. *Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus, veritas eſt. Et pro eis ego ſanctificabo me ipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate*. Quid eſt: *Sanctifica eos in veritate*, niſi ſanctifica eos in me ipſo? Ego enim ſum veritas, quia ſum Verbum tuum,

(1) *S. Cyrillus* pag. 980. A terreno enim ſenſu & mundi rationibus plane diſſita eſt converſatio, & vita Chriſtiana, quam pro virili ſequentes inter mundanos nequaquam cenſebimur... quemadmodum nimirum Divinus ipſe Paulus nobis de ſe ipſo, & Chriſto ſcribit „ Per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo „.

tuum, & ſermo tuus. Sermo autem tuus, veritas eſt. Et ut ipſi ſanctificentur in me, ego pro eis ſanctificabo, immolabo, & ſacrificabo me ipſum (1), ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Inde enim de ipſo ſcriptum eſt: *Quia dilexit nos, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum*. Ad hoc igitur miſit eos, ut mundum prædicarent, ſalvarent, & a peccatis mundarent. Neceſſe igitur erat, eos eſſe ſanctificatos, qui mittebantur ad alios ſanctificandum. *Non pro his rogo autem tantum, ſed & pro his, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut & tu, Pater, in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint, & mundus credat, quia tu me miſiſti*. His autem verbis, quid aliud ſonat, niſi Eccleſiæ unitas, & perfectio charitatis (2)? *Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus, ego in eis, &*

(1) *S. Cyrillus* pag. 990. Sanctifica igitur eos, o Pater, inquit, in veritate tua, ideſt in me. Tuum enim Verbum, veritas eſt, ideſt ego. Sanctificavi enim pro eis me ipſum, ideſt conſecravi & obtuli, unus pro cunctis mortuus, ut eos in novitatem vitæ reformarem, & ſanctificati ſint in veritate, ideſt in me.

(2) *Vid. dicta ſuperius*, & *Chryſoſt.* hom. 78. in Jo. n. 4. *Cyrillus* pag. 996. Charitatis igitur & concordiæ paciſque vinculum petit, quo ad unitatem ſpiritalem fideles adducantur, adeo ut naturalis & ſubſtantialis unitatis, quæ in Patre nimirum & Filio intelligitur, characteres imitentur, conſenſionem nimirum voluntatum in omnibus, & animorum ad unitatem concurſum.

tu in me, ut ſint conſummati in unum, & cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Ego, inquit, claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis; ut ſicut ego, ita & ipſi mortuos ſuſcitarent, cæcos illuminarent, leproſos mundarent, & dæmonia fugarent (1), & per hoc clari, & famoſi cunctis gentibus apparerent. Ut hæc, & ſimilia faciendo *ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus*. Unum enim cum Deo ſunt, quia & ipſi Dii ſunt, & quia unam cum Deo poteſtatem habent, quamvis non a ſe ipſis, ſed a Deo habeant. Unde & ſuperius Dominus ait: *Manete in me, & ego in vobis, quia ſine me nihil poteſtis facere. Ego ſum in eis, & tu es in me*. Es igitur tu quoque in eis. Unde fit, ut ſint conſummati, & perfecti in unum. Ipſi ſunt membra mea. Ego caput illorum. Tu Pater, & ego Filius. Ecce quomodo unum ſumus. Cognoſcat igitur mundus in virtutibus, quæ per eos fiunt, & miraculis, quæ in meo nomine operantur, quia tu me miſiſti, & quia dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti. Tantum enim dilexiſti eos, ut morti me traderes pro eis. *Pater, quos dediſti mihi, volo, ut ubi ſum ego, & illi ſint, mecum*. Quur? *Ut videant claritatem meam, quam dediſti mihi*. Hanc autem claritatem videre quid aliud eſt, quam

(1) *Ita ferme S. Jo. Chryſoſtom.* hom. 82. n. 2. „ Et ego claritatem quam dediſti mihi dedi eis „; per ſigna, per doctrinam, & ut concordes ſint.

quam beatum eſſe (1)? Unde hìc idem Joannes ait (2): *Scimus, quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum, ſicuti eſt. Pater juſte, mundus te non cognovit. Ego autem te cognovi. Et hi cognoverunt, quia tu me miſiſti, & notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.*

L. (3) *Hæc cum dixiſſet, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron.* Hæc autem in aliis Evangeliis expoſita ſunt. Non eſt autem contrarium, quod hìc hora ſextá, & in Marco hora tertia Jeſus ſcribitur fuiſſe crucifixus. Hora namque tertia a Judæis, ſexta a Gentilibus, & Romanorum militibus crucifixus eſt Dominus. Non quod bis ſit crucifixus; ſed quia hora tertia eſt ab illis damnatus, & hora ſexta ab illis aliis in crucem elevatus. Aliter enim Judæi non occiderunt Jeſum, niſi accuſando, & dampnando, & crucifige, crucifige clamando (4). Unde & ipſi dicebant: *Nobis non licet interficere quemquam.*

(1) *Ita explicat hunc locum Irenæus* lib. IV. cap. 14. n. 1.
(2) I. Jo. III. 2.
(3) Jo. XVIII. 1.
(4) *Ita Auguſtin.* enarrat. in Pſ. LXIII. n. 5. Quidam Evangeliſta dicit hora ſexta crucifixum Dominum, & quidam hora tertia ... Et revera quando levatus eſt Dominus in ligno, hora ſexta erat ... Conſiderantes autem omnem circumſtantiam lectionis ... invenimus horam tertiam eſſe potuiſſe quando illi clamaverunt „ Crucifige, crucifige „. Ergo verius illi occiderunt, quando clamaverunt.

LI. (1) *Una autem Sabbati Maria Magdalena venit mane, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & vidit lapidem ſublatum a monumento* (2). Quantum ad litteram, magnus amor compellebat hanc mulierem, ut ante lucem ad monumentum Dominum quæreret. Quantum autem ad ſpiritualem intelligentiam, adhuc tenebris involuta erat, quia nondum interius illuminata Chriſti reſurrectionem credebat (3). Unde etiam illi a Domino dicitur (4): *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*. Sed quid mirum, ſi reſurrectionem mulier ignorabat, cum hic idem dilectus Domini diſcipulus de ſe ipſo dicat (5), quod *nondum ſciebat Scripturas, quia oporteret, eum a mortuis reſurgere? Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium diſcipulum, quem amabat Jeſus, & dicit eis: Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus, ubi poſuerunt eum*. Quia enim in monumento Dominus non erat, non reſuſcitatum, ſed ſublatum eum eſſe credebat. Et hoc ideo, quia adhuc ei tenebræ erant, & nondum mentis oculos apertos habebat (6). Dolebat tamen

(1) Jo. xx. 1.
(2) *Eſt hom. Emiſeni Sabbato poſt Paſcha* pag. 127.
(3) *Myſticam ſeu ſpiritalem intelligentiam exhibet in primis S. Petrus Chryſologus* ſerm. 74. & 75. *explicans illud* veſpere quæ luceſcit.
(4) Jo. xx. 17.
(5) Jo. xx. 9.
(6) *S. Gregorius* hom. 22. in Ev. Maria auctorem omnium, quem

men de corpore Jeſu, quod jam ubi quæreret, neſciebat. *Exiit ergo Petrus, & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum*. Sed quomodo venerunt? Currendo utique; & hoc eſt, quod ait: *Currebant autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. Et cum ſe inclinaſſet, vidit linteamina poſita, non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput ejus, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in uno loco*. Tunc *ergo introivit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumentum, & vidit, & credidit*. Duo iſti Diſcipuli duos populos ſignificant ad Chriſtum currentes, & ad fidem venientes, Judæos ſcilicet, & Gentiles (1). Ex his enim Eccleſia tota conſiſtit. Et Joannes quidem ſignificat Judæos; Petrus vero Gentiles deſignat. Quoniam Judaicus populus, priuſquam Gentilis, ad fidei cognitionem venire cœpit. Et venit ad monumentum, ſed non ſtatim introivit; quia Chriſti reſurrectionem au-

quem carne viderat mortuum quærebat in monumento; & quia hunc minime invenit, furatum credidit. Adhuc ergo erant tenebræ, cum venit ad monumentum.

(1) *Id. S. Gregor.* Quid ergo per Joannem, niſi Synagoga; quid per Petrum, niſi Eccleſia deſignatur? Nec mirum eſſe videatur, quod per juniorem Synagoga, per ſeniorem vero Eccleſia ſignari perhibetur: quia etſi ad Dei cultum prior eſt Synagoga, quam Eccleſia gentium: ad uſum tamen ſeculi prior eſt multitudo gentium, quam Synagoga.

diens non credidit (1). Si enim ſtatim introiſſet, linteamina tetigiſſet; & cum ibi Chriſtum non eſſe ſenſiſſet, reſurrexiſſe credidiſſet. Sed quid per linteamina Chriſti, per indumenta Verbi Dei, niſi litteram intelligimus, qua Verbum indutum non apparet? Verbum utique, quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum; quod quidem, niſi litteræ velamine expoliatum fuerit, neque videtur, neque cognoſcitur. Venit Joannes ad monumentum, inclinavit ſe, vidit linteamina, ſed non tetigit; quia & Judæi uſque hodie ſe ad legendum inclinant, litteras vident, ſed non intelligunt. Tangere enim, intelligere eſt; Nunc autem videamus, quid Petrus quoque fecerit, qui poſt Joannem ad monumentum venit. *Venit*, inquit, *Simon Petrus ſequens eum*. Et quid fecit? *Et introivit in monumentum*. Si non introiſſet, non cognoviſſet. Introivit ergo, & vidit, diligenterque inſpexit, ſola linteamina ibi eſſe poſita. Et illum reſurrexiſſe cognovit, qui in illis linteaminibus prius involutus latebat. Sic & nos, cum ad librum accedimus, id eſt, ad monumentum Chriſti, in quo ejus mortis, & reſurrectionis recordamur, & admonemur, dum intelligendo intramus, Litteræ velamenta revolvimus; mox Chri-

(1) *S. Gregor.* Vidit enim Joannes poſita linteamina, nec tamen introivit; quia videlicet Synagoga, & Scripturæ ſacræ Sacramenta cognovit, & tamen ad fidem paſſionis Dominicæ credendo intrare diſtulit.

Chriſtum Dominum reſurrexiſſe cognoſcimus. Cum enim legimus (1): *Ego dormivi, & ſomnum cæpi, reſurrexi, quoniam Dominus ſuſcepit me*: ſi tamen hoc monumentum cum Petro intramus, (intramus autem, ſi intelligimus, & litteræ velamenta revolvimus), Chriſtum Dominum reſurrexiſſe cognoſcimus. Hoc autem Judæi non cognoſcunt; quia etſi monumentum, & linteamina, id eſt, librum, & litteras videant, illuc tamen intelligendo non intrant: uſitata locutione, ut in illam ſententiam nos non poſſe intrare dicamus, quam intelligere non valemus. Videamus etiam, quid ſudarium illud ſignificet, quod ſuper ejus caput poſitum fuerat. Si enim, ut Apoſtolus ait (2): *Caput Chriſti Deus eſt*, quid ſudarium, quo tegitur caput, niſi illam Scripturam deſignat, quæ loquitur de Divinitate (3)? Vis videre ſudarium, quo tegitur caput Chriſti? Lege hujus Evangelii caput; *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Unde & bene de hoc ſudario dicitur, quia non cum ceteris linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim in uno loco involutum erat; quoniam magna di-

(1) Pſ. 11I. 6. Ego dormivi & ſoporatus ſum &c.
(2) I. Cor. x1. 3.
(3) *S. Gregorius* l. all. Quid eſſe, fratres, credimus, quod ſudarium capitis Domini cum linteaminibus non invenitur in monumento, niſi, quia, Paulo atteſtante, caput Chriſti Deus, & Divinitatis incomprehenſibilia ſacramenta ab infirmitatis noſtræ cognitione disjuncta ſunt; ejuſque potentia, creaturæ tranſcendit naturam.

diſtantia eſt inter eas Scripturas, quæ de Chriſti Divinitate, & eas, quæ de ejus humanitate loquuntur. Hinc eſt, quod de quibuſdam ſeparatis ſacrificiis nemo comedit, niſi Aaron cum filiis maſculis. Sequitur: *Tunc ergo introivit & ille diſcipulus, qui venerat primùm ad monumentum, & vidit, & credidit.* Hoc eſt enim, quod Apoſtolus ait (1): *Cum plenitudo Gentium introierit, tunc Iſrael ſalvus fiet.* Prius igitur neceſſe eſt, ut Petrus introeat cum tota Gentium plenitudine, quæ per eum ſignificatur, & ſic poſtea intrabit Joannes cum Judæorum populo, qui per eum deſignatur. Quod autem ait, *Et vidit, & credidit,* non plane de reſurrectione, ſed de his, quæ mulier dixerat, Dominum videlicet de monumento fuiſſe ſublatum, intelligi debet. Unde & ſubditur: *Nondum enim ſciebat Scripturas, quia oporteret, eum a mortuis reſurgere.* Ideo enim nondum Scripturas ſciebat, quia adhuc linteamina a longe videbat. Diximus enim, Scripturas per linteamina ſignificari (2). *Abierunt ergo iterum ad ſemetipſos diſcipuli.*

LII. (3) *Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum. Et vidit duos Angelos in albis ſedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi*

(1) Ad Rom. xi. 25.
(2) Hactenus homil.
(3) Jo. xx. 11.

ubi poſitum fuerat Corpus Jeſu (1). Recedunt diſcipuli, ſtat mulier, & plorat. Adeſt Jeſus mœrentium conſolator, & pias mulieris lacrimas intuetur. Expectat, quid mulier agat, neque illico ſe manifeſtat. Inclinat ſe illa, nec ſemel vidiſſe ſufficit (2). Nihil eſt ſatis amanti. Proſpicit in monumentum, & videt duos Angelos, qui nihil melius, quam duo Teſtamenta ſignificabant (3). Quibus nuntiantibus Chriſti nativitatem, paſſionem, & reſurrectionem, & quæcumque de eo ſunt, pleniſſime inſtruimur, & docemur. Qui, quoniam gaudium & reſurrectionem modo ſpecialiter nuntiare venerant, non immerito, ſed digne ſatis *in albis* apparent Stat unum duorum Teſtamentorum, quæ per Angelos figurantur, ad caput Dominici monumenti; & unum ad pedes (4): quia

(1) *Eſt hom. Emiſeni Fer.* v. *poſt Paſcha* pag. 126.

(2) *Gregorius* hom. 25. in Eu. Certe jam monumentum vacuum viderat, jam ſublatum Dominum nunciaverat: quid eſt quod ſe iterum inclinat, iterum videre deſiderat? Sed amanti ſemel aſpexiſſe non ſufficit: quia vis amoris intentionem multiplicat inquiſitionis.

(3) *Id.* ibid. Poſſumus etiam per duos Angelos duo Teſtamenta cognoſcere, unum prius, & aliud ſequens: qui videlicet Angeli per locum Dominici corporis ſibimet ſunt conjuncti: quia nimirum utraque Teſtamenta, dum pari ſenſu incarnatum & mortuum, ac reſurrexiſſe Dominum nuntiant, quaſi Teſtamentum prius ad caput, & Teſtamentum poſterius ad pedes ſedet.

(4) *Ita Gregorius* l. all. *Aliter Aug.* tract. 121. *& Beda*: Quid eſt, quod unus ad caput, & ad pedes alter ſedebat? An quoniam ... Chriſti Evangelium velut a capite uſque ad pedes, ab initio uſque in finem ſignificabant eſſe nunciandum?

quia nunc de Divinitate, nunc de humanitate nobis loquuntur. Per caput enim, Chriſti Divinitatem; per pedes, ejus humanitatem intelligimus. Hoc enim ſignificat Moyſes, qui cum de agno illo Paſchali, & (1) ſignificativo loqueretur, ait; *Et comedetis carnes agni nocte illa cum azymis & lactucis agreſtibus; caput & pedes cum inteſtinis vorabitis*. Sed audiamus, quid flenti mulieri Angeli dicant; *Mulier*, inquiunt, *quid ploras?* Non eſt plorandum, ſed plaudendum: hic dies lætitiæ, non mœroris (2); læta venimus nuntiare tibi. Sed potius ad illum reſpice, quem tanto amore videre deſideras. *Dicit eis: quia tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum*. Magnus, inquit, dolor me flere compellit, magna triſtitia coarctat viſcera mea, quia tulerunt mihi Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum. *Hoc cum dixiſſet, converſa eſt retrorſum, vidit Jeſum ſtantem, & neſciebat, quia Jeſus eſt. Dicit ei Jeſus: Mulier quid ploras? quem quæris?* Sciebat enim Dominus, quid illa quærebat: nec ignorando, ſed conſolando eam interrogabat; & ideo interrogationem duplicavit, ut audita voce eum agnoſce-

(1) *Male factum, ut ab hoc loco uſque ad verba* fluminis Apoſtolorum retia *fulta, ut opinor, duo codicis peſſum ierint. Sed quæ deerant facile fuit ex homiliis ſupplere.*

(2) *Auguſtin.* l. all. Angeli lacrymas prohibebant: ubi quid aliud quam futurum quodammodo gaudium nunciabant? Ita enim dixerunt; quid ploras? ac ſi dicerent, noli plorare.

ſceret (1). *Illa æſtimans, quia hortulanus eſſet, dicit ei; Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, ubi poſuiſti eum; & ego eum tollam.* Quaſi de cognito loquitur; & quem ipſa diligebat, omnes ſcire cogitabat (2): *Dicit ei Jeſus; Maria*. At illa, ut ſe ſuo nomine vocari audivit, mox eum cognovit, & a monumento, a quo præ nimio amore oculos avertere non poterat, ad illum converſa, ait; *Rabboni*. Quid autem ſignificet *Rabboni*, Evangeliſta expoſuit: *quod dicitur Magiſter*. Statim autem ut eum cognovit, corruit ad pedes ejus. Cui Dominus: *Noli me tangere; nondum enim aſcendi ad Patrem meum*. Ac ſi dicat: Noli me manibus tangere, quem nondum fide tetigiſti; crede quia ſurrexi, & quia Inferno expoliato, jam ſecundum animam cœlos aſcendi: nec me quæras in monumento, qui ubique ſum, & loco arctari non poſſum. Nondum me credis aſcendiſſe ad Patrem; nondum me credis æqualem Patri (3). Quid eſt

(1) *Chryſoſtom.* hom. 86. n. 1. Nam cum vocavit illam „ Maria „: tunc ipſa illum cognovit. Sic non a viſu, ſed a voce cognitio profecta eſt.

(2) *Gregorius* hom. 25. in Ev. Vis amoris hoc agere ſolet in animo, ut quem ipſe ſemper cogitat, nullum alium ignorare credat. Recte & hæc mulier quem quærit non dicit; & tamen dicit „ ſi tu ſuſtuliſti eum „: quia alteri non putat incognitum, quem ſic ipſa continuo deſiderio plangit.

(3) *Hieron.* in epiſt. ad Paul. de ob. Blæſill. Ideſt non mereris tangere reſurgentem, quem mortuum exiſtimas in ſepulcro. *Et* ep. ad Hedib. qu. 5. Eſt ſenſus; quem mortuum quæris, viventem tangere non mereris. Si me necdum putas aſcen-

eſt enim ad Patrem aſcendere, niſi Patri æqualem eſſe? Non altius extenditur Pater, quam Filius: ubicumque eſt Pater, ibi eſt Filius. Non igitur eum tangat, neque ad eum accedere præſumat quicumque talem & tantum eum eſſe non credit. Tenuit tamen illa pedes ejus, ſicut & aliæ mulieres, de quibus alii Evangeliſtæ ſcribunt (1): *Vade ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum; ad Deum meum, & Deum veſtrum*. Notiſſima verba, & quæ per ſeipſum ſæpe eis prædixerat, illis mandat: quatenus ea audientes, facilius crederent verum eſſe. quod mulier

aſcendiſſe ad Patrem: ſed hominum fraude ſublatum, meo tactu indigna es. *Id.* in ep. ad Marcell. „ Noli me tangere „: & eſt ſenſus; non mereris meis hærere veſtigiis, nec adorare quaſi Dominum, nec ejus tenere pedes, quem non exiſtimas ſurrexiſſe. Tibi enim necdum aſcendi ad Patrem meum. Ceteræ vero mulieres, quæ pedes tangunt, Dominum confitentur, & merentur ejus hærere veſtigiis, quem ad Patrem aſcendiſſe confidunt. *Ita & Ambroſius* lib. x. in Luc. Merito nimirum prohibetur tangere Dominum: non enim corporali tactu, ſed fide tangimus. „ Nondum, inquit, aſcendi ad Patrem meum„: hoc eſt, nondum tibi aſcendi, quæ viventem cum mortuis quæris. *Et* lib. 11I. de Virgin. Maria Dominum prohibetur tangere, quia nutabat de Reſurrectionis fide. Illa igitur tangit Chriſtum, quæ fide tangit. *Ita &* in Pſ. XLV. *Gregor.* hom. 25. in Eu. Ei Magiſter dicit „ Noli me tangere „: non quia poſt reſurrectionem Dominus tactum renuit feminarum; cum de duabus ad ſepulcrum ejus venientibus ſcriptum ſit: „ Acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus „. Sed cur tangi non debeat, ratio quoque additur, cum ſubinfertur „ Nondum enim aſcendi &c. „ In corde enim noſtro tunc Jeſus ad Patrem aſcendit, cum æqualis creditur Patri &c.

(1) Matth. xxviii. 9.

lier nuntiabat. *Venit Maria Magdalena annuntians diſcipulis, quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi*.

LIII. (1) *Cum eſſet ſero die illo una Sabbatorum, & fores eſſent clauſa, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jeſus, & ſtetit in medio, & dicit: Pax vobis*. Quicumque intelligit illud, quod ſcriptum eſt (2): *Mors intrat per feneſtras noſtras*, intelligit etiam, quid Apoſtoli ſignificabant, cum januis clauſis intus ſedebant propter metum Judæorum. Uno enim *Judæorum* nomine, omnes Eccleſiæ inimici ſignificantur. Nam & vitia, & maligni Spiritus, hæretici, & tyranni, omneſque Eccleſiæ perſecutores hoc uno nomine intelliguntur. Claudamus igitur feneſtras noſtras, claudamus januas corporis noſtri, non tantum propter metum Judæorum, quantum propter metum Dæmoniorum, & falſas perſuaſiones hæreticorum, & corruptelas innumeras vitiorum. Ideo enim Apoſtolus ait (3): *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*. Ideo & Pſalmiſta dicit (4): *Averte oculos meos, ne videant vanitatem*. Multi enim videndo, multi audiendo, multi loquendo, & comedendo perierunt. Iſtæ igitur ſunt illæ feneſtræ, iſtæ ſunt illæ januæ, per quas mors ingreditur in hominem. Primi parentes ſint nobis

(1) Jo. xx. 19. *Eſt homil. Emiſeni Domin.* I. *poſt Paſcha* pag. 129.

(2) Jerem. ix. 21.

(3) I. Cor. xv. 33. (4) Pſalm. CXVIII. 37.

nobis in exemplum. Niſi enim ſerpentis vocem audiſſent, & male ſuadenti credidiſſent, niſi lignum vetitum vidiſſent, & pomum concupiſcentiæ comediſſent; in tantum barathrum non corruiſſent. Hoc igitur Apoſtoli ſignificabant, cum clauſis januis in domo ſedebant. Nemo autem miretur, ſi clauſis januis, corpore jam per reſurrectionem glorificato, ad diſcipulos Jeſus intravit, qui corpore mortali adhuc & corruptibili de matris utero exivit, clauſa & incorrupta ſemper Virgine Matre permanente (1). Caro enim noſtra poſt reſurrectionem & ejuſdem naturæ erit, & alterius gloriæ. Pacem autem eis commendat, quia ſine pace impoſſibile eſt placere Deo; & ubi pax non eſt, diſcordia regnat. Unde Pſalmiſta (2): *Factus eſt*, inquit, *in pace locus ejus*. Pacem veniens attulit, & hinc abiens pacem

(1) *Petrus Chryſol.* ſerm. 84. *contra arguit*: Rogo cur dubitatur clauſi corporis arcanum, & obſeratum tota integritate domicilium virginale abſoluta Divinitas potuiſſe penetrare, quæ poſt reſurrectionem corporis noſtri craſſata myſterio, foribus ingreditur & egreditur clauſis, talique indicio ſe totius creaturæ demonſtrat auctorem, cui non obſiſtit, cui deſervit ad omnia creatura? *Vid. Hieron.* in epiſt. ad Pammach. adverſ. error. Jo. Hieroſ. *Et* in epitaph. Paul. *Epiphanium* hær. 20. & 64. *Cyrill.* de rect. fid. ad Regin. &c.

(2) *S. Leo* ſerm. 1. de Aſcenſ. c.3. Ingerit dubitantium oculis manentia in manibus ſuis & pedibus Crucis ſigna. & ut diligentius pertractetur, invitat: quia ad ſananda infidelium vulnera, clavorum & lanceæ erant ſervata veſtigia, ut non dubia fide, ſed conſtantiſſima ſcientia teneretur, eam naturam in Dei Patris conſeſſuram throno, quæ jacuerat in ſepulcro.

cem reliquit. *Et cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. Gaviſi ſunt ergo diſcipuli, viſo Domino*. Sed quare manus & latus? Ut videntes vulnerum cicatrices, eum manifeſtius clariuſque cognoſcerent, neque jam ulterius de illius reſurrectione dubitarent. Sed quod tunc Dominus egit ad ſananda vulnera mentis, inde hæretici vulnerantur in mente; qui hinc male argumentantur, ſuis deformitatibus & accidentibus, nec ipſa reſurrectione, corpora noſtra poſſe ſanari. Quod ſi (quod abſit) verum eſſet; multos Sanctorum ſine oculis, & manibus, ſine pedibus, aliiſque membris reſurgere oporteret. Hunc autem errorem ille deſtruit, qui ſuis diſcipulis promiſit, dicens, quod (1) *capillus de capite veſtro non peribit*. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis*. Frequenter eis pacem commendat, quoniam perfectio tota Chriſtianæ fidei & Religionis in pace & dilectione conſiſtit (2). Unde & ipſe diſcipulis ait (3): *In hoc cogno-*

(1) Luc. XXI. 18.

(2) *S. Ambroſius* lib. II. de Jacob. c. 2. Perfecta virtus habet quietis tranquillitatem & ſtabilitatem. Ideo Dominus donum ejus perfectioribus reſervavit, dicens; Pacem meam relinquo vobis. Perfectorum eſt enim, non facile mundanis moveri, non turbari metu, non exagitari ſuſpicione, non terrore concuti, non dolore vexari, ſed quaſi in litore tutiſſimo adverſus inſurgentes fluctus ſæcularium procellarum mentem immobilem fida ſtatione placidare. Hoc firmamentum Chriſtianis mentibus Chriſtus invexit, pacem internam invehens animis probatorum ... Hanc pacem ſuper omnem mentem Apoſtolus Doctor aſſeruit, dicens; „ Et pax Dei, quæ exſuperat omnem mentem &c. „ (3) Jo. XIII. 35.

cognoſcent omnes, quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Meos vicarios vos conſtituo, mea vice vos mando, meum officium vobis commendo; ad docendum, ad prædicandum, ad baptizandum, ad ſalvandum, ad meum & Patris nomen glorificandum vos mitto. *Hoc cum dixiſſet, inſufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum*, cujus auxilio & ſpiratione hoc tantum onus ferre valeatis. Et fortaſſe ideo inſufflavit, ut per hoc intelligamus, firmiterque credamus, quia Spiritus Sanctus, ſicut a Patre, ita & ab ipſo procedit. Sed dicet aliquis: An modo diſcipulis ſuis dedit Dominus Spiritum Sanctum? Sed non ea plenitudine, qua poſtea daturus erat (1): *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Quorum, inquit, peccata remiſeritis, ſive per Baptiſmum, ſive per Pœnitentiam & per ſanctam Confeſſionem, remittuntur eis: & quorum retinueritis, ſive per illorum infidelitatem, ſive per cor impœnitens, ſive per in obedientiam, retenta ſunt. Hæc ſunt enim, quibus unuſquiſque vel ſolvitur vel ligatur. *Thomas autem unus de duodecim, qui dicitur Didymus non erat cum eis quando venit Jeſus. Dixerunt ergo ei alii Diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum;*

(1) *Vid. s. Gregorium* hom. 26. in Eu. n. 3.

vorum, & mittam manum meam in latus ejus: non credam. Ecce ad quid Dominus ſuorum vulnerum cicatrices reſervare voluit, & delere noluit: quia in hoc ejus diſcipulum ſanare, & ejus mentis vulnera curare diſponebat. Tamen dubitatio hæc Apoſtoli Thomæ multos alios confirmat, & a dubitatione liberat. Hæc enim ſcripta non eſſent, ſi Thomas non dubitaſſet. Proderunt autem hæc multis legentibus & audientibus, uſque ad ſeculi conſummationem (1): *Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli ejus intus, & Thomas cum eis. Venit Jeſus januis clauſis, & dixit eis: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ*, ut in ejus latus digitum inferat, manus videat, & jam non ſit incredulus, ſed fidelis. Reſpondet Thomas, & dicit ei: *Dominus meus, & Deus meus*. Quid eſt; *Dominus meus,*

 & Deus

(2) *S. Petrus Chryſolog.* ſerm. 84. Cur Thomas veſtigia fidei ſic requirit? Cur tam pie patientem, tam dure diſcutit reſurgentem? ... Quæſivit, fratres, pietas iſta, exegit iſta devotio, ut reſurrexiſſe Dominum nec ipſa in poſterum dubitaret impietas. Sed Thomas non ſolum cordis ſui, ſed omnium hominum curabat incertum. *Notiſſima ſunt S. Gregorii verba* hom. 26. in Eu. n. 7. Numquid caſu geſtum creditis, ut electus ille diſcipulus tunc deeſſet, poſt autem veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet? Non hoc caſu, ſed divina diſpenſatione geſtum eſt. Egit namque miro modo ſuperna clementia, ut diſcipulus ille dubitans, dum in Magiſtro ſuo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quam fides credentium diſcipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, noſtra mens, omni dubitatione poſtpoſita, in fide ſolidatur.

& Deus meus? Jam nihil dubito: certus ſum, confirmo reſurrectionem, prædico immortalitatem: tu es Dominus meus, magiſter meus; ego ſervus tuus, & filius ancillæ tuæ. Tu es denique Deus meus, qui me creaſti, pro me carnem ſuſcepiſti; quam, ut me redimeres, morti tradiſti; & ut me tecum reſuſcitares, nunc a mortuis reſurrexiſti: hæc eſt fides mea; ita ſentio, & ita credo (1). *Dicit ei Jeſus: Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt, & crediderunt*. Si enim ideo credidit, quia eum vidit, conſtat, quod ſi eum non vidiſſet, non credidiſſet. Unde meritò beati ſunt qui corporeis oculis eum non viderunt, & hæc, & his ſimilia audientes, in eum crediderunt. *Multa quidem & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc*. Signum enim fuit, quod clauſis januis ad diſcipulos intravit. *Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*. Hæc enim ſola ſufficere poterant ad fidei documentum, etiamſi alii Evangeliſtæ cetera ejus facta non ſcripſiſſent.

LIV.

(1) *Hilarius* lib. VII. de Trinit. Veritatem igitur Evangelici Sacramenti Thomas intelligens, Dominum ſuum & Deum ſuum eſſe confeſſus eſt. Non eſt hic honoris nomen, ſed naturæ confeſſio eſt: rebus enim ipſis atque virtutibus Deum credidit; & Dominus profeſſionis hujus religionem, non honoris eſſe docuit, ſed fidei, dicens; „ Quia vidiſti me, credidiſti „.

LIV. (1) *Manifeſtavit ſe Jeſus diſcipulis ſuis ad mare Tiberiadis. Manifeſtavit autem ſic. Erant autem ſimul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat a Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex diſcipulis ejus duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum.* Quid eſt enim, quod Apoſtolus Petrus de piſcatione a Domino vocatus, ad piſcationem iterum redit? ſimiliter autem & filii Zebedæi? Ipſi enim ſunt, quibus Dominus dixerat: *Venite poſt me: faciam vos fieri piſcatores hominum* (2). In hoc igitur oſtenditur, in his & ſimilibus, victum quærere quotidianum, non eſſe peccatum. Unde & Apoſtolus propriis manibus laborans, unde vivat, ceteros quoque ad labo-

 ran-

(1) Jo. XXI. 1. Poſtea manifeſtavit ſe iterum Jeſus diſcipulis.

(2) *S. Gregorius* homil. 24. in Eu. Quæri etenim poteſt, cur Petrus qui piſcator ante converſionem fuit, poſt converſionem ad piſcationem rediit; & cum Veritas dicat; „ Nemo mittens manum ſuam ad aratrum &c. „ cur repetiit quod dereliquit? Sed ſi virtus diſcretionis inſpicitur, citius videtur, quia nimirum negotium, quod ante converſionem ſine peccato extitit, hoc etiam poſt converſionem repetere culpa non fuit. Piſcatorem Petrum, Matthæum teloncarium ſcimus; & poſt converſionem ſuam ad piſcationem Petrus rediit, Matthæus ad telonei negotium non reſedit: quia aliud eſt victum per piſcationem quærere, aliud autem telonei lucris pecunias augere: ſunt enim pleraque negotia, quæ ſine peccatis exhibere aut vix, aut nullatenus poſſunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc neceſſe eſt, ut poſt converſionem animus non recurrat. *Vid. etiam Chryſoſt.* hom. 87.

randum invitet, dicens (1): *Laboret unuſquiſque operando manibus ſuis: quod bonum eſt, ut habeat, unde tribuat neceſſitatem patientibus. Exierunt & aſcenderunt navem, & illa nocte nihil prendiderunt.* Quia in nocte nihil laborabant, & nondum ad eos venerat Jeſus (2). Inſuper, quia per ſe ad piſcandum venerant, & ab alio miſſi non fuerant. Eos enim adhuc ſignificabant, qui non ex præcepto Canonum, ſed proprio arbitrio, Eccleſiam prædicare, & regere veniunt. Tales enim, piſces Dei fugiunt, & eorum retia intrare, eorumque prædicationes audire dedignantur. *Mane autem jam facto ſtetit Jeſus in litore, non tamen cognoverunt diſcipuli, quia Jeſus eſt.* Ecce jam aliud ſignificare incipiunt: quia jam non in nocte laborant, ad diem veniunt, & Dominum vident. *Dicit ergo eis Jeſus: Pueri, numquid pulmentarium habetis? Reſponderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis.* Ac ſi diceret: Ego hac vice non miſi vos: in nocte veniſtis, ſiniſtrorſum laboraſtis, nihil prendidiſtis. Nunc ergo mittite in dexteram navigii rete, ex meo præcepto laborate, meam doctrinam prædicate: neſciat ſiniſtra veſtra quid faciat dextera veſtra: & invenietis (3). In dextra igitur piſcari, eſt

(1) Ad Epheſ. IV. 28.

(2) *S. Gregor.* l. all. n. 3. Facta eſt autem diſcipulis piſcationis magna difficultas, ut Magiſtro veniente, fieret admirationis magna ſublimitas.

(3) *Vid. allegoricam aliam explicationem Petr. Chryſ.* hom. 78.

eſt veram & Catholicam doctrinam ſincero affectu & mundo corde prædicare (1). Piſcatores enim, Apoſtoli ſunt, prædicatores & Doctores: retia vero hæc, Evangelia omniſque ſermo divinus. Piſces autem omnes fideles intelliguntur. Tales enim piſces in baptiſmatis flumine natant; tales retibus Evangelii, & amore fidei capiuntur. *Miſerunt ergo, & jam non valebant illud trahere, præ multitudine piſcium*. Magnum miraculum! per totam noctem laborantes nihil ceperunt, & tam ſubito ad Domini juſſionem tanta piſcium convenit multitudo! Poſſumus autem per hanc primam & nocturnam piſcationem intelligere eam, quam tunc apud Judæos Apoſtoli habuerunt, quando eis nolentibus credere, Apoſtolus ait (2): *Vobis primum oportuit prædicari Verbum Dei: Sed quia repuliſtis illud, & indignos vos feciſtis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes*. Quid eſt enim: *Ecce convertimur ad gentes*; niſi quod hìc dicitur; *mittite in dexteram navigii rete*? Quia enim piſces Judaici fluminis Apoſtolorum retia intrare noluerunt; ad flumina gentium Apoſtoli miſſi ſunt. Et tunc quidem Doctores piſcantur in nocte, quando auditores interius excæcati veritatem non intelligunt. *Miſerunt ergo in dexteram navigii rete, & jam non valebant illud trahere præ multitu-*

(1) *Aliam explicationem juxta allegoriam ſuggerit S. Auguſt.* tract. 122.
(2) Act. XIII. 46.

dine piſcium . Hoc eſt enim , quod Pſalmiſta ait (1) : *Annuntiavi , & locutus ſum , multiplicati ſunt ſuper numerum* . Quo viſo miraculo , Diſcipulus ille , quem diligebat Jeſus , dixit Petro: *Dominus eſt . Simon ergo Petrus cum audiſſet , quia Dominus eſt , tunicam ſuccinxit ſe ; erat enim nudus ; & miſit ſe in mare* . Ubique Petrus ferventioris fidei , & majoris dilectionis invenitur (2): *Alii autem diſcipuli navigio venerunt ; non enim longe erant a terra* . Quid enim per hanc terram , niſi terram viventium intelligimus (3)? a qua iſti longe non erant , quia corporeis vinculis reſoluti, cito illuc ituri erant . *Quaſi cubitis ducentis trahentes rete piſcium.* Centenarius numerus perfectus eſt , qui tunc quidem duplicatur , quando ſermone , & opere adimpletur . Trahunt igitur Doctores

(1) Pſ. XXXIX. 6.

(2) *Chryſoſt.* hom. 87. in Jo. n. 2. Proprios mores referunt Petrus & Joannes . Ille ferventior, hic altior erat , ille vehementior , hic perſpicacior . Ideo Jo. prior agnovit Jeſum , Petrus prior ad eum properavit . *Chryſolog.* ſerm. 78. „ Miſit „ ſe in mare „ : ut eſſet primus in reditu, qui acceperat in ordine principatum .

(3) *S. Auguſt.* tract. 122. Littus finis eſt maris , & ideo finem ſignificat ſeculi . *S. Gregorius* l. all. Quia ergo prædicator Eccleſiæ nos a mundi hujus fluctibus ſeparat , nimirum neceſſe eſt , ut rete plenum piſcibus Petrus ad terram ducat . Ipſe enim piſces ad ſoliditatem littoris pertrahit , qui Sanctæ prædicationis voce, ſtabilitatem æternæ patriæ fidelibus oſtendit . . . Quoties per eum ad amorem quietis æternæ convertimur ; quoties a terrenarum rerum tumultibus ſeparamur , quid aliud , quam miſſi intra retem fidei piſces ad littus trahimur ?

ctores rete piſcium cubitis ducentis, quando & ſermone, & opere poſt ſe ad æternam vitam ducunt audientes (1). *Ut ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem*. Hoc enim cibo Chriſti Piſcatores, & Prædicatores ſemper recreantur, & vires ſuſcipiunt, quotieſcumque fatigati ab hoc opere redeunt. Quotiens enim prunas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem vident, quotiens Chriſti paſſionis, & prædicationis recordantur; totiens laboris, & fatigationis, & omnium ſuarum anguſtiarum obliviſcuntur. Quid eſt enim piſcis prunis aſſus, niſi Chriſtus in Cruce paſſus? Quid eſt enim panis, niſi Evangelica prædicatio, qua eos Dominus reficere ſolebat, dicens (2): *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*? His enim Apoſtoli recreantur: his animantur, & ſatiantur, & ad laborem iterum incitantur. *Dicit eis Jeſus: Afferte de piſcibus, quos prendidiſtis nunc*. Semper enim Apoſtoli, & Doctores piſces Domino afferunt: ſemper exemplo, & doctrina fidelium animas ad eum ducunt. Unde & ſubditur: *Aſcendit ergo Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus, & cum tanti eſſent, non eſt*

(1) *Aliter, ſed eleganter Chryſolog*. l. all. Ex Judæis & Gentibus centenarium numerum duplicat, qui duorum vitam ſalutemque jungit populorum.

(2) Matth. X. 28.

eſt ſciſſum rete. Boni piſces erant iſti, a quibus rete ſciſſum non eſt. Mali piſces, Hæretici, & Schiſmatici, qui Evangeliorum retia cotidie ſcindunt (1). Sed quid per centum quinquaginta & tres piſces, niſi omnes baptizatos, & fideles intelligimus (2)? Hoc enim ſignificant tres, quod centum quinquaginta. Si enim in æquas partes centum quinquaginta dividamus, tres, & non amplius quinquagenæ fiunt. Tres enim ſunt mundi partes, quæ per tres piſces, & tres quinquagenas ſignificantur; Aſia videlicet, Africa, & Europa. Inde eſt, quod mulier abſcondit fermentum in tribus ſatis farinæ, donec fermentaretur totum. Inde eſt, quod in Cruce titulus Hebraice, Græce, & Latine ſcribitur. Capiunt igitur Apoſtoli tres piſces, & centum quinquaginta; quoniam eorum exemplo, & ſermone ducuntur quicumque ex his tribus mundi partibus ad Eccleſiam veniunt. *Dicit eis Jeſus: Venite, prandete; & nemo audebat diſcumbentium interrogare eum. Tu quis es? ſcientes, quia Dominus eſt. Et venit Jeſus, & accepit panem, & dabat eis, & piſcem ſimiliter*. Cotidie nos Dominus ad prandium invitat. Cotidie nobis & panem, & piſcem apponit. Cotidie nobis cibum Evangelicum, & ſui Cor-

(1) *Aug.* tract. 124. Ibi rete propter ſignificanda Schiſmata rumpebatur: hic &c.

(2) *Vid. de hoc numero differentem S. Auguſt.* tract. 122. *S. Gregor.* hom. XXIV. num. 4. &c.

Corporis, & Sanguinis delicias adminiſtrat. Dum enim hæc Evangelia legimus, ſui panis cibo nos in terris reficit. Hìc & piſcem aſſum nobis tribuit, quia qualiter paſſus eſt hìc invenimus (1). Nec bene Chriſti retia trahere poſſunt, qui his cibis aſſidue non reficiuntur. *Hoc jam tertio manifeſtatus eſt Jeſus diſcipulis ſuis, cum reſurrexiſſet a mortuis*. De illis hìc manifeſtationibus loquitur, quæ vel omnibus, vel pluribus in unum collectis factæ ſunt.

LV. (2) *Cum ergo prandiſſent, dicìt Simoni Petro Jeſus: Simon Joannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam, Domine; tu ſcis, quia amo te* (3). Interrogat Dominus Petrum, an ſe diligat, quem ſemper, & ubique majorem amoris affectionem erga ſe oſtendere videbat. Sic modo ſuperius, cum ceteri ad eum navigio veniſſent, ipſe moras navis expectare non potuit, ſed amoris immenſitate cogente, in mare ſe præcipitavit, ut velocius ad Dominum venire potuiſſet. *Simon*, inquit, *Joannis, diligis me plus his*, qui tui amoris affectum erga me oſtendis, pluſquam hi? *Dicit ei: Etiam, Domine. Tu ſcis, quia amo te*. Etiam, Domine, amo te, & tu ſcis, quia amo te. Scis etiam,

(1) *Aug.* l. all. Piſcis aſſus, Chriſtus eſt paſſus. Ipſe eſt & panis vivus qui de cœlo deſcendit: huic incorporatur Eccleſia ad participandam beatitudinem ſempiternam. *Vid. etiam S. Greg.* hom. 24. num. 5.

(2) Jo. XXI. 15.

(3) *Eſt Hom. Emiſeni in Vigilia S. Petri pag.* 189.

etiam, quantum diligo te. Ego autem neſcio, an plus ceteris diligam te. *Dicit ei: Paſce agnos meos*. Non vult Dominus ſuos agnos alii committere, niſi illi, qui eos diligit, quos ipſe tantum dilexit, ut pro eis mori dignaretur. Et ideo prius Eccleſiæ Paſtorem interrogat, an ſeſe diligat? & ſic poſtea ad paſcendum ſuos agnos ei committit (1). *Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam, Domine: Tu ſcis, quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas me?* Tunc Petrus contriſtatus, & timens, ſe a Domino haberi ſuſpectum, quia dixit ei tertio, amas me? reſpondit dicens: *Domine, tu omnia ſcis: tu ſcis quia amo te. Dicit ei. Paſce oves meas*. Prius agnos, deinde oves ei commiſit; quia non ſolum Paſtorem, ſed Paſtorum Paſtorem eum conſtituit. Paſcit igitur Petrus agnos, paſcit & oves; paſcit filios, paſcit & matres: regit & ſubditos, & Prælatos. Omnium igitur Paſtor eſt, quia præter agnos, & oves, in Eccleſia nihil eſt. Nihil, inquam, quod

(1) *S. Auguſtin.* tract. 123. Merito dicitur Petro; diligis me? & reſpondet; amo te, eique refertur, paſce agnos meos, & hoc iterum, hoc tertio . . . non ergo nos ſed ipſum amemus, & in paſcendis ovibus ejus ea quæ ſunt ejus, non ea quæ ſunt noſtra quæramus... Non ſint ergo ſeipſos amantes qui paſcunt oves Chriſti, nec tamquam ſuas, ſed tamquam ipſius eas paſcant; & velint ex illis ſua lucra conquirere, ſicut amatores pecuniæ; vel eis dominari, ſicut elati; vel gloriari de honoribus quos ab eis ſumant, ſicut ſuperbi &c. *Vid. in hæc verba* Serm. 146. 147.

quod ſuis Paſtoribus Dominus commiſerit. Ecce Petrus, qui ter negaverat, ter Dominum ſe amare reſpondit. Quatenus amor deleat culpam, & dilectio tollat offenſam (1). Et dicit ei Jeſus: *Amen, amen dico tibi, cum eſſes junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quo tu non vis*. Quod, quid ſignificet, Evangeliſta exponens ait: *Hoc autem dixit, ſignificans, qua morte clarificaturus eſſet Deum*. In crucis namque patibulo poſitus Beatus Petrus, ibique manus extendens, ab aliis cinctus, & ligatus eſt. Et merito, poſtquam ter Dominum ſe amaſſe reſpondit, mortem ſuam ei Dominus nuntiavit, in quo, quantum eum dilexerit, apertiſſime demonſtravit. Unde & ſubditur:

LVI. (2) *Et cum hoc dixiſſet, dicit ei; Sequere me* (3). Si me, inquit, diligis, ſequere me, veni poſt me, imitare me, ut ſicut ego pro te, ita & tu

(1) *Ambroſius* in Apolog. Dav. c. 9. Nonnulli ideo trinam interrogationem dilectionis factam eſſe dixerunt, quia trina fuerat negatio; ut trinæ lapſum negationis profeſſio charitatis toties repetita deleret. *Iſidorus Peluſiot.* lib. 1. epiſt. 103. Triplex Domini ad Petrum de Charitate interrogatio, a Domini ignoratione proficiſci minime exiſtimanda eſt, ne ita quidam decipiantur; verum triplicem negationem triplici aſſenſione bonus medicus depulit. *Nota* ſunt *Auguſtin. quoque verba* tract. 123. Redditur negationi trinæ trina confeſſio, ne minus amori lingua ſerviat, quam timori, & plus vocis elicuiſſe videatur mors imminens, quam vita præſens.

(2) Jo. XXI. 29.

(3) *Eſt pars homil. in Nativ. S. Jo. Evang.* pag. 22.

& tu moriaris pro me. Hoc autem audiens Beatus Petrus, & mente, & pedibus cepit ire poſt Jeſum. *Converſus* autem *vidit illum diſcipulum, quem diligebat Jeſus, ſequentem, qui & recubuit in cœna ſuper pectus ejus, & dixit; Domine, quis eſt, qui tradet te?* Pluribus in locis Joannes Apoſtolus de ſe ipſo loquens ait; *Hic eſt diſcipulus ille, quem diligebat Jeſus;* quaſi vel ſolum ipſum, vel præ ceteris ipſum unum dilexiſſet. Chriſtus autem, ſi aliquem plus diligebat, eum utique plus diligebat, qui ceteris melior erat. Quod autem omnes diligeret, ipſe oſtendens, ait: *Sicut dilexit me Pater, & Ego dilexi vos.* Perfectè igitur diligebat omnes. Non ergo plus diligebat Joannem; quia perfecta dilectione nulla dilectio major eſt. Sed dicis: ille melior eſt, qui plus diligitur a Domino. Et ego dico; quia ille melior eſt, qui plus diligit Dominum. Non facile igitur patet, quis melior ſit; an Petrus, an Joannes? Quod enim Petrus plus diligat Dominum, oſtendit etiam ipſe Dominus, dum dicit: *Simon Joannis, diligis me plus his?* Quod verò Joannes plus diligatur a Domino, ipſe manifeſtat dicens: *Hic eſt diſcipulus, quem diligebat Jeſus.* Hoc ergo, quia ad litteram non procedit, ſignificationem videamus. Quid enim per Petrum, niſi vita activa? Quid per Joannem, niſi vita contemplativa deſignatur (1)?
Iſte

(1) *Alia eſt Auguſtini explicatio* tract. ult. in Jo. Hæc igitur

Iſte enim & uxorem, & prolem habuit. Ille ſemper in Virginitate perſeveravit. Iſtum ad laborem, illum ad quietem Dominus invitat. Iſti dicit: *Sequere me*. De illo dicit: *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* Fatigatur enim ſemper, & tranſit vita activa: manet vero, & quieſcit contemplativa. Unde in Canticis Canticorum dicitur (1): *Adjuro vos, filiæ Jeruſalem, per capreas, cervoſque camporum, ut non ſuſcitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit*. Nota modo, quod ipſa quoque vita *dilecta* dicatur, quæ per hunc dilectum ſignificatur. Ipſe quoque Joannes hoc in loco vitam contemplativam ſe ſignificare oſtendit, dum ſe ſupra pectus Jeſu recubuiſſe dicit. Illi enim recumbunt ſupra pectus Jeſu, qui ſapientiæ, & ſcientiæ operam dant, & qui lectioni vacant, & contemplationi. Si ergo Petrus ſignificat vitam activam, Joannes autem contemplativam, plus utique diligit Dominus Joannem, quam Petrum, id eſt, illam vitam

tur Eccleſia, quam ſignificabat Petrus, quamdiu degit in malis; amando & ſequendo Chriſtum liberatur a malis... Eſt autem alia vita immortalis, quæ non eſt in malis. Ibi facie ad faciem videbimus quod hic per ſpeculum & in ænigmate videtur, quando multum in conſpicienda veritate proficitur. Duas itaque vitas ſibi divinitus prædicatas & commendatas novit Eccleſia; quarum eſt una in fide, altera in ſpecie; una in tempore peregrinationis, alrera in æternitate manſionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una in opere actionis, altera in mercede contemplationis &c.

(1) Cap. II. 7.

vitam, quæ ſignificatur per Joannem, quam illam, quæ ſignificatur per Petrum, quamvis æqualiter diligat Joannem, & Petrum. *Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dicit Jeſu: Domine, hic autem quid?* De me, inquit, jam ſcio. Certus ſum de morte mea. Nuntiaſti mihi paſſionem meam. Volo etiam ſcire, qua morte te clarificet iſte frater, & conſervus, & ſocius meus. *Dicit ei Jeſus: Sic eum volo manere, donec veniam. Quid ad te? Tu me ſequere.* Tu, inquit, me ſequere. Tu, ſicut ego, crucem aſcende. Tu eamdem, quam ego, mortem patere. Hunc autem ſic volo manere. Non cruce, non perſecutoris gladio, non aliqua violentia volo eum vitam finire; ſed in pace, & quiete diem ultimum terminare (1). Veniam ad eum, & quando mihi placuerit, vocabo eum. Nemine cogente, ſed ipſo volente, & me vocante, de pace in pacem, de quiete in quietem transferam eum. Legitur enim (2), quod Beatus

(1) *Nota eſt explicatio S. Aug.* l. all. n. 6. Quantum ſapio, quantum capio, quid eſt hoc? niſi tu me ſequere per imitationem perferendi temporalia mala, ille maneat, donec ſempiterna venio redditurus bona. *Sed Petrus Damiani* ſer. 64. „ Sic eum volo manere &c. „ Qui enim Petrum voluit ſecum in Crucis patibulo triumphare, ipſe decrevit Joannem in Eccleſiaſtica pace quieſcere.

(2) *Scripſit hoc Gregorius Turonenſis* lib. 1. de glor. Mart. c. 30. Johannes vero Apoſtolus & Evangeliſta Dei, poſt peractum tam agonis legitimi, quam prædicationis ſaluberrimæ curſum, vivus deſcendens in tumulo, operiri ſe humo præcepit. Cujus nunc ſepulcrum manna in modum farinæ hodieque

tus Joannes, longo jam ſenio confectus, cum in pace, & quiete Eccleſiam regeret apud Epheſum, populum ad ſe convocans, poſt longam allocutionem, & Miſſarum celebrationem, in locum, juxta Altare defoſſum, deſcendit, & ita quaſi ſomno quodam levi, atque ſuavi ad Deum tranſiret. Quid eſt igitur: *Sic eum volo manere?* Quid eſt *Sic?* Sic, inquit, ut a nemine occidatur, ſed me vocante, ſuaviter, & jucundè de hac vita in aliam transferatur. *Exiit ergo ſermo iſte inter fratres, quod diſcipulus ille non moritur. Et non dixit Jeſus, Non moritur, ſed Sic eum volo manere, donec veniam. Quid ad te?* Non bene ergo diſcipuli intellexerant id, quod Dominus de Joanne dixerat, *Sic eum volo manere, donec veniam.* Non enim his verbis Jeſu ſignificatur, quod Joannes non moriatur. Si enim hoc his verbis ſignificaretur, nequaquam Joannes dixiſſet: *Et non dixit Jeſus, Non moritur, ſed Sic eum volo manere, donec veniam.* Quid enim aliud dixit Jeſus, niſi id, quod ejus verbis ſignificabatur? Non enim tantum at-

que eructat, ex qua beatæ Reliquiæ per univerſum delatæ mundum ſalutem morbidis præſtant... de hoc & poſt Reſurrectionem dixit: Sic eum volo manere donec veniam „. *Et* lib. 1. Hiſt. Francor. n. 24. *de Domitiano loquens*: Poſt cujus mortem B. Jo. Apoſtolus & Evangeliſta de exſilio rediit; qui ſenex & plenus dierum perfectæque in Deum vitæ, vivens ſe depoſuit in ſepulcro. Hic fertur non guſtare mortem, donec iterato Dominus judicaturus adveniat, ipſo in Evangeliis ita dicente; „ Sic eum volo manere, donec ve„ niam „. *Vid. S. Aug.* tract. 124.

tendimus verba, quantum verborum ſignificata (1). *Hic eſt Diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his. Et ſcripſit hæc, & ſcimus, quia verum eſt teſtimonium ejus* (2). *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Hic modus locutionis hyperbole dicitur a Grammaticis (3), quod fidem excedens interpretatur. Exce-

(1) *Vetus tamen fuit hæc opinio, Joannem mortuum non eſſe, ut intelligere licet ex Tertulliano* De anima cap. 50. *ex Ephremio* ap. Photium cod. 229. *Auguſtinus quoque* tract. 124. n. 2. Sed cui placet adhuc reſiſtat, & dicat, verum eſſe, quod ait Joannes, non dixiſſe Dominum, quod diſcipulus ille non moritur; ſed hoc tamen ſignificatum eſſe talibus verbis, qualia eum dixiſſe narravit: & aſſerant Apoſtolum Joannem vivere, atque in illo ſepulchro ejus, quod eſt apud Epheſum, dormire eum potius quam mortuum jacere, contendat. Aſſumat in argumentum, quod illic terra ſenſim ſcatere, & quaſi ebullire perhibetur; atque hoc ejus anhelitu fieri, ſive conſtanter, ſive pertinaciter aſſeveret ... Quem tradunt etiam, quod in quibuſdam ſcripturis quamvis apocryphis reperitur, quando ſibi fieri juſſit ſepulchrum, incolumem fuiſſe præſentem: eoque effoſſo, & diligentiſſime præparato, ibi ſe tamquam in lectulo collocaſſe, ſtatimque eum eſſe defunctum: ut autem iſti putant, qui hæc verba Domini ſic intelligunt, non defunctum, ſed defuncto ſimilem cubuiſſe; & cum mortuus putaretur, ſepultum fuiſſe dormientem: & donec Chriſtus veniat ſic manere, ſuamque vitam ſcaturigine pulveris indicare; qui pulvis credatur, ut ab imo ad ſuperficiem tumuli aſcendat, flatu quieſcentis impelli. Huic opinioni ſupervacaneum exiſtimo reluctari &c.

(2) *Hactenus Homilia.*

(3) *Auguſtin.* ibid. n.8. Hunc loquendi modum Græco nomine, non ſolum Græcarum, verum etiam Latinarum litterarum Magiſtri Hyperbolen vocant: qui modus, ſicut hoc loco, ita in nonnullis aliis Divinis litteris invenitur.

Excedit enim audientium fidem, neque facile creditur, quod taliter dicitur. Sic enim & David de Saul, & Jonatha locutus eſt, quod eſſent aquilis velociores, leonibus fortiores. In his tamen non verba ipſa, ſed loquentis intentionem attendere debemus. Poteſt autem & ſic intelligi, quod, ſi omnia ſcriberentur, quæ fecit Jeſus, mundus ipſe eorum occulta myſteria, & profundas ſignificationes ad plenum capere, & intelligere non poſſet. Et ideo pauca de pluribus elegit, ut facilius intelligantur, diligentius quærantur, fide credantur, & memoriæ tradantur.

Explicit Liber
Diligentis, lucidæque expoſitionis.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google